

Božo Cerar

SLOVENSKI
DIPLOMATSKI
POJMOVNIK

2. dopolnjena elektronska izdaja

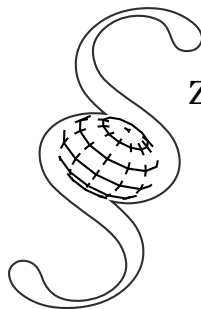

Zbirka Mednarodno pravo

Božo Cerar

SLOVENSKI
DIPLOMATSKI
POJMOVNIK

2. dopolnjena elektronska izdaja

Zbirka Mednarodno pravo

Dr. Božo Cerar
SLOVENSKI DIPLOMATSKI POJMOVNIK
2. dopolnjena elektronska izdaja

Zbirka Mednarodno pravo

Glavni urednik zbirke:
dr. Andraž Zidar

Odgovorna urednica zbirke:
doc. dr. Ana Polak Petrič

Sekretarka zbirke:
Mateja Štrumelj Piškur

Izdajatelja in založnika: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV, Ljubljana, in
Ministrstvo za zunanje in evropske zadeve Republike Slovenije
Za založbo: prof. dr. Iztok Prezelj, dekan FDV
Ljubljana, 2023

Predgovor:
prof. dr. Ernest Petrič

Strokovna in tehnična redakcija:
dr. Andraž Zidar, Mateja Štrumelj Piškur, Andrej Grasselli, doc. dr. Ana Polak
Petrič, Miriam Možgan, Vlado Ekmečič

Lektura:
mag. Nevenka Gajšek

Recenzenta:
prof. dr. Marko Pavliha, izr. prof. dr. Boštjan Udovič

Oblikovna zasnova knjige:
Dušan Zidar, akad. kip. spec.

Avtorski prispevki v knjigi ne izražajo uradnih stališč izdajateljev.
Vse pravice pridržane. © MZEZ RS in Založba FDV, 2023
Fotokopiranje in razmnoževanje po delih in v celoti je prepovedano.

KAZALO

K DRUGI DOPOLNJENI ELEKTRONSKI IZDAJI	9
PREDGOVOR (Ernest Petrič)	11
UVOD	17
GESLA	19
BIBLIOGRAFIJA.....	393
RECENZIJI	395

Tanji, Janezu - Jaki in Veroniki

*Organizacija združenih narodov ni bila ustanovljena z namenom,
da nas popelje v nebesa, temveč da nas obvaruje pred peklom.*

(Dag Hammarskjöld)

K DRUGI DOPOLNJENI ELEKTRONSKI IZDAJI

V zadnjih dveh, treh letih lahko v mednarodni skupnosti opazujemo prelomna dogajanja, ki jih angleško govoreči označujejo z *inflection point*, nemško pa z *zeitenwende*. V tem je glavni razlog za drugo dopolnjeno, za zdaj elektronsko izdajo Slovenskega diplomatskega pojmovnika v relativno kratkem času po prvi izdaji. Liberalni mednarodni red in z njim povezana marsikatera institucija, s katerimi smo živeli v zadnjih več kot sedmih desetletjih, doživljajo erozijo. Svet je vse manj multilateralen in čedalje bolj večpolaren. V ospredju je znova vsestranska tekma velesil. Te se v zavzemanju le za svoje interese zatekajo k enostranskim odločitvam in celo grožnjam ali uporabi sile. Ustanovna listina OZN in mednarodno pravo sta zanje pogosto drugotnega pomena. To najboljše ponazoruje invazija Rusije na Ukrajino. Svet je tako čedalje bolj nestabilen. Jeseni 2022 je bilo celo ocenjeno, da svet po kubanski krizi leta 1962 še nikoli ni bil tako blizu uporabe jedrskega orožja.

Liberalni mednarodni red, ki ga ogrožajo neliberalni nacionalistični in avtoritarni nasprotniki, bi ustrezno posodobljen veljalo ohraniti, saj ga bo drugače nadomestil drug red, ne nujno boljši. Še verjetnejše ga bosta nadomestila nered in kaos. Kakor je zapisal ameriški zgodovinar in zunanjepolitični komentator Robert Kagan, je liberalni red kakor vrt, ki potrebuje stalno nego. Drugače ga bo prerasla džungla in vase potegnila vse nas.

April 2023
B.C.

PREDGOVOR

Diplomacija – pogosto se terminološko in konceptualno enači z zunanjo politiko – je tudi obrt z lastno terminologijo, stroka z lastnimi tehnikami ter tudi lastnim pojmovnim aparatom in besednjakom. Ker gre pri diplomaciji, zunanji politiki, za uresničevanje interesov držav, je za uspešno in usposobljeno diplomacijo še posebej pomembno razumevanje diplomatske terminologije. Ta je odraz prakse držav in diplomatskega komuniciranja skozi dolga stoletja, pomen posameznih izrazov in pojmov v diplomatskem komuniciranju pa je natančno določen. Neustrezna uporaba izrazov in besed v diplomaciji je ne le odraz nestrokovnosti določene diplomacije, temveč lahko vodi tudi do usodnih nesporazumov. Visoka strokovnost diplomacije, katere del je tudi natančnost v komuniciranju, krepi njen ugled, njeno verodostojnost – kar je še posebej pomembno za diplomacije držav, ki sicer nimajo sredstev moči. Taka je tudi Slovenija. Zlasti države, ki nimajo velike ne vojaške, ne finančne in gospodarske ter zato tudi ne politične moči, lahko ta primanjkljaj vsaj delno nadomestijo z usposobljeno diplomacijo, kamor spada tudi natančnost v komuniciranju.

Tudi veliki narodi in velike diplomacije natančni diplomatski komunikaciji namenjajo velik pomen. Na mednarodni ravni so znani terminološki, pojmovni in drugi priročniki za delo diplomatov. Naj tokrat omenim le tri od številnih, ki jih, vsaj upam tako, pozna tudi vsak resen slovenski diplomat: C. W. Freeman Jr. – *The Diplomat's Dictionary*, B. Sen – *A Diplomat's Handbook of International Law and Practice* in E. M. Satow – *Guide to Diplomatic Practice*.

Z novo, obsežno knjigo veleposlanika dr. Boža Cerarja »Slovenski diplomatski pojmovnik«, smo tudi Slovenci in zlasti slovenski diplomati, dobili tak, naj takoj zapišem, izjemno pomemben in kakovosten priročnik, ki bo v pomoč vsakomur, ki se ukvarja z zunanjo politiko in diplomacijo kot politik, raziskovalec, novinar ali tudi študent. Predvsem pa bo v pomoč našim diplomatom.

Preden o Cerarjevem »Slovenskem diplomatskem pojmovniku« in o avtorju napišem nekaj besed, naj poudarim, da je to delo pomembno dopolnilo sicer bogate ustvarjalnosti Slovencev, avtorjev in založb o diplomaciji. Glede tega smo kot država z dvema milijonoma prebivalcev, stara le slabo tretjino stoletja, edinstveni. Z dejavnostjo številnih slovenskih prevajalcev in založb – posebej naj omenim le dve, Center za evropsko prihodnost (CEP) in Znanstvenoraziskovalni center (ZRC) SAZU, ter zbirko Mednarodno pravo, ki jo skupaj izdajata FDV in MZZ – so v slovenščini izšla številna pomembna tuja dela o zunanji politiki, mednarodnih odnosih in mednarodnem pravu. Inter alia tudi tako temeljna, kakor je delo Huga Grotiusa »De mare liberum«, temeljno delo o mednarodnih odnosih Hansa Morgenthaua »Politika med

narodi«, pa sijajna knjiga Marttija Koskenniemia o mednarodnem pravu »Blagi prosvetitelj narodov«. In nedavno knjiga Rosalyn Higgins, nekdanje predsednice ICJ, »Mednarodno pravo in kako ga uporabljamo«.

Bogato je tudi delo slovenskih avtorjev. V okviru zbirke *Studia Diplomatica Slovenica* v založbi CEP in ZRC SAZU so izšla pomembna dela o Slovencih kot diplomatih, od vključno Žige Herbersteina do Izidorja Cankarja, in o nekaterih vidikih diplomatske zgodovine, posebej pomembnih za Slovence.

A tudi že prej, v času nekdanje države, smo Slovenci, posebej naj omenim le dr. Vladimirja Benka, napisali temeljna dela o različnih vidikih mednarodnih odnosov, mednarodnega prava in diplomacije, mednarodnopravnega varstva manjšin, človekovih pravic in samoodločbe narodov. Po osamosvojitvi so se pridružila pomembna, temeljna dela, med katerimi naj omenim solidni učbenik mednarodnega prava, preveden v nekaj tujih jezikov, avtorja dr. Danila Türka, temeljno delo o diplomatskem in konzularnem pravu dr. Boruta Bohteta in dr. Vasilke Sancin ter knjigo dr. Milana Jazbeca o istem. In ne nazadnje moje delo o zunanji politiki, prevedeno tudi v angleščino in izdano pri izjemno ugledni založbi Martinus Nijhoff Publishers "Foreign Policy From Conception to Diplomatic Practice", ocenjeno tudi v uglednem "Hague Journal of Diplomacy" kot knjigo odličnega ravnotežja med teorijo in prakso ter zato koristno branje za vsakogar, ki se ukvarja z zunanjo politiko.

Omeniti tudi velja, da so v zadnjem času nastala tudi številna dela o zunanjepolitičnih dogajanjih v povezavi s slovensko osamosvojitvijo dr. Dimitrija Rupla, dr. Petra Jambreka in drugih. Poleg tega začenjajo nastajati memoari prvih diplomatov Republike Slovenije; nedavno »V službi diplomacije« izkušenega diplomata Romana Kirna in »Washingtonski zapiski« dr. Boža Cerarja, pa tudi »Spomini in spoznanja« avtorja pričujočega pisanja, knjiga, ki jo je v okviru zbirke *Acta Diplomatica* izdala Mohorjeva založba in s tem začela izdajati dela v zvezi z našo diplomatsko zgodovino.

Kot posebej pohvalno naj omenim, da je vse več naših mlajših diplomatov, ki s tehničnimi članki posegajo v razprave o pomembnih mednarodnih vprašanjih, žal le v naših medijih, le redko pa tudi v tujih. Prav to pa je najpomembnejši del t. i. javne diplomacije, ki postaja v sodobnem, komunikacijsko prepletenem svetu, ena najpomembnejših nalog diplomacije. Naj v tej zvezi posebej omenim knjigo, ki sta jo uredila dr. Andraž Zidar in Sanja Štiglic, z naslovom »Slovenske misli o mednarodnih odnosih in mednarodnem pravu«, v kateri je več naših mlajših diplomatov objavilo odlične prispevke. Tudi zbornik o mednarodnih pogodbah »Pravo mednarodnih pogodb«, ki so ga uredili dr. Ana Polak Petrič, mag. Irena Jager Agius in dr. Andraž Zidar, velja omeniti; pa tudi zbornik dokumentov diplomatskega prava z uvodno razpravo dr. Iztoka Simonitija in mag. Irene Jager Agius. Marsikatere delo in marsikaterega avtorja bi še moral omeniti, na primer zelo koristen in v praksi utemeljen priročnik

»Diplomatski praktikum« mag. Leona Marca in Marka Pogačnika. Podobno kakor Cerarjev diplomatski pojmovnik je tudi navedeni priročnik koristen pri vsakodnev- nem delu v diplomatskih krogih.

A namen tega pisanja je le pokazati, da ima nova knjiga dr. Boža Cerarja izjemno pomembno mesto v okviru že kar razvite slovenske avtorske in založniške dejavnosti na področju zunanje politike in diplomacije. Slovenski diplomatski pojmovnik ima namreč izjemen praktičen pomen za slovenske diplomate in prepričan sem, da jim bo v veliko pomoč. Naj ta razmišljanja končam s trditvijo, da je iz te bogate dejavnosti razvidno, da je slovenska diplomacija večinoma visoko strokovna. Da bi bila še uspešnejša pri uresničevanju zunanjepolitičnih ciljev naše države, pa bi morala biti tudi bolj strokovno vodena. V njej bi moralo namesto sindikalistične in mediokritetne miselnosti vladati načelo meritokracije: sposobni na najpomembnejša mesta! Žal ni tako in pravi čudež je, da so med slovenskimi diplomati še osebnosti, ki strokovno in poklicno hočejo nekaj več, ki si prizadevajo za magisterije in doktorate, ki pišejo in objavljajo resna besedila; ne pa le intrigirajo, kam naj bi v tujino šli ne glede na svojo usposobljenost, znanje in delovno zavzetost.

Dr. Cerar je »Slovenski diplomatski pojmovnik« zasnoval široko in moderno. Videti je, da se je v temelju sicer oprl tudi na že omenjena klasična dela Satowa, Freemana in Sena. Vendar je Cerarjev pristop širši ter prirejen potrebam slovenske zunanje politike in diplomacije. Razumljivo je, da je pri večini diplomatske terminologije izhodišče angleščina, ki je nesporno prvi diplomatski jezik, potem, ko je večinoma, čeprav ne v celoti, kot jezik diplomatske komunikacije nadomestila francoščino in latinščino. Kitajščina za zdaj ostaja sredstvo komunikacije predvsem v okviru kitajskega kulturnega kroga. Hoteli ali ne, angleščina je danes vse bolj in ne vse manj lingua franca mednarodnih odnosov, diplomacije pa še posebej, četudi naj bi bili francoščina, ruščina, španščina, kitajščina in arabščina enakopravni jeziki OZN. Enakopravni so, v praksi pa se večinoma uporablja angleščina, razen kadar se z uporabo lastnega jezika posebej izrazi oziroma formalno poudarja suverena enakost.

Zato je v Cerarjevem pojmovniku večina diplomatskih izrazov in terminov v angleščini, ki so smiselno prevedeni v slovenščino. To je pomembno, saj v številnih primerih le jezikovni prevod ne izrazi bistva diplomatske terminologije v angleščini. Naj poudarim, da Cerarjevi prevodi angleških diplomatskih izrazov in opredelitev, ki so večinoma brezhibni, potrjujejo, da gre za avtorja s sijajno dolgoletno diplomatsko prakso, pa tudi z občutkom za to, kaj naj bi izraz v angleščini ali francoščini dejansko pomenil v slovenščini.

Še posebna dodana vrednost h kakovosti njegovega diplomatskega pojmovnika je, da se Cerar ne ustavi na ravni že omenjenih podobnih klasičnih del. V besedilo vključi tudi izraze, dogajanja in osebnosti iz slovenske diplomatske zgodovine. Prav to pa

je posebnost tega pojmovnika. V njem je najti na kratko opredeljene vse pomembnejše dogodke in dokumente iz naše diplomatske zgodovine, zlasti po letu 1991, pa tudi pred tem. Omenjene so tudi mednarodne organizacije in dejavnosti, v katere je vključena Republika Slovenija. Seveda ta pojmovnik ni analitični ali celo kritični prikaz slovenske diplomatske zgodovine ali pretekle in zdajšnje zgodovine slovenske zunanje politike. Je pa ob jasni opredelitvi diplomatskih izrazov in terminov hkrati tudi nevtralni prikaz pomembnih dogodkov in osebnosti slovenske diplomacije v preteklem četrstoletju. Ali bi bil avtorjev pristop pri tem lahko še širši ali pa morda tudi ožji in bolj selektiven, je stvar njegove presoje. Najpomembnejše je, da so v njegov pojmovnik vključeni ter v njem opredeljeni in prevedeni v slovenščino vsi pomembnejši diplomatski izrazi, uporabljeni v diplomatskih pogovorih. V tem pogledu ne vidim nobene potrebe, da bi kaj dodajali ali odvzeli, pa tudi napak ni.

Na splošno rečeno je Cerarjeva presoja primerna. V pojmovnik so zajeti izrazi in dogodki, najpomembnejši za slovensko diplomacijo v zadnjih desetletjih. V vsakem primeru je Cerarjev »Slovenski diplomatski pojmovnik« obsežno, solidno delo, odličen pripomoček za vsakogar, ki je z delom ali zanimanjem vpet v mednarodne odnose, zunanjo politiko in diplomacijo, slovensko še posebej. Kakor izhaja iz te druge dopolnjene in tudi razširjene izdaje diplomatskega pojmovnika dr. Cerar posebno pozornost nameni diplomatskim izrazom, ki so v zvezi prav s slovensko diplomatsko prakso. Tako lahko trdimo, da gre za slovenski diplomatski pojmovnik, in ne le za prevod splošnih diplomatskih izrazov in poimenovanj. Ta dodatna obogatitev diplomatskega pojmovnika je zato pomembna tudi za razvoj slovenskega "diplomatskega jezika" in torej tudi obogatitev knjižne slovenščine.

Diplomatski pojmovnik, ki odraža Cerarjevo sijajno diplomatsko kariero ter temu ustrezne izkušnje in znanje, pa ni prvo, in upajmo tudi ne zadnje, njegovo knjižno delo. Kakor že omenjeno, je nedavno izdal zanimiv, že kar vznemirljiv zapis njegovih diplomatskih let v Washingtonu, tem, kakor sem ga sam označil v svojih spominih, »središču svetovne diplomacije«. Tam je dr. Božo Cerar z bogatimi izkušnjami in znanjem nedavno končal svojo diplomatsko kariero. Prav tam sem sam pred več kakor četrto stoletja začel svojo kariero v slovenski diplomaciji in bil prvi Slovenec, ki je 18. novembra 1992 uradno kot predstavnik Slovenije prestopil prag Bele hiše. Cerarjevi opisi njegovih washingtonskih let so bili zame večinoma potrditev moje davne izkušnje in spoznanj ter hkrati vzbujajo spomine na tiste dni, ko smo, tudi Božo Cerar, vzpostavljali slovensko diplomacijo in položaj Republike Slovenije kot suverene države v mednarodni skupnosti.

Za osebo z ustvarjalno energijo in širino duha dr. Cerarja pa leta diplomacije niso pomenila le dejavnosti v diplomaciji. S številnimi knjižnimi deli (pa tudi objavami v medijih in strokovnih publikacijah) je diplomacijo povezoval z življenjem. V seriji treh povezanih romanov, objavljenih pod psevdonimom, je postal prvi

slovenski romanopisec o diplomaciji. Naj omenim še deli »Diplomacija za kulisami« in »Opazovalci«. Tudi v njegovih delih za otroke, na primer »Veronika in letalo ropotalo«, »Gorska ribica gre na morje« in »Hrib nad dedkovo hišo«, je videti vpetost Cerarja in njegovega diplomatskega dela ter načina življenja tudi v življenje izven okvirov diplomatskega protokola, formalnosti in časti. Ta dela kažejo, da je Božo Cerar diplomat s posebno širino duha in razmišljanj, ne le odličen poklicni diplomat. Vendar menim, da je prav »Slovenski diplomatski pojmovnik« tisto njegovo delo, ki bo med temelji slovenskega diplomatskega razmisleka in delovanja še dolgo ostalo živo. Patetično rečeno, ta diplomatski pojmovnik bo trajnica, ki bo še dolgo vplivala na slovensko diplomacijo. Ni naključje, da se je tega dela lotil prav dr. Božo Cerar, izjemno izkušen diplomat, globoko vpet v življenje ter zavzet za usodo našega naroda in države.

April 2020
Prof. dr. Ernest Petrič

UVOD

Pri svojem več kot štiridesetletnem delu v diplomaciji, tako bilateralni kakor tudi multilateralni, sem se srečeval s številnimi izrazi, formalnimi in neformalnimi, povezanimi z njo oziroma mednarodnimi odnosi, mednarodnim sodelovanjem in mednarodnim javnim pravom. Ob svoji upokojitvi sem jih skušal zbrati in zapisati. Dodal sem še nekatere izraze, povezane z našim geografskim območjem, oziroma imena posameznikov in organizacij iz naše diplomatske preteklosti in sedanosti. Vključil sem tudi nekaj znamenitih izjav, ki so zaznamovale svet minulih desetletij in večina katerih je pomembnih tudi za Slovence in naša prizadevanja, da dobimo svoje mesto v demokratični skupnosti narodov. Besedilo je namreč namenjeno predvsem slovenskemu bralstvu. Pomen številnih, v pojmovniku omenjenih izrazov, je znan iz vsakodnevnega življenja. Navajam jih večinoma zato, ker se v diplomaciji zelo pogosto uporabljajo. Nekateri drugi, posebni zahtevajo dodatno razlago. Večina izrazov je angleških, nekateri tudi iz drugih jezikov. Angleščina je v zadnjih desetletjih izpodrinila francoščino kot prvi diplomatski jezik. Starim izrazom so se pridruževali novi. V korak s časom je morala tudi diplomacija. Nekateri so sicer utonili v pozabo, večina jih je ostala z menoj ves čas, do moje upokojitve decembra leta 2017. Zadnje delovno mesto v tujini (ZDA) je najbrž vplivalo, da je med njimi večje število ameriških. V pojmovnik oziroma diplomatski besednjak, sem skušal zajeti večino najpomembnejših. Če je bilo to mogoče, sem jim dodal tudi nekaj slovenskega obeležja. Njihovo poznavanje vsekakor olajšuje vsakodnevno delo naših diplomatov, drugim pa omogoča lažje razumevanje mednarodnega dogajanja.

Po prvi izdaji, ki je ob nizki nakladi hitro pošla, sem ugotovil, da bi veljalo drugo dopolniti in razširiti. Živimo namreč v za mednarodne odnose pomembnem in spreminjajočem se, nekateri pravijo prelomnem času. Da bi jo še bolj približal slovenskemu bralcu, sem dodal še nekaj posebnih vsebin, povezanih s slovenskimi diplomati in slovensko vpetostjo v svet. Navajam tudi največje uspehe naše diplomacije (glede neuspehov pa naj na tem mestu omenim predvsem dva. Ni nam uspelo rešiti več nasledstvenih (po SFRJ) vprašanj s sosednjo Hrvaško. V mednarodni skupnosti pa nismo pridobili resničnega prijatelja). Razširil sem tudi naslov, tako da je Diplomatski pojmovnik postal Slovenski diplomatski pojmovnik.

Zahvalo dolgujem dr. Simoni Drenik, ki je pomembno prispevala h kakovosti obrazložitve izrazov s področja mednarodnega prava. Enako velja zahvala dr. Martini Skok, moji soprogi. Pomagala mi je pri izrazih s področja multilateralne diplomacije, pri iskanju virov in me spodbujala v trenutkih, ko sem se spraševal o smiselnosti svojega dela. Za dodatno slovensko obarvano vsebino in da je slovenski pojmovnik sploh ugledal luč sveta gre zahvala tudi dr. Andražu Zidarju. Tako ali drugače so

mi pomagali Andrej Grasselli, Uroš Lampret, Leon Marc, Ivan Martelanc, Mitja Močnik in Miriam Možgan. Zahvala mag. Nevenki Gajšek za podroben pregled besedila in lekturo. In seveda še posebna zahvala dr. Ernestu Petriču za predgovor in laskave besede.

V neki drugi knjigi sem omenjal spodrsaljaje, *faux pas*, ki so jih pri svojem delu zagrešili slovenski diplomati. Morebitni spodrsaljaji v tej so samo moji.

Maj 2020
B. C.

GESLA

A

Abraham Accords – sporazumi med Izraelom, Združenimi arabskimi emirati in ZDA ter Izraelom, Bahrajnom in ZDA iz leta 2020. Pozneje so bili podobni sporazumi v sklopu normalizacije odnosov Izraela z arabskimi državami podpisani še s Sudanom in Marokom. Že pred desetletji sta se prva za normalizacijo odločila Egipt in Jordanija. Pomembno vlogo pri sklepanju Abrahamovih sporazumov sta imela skupno nezaupanje in strah pred Iranom. Ta nasprotno sporazume razume kot začetke vojaškega zavezništva zoper njega.

Abrogation – sinonim za *denunciation*. Preklic, enostranski akt države, s katerim se ta odpoveduje nezaželeni mednarodni obveznosti. Nima pravnega učinka, razen če možnost zanjo ni vnaprej dogovorjena. Hrvaška je tako na primer izstopila iz arbitražnega sporazuma o določitvi meje med njo in Slovenijo. Ta je koraku sosednje države nasprotovala. Hrvaška je kot razlog svoje odločitve navajala, da je Slovenija prekršila postopkovna pravila. Arbitražni tribunal je ugotovil, da lahko dokonča zadano nalogo in je tudi sprejel odločitev o razmejitvi. Evropska komisija, pa tudi države Beneluksa, Nemčija in Avstrija so enako kakor Slovenija menile, da je odločitev treba izvršiti.

Absent (from a vote) – ki se ne udeleži glasovanja. Lahko da je v stavbi, pa ne želi glasovati, ali nima pravice, da glasuje.

Abstention – vzdržani glas. Odločitev, da se pri glasovanju v multilateralnem forumu ne glasuje za predlog ali proti njemu, ampak se vzdrži. Nepodpora, vendar z manj nasprotovanja kakor v primeru negativnega glasu. Kot zanimivost velja dodati razumevanje in sprejeto prakso vzdržanega glasu v Varnostnem svetu OZN. Člen 27(3) ustanovne listine OZN za sprejem odločitve zahteva afirmativni glas vseh petih stalnih članic, v praksi pa se šteje, da vzdržani glas stalne članice pomeni afirmativni glas. Posebna oblika je *not participating in the vote*, ko se predstavnik države glasovanja niti ne udeleži (čeprav je običajno prisoten v stavbi). Glej Absent (from a vote).

Acceptance and approval – formalni ukrep, mednarodno dejanje sprejetja ali odobritve mednarodne pogodbe s strani pristojnih najvišjih državnih organov (kakor določa ustava ali zakon). Z njim se država zavezuje k spoštovanju podpisane mednarodne pogodbe (mednarodnega sporazuma) pod podobnimi pogoji kakor v primeru ratifikacije mednarodne pogodbe. O tem se za večstranske ali mnogostranske mednarodne pogodbe izda posebna listina o sprejetju ali odobritvi, s katero se seznanijo druge sopogodbence. Običajno se listina deponira pri depozitarju, določenem v mednarodni pogodbi. Glej tudi Ratification. Lahko pomeni tudi sprejetje pridržka druge države pogodbence k mednarodni pogodbi.

Access to documents – državljani EU imajo pravico dostopati do dokumentov Evropskega parlamenta, Sveta in Komisije. Leta 2001 je bila sprejeta posebna uredba EU o javnem dostopu.

Accession – pristop države (ki je ni bilo med prvotnimi podpisniki) k veljavni mednarodni pogodbi. Vendar le v primeru, če mednarodna pogodba določa oziroma so se države pogajalke dogovorile (lahko tudi naknadno), da lahko država privolitev, da jo mednarodna pogodba zavezuje, izrazi s pristopom.

Acclamation – aklamacija, način sprejema odločitve konference brez formalnega glasovanja. Vse delegacije so svojo podporo izrazile z aklamacijo, glasnim odobravanjem, tj. vzkliki in aplavzom.

Accord – mednarodni sporazum, v preteklosti manjše pomembnosti, za razliko od mednarodne pogodbe (*treaty*). Zdaj tega razlikovanja skoraj ni več, saj za obstoj mednarodne pogodbe ni pomembno njeno posebno poimenovanje. Glej tudi International agreement.

Accreditation – akreditacija. Zajema več dejanj, od izbire vodje diplomatskega predstavništva in iskanja soglasja države sprejemnice do formalnega imenovanja, izdaje poverilnih pisem in njihove predaje. S slednjo (običajno s predajo kopije na ministrstvu za zunanje zadeve) vodja diplomatskega predstavništva prevzame funkcijo v državi sprejemnici. Za razliko od vodje diplomatskega predstavništva se o imenovanju drugih diplomatov država sprejemnica le obvesti. Poleg akreditacije pri neki državi obstaja tudi akreditacija predstavnika neke države pri mednarodni organizaciji ali delegata neke države na neki mednarodni konferenci.

Acknowledge – priznati, na primer diplomatsko imuniteto.

Acquis communautaire – celotni pravni red Evropske unije (EU), skupek vseh temeljnih pogodb, zakonodaje EU, sodne prakse Sodišča EU in drugih aktov, vključno s politično prakso EU, ki ga mora prevzeti država ob svojem vstopu v EU.

ACT (Accountability, Coherence and Transparency) Group – skupina 27 manjših in srednje velikih držav z vseh kontinentov (vključuje tudi Slovenijo), ki si prizadeva za izboljšanje delovanja Varnostnega sveta OZN, njegovo večjo odgovornost, učinkovitost in transparentnost ter izboljšanje odnosov z drugimi članicami OZN.

Act of formal confirmation – glej Ratification.

Acte de présence – prisotnost vodje diplomatskega predstavništva na dogodku z namenom, da je opažen, na primer na sprejemu ob nacionalnem prazniku.

Acte finale – glej Final act.

Acte hostile – sovražno dejanje.

Acte inamical – dejanje, ki ni prijateljsko.

Acte peu amical – ne dovolj prijateljsko postopanje.

Acting head of mission – glej Chargé d'affaires.

Acting permanent representative – glej Chargé d'affaires.

Activities incompatible with diplomatic status – aktivnosti, ki niso v skladu z diplomatskim statusom. Običajno se navedejo kot razlog razglasitve diplomata za *persono non grata*. Drugi, milejši izraz za vohunstvo.

Adhere to – spoštovati, na primer *adhere to an agreement*; spoštovati sporazum.

Adhesion – sinonim za Accession.

Ad hoc – na hitro sestavljen, posebej za ta primer, na primer *ad hoc conference*, *ad hoc* konferenca, *ad hoc committee*, *ad hoc* odbor, *ad hoc arbitration*, *ad hoc* arbitraža. Takšna je bila tudi arbitraža za določitev meje med Slovenijo in Hrvaško.

Ad hoc diplomacy – občasno, sporadično diplomatsko delovanje, na primer posebne misije ali potujočega veleposlanika, za razliko od dejavnosti rezidenčnega predstavništva ali stalne misije.

Ad hominem – na osebni podlagi. Ko se ob nasprotovanju stališču nekega posameznika ne spušča v vsebino stališča, ampak se osredotoči na posameznikovo osebnost (značaj, motiv, fizične lastnosti itd.) in obračun z njo. Na ta način se skuša diskreditirati stališče.

Ad interim – začasno delovanje, kot na primer pri *chargé d'affaires ad interim*, začasnem odpravniku poslov.

Adjudication – presojanje oziroma razsojanje pri reševanju mednarodnih sporov na podlagi mednarodnega prava bodisi s strani *ad hoc* tribunala (arbitraža) bodisi stalnega sodnega telesa.

Adjustment – prilagoditev diplomatskih tehnik spremembam v mednarodni skupnosti, na primer z nastankom mednarodnih organizacij, ali tehnološkemu napredku, na primer na področju komunikacij.

Administrative and technical staff – administrativno in tehnično osebje (opravlja prevajalska, tajniška, finančna in podobna opravila) na diplomatskem predstavništvu. Treba je razlikovati med tem in diplomatskim osebjem na eni ter med pomožnim osebjem predstavništva in zasebnim pomožnim osebjem članov diplomatskega predstavništva na drugi strani. Administrativno in tehnično osebje uživa podobne, ne pa enake, privilegije in imunitete kakor diplomatsko osebje. Ne uživa na primer imunitete pred civilnimi sodišči glede neslužbenih dejanj.

Adoption – sprejem besedila mednarodnega dokumenta, sporazuma s strani držav, ki so se pogajale; običajno s podpisom besedila.

Ad referendum – strinjanje diplomata z odločitvijo, neformalnim sporazumom brez jasnih navodil od doma. Pristanek je odvisen od tega, ali ga bodo potrdili ustrezni organi doma.

A5 (Adriatic Five) – jadranskih pet, lahko bi pravzaprav govorili o šestih. V prizadevanja in skupno delovanje Albanije, BiH, Črne Gore, Hrvaške in Makedonije za članstvo v NATO so bile namreč vseskozi močno vpete tudi ZDA.

Advance team – predhodnica, skupina, ki vnaprej pripravi vse potrebno za obisk ali srečanje. V njej so poleg strokovnjakov za vsebino tudi osebe, odgovorne za protokol, varnost, prevoz itd.

Adversary – nasprotnik v sporu.

Adviser – svetovalec, član diplomatskega osebja stalnega predstavništva države pri mednarodni organizaciji.

Advisory opinion – svetovalno (pravno) mnenje Meddržavnega sodišča v Haagu. Zanj lahko zaprosijo organi in specializirane agencije OZN. Ni pravno zavezujoče, vendar to ne pomeni, da nima pravnega učinka, saj z njim Meddržavno sodišče izraža svojo avtoriteto glede pomembnih vprašanj mednarodnega prava. Mnenja praviloma vplivajo na njegov nadaljnji razvoj. Velja pripomniti, da sodišče v takšnih primerih formalno ne odloča o posamičnem sporu med strankama.

Advocacy – zagovorništvo, aktivna podpora posamezni ideji ali zadevi.

Affirmative vote – glas za. Ne vključuje vzdržanega glasu.

Afghanistan war – afganistanska vojna, ki se je začela z ameriško invazijo leta 2001. Z njo so ZDA želele onesposobiti Al Kaido po njenih terorističnih napadih na cilje v ZDA leta 2001 in preprečiti, da bi ji talibanski režim v Afganistanu še kdaj nudil zatočišče. ZDA so se nato pridružile številne druge države. Na podlagi resolucije Varnostnega sveta OZN je bila oblikovana misija mednarodnih varnostnih sil (ISAF). Poveljstvo nad njo in bojnimi operacijami zoper nasprotnika, ki se je zatekal h gverilskemu vojskovanju, je leta 2004 prevzel NATO. Del ameriških sil je sicer ostal pod ameriškim poveljstvom. Operacija ISAF se je končala leta 2014, zamenjala jo je operacija Odločna podpora, ki jo prav tako vodi NATO. Zagotavljanje varnosti in bojne operacije so med tem prevzele afganistanske sile. Pri tem so imele še naprej bojno podporo močno zmanjšanih ameriških sil, vendar so bile nezmožne vojaško poraziti Talibane. Izgledi za (edino možno) politično rešitev v državi in končanje vojne po devetnajstih letih so se izboljšali s sklenitvijo mirovnega dogovora med ZDA in Talibani februarja 2020. Na njegovi podlagi in s pogajanjem med Afganistanci (vlado in Talibani) naj bi prišlo do dokončnega mirovnega sporazuma. Vojna v Afganistanu, število žrtev znaša več deset tisoč, je postala najdaljša vojna, v kateri sodeluje vojska ZDA. Glej tudi ISAF (The International Security Assistance Force), Caveat, Provincial reconstruction team in Status of forces agreement.

African Continental Free Trade Area – območje proste trgovine med članicami Afriške unije, ustanovljeno leta 2021. Z odpravo carin naj bi se povečala medsebojna trgovina. Po vzoru EU naj bi se oblikoval tudi enotni trg.

African group – regionalna volilna skupina v Generalni skupščini OZN in v večini specializiranih agencij, ki jo sestavljajo afriške države. Je tudi podskupina v G77. Praviloma, za razliko od drugih regionalnih volilnih skupin, deluje kot *caucus*.

African Monetary Union (AMU) – proces globlje monetarne povezave v okviru Afriške unije. Prišlo naj bi tudi do uveljavitve skupne valute.

African Union (AU) – Afriška unija je mednarodna organizacija afriških držav s sedežem v Addis Abebi. Ustanovljena je bila leta 2002 in je naslednica Organizacije afriške enotnosti. Zgleduje se po Evropski uniji, nima pa enakih pristojnosti.

Age of Disruption – čas preloma naj bi nasledil obdobje po koncu hladne vojne. Zanj je značilna tekma med velesilami. Revanšistična Rusija ter vojaško čedalje močnejša in tehnološko napredna Kitajska razdirata dosedanji mednarodni liberalni red. To je čas izrednega tehnološkega napredka in digitalne preobrazbe, podnebnih sprememb, covida-19 in migracij ter vojne v Ukrajini, kar vse prelomno vpliva na odnose v mednarodni skupnosti.

Agency – misija agenta. Glej tudi Specialized agencies.

Agenda – seznam tem za razpravo oziroma pogajanja. Teme in vrstni red obravnavanja se določijo v predpogajanjih. Pri delu organov mednarodnih organizacij je sprejem agende eno njihovih prvih dejanj. Običajno temelji na začasni agendi, ki jo pripravi in razpošlje sekretariat v dogovoru z državami članicami in predsedujočim. Fraza *hidden agenda* pomeni skrivne cilje.

Agenda for peace – glej Peacemaking, Peacebuilding.

Agenda-setting – dejavnosti, da zadeva v nekem okolju, krogu akterjev pridobi opaznost, pomen. S tem se povečujejo možnosti, da se o njej razpravlja (se uvrsti na dnevni red) in odloči. Vloga medijev je pri tem zelo pomembna.

Agent – predstavnik entitete, ki nima diplomatskega statusa. Oseba, ki zastopa državo v postopku pred mednarodnim sodiščem ali mednarodno arbitražo. Pri zastopanju ji lahko svetujejo oziroma pomagajo odvetniki in drugi strokovnjaki. Oseba, ki jo je angažiral pripadnik obveščevalne službe.

Aggression – agresija, napad. Neizzvano in neupravičeno nasilno dejanje države, s katerim krši pravice druge države. O opredelitvi, kaj je agresija, so bila mnenja vedno različna in polnega soglasja še danes ni. Generalna skupščina OZN jo je v osmih točkah opredelila leta 1974 (A/RES/29/3314), in sicer kot uporabo oborožene sile države zoper suverenost, ozemeljsko celovitost in politično neodvisnost druge države ali na drug način, ki ni v skladu z Ustanovno listino OZN. Država, ki je žrtev agresije, ima pravico do samoobrambe po 51. členu te listine. Leta 2010 je bila v Kampali na pregledni konferenci držav pogodbenic Rimskega statuta Mednarodnega kazenskega sodišča sprejeta opredelitev kaznivega dejanja agresije; *crime of aggression*. V statutu je to kaznivo dejanje opredeljeno kot »načrtovanje, priprava, sprožitev ali izvršitev dejanja agresije, ki je po naravi, teži in obsegu očitna kršitev Ustanovne listine Organizacije združenih narodov (OZN), ki ga stori uradna ali druga oseba, ki dejansko vodi politično ali vojaško delovanje države ali ga usmerja.« Statut s sklicem na resolucijo Generalne skupščine OZN podrobno opredeljuje tudi dejanje agresije. Na konferenci v Kampali je imela Slovenija aktivno vlogo. Sodelovala je v odboru za usklajenost jezikovnih različic besedil, imela je poročevalca konference, podala pa je tudi svoj predlog v okviru pogajanj o kaznivem dejanju agresije, s katerim je prispevala k sprejetju kompromisa o opredelitvi in jurisdikcijskem mehanizmu za to kaznivo dejanje. Slovenija, ki je spremembe Rimskega statuta ratificirala med prvimi, je bila tudi kontaktna točka za ratifikacijo sprememb iz Kampale v vzhodnoevropski skupini držav OZN.

Agrégation – glej Agrément.

Agreed language – kadar se pri oblikovanju nekega dokumenta upošteva besedilo, ki je bilo ob neki drugi priložnosti v preteklosti že dogovorjeno. Na primer v sporočilu ob srečanju predsednika ZDA Trumpa z voditeljem Severne Koreje Kim Džongunom, se je leta 2018 v Singapurju uporabil *tried-and-true diplomatic language*; oziroma zapis iz skupne deklaracije Južne in Severne Koreje iz leta 1992 oziroma dogovorov v okviru šeststranskih pogajanj (Japonska, Južna Koreja, Kitajska, Rusija, Severna Koreja in ZDA) iz let 1994 in 2005.

Agreed minutes – glej Minutes.

Agreement in principle – sporazum o temeljnih sestavinah sporazuma brez podrobnosti.

Agrément – *agremá*, formalno soglasje države sprejemnice (njenega vodje), da določeno osebo sprejme za vodjo diplomatskega predstavništva države pošiljateljice. Za soglasje se zaprosi zaupno, torej še pred javno objavo njegovega imena oziroma uradnim imenovanjem. Za neizdano soglasje obrazložitev ni potrebna. Običajno se soglasje zahteva tudi za člane oddelka za zaščito interesov.

Aide-memoire (pro-memoria, memorandum) – neformalna pisna izjava, ki povzema bistvene sestavine stališča vlade do nekega vprašanja. Diplomat, ki je o tem opravil razgovor na zunanjem ministrstvu, jo da svojemu sogovorniku v osvežitev spomina (lahko tudi obratno, torej da jo prejme). Dokument nima kakšnih oznak in se ne podpiše oziroma parafira, se pa navede datum. Z njim se krepi sporočilo in prispeva k njegovi jasnosti. Uporabljajo se vsa tri imena. *Memorandum* vsebuje večinoma dejstva; *aide-memoire* je neformalni povzetek razgovora; *pro-memoria* pa se nanaša na formalnejši zapis o neki zadevi.

Air Force One – ime letala (državnega), ki prevaža predsednika ZDA. *Marine One* je ime predsednikovega helikopterja, *beast* (zverina) pa njegove blindirane limuzine znamke *Cadillac*.

Air space – zračni prostor. Prostor nad ozemljem in teritorialnim morjem države, običajno do višine, ki še omogoča let letala in na katerega se razteza njena suverenost. Preleteti ga je mogoče le z njenim soglasjem.

ALDE Group (Alliance of Liberals and Democrats for Europe) – ime za skupino liberalnih poslancev v Evropskem parlamentu (Zavezništvo liberalcev in demokratov za Evropo). Nasledila jo je *Renew Europe*. Članica iz Slovenije je Lista Marjana Šarca.

Aleksandrinke (Les Goriciennes, les Slaves, les Slovènes) – dekleta in žene z Goriškega (več tisoč), ki so se v drugi polovici 19. stoletja (gradnja sueškega kanala)

in prvi polovici 20. stoletja kot služkinje in dojilje zaposlovale v Egiptu (Aleksandriji in Kairu). Med njimi je bila tudi Milena Faganelli, varuška malega Butrosa Butrosa Galija, poznejšega politika in diplomata ter med letoma 1992–1996 generalnega sekretarja OZN.

Alien – tujec, oseba, ki je zakonito na ozemlju neke države, v kateri se ni rodil oziroma ki nima njenega državljanstva.

Allegiance – lojalnost, vdanost domovini.

Alliance – zavezništvo, sporazum dveh ali več držav o skupnem vojaškem delovanju v določenih okoliščinah. Temelji na zanesljivosti in predvidljivosti. Za razliko od *entente*, so zaveze zelo jasne in trdne, na primer Nato. Zavezništvo je lahko obrambno (Nato) ali ofenzivno (ki naj bi spremenilo *status quo*). Med razlogi za moč in uspešnost ZDA v drugi polovici 20. in na začetku 21. stoletja sta prav število zavezništev, ki so jih sklenile, oziroma število zaveznikov, ki so jih pridobile.

Alliance for Multilateralism – zavezništvo za multilateralizem (večstransko sodelovanje) je bilo ustanovljeno leta 2019 na pobudo zunanjih ministrov Francije in Nemčije z namenom, da multilateralizmu da nov zagon. Članica neformalne skupine več deset držav je tudi Slovenija. Zavezništvo poudarja pomen multilateralizma, temelječega na mednarodnem pravu, za mednarodno stabilnost in mir. Multilateralizem zadnja leta namreč slabi. Zavezništvo nasprotno meni, da je svetovne težave, kakor so podnebne spremembe, razoroževanje, pandemije in podobno mogoče reševati le s tesnim multilateralnim mednarodnim sodelovanjem.

Alliance Française – leta 1883 ustanovljena mednarodna organizacija, nosilka francoske kulturne diplomacije. Širi poznavanje in ugled francoskega jezika in kulture.

Alliance of convenience – zavezništvo med nasprotniki, ki jim preti skupna nevarnost.

Allies – zavezniki. Države, ki sodelujejo z vojaškim ali drugim ciljem, običajno na podlagi medsebojnega formalnega sporazuma. Lahko tudi oznaka za prijateljske, podobno misleče države, ki tesno sodelujejo.

All necessary means – vsa potrebna sredstva. Evfemističen, diplomatski izraz za sredstva, ki vključujejo tudi oboroženo silo.

Allocative international governmental organizations – mednarodne organizacije, ki dodeljujejo finančna sredstva, na primer: Mednarodni denarni sklad, Svetovna banka, Razvojni program OZN in podobno.

All–source analysis – uporablja se tudi izraz *intelligence assessment*. Analiza vseh informacij neke osrednje obveščevalne organizacije, pridobljenih iz različnih virov (po diplomatski, obveščevalni poti ali iz medijev) o neki tuji državi ali tuji ustanovi oziroma osebi.

Alphabetical seating – sedež posamezne države na večstranski konferenci ali v mednarodni organizaciji se določi na podlagi abecednega reda jezika, v katerem poteka konferenca, ali ga uporablja mednarodna organizacija (običajno angleškega ali francoskega).

Al–Qaeda – Al–Kaida, militantna islamska sunitska organizacija, ki jo je leta 1988 ustanovil Osama bin Laden. Zavzema se za odpravo vsakršnega tujega vpliva v muslimanskih državah in za oblikovanje novega kalifata, ki bi zajel celotni muslimanski svet. Njeni pripadniki so opravili več terorističnih, pogosto samomorilskih dejanj po svetu, med drugim leta 2001 v New Yorku in Washingtonu. Bin Laden je bil maja 2011 ubit v Pakistanu v spopadu s pripadniki specialnih ameriških sil.

Alternat – gre za dokumente v primeru, ko je število izvirnih izvodov sporazuma ali dokumenta enako številu podpisnikov. Pri tem se v izvodu, ki ga zadrži podpisnik, v uvodu in pri podpisu ime podpisnika vedno navede na prvem mestu in ta tudi prvi podpiše omenjeni izvod. Vrstni red podpisnikov se torej spreminja od izvoda do izvoda. Taka praksa se zdaj uporablja le še pri podpisovanju dvostranskih mednarodnih sporazumov ali dvostranskih mednarodnih nepogodbenih aktov. Pri večstranskih pa se je uveljavilo podpisovanje le enega izvirnika v dogovorjenem abecednem redu.

Alternate representative – član stalne misije neke države pri mednarodni organizaciji, ki je bil imenovan in sprejet kot nadomestilo za predstavnika te države pri tej mednarodni organizaciji.

Ambassador – veleposlanik, diplomat (diplomatski agent) najvišjega ranga. V obožanih silah bi bil to rang generala. Običajno ima naziv izredni in pooblaščen veleposlanik; *Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary*. Je vodja diplomatskega predstavništva (veleposlaništva) države pošiljateljice v državi sprejemnici, ki se uvršča (med vodji diplomatskih predstavništev) v prvi razred. Potrebuje agremá države sprejemnice. Formalno je predstavnik šefa države (pri drugem šefu države). Vodje diplomatskih predstavništev med državami Commonwealtha se imenujejo visoki komisarji – *high commissioners*. Veleposlanik je tudi naziv stalnega predstavnika države v OZN ali drugih mednarodnih organizacijah. Misija ima lahko več veleposlanikov, vendar je le eden stalni predstavnik in vodja misije. Veleposlanik/-ca se naslavlja z njegova/njena ekselencija. Glej tudi Slovenci, poslaniki in veleposlaniki, v Demokratični federativni Jugoslaviji oziroma Federativni ljudski republiki Jugoslaviji oziroma Socialistični federativni republiki Jugoslaviji, Veleposlaniki Republike Slovenije (1992–2019) in Slovenci, veleposlaniki Evropske unije.

Ambassador appointed – oseba, ki je bila imenovana za veleposlanika in je kopije poverilnih pisem na ministrstvu za zunanje zadeve že predala, ne pa še izvirnikov šefu države sprejemnice.

Ambassador-at-large – glej Roving ambassador.

Ambassador-designate – oseba, imenovana za veleposlanika, ki je prejela soglasje države sprejemnice, ki pa še ni začela opravljati nalog veleposlanika oziroma ni predala poverilnih pisem.

Ambassador extraordinary – v preteklosti naziv samo za posebnega poslanca (odposlanika). Za razliko od rezidenčnega – *ambassador in ordinary*. Danes imata oba naziv *extraordinary*.

Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary – glej Ambassador.

Ambassador eyes only – samo za oči veleposlanika. Depeša, sporočilo MZZ, namenjena oziroma namenjeno samo veleposlaniku oziroma vodji diplomatskega predstavništva. V slovenski diplomaciji je to depeša z omejeno distribucijo, kar pomeni, da jo lahko prebereta le vodja diplomatskega predstavništva in njegov namestnik.

Ambadress – soproga veleposlanika. Včasih tudi naziv (napačen) za veleposlanico. V bistvu se naziv *ambassador* uporablja za oba spola. Velja omeniti zanimiv nemški diplomatski eksperiment v Ljubljani. Na mestu veleposlanika (od poletja 2020) ni le ena, temveč dve osebi, in sicer zakonski par. Menjavata se vsakih osem mesecev. *Ambadress* se bo tako izmenjevala na položaju veleposlanikove soproge in veleposlanika ter enako njen soprog. Tako naj bi imela več časa za druženje z otroki. Zakonski par kot veleposlanika je sicer prva imenovala Švica (2009, na Tajskem), druga pa Francija (2015, na Hrvaškem).

Ambit claim – zahteva ali predlog stranke pri pogajanjih, ki izraža njen maksimalni cilj, ki pa je daleč od tega, kar pričakuje, da bo dejansko dosegla.

Amendment – sprememba besedila, ki ga na primer med pogajanja formalno predlaga stranka (država), ki ni avtorica osnovnega besedila. Tudi sprememba, dodatek k obstoječemu sporazumu. Sprememba, ki v celoti izničuje prvotno besedilo, se imenuje *killer amendment*.

American exceptionalism – načelo ameriške izjemnosti je bilo v ZDA dolgo časa ukoreninjeno v obeh političnih polih, med demokrati in republikanci. To ne pomeni, da se imajo za popolne, vendar naj bi se zaradi svoje zgodovine, svojega ustavnega sistema in svojih vrednot, na katere prisegajo, ZDA močno razlikovale od drugih držav. V

svetovni skupnosti naj bi imele posebno, edinstveno vlogo, vlogo svetilnika svobode. Bile naj bi moralni temelj sveta, šampion človekovih pravic, demokracije in vladavine prava. Ali kakor je pogosto dejal predsednik Ronald Reagan (pravzaprav je to povzel po Johnu Withropu iz 17. stoletja), naj bi bile ZDA bleščeče mesto na vrhu hriba. V svetu pa je čedalje več tistih, še posebno po vladavini predsednika Donalda Trumpa, ki jim te vloge ne priznavajo. Dejstvo je, da se z notranjimi težavami, s katerimi se soočajo ZDA v zadnjih letih in upadom njihove moči v svetu zmanjšuje tudi njihova izjemnost.

American Slovenian Education Foundation (ASEF) – Ameriško-slovensko izobraževalno fundacijo, ki ima sedež v Stanfordu v Kaliforniji, je leta 2014 ustanovila skupina uspešnih, v ZDA izobraženih in delujočih Slovencev pod vodstvom Jureta Leskovca. Namen je bil spodbujanje znanstvenega, gospodarskega in kulturnega sodelovanja med Slovenijo in ZDA. Fundacija se je z leti okrepila in razširila svoje delovanje. Nadarjenim slovenskim študentom in Američanom slovenskih korenin nudi štipendije za desettedenske raziskovalne obiske na več deset vrhunskih univerzah in raziskovalnih institucijah v ZDA, Kanadi, Združenem kraljestvu, Avstraliji in na Novi Zelandiji ter v Sloveniji. S tem krepi raziskovalno sodelovanje in izmenjavo znanja ter študijsko kroženje med Slovenijo in ZDA ter drugimi državami.

Amiability – vzdrževanje prijaznih odnosov na osebni ravni s predstavniki države sprejemnice tudi v časih, ko odnosi med državama niso najboljši. Vzdrževanje normalnih kanalov komuniciranja se obrestuje prav pri razreševanju težav.

Amicable settlement – rešitev spora na prijateljski način, ki zadovoljuje obe strani.

Amnesty – amnestija, delna ali popolna uradna oprostitev kazni, na primer političnim pripornikom, udeležencem uporniškega gibanja in podobno.

Anarchy – stanje v mednarodni skupnosti, ko države svoje interese uresničujejo svobodno brez kakršnih koli zavez do drugih držav.

Andraž nad Polzelo – kraj, kjer ob obletnici strmoglavljenja ameriškega bombnika leta 1944 visoki predstavniki Slovenije in ZDA vsako leto položijo vence k spominski plošči. Prireditev je izraz slovensko-ameriškega prijateljstva in zavezništva.

Annexation – aneksija, formalni akt nasilne pripojitve tujega ozemlja kaki državi. Italija si je na primer med drugo svetovno vojno priključila Ljubljano z Dolenjsko in delom Notranjske (Ljubljanska pokrajina). Rusija si je po vojaški zasedbi leta 2014 priključila ukrajinski polotok Krim. Aneksija pomeni kršitev mednarodnega prava.

Po prvi agresiji in priključitvi ukrajinskega polotoka Krime leta 2014 je Rusija zgodbo ponovila med invazijo na sosednjo državo leta 2022. Po že znanem krimskem receptu (okupacija, lažni referendum, osamosvojitvev in zaprosilo za priključitev

Rusiji) je to pot anektirala (enostransko uveljavila nadzor in suverenost) območja regij Doneck, Herson, Lugansk in Zaporožje. Izraza aneksija seveda ni uporabila. Po njenem so se omenjene regije osamosvojile in odločile pripojiti k Rusiji. Šlo naj bi pravzaprav za njihovo ponovno združitve z matico in za odpravo zgodovinske krivice. Več držav (med njimi tudi Slovenija) je nezakonito priključitev odločno obsodilo (tudi z resolucijo Generalne skupščine OZN), saj je ta v nasprotju s temeljnimi načeli Ustanovne listine OZN in mednarodnega prava. Hkrati so izrazile stališče, da je ne bodo priznale.

Primeri priznanja legitimnosti (enostranski) priključitvi s strani mednarodne skupnosti, torej drugih držav in mednarodnih organizacij (OZN), so v zgodovini redki. Tak je bil primer indijske priključitve Goe, nekdanje portugalske kolonije na indijskem polotoku. Če država del svojega ozemlja prostovoljno oziroma dogovorno (z mirovno pogodbo) odstopi drugi državi, govorimo o cesiji.

Annexe/Annex – priloga, podroben samostojni dodatek h glavni mednarodni pogodbi ali sporazumu. Dopolnjuje njune splošne določbe.

Annotated agenda – seznam tem za razpravo (dnevni red), pri čemer je ob vsaki posamezni točki pojasnilo ali komentar, na primer, kakšna je njena zgodovina, kdo jo bo uvedel, kaj je njen namen oziroma namen razprave in podobno.

Annulment – razveljavitev.

Anocracy – način vladanja, ki kombinira avtokratske in demokratske značilnosti. Gre za obliko demokratične udeležbe v širšem avtokratskem, diktatorskem okviru. Število držav s takšnim načinom vladanja se je v času po koncu hladne vojne povečalo.

Antagonist – oseba, ki komu ali čemu aktivno nasprotuje ali mu je sovražna.

Anti (alter) globalisation – politično gibanje, kritično do ekonomske globalizacije in multinacionalnih korporacij. Zavzema se za gospodarski razvoj, ki bi bil prijazen do okolja in za svet, zgrajen na konceptih enakosti, človekovih pravic, družbene pravičnosti in demokratičnih ustanov.

Anti-Ballistic Missile Treaty (ABM Treaty) – pogodba o protibalističnih raketah, sporazum o nadzoru nad oborožitvijo, ki so ga leta 1972 sklenile Sovjetska zveza (SZ) in ZDA. Z njim sta državi omejili število obrambnih sistemov zoper balistične izstrelke (rakete) z nuklearno glavo. ZDA so iz njega po tridesetih letih izstopile (kar je pogodba omogočala), ker so želele zgraditi ustrezno obrambo pred iranskimi in severnokorejskimi izstrelki. To so storile brez večjih posvetovanj s SZ, kar je privedlo do njenega sumničenja (prizadeto naj bi bilo strateško ravnovesje), ki se je odrazilo

v njenem odnosu do spoštovanja Pogodbe o konvencionalnem orožju v Evropi in Sporazuma o prepovedi raket srednjega dometa. Zato je prišlo do propada skoraj celotne arhitekture nadzora nad oborožitvijo, zgrajene proti koncu hladne vojne.

Antici group – skupina diplomatov višjega ranga iz stalnih predstavništev držav članic EU, ki pomagajo veleposlanikom, stalnim predstavnikom pri delu v Coreper II. Imenuje se po prvem vodji skupine, italijanskemu diplomatu Paolu M. Anticiju. Člani skupine pomagajo tudi svojim predsednikom vlad na zasedanjih na vrhu. Med uradniki so edini, ki imajo dostop do takšnih srečanj. Podobna skupina, ki pomaga namestnikom stalnih predstavnikov pri delu v Coreper I, se imenuje *Mertens group*, po prvem vodji, Belgijcu Vincentu Mertensu de Wilmarsu. Skupina diplomatov, ki pripravlja srečanja politično-varnostnega odbora (PSC), pa se imenuje *Nicolaidis Group*. Glej tudi COREPER (Comité des Représentants Permanents in Political and Security Committee).

A nuclear war cannot be won and must never be fought – v jedrski vojni ni mogoče zmagati, niti se ne sme nikoli zgoditi. Skupna ugotovitev ameriškega predsednika Ronalda Reagana in sovjetskega voditelja Mihaila Gorbačova iz leta 1985. Močno je pripomogla h koncu hladne vojne v prejšnjem stoletju. Še kako velja tudi na koncu drugega desetletja tega stoletja, ko se jedrska oborožitvena tekma znova razplamteva in možnost jedrskega spopada spet povečuje.

AOB (Any other business) – točka razno na dnevnem redu zasedanja, običajno na koncu. Pod to točko poteka razprava o zadevah, ki niso zajete v predhodnih samostojnih točkah.

AOSIS (Alliance of Small Island States) – skupina 43 majhnih otoških držav ali držav z nizko ležečo obalo. Aktivna je predvsem pri pogajanjih glede podnebnih sprememb.

Apartheid – nehumano ravnanje na podlagi rasnega razlikovanja.

APEC (Asia–Pacific Economic Cooperation) – forum, ustanovljen leta 1989 z namenom ekonomskega povezovanja in krepitev gospodarske rasti ob obalah Pacifika.

Appellation d'origine – ime blaga, ki kaže na njegovo geografsko poreklo.

Apostille – drugi izraz za *legalization certificate*. Glej Legalization.

Apostolic nunciature – glej Nunciature.

Apostolic nuncio – glej Nuncio.

Appeasement – politika popuščanja. Delna izpolnitev zahtev druge države. Lahko pomeni tudi (nečastno) iskanje miru za vsako ceno, na primer srečanje Nevilla Chamberlaina, predsednika britanske vlade, z Adolfom Hitlerjem leta 1938 v Berchtesgadnu (Munchen). Glej Munich agreement.

Appel – glej Courtoisie.

Appendix – manj pomemben dodatek na koncu dokumenta.

Applicant – prosilec.

Approval – odobritev.

Approximation – v EU usklajevanje oziroma uskladitev nacionalnih zakonodaj.

Arab League – glej League of Arab States.

Arab Spring – upor arabskih množic v Severni Afriki in na Bližnjem vzhodu zoper zatiralske in koruptivne avtoritarne režime v letih 2010–2011. Neposredni povod zanj so bile visoke cene hrane. Marsikje (Sirija, Irak, Libija, Jemen) je prerasel v državljansko vojno. Vendar se upanje, da bo odpravil korupcijo in prinesel večje politično sodelovanje in več ekonomske enakosti, ni uresničilo. Zatrt je bil s silo. Delna izjema je Tunizija, kjer se je arabska pomlad tudi začela. Povsod drugje je namesto pomladi zavladala zima.

Arbitral/Arbitration award – odločitev, razsodba arbitražnega tribunala o vsebini zadeve, primerljiva s sodbo, *judgement* sodišča.

Arbitration – način mirnega reševanja spora ob pomoči *ad hoc* arbitražnega tribunala. Za to je potreben sporazum držav – *compromis*. Nekateri ga imenujejo tudi *special agreement*. Mednarodne arbitraže običajno presoajo po mednarodnem pravu. Stranke v sporu pa se lahko dogovorijo, da se presoja *ex aequo et bono* ali opravi mediacijo.

Arbitration Agreement between the Government of the Republic of Slovenia and the Government of the Republic of Croatia – arbitražni sporazum o določitvi meje med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško sta podpisala predsednika vlad Borut Pahor in Jadranka Kosor 4. novembra 2009 v Stockholmu ob navzočnosti Fredrika Reinfeldta, predsednika vlade Švedske, takrat predsedujoče Svetu EU. Naloga arbitražnega sodišča je bila, da določi potek meje med državama na kopnem in morju, stik Slovenije z odprtim morjem ter režim za uporabo ustreznih morskih območij. Rzsodbo je izreklo 29. maja 2017. Mnenja o tem, ali je v njej dejansko

določilo tudi fizični stik Slovenije z odprtim morjem, so deljena. Na eni strani se poudarja, da je arbitražno sodišče določilo območje stika, torej posebno, svojevrstno in svojepravno (*sui generis*) morsko območje, ki se nanaša na vse (*erga omnes*), kjer imajo plovila in zrakoplovi Slovenije in drugih držav svobodo komunikacije, ki je primerljiva s svobodo komunikacije na odprtem morju. Na drugi strani pa se ugotavlja, da neposrednega fizičnega stika slovenskih teritorialnih voda z vodami odprtega morja ni določilo in da so vode v omenjenem območju ostale hrvaške. Hrvaška v njih izvaja (resda v omejenem obsegu) svojo zakonodajno, izvršno in sodno oblast. V omenjenem območju Slovenija tudi ne more opravljati morskih raziskovanj. Gre torej le za okrepljeno pravico do neškodljivega prehoda iz slovenskih teritorialnih voda prek hrvaških v mednarodne vode. Posledično Slovenija tudi nima pravice razglasitve izključne gospodarske cone. Hrvaška pa odločitve, ki je bila v več delih v njen prid, ni priznala oziroma je iz arbitražnega procesa izstopila. Pri tem se je sklicevala na postopkovne kršitve slovenske strani. Uveljavitev razzodbe je ostala odprta. Glej tudi Arbitration in Exclusive economic zone.

Anti Acces/Area Denial (A2/AD) – orožje, oborožitveni sistemi oziroma strategija, s katerimi se nasprotniku skuša preprečiti, da bi zasedel ali prečkal neko območje (kopno, morje ali zrak). Kitajska tako skuša s *cyberwarfare* in drugimi tehnikami otežiti dostop oziroma delovanje ZDA in drugih držav na območju zahodnega Pacifika. Podobno je delovanje Irana v Perzijskem zalivu s podmornicami, naprednimi minami in topnjačami, oboroženimi z raketnimi izstrelki.

Armed conflict – v preteklosti v mednarodnem pomenu oboroženi spopad, vojna med državami brez formalne vojne napovedi. Pravo danes oboroženi spopad označuje kot stanje, ko se uporablja vojno pravo (*laws of war*) oziroma mednarodno humanitarno pravo (*international humanitarian law*), in sicer tako običajno mednarodno pravo kakor tudi mednarodno pogodbeno pravo. Oboroženi spopad je lahko mednarodni ali nemednarodni. Oboroženi spopadi so se v zadnjih desetletjih močno spremenili. Prevladujejo namreč notranji oboroženi spopadi, ki imajo sicer veliko značilnosti mednarodnih in kjer naj bi se (pod določenimi pogoji, kakor sta intenziteta in trajanje spopada) vsaj deloma (v skladu s Protokolom I Ženevskih konvencij iz leta 1977) tudi uporabljalo mednarodno humanitarno pravo. Taki spopadi so v Siriji, Ukrajini, SFR Jugoslaviji v 90-ih letih prejšnjega stoletja itd. Poleg državnih v njih sodelujejo ali celo prevladujejo nedržavni akterji. Glej tudi Non-international armed conflict, War in Use of force.

Armistice – dogovor o prekinitvi sovražnosti na celotnem bojišču in za nedoločen čas. Uporabljajo se tudi drugi izrazi, na primer *truce* in *ceasefire*. Slednji naj bi se sicer uporabljal začasne prekinitve in na omejenem območju, največkrat v humanitarne namene. Če je prekinitve sovražnosti trajna, se nato skleneta dogovor o demarkacijski liniji in mirovni sporazum. Z njim preneha vojno stanje. Obstajajo pa primeri, ko

do podpisa mirovnega sporazuma ni prišlo niti desetletja po prenehanju sovražnosti, na primer med Japonsko in SZ oziroma Rusijo. Demarkacijska linija se včasih imenuje tudi *green line* – zelena črta.

Arms control – mednarodni nadzor, omejitev glede razvoja, preizkušanja, proizvodnje, kopičenja, razporeditve, širitve, rabe orožja (število, velikost, vrsta) ter orožja za množično uničevanje (na primer *nuclear arms control*), vključno z njihovimi nosilci in oboroženimi silami. Običajno s privolitvijo v obliki mednarodnega sporazuma (pogodba o prepovedi poskusov jedrskega orožja v ozračju, vesolju in pod vodo, START, INF itd.) ali multilateralnih režimov (*Wassenaar Arrangement, Nuclear Suppliers Group, Australia Group, Zangger Committee, Missile Technology Control Regime*) z namenom preprečitve oboroženega spopada. Cilj ni toliko razorožitev kakor (strateška) stabilnost. Z vrnitvijo tekmovalnosti med velikimi silami se je nadzor nad oborožitvijo znašel v krizi. Skoraj celotni okvir (Sporazum o konvencionalnih silah v Evropi (CFE), dunajski dokumenti, Sporazum o prepovedi raket srednjega dometa (INF), Pogodba o odprtih zračnih prostorih), ki je bil vzpostavljen ob koncu hladne vojne, je razpadel. Vzroki za to so predvsem rusko nespoštovanje sporazumov in posledični izstopi ZDA iz njih. Zato sta ogroženi mednarodna varnost in še posebej evropska. V prihodnje tovrstne sporazume bo nujno treba vključiti tudi Kitajsko. Nasploh bo treba nadzor nad oborožitvijo na novo osmisliti. Ne samo zaradi propada omenjenih sporazumov iz časa hladne vojne, ampak zaradi velikega tehnološkega napredka tako v zvezi z jedrskim kakor tudi konvencionalnim orožjem (nadvočni manevrirni izstrelki, kibernetično orožje, avtonomni orožni sistemi oziroma sistemi na podlagi umetne inteligence, orožje, nameščeno v vesolju, itd.).

Arms Race – oboroževalna tekma, stanje v katerem dve ali več držav zaradi medsebojnega nezaupanja povečuje obseg finančnih sredstev za oboroževanje in razvija nove vrste orožij. Je neposredna posledica varnostne dileme. S tem, ko je Rusija februarja 2023 začasno suspendirala svoje sodelovanje v novem START in hkrati zagrozila z nadaljevanjem preizkusov jedrskega orožja, je sprožila novo oboroževalno tekmo. Vprašanje pa je, ali jo lahko tudi dobi. Ekonomska, finančna in tehnološka prednost ZDA so namreč velike. Dodatno pa je s tem seveda ogrožena svetovna varnost. Glej tudi Security dilemma.

Arms Trade Treaty – pogodbo o trgovini s (konvencionalnim) orožjem je sprejela Generalna skupščina OZN leta 2013, veljati pa je začela naslednje leto. Ureja mednarodno trgovino z osebnim in lahkim orožjem ter skuša preprečiti nezakonitost trgovino z njim. Žal največje izvoznice orožja pogodbe niso podpisale oziroma ratificirale.

Arraiolos Group – skupina Arraiolos združuje predsednike držav članic EU (Bolgarija, Estonija, Grčija, Irska, Italija, Latvija, Madžarska, Malta, Nemčija,

Poljska, Portugalska, Slovaška in Slovenija), ki imajo zelo omejena izvršilna pooblastila ali večinoma le protokolarno vlogo, torej kadar ne gre za predsedniški sistem, ampak za parlamentarne demokracije. Neformalno se srečujejo enkrat na leto in obravnavajo vprašanja, pomembna za EU in njeno prihodnost. Skupina je dobila ime po portugalskem mestecu Arraiolos, kjer se je leta 2003 prvič sestala.

Arrest of citizen – odvzem prostosti (aretacija) državljanu. Če je državljanu v državi sprejemnici odvzeta prostost, morajo njeni organi o tem obvestiti konzula države pošiljateljice, razen če se prizadeti s tem ne strinja. Konzul mora priprtemu nuditi ustrezno pomoč. Zagotovi (v skladu z Dunajsko konvencijo o konzularnih odnosih, 1963), da ni diskriminiran, da se z njim ravna humano in v skladu z mednarodnimi standardi, da se mu omogoči pošteno sojenje itd. Pripri ima pravico navezati stik s konzularno–diplomatskimi zastopniki svoje države oziroma zahtevati, da so ti obveščeni o njegovem priprtju.

Arria formula – nanaša se na zelo neformalni postopek v okviru Varnostnega sveta OZN, ki njegovim članicam omogoča srečanje, pogovore z nečlanicami ali celo nadržavnimi stranmi. Srečanja, ki jih vodi članica varnostnega sveta, ki mu ni predsedujoča, so običajno zaprta in potekajo zunaj prostorov varnostnega sveta, o njih pa se ne vodi zapisnik. Ta oblika postopka je dobila ime po venezuelskem veleposlaniku Diegu Arrii.

Art. 133 Committee – Trgovinski odbor EU, imenovan po 133. členu Amsterdamske pogodbe, ki določa, da se EU pogaja o sklenitvi trgovinskih sporazumov s tretjimi državami. Na odboru, ki ga imenuje Svet in ki pomeni vez med njim in Komisijo, se oblikujejo odločitve s področja mednarodne trgovine.

Artificial island – umetni otok, ki ga ni ustvarila narava, ampak človek. Na odprtem morju ga lahko zgradi vsaka država, v izključni ekonomski coni pa le s privolitvijo obalne države. V Južnokitajskem morju glede tega v zadnjih letih obstaja spor med Kitajsko (ta želi, da bi bilo skoraj celotno območje pod njeno suverenostjo) in obalnimi državami, kakor so Filipini, Malezija, Vietnam. Kitajska razsodbe arbitražnega razsodišča (oblikovanega v skladu z aneksom VII UNCLOS iz leta 1982), ki je spoštovalo mednarodno pravo in pritrdilo Filipinom, ne priznava. Po mednarodnem pravu umetni otoki ne morejo imeti lastnega teritorialnega morja ali izključne ekonomske cone.

ASAP – kakor hitro mogoče (*as soon as possible*).

ASEAN (Association of South East Asian Nations) – Združenje držav jugovzhodne Azije (Bruneji, Filipini, Indonezija, Kambodža, Laos, Malezija, Singapur, Tajska, Vietnam), mednarodna organizacija, ki je bila ustanovljena leta 1967 s sedežem v

Džakarti, Indonezija. Njen namen je krepitev vsestranskega sodelovanja med državami tega območja.

ASEM (Asia–Europe Meeting) – neformalni dialog med EU in 13 azijskimi državami.

Asia Infrastructure Investment Bank (AIIB) – multilateralna razvojna banka, namenjena financiranju infrastrukturnih objektov na azijsko-pacifiškem območju s sedežem v Pekingu. Ustavljena je bila leta 2015 na pobudo Kitajske. Ta je zaradi nezadovoljstva s svojim položajem v Svetovni banki in nekaterih drugih finančnih organizacijah oblikovala konkurenčni podsistem. V njem ima glavno besedo. Z AIIB skuša Kitajska preprečiti oblikovanje političnega in ekonomskega “*cordon sanitaire*” ZDA okoli nje, povečati svoj vpliv na področju mednarodnih financ, končati prevlado ameriškega dolarja, zagotoviti financiranje izgradnje infrastrukturnih objektov v okviru svoje pobude za izgradnjo pasu in ceste in zvabiti čim več držav iz ameriškega pod svoje okrilje. Med okoli 70 državami članicami ni ZDA, je pa več ameriških zaveznic iz Evrope in Azije. Glej tudi Belt and Road Initiative. Nekaj podobnega se je zgodilo nekaj let pozneje s sklenitvijo prostotrgovinskega sporazuma (*Regional Comprehensive Economic Partnership*) med Kitajsko, članicami ASEAN, Avstralijo, Japonsko, Južno Korejo in Novo Zelandijo, vendar brez ZDA.

Asian group – regionalna volilna skupina v Generalni skupščini OZN, ki jo sestavljajo države iz Azije in pacifiških otokov.

Assembly – glej Parliamentary assembly.

Assembly of States Parties – poseben nadzorni in zakonodajni organ Mednarodnega kazenskega sodišča; *International Criminal Court*. Sestavljajo ga predstavniki držav, ki so ratificirale Rimski statut Mednarodnega kazenskega sodišča ali pristopile k njemu. Vsaka država ima po en glas. Sestaja se letno. Med drugim za devet let voli sodnike, tožilca in njegovega namestnika.

Assessed contribution – prispevek, ki ga mora država članica vplačati v proračun neke mednarodne organizacije (izražen v odstotku celotnega proračuna organizacije). Višina je odvisna od njenega bruto domačega proizvoda, izjema so najmanj razvite države.

Assignment – zaupana naloga, zadolžitev, razporeditev, na primer *diplomat's assignment typically lasts four years*; diplomatova razporeditev običajno traja štiri leta. Takšna je tudi praksa v slovenski diplomaciji, v diplomaciji ZDA pa traja tri leta.

Associated state – entiteta, ki ima delno samostojnost – notranjo samoupravo. Obramba in zunanja politika pa sta v rokah druge, močnejše države. Danes redke primeri.

Association Agreement – sporazum o pridruženem članstvu, sklene ga EU s tretjo državo. Nudi podlago za tesno sodelovanje in lahko vodi k polnopravnemu članstvu (v tem primeru gre za evropski sporazum), kakor je bilo v primeru Slovenije.

Association Trio (Associated Trio) – pridruženi trio, oznaka za pridružene članice EU Gruzijo, Moldovo in Ukrajino, ki so zaprosile za članstvo.

Astana Format – skupina treh držav, Irana, Rusije in Turčije, ki so v odsotnosti ZDA glavni akterji, sogovorniki in posredniki med predsednikom Bashar al-Asadom in opozicijo pri iskanju rešitev za državljansko vojno v Siriji. Večina srečanj ob prisotnosti OZN kot opazovalke je (od leta 2017 dalje) bila v kazahstanski prestolnici Astani (zdaj Nur-Sultan), po kateri ima ime.

Asymmetric warfare – vojaški spopad, običajno v urbanem okolju, pri katerem (za razliko od *conventional warfare*) med stranmi obstajajo velike razlike v velikosti, strategiji in taktiki. Gre za spopad med rednimi, poklicnimi, dobro oboroženimi silami in slabše oboroženimi, vendar zelo žilavimi uporniki. Ti, ki imajo pogosto podporo lokalnega prebivalstva, se zatekajo k taktiki gverilskega ali terorističnega boja in podobno. Glej tudi Guerrilla war, Terrorism, Insurgency.

A3 – tri nestalne članice Varnostnega sveta OZN z afriške celine.

Atlantic Alliance – atlantsko zavezništvo, sinonim za Nato in ameriška varnostna zagotovila Evropi.

Atlantic Charter – politična izjava, ki sta jo na začetku II. svetovne vojne pripravili in podali Velika Britanija (Churchill) in ZDA (Roosevelt), pozneje so jo odobrile tudi druge zaveznice. Z njo se je oblikovalo zavezništvo za boj proti osi Berlin-Rim-Tokio. V njej so tudi podani temelji svetovne ureditve po vojni (liberalni mednarodni red) – nobenih ozemeljskih sprememb zoper voljo prebivalstva, samoodločba narodov, neuporaba sile, varstvo človekovih pravic in svoboščin, svetovno gospodarsko sodelovanje, svoboda plovbe itd., pozneje konkretizirani v obliki OZN, GATT itd.

Atlanticists – atlantisti. V širšem pomenu gre za podpornike tesnega vsestranskega sodelovanja med državami Severne Amerike in Evrope, ki jih povezujejo liberalno-demokratske vrednote. V ožjem pomenu pa gre za zagovornike tesnega sodelovanja omenjenih držav na obrambno-varnostnem področju, predvsem v okviru Nata, torej čezatlantskega varnostnega reda pod ameriškim vodstvom. V Evropi so danes še

posebej glasni v Združenem kraljestvu ter Srednji in Vzhodni Evropi. Gre za enega od najpomembnejših odnosov v svetu.

At odds over – ne soglašati, nasprotovati. Na primer ZDA in Turčija nista soglašali glede turške odločitve za nakup ruskih protiletalskih raket (*USA and Turkey were at odds over Turkish decision to purchase Russia made anti-aircraft missiles*).

Attaché – ima dva pomena. Označuje diplomata, člana diplomatske misije najnižjega diplomatskega ranga (pod tretjim sekretarjem). Lahko pa označuje tudi strokovnjaka z diplomatskim statusom, ki ne prihaja iz diplomatske službe oziroma z Ministrstva za zunanje zadeve. Gre za področja obrambe, trgovine, kmetijstva, kulture, financ itd., na primer obrambni ataše – *defence attaché*. Njegova naloga (gre za visokega, izkušenega častnika v rangu podpolkovnika, polkovnika, brigadirja) je krepitev sodelovanja med državama na vojaškem in obrambnem področju. Običajno je zanj potrebno vnaprejšnje soglasje države sprejemnice. V nekaterih državah te strokovnjake začasno uvrstijo v zunanje ministrstvo z namenom službovanja v diplomatskem predstavištvu in jim tudi podelijo ustrezne diplomatske nazive, na primer I. sekretar (trgovinske zadeve); *first secretary (trade)*.

Attaché military – glej Attaché.

Attaché press – glej Attaché.

Attacks on diplomats – napadi na diplomate. Diplomatski poklic je med nevarnejšimi, še zlasti od druge polovice 20. stoletja dalje. Na primer v času od leta 1965 do leta 2007 je bilo ubitih 90 ameriških diplomatov. Leta 1976 je bil v Frankfurtu ubit jugoslovanski konzul, Slovenec Edvin Zdovc. Med ubitimi so tudi diplomati manjših držav, na primer Vatikana. Dolžnost države sprejemnice je, da ustrezno varuje tuje diplomate. S tem v zvezi velja omeniti uboj švedskega diplomata Folkeja Bernadotteja, posrednika OZN v arabsko–izraelskem sporu leta 1948 v Jeruzalemu. Primer je privedel do pomembnega svetovalnega mnenja ICJ (Meddržavnega sodišča), ki je določilo, da je za takšna dejanja odgovorna država. Glej tudi Convention on Prevention and Punishment of Crimes against Internationally Protected Persons, including Diplomatic Agents in Diplomatic inviolability.

Attempt – poskus, na primer *an attempt to halt the bombings*; poskus, da se ustavi bombardiranje.

Au courant (be, être au courant) – vedeti, biti obveščen, biti seznanjen s čim.

Audience – avdienza, formalni, uradni sprejem pri visokem dostojanstveniku, na primer predaja poverljivih pisem vodje diplomatskega predstavištva vodji države.

Audience de congé – srečanje ob koncu mandata vodje diplomatskega predstavništva z dostojanstvenikom, ki pa je manj formalno kakor ob njegovem prihodu v državo sprejemnico.

AUKUS – tristranski varnostni sporazum med Avstralijo, ZDA in Združenim kraljestvom, sklenjen septembra 2021. Med drugim določa, da bodo ZDA in Združeno kraljestvo dobavili Avstraliji podmornice na jedrski pogon. Povzročil je kar nekaj razburjenja v Aziji in Evropi. Kitajska je menila, da je uperjen zoper njo (kar ni daleč od resnice). Prizadeta je bila tudi Francija, edina članica EU, ki je tudi pacifiška sila. K sporazumu ni bila povabljena, niti ni bila o njem vnaprej obveščena. Za nameček pa je izgubila še velik posel z Avstralijo glede podmornic. Avstralija je namreč posel o njenih dobavah najprej sklenila z njo in si pozneje premislila.

Auswärtiges Amt (AA) – Ministrstvo za zunanje zadeve Zvezne republike Nemčije.

Aut dedere aut iudicare – izroči ali kazensko preganjaj. Mednarodnopravno načelo (vsebovano v nekaterih mednarodnih pogodbah, na primer Rimskem statutu Mednarodnega kazenskega sodišča), po katerem mora država kazenskopravno preganjati na primer storilca hude kršitve mednarodnega humanitarnega prava, če nobena druga država ni zahtevala njegove izročitve. Slovenija načelo spoštuje v zvezi z dejanji, ki jih vsebuje njen kazenski zakonik, vključno s kršitvami mednarodnega humanitarnega prava oziroma ustreznih določb mednarodnih pogodb, katerih članica je.

Authentication – overovljenje, postopek preverjanja pristnosti, pravilnosti besedila mednarodnega sporazuma, zlasti če je napisan v več avtentičnih jezikih. Običajno se pri dvostranskih sporazumih konča s parafiranjem besedila, v novejšem času pa lahko tudi preprosto s potrditvijo prejete končne elektronske različice besedila sporazuma. Pri večstranskih sporazumih se o tem lahko izda ločeni dokument. Glej tudi Toilette finale.

Authoritarian capitalism – uporablja se tudi izraz *state-led capitalism*. Za avtoritarne, državni kapitalizem je značilno, da omejuje pravice posameznika in ne spoštuje vladavine prava. Korupcija je močno prisotna, prav tako neenakost med ljudmi. Lahko pa se pohvali s krepko gospodarsko rastjo. Ima ga predvsem Kitajska, pa tudi druge države. Njegovo nasprotje je liberalni demokratični kapitalizem, *liberal-democratic capitalism*. Med njima poteka sistemska tekma. Za liberalni demokratični kapitalizem so značilni demokracija, vladavina prava, večinoma zasebna proizvodnja in velika neenakost. Ta je sicer manjša kakor v klasičnem kapitalizmu 19. in 20. stoletja. Poznamo ga zadnja desetletja in posebej ga predvsem ZDA. Vpliv avtoritarnih držav se povečuje. Njihov skupni bruto domači dohodek že dosega višino skupnega domačega dohodka zahodnih liberalnih demokracij. Liberalni demokratični kapitalizem naj bi po mnenju številnih obdržal svojo prevlado le v primeru,

da bi prešel na višjo stopnjo, t. i. ljudski kapitalizem (*people's capitalism*). Nekateri uporabljajo izraz *stakeholder capitalism*. V njem bi bili dohodki od kapitala in dela veliko bolj enakovredno porazdeljeni. Pri tem kapitalizmu velja ne le odgovornost do delničarjev, ampak tudi do družbe in okolja.

Authority – oblast, moč. Na primer: *He had absolute authority over his subordinates*; imel je absolutno oblast nad svojimi podrejenimi.

Autocracy – način vladanja; država, kjer vlada ena oseba z absolutno močjo.

Autonomous Warfare Systems – avtonomni bojni sistemi, znani tudi kot LAWS¹ oziroma pogovorno morilski roboti. Ti sistemi brez posadke uporabljajo umetno inteligenco (AI) in strojno učenje (ML) ter algoritme, kar jim omogoča, da avtonomno identificirajo tarčo in jo uničijo. AI se uporablja na primer tudi pri protipehotnih minah in rojih dronov (*drone swarms*). V prvem primeru mina zazna korake, odskoči v zrak in eksplodira nad tlemi, tako da s šrapneli usmrti čim več oseb. V drugem primeru pa gre za večje število manjših samodejnih orožij, ki skupno izvršijo koordinirani napad. Z razvojem tehnologije se torej spreminjajo tudi orožja in načini bojevanja. K pospešitvi tega trenda v novodobnem bojevanju je precej pripomogla tudi vsestranska uporaba dronov v vojni v Ukrajini.

Američani tako razvijajo robotski tank, imenovan Atlas, in robotsko vojaško ladjo Sea Hunter². Rusi razvijajo avtonomno podmornico brez posadke, imenovano Poseidon. Ta bi bila lahko opremljena tudi z jedrskimi izstrelki. Podobna orožja razvijajo tudi Kitajci. Po mnenju nekaterih tovrstna orožja oziroma uporaba AI v vojaške namene postajajo enako nevarna kot jedrsko orožje. So cenejša in jih je mogoče dobiti relativno enostavno in hitro. Konvencionalno orožje je z nekaj ustreznih računalniških čipov in priprav od uvedbe 3-D-tiskalnika mogoče spremeniti v avtonomno orožje. Vendar v njegovem delovanju lahko pride do motenj in okvar z neslutnimi posledicami. Slednje še posebej v primeru pol ali polno avtonomnih jedrskih orožij.

Autonomy – samostojno upravljanje določenega ozemlja v okviru države (teritorialne, lahko tudi etnične enote), ki pa ne pomeni polne neodvisnosti. Taka je na primer avtonomna dežela Furlanija-Julijska krajina v Italiji.

AVNOJ (Antifašističko veće narodnog oslobođenja Jugoslavije oziroma Antifašistični svet narodne osvoboditve Jugoslavije) – na njegovem drugem zasedanju 29. in 30. novembra 1943 v bosanskem mestu Jajcu so sprejeli sklep o

1 Lethal, Autonomous Weapons Systems.

2 Morski lovec.

ustanovitvi Federativne ljudske republike Jugoslavije in še več drugih sklepov. Med njimi tudi sklep o priključitvi Primorske k matični državi. Zasedanja se je udeležila tudi okrnjena slovenska delegacija s 16 predstavniki. Sklep o ustanovitvi federativne Jugoslavije naj bi bil pomemben korak v razvoju slovenske državnosti.

Avstrijska državna pogodba (Osterreichischer Staatsvertrag) – mednarodna pogodba o ponovni vzpostavitvi (v mejah pred drugo svetovno vojno) samostojne, suverene in demokratične Avstrije. Z Avstrijo so jo 15. maja 1955 na Dunaju podpisali zunanji ministri zavezniških zasedbenih sil Francije, Sovjetske zveze, Velike Britanije in ZDA. Jugoslavija je k pogodbi pristopila pozneje v letu 1955. Kljub razpravam o potrebnih notifikaciji nasledstva s strani Slovenije ta deluje kot njena samodejna naslednica in s tem zaščitnica slovenske manjšine na Koroškem in Štajerskem, katere pravice določa 7. člen te pogodbe. Ta v celoti še vedno ni izpolnjen. Glej tudi Koroški plebiscit (Karntner Volksabstimmung).

Award – razsodba. Glej Judgement.

A world without U. S. primacy would be a world with more violence and disorder and less democracy and economic growth – po mnenju Samuela P. Huntingtona, ameriškega akademika in političnega znanstvenika naj bi bil svet brez prevlade ZDA svet z več nasilja in nereda ter manj demokracije in gospodarske rasti. Po mnenju nekaterih naj bi se ameriška javnost in vodstvo ZDA vodilni vlogi ZDA v svetu začeli odpovedovati v času predsedovanja Baracka Obame in Donalda Trumpa. To so začeli izkoriščati drugi, zlasti Kitajska in Rusija. Zato je v svetu dejansko čedalje več napetosti.

B

Back channel – diplomatsko komuniciranje, ki obide običajno komuniciranje *front channel*, zaupni pogovori v ozadju. Na primer: v zgodnjih sedemdesetih letih so se ZDA in Sovjetska zveza na Dunaju formalno pogajale (*front channel*) o nadzoru nad orožjem. Hkrati so v Washingtonu potekali zaupni pogovori (*back channel*) o isti temi oziroma najbolj občutljivih zadevah med Henryjem Kissingerjem, ministrom za zunanje zadeve ZDA, in ruskim veleposlanikom Anatolyjem Dobrininom, ne da bi pogajalci na Dunaju o tem kaj vedeli. Velja omeniti tudi tajna pogajanja med Jugoslavijo in Italijo zunaj institucionalnih okvirov (mimo ministrstev za zunanje zadeve, ki v pogajanjih pred tem nista uspeli), t. i. drugi kanal, ki so pripeljala do podpisa Osimskih sporazumov (1975) in med drugim tudi do dokončne ureditve mejnega vprašanja med državama. Vodila sta jih Boris Šnuderl, delegat Slovenije v zboru republik in pokrajin zvezne skupščine, ki je bil tudi predsednik odbora za ekonomske odnose in podpredsednik Gospodarske zbornice Jugoslavije, ter Eugenio Carbone, generalni direktor na ministrstvu za industrijo, obrt in trgovino Republike Italije.

Back–hack – proces zaznavanja napada na informacijski sistem, odzivanje nanj in ugotavljanje izvora, storilcev.

Backloading – ko prevzete zaveze iz sporazuma začnejo učinkovati šele proti koncu prilagoditvenega obdobja.

Backsliding – ko se v pogajanjih umakne ponudba ali prekliče že doseženi dogovor.

Back–to–back – zaporeden, na primer *back–to–back closed–door meetings* (zaporedna srečanja za zaprtimi vrati).

Backtracking – pri pogajanjih odpiranje vprašanja, ki je bilo že rešeno ali dogovorjeno.

Baggage search – prtljaga diplomata se običajno ne pregleduje, razen če obstaja utemeljen sum, da vsebuje prepovedane stvari. Pregled se v takšnih primerih opravi le ob navzočnosti diplomata ali njegovega pooblaščenca. Letalskemu prevozniku ni treba prepeljati prtljage diplomata, če je ta zavrnil njen varnostni pregled.

Balance of power – ravnotežje moči. V preteklosti tradicionalni pristop v evropskem sistemu držav. Uravnovežena razporeditev moči (z oblikovanjem koalicij) med državami v določenem času tako, da nobena država ne bi mogla prevladati nad drugimi. Uravnoveževanje, ki naj bi preprečevalo izbruh vojn, pa je imelo pogosto prav nasprotni učinek. Nadomestil ga je sistem kolektivne varnosti (Društvo narodov, Organizacija združenih narodov), ki pa se tudi ni izkazal za najbolj učinkovitega. Po

drugi svetovni vojni gre pravzaprav za svetovni red pod vodstvom ZDA, ki temelji na mednarodnih institucijah in mednarodnem pravu. Obdobje izrazite ameriške hegemonije, ki je trajala četrto stoletje po propadu SZ, se zdaj končuje.

Balkan Wars – ločiti je treba med balkanskimi vojnami na začetku in koncu 20. stoletja. V letih 1912–1913 je potekal spopad med Bolgarijo, Črno goro, Grčijo in Srbijo na eni strani ter Otomanskim imperijem na drugi strani. Ta je doživel poraz in izgubil večino svojega ozemlja na evropski celini (t. i. prva balkanska vojna). Leta 1913 pa je Bolgarija, nezadovoljna z delitvijo plena, napadla nekdanji zaveznici Grčijo in Srbijo ter bila poražena (t. i. druga balkanska vojna). V letih 1991–2001 so na območju Socialistične federativne republike Jugoslavije ob njenem razpadu potekali številni spopadi, večinoma zaradi etničnih razlogov (t. i. vojne v nekdanji Jugoslaviji). Pri tem je prihajalo do grozodejstev – vojnih zločinov, zločinov zoper človečnost in celo genocida, večinoma srbske strani pri njenih prizadevanjih za oblikovanje Velike Srbije. Jugoslovanske vojne vključujejo tudi vojno za slovensko osamosvojitvev.

Ballistic missile – projektil, raketa, ki nosi orožje in se med poletom giblje po balistični krivulji.

Ballon d'essai (Trial balloon) – preizkusni balon. V pogajanjih začasni predlog, s katerim se preskuša odziv nasprotne strani.

Bandwagoning – ko se neka država sprijazni s tem, da se bo druga (nasprotujoča) država okrepila, tudi na njen račun, in se ji pridruži v upanju, da bo od tega vendarle imela neko (manjšo kakor druga) korist v prihodnje. V mednarodnih odnosih torej strategija šibkih držav.

Bank for International Settlements (BIS) – Banka za mednarodne poravnave, mednarodna finančna institucija s sedežem v Baslu, ki s centralnimi bankami držav sodeluje pri zagotavljanju denarne in finančne stabilnosti, krepitvi mednarodnega sodelovanja na tem področju in deluje kot banka centralnih bank. Njen delničar je tudi Banka Slovenije. Njen guverner je leta 2016 postal član posebne skupine za upravljanje centralnih bank, ki deluje v okviru BIS.

Baraga, Frederik Irinej (1797–1868) – duhovnik, prvi slovenski misijonar v Severni Ameriki, prvi škof škofije v Marquettu, Michigan. Širil je katoliško vero med indijanskimi plemeni in skrbel za verske potrebe evropskih priseljencev. Naučil se je očipvejskega jezika, ki ga govorijo indijanska plemena Očipva, Otava, Potavatomi in Algonkin. Izdal je tudi očipvejski slovar. Na barvnem oknu kripte v katedrali svetega Petra v Marquettu, kjer je pokopan, sta vtisnjena njegova podoba in zemljevid Evrope s Slovenijo, njegovo rodno deželo, v sredini.

Bargaining – pogajalska tehnika, izmenjava ponudb in protiponudb; tudi sinonim za pogajanja.

Barter – izmenjava blaga (brez uporabe denarja).

Bazooka Measure – ukrep bazuka. Z bazuko običajno razumemo lahki, prenosni protitankovski raketomet. Je pa to tudi oznaka za posebno močan ukrep, ki se je pred tem zdel skoraj nemogoč. Na primer ostre finančne sankcije EU zoper Rusijo ob njeni invaziji na Ukrajino in financiranje pomoči v orožju napadeni državi. Ali pa finančni ukrepi pomoči EU državam članicam za gospodarsko okrevanje po epidemiji covid-19 v višini več kakor 2000 milijard v obliki ugodnih posojil in nepovratnih sredstev. Ko posamezni ukrep presega raven ukrepa bazuka, se označuje kot *going nuclear*³. Seveda ne dobesedno, skuša se le poudariti pomembnost odločitve.

BBNJ Treaty – pogodbo BBNJ, kot se pogovorno imenuje sporazum v skladu s Konvencijo Združenih narodov o pomorskem pravu o ohranjanju in trajnostni rabi morske biotske raznolikosti na območjih zunaj nacionalne jurisdikcije, so članice OZN na zasedanju v New Yorku sprejele marca 2023. Po njeni ratifikaciji bodo njene določbe mednarodnopravno zavezujoče. Do leta 2030 bi 30 odstotkov svetovnih oceanov pridobilo status varovanega območja. V njem bi bila zaradi zaščite morskega življenja omejena plovba, ribolov in rudarjenje. Gre za žarek upanja v boju proti podnebnim spremembam. Pogodba je najpomembnejša večstranska konvencija po pariškem podnebnem sporazumu iz leta 2015 in s tem pomemben dosežek multilateralizma in zmaga diplomacije v času poglobljanja geopolitičnega rivalstva med zahodom in vzhodom ter čedalje večjih trendov med severom in jugom glede podnebja in razvoja.

Beat around the bush – okolišiti.

Bebler, Aleš (1907–1981) – politik, general, diplomat, rojen v Idriji. Udeleženec španske državljanske vojne in jugoslovanskega partizanskega gibanja. Član delegacije Federativne ljudske republike Jugoslavije na pariški mirovni konferenci v letih 1946–1947, stalni predstavnik v OZN, veleposlanik v Franciji in Indoneziji, namestnik ministra za zunanje zadeve. Bil je močno vpet v dogajanja v zvezi z našo zahodno državno mejo. Svoje spomine je objavil v knjigi *Čez drn in strn*.

Beggar–thy–neighbor policy – politika, s katero svoje težave rešuješ v škodo drugega. Če je ta drugi tudi sosed, je to seveda nasprotje politike dobrega sosedstva. Tovrstni primeri so še zlasti pogosti v mednarodni trgovini, ko se na primer neka

3 Ukrep jedrske vrste.

država zateče k trgovinskim preprekam, devalvaciji svoje valute itd., da na ta način pridobi tekmovalno prednost pred drugimi.

Belligerency – pravno stanje oboroženega spora, vojne ene države proti drugi. Tudi stanje v spopadih v državi, ko ne gre več le za *insurgency*. Udeleženec takšnega spora je *belligerent*, enako kakor pri spopadu med dvema državama. Tovrstni status uporniški skupini pravzaprav podeli tretja stran, druga država, potem ko uporniki kot organizirana (z notranjo disciplino) skupina *de facto* nadzirajo precejšnji del prve države in ko obstaja potreba po medsebojnih stikih. To pa ne pomeni formalnega priznanja oblasti skupini kot legitimni vladi. Druge države v odnosu do udeleženk oboroženega spopada pravzaprav ostanejo nevtralne. Tak je bil odnos Avstrije poleti 1991 v času slovenskega osamosvajanja, ko so avstrijske oblasti s slovenskimi vzdrževale določene stike.

Belt and Road Initiative (BRI) – pobuda za izgradnjo pasu in ceste iz leta 2013 (in podobno najnovejše tehnologije Huawei 5G) je program Kitajske oziroma pomemben del njene razvojne strategije in krepitev moči. S financiranjem in izgradnjo velikih infrastrukturnih projektov v tujini skuša Kitajska povečati svoj vpliv oziroma posamezne države spraviti v odvisnost in s tem pridobiti njihovo naklonjenost. Ne samo države v razvoju, ampak tudi članice EU (Grčija, Madžarska, Portugalska.) Z ekonomskimi potezami in strateško korupcijo skuša doseči politične cilje. Najprej je bil poudarek na povečani povezljivosti in sodelovanju Kitajske z evrazijskimi državami po vzoru svilne poti Marka Pola. Po kopenski je prišlo še do povezljivosti po morju, po Evropi sta bili cilj še Azija in Južna Amerika. Trgovinska, gospodarska mreža s središčem na Kitajskem in z mrežo konzulatov naj bi tej hitro vzpenjajoči se sili omogočila še močnejšo vlogo v svetu. Program je leta 2019 vključeval projekte že v 115 državah v skupni vrednosti več kakor trilijon dolarjev. Pri tem je treba poudariti, da gre za kitajsko centrično zadevo (infrastruktura na drugih celinah se povezuje s Kitajsko in tamkajšnjo avtoritarno vlado) in da pobuda ne pomeni večstranskega okvira za trgovino in investicije. Pri izpeljavi posameznih projektov imajo prednost kitajska podjetja. Okoljski (Pariški podnebni sporazum) in družbeni standardi se ne spoštujejo. Eden od projektov v programu na Balkanu je tudi izgradnja hitre železniške povezave med Beogradom in Budimpešto. Italija se je kot prva iz skupine G7 pobudi pridružila leta 2019. Kitajska je pri tem napovedala velike investicije v tržaško luko. Glej tudi Dept-trap diplomacy.

Benelux – skupno krajše ime za Belgijo, Nizozemsko in Luksemburg.

Benko, Vladimir (1917–2011) – politolog, sociolog, (zaslužni) profesor mednarodnih odnosov na Visoki šoli za politične vede (poznejša FDV Univerze v Ljubljani). Utemeljitelj znanosti o mednarodnih odnosih na Slovenskem. Med drugim avtor temeljnega učbenika Mednarodni odnosi (1977) in treh tematskih samostojnih

monografij: Zgodovina mednarodnih odnosov (1997), Znanost o mednarodnih odnosih (1997) in Sociologija mednarodnih odnosov (2000).

Berlajmont – stavba zvezdaste oblike v Bruslju, kjer je sedež Evropske komisije.

Berlin Plus – sporazum med Natom in EU, po katerem prvi nudi drugi svoje vojaške zmogljivosti.

Bestow – podariti, podeliti, na primer častni naslov.

Betray/betrayal – izdati, izdajstvo, na primer: *the betrayal by the French of their own refugees*; izdajstvo lastnih beguncev s strani Francozov.

Bias – pristranskost. Na primer *there was evidence of bias against foreign applicants*; obstajal je dokaz o pristranskosti zoper tuje prosilce.

Bicycle theory – trditev, da bo proces propadel, če ne bo potekal ustrezno hitro.

Bilateral diplomacy – dvostranska (tradicionalna) diplomacija. Upravljanje diplomatskih odnosov med dvema državama s podporo uradno akreditiranih diplomatskih predstavništav, ki pa sta lahko v kateri od sosednjih držav. Izraz se lahko nanaša tudi na vsak neposredni diplomatski stik med dvema državama, na primer ob robu mednarodne (večstranske) konference. Nekateri kot dvostransko diplomacijo (kot odnos med dvema stranema) razumejo tudi upravljanje odnosov med eno državo in eno mednarodno organizacijo, na primer med Švico in EU.

Binding – pravno zavezujoč (*legally binding*), za razliko od *declaratory resolution*, *voluntary code of conduct*, *political commitment*, torej političnih zavez.

Bipartisan foreign policy – zunanja politika, ki jo v dvostrankarskem političnem sistemu podpirata obe glavni stranki, torej pozicija in opozicija. Na primer v ZDA republikanci in demokrati.

Black box – ko v pogajanjih podrobnosti zadeve še niso dogovorjene, *one element of the agreement is still a black box*.

Black Swan Event – nepričakovan, večinoma neprijeten, škodljiv dogodek, ki ga je težko ali nemogoče napovedati. Ima resne in splošne posledice. Takšni so bili na primer teroristični napadi v ZDA 11. septembra 2001 ali svetovna finančna kriza leta 2008.

Blejski sporazum (Bled agreement) – sporazum o nenapadanju so leta 1938 na Bledu z Madžarsko sklenile države t. i. male antante – Češkoslovaška, Jugoslavija

in Romunija. Na Bledu je bil leta 1954 podpisan tudi vojaški del sporazuma o t. i. Balkanskem paktu med Grčijo, FLR Jugoslavijo in Turčijo, če bi jih napadla Stalinova Sovjetska zveza. Ne prvi ne drugi sporazum nista dolgo trajala.

Blejski strateški forum (Bled Strategic Forum) – vsakoletni dogodek, ki se je razvil v vodilno mednarodno konferenco v srednji in jugovzhodni Evropi. Slovenska vlada ga organizira od leta 2006 dalje. Udeležujejo se ga državniki, politiki, akademiki, misleci itd. Namenjen je razpravam o mednarodnih političnih, varnostnih, razvojnih in drugih izzivih. Ima tudi poslovni in mladinski del.

Block – skupina držav, ki usklajuje svojo politiko na določenem področju. O tem lahko obstaja formalni sporazum, ni pa to nujno. Po letu 1945 je bil na primer znan Sovjetski blok, ki je združeval Sovjetsko zvezo in komunistične države vzhodne ter srednje Evrope, pa tudi Kubo.

Blockade – objava vojskujoče strani, da je del obale ali celotna obala druge (nasprotno) vojskujoče strani pod blokado. Prepovedan je dostop ladjam in letalom vseh držav. Plovila (in blago), ki blokade ne spoštujejo, se lahko zaplenijo. Pri izvajanju blokade je prepovedano stradanje civilnega prebivalstva kot metoda vojskovanja. Bolj ali manj se ne izvaja več. Glej tudi Contraband.

Blocking minority – blokirajoča manjšina, število potrebnih glasov, da se v Svetu ministrov EU blokira sprejetje odločitve, za katero se zahteva kvalificirana večina glasov. Potrebni bi bili torej glasovi najmanj 45 odstotkov držav članic oziroma vsaj štirih držav, ki pomenijo najmanj 35 odstotkov prebivalstva vseh držav članic.

Blue berets – modre baretko, modre čelade, izraz za vojaške pripadnike operacij za vzdrževanja miru OZN.

Bluffing – pretvarjati se; nekoga skušati preslepiti o svojih zmožnostih ali namenih. Izjavljati, da boš nekaj naredil, pa tega ne nameravaš narediti. V diplomaciji se je treba izogibati postavljanju rokov, rdečih črt in podobno, če se z njimi ne misli resno. Takšno početje je lahko zelo kontraproduktivno. Tak je bil primer, ko se ameriški predsednik Obama (leta 2013) ni odzval na kršitev postavljene rdeče črte glede uporabe kemičnega orožja s strani režima sirskega predsednika Asada. Dogodki so potem krenili svojo, katastrofalno pot.

Bodyguards – država sprejemnica mora zagotoviti varnost tujih diplomatov. V izjemnih primerih to pomeni varovanje prostorov diplomatske misije z oboroženimi stražarji, veleposlanika pa s telesnimi stražarji. V ZDA na primer to velja za veleposlanika Turčije in Izraela. V dogovoru z državo sprejemnico lahko telesnega stražarja zagotovi tudi država pošiljateljica, kar je pogost primer pri ameriških diplomatih. Takšni

telesni stražarji morajo seveda upoštevati zakone države sprejemnice, na primer glede nošenja in uporabe strelnega orožja.

Body language – komuniciranje brez besed z mimiko, kretnjo telesa, stiskom roke, objemom itd. Pomembno pri osebni diplomaciji.

Bohte, Borut (1932) – pravnik, zaslužni profesor in diplomat. Dolgoletni predstojnik katedre za mednarodno pravo na ljubljanski Pravni fakulteti. Veleposlanik SFRJ na Nizozemskem, član Stalnega arbitražnega sodišča v Haagu, član več teles OZN in pogajalec na mednarodnih konferencah. Bil je tudi tesen sodelavec Ministrstva za zunanje zadeve Republike Slovenije. Objavil je več del s področja mednarodnega prava, med njimi Diplomatsko in konzularno pravo v soavtorstvu z Vasilko Sancin.

Bomber diplomacy – glej Coercive diplomacy.

Border – meja, na primer državna meja.

Bottom line – največ, s čimer bi stranka v pogajanjih še soglašala. Na manj ne bi pristala.

Bout de Papier, Piece of paper – papir brez oznak le z besedilom, ki se preda tujemu predstavniku. Izvor je popolnoma zabrisan. Lahko je opora ustnemu razgovoru, podobno kakor *aide-memoire*. V pogajanjih se z njim lahko predlaga, preizkusi določeno rešitev in tako skuša preseči zastoj. Uporablja se predvsem v dvostranski diplomaciji. Glej tudi Non-Paper.

Boycott – zavrnitev stikov z neko državo ali nekupovanje njenih izdelkov. S tem se izraža nasprotovanje njeni politiki ali se jo skuša prisiliti k ustreznemu ravnanju. Podoben je tudi namen sankcij.

Brainstorming session – srečanje (viharjenje možganov), ki naj bi prineslo nove ideje in rešitve, na primer neke mednarodne težave. Odlikuje ga ustvarjalno razmišljanje in intenzivna, spontana, neomejena razprava, v kateri naj bi sodelovali vsi navzoči. Prispevali naj bi kar največ predlogov, četudi se na prvi pogled zdijo nenavadni. Po takem srečanju se običajno izvede analiza oziroma kritični pretres podanih idej. Glej tudi Food for thought.

Brdo-Brijuni process – proces v podporo vključevanju drugih držav z območja nekdanje Jugoslavije in Albanije v EU sta sprožili Slovenija in Hrvaška. Predstavlja forum za prenos izkušenj, krepitev regionalnega sodelovanja in reševanje odprtih vprašanj. Poleg srečanj na vrhu vključuje srečanja ministrov oziroma izvajanje konkretnih programov sodelovanja in uresničevanja pobud, na primer slovenske Pozitivne agende za mlade.

Breach of diplomatic relations/Breaking Relations – formalno dejanje prekinitve diplomatskih odnosov. Uporablja se tudi izraz *rupture*. Na ta način se izrazi nezadovoljstvo z dejanjem ali politiko druge države. Z njim je povezano zaprtje diplomatskih misij. Neobstoj normalnih kanalov komuniciranja otežuje razreševanje težav in zmanjševanje napetosti med državama. Prekinitev odnosov je tako lahko dvorezen meč. Venezuela je na primer leta 2010 prekinila diplomatske odnose s Kolumbijo po tem, ko jo je ta obtožila, da daje zatočišče kolumbijskim levičarskim upornikom. Nezadovoljstvo se lahko izrazi tudi s poklicanjem veleposlanika na začasna (ali celo stalna) posvetovanja, pri čemer misija deluje naprej. Takšno je bilo ravnanje nekaterih držav EU, tudi Slovenije, leta 2018, ko so na angleških tleh pripadniki ruske tajne službe skušali umoriti nekdanjega dvojnega agenta Sergeja Skripala z živčnim plinom. S tem so med drugim grobo posegli v suverenost Združenega kraljestva. Glej Consultations.

Kot novejši primer formalnega akta (enostranske) prekinitve diplomatskih odnosov velja navesti primer Albanije in Irana. Albanija je septembra 2022 prekinila diplomatske odnose z Iranom, potem ko je postalo jasno, da je Iran odgovoren za kibernetični napad nanjo julija istega leta. Albanija je s tem poudarila svoje ogorčenje in globoko nestrinjanje s početjem Irana. Ta je moral nemudoma zapreti svoje veleposlaništvo v Tirani, njeni diplomati pa so morali Albanijo zapustiti v 24 urah.

Breach of peace – začetek bojevanja med državami ali izbruh notranjih bojev, ki so grožnja mednarodnemu miru in varnosti. Glej tudi Aggression.

Break – dogovorjen krajši odmor v pogajanjih za ureditev misli, posvetovanja, počitek itd.

Breakdown – zastoj v pogajanjih brez upanja za nadaljevanje in dosego sporazuma.

Break off – umik iz pogajanj, začasni ali stalni.

Breakthrough – preboj v pogajanjih, odstranitev hude ovire za dosego sporazuma.

Bretton Woods – letovišče v New Hampshiru, ZDA, kjer je 44 zavezniških držav na konferenci julija 1944 ustanovilo Mednarodni denarni sklad in Mednarodno banko za obnovo in razvoj (IBRD, ki danes tvori del skupine Svetovne banke). Sklenjene sporazume pogosto imenujejo Brettonwoodski sistem. Je eden temeljev svetovne ureditve po drugi svetovni vojni. Mednarodni denarni sklad je bil tako ustanovljen z namenom, da pospešuje mednarodno sodelovanje na področju monetarne politike in medvalutne stabilnosti. Državam članicam s težavami v plačilni bilanci nudi pomoč za njihovo odpravo.

Brexit – skovanka, ki označuje umik Velike Britanije (VB) iz EU. Britanski volivci so odločitev o tem sprejeli na referendumu leta 2016. Velika Britanija je po

precej mučnem procesu iz EU izstopila 31. januarja 2020. V zapustitvi EU je veliko Britancev videlo rešitev za težave, s katerimi se že desetletja spoprijema blede senca nekdanjega imperija. Izračuni kažejo, da se bo položaj VB zaradi te poteze samo še poslabšal, njen vpliv v Evropi in svetu pa še zmanjšal.

Brezhnev Doctrine – doktrina, imenovana po sovjetskem voditelju Leonidu Brežnjevju. Znana tudi kot doktrina omejene suverenosti. Z njo je Sovjetska zveza opravičevala (s pravno dvomljivo utemeljivijo) poseg svojih sil in sil nekaterih drugih držav Varšavskega pakta na Češkoslovaškem leta 1968, ko je ta hotela kreniti po bolj neodvisni poti. Sovjetska zveza naj bi imela pravico posredovanja (z vidika socialistične solidarnosti za zaščito socializma) v svoji interesni sferi (komunističnih državah srednje in vzhodne Evrope). Doktrino je opustila malo pred svojim koncem v času predsednika Gorbačova. S tem je tudi bistveno prispevala k združitvi Nemčije leta 1990. Glej tudi Sphere of influence.

Briand-Kellogg Pact – mednarodni sporazum o prepovedi vojne iz leta 1928, imenovan po ministrih za zunanje zadeve Francije in ZDA (izjema so le obrambne vojne.) Podpisnice (62 držav) so se z njim odrekle vojni kot načinu reševanja mednarodnih sporov in kot instrumentu državne politike (ta je s tem dobil slabšalni prizvok). Druge svetovne vojne žal ni preprečil.

BRICS – Brazilija, Rusija, Indija, Kitajska, Južna Afrika; ohlapna povezava petih hitro vzpenjajočih se in vplivnih držav. Glede na to, da se zadnja leta vzpenjata predvsem Kitajska in Indija, pa pomen povezave blede. Večstransko sodelovanje in gospodarske stike med azijskima velikanoma in sosedoma vse bolj zamenjujeta srdito tekmovanje in spor glede himalajskega dela meje. Indija se ni vključila v kitajsko pobudo za izgradnjo pasu in ceste, Kitajska pa v mejnem sporu postaja vse agresivnejša. Poslabšali so se tudi odnosi med Kitajsko in Brazilijo. Dobri ostajajo le kitajsko-ruski odnosi zaradi skupnega kljubovanja ZDA.

Čedalje izrazitejša so prizadevanja Kitajske, da se ta povezava okrepi in razširi na nove članice. Postala naj bi nekakšna protiutež Quad, G-7 in G-20. Argentina in Iran sta že uradno zaprosila za članstvo, zanj pa se zanimajo tudi Egipt, Savdska Arabija in Turčija.

Briefing – informiranje oziroma dajanje navodil in tudi srečanje, na katerem poteka, običajno pred dogodkom na primer *briefing of NATO allies* (seznanjanje Natovih zaveznikov). Spraševanje akterjev glede opravljene akcije in njihovo poročanje se imenuje *debriefing*.

Briefing paper – opomnik, jedrnat, vendar z vsemi ključnimi dejstvi, dobro strukturirani opis zadeve in njenega ozadja. Lahko vsebuje tudi predlog možnih rešitev.

Načeloma ne bi smel presegati ene ali dveh strani. Običajno kot priloga spremlja točke za pogovor. Glej Talking points.

Brilej, Jože (1910–1981) – politik, diplomat, rojen v Dobju pri Planini. Bil je jugoslovanski veleposlanik v Združenem kraljestvu, Mehiki, Egiptu in Jemnu ter stalni predstavnik v OZN, kjer je leta 1956 tudi predsedoval Varnostnemu svetu OZN.

Brionska deklaracija – sporazum, ki so ga pod političnim pokroviteljstvom Evropske skupnosti na Brionih 7. julija 1991 podpisali predstavniki Socialistične federativne republike Jugoslavije ter Slovenije in Hrvaške. Z njim so bile ustavljene desetdnevne sovražnosti med jugoslovansko vojsko in slovensko teritorialno obrambo. Slovenija pa je za tri mesece zamrznila osamosvojitvene aktivnosti. Sporazum je bil tudi podlaga za opazovalno misijo Evropske skupnosti, ki je v naslednjih tednih nadzirala izpolnjevanje sporazuma v Sloveniji. Enajst dni po podpisu sporazuma se je jugoslovanska vojska začela umikati s slovenskega ozemlja. Brionska deklaracija zato pomeni pomembno diplomatsko zmago na poti k samostojnosti in mednarodnemu priznanju Slovenije.

Brinkmanship – umetnost hoje po robu vojne, ne da jo sprožiš, se pravočasno umačneš, na primer kubanska (1962) ali berlinska kriza (1948 in 1958). Drugi izraz za agresivno, neodgovorno in pustolovsko politiko.

British Council – glavni nosilec britanske kulturne diplomacije. Ustanovljen leta 1934. Formalno avtonomen, v bistvu pa podrejen britanskemu ministrstvu za zunanje zadeve. V Sloveniji deluje od leta 1992.

Broker – glej Mediation.

Bromance – tesno (neintimno) prijateljstvo med dvema moškima, političnima voditeljema, na primer med predsednikom ZDA Barackom Obamo in podpredsednikom (kasnejšim predsednikom) ZDA Joem Bidenom.

Brussels – Bruselj, prestolnica Belgije. Tudi sinonim za EU. V Bruslju ima namreč svoj sedež več institucij EU (Evropska komisija, Svet ministrov, Evropski svet in delno tudi Evropski parlament).

BTWC – okrajšava za konvencijo o biološkem in toksičnem orožju (*Convention on the Prohibition of Development, Production and Stockpiling of Bacteriological and Toxin Weapons and on Their Destruction*), veljavna od leta 1975. Prepovedana je uporaba bakterioloških in strupenih orožij oziroma vseh živih organizmov, ki povzročajo ali širijo bolezen ali so namenjeni za povzročitev smrti ljudi, živali in rastlin.

Bubble – v ameriški diplomaciji z njim označujejo prostor na diplomatskem predstavništvu, v katerem ni mogoče prisluškovati razgovorom. Bolj učeno ime je *Sensitive Compartmented Information Facility*. V slovenščini tiha, gluha soba. Med drugim jo ima tudi Državni zbor Republike Slovenije.

Bucharest 9 – skupina srednje- in vzhodnoevropskih držav članic Nata, ki se je na pobudo predsednikov Poljske in Romunije oblikovala leta 2015, torej eno leto po prvi agresiji Rusije na Ukrajino. Članice skupine (Bolgarija, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Madžarska, Poljska, Romunija, Slovaška) so bile nekdanji bodisi del Sovjetske zveze bodisi del Varšavskega pakta. Druži jih strah pred Rusijo. Skupina se usklajuje glede vprašanj na dnevnem redu zaveznitva in predvsem glede krepitev Natove države na njegovem vzhodnem boku in še posebej po hibridnih ruskih napadih na Poljsko, Latvijo in Litvo ter po invaziji na Ukrajino leta 2022.

Buck-passing – ko ogrožena velika sila skuša doseči, da na primer druga država prevzame poglavitno breme odvratanja ali njene obrambe (pred ogrožajočo veliko silo).

Bučar, Bojko (1951) – politolog, pravnik, profesor, strokovnjak za mednarodne odnose, dolgoletni predstojnik Katedre za mednarodne odnose na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani. Prispeval k uveljavitvi in reformi študija mednarodnih odnosov v Sloveniji. Ustanovitelj ter tudi glavni in odgovorni urednik prve slovenske dvojezične revije o mednarodnih odnosih *Journal of International relations/Revija za mednarodne odnose*. Avtor številnih znanstvenih in strokovnih del, med njimi knjige *Mednarodni regionalizem – mednarodno večstransko sodelovanje evropskih regij* (1993).

Buffer state – manjša država med dvema veliko večjima in (sovražnima) nasprotujočima si državama, na primer Butan med Indijo in Kitajsko. Njena okupacija ali priključitev ni sprejemljiva za nobeno od sosednjih držav. Tamponska država je lahko hkrati tudi nevtralna država.

Buffer zone – območje med dvema sovražnima (pogosto dvema nedavno vojskujočima) državama, skupinama, na katerem nobena stran nima svojih oboroženih sil. Tamponsko območje naj bi tako zmanjševalo možnost spopada. Na območju so lahko nevtralne sile, na primer mirovne sile OZN na Cipru.

Bugging – prisluškovanje, tudi prisluškovalne naprave, na primer v času hladne vojne so sovjetske oblasti namestile prisluškovalne naprave v stavbo ameriškega veleposlaništva, ko se je to gradilo. Američani so zato morali ta del stavbe porušiti. Vstavile so jih tudi v pisalne stroje veleposlaništva in eno celo v ameriški grb v rezidenci veleposlanika ZDA. Slednjo so Američani odkrili šele po štirih letih. Uporablja se tudi izraz *covert surveillance*.

Build Back Better World (B3W) – zgraditi boljši svet, odgovor članic G-7 pod vodstvom ZDA leta 2021 na kitajsko pobudo pasu in ceste (BRI) oziroma širjenje njenega strateškega vpliva z izgradnjo infrastrukturnih objektov v nerazvitih in srednje razvitih državah. Gre predvsem za ugodna posojila zasebnega kapitala ob upoštevanju liberalnih vrednot. Zajema tudi projekte v okviru pobude Tri morja. Vendar se je moral ta zelo ambiciozno zasnovani projekt v višini štiri tisoč milijard dolarjev v nekaj mesecih (vojna v Ukrajini) prilagoditi dejanskim zmožnostim. Glej Partnership on Global Infrastructure and Investment (PGII).

Bundling/Unbundling – pogajalska tehnika povezovanja ali razdruževanja posameznih točk dnevnega reda oziroma zadev.

Burden-sharer (partageur de fardeau) – delegacija (država), v Generalni skupščini OZN odgovorna za pogajanja glede določene resolucije v imenu EU. Ni niti delegacija takrat predsedujoče države EU niti delegacija same EU. Gre za delitev bremena.

Burden-sharing – delitev bremena. V Natu so se ZDA dolgo časa (upravičeno) pritoževale (najbolj izrazito v času predsedovanja Donalda Trumpa), da v zagotavljanju skupnega dobra, kolektivne obrambe nosijo nesorazmerno velik delež. Od evropskih zaveznic – zastojkarjev (*free riders*) so zahtevale pravičnejšo delitev bremena. Od tod odločitev na vrhu zavezništva v Walesu leta 2014, da bo vsaka država članica do leta 2024 prispevala v obrambne namene vsaj dva odstotka BDP. Kar nekaj držav članic in med njimi tudi Slovenija zaveze še ne spoštuje. Glej tudi Free-rider problem (Free riding). Delitev bremena je pomembna tudi v boju proti podnebnim spremembam in pri begunski krizi. V prvem primeru bi bilo breme večje za tiste, ki so k težavam prispevali več, so imeli večje koristi oziroma so sposobni prispevati več. V drugem primeru so nekatere države zaradi geografske lege in obstoječe ureditve bolj prizadete od drugih, oddaljenejših, ki naj bi jim priskočile na pomoč.

Bureau – formalno vodstvo konference (*president, vicepresidents, rapporteur*). V nekaterih mednarodnih organizacijah je to ime za sekretariat.

Butterfly effect – ko ima majhna sprememba ali manjši dogodek v mednarodni skupnosti pozneje velike in nepredvidljive posledice – kakor da bi zamah metuljevega krila pozneje povzročil orkan. Na primer gostovanje ameriške namiznoteniške ekipe na Kitajskem v začetku 70-tih let, ki je bistveno pripomoglo k poznejšemu presenetljivemu preobratu v odnosih med ZDA in Kitajsko. Glej tudi Ping-pong diplomacy.

By the seat of (one's) pants – brez jasne usmeritve, na primer *to pursue foreign policy by the seat of his pants* (voditi zunanjo politiko brez jasne usmeritve ali strategije).

Byzantine diplomacy – diplomacija Vzhodnorimskega cesarstva je kljub nekaterim negativnim konotacijam (goljufiva, manipulativna, kičasta) pomembno prispevala k razvoju diplomacije. Vplivala je tudi na diplomacijo Benetk. Prva je uvedla posebno vladno telo za zunanje zadeve in diplomatu dodala tudi pogajalsko vlogo.

C

Cabinet – skupina svetovalcev predsedniku, ministru, komisarju.

Cable – ameriški izraz za telegram, depešo.

CAHDI (Comité ad hoc des Conseillers Juridiques sur le Droit International Public) – odbor pravnih svetovalcev glede javnega mednarodnega prava Sveta Evrope, ki ga sestavljajo pravni svetovalci iz 47 držav članic, pa tudi držav opazovalk in organizacij. Ustanovljen je bil leta 1991 in se sestaja dvakrat letno. V njem izmenjujejo mnenja in stališča o aktualnih vprašanih mednarodnega javnega prava in mednarodnih kazenskih tribunalov. Ustvarjena je bila pomembna zbirka podatkov. V redkih primerih tudi podaja svoje mnenje. Slovenijo zastopa vodja mednarodno-pravne službe MZZ.

Calculated ambiguity – premišljena, namerna dvoumnost. Politika ZDA, da ostajajo neopredeljene glede uporabe nuklearnega orožja proti sovražniku, ki bi uporabil le konvencionalno orožje. Rusija je na drugi strani junija 2020 zavzela jasno stališče, da bo nuklearno orožje uporabila tudi v primeru napada s konvencionalnim orožjem na njeno pomembno državno ali vojaško infrastrukturo oziroma če bi bil ogrožen njen obstoj.

Call – glej Courtesy call.

Call to order – poziv predsedujočega za tišino, red v dvorani.

Calvo doctrine – doktrina zavračanja diplomatske zaščite. Doktrina, da tuji državljani niso upravičeni do boljšega obravnavanja v državi sprejemnici od tistega, ki ga ta namenja svojim državljanom. Država pošiljateljica bi tako ne imela pravice diplomatske zaščite, če se obravnavajo enako, vendar pod minimalnimi mednarodnimi civilizacijskimi standardi. Doktrina, imenovana po argentinskem diplomatu Carlosu Calvu iz 19. stoletja, na katero so prisegale južnoameriške države, pa ni bila splošno sprejeta. Mednarodni investicijski sporazumi na primer marsikdaj določajo ugodnejšo obravnavo tujih investorjev. Tudi osnutki členov o diplomatski zaščiti Komisije OZN za mednarodno pravo iz leta 2006 te doktrine niso vsebovali.

Campaign – kampanja, vojaška (serija vojaških operacij), politična, volilna itd.

Camp David – letna rezidenca predsednika ZDA v zvezni državi Maryland. Kraj pomembnih državnih srečanj in odločitev, na primer sklenitve dveh okvirnih sporazumov med Anwarjem Sadatom, predsednikom Egipta, in Menachemom Beginom, predsednikom vlade Izraela, leta 1978.

Candid – če je bilo srečanje ali so bili pogovori označeni za iskrene, to običajno pomeni, da so med udeleženci obstajala ostra nasprotja.

Cankar, Izidor (1886–1958) – diplomat, pisatelj, umetnostni zgodovinar in prevajalec, rojen v Šidu v Srbiji. Član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Pred in med drugo svetovno vojno je bil jugoslovanski poslanik v Argentini in Kanadi. Bil je minister za prosveto, pošto in telegraf v vladi Ivana Šubašiča. Neposredno po koncu vojne je bil poslanik v Grčiji in nato hitro upokojen, ker je bil v nemilosti pri Titu.

Capacity-building – dejavnost z namenom izboljšanja spretnosti, sposobnosti, delovanja institucije ali organa, na primer pri Natu tovrstna pomoč pri krepitvi oboroženih sil partnerskih držav.

Capital – glavno mesto države, kjer je praviloma tudi sedež vlade. Sedež diplomatskega predstavništva je običajno v glavnem mestu države sprejemnice. So tudi izjeme. V Izraelu na primer so veleposlaništva (z izjemo ZDA) v Tel Avivu, ne pa v Jeruzalemu, glavnem mestu. Razlog za to je njegova sporna legitimnost.

Capitulation – instrument predaje. Dokončno prenehanje bojevanja, običajno na podlagi sporazuma z nasprotnikom. Kapitulacija je lahko popolna, če velja za vse oborožene sile države, ali delna, če je omejena na določene sile. Na primer podpis kapitulacije generala Alexandra Lohra, poveljnika nemške armadne skupine E, 9. maja 1945 v Topolšici. Pripadniki oboroženih sil države, ki kapitulira, imajo status vojnih ujetnikov. V primeru vdaje (*surrender*) pa naj bi šlo za enostransko dejanje pripadnikov oboroženih sil, ki jasno izrazijo svojo voljo nasprotniku, da se ne nameravajo več bojevati. Tudi prenehanje odpora proti nečemu.

Career diplomat – poklicni diplomat, stalni član diplomatske službe, za razliko od *ad hoc diplomat* ali *political appointee*.

Caretaker embassy/state – veleposlaništvo ene države, ki v drugi državi ščiti interese tretje po tem, ko je ta z drugo prekinila diplomatske odnose. Država sprejemnica se mora s tem strinjati. Glej tudi *Diplomatic relations*.

Caritas Internationalis – zveza več kakor 160 katoliških organizacij, ki delujejo skoraj v vseh državah na svetu. Z nudenjem socialne, humanitarne in razvojne pomoči skušajo pomagati revnim in zatiranim ter izgrajevati lepši svet. Sedež sekretariata zveze je v Vatikanu. Slovenska karitas je bila ustanovljena leta 1990. Humanitarno in razvojno pomoč nudi tudi v tujini, predvsem na Balkanu in v podsaharski Afriki.

Cartography – izdelava zemljevidov.

Carve-out – dogovor, da se del neke zadeve iz sporazuma ne bo uporabljal.

Cast a vote – glasovati.

Casus belli – dogodek, dejanje, ki je razlog (formalni povod) za vojno.

Casus foederis – dogodek, dejanje, za katerega oziroma katero velja, da opravičuje poziv zavezniku, da izpolni svoje zaveze iz sporazuma o zavezništvu (tudi z uporabo sile).

Catch-22 – začarani krog. Avtor izraza je Joseph Heller. Uporabil ga je v istoimenskem romanu iz leta 1961.

Caveat – opozorilo, da obstaja določen pogoj, omejitev. Države članice Nata (tudi Slovenija) so na primer prispevale svoje enote za operacijo ISAF v Afganistanu pod pogojem, da se uporabijo le v določene namene, le na določenem območju itd.

Caucus – neformalna skupina, ki se sestane na zaprtem sestanku z namenom, da oblikuje skupno stališče o vprašanju, o katerem se bo odločalo v okviru širše formalne skupine. Deluje v večstranski diplomaciji. V Varnostnem svetu OZN bi to bila P5 in P3. Glej tudi African group, GRULAC in Western group. V parlamentu ZDA, kongresu tudi ime skupine prijateljstva z neko drugo državo.

Ceasefire – glej Armistice.

Céder le pas – odpovedati se pravici prednostnega reda v posebnem primeru pod pogojem, da ne gre za precedens.

Central Intelligence Agency (CIA) – osrednja ameriška obveščevalna agencija, ustanovljena leta 1947. Zbira in analizira obveščevalne podatke, izvaja pa tudi tajne, polvojaške operacije v tujini. Njihovi agenti pogosto delujejo pod krinko članov ameriških diplomatskih predstavništev v tujini.

Centre for European Perspective – Center za evropsko prihodnost s sedežem v Loki pri Mengšu, ki na pobudo Ministrstva za zunanje zadeve Republike Slovenije od leta 2006 deluje kot vladna ustanova. Zagotavljal naj bi vsebinsko in tehnično pomoč državam s prihodnostjo v EU oziroma da bi se te uspešno spopadale z zahtevami pridružitvenega in integracijskega procesa. Prek njega poteka tudi razvojna pomoč državam jugovzhodne Evrope. Je tudi med organizatorji blejskega strateškega foruma. Nedavno je center razširil svojo dejavnost tudi na izobraževanje in usposabljanje za delo na mirovnih operacijah in misijah.

Center of Excellence in Finance – Center za razvoj financ je mednarodna organizacija s sedežem v Ljubljani, ki je bila na pobudo slovenske vlade ustanovljena leta 2014. Center nudi pomoč pri izvajanju reform na področju javnih financ in centralnega bančništva v Jugovzhodni Evropi. Deluje v 12 državah članicah (Albanija, Bolgarija, Bosna in Hercegovina, Črna gora, Hrvaška, Kosovo, Moldavija, Romunija, Severna Makedonija, Slovenija, Srbija in Turčija).

Central 5 – oznaka za sodelovanje petih srednjeevropskih držav (Avstrije, Češke, Madžarske, Slovaške in Slovenije) glede vprašanj na dnevnem redu EU, obvladovanja covid-19 in regionalnega sodelovanja.

Ceremonial communication – slovesno sporočilo. Običajno je to čestitka ob državnem prazniku, obletnici neodvisnosti, izvolitvi na mesto vodje države in podobno. Lahko pa je tudi sožalje ob smrti, naravni nesreči itd.

Ceremony – slovesnost. Na primer *President Trump welcomes French President Macron for an arrival ceremony*; predsednik Trump pozdravlja francoskega predsednika Macrona na slovesnosti ob prihodu.

CERN (Conseil Européen pour la Recherche Nucléaire) – Evropska agencija za jedrske raziskave, ustanovljena leta 1952, s sedežem na francosko-švicarski meji pri Ženevi. Slovenija je leta 2016 po dolgoletnem obotavljanju podpisala sporazum o pridruženem članstvu. Polnopravna članica naj bi postala leta 2021.

Certificate of life – potrdilo, da je oseba še živa in s tem upravičena na primer do prejemanja pokojnine v državi pošiljateljici. Izda ga njeno diplomatsko-konzularno predstavništvo v državi sprejemnici tistim, ki tam živijo. Lahko pa ga izda tudi organ države sprejemnice.

Ces pays ont perdu une bonne occasion de se taire – te države so zamudile dobro priložnost, da bi bile tiho, je bila opazka francoskega predsednika Jacquesa Chiraca. Izrekel jo je na vrhu EU leta 2003, misleč, da je mikrofona pred njim izključen. Nanašala se je na skupino držav (tudi Slovenijo), kandidatke za članstvo v EU in Natu, ki so za razliko od Francije podprle ameriško posredovanje v Iraku leta 2003. Glej tudi V10 (Vilnius ten) in Hot mic.

C5 + 1 – oznaka za dialog in sodelovanje petih srednjeazijskih držav (Kazahstan, Kirgistan, Tadžikistan, Turkmenistan in Uzbekistan) z ZDA.

C40 Cities Climate Leadership Group (C40) – skupina skoraj stotih mest z vsega sveta, ki si prizadevajo za zmanjšanje toplogrednih plinov in podnebnih tveganj. Slovenskih mest ni med njimi.

Chain Ganging – verižno združevanje, ko članice zaveznitva sledijo članici, ki se je zapletla v vojno. Še zlasti v primeru koalicij pri ravnotežju moči.

Chain of command – hierarhična linija poveljevanja. Srečamo jo tako v vojski kakor tudi diplomaciji.

Chair – oseba, ki predseduje konferenci. Nastopi na njej se naslavljajo nanjo. Uporabljajo se tudi drugi nazivi, kot *presiding officer* in v primeru velikih, pomembnih konferenc predsednik; *president*. Na primer predsednik Generalne skupščine OZN. Ta se na podlagi rotacije petih volilnih skupin izvoli za eno leto.

Chairman – oseba, ki predseduje odboru, delovni skupini, skupini strokovnjakov itd. Uporabljata se tudi izraza *Mr./Mme. chair* in *chairperson*.

Chairman's text – osnutek besedila odločitve, sporazuma, ki ga predloži predsedujoči v poskusu za doseganje končnega dogovora. *Chairman's compilation* na drugi strani pomeni le kompilacijo različnih predlogov delegatov. Uporabljata se tudi izraza: *chair's proposal* in *chair's summary*.

Challenge-and-return principle – glej Consular bag.

Chancellor/Kanzler/Kanzlerin – kancler, naziv za predsednika vlade v nekaterih evropskih državah, na primer v Zvezni republiki Nemčiji.

Chancery – sinonim za *Embassy* ali *High commission* (ne vključuje rezidence vodje diplomatske misije). S tem izrazom se označuje tudi politični oddelek diplomatske misije. Uporablja se tudi izraz *chancellery*.

Channel of communication – komunikacijski kanal. Mišljeno je običajno utečeno komuniciranje med dvema državama s sodelovanjem ministrstev za zunanje zadeve in diplomatskih predstavništev oziroma diplomatskih agentov (*diplomatic channel*). Druga ministrstva neposredno komunicirajo le izjemoma oziroma v tehničnih zadevah. Drugačna je le praksa držav v okviru EU.

Chaotic – kaotičen, stanje popolne zmedenosti in nereda, na primer razmere v državi po prevratu.

Chapter VII – VII. poglavje Ustanovne listine OZN. V njem so med drugim opredeljena pooblastila Varnostnega sveta OZN kot organa, prvenstveno odgovornega za vzdrževanje svetovnega miru, vključno z uporabo sile (če sta ogrožena mednarodni mir in varnost in ko prizadevanja v okviru poglavja VI za mirno rešitev spora niso uspela). Z resolucijami po VII. poglavju lahko Varnostni svet OZN dovoli uporabo

sile ter določi gospodarske in druge sankcije. Resolucije po VII. poglavju so pravno zavezujoče za vse države članice OZN (*erga omnes*). Pet stalnih držav članic varnostnega sveta lahko pri glasovanju uporabi pravico veta. Glej tudi P5 (Permanent members).

Chargé d'Affaires – v času začasne odsotnosti (morebitne nezmožnosti za delo zaradi hude bolezni) vodje predstavništva ali v pričakovanju novega predstavništvo vodi začasni odpravnik poslov (*chargé d'affaires ad interim*). Običajno je to diplomat, drugi po rangi na predstavništvu. O tem vodja predstavništva ali ministrstvo za zunanje zadeve države pošiljateljice obvesti ministrstvo za zunanje zadeve države sprejemnice. Primeri, da bi predstavništvo vodil stalni odpravnik poslov – *chargé d'affaires en titre* (*en pied*), so dandanes zelo redki. Poverilna pisma v tem primeru izda minister za zunanje zadeve in so naslovljena na ministra za zunanje zadeve države sprejemnice. Gre za vodjo diplomatskega predstavništva, ki se uvršča v 3. razred. Včasih pa se izraz zapisan v obliki *chargé des affaires* uporablja za osebo, ki bdi nad arhivi in stavbo predstavništva po prekinitvi diplomatskih odnosov.

Charisma – sposobnost, osebna privlačnost nekoga, ki mu omogoča vplivati na druge, pri njih vzbuja občudovanje, pogosto privrženost. Imel jo je na primer indijski voditelj Mahatma Gandhi.

Charter of the United Nations – Ustanovna listina (UL) OZN iz leta 1945.

Chatam House – stavba, sedež *Royal Institute of International Affairs* v Londonu.

Chatam House Rule – pravilo je precej razširjeno v angleško govorečem svetu. Po njem udeleženci sestanka lahko uporabijo tam pridobljene informacije, ne smejo pa razkriti identitete ali pripadnosti govorca in drugih udeležencev.

Chateaubriand steak – velik in mehak goveji zrezek, pripravljen na poseben način, je z diplomacijo povezan podobno kakor nikotin, opojna sestavina tobakovih listov. Prvi se imenuje po francoskem diplomatu in piscu rojalistu Françoisu-Renéju vikontu de Chateaubriandu. Med drugim je bil francoski veleposlanik v Veliki Britaniji in Prusiji. Prijateljaval je s francoskim kraljem Karlom X., ki je pokopan v samostanu Kostanjevica v Novi Gorici. Drugi je dobil ime po francoskem veleposlaniku v Lizboni Jeanu Nicotu. V času svojega službovanja na Portugalskem se je seznanil s tobakom, rastlino iz Novega sveta, in jo po svoji vrnitvi prinesel na francoski dvor.

Charlmanne (742–814) – Karel Veliki, vladar precejšnjega dela zahodne in srednje Evrope (tudi ozemlja Slovenije) okoli leta 800. Njegov imperij je bil navdih zagovornikom evropske povezave.

Charter of Fundamental Rights – Listina Evropske unije o temeljnih pravicah je bila sprejeta v Nici leta 2000 kot politična deklaracija. Od leta 2009 (Lizbonska pogodba) pa je pravno zavezujoča in nad določbami ustav članic EU. Večina njenih določb je povzeta iz Evropske konvencije o človekovih pravicah.

Check against delivery – oznaka na prvi strani vnaprej natiskanega uradnega govora, ki pa se lahko razlikuje od dejansko podanega. Velja govorjena beseda, ki velja za uradno besedilo.

Checkbook diplomacy (chequebook diplomacy) – prizadevanja ene države, da si pridobi naklonjenost druge z ekonomsko pomočjo, investicijami in podobnimi denarnimi spodbudami. Dolgoletna praksa Kitajske in Tajvana v tekmi za mednarodno priznanje in vzpostavitev diplomatskih odnosov z državami Oceanije, Afrike in Srednje Amerike.

Chef de file – vodja dosjeja, odgovoren za določeno zadevo in njeno končno izvedbo ali uresničitev.

Cherry-picking – izbrati, upoštevati le tisto, kar ustreza, drugo pa namerno zemariti, na primer Hrvaška je v sporazumih (o obmejnem prometu in sodelovanju, arbitraži o določitvi meje med državama, o vprašanju prenesenih deviznih vlog itd.), ki jih je sklenila s Slovenijo, izvajala le določbe, ki so ji ustrezale, drugih pa ne.

Chief of Mission – glej Head of Mission.

Chief of staff – vodja kabineta predsednika države, vlade, ministra.

Chief of the General Staff – načelnik generalštaba. Uporablja se tudi izraz *Chief of Defence*. Vojaški odbor Nata se redno srečuje na ravni načelnikov generalštabov držav članic.

China (People's Republic of China) – Ljudska republika Kitajska, njen hitri gospodarski vzpon v zadnjih dveh desetletjih je močno spremenil svetovno geopolitično sceno. Iz proizvajalca cenenega potrošnega blaga se je razvila v eno vodilnih držav na področju napredne tehnologije. Njena čedalje večja ekonomska moč (prehiteva ZDA) ima geopolitične posledice. Postala je izredno pomemben člen v dobavnih verigah za marsikatero zahodno podjetje ter primarni trgovinski in razvojna partnerica za marsikatero državo v Aziji, Afriki in Latinski Ameriki. Pravzaprav je že prva trgovinska partnerica za več kot 120 držav. Čedalje bolj je prisotna tudi v Evropi, pri čemer je bilo gospodarsko sodelovanje podlaga za doseganje njenih zunanjepolitičnih ciljev. Čedalje večje so tudi njena ozemeljska hotenja kot velike sile. To še posebej velja za južnokitajsko morje. Zato se povečujejo tudi napetosti

v odnosih z nekaterimi sosednjimi državami in še bolj z ZDA, ki se čutijo čedalje bolj ogrožene kot prva svetovna sila. Gospodarskemu vzponu sta sledila razvoj vojaške industrije in modernizacija kitajske vojske. Pričakovanja, da bosta vključitev Kitajske v mednarodno skupnost in njen gospodarski razvoj vodila v večjo liberalizacijo doma in zmernost v odnosih s tujino, se niso uresničila. To še posebej velja za obdobje po letu 2012, ko je vodenje Komunistične partije Kitajske oziroma države prevzel Ši Džinping. Prišlo je do preusmeritve Kitajske tako doma kot tudi v tujini. Kitajski voditelj, zdaj že v tretjem mandatu, je dal vedeti, da marksizem oziroma leninizem ostaja uradna kitajska ideologija. Razvil je novo obliko marksističnega nacionalizma. Kitajska je doma postala še bolj avtoritarna ter v tujini odločna in prisilna. Poostril se je nadzor partije oziroma države nad gospodarstvom in drugimi deli kitajske družbe. Zaostrila se je cenzura in zatrla vsako nasprotno mnenje, tudi z zapiranjem drugače mislečih. V odnosu do tujine je opustila dolgoletni Dengov pristop iz leta 1992, da prikriva svojo moč, čaka svoj čas in nikoli ne zavzame vodstvene pozicije. V trgovinskih odnosih pa je delovala z nepoštenimi praksami in pritiski. Čeprav ni popolnoma jasno, ali si Kitajska le prizadeva, da bi obstoječi mednarodni red, ki temelji na liberalnih pravilih, bolje odseval tudi njene interese, pa se krepi prepričanje, da ga želi spodkopati in zamenjati z novim, neliberalnim. Liberalni naj bi bil do nje preveč pristranski in nasploh v svetu naj ne bi vodil k miru, ampak kaosu. V njem, ki naj bi bil superioren, pa naj ne bi bilo več prostora za univerzalne človekove pravice. Kitajska tako nasprotuje njihovem omenjanju v resolucijah OZN. V zvezi s tem je značilno glasovanje v Svetu OZN za človekove pravice jeseni 2022. Večina držav članic je pod močnim vplivom Kitajske zavrnila predlog zahodnih držav za razpravo o možnih zločinih proti človeštvu nad muslimansko manjšino v kitajski provinci Šindžjang, in to kljub zelo obremenjujočemu poročilu strokovnjakov OZN. Ob dejstvu, da je Kitajska postala druga največja vplačnica v proračun OZN (12 odstotkov leta 2019), sta se močno povečala njen vpliv in njeno število vodstvenih mednarodnih civilnih uslužbencev. Od 15 glavnih specializiranih agencij OZN so leta 2020 štiri vodili Kitajci, v devetih pa so bili Kitajci namestniki vodij. Pri svojem delu uveljavljajo kitajski pogled na svet. Kitajska v državah v razvoju na svetovnem jugu sicer vneto promovira svoj model nacionalnega razvoja kot alternativo Washingtonskemu konsenzu. V njem ni pogojevanja oziroma poudarjanja pomena demokracije, dobrega vladanja, svobodnega trga, odgovornosti in preglednosti. Kitajski režim je trdno prepričan, da je kapitalizem v upadu, da je prihodnost v napredni stopnji socializma, da se vzhod dviga in zahod pada, da hkrati časi kitajske prevlade neizogibno prihajajo. Na zahodu je nasprotno čedalje pogosteje slišati mnenja, da je Kitajska svoj vrh že dosegla ali pa ga bo v letu 2023. Njena gospodarska rast se upočasnjuje, število prebivalstva, ki postaja čedalje starejše, pa se zmanjšuje. Šibkejša Kitajska pa lahko pomeni tudi bolj nepredvidljivo in s tem nevarnejšo silo.

Odnos Kitajske z EU, ki si v strateškem tekmovanju med Kitajsko in ZDA skuša najti neodvisni položaj, postaja čedalje bolj kompleksen. Področja sodelovanja

se prepletajo s področji strateškega rivalstva in tekmovanja. EU je namreč Kitajsko označila za partnerico in hkrati ekonomsko tekmico ter sistemskega rivala.

Glej tudi Belt and Road Initiative (BRI), Dept-Trap Diplomacy, 17+1, Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP), Wolf-Warrior Diplomacy, Decoupling, Authoritarian capitalism, Rules-based international order, Liberal international order.

China and Central and Eastern European Countries – glej 17 + 1.

Chinese Taipei – uradno ime za Tajvan.

Chip in – prispevati svoj vložek v neki skupni zadevi, glej tudi Co-sponsor. Prekiniti koga v razpravi in podati svoje stališče, glej tudi Intervention.

Christmas tree resolution – ne tako redek primer pri sprejemanju resolucij v OZN in drugih mednarodnih organizacijah. K osnovnemu besedilu resolucije, ki izraža njen namen, se namreč na željo posameznih držav dodajajo besedila kot okraski na božično drevo. Ta niti niso nujno tesno povezana z osnovnim besedilom, so pa v interesu posameznih držav. Običajno se z njihovo vključitvijo pogojuje glasovanje za resolucijo. Temeljno sporočilo se zaradi teh dodatkov sicer malce izgubi, vendar resolucija dobi zadostno podporo, saj je z njo vsak dosegel nekaj zase.

Cipher – šifra. Čeprav obstajajo določene tehnične razlike med šifro in kodo, sta danes izraza pravzaprav sinonima. Šifriranje oziroma dešifriranje besedil (da se varujejo pred nepoklicanimi) so v preteklosti opravljale osebe, danes pa to opravijo računalniki. Glej tudi Code.

Circular note – nota, ki se pošilja zelo široko, na primer vsem diplomatskim predstavništvom v neki prestolnici, *Their Excellencies and Messieurs the Chief of Mission*.

Citizen diplomacy (People's diplomacy) – posameznik, navadni državljan, nastopa kot neke vrste predstavnik svoje države. To je lahko študent, umetnik, športnik, poslovnež, humanitarci, turist. Prispeva kamenček v mozaiku odnosov med dvema državama. Značilen primer (v slovensko-ameriških odnosih) je na primer košarkar Luka Dončić. Posameznik običajno dopolnjuje uradno zunanjo politiko, ni pa to nujno. Avtor izraza (1981) je Američan David Hoffman. Izraz se delno prekriva z izrazom *track two diplomacy*, predvsem pa s *track three diplomacy*.

Citizens abroad – državljani države pošiljateljice v državi sprejemnici, ki jim diplomatsko-konzularno predstavništvo nudi določene storitve in določeno varstvo in s katerimi lahko sodeluje pri krepitvi sodelovanja med državami.

Citizens' initiative – evropska državljanska pobuda. Lizbonska pogodba določa, da lahko skupina državljanov EU, ki zbere najmanj milijon podpisov, Evropsko komisijo pozove, da predlaga nov predpis na enem svojih področij politik. Dostop do vode je prvi uspešni tovrstni primer.

City diplomacy – institucije in procesi, s katerimi mesta in druga telesa lokalne samouprave pri uveljavljanju svojih gospodarskih, kulturnih in drugih interesov vstopajo v odnose z akterji v mednarodnem prostoru. Mesta sodelujejo tudi v mednarodnih organizacijah, na primer Odbor regij v EU ali Zbor lokalnih oblasti v Kongresu lokalnih in regionalnih oblasti v Svetu Evrope. Glej tudi C40 Cities Climate Leadership Group (C40).

Civilians – civilisti, osebe, ki niso pripadniki oboroženih sil oziroma policije. V skladu z Ženevskimi konvencijami imajo v oboroženih spopadih posebno zaščito.

Civil society – civilna družba. Skupine ali organizacije, ki delujejo v imenu občanov, vendar ne v okviru vladnega ali poslovnega sektorja. So pomembne za normalno delovanje družbe (sindikati, cerkev, razna društva). Glej tudi Non-governmental organization.

Civil war – vojna med državljani iste države, domači oboroženi spopad v državi. Če spopadi ne dosežejo določene intenzitete in trajanja, ne gre za državljansko vojno, temveč za notranje nemire. V zgodovini je veliko primerov bratomorne vojne, od ameriške državljanske vojne do državljanskih vojn na tleh nekdanje Jugoslavije med drugo svetovno vojno (tudi v Sloveniji) in v devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Dogajajo se tudi danes, na primer v Siriji (z zelo močnim zunanjim vmešavanjem). Glej tudi Riots.

Claim – terjatev, formalni zahtevek ene države drugi za popravek ali nadomestilo v primeru kršitve pravne norme.

Claims commission/tribunal – telo, običajno dogovorjeno z mednarodnim sporazumom, ki razsoja o množici individualnih zahtevkov, do katerih je prišlo v razmerju med dvema državama, na primer *Iran-United States Claims Tribunal*.

Clash of Civilisations – avtor izraza spopad civilizacij je ameriški politični znanstvenik Samuel Huntington. Napovedal je, da bo do spopadov v 21. stoletju prihajalo zaradi rivalstva med različnimi kulturami. Ruska invazija na Ukrajino kaže, da do vojn prihaja tudi v okviru iste kulture oziroma civilizacije.

Class – glej Diplomatic classes.

Classified – zaupen. Poznamo več stopenj zaupnosti: interno, zaupno, tajno, strogo tajno (*restricted, confidential, secret, top secret*).

Clausula rebus sic stantibus – določba o bistveno spremenjenih okoliščinah. Pravilo, da pogodbene zaveze ne veljajo, če so se okoliščine bistveno spremenile po sklenitvi mednarodne pogodbe. Če na takšno trditev ene stranke druga v treh mesecih ne odgovori, trditev velja.

Clearances – preden zunanje ministrstvo pošlje predstavištvom v tujini navodilo, ga morajo parafirati vsi, ki so odgovorni za enega od njegovih vidikov. S tem naj bi bila zagotovljena koordinacija. Vendar vedno ni tako, saj odgovorni navodilo podpiše, ne da bi se poglobil v zadevo, ker bi bilo to pogosto preveč zamudno.

Cliches – klišejev, ustaljenih dejavnosti v mednarodnih odnosih in obrabljenih diplomatskih fraz je precej. Večino komajda še zaznamo. Pa vendarle so koristne in vsebujejo pomembne resnice, kakršna je: »Če nisi za mizo, si na jedilniku.«

Clientitis – glej Localitis.

Client state – država, ki je politično, gospodarsko ali vojaško podrejena močnejši državi. Glej tudi Dependent/Protected/ Puppet/Vassal state.

Climate change – spreminjanje podnebja na Zemlji zaradi človeških dejavnosti, zlasti uporabe oziroma zgorevanja fosilnih goriv. Zaradi povečane koncentracije ogljikovega dioksida v ozračju prihaja do učinka tople grede in povišanja temperature (*global warming*) ter s tem do škodljivih posledic. Podnebne spremembe bodo vsekakor opredelile 21. stoletje in lahko se zgodi, da bodo na mednarodne odnose (mednarodno stabilnost, varnost in mir) vplivale bolj kakor kar koli drugega. Po mnenju številnih gre za najpomembnejši izziv (tudi varnostni), s katerim se spoprijema človeštvo. Kofi Annan, nekdanji generalni sekretar OZN, jih je uvrstil med t. i. težave brez potnega lista (ob grožnjah z nuklearnim orožjem in pandemijah). Gre za neposredno in eksistenčno grožnjo. Nekateri že namesto o podnebnih spremembah govorijo o podnebni krizi (*climate crisis*) in namesto o globalnem segrevanju o globalnem pregrevanju (*global heating*).

Čedalje več je znakov, da človeštvo izgublja boj proti podnebnim spremembam. Države oziroma njihovi voditelji temu vprašanju kljub katastrofalnim posledicam že ob zdajšnjem zvišanju temperature za 1,1 stopinje Celzija nad predindustrijskim stanjem (visoke poletne temperature, požari, suše, neurja, poplave in podobno), ki jih je mogoče tako rekoč vsak dan čutiti na vseh celinah, ne namenajo dolžne pozornosti in ne sprejemajo potrebnih ukrepov za drastično zmanjševanje emisij. Reševanje vprašanja prelagajo z danes na jutri. Tudi pod močnim vplivom energetskega lobija, ki si želi, da bi bil svet še desetletja odvisen od fosilnih goriv, čeprav ve,

da je njegov poslovni model nezdržljiv s preživetjem človeštva. Na to kažeta tudi neuspeha COP26⁴ 2021 na Škotskem in COP27 leto pozneje v Egiptu. Covid in vojna v Ukrajini sta energijo in pozornost do tega vprašanja še dodatno odtujila. Rivalstvo in slabi odnosi med vodilnimi silami, še posebej med ključnima Kitajsko in ZDA, odsotnost ameriškega vodstva in pomanjkanje mednarodne solidarnosti ne kažejo na preobrat minuto pred dvanajsto. Vse prej kot v pomoč je tudi dejstvo, da OZN Kitajsko še vedno označuje kot državo v razvoju, čeprav gre za drugo gospodarsko silo sveta in daleč največjo onesnaževalko. ZDA in Kitajska sta proti koncu leta 2022 podnebni dialog resda do nadaljnjega obnovili in tudi ZDA so pod predsednikom Bidnom znova vodilne pri svetovnih prizadevanjih, vsaj do volitev leta 2024. Emisije so se v ZDA leta 2021 povečale le za 6,5 odstotka in leta 2022 le za 1,3 odstotka. Res je tudi, da energetska kriza, nastala z rusko invazijo na Ukrajino, srednjeročno pospešuje prehod s fosilnih goriv na čisteše vire energije. Kljub temu je ob upoštevanju zdajšnjega stanja oziroma trendov poročilo OZN oktobra 2022 ugotavljalo, da se bo do konca stoletja temperatura zvišala za katastrofičnih 2,5 stopinje Celzija. Najhitreje narašča v Evropi. Da je položaj res resen, kažeta lomljenje in topljenje ledu na Grenlandiji, kar bo dvignilo gladino morja. Na koncu tega stoletja bi tako lahko nekaj sto tisoč prebivalcev Maršalovih otokov, Maldivov, Tuvalu in Nauru ostalo brez države in državljanstva. K temu velja prišteti še zrušitev glavnega morskega toka v severnem Atlantiku, kar se bo poznalo na odsotnosti padavin, od katerih je odvisno stotine milijonov ljudi, in tudi pospešeno topljenje permafrosta. Ne gre pozabiti tudi, da je izsekavanje amazonski tropski gozd pripeljalo do točke, ko izgublja sposobnost svetovnih pljuč. Skratka, posledice podnebnih sprememb so čedalje bolj nepovratne. Zdi se, da težavo lahko rešijo le nova tehnološka odkritja. Glej tudi United Nations Framework Convention on Climate Change.

Climate Change Denial – zanikanje obstoja znanstvenih dokazov o podnebnih spremembah. Predsednik ZDA Donald Trump je tako menil, da gre za potegavščino.

Climate diplomacy – tesno je povezana z okoljsko diplomacijo, saj so vremenske spremembe del sprememb okolja. Glede na vse večje škodljive vplive vremenskih sprememb na vsakdanje življenje, ki lahko ogrozijo celo preživetje človeštva, je podnebna diplomacija vse pomembnejša. Ta tematika že postaja tako pomembna, kakor sta jedrska neproliferacija in mednarodni terorizem. Pogajanja, na čelu katerih je EU, o zavezujočem svetovnem dogovoru, kako to preprečiti, so vse intenzivnejša, čeprav še brez otipljivejših rezultatov. Glej Environmental Diplomacy, Climate change, United Nations Framework Convention on Climate Change, COP (COP1, COP2, COP3, etc.), Conference of the parties, IPCC (The Intergovernmental Panel on

4 26. konferenca OZN o podnebnih spremembah.

Climate Change), Common but differentiated responsibility principle of, C40 Cities Climate Leadership Group (C40).

Clingendael – *The Netherlands Institute of International Relations*, znani inštitut za mednarodne odnose in diplomatska akademija v Haagu, Nizozemska.

Closed door (meeting/briefing) – srečanje, ki se ga lahko udeležijo le člani neke organizacije, odbora, konference.

Club de Madrid – neprofitna organizacija, ustanovljena leta 2001, s sedežem v Madridu, ki združuje nekdanje predsednike držav oziroma vlad iz 65 držav. V sodelovanju z mednarodnimi in nevladnimi organizacijami si prizadeva za krepitev demokracije in dialoga v svetu ter za spremembe v mednarodni skupnosti. V obdobju 2020–2022 mu predseduje dr. Danilo Türk, nekdanji predsednik Republike Slovenije.

Club Diplomacy – klubska diplomacija, ki jo razumemo kot klasično, tradicionalno diplomacijo prejšnjih stoletij. Diplomatske aktivnosti so potekale v okviru ekskluzivnega kluba, ki so ga sestavljali predstavniki vlad, običajno ministrstva za zunanje zadeve, in tuji diplomati, redko še pomembni poslovneži. Akterjev je bilo relativno malo in med njimi je vladala hierarhija. Njihovi stiki so potekali za zaprtimi vrati. Opravljali so jih visoko usposobljeni poklicni diplomati.

CNN effect – učinek CNN. Učinek šokantnih podob, ki jih v realnem času intenzivno, noč in dan, prikazujejo TV-postaje, na primer CNN in v novejšem času svetovni splet, o neki humanitarni krizi. Gledalci pod njihovim vtisom pritisnejo na svoje vlade in jih tako napeljejo, da posredujejo, čeprav niso imele takega namena oziroma interesa. Takšno je bilo posredovanje ZDA in Nata v BiH in na Kosovu v devetdesetih letih.

Coalition (Diplomatic coalition–building) – skupina držav, ki je sklenila začasno partnerstvo (*ad hoc coalition*) za doseg nekega skupnega cilja, na primer svetovna koalicija zoper Islamsko državo iz leta 2014, ki jo je sestavljalo 75 držav in mednarodnih organizacij. Članica je bila tudi Slovenija. Ko gre za skupno vojaško posredovanje, se (v primeru neformalnega zavezništva) uporablja tudi izraz koalicija voljnih (*Coalition of the willing*), na primer v Iraku leta 2003 z ZDA na čelu. Koalicija prikladnosti (*Coalition of convenience*) pa je oznaka za varnostno sodelovanje med ideološkimi in geopolitičnimi tekmeci oziroma nasprotniki v odgovor na skupno grožnjo tretje strani. Na primer sodelovanje Kitajske in Rusije pri nasprotovanju ZDA.

Coat of arms/national emblem – grb države pošiljateljice, ki se podobno kakor zastava lahko namesti na stavbo njene diplomatske misije ali rezidenco njenega vodje v državi sprejemnici.

Code – koda, sistem besed, črk, števil in simbolov, ki nadomeščajo druge besede oziroma črke z namenom varovanja zaupnosti besedila.

Code of conduct – pravila ravnanja držav, ki so jih te sprejele glede svojih aktivnosti na nekem področju. Gre za politične zaveze. Glej tudi Binding.

Codecision procedure – procedura v EU (določena z Maastrichtsko pogodbo), da je odločitev sprejeta, ko jo sprejmeta Evropski parlament in Svet ministrov.

Codification – sistematični zapis pravil običajnega mednarodnega prava v večstranskem sporazumu. Kodifikacija mednarodnega prava je ena od dveh temeljnih nalog Komisije OZN za mednarodno pravo.

Coercive diplomacy – ob diplomatskih prizadevanjih mil izraz za grožnjo ali uporabo sile zoper nasprotnika, da popusti v svojem ravnanju. Uporablja se tudi izraz *bomber diplomacy*. Takšna je bila taktika Nata zoper Zvezno republiko Jugoslavijo v času humanitarne krize na Kosovu leta 1999. Uspeh diplomatskih prizadevanj je marsikdaj dejansko odvisen od tega, ali so podprta s silo. V preteklosti sta se uporabljala izraza *gunboat diplomacy* in *naval demonstration* oziroma uporaba vojaške mornarice v te namene.

Cohesion – kohezija, usklajevanje ekonomske razvitosti posameznih delov EU z različnimi skladi. Prek njih se sredstva iz bogatejših prelivajo v revnejše dele.

COJUR (Comité Juridique) – odbor oziroma delovna skupina Sveta EU. Sestavljajo ga pravni svetovalci ministrstva za zunanje zadeve držav članic EU. Predseduje mu predsedujoča država EU. Sestaja se štirikrat letno. Obravnava različna vprašanja mednarodnega javnega prava ter sodne prakse sodišč EU in sodišč držav članic. Pripravlja tudi stališča v primeru skupnega nastopa EU v OZN. Srečuje se tudi s predstavniki ZDA in mednarodnega odbora Rdečega križa.

Cold War – izraz hladna vojna je leta 1947 skoval Bernard Baruch, svetovalec predsednika ZDA. Označeval je spor med Sovjetsko zvezo in ZDA ter njunimi zaveznicami, ki je izbruhnil kmalu po koncu druge svetovne vojne in trajal vse do padca Berlinskega zidu. Konec hladne vojne sta 3. decembra 1989 razglasila generalni sekretar sovjetske komunistične partije Mihail Gorbačov in ameriški predsednik George H. W. Bush. V tem času sicer ni prišlo do neposrednega vojaškega spopada, vroče vojne, niti do prekinitve diplomatskih odnosov med velesilama. Bil pa je to čas

gospodarskih pritiskov, propagandnih spopadov, subverzij in vojn prek nadomestkov itd.

Collaboration – sodelovanje, na primer med državami. V slabšalnem pomenu sodelovanje s sovražnikom, na primer t. i. vichyjska Francija maršala Petaina s Hitlerjem.

Collapse – padec, zrušitev, na primer *collapse of Gaddafi's government*; padec vlade Gadafija.

Collateral damage – stranska, spremljevalna škoda. Pri vojaškem napadu na legitimno tarčo mil izraz za žrtve med civilnim prebivalstvom oziroma neudeleženci spopada, ki niso bili namerna tarča.

Colleague – običajno poimenovanje med poklicnimi diplomati različnih držav. Ne glede na morda ne vedno najboljše odnose med državami, ki jih predstavljajo, med njimi – kolegi – običajno obstajajo korektni, pogosto prijateljski odnosi. Če politična nasprotja niso prehuda, med kolegi veljata kolektivna zavest in stanovska solidarnost. Takšni odnosi omogočajo lažji dostop do različnih informacij in lažje medsebojno uradno komuniciranje. Glej tudi *Esprit de corps*.

Collective note – kolektivna nota, ki jo dve ali več držav (s tem pridobi pomen) pošlje eni državi. Nota se podpiše. Zelo redek način diplomatskega komuniciranja. Glej tudi *Identical notes*.

Collective security – kolektivna varnost. Načelo, da so vse države v skupnosti držav skupaj odgovorne za varnost vsake med njimi. Oblikovalo se je v 20. stoletju kot izraz nezadovoljstva z načelom *balance of power*; ravnotežja moči. Po načelu kolektivne varnosti naj bi delovala Društvo narodov po prvi in OZN po drugi svetovni vojni, kar pa se ni izkazalo za najbolj uspešno. Zgleden primer pa je na primer resolucija VS OZN št. 660, ki je bila podlaga za posredovanje (operacija Puščavski vihar) koalicije pod vodstvom ZDA za osvoboditev Kuvajta po tem, ko ga je leta 1990 napadel in zasedel sosednji Irak. Glej tudi *Peace enforcement*.

Collective Security Treaty Organization (Organizacija Dogovora o Kolektivnoj Bezopasnosti) – Organizacija sporazuma o kolektivni varnosti. Politično-vojaško zavezništvo Armenije, Belorusije, Kazahstana, Kirgizije, Rusije in Tadžikistana s sedežem v Moskvi, ustanovljeno leta 2002. Vendar gre bolj kakor za politično-vojaško zavezništvo za sporazum o varnostnem sodelovanju. Z njim skuša Rusija podobno kakor s Skupnostjo neodvisnih držav in Evrazijsko ekonomsko unijo (ki je v bistvu carinska unija) vezati nase sosedske države oziroma republike nekdanje Sovjetske zveze.

Co-location – isto stavbo si deli več ločenih diplomatskih misij sorodnih držav, na primer članice EU.

Colonialism – v preteklosti pridobivanje in ohranjanje odvisnih območij (kolonij) pod oblastjo metropol, zlasti evropskih držav, v prepričanju o pravilnosti takšnega početja.

Colony – kolonija, podrejena posest suverene države zunaj njenih meja in njene državne ureditve, običajno pridobljena in ohranjana z nasiljem. Uporablja se tudi izraz *dependent territory*. Kolonij danes skoraj ni več.

Combatant – bojevnik. Nanaša se na pravni status posameznika, pripadnika oboroženih sil, ki ima pravico sodelovati v mednarodnem oboroženem spopadu in za to ni odgovoren, razen če stori vojni zločin. Ni član medicinskega ali verskega osebja. Uvršča se med legitimne tarče. Ima tudi pravico do statusa vojnega ujetnika, če je med spopadom zajet. Oseb, mlajših od petnajst let, ni dovoljeno sprejeti v oborožene sile. Glej tudi Geneva Conventions in Hague Conferences/Conventions.

C2 (Command and Control) – poveljevanje in nadzor (v vojaški organizaciji, na primer Natu) poveljujočega nad pripadajočimi (podrejenimi) silami pri opravljanju neke naloge.

Command responsibility (Yamashita standard/Medina standard) – poveljniška odgovornost, odgovornost vojaškega poveljnika, ki ukaže podrejenim, da kršijo pravila mednarodnega humanitarnega prava, ali ki ne prepreči, da jih kršijo njegovi podrejeni. Pomembna je bila tudi v sojenjih pred ICTY (Mednarodno sodišče za vojne zločine na območju nekdanje Jugoslavije) za dejanja oziroma opustitve v času jugoslovanskih vojn v devetdesetih letih.

Comitology – postopek, dialog v Evropski komisiji in njenih odborih pred sprejetjem ukrepa uveljavljanja zakonodaje na ravni Skupnosti.

Comity – vljudnostna pravila ravnanja v mednarodnih odnosih. Pravila, ki ne temeljijo na mednarodnem pravu.

Commercial diplomacy – delovanje diplomatskega predstavništva v podporo poslovnemu in finančnemu sektorju države pošiljateljice. V Sloveniji za to delovanje uporabljamo izraz gospodarska diplomacija. Je med prednostnimi nalogami slovenske diplomacije.

Commercial secretary – diplomat, ki dela v *commercial section* diplomatskega predstavništva in katerega rang je pod rangom svetovalca.

Commercial section – sekcija, oddelek diplomatskega predstavništva, ki se ukvarja z opravili *commercial diplomacy* in delno tudi *economic diplomacy*. *Commercial officer* ali *economic officer* je diplomat, ki dela v tem oddelku.

Commission – komisija, izvoljena ali imenovana skupina ljudi, običajno za določen čas s posebno nalogo.

Commission rogatoire – glej Rogatory letter.

Commitments – zaveze. Dane zaveze je treba spoštovati, da se ohrani verodostojnost, ki je v mednarodnih odnosih zelo pomembna. Tega bi se morali bolj zavedati tudi v slovenski diplomaciji. Glej tudi *Pacta sunt servanda*, *Free-rider problem* (*Free riding*) in *Burden-sharing*.

Committee – odbor, skupina, izvoljen/a ali imenovan/a, s posebno nalogo. Običajno ga/jo sestavljajo člani večje skupine, na primer konference, ki jih je tudi izbrala, na primer *executive committee*, *drafting committee*, *credentials committee*. Nekateri odbori so dostopni vsem članom organizacije ali konference, na primer *main committee*, *committee of the whole*. Odbori pripravljajo predloge, o katerih organizacija, konferenca odloča na plenarnem zasedanju.

Committee of 24 – krajše ime za odbor OZN, ki je od zgodnjih 60. let vodil protikolonialno kampanjo Generalne skupščine OZN.

Committees of the General Assembly – vprašanja, ki jih obravnava Generalna skupščina OZN, so razdeljena med šest glavnih odborov: prvi odbor se ukvarja z razoroževanjem in mednarodno varnostjo; drugi z gospodarskimi in finančnimi zadevami; tretji s socialnimi, humanitarnimi in kulturnimi zadevami; četrty, imenovan posebni, politični in dekolonializacijski, z zadevami, ki jih ne obravnavajo drugi odbori; peti z administrativnimi in proračunskimi zadevami; šesti s pravnimi zadevami. Resolucije, ki jih sprejmejo odbori, se sprejmejo tudi na plenarnem zasedanju.

Common but differentiated responsibility, principle of – načelo skupne, vendar različne odgovornosti, navajajo nekateri dokumenti, ki se nanašajo na varstvo okolja. Vse države so načeloma odgovorne za škodo okolju. Njihova odgovornost (za njeno odpravo, blažitev) pa je vendarle različna glede na različne okoliščine. Pravilo še ni del mednarodnega prava.

Common Foreign and Security Policy (CFSP) – v EU skupna zunanja in varnostna politika (SZVP), njeno oblikovanje (v Svetu ministrov) in izvajanje. Vpeljal jo je Sporazum iz Maastrichta. Razvila se je iz evropskega političnega sodelovanja

– *European political cooperation* – oziroma usklajevanja na področju zunanje politike. Odločitve se praviloma sprejemajo soglasno, razen če predloga zanjo ne poda visoki predstavnik EU za zunanje zadeve in varnostno politiko. V tem primeru se odloča s kvalificirano večino.

Common Market – skupni trg. Splošni izraz za Evropsko gospodarsko skupnost, oblikovano z Rimskim sporazumom iz leta 1957.

Common system – sistem plač, dodatkov in bonitet uslužbencev OZN, specializiranih agencij in nekaterih drugih mednarodnih organizacij.

Commonality – delitev nečesa, imeti nekaj skupnega, na primer delitev demokratičnih vrednot.

Commonwealth – ohlapna zveza (54) držav, katerih ozemlja (z izjemo Mozambika) so bila v preteklosti pod britansko oblastjo. Britanska kraljica je njen simbolični vodja. Sedež sekretariata je v Londonu. Članice naj bi spoštovale načela demokracije, človekovih pravic in vladavine prava.

Commonwealth of Independent States (CIS), (Sodružestvo Nezavisimih Gosudarstv) – skupnost neodvisnih držav. Ohlapna povezava desetih držav, nekdanjih republik Sovjetske zveze, v vzhodni Evropi in osrednji Aziji, ustanovljena leta 1991. Nekaterne njene članice (Armenija, Belorusija, Kazahstan, Kirgizija, Rusija in Tadžikistan) so leta 2002 vzpostavile Organizacijo sporazuma o kolektivni varnosti, vojaško zavezništvo. Ista skupina, z izjemo Tadžikistana, se je po letu 2014 povezala v Evrazijsko ekonomsko unijo in oblikovala enotni trg. Ne more pa ta unija biti tekmeč EU, ASEAN ali Kitajski, kakršna je bila prvotna ruska namera.

Communication – uradno sporočilo, na primer sekretariata mednarodne organizacije državi članici. V EU so *Communication from the Commission* izhodišča za oblikovanje določene politike.

Communiqué – usklajena izjava ob koncu dvo- ali večstranskega srečanja na vrhu. Včasih se uporablja izraz *declaration*, *gentleman's agreement* ali celo *press communique*. Njeno sestavljanje je lahko najnapornejši del srečanja. Običajno ne pomeni mednarodne pogodbe.

Community – skupnost, ljudje, ki jih družijo neka skupna lastnost, na primer *Slovenian community in London*; slovenska skupnost v Londonu.

Community method – način sprejemanja odločitev v EU, pri katerem imata Evropska komisija in Evropski parlament, na katera so države članice prenesle številne pristojnosti, poudarjeno vlogo. Nasprotje je *intergovernmentalism* – medvladno sodelovanje.

Compellance – glej Coercive diplomacy.

Competition of Democracies and Autocracies – tekmovanje demokracij in avtokracij, dvodelni pogled administracije ameriškega predsednika Joeja Bidna na mednarodni red, mednarodno skupnost (zapisan tudi v ameriški nacionalni varnostni strategiji iz leta 2022).

Compliance – spoštovanje, na primer meddržavnega sporazuma.

Compound – ograjen, varovan prostor, kjer je zgradba diplomatskega predstavništva in rezidence, lahko pa zajema tudi bivališča diplomatskega osebja, športna igrišča itd. Značilen za države, kjer je varnost vprašljiva – Afganistan, Irak itd.

Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership (TPP11) – celoviti in progresivni sporazum za čezpacifiško partnerstvo je pravzaprav nastal iz čezpacifiškega partnerstva⁵, ki pa ni nikoli zaživelo, saj so se ZDA pod predsednikom Trumpom iz njega umaknile. Preostalih enajst držav z obal Pacifika je nato sklenilo novega, nekoliko spremenjenega, ki je začel veljati leta 2018. Leta 2023 se mu je pridružilo Združeno kraljestvo. Še vedno je brez Kitajske, ki pa je vložila prošnjo za pridružitvev temu sporazumu.

Comprehensive Nuclear Test Ban Treaty (CTBT) – Pogodba o celoviti prepovedi jedrskih poskusov je bila dogovorjena na konferenci o razorožitvi leta 1996. Ker pa je ni podpisalo oziroma ratificiralo dovolj držav, ki imajo jedrsko orožje ali jedrske reaktorje, še ni začela veljati. Pripravljalna komisija, ustanovljena po tej pogodbi, ima sedež na Dunaju in uvaja svetovni nadzorni sistem. V zadnjih letih je takšne poskuse (prvega leta 2006) izvajala le Demokratična ljudska republika Koreja.

Compromis, Compromis d'arbitrage (Special agreement) – v mednarodnem pravu poseben sporazum, po katerem državi rešitev spora prepustita Meddržavnemu sodišču v Haagu, drugemu mednarodnemu sodišču ali mednarodni arbitraži z namenom dokončne in pravno zavezujoče rešitve spora. Na primer arbitražni sporazum med Vlado Republike Slovenije in Vlado Republike Hrvaške o določitvi meje med državama. *Compromis* tako lahko določa postopek imenovanja arbitrov, predmet spora, postopek in pravila, na podlagi katerih se sprejme odločitev. Če

5 Trans-Pacific Partnership (TPP).

se stranki zatečeta k t. i. *Permanent Court of Arbitration* (Stalnemu arbitražnemu sodišču), se arbitri praviloma izberejo med njegovimi člani. Izraz *special agreement* se dandanes nanaša na dogovor, da bo o sporu odločilo mednarodno sodno telo. Pomeni soglasje *ex post* za pristojnost mednarodnega sodnega telesa, torej za obstoječe spore.

Compromise – dogovor, kompromis, dosežen na koncu pogajanj, v katerih je vsaka stran vsaj delno popustila glede na prvotno željeni izid.

Compulsory adjudication/arbitration – vnaprejšnji dogovor med dvema državama (ali več), da se bodo določeni spori (določene vrste ali od določenega dne dalje) lahko reševali na podlagi mednarodnega prava z arbitražo ali po sodni poti na predlog ene ali druge. Pomeni soglasje *ex ante* za pristojnost mednarodnega sodnega telesa, torej za prihodnje spore. Glej tudi *Compulsory jurisdiction*.

Compulsory jurisdiction – obvezna pristojnost *ex ante* Meddržavnega sodišča v Haagu za reševanje prihodnjih sporov med državami, če sta obe državi dali enostransko izjavo po t. i. opcijski klavzuli – *Optional Clause procedure*. Te izjave so nekakšna mreža dvostranskih dogovorov o pristojnosti Meddržavnega sodišča oziroma Svetovnega sodišča, kakor ga pogosto imenujejo.

Concern – skrb, zaskrbljenost. Na primer *Germany's ambassador to China has expressed concern over the trial of human rights activist*; veleposlanik ZR Nemčije na Kitajskem je izrazil zaskrbljenost glede sojenja aktivistu za človekove pravice.

Concert of Europe – ime za upravljanje sistema držav v Evropi 19. stoletja s strani velikih sil s srečanji na kongresih (tudi v Ljubljani leta 1821). Za koncert velikih sil namesto mednarodnega sistema, ki temelji na vnaprej določenih pravilih, si danes prizadeva tudi Rusija.

Concession – koncesija, kar kdo komu da v pogajanjih, delno popuščanje.

Conciliation – spravni postopek. Način reševanja spora ob pomoči neodvisne pravne komisije oziroma spravnega postopka. Sprejem predlagane rešitve za stranki ni obvezen. Je politično (nepravno) sredstvo mirnega reševanja sporov. V EU se izraz nanaša na pogajanja v okviru spravnega odbora, s katerimi se skuša preseči zakonodajne nesporazume med Evropskim parlamentom in Svetom ministrov.

Conclusions – sklepi, odločitve. Glej tudi *Minutes*.

Concordat – sporazum (mednarodna pogodba) med vodjo države in papežem, ki celovito ureja položaj katoliške cerkve v posamezni državi. Danes se vse bolj uporabljajo

sporazumi, *agreements* ali *modus vivendi*. Njihova značilnost pa je delno urejanje določenega področja odnosov med katoliško cerkvijo in državo.

Concurrent accreditation – glej Multiple accreditation.

Condemnation – obsodba, obsojanje, na primer nekega dejanja.

Conditionality – pogojenost. Pri pogajanjih je na primer koncesija ene strani pogoj za koncesijo druge.

Dajanje posojil Mednarodnega denarnega sklada pod določenimi pogoji, da na primer država prejemnica prilagodi svojo ekonomsko, finančno politiko, kar naj bi ji omogočilo vrnitev posojila v določenem roku. Podobno je pri nujenju mednarodne pomoči. Ta se da pod pogoji, katerih izpolnitev bi zagotovila, da bo pomoč kar se da koristno uporabljena.

Condominium – kondominij, skupna oblast (pristojnost) dveh ali več držav nad določenim ozemljem (redko).

Conduct – način obnašanja ene entitete do druge.

Confederation – konfederacija, zveza enakopravnih, suverenih držav, ki oblikuje kvazi vladne organe, kar naj bi jo razlikovalo od mednarodne organizacije. Pri federaciji gre nasprotno za zvezo enakopravnih in relativno avtonomnih državnih enot, zveznih držav, ki pa so podrejene osrednjim, zveznim oblastem. Gre torej za delitev oblasti. Takšna je bila nekdanja Socialistična federativna republika Jugoslavija. Socialistična republika Slovenija je bila ena od njenih šestih zveznih enot. Pri unitarnih državah (Francija) tovrstne delitve na dve ravni seveda ni.

Conference – konferenca. Mednarodno srečanje večjega števila številčno močnih delegacij z ambicioznimi cilji. Običajno je večstransko. Lahko je *ad hoc* ali stalno (*standing*), lahko je srečanje vodij ali oseb nižjega ranga in z raznovrstno vsebino. V preteklosti je bilo to srečanje *in situ*, *on-site*. V času bolezni covid-19 potekajo virtualne, *on-line* konference. Te so cenejše, prihranijo stroške potovanja in čas. So primerne za izmenjavo stališč in razpravo o rutinskih zadevah. Manj primerne so za zahtevna, vsebinsko občutljiva pogajanja oziroma njihovo dokončanje. Težje je zagotoviti diskretnost občutljivih razprav. Vsega prek video konference, četudi so povezave zaščitene, ni mogoče reči. Stvari, ki bi običajno ostale v pogajalskem prostoru, lahko hitro postanejo javne. Fizična navzočnost predstavnikov za pogajalsko mizo omogoča večji maneverski prostor. Omogoča jim vzpostaviti očesni stik ali opazovati govornico telesa. Pri virtualnih konferencah ni neformalnih osebnih stikov v zakulisju in mreženja. Prav neformalni stiki na hodnikih mnogokrat prinesejo zблиžanje stališč in preboj. V prihodnje se bo najbrž uporabljal hibrid, tj. kombinacija konferenc

on-line in *in situ*. Glej tudi Teleconference, Video-conference, Working the corridors, Networking, Virtual diplomacy. V preteklosti so najpomembnejše mednarodne konference imenovali tudi kongres, *congress*.

Conference diplomacy – sinonim za Multilateral diplomacy.

Conference of the parties – glej Review meeting.

Conference on Disarmament (CD) – konferenca za razorožitev (boljši prevod bi bil konferenca za razoroževanje). Oblikovana je bila leta 1979 kot forum za večstranska pogajanja o razorožitvi (o vseh vrstah orožij, vključno z jedrskim). Poteka v Ženevi in ima stalno agendo. Je v posebnem odnosu z OZN. Sama odloča o sprejemu novih članic. Letno poroča Generalni skupščini OZN. Odloča s soglasjem. Poleg konference se z vprašanji razorožitve ukvarjajo tudi prvi odbor Generalne skupščine OZN, sama generalna skupščina na rednih in izrednih zasedanjih in Komisija OZN za razorožitev.

Conference on Security and Cooperation in Europe (CSCE) – glej Organisation for Security and Cooperation in Europe.

Conference room paper – neformalno besedilo sekretariata konference kot pomagalo za razpravo, za razliko od formalnega predloga.

Confessional – v EU zaprti dvostranski sestanek med vodjo države članice in vodjo predsedujoče države članice EU v času vrha EU. Izmenjajo se pričakovanja v zvezi z izidi vrha.

Confidence-building measures – ukrepi za pridobitev zaupanja. Različne (enostranske ali dogovorjene) dejavnosti držav, strank v sporu ali tretje osebe, da se zmanjšajo napetosti (negotovost, zaskrbljenost glede namer druge strani), poveča predvidljivost in pripravi podlago za poznejše diplomatske dejavnosti (izmenjava vojaških misij, opazovalcev itd.) Glej tudi Step-by-step diplomacy.

Confident – zaupljiv, prepričan, na primer *he is confident a summit with North Korean leader will happen*; prepričan je, da bo do vrha z voditeljem Severne Koreje prišlo.

Confidentiality – zaupnost, kljub zahtevam po odprtosti, si je težko zamisliti pogajanja (dajanje koncesij), ne da se ta vsaj delno ohrani.

Conflict – odkrit spor med dvema stranema. Pogovorno lahko pomeni tudi oboroženi spopad med državama.

Conflict resolution – reševanje sporov. Glej Mediation.

Confront – soočiti se, nasprotovati.

Confrontation – stanje med dvema državama, ki zaradi njune nepopustljivosti lahko preraste v fizični spopad.

Confrontational – pripravljen na soočenje. Prepirljiv, agresiven, sovražen. Na primer: *he distanced himself from the confrontational approach adopted by his predecessor*; zavzel je odklonilno stališče do nasprotujočega pristopa svojega predhodnika.

Congeniality – prijaznost, sočutnost.

Congress – glej Conference.

Conquest – osvojitve, podreditev ozemlja in prebivalstva z vojaško silo.

Consensus – konsenz, sprejem odločitve s tiho privolitvijo vseh odločujočih (nihče ni izrecno proti, čeprav določene razlike v stališčih lahko obstajajo), brez formalnega glasovanja. Pri soglasju (*unanimity*) pa gre nasprotno za glasovanje vseh za odločitev. Konsenz postaja prevladujoča oblika sprejemanja odločitev na konferencah.

Consensus building – iskanje rešitve v sporu s pomočjo posrednika.

V Natu različne aktivnosti, ki naj bi zmanjšale razlike med državami članicami glede nekega vprašanja in privedle do konsenza v Severnoatlantskem svetu.

Consensus decision-making – postopanje, pogajanja, odločanje v večstranskem forumu, da se do rešitve pride brez nasprotovanja in glasovanja. Glej tudi Consensus.

Consent – privolitev, temeljno načelo v mednarodnem pravu, da državo mednarodni sporazum zavezuje le z njeno privolitvijo. Podobno, da je v postopku pred mednarodnim sodnim tribunalom le z njeno privolitvijo. Obstajajo pa tudi izjeme, na primer resolucije Varnostnega sveta OZN glede preprečevanja terorizma in širjenja orožja za množično uničevanje (1373/2001, 1540/2004 in 2178/2014).

Constituency – volilna baza, enota, katere interese naj bi zastopal delegat, ki ga je izvolila.

Constituent assembly – ustavodajna skupščina, telo (zbor predstavnikov ljudstva), ki se sestane z namenom, da oblikuje in sprejme ustavo nove države.

Constituent treaty – sporazum, s katerim se ustanovi (in uredi) neka mednarodna organizacija.

Constructive abstention – konstruktivno vzdržani glas pri glasovanju, kjer se zahteva soglasje, ki pa sprejetja odločitve ne blokira. Če bi šlo za običajni vzdržani glas, bi v danem primeru to pomenilo veto. Konstruktivno vzdržani glas pozna Varnostni svet OZN, ko odloča o nepostopkovnih zadevah (Ustanovna listina OZN ga sicer ne omenja). Na primer vzdržani glas ZDA pri glasovanju decembra 2016 o resoluciji S/2334, s katero se je zahtevala ustavitev gradnje izraelskih naselbin na palestinskem Zahodnem bregu. Pozna ga tudi skupna zunanja in varnostna politika EU oziroma kadar Svet ministrov EU ali Evropski svet odločata s soglasjem.

Constructive ambiguity – konstruktivna dvoumnost. Zavestna uporaba nenatančnega, splošnega jezika pri oblikovanju besedila sporazuma, kadar gre za občutljive zadeve, v upanju, da bo takšna besedna izrazitev zadovoljiva za vse strani in zato sprejeta ter korak k sprejetju celotnega sporazuma. Sporne, ohlapne dele si vsaka stran razlaga po svoje.

Consul – konzul. Na splošno lahko pomeni vsakega konzularnega funkcionarja, ki ga je država pošiljateljica imenovala, da varuje interese njenih državljanov v državi sprejemnici. V ožjem pomenu je to pripadnik enega od štirih razredov vodij konzulatov.

Consul General – generalni konzul, vodja konzulata prvega razreda. Običajno je v pomembnem kraju, mestu. Pod njim je lahko več konzulov. Glej tudi Generalni konzuli Republike Slovenije (1992–2020).

Consular access – konzul ima pravico dostopa do državljana države pošiljateljice, ko je temu odvzeta prostost, razen če ta temu nasprotuje. Če prizadeti zahteva, da se o njegovem priprtju obvesti konzularno predstavništvo njegove države, mora država sprejemnica to storiti brez odlašanja oziroma kakor hitro je to mogoče, vsekakor pa v nekaj dneh.

Consular agency – glej Consular post.

Consular agent – konzularni agent, funkcionar.

Consular archives – glej Diplomatic archives.

Consular assistance – pomoč, ki jo konzul nudi državljanu, ko ta v državi sprejemnici zaide v težave. Če država članica EU v državi sprejemnici nima svojega diplomatsko-konzularnega predstavništva, lahko državljan v nujnih primerih za pomoč zaprosi predstavništvo neke druge države članice EU. Poleg izraza *consular assistance*

se uporablja tudi izraz *consular protection*. Pri tej je poudarek na branjenju pravic lastnega državljana v državi sprejemnici glede na predpise, ki v njej veljajo.

Consular bag – konzularna ustreznica izraza *diplomatic bag*, ki se lahko vrne na izvorni kraj (na primer v državo pošiljateljico), če ni bilo ugodeno zahtevi organov države sprejemnice (kadar ti sumijo, da gre za zlorabo), da se odpre. Gre za t. i. načelo *challenge-and-return*.

Consular commission/Commission consulaire – formalni dokument, namenjen državi sprejemnici, s katerim država pošiljateljica opremi vodjo svojega konzularnega predstavništva. V njem so navedeni osebni podatki, podatki o njegovi kategoriji oziroma razredu ter območju in sedežu konzularnega predstavništva. Uporabljata se tudi izraza *lettre de provision* in *lettre patente*; patentno pismo.

Consular Corps – telo, skupek vseh konzularnih funkcionarjev, ki bivajo in delujejo v nekem mestu.

Consular district – konzularno območje, na katerem konzulat ali konzularni oddelek diplomatskega predstavništva opravlja svoje naloge. Pomembno je v primeru, kadar ima država pošiljateljica v državi sprejemnici več konzulatov.

Consular functions – konzularne naloge: varovanje interesov države pošiljateljice in njenih državljanov, fizičnih in pravnih oseb, spodbujanje trgovinskega, gospodarskega, kulturnega in znanstvenega sodelovanja, seznanjanje z razmerami v državi sprejemnici, izdajanje potnih listov in vizumov (tujcem), pomoč in podpora državljanom države pošiljateljice v težavah, opravljanje notarskih opravil itd. Opravljajo jih konzulati, pa tudi diplomatska predstavništva.

Consular list – konzularni seznam konzularnih funkcionarjev v nekem mestu, ki kot taki uživajo konzularni status; izdajo ga oblasti države sprejemnice.

Consular marriages – sklepanje porok na konzulatu je danes zelo redko. Praviloma ga mora dovoljevati zakonodaja države sprejemnice. Slovenska diplomacija ga ne pozna.

Consular officer – konzularni funkcionar je oseba, vključno z vodjo konzulata, ki je pooblaščen za opravljanje konzularnih nalog. Treba jo je ločiti od konzularnega uslužbenca in člana pomožnega osebja. Lahko je proglašen za *persono non grata*.

Consular post – konzularno predstavništvo (zajema urad, rezidenco), ki opravlja le konzularne naloge (pomoč, zaščita državljanov, krepitev gospodarskega sodelovanja itd.). Obstajajo štiri vrste konzularnih predstavništev: generalni konzulat, konzulat,

vicekonzulat ali (redko) konzularna agencija glede na to pač, kakšen je naziv njegovega vodje. Ta je lahko poklicni ali častni. Za razliko od veleposlaništva, ki je v prestolnici države sprejemnice, so konzulati v drugih pomembnejših mestih. Tako je v Kopru generalni konzulat Italije in v Lendavi generalni konzulat Madžarske. Oba vodita poklicna konzula. Glej tudi Častni konzuli tujih držav v Sloveniji.

Consular privileges and immunities – privilegiji in imunitete konzulatov in njihovih članov. Določa jih Dunajska konvencija o konzularnih odnosih iz leta 1963. Poklicni konzularni funkcionarji uživajo imuniteto pred oblastjo države sprejemnice za dejanja, ki jih storijo pri opravljanju konzularnih dejanj, ne pa za druga dejanja, kakor velja za diplomatske agente. Konzularni prostori, arhiv in dokumenti ter uradna korespondenca so nedotakljivi. Imuniteta častnih konzulov je še precej ožja.

Consular protection – glej Consular assistance.

Consular rank – konzularni rang. Obstajajo štiri rangi konzularnih funkcionarjev: generalni konzul (najvišji), konzul, podkonzul/vicekonzul in konzularni agent (najnižji).

Consular relations – vzpostavljeni konzularni odnosi (s soglasjem obeh strani) so potrebni za odprtje konzularnega predstavništva. Prekinejo se lahko enostransko. Konzularni odnosi se razlikujejo od diplomatskih odnosov. Vzpostavitev slednjih sicer običajno pomeni tudi vzpostavitev konzularnih odnosov.

Consular section – konzularni oddelek veleposlaništva, ki opravlja konzularne naloge. Opravljajo jih diplomatski agentje in pri tem uživajo diplomatske privilegije in imunitete.

Consular service – konzularna služba. Včasih ločena, danes pa vse bolj del enotne diplomatske službe, ki se ukvarja s političnimi, gospodarskimi, konzularnimi in podobnimi zadevami.

Consular status – status konzularnega funkcionarja, zaradi katerega je ta upravičen do konzularnih privilegijev in imunitet.

Consulate – glej Consular post.

Consult – posvetovati se, na primer s svojimi oblastmi, drugimi delegacijami za ugotovitev njihovega stališča.

C3 (Consultation, command, control) – v Natu posvetovanje, poveljevanje, kontrola.

Consultations – posvetovanja. Pomeni, da država pošiljateljica na hitro pokliče vodjo svojega diplomatskega predstavništva v državi sprejemnici domov na posvetovanja. S tem se običajno izrazi nezadovoljstvo glede določenega ravnanja države sprejemnice. Ob napadu z živčnim plinom na nekdanjega dvojnega (rusko-britanskega) agenta Skripala v angleškem Salisburyju leta 2018 so nekatere države protestno izgnale nekaj ruskih diplomatov, druge, med njimi tudi Slovenija, pa so na posvet domov poklicale svoje veleposlanike v Rusiji. Lahko pa se tako omogoči tudi hiter in dostojanstveni odhod vodje predstavništva, kadar se pričakuje, da bo kmalu razglašen za *persono non grato*. Posvetovanja so tudi ena od oblik zasedanja Varnostnega sveta OZN, običajno potekajo za zaprtimi vrati. Glej tudi Consultations of the whole.

Consultations of the whole – oblika zasedanja Varnostnega sveta OZN, ki mu predseduje predsednik in se ga udeležijo vse države članice (in sekretariat) v t. i. *Consultation room*, običajno za zaprtimi vrati.

Consultative status – status, ki se v sodelovanju pri delu mednarodne organizacije lahko podeli neki zasebni, nevladni organizaciji. Je močnejši od statusa opazovalca. Značilen primer so nevladne organizacije, ki sodelujejo pri delu ECOSOC, na primer Oxfam International, IFIMES itd.

Contact group – kontaktna skupina, skupina za stike, je *ad hoc* neformalna skupina visokih diplomatskih funkcionarjev treh ali več držav, vplivnih v neki krizi, ki se oblikuje zaradi usklajevanja posredovanja v določenem sporu, na primer kontaktna skupina za Bosno, Kosovo itd. V okviru OZN se pogosto uporablja izraz *Group of friends* ali *Friends of the Secretary-General*, ki posreduje v zvezi s posameznim vprašanjem. Spodbuja rešitev spora, uresničitev mirovnega sporazuma in v zvezi s tem podpira prizadevanja posebnega predstavnika generalnega sekretarja, na primer za Mozambik.

Containment – zadrževanje, politika zadrževanja širjenja neke (sovražne) države in njenega vpliva. Politika ZDA zadrževanja Sovjetske zveze in komunizma. Opredelil jo je ameriški diplomat George Kennan in leta 1947 uveljavil predsednik Truman (Trumanova doktrina). Države, ki jih je ogrožala Sovjetska zveza oziroma komunizem, so prejemale gospodarsko in vojaško pomoč, najprej Grčija in Turčija. Bila je tudi podlaga za ustanovitev Nata. Sovjetska zveza je svoje meje in komunizem želela razširiti v druge dele sveta, predvsem v vzhodno in srednjo Evropo, pa tudi na Kitajsko, v Korejo in Vietnam. Zadrževanje sovjetskih posegov, po potrebi s silo, je bilo tako sestavni del hladne vojne. Z zadrževanjem so ZDA opravičevale tudi svojo vpletenost v korejsko in vietnamsko vojno. Glej tudi Truman Doctrine in Cold war.

Contraband – blago iz nevtralne države, za katero pa stran v vojni meni, da je namenjeno nasprotni vojskujoči strani (krepi njeno vojaško zmogljivost), zato ga prepove in lahko tudi zapleni. Večinoma stvar preteklosti. Glej tudi Blockade.

Contracting party/state – pogodbeni stranka/država. Dunajska konvencija o pravu mednarodnih pogodb jo opredeljuje kot državo, ki se je zavezala, da bo spoštovala določbe mednarodnega sporazuma ne glede na to, ali je ta že začel veljati ali ne.

Contribution principle – načelo prispevka/anja, ki se uporablja pri mednarodnih organizacijah. Prispevek države v proračun organizacije se odraža v njenem vplivu pri sprejemanju odločitev in v številu in kakovosti mest, ki jih njeni državljani zasedajo v sekretariatu organizacije.

Contributor state – država, ki prispeva osebje za operacije v podporo miru, na primer pripadnike oboroženih sil (*troup contributing country – TCC*) ali policijsko osebje (*police contributing country – PCC*).

CONUN (United Nations Working Party) – delovna skupina v okviru EU, kjer usklajujejo stališča članic EU in se oblikuje skupna politika EU glede vprašanj na dnevnem redu OZN.

Convention – sinonim za mednarodni sporazum, mednarodno pogodbo, še posebej, če gre za večstransko pogodbo splošnega pomena ali sklenjeno v okviru neke mednarodne organizacije, na primer Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih, Dunajska konvencija o pravu mednarodnih pogodb, Konvencija Združenih narodov o pomorskem pravu, Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic itd. Te in še nekatere so nekoliko podrobneje omenjene na drugem mestu.

Convention on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW) – Konvencija o odpravi diskriminacije žensk iz leta 1979. V njegovem odboru, ki spremlja njeno uresničevanje, je v letih 2007 –2014 delovala tudi Violeta Neubauer. Vanj je bila izvoljena dvakrat.

Convention on Prevention and Punishment of Crimes against Internationally Protected Persons, including Diplomatic Agents – Konvencija o preprečevanju in kaznovanju zločinov proti mednarodno zaščitenim osebam, vključno z diplomatskimi agenti, ki jo je sprejela Generalna skupščina OZN leta 1973 in je začela veljati leta 1977.

Convention on the Prohibition of the Development, Production, Stockpiling and Use of Chemical Weapons and on Their Destruction (CWC) – Konvencija o prepovedi kemičnega orožja (z uporabo kemikalij se povzroči škoda ljudem in živalim

ter rastlinam) je začela veljati leta 1997. Njeno izvajanje spremlja *Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons* s sedežem v Haagu. Še vedno je ne spoštujejo vse države, na primer Sirija.

Convention Relating to the Status of Refugees – Konvencija o beguncih iz leta 1951, ki se nanaša na njihovo opredelitev, načelo nevračanja in njihove pravice, ko jim je status begunca priznan. Glej tudi Non-refoulement.

Conventional war – vojni spopad dveh ali več držav, v katerem se uporablja le konvencionalno orožje (ne pa kemično, biološko ali jedrsko) in kjer so tarče predvsem pripadniki oboroženih sil.

Convergence theory – v skladu s teorijo konvergence naj bi gospodarsko močna Kitajska, vpeta v svetovno gospodarstvo, postala podobna država kakor ZDA. Njen gospodarski razvoj naj bi spremljala politična liberalizacija oziroma preobrazba v demokracijo doma in odgovorno obnašanje v mednarodni skupnosti. Zato ameriška podpora njeni modernizaciji in gospodarski rasti, vključno s prenosom visoke tehnologije, odprtjem trga ZDA za kitajske izdelke in ne nazadnje tudi z olajšanjem vstopa Kitajske v Svetovno trgovinsko organizacijo. Teorija se ni uresničila. Kitajska je ostala pri svojem avtoritarnem sistemu in hkrati nakazala, da bo skušala ZDA izriniti s prvega mesta v svetu.

Conversation – pogovor.

Convoy problem – ko skupina napreduje le tako hitro kakor njen najpočasnejši član (na primer pri članstvu v neko mednarodno organizacijo).

Cooperate/Cooperation – sodelovati, sodelovanje, delovati skupaj z nekim ciljem. Na primer *the leaders promised to cooperate in ending the civil war*; vodje so obljubili, da bodo sodelovali v končanju državljanske vojne. Glej tudi *Collaboration*.

Cooperative Security – kooperativna varnost, najpogostejša razlaga, ne pa edina, se nanaša na sodelovanje, skupno delovanje držav v dobro njihove oziroma regionalne ali svetovne varnosti ter varnosti tam živečih posameznikov. Kooperativna varnost je med drugim ena od treh osnovnih nalog zavezništva Nato. Temelji na prepričanju, da je varnost v evroatlantskem prostoru in nasploh mogoče doseči s široko mrežo partnerskih odnosov tako z državami kot tudi mednarodnimi organizacijami. Nato tako vodi dialog in praktično sodelovanje z več kakor 40 državami v Evropi, Sredozemlju, Perzijskemu zalivu, pa tudi z oddaljenejšimi državami, kot so Avstralija, Japonska, Južna Koreja, Nova Zelandija in druge. Tesne delovne odnose ima na drugi strani tudi z EU in ne nazadnje tudi z OZN, OVSE in drugimi.

COP (COP1, COP2, COP3, etc.), Conference of the parties – konferenca strank nekega sporazuma (na primer Okvirne konvencije OZN o podnebnih spremembah) in poznejša srečanja v tem okviru. Najpogostejši so pri sporazumih, povezanih z okoljem ali človekovimi pravicami. Konference, ki potekajo vsakih nekaj let, nadzirajo uresničevanje sporazumov, dajejo smernice in sprejemajo priporočila članicam. Uporablja se tudi izraz *meeting of the parties (MOP)*.

Copenhagen criteria – kopenhagenska ali pristopna merila je določil vrh EU v Kopenhagenu leta 1993. Gre za merila, ki jim morajo zadostiti vse države, ki želijo postati članice EU. Sestavljajo jih politična merila (stabilne demokratične institucije, spoštovanje vladavine prava in človekovih pravic, vključno manjšin), gospodarska merila (delovanje tržnega gospodarstva) ter upravna in institucionalna sposobnost učinkovitega izvajanja pravnega reda EU in drugih obveznosti iz članstva v EU.

Copie d'usage – glej *Working copy (of credentials)*.

Copie figurée – glej *Working copy (of credentials)*.

Coranto – glej *Gazette*.

Core – jedro, osrednja, najpomembnejša stvar nečesa. Na primer *NATO's core security functions – to safeguard freedom and security by political and military means in accordance with UN Charter ...*; osrednje varnostne naloge Nata – varovanje svobode in varnosti s političnimi in vojaškimi sredstvi v skladu z Ustanovno listino OZN.

COREPER (Comité des Représentants Permanents) – v EU Odbor stalnih predstavnikov, veleposlanikov držav članic. COREPER I, sestavljen iz namestnikov stalnih predstavnikov, ki obravnava notranje zadeve. COREPER II, sestavljen iz stalnih predstavnikov, pa obravnava zunanje zadeve. COREPER med drugim pripravlja zasedanja Sveta ministrov.

COREU (Correspondance Européenne) – v okviru skupne zunanje in varnostne politike EU sistem izmenjave zaupnih depeš (med ministrstvi za zunanje zadeve držav članic, Evropsko komisijo in delegacijami EU v tujini) pod nadzorom političnih direktorjev držav članic. Depеше so običajno v angleškem jeziku.

Cordial – (pri)srčen. Če je s tem izrazom opisano srečanje, pomeni, da ni bilo vsebinske razprave in da ni prineslo konkretnih izidov.

Corps, diplomatic – glej *Diplomatic Corps*.

Correspondence – pisma, izmenjava pisem. Glej *Diplomatic correspondence*.

Corridors, corridor work – neformalna posvetovanja, pogajanja izven formalnih okvirov konference (na primer na hodnikih itd.). Glej tudi Working the corridors.

Co-sponsor, co-author – država, ki se je pri predlaganju resolucije pridružila drugim in se zavezala, da bo glasovala za odločitev, ki jo predlaga država sponzorka. Sponzorji se običajno navedejo v glavi besedila.

Cotonou Agreement – Sporazum med EU in državami Afrike, Karibov in Pacifika (ACP) iz leta 2000, ki se je iztekel na začetku leta 2020. Cilj je bil predvsem pomoč pri zmanjšanju oziroma izkoreninjanju revščine, trajnostnem razvoju, njihovem vključevanju v svetovno gospodarstvo, pa tudi sodelovanje na političnem področju. Potekajo pogajanja za nov sporazum (Post-Cotonou Agreement), ki bo uredil omejeno partnerstvo v prihodnje.

Council – svet, ime izvršnega odbora nekaterih specializiranih agencij (v sistemu OZN).

Council of Europe – Svet Evrope. Mednarodna organizacija, ustanovljena leta 1949, s sedežem v Strasbourgu v Franciji. Glavno področje njegovega delovanja so človekove pravice, vladavina prava in demokracija. Med njegovimi največjimi dosežki je sprejetje Evropske konvencije o človekovih pravicah. V okviru Sveta Evrope deluje tudi Evropsko sodišče za človekove pravice. Republika Slovenija je postala članica Sveta Evrope leta 1993. Glej tudi Predsedovanje Slovenije Odboru ministrov Sveta Evrope (SE).

Council of Ministers, Council of the European Union – Svet ministrov, Svet Evropske unije. Osrednje telo sprejemanja odločitev v EU. Vsake pol leta mu predseduje druga država članica. Glede na vsebino se svet sestaja v različnih oblikah. *Foreign Affairs Council (FAC)* je ime srečanja ministrov za zunanje zadeve, ki se srečujejo vsaj enkrat na mesec. Za sprejetje odločitve se običajno zahteva kvalificirana večina, za postopkovna vprašanja pa zadostuje navadna. Pri občutljivih vprašanjih, kakor je na primer zunanja politika, pa je potrebno soglasje. V praksi se največ uporablja metoda konsenza.

Counselor (of Embassy) – svetovalec, diplomatski rang nad I. sekretarjem in pod ministrom svetovalcem.

Counter-intelligence – dejavnosti, s katerimi se skuša uničiti ali ošibiti tujo špijonažo. Pomeni lahko tudi vse metode, s katerimi skuša država zavarovati svoje skrivnosti pred tujimi obveščevalnimi službami.

Countermeasure – protiukrep, ki pa praviloma ne vsebuje uporabe oborožene sile.

Counterpart – enakovredna entiteta, oseba, sogovornik istega ranga, ravni.

Countersanctions – protisankcije, podobno kot sankcije so orodje, orožje v ekonomskem in političnem vojskovanju. ZDA in EU sta več let z različnimi sankcijami (njihovo število se je v zadnjih letih eksponentno povečevalo) ne samo poudarjale svoje nestrinjanje z ravnanjem nasprotnikov, ampak so jih tudi skušale prisiliti, da spremenijo svojo zunanjo in notranjo politiko, skratka ravnanje. Predvsem je šlo za Rusijo in Kitajsko. Znane so na primer sankcije zahoda proti Rusiji zaradi njenih kibernetičnih napadov, ravnanja z opozicijskim voditeljem Navalnim in invazije na Ukrajino. Rusiji se je omejil dostop do najnovejše tehnologije. Do sankcij zoper Kitajsko pa je prišlo na primer zaradi kršitve človekovih pravic pripadnikov ujgurske manjšine v Šindžangu in zaradi nespoštovanja pravil mednarodne trgovine. Kitajski se je tako otežil dostop do visoko naprednih polprevodnikov, ki bi se lahko uporabili v vojaške namene in v superračunalništvu. Sankcije so nekakšna srednja pot med diplomacijo, ki v konkretnem primeru ni bila uspešna, in med uporabo vojaške sile, ki se ji želi izogniti. So pa sankcije orodje, katerega učinki se pokažejo šele pozneje. V zadnjem času poteka tudi proces v obratni smeri, ko sankcionirane države sprejemajo protiukrepe, sankcije proti državam, ki so sankcionirale njih ter njihove državljane in podjetja. Rusija je tako po invaziji na Ukrajino sprejela več sankcij proti njej »sovražnim« državam, od prepovedi vstopa v državo določenim funkcionarjem do plačila za ruske dobave plina v rubljih in prekinitve njegove dobave. Kitajska pa je na primer sankcionirala funkcionarje EU, poslance v Evropskem parlamentu, akademike, pripadnike skupin za razmislek, ki so se zavzemali za človekove pravice Ujgurov in drugih ter s tem »širili laži in dezinformacije«.

Country desk – oddelek v ministrstvu za zunanje zadeve, ki se ukvarja z eno večjo ali več manjšimi državami. Glej tudi Desk officer.

Coup clause – določilo v zakonodaji (na primer ZDA), da se državi, v kateri je bila z vojaškim udarom zrušena demokratično izvoljena oblast, zamrzne nudenje vojaške in druge pomoči vse do ponovne uvedbe demokracije.

Coup d'etat/Putsch – zrušitev obstoječega režima (vlade) s strani notranjih dejavnikov, običajno na hitro in s silo.

Coup de main – nenaden, bliskovit, vseobsežen in učinkovit napad. Nasprotnik je poražen z enim udarcem, primer je invazija (mednarodnopravno sporna) ZDA na Grenado leta 1983.

Courier – glej Diplomatic courier.

Courtesy – uglajenost, spoštljivost do drugih, na primer stisk roke.

Courtesy call – vljudnostni obisk, ki ga ob prevzemu svojih dolžnosti opravi novi vodja diplomatske misije pri funkcionarjih države sprejemnice, mednarodne organizacije ali kolegih v diplomatskem zboru.

Courtesy titles – vljudnostni nazivi se nanašajo na monarha in člane njegove družine. Kralja ali kraljico je tako treba nasloviti *Your Majesty*, princa ali princeso *Your Royal Highness*. Več držav še pozna plemiške naslove, na primer *Prince, Duke, Marquis, Count, Viscount, Baron* itd. Ne gre pozabiti še na upoštevanje nazivov, kakor so *Doctor, Professor, General, Ambassador, Cardinal* itd. Na drugem mestu je omenjena raba vljudnostnega naziva *Excellency* za veleposlanika, pa tudi tuje dostojanstvenike, kakor so predsednik države, vlade in ministri. Glej tudi *Excellency* in H. E.

Courtesy translation – vljudnostni in neuradni prevod besedila, pisma, napisanega za bralca v tujem jeziku. Prevod olajša razumevanje izvirnega besedila ali pisma. Podpisano je le slednje in tudi edino pravno veljavno. Predsednik Republike Slovenije pošilja uradna pisma tujim državljanom v slovenskem jeziku, ki pa mu je običajno priložen vljudnostni neuradni prevod v angleščino ali redkeje v kakšen drug jezik.

Court of Justice of the European Union (CJEU) oziroma neformalno European Court of Justice (ECJ) – Sodišče Evropske unije je bilo ustanovljeno leta 1952 (kot sodišče Evropskih skupnosti) s sedežem v Luksemburgu. Z Lizbonsko pogodbo iz leta 2007 je bilo preimenovano v *Court of Justice of the European Union*. Zagotavlja spoštovanje primarnega in sekundarnega prava EU, vključno Listine EU o temeljnih pravicah, v vseh državah članicah, pa tudi s strani organov EU. Sestavljajo ga po en sodnik iz vsake države članice in devet generalnih pravobranilcev. Ti pripravljajo pisna mnenja o zadevah pred sodiščem. Mnenja za sodnike niso zavezujoča, vendar nanje vplivajo in nakazujejo končno odločitev (tako je bilo tudi pri mnenju glede pristojnosti sodišča o tožbi Slovenije proti Hrvaški zaradi kršitev prava EU – nespoštovanja arbitražne odločbe o meji). Od leta 2004 je sodnik tega sodišča tudi Marko Ilešič. V letih 2006–2012 pa je dolžnost generalnega pravobranilca opravljala Verica Trstenjak. Njegov sestavni del je General Court (Splošno sodišče) (pred Lizbonsko pogodbo znano kot Prvostopenjsko sodišče), ki odloča o tožbah proti institucijam EU. Med sodniki sta bila tudi Verica Trstenjak od leta 2004 do leta 2006 in Miro Prek od leta 2006 do leta 2019.

Court of St James's – poimenovanje za Združeno kraljestvo (Velike Britanije) v akreditivnih pismih (po uradni kraljevi rezidenci).

Courtoisie – v uradnem osebnem pismu diplomata vljudnostne fraze običajno na koncu pisma, na primer *'I have the honour to be, Sir, Your obedient servant'*.

Covenant – meddržavni slavnostni sporazum.

Covenant of the League of Nations – ustanovitveni akt, sporazum o ustanovitvi Društva narodov leta 1919 v Parizu. Organizacija je bila predhodnica Organizacije združenih narodov.

Covert action – prikrito, tajno dejanje, ki se zanika, s katerim se na primer vpleta v notranje zadeve druge države, podpre eno od strani v državljanski vojni itd.

COVID-19 – nalezljiva bolezen, podobna gripi, ki se je decembra 2019 pojavila v Wuhanu na Kitajskem in se razširila po vsem svetu. Države in mednarodne organizacije nanjo niso bile pripravljene. Pandemija, ki je iz humanitarne krize hitro prešla v gospodarsko, je povzročila sto tisoče smrti in povzročila ogromno gospodarsko škodo. Dogodek, ki je po veliki recesiji in II. svetovni vojni najbolj pretresel mednarodno skupnost. Odnose med državami, v državah in med ljudmi je zaznamoval za dlje časa. Prispeval je k nadaljnjemu upadanju relativne moči ZDA, vzponu Kitajske, povečanju nacionalizma in razkroju liberalnega mednarodnega reda. Opozoril je tudi, da med novodobnimi nevarnostnimi (zaradi degradiranega okolja, podnebnih sprememb, kibernetičnega delovanja itd.) nikakor ne gre podcenjevati tudi bioloških. Delovanju v času pandemije se je morala prilagoditi tudi diplomacija. Uveljavile so se nove (virtualne) metode dela. Fizična diplomacija se je začela kombinirati z virtualno. Glej tudi Conference, Virtual diplomacy.

Craiova group – ime (od leta 2015 dalje) za sodelovanje Bolgarije, Grčije, Romunije in Srbije predvsem na gospodarskem področju, tudi z namenom krepitve evropske povezave.

Creative ambiguity – položaj, ko se dve državi strinjata, da se o določeni zadevi ne strinjata in gradita odnose na področjih, kjer je to mogoče.

Credence – glej Letters of credence.

Credential – dokument, ki naj bi dokazoval resničnost zatrjevanega.

Credentials – glej Letters of credence.

Credentials committee – odbor, ki preverja poverilnice delegacij oziroma delegatov, ali so jih ustrezno akreditirale oblasti, ki naj bi bile upravičene imeti svoje predstavnike na konferenci.

Crimea Platform – krimska platforma, diplomatska pobuda Ukrajine oziroma njenega predsednika Volodimirja Zelenskega iz avgusta 2021. Prvega srečanja so

se udeležili predstavniki 47 držav (med njimi Slovenije) in organizacij. Pobuda naj bi bila mehanizem mednarodne koordinacije podpore za vrnitev polotoka Krim Ukrajini in blažitev posledic tega nezakonitega ukrepa. Polotok Krim je Rusija leta 2014 po prvi agresiji na Ukrajino anektirala. Rusija je članstvo v tem posvetovalnem in usklajevalnem forumu označila za neposredno poseganje v njeno ozemelsko celovitost. Na drugem vrhu platforme avgusta 2022 je predsednica Evropske komisije Ursula von der Leyen poudarila, da bo EU v boju proti ruski invaziji Ukrajini pomagala in ji stala ob strani, dokler bo treba, ter da EU nezakonite ruske priključitve Krima ne bo nikoli priznala. Slovenski predsednik Pahor je Rusijo pozval, naj takoj in brezpogojno umakne svoje sile in vojaško opremo s celotnega ozemlja Ukrajine. Pri tem je poudaril vpliv vojne na varnost v Evropi, še posebej na Zahodnem Balkanu, in nujnost širitve EU ter pohvalil odločitev Evropskega sveta, da Ukrajini in Moldovi podeli status kandidatke. Zagotovil je, da bo Slovenija Ukrajini še naprej zagotavljala politično, gospodarsko in humanitarno podporo. Platforma ima tudi parlamentarno komponento.

Crisis – zelo resen mednarodni spor, ki lahko preraste v oboroženi spopad.

Crisis management – krizno upravljanje. Diplomatska dejavnost, s katero se skuša odpraviti ali vsaj ublažiti kriza, da ne preraste v vojaški spopad. Izraz se je oblikoval v času hladne vojne.

Critical – kritičen. Izražujoč kritiko, na primer *he was critical of many US aid programs*; bil je kritičen do veliko ameriških programov pomoči. Tudi zelo pomemben, na primer *critical industries*; najpomembnejše industrijske panoge, ali zelo slab, nevaren, na primer *he was admitted to the hospital in critical condition*; v bolnišnico so ga sprejeli v kritičnem stanju.

Criticism, of host country – diplomat običajno javno ne kritizira razmer v državi sprejemnici ali njene politike, niti ji ne govori, kaj bi morala storiti oziroma o tem dvakrat razmisli.

Cross-accreditation – glej Multiple accreditation.

Crossed bag – glej Diplomatic bag.

Crown dependency – posebni status *Channel Islands* in *Isle of Man*, ki niso del Združenega kraljestva, temveč pod neposredno oblastjo britanskega monarha.

Cryptology (Cryptanalysis, Cryptography) – dešifriranje tajnega sporočila na eni ter šifriranje besedila (s šiframi in kodami) in varovanje teh sistemov na drugi strani.

C34 – posebni odbor Generalne skupščine OZN za operacije vzdrževanja miru, ustanovljen leta 1965.

Culinary Diplomacy – kulinarčna diplomacija, pravzaprav ločimo med javno in zasebno kulinarčno diplomacijo. Javna je relativno mlada, stara le nekaj desetletij in del kulturne oziroma javne diplomacije. S hrano, kuhinjo se skušata krepiti razumevanje in naklonjenost med ljudmi in narodi. Pri tem so najuspešnejše nekatere azijske države (Japonska, Kitajska, Tajska), pa tudi naša sosedra Italija ter podobno Francija in Mehika. Zasebna kulinarčna diplomacija je starejša, stara nekaj tisočletij. Poteka za zaprtimi vrati. Hillary Clinton, nekdanja zunanja ministrica ZDA, jo je označila za najstarejše diplomatsko orodje. V zadnjih stoletjih so jo izpopolnjevali predvsem Francozi. Vezana je na razne diplomatske dogodke. Diplomatski cilji se skušajo doseči tudi s kulinarčnim gostoljubjem, torej hrano in pijačo. Cilj je zadovoljen gost, ki se počuti zaželenega in dobrodošlega. S skupnim obedom pripadnikov različnih držav in kultur se odpravljajo ovire v medsebojnem komuniciranju in ustvarja vzdušje, ki prispeva k dialogu in iskanju rešitev za težave v mednarodnih odnosih. Nekaj ur za skupno mizo ob obedu lahko k temu pripomore bolj kakor večtedensko sedenje za konferenčno mizo. V preteklosti se je kar nekaj hudih mednarodnih težav, tudi spopadov, dokončno rešilo ne za zeleno mizo, ampak tisto, pogrnjeno z belim prtom.

Cultural diplomacy – kulturna diplomacija je del javne diplomacije. Gre za promocijo lastnih kulturnih dosežkov v tujini oziroma državi sprejemnici z namenom oblikovanja dobre podobe v tamkajšnji javnosti. S sodelovanjem na področju kulture, pa tudi znanosti, izobraževanja, športa itd. se krepijo medsebojno poznavanje, zaupanje in naklonjenost. Takšno zblizanje dobro vpliva na politične odnose in gospodarsko sodelovanje med državama ter zmanjšuje možnosti sporov. Na področju kulturne diplomacije ne delujejo le diplomatsko-konzularna predstavništva oziroma ministrstva za zunanje zadeve, ampak tudi ministrstva za kulturo (kulturni centri), ministrstva za izobraževanje in znanost (lektorati) ter druge državne institucije. Svoje prispevajo tudi nevladne organizacije oziroma civilna družba. Slovenija ima tako poleg diplomatsko-konzularnih predstavništev tudi kulturna centra na Dunaju (Skica) in Berlinu ter umetniške rezidence na Dunaju, v Berlinu, Londonu in New Yorku. V svetu deluje 62 slovenistik (Argentina, Avstrija, Belgija, Bolgarija, Bosna in Hercegovina, Češka, Francija, Hrvaška, Italija, Japonska, Južna Koreja, Kitajska, Litva, Madžarska, Nemčija, Poljska, Portugalska, Romunija, Rusija, Severna Makedonija, Slovaška, Srbija, Španija, Ukrajina, Združene države Amerike, Združeno kraljestvo), kjer delujejo lektorati slovenskega jezika, literature in kulture. Letno se slovenščine na univerzah po svetu uči okoli 2000 študentov. Glej tudi Strategic communication, British Council, Goethe Institut, Alliance Française, Fulbright Program, Forum slovanskih kultur, Mednarodni literarni festival Vilenica, City diplomacy, Citizen diplomacy (People's diplomacy).

Currency manipulator – država, ki namerno podceni svojo valuto, da si v trgovini z drugimi pridobi (nefer) prednost. Njena centralna banka na primer prodaja ali kupuje tujo valuto v zameno za lastno. Zato pride do sprememb v tečaju. V bistvu gre za subvencioniranje lastnega izvoza oziroma podražitev uvoza, torej protekcionizem. ZDA so predvsem Kitajsko pogosto obtoževale za manipuliranje z yuanom. Glej tudi Currency war.

Currency war – z valutno vojno se označuje uporaba, manipuliranje obrestnih mer in menjalnih tečajev (devalvacija) z namenom pridobivanja prednosti v mednarodni trgovini. Skovanko je leta 2010 ustvaril brazilski finančni minister Guido Mantega. Prednost v mednarodni trgovini se lahko pridobi tudi s carinami. Glej Trade war.

Curriculum vitae – uradni življenjepis. Kratek popis lastnega življenja, predvsem strokovne usposobljenosti in zaposlitev.

Customary international law – običajno mednarodno pravo je najstarejši vir mednarodnega prava (pravic in obveznosti držav) in eden od formalnih virov mednarodnega prava. Nastalo je s splošno prakso držav in ponavljajočim se ravnanjem (aktivno ali opustitev) subjektov mednarodnega prava ob pravni zavesti glede obveznosti takšnega ravnanja (pravna zavest – *opinio iuris sive necessitatis*). Zavezuje vse države.

Custom – navada, tradicionalno široko sprejeto značilno ravnanje v neki državi sprejemnici, ki ga diplomatski predstavnik spoštuje.

Customs union – carinska unija, ekonomski prostor (klub držav), v katerem države članice med sabo odpravijo carine, navzven pa uporabljajo skupno carinsko tarifo za države nečlanice. Pomeni usklajenost zunanje trgovinske politike, primer je Evropska gospodarska skupnost iz leta 1968. Treba jo je ločevati od prostora proste trgovine (*free trade area*) in območja enotnega trga (*single market*).

Cut-price diplomacy – varčevanje pri diplomatski dejavnosti, na primer z akreditacijami veleposlanika v več državah ali z vzdrževanjem stikov prek misij pri OZN.

Cyber diplomacy – glej E-diplomacy.

Cyberspace – kibernetični prostor (virtualna resničnost). Globalno omrežje informacijske tehnologije (internet) in komuniciranje prek njega. Avtor izraza je (leta 1984) Američan William Gibson. Po kopnem, morju, ozračju in vesolju nov prostor vojskovanja. Za razliko od drugih prostorov je še precej nereguliran. Glej tudi Hybrid warfare in Cyberwarfare.

Cyberwarfare – kibernetško vojskovanje, uporaba računalniške tehnologije (interneta) za napad (vdor) na (v) računalniški oziroma informacijski sistem druge države. Lahko dosegljivo, poceni, vendar zelo učinkovito orožje.

Czech, Polish, Slovenian Prime Ministers Visit Zelenskiy in Kyiv – do presenetljivega obiska predsednikov vlad Češke (Petr Fiala), Poljske (Mateuzs Morawiecki) in Slovenije (Janez Janša) v Kijevu je prišlo 15. marca 2022, torej po treh tednih od invazije Rusije na Poljsko v času, ko so ruske oklepne sile oblegale ukrajinsko prestolnico. Pogumno dejanje, s katerim so predstavniki treh članic EU izrazili solidarnost in podporo brez vzroka napadeni državi, njeni svobodi in neodvisnosti ter se zavzeli za vsestransko pomoč Ukrajini in njeno članstvo v EU. Janša je tudi najavil vrnitev naših diplomatov v Kijev in pozval, naj podobno storijo tudi diplomatski predstavniki EU. Obisk in srečanje z ukrajinskim predsednikom Zelenskim sta bila v svetu zelo odmevna. Lahko rečemo, da je šlo za eno pomembnejših dejanj v zgodovini slovenske diplomacije. V poznejši fazi vojne, ko se je varnostni položaj v Kijevu izboljšal, so po tem zgledu številni najvišji predstavniki EU, držav članic in ZDA obiskali ukrajinsko prestolnico. Podobno velja za vrnitev diplomatskih predstavnikov. Čez nekaj tednov je EU Ukrajini dejansko podelila status kandidatke. Predsednica Evropske komisije Ursula von der Leyen pa je v svojem nastopu na blejskem strateškem forumu pol leta pozneje poudarila, da bo EU Ukrajini nudila pomoč, vključno z vojaško, dokler bo to potrebno in da mora Ukrajina v tej vojni zmagati.

Ukrajina se je trem predsednikom vlad zahvalila s postavitvijo spominske plošče pred ukrajinskim parlamentom na t. i. Aveniji pogumnih.

Č

Čačinovič, Rudi (1914–2008) – politik, diplomat in publicist, rojen v Rakičanu. Prvi veleposlanik Socialistične federativne republike Jugoslavije v Nemčiji in Španiji. Ustanovitelj Slovenskega društva za mednarodne odnose. Poslanstva in poslaništva je naslov njegove knjige spominov.

Častni konzuli Republike Slovenije v svetu – Republika Slovenija ima po svetu 136 častnih konzulov. Z nekoliko nenavadnimi izjemami (Buenos Aires, Sofija, Tel Aviv) jih ima kakor druge države v mestih, kjer s svojimi diplomatsko-konzularnimi predstavništvi ni neposredno navzoča. So v Aarhusu, Adelaidi, Almatyju, Amanu, Antalyji, Asuncionu, Atlanti, Aucklandu, Bakuju, Bangkoku, Baru, Barceloni, Bejrutu, Bengalurju, Breukelenu, Buenos Airesu, Calgaryju, Calundri, Casablanci, Ciudad de Mexicu, Cluj-Napoci, Čenaju, Daegu, Daki, Dearbornu, Denverju, Diestu, Dortmundu, Dresdnu, Džedi, Edinburgu, Eisenstadt, Erevanu, Erzurumu, Firenah, Flic en Flacu, Frankfurtu na Majni, Funchalu, Gazientepu, Geelongu, Gradcu, Guadalajari, Haifi, Hannovru, Harkovu, Hatayu, Helsingborgu, Helsinkih, Honoluluju, Houstonu, Hongkongu, Insbrucku, Istanbulu, Izmirju, Jekaterinburgu, Kalkuti, Kampali, Karačiju, Katmanduju, Kavadarcih, Kayseriju, Kirşehirju, Kišinjevu, Knoxvillu, Kockelscheuerju, Kolombu, Lahtiju, Lemontu, Liègu, Limi, Limassolu, Linzu, Lublinu, Lundu, Manili, Mendozi, Minsku, Monaku, Mission Hillsu, Monctonu, Montevideu, Mumbaju, New Yorku, Nižjem Novgorodu, Novem Sadu, Nairobiju, Odessi, Ohridu, Oslu, Palermu, Perthu, Pittsburghu, Port of Spainu, Port-au-Princu, Portu, Recifeju, Reykjaviku, Rio de Janeiru Rosevillu, Roskildu, Salzburgu, San Carlos de Barilocheju, San Franciscu, San Sebastianu, Sankt Peterburgu, Santiagu de Chileju, Sao Paulu, Seatllu, Seulu, Seville, Singapurju, Sionu, Sofiji, Solunu, Splitu, St. Etiennu, Stockholmu, St. Pöltenu, Stuttgartu, Sydneyu, Talinu, Taškentu, Tbilisiju, Tel Avivu, Tirani, Torontu, Toruńu, Trabzonu, Ulan Batorju, Valleti, Vilni, West Vancouverju, Zieloni Góri, Zürichu in Žitomirju.

Častni konzuli tujih držav v Sloveniji – imajo jih naslednje države:

Angola, Andrej Toš, Ljubljana;
 Armenija, Sara Stepanjan⁶, Ljubljana,
 Avstralija, Viktor Baraga, Ljubljana;
 Avstrija, Jože Protner, Maribor;
 Bangladeš, Igor Janez Zajec, Ljubljana;
 Belgija, Uroš Ilić, Ljubljana;
 Belorusija, Janez Škrabec, Ljubljana;
 Bosna in Hercegovina, Smail Festić⁶, Maribor;

6 V preteklosti.

Brazilija, Ivan Knežević, Koper;
Brazilija, David Kastelic, Maribor;
Ciper, Matjaž Ovsenik, Ljubljana;
Čile, Matjaž Medvedšek, Ljubljana;
Črna gora, Vojislav Kovač, Kranj;
Danska, Nina Šelih, Ljubljana;
Estonija, Žiga Peljko, Ljubljana;
Filipini, Srečko Debelak, Ljubljana;
Finska, Gregor Benčina, Ljubljana;
Gvineja-Bissau, Danilo Senić, Ljubljana;
Hrvaška, dr. Šime Ivanjko, Maribor;
Hrvaška, dr. Božidar Dimnik, Koper;
Indonezija, Arne Mislej, Ljubljana;
Islandija, Vlado Lužnik⁶, Ljubljana;
Izrael, Roman Lisac, Ljubljana;
Jordanija, dr. Samir Amarin, Ljubljana;
Južna Afrika, Janez Pergar, Ljubljana;
Južna Koreja, Stojan Petrič, Ljubljana;
Kanada, Aleša Mižigoj, Ljubljana;
Kazahstan, Gorazd Šifrer, Maribor;
Kazahstan, Dimitrij Piciga, Nova Gorica;
Latvija, Luka Brezovec, Ljubljana;
Litva, Nevenka Leban, Maribor;
Luksemburg, Jože Gašper Filiplič, Ljubljana;
Malezija, Anton Papež, Ljubljana;
Malta, Smilja Klešnik⁶, Ljubljana;
Maroko, Janez Škrabec, Ljubljana;
Mehika, Valter Leban, Ljubljana;
Moldova, Tomaž Erjavec, Celje;
Moldova, Tanja Rupnik, Ljubljana;
Monako, Franc Bobinac, Ljubljana;
Nepal, Aswin Kumar Shrestha, Ljubljana;
Norveška, Mirjan Kuhelj, Ljubljana;
Nova Zelandija, Andrej Božič, Ljubljana;
Oman, Jože Mermal, Ljubljana;
Pakistan, Janez Jelnikar, Ljubljana;
Peru, Peter Ilgo, Ljubljana;
Poljska, dr. Nedjan Brataševac, Nova Gorica;
Romunija, Ludvik Nazarij Glavina, Koper;
Rusija, Matjaž Vuga, Ilirska Bistrica;
Rusija, Andrej Borisovich Zubitskiy, Jesenice;
Rusija, Dušan Černe, Jesenice na Dolenjskem;

Rusija, Danilo Duraković, Kranj;
Rusija, Igor Simčič, Solkan;
Sejšeli, Marko Smole, Ljubljana;
Severna Makedonija, Štefan Pavlinjek, Murska Sobota;
Srbija, Tomaž Kavčič, Vipava;
Šrilanka, Andrej Prebil, Ljubljana;
Švedska, Slobodan Sibinčič, Ljubljana;
Tajska, Zvonko Volaj⁶, Ljubljana;
Tunizija, Aleš Melihen, Ljubljana;
Ukrajina, Sandi Brezovnik, Kranj;
Ukrajina, Robert Hudournik, Velenje;
Urugvaj, Blaž Medvedšek, Ljubljana;
Zambija, Damjan Drago Zonta, Ljubljana.

Černej, Darko (1906–1990) – politik, diplomat, pravnik, rojen v Grižah. Dolgoletni uslužbenec jugoslovanskega ministrstva za zunanje zadeve in veleposlanik na Češkoslovaškem, v Mehiki, na Švedskem, v Italiji in Franciji.

D

Damage – škoda zaradi protipravnega dejanja.

Damage Control – dejavnosti, s katerimi se v mednarodnih odnosih skuša odpraviti ali vsaj omiliti škoda, nastala z (napačnim) korakom ali odločitvijo. Na primer po sklenitvi tristranskega varnostnega sporazuma med Avstralijo, ZDA in Združenim kraljestvom, ki je pri Franciji povzročil veliko zamero, je minister za zunanje zadeve ZDA Antony Blinken v izjavi poudaril, da je Francija bistvena partnerica Amerike v Indo-Pacifiku. Glej tudi AUKUS.

Damages – običajno denarna odškodnina, kompenzacija, ki jo ena država izplača drugi zaradi odprave posledic njenega protipravnega dejanja.

Dan slovenske diplomacije – 22. maj v spomin na 22. maj 1992, ko je bila Republika Slovenija sprejeta v OZN.

Davos – smučarski kraj v Švici, v bistvu pa sinonim za tamkajšnje vsakoletno (januarsko) srečanje Svetovnega ekonomskega foruma (*World Economic Forum*), na katerem se zbere svetovna politična in poslovna elita. V preteklosti je bil reden gost tudi nekdanji predsednik slovenske vlade dr. Janez Drnovšek. Svetovni ekonomski forum je sicer neprofitna organizacija s sedežem v Švici, ki si prizadeva za izboljšanje svetovnih gospodarskih in socialnih razmer.

Dayton Agreement – mirovni sporazum, s katerim se je končala triinpolletna državljanska vojna v Bosni in Hercegovini, je bil dosežen v ameriškem letalskem oporišču Dayton. Podpisali so ga predsedniki BiH, Hrvaške in Srbije 14. decembra 1995 v Parizu. Država je postala precej decentralizirana. Sestavljata jo dve entiteti: Federacija BiH (z večinomoma bošnjaškim in hrvaškim prebivalstvom) in Republika Srbska (z večinskim srbskim prebivalstvom).

Deadlock – glej Impasse.

Dean/Doyen – doajen, vodja diplomatskega zbora in njegov predstavnik ob slovesnostih, ali ko se z državo sprejemnico rešujejo upravne in protokolarne zadeve, skupne za vsa diplomatska predstavništva (na primer privilegiji in imunitete). Doajen je običajno rezidenčni vodja predstavništva prvega razreda z najdaljšim stažem v državi sprejemnici. Izjema so nekatere katoliške države, kjer funkcijo doajena opravlja nuncij. Tako je tudi v Sloveniji.

Deception – v informacijski vojni zanikanje, prikrivanje določenih aktivnosti.

Declaration – jasna odločna izjava. Izraz ima lahko več pomenov. Najpogosteje gre za dokument, pravno nezavezujoče politično besedilo. Deklaracije in komunikacije se glede določenih zadev izdajo ob koncu srečanj na vrhu. Lahko pa označuje tudi zavezujoči mednarodni sporazum ali dodatek k njemu. Deklaracija lahko pomeni tudi formalno zavezujočo izjavo predstavnika države. V preteklosti so poznali *declaration of war*, formalno vojno napoved, s katero se je oboroženi spopad formalno začel.

Declaration by United Nations – 1. januarja 1942 so jo podpisali predsednik ZDA Roosevelt, predsednik vlade Združenega kraljestva Churchill, kitajski zunanji minister Soong in veleposlanik Sovjetske zveze Litvinov. Naslednji dan so jo podpisali še predstavniki 22 držav, med njimi je bil tudi veleposlanik Kraljevine Jugoslavije Fotić. Izjava, pozneje znana kot Deklaracija Združenih narodov, se je sklicevala na Atlantsko listino iz leta 1941 in je še utrdila njihovo zavezništvo. Podpisnice (in še nekaj držav, ki so med tem napovedale vojno Nemčiji in Japonski) so čez tri leta ustanovile OZN. Med ustanovnimi članicami je bila tudi Demokratična federativna Jugoslavija (kod naslednica Kraljevine Jugoslavije na podlagi sporazuma Tito-Šubašić iz leta 1944). Glej tudi Atlantic Charter in United Nations.

Declaration of independence (Declaration of statehood) – proglasitev neodvisnosti določenega ozemlja, formalni akt o ustanovitvi nove države. Drugi ameriški kontinentalni kongres je tako 4. julija 1776 sprejel dokument o osamosvojitvi trinajstih ameriških kolonij od Velike Britanije. Skupščina Republike Slovenije je Deklaracijo o neodvisnosti sprejela 25. junija 1991. Dokument skupaj z ustavnim zakonom za uresničitev Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Slovenije (in še nekaterimi zakoni) je temelj slovenske državnosti. Po stoletju in pol prizadevanj smo s proglasitvijo neodvisnosti in mednarodnim priznanjem čez pol leta Slovenci končno dobili lastno samostojno državo.

Declaratory – deklaratoren, ki izraža namen, mnenje, nasprotno od izražanja sprejete zaveze.

Declaratory foreign policy – rutinsko ponavljanje splošnih načel in ciljev, ki sicer temeljijo na vrednotah (na primer nasprotovanje uporabi sile, mirno reševanje sporov, spoštovanje človekovih pravic itd.). Takšna politika pa ima omejitve. Za večje učinke so potrebni konkretni koraki.

Deconfliction – koordinacija v nekem prostoru (območju bojev), da se zmanjša ali odpravi tveganje trčenja plovil (zračnih, morskih) ali izstrelkov, torej nesreč ali celo spopadov med dvema vojskama, na primer med Rusijo in ZDA v sirski vojni.

Decorations – častne (osebne) oznake, odlikovanja. Nekatere države sprejem odlikovanj (in daril) prepovedujejo ali dovoljujejo pod zelo strogimi pogoji z namenom preprečitve vpliva države sprejemnice na odlikovanca.

Decoupling – med trgovinsko vojno med ZDA in Kitajsko proti koncu mandata predsednika Trumpa in ob zapletih glede uporabe kitajske Huawei 5G-internetne tehnologije v zahodnih državah je bilo vse pogostejše slišati o ločitvi, velikem prelomu (*great fracture*) med velikanoma na gospodarskem in političnem področju. Poleg gospodarskih so bili v ospredju razlogi državne varnosti. Pretrgale naj bi se dolgoletne nabavne verige, ameriška podjetja naj bi se umaknila s Kitajske in prišlo naj bi do oblikovanja dveh ločenih trgovinskih blokov na ideološki podlagi. Imeli bi torej dva med seboj tekmujoča svetova. Vsak bi imel svojo dominantno valuto, svoja trgovinska in finančna pravila, lasten internet in lastne zmogljivosti umetne inteligence itd. *Decoupling* naj bi bil torej ključen v strateškem tekmovanju ZDA s Kitajsko. Čas bo pokazal, kako realna oziroma izvedljiva je takšna ločitev po štiridesetih letih vse tesnejšega sodelovanja oziroma povezovanja na trgovinskem in finančnem področju. Madeleine Albright, nekdanja ameriška ministrica za zunanje zadeve je nekoč ZDA označila za neobhodno državo. Zdi se, da je Kitajska med tem postala neobhodno gospodarstvo. Glej tudi Authoritarian capitalism.

Vse kaže, da do njega, popolne ločitve, popolne prekinitve vsakih stikov oziroma sodelovanja med ZDA in Kitajsko vendarle ne bo prišlo. Bodo pa ti stiki bolj pičli, zadržani in sodelovanje skromnejše. Na gospodarskem področju se bodo ZDA zatele k večji raznovrstnosti svojih nabavnih verig in obuditvi določene proizvodnje na domačih tleh ter k prepovedi izvoza določene visoke tehnologije na Kitajsko. Tudi ta daje večjo vlogo ukrepom komunistične partije in države ter manjši gospodarski odvisnosti od tujine. Govorimo torej lahko o economic distancing (ekonomsko oddaljevanje).

Deductive method – pristop v pogajanjih, kjer se (nasprotno kakor v *step-by-step* pristopu) najprej dogovorijo za splošna načela (formulo) in nato podrobnosti z izpeljavo, dedukcijo.

Deep cover – krinka, pod katero pripadnik obveščevalne službe deluje v tujini, na primer kot novinar, poslovnež itd.

Deepfake – zelo realistična manipulacija avdio ali video posnetka, ki ga je težko razkriti kot lažnega, vse s političnim namenom. Posnetek prikazuje, da je nekdo nekaj rekel ali naredil, česar pa v resnici ni storil. Pripravo ponaredka in njegovo širjenje prek družabnih omrežij omogoča moderna tehnologija, umetna inteligenca, znana kot *deep learning*. *Deepfake* se vse pogostejše uporablja tudi v mednarodnih zadevah (za diskreditacijo, spodbujanje k nasilju, vplivanje na volitve itd.).

De facto – obstoječe, dejansko (pogosto brez pravne podlage), na primer *American Institute* na Tajvanu je dejansko veleposlaništvo ZDA v tej državi, pravno seveda ne. Tudi za samoupravno entiteto Severni Ciper, ki sicer ni mednarodno priznana in je odvisna od Turčije, bi lahko dejali, da je dejansko (*de facto*) država.

De facto recognition – priznanje države, ki je dejansko, vendar nepopolno, lahko tudi začasno.

Defaulting state – država, ki ne more ali ne želi izpolniti svoje obveznosti, običajno v celoti vrniti posojila.

Defector – vidna osebnost, funkcionar, ki prebeži k nasprotni, sovražni strani.

Defence adviser, Defence attaché – glej Attaché.

Defence diplomacy – uporaba vojaškega osebja pri preprečevanju ali razreševanju sporov.

Defence intelligence – informacije o vojaški moči države in mednarodni trgovini z orožjem. S tem izrazom se označujejo tudi službe, ki zbirajo takšne podatke.

Defiance – izzivanje, kljubovanje.

Definitive signature – glej Ratification in Signature.

Deglobalization – nasprotje globalizacije ali hiperglobalizacije. Po podatkih Svetovne banke naj bi slednja svoj vrh dosegla pred petnajstimi leti. Neposredne tuje investicije so tako leta 2007 znašale 5,3 odstotka svetovnega BDD. Leto pozneje pa je vrh doseglo razmerje med svetovnim izvozom blaga in storitev ter svetovnim BDD. Zdaj sta medsebojna odvisnost in povezanost držav manjši, manj je svetovnega gospodarskega sodelovanja. Svetovne institucije, mednarodni sporazumi in prosta trgovina, prosti pretok kapitala oziroma gibanja in povsem odprte meje niso več v ospredju. Države se zapirajo vase, s subvencijami podpirajo domača podjetja oziroma proizvodnjo in na različne načine posegajo v gospodarstvo. Skušajo biti manj ekonomsko odvisne in ne sicer avtarkične, vendar bolj samozadostne. Svet je torej postal bolj razdrobljen, vendar določene povezave ostajajo. Bolje kot o deglobalizaciji bi bilo torej primerneje govoriti o delni ali omejeni globalizaciji oziroma ustrežnejšem ravnotežju med svetovnimi, regionalnimi in lokalnimi rešitvami. Gre torej za večji regionalizacijo in lokalizacijo. Do odločilnega preobrata v pogledu na globalizacijo oziroma *laissez-faire* globalizacijo je prišlo v času zaostrenih odnosov med ZDA in Kitajsko, epidemije covid-19 ter vojne v Ukrajini, ko se je izkazalo, da ima globalizacija poleg prednosti tudi pomanjkljivosti, ki vodijo do ranljivosti podjetij in držav.

Bolj kot poceni proizvodnja je postajala pomembna varna proizvodnja. Bolj kot ekonomski interesi so začeli pri dobavnih verigah prevladovati varnostni interesi. Vsaj del proizvodnje se tako vrača domov ali bližje domu v zavezniške države oziroma države z enakimi vrednotami. Iščejo se nove dobavne verige in zmanjšuje odvisnost od posameznih ne najbolj prijateljskih držav. Znana je izjava predsednika ZDA Joa Bidna: »*Instead of relying on foreign supply chains, let's make it in America.*»⁷ Podobno velja za stališče Jensa Stoltenberga, generalnega sekretarja Nata: »*Freedom is more important than free trade.*»⁸ Glej tudi Reshoring.

De jure recognition – brezpogojno, dokončno priznanje države ali vlade.

Delegate – predstavnik države (ali organizacije), ustrezno akreditiran (običajno s strani vlade) na mednarodni konferenci. Član podpornega osebja delegacije (prevajalci, tehnično-administrativno osebje itd.), ni delegat.

Delegation – skupina delegatov, ki državo predstavlja na mednarodni konferenci ali podobnem srečanju. Delegacijo običajno vodi diplomat najvišjega ranga ali politik. Če gre za pogajanja o mednarodnem sporazumu, mora vodja delegacije imeti ustrezna pooblastila. Izraz *delegation* se lahko uporablja tudi za takšna pooblastila.

Delegation station – pisarna sekretariata konference, ki razdeljuje dokumente konference, kjer je mogoče zaprositi za kopijo.

Deliberative forum – srečanje, na katerem se ne pogaja, temveč le razpravlja in daje priporočila.

Delicate – občutljiv, krhek, težaven, na primer *delicate truce in Syria*; krhko premirje v Siriji.

Delimitation – določitev meje na zemljevidu.

Deliverables – odločitve, za katere se ocenjuje, da jih bo mogoče sprejeti na konferenci, njeni pričakovani pozitivni dosežki. Na primer *Key NATO's 2018 Summit deliverables (further strengthen the transatlantic bond, build on NATO's work with partner nations to fight terrorism)* ... Ključni (pričakovani) dosežki vrha Nata 2018 (okrepitev čezatlantske povezave, sodelovanja s partnerji v boju proti terorizmu ...)

7 Namesto da se zanašamo na tuje dobavne verige, proizvedimo v Ameriki.

8 Svoboda je pomembnejša kot svobodna trgovina.

Delovna skupnost Alpe-Jadran – leta 1978 so jo v Benetkah ustanovile regija Benečija, avtonomna regija Furlanija - Julijska Krajina, dežele Koroška, Štajerska in Gornjeavstrijska, SR Hrvaška, Svobodna dežela Bavarska in SR Slovenija. Z leti se je članstvo te mednarodne povezave s sedežem sekretariata v Celovcu spreminjalo oziroma dopolnjevalo. Z oblikovanjem skupnosti so se prijateljski odnosi in sodelovanje (na področjih turizma, zaščite okolja, kulture, znanosti, gospodarstva itd.) med mejnimi regijami več držav z različno družbenopolitično ureditvijo še okrepili. To je bil korak v prizadevanjih za skupno evropsko prihodnost in priložnost za graditev slovenskih stikov v regiji, do česar pa so bili nekateri v jugoslovanskih zveznih organih in drugih republikah sumničavi. S članstvom Slovenije in Hrvaške v EU se je poslanstvo skupnosti končalo. Prešlo se je na nove oblike meddržavnega, medregijskega in medobčinskega sodelovanja.

Demandeur – stran, ki predlaga pogajanja.

Demarcation – določitev meje v naravi, na terenu.

Démarche – diplomatski korak, formalno sporočilo državi sprejemnici (neki mednarodni organizaciji), ki ga diplomat preda ustno ali pisno (na ministrstvu za zunanje zadeve) in z njim uradno sproži neko vprašanje. Običajno se nanaša na uradno stališče, prošnjo za informacijo ali podporo, zahtevo, predlog za pogajanja, pritožbo ali protest. Z demaršo se torej obvešča ali išče informacija, predlaga, pa tudi nasprotuje ali protestira. Čim pomembnejša je zadeva, višja je raven, na kateri se preda.

Demeanor – obnašanje.

Démenti – zanikanje.

Demilitarize – dogovoriti se (strani v spopadu), da na določenem območju ne bo vojaške prisotnosti oziroma aktivnosti. Običajno z namenom, da se ne ogroža civilno prebivalstvo. Gre za *demilitarized zone*; demilitarizirano območje.

De minimis – tako neznatni, da ga ne gre urejevati oziroma da se nanj pravila ne nanašajo.

Democracy – demokracija, vladavina ljudstva. Oblika vladavine, v kateri oblast oziroma pravica vladati izvira iz ljudstva. Ideja zanjo je nastala v Atenah v Grčiji pred 2500 leti. Ljudstvo svojo pravico izvršuje neposredno ali prek izvoljenih političnih predstavnikov (predstavniška demokracija) za določeno obdobje. Tako vzpostavljena oblast se običajno deli na tri veje, zakonodajno, izvršilno in sodno. Prve demokratične volitve po drugi svetovni vojni oziroma po prvih relativno svobodnih leta 1925 so bile v Sloveniji aprila 1990.

Democracy promotion – dejavnost demokratičnih držav (pomoč političnim strankam, sindikatom, lokalni samoupravi, usposabljanje novinarjev itd.) z namenom utrjevanja mednarodne stabilnosti je za nedemokratične režime sporna, pomenila naj bi (četudi le v obliki opazovanja volitev) mešanje v notranje zadeve in kršitev suverenosti.

D10 – demokratičnih deset je ime za neformalno skupino devetih ključnih demokratičnih držav (Avstralija, Francija, Italija, Japonska, Južna Koreja, Kanada, Nemčija, ZDA, Združeno kraljestvo in EU). Leta 2018 so dosegale 57 odstotkov svetovnega BDD. Pred avtoritarnimi režimi, kakršna sta kitajski in ruski, naj bi skupaj branile demokratične pridobitve oziroma na pravih temelječi mednarodni red. Skupini naj bi se v prihodnje pridružila še Indija.

Denizen – tujec, ki v državi sprejemnici biva (legalno) dalj časa. Zaradi tega ima več pravic kakor tujec, ki v njej biva le kratek čas, vendar še vedno manj, kakor jih ima državljani (*citizen*) države sprejemnice. Lahko je na primer lastnik nepremičnine, ne more pa voliti ali biti izvoljen v njen parlament. So pa te razlike (med *denizen* in *citizen*) čedalje manjše.

Dénouement – končni del igre, zgodbe, ko se zadeve pojasnijo oziroma zadeva reši.

Denounce – obsoditi, kritizirati.

Denunciation – odpoved. Notifikacija namere države, da končuje sporazum. Glej tudi Abrogation.

Department of State/State Department – Ministrstvo za zunanje zadeve ZDA.

Dependent state – sinonim za protektorat. Danes pomeni predvsem državo, popolnoma ali v določenih pogledih podrejeno drugi državi. Glej tudi Brezhnev doctrine, Puppet state, Satellite state, Vassal state, Sphere of influence.

Deportation – izgon nezaželenega (v državo je prišel ilegalno, v državi je zagrešil kaznivo dejanje) tujca iz države v drugo državo.

Deposit – glej Depositary.

Depositary – depozitar je država ali mednarodna organizacija, ki v skladu z mednarodnim sporazumom sprejema, hrani, potrjuje in razpošilja (kakor neke vrste notar) formalna pisna sporočila (ratifikacije, pridržke, deklaracije), ki se nanašajo na posamezni sporazum. Depozitar je značilen za večstranske sporazume. Na primer depozitar Severnoatlantske pogodbe so ZDA, Rimskega statuta Mednarodnega kazenskega sodišča pa generalni sekretar OZN.

Debt-trap diplomacy – diplomacija dolžniške pasti. Diplomacija, katere podlaga je pretirano posojilo ene države drugi. Pri tem prva ve, da ga druga ne bo mogla vrniti v roku ali pa sploh ne in da bo zato lahko od nje zahtevala takšno ali drugačno gospodarsko ali politično koncesijo. Podrobnosti posojila so večinoma skrite javnosti, kreditirani posel pa običajno izvajajo podjetja posojilodajalca. V današnjem času to velja predvsem za kitajsko sklepanje nevzdržnih poslov oziroma dajanje državnih posojil za izgradnjo megalomanskih infrastrukturnih projektov v državah v razvoju oziroma državah, ki sodelujejo v kitajski pobudi pasu in ceste. Ko postane vračanje posojila nevzdržno, Kitajska poseže po infrastrukturi in s tem močno poveča svoj vpliv v državi. Vsaj nekaj krivde za izbiro ekonomsko nevzdržnega projekta nosi tudi vodstvo države v razvoju, ki skuša s tovrstnimi posli izpolniti svoje politične cilje. Glej tudi Belt and Road Initiative.

Deputy chief of mission/Deputy head of mission (DCM/DHM) – v anglosaksonskem svetu naziv za diplomata, drugega po rangu v predstavnštvu. V odsotnosti vodje predstavnštva se imenuje za *charge d'affaires ad interim*.

De rigueur – obvezen, zahtevan.

Derogable rights – človekove pravice, ki jih država lahko zakonito začasno suspendira zaradi razmer, ki ogrožajo njen obstoj, na primer agresije s strani druge države ali hude naravne nesreče. O začasnem neupoštevanju mora obvestiti ustrezn organ, na primer po Mednarodnem paktu o državljanskih in političnih svoboščinah generalnega sekretarja OZN, po Evropski konvenciji o človekovih pravicah pa generalnega sekretarja Sveta Evrope. Turčija je leta 2016 ob poskusu državnega udara skoraj v celoti suspendirala Evropsko konvencijo o človekovih pravicah.

Derogation – sporazum med dvema strankama ali več strankami večstranskega sporazuma, da njegove določbe v odnosu med njimi (nekoliko) spremenijo (če s tem ne povzročajo škode drugim strankam oziroma če to ni v nasprotju z namenom sporazuma). Uporablja se tudi izraz *modification*. Mogoč je tudi dogovor, da del sporazuma za eno stranko ali več strank ne velja. Glej tudi Opt-out.

Desetdnevna vojna (slovenska osamosvojitvena vojna) – vojna, v kateri se je Slovenija (enote njene Teritorialne obrambe in Policije) ubranila pred agresorsko Jugoslovansko ljudsko armado, je trajala od 27. junija do 6. julija 1991. Začela se je neposredno po razglasitvi slovenske neodvisnosti in končala s posredovanjem Evropske skupnosti oziroma sprejetjem Brionske deklaracije. Glej tudi Nocoj so dovoljene sanje, jutri je nov dan, Balkan Wars in Brionska deklaracija.

Desk officer – diplomat na ministrstvu za zunanje zadeve, odgovoren za odnose z določeno državo. Za diplomate veleposlaništva te države pomembna oseba, s katero je smiselno negovati redne in dobre odnose.

Despatch/Dispatch – v diplomaciji (predvsem Velike Britanije) ime za formalno pismo vodje diplomatskega predstavništva ministru za zunanje zadeve in obratno. Sčasoma je takšno komuniciranje postalo manj formalno. V diplomatskih službah sta se začela uporabljati izraza telegram in depeša, kakor danes razumemo elektronska sporočila. Večinoma so zaupna in ustrezno tehnično zaščitena, kar naj bi vodji diplomatskega predstavništva omogočilo, da odkrito, in ne vljudnostno oceni politiko države sprejemnice. Občasno pa takšna sporočila vendarle pridejo v javnost, zato so pisci ustrezno previdni oziroma pišejo z mislijo, kako bi bilo njihovo pisanje videti na naslovnici osrednjega časopisa. Glej tudi Leak.

Destabilization – v informacijski vojni destabilizacija pomeni vmešavanje v notranje zadeve druge države, podpora ekstremnim strankam, diskreditacijo ustanov, kibernetike spade itd.

Détente – popuščanje napetosti v odnosih med dvema državama, na primer Sovjetske zveze in ZDA ob koncu prejšnjega stoletja.

Detention – pridržanje, priprtje. Na primer *US diplomat released after brief detention over hitting biker*; ameriški diplomat je bil izpuščen, potem ko je bil kratkotrajno pridržan, ker je zbil motorista. V oboroženem spopadu odvzem svobode civilistom.

Deterrence – teorija odvracanja se je kot vojaška strategija uveljavila v času hladne vojne med ZDA in Sovjetsko zvezo. Država naj bi s svojo vojaško močjo (na primer jedrskim orožjem) nasprotnika odvrnila (mu vcepila strah pred posledicami) od tega, da bi napadel prvi ali kako drugače ogrožal mir. Cena, ki bi jo plačal za svoja dejanja, bi krepko preseгла koristi. Takšna je bila logika hladnovojnega koncepta *mutual assured destruction* (obojestransko zagotovljenega uničenja). ZDA jo izvajajo tudi danes in pri tem ves čas posodablajo svojo vojaško moč, pri čemer pa niso edine. Odvracanje je v odnosu do Rusije prisotno tudi v zvezi Nato. Zastavlja pa se vprašanje, ali bo odvracanje učinkovito tudi v današnji večpolarnosti v svetu in ob uporabi novih orožij. Rusija je tako razvila zelo sposobno manevrirno raketo (*Avangard*), ki je 27-krat hitrejša od hitrosti zvoka.

Deterrence by Denial – odvracanje z zanikanjem, odvracalna in obrambna država Nata na njegovem vzhodnem boku po ruski invaziji na Ukrajino februarja 2022, sprejeta na vrhu zavezništva junija 2022 v Madridu. Ta predvideva okrepljeno prednjo obrambo. Okrepile so se obstoječe bojne skupine v baltskih državah in Poljski. Oblikovale so se tudi nove bojne skupine, in to na Slovaškem, v Madžarski, Romuniji

in Bolgariji. V njih je med drugimi več kakor 20 tisoč pripadnikov ameriških obo-roženih sil. Slovenski vojaki so se vključili v bojno skupino na Slovaškem, že od prej pa so bili pripadniki naše vojske tudi del bojne skupine v Latviji. V državah članicah zavezništva v vzhodnem bloku so se vzpostavili tudi *Forward Command Elements*⁹ (FCE). Vnaprej sta se razmestila tudi orožje in oprema. Močno se je povečalo tudi število zalednih sil v visoki pripravljenosti, in sicer na 300 tisoč, ki bi se po potrebi hitro premestile v ospredje (*enhanced Vigilance Activity*¹⁰ (eVA)). Branil bi se vsak centimeter zavezniškega ozemlja, ne bi se dopustilo zavzetje in s tem preprečilo gro-zodejstva, ki so jih ruske sile storile v Buči in drugih začasno zasedenih ukrajinskih ozemljih. Glej tudi NATO will defend every inch of its territory.

Deterrence by Reinforcement – odvrčanje z okrepitevami, odvrčalna in obrambna drža Nata po prvi agresiji Rusije na Ukrajino leta 2014. V štirih vzhodnih člani-cah zavezništva (Poljska, Estonija, Latvija, Litva) so se v okviru *enhanced Forward Presence*¹¹ (eFP) namestile simbolične odvrčalne sile Nata, v vsaki po ena bojna sku-pina, pri čemer naj bi tem silam v primeru ruskega napada in ruske okupacije dela Natovega ozemlja priskočile na pomoč druge sile iz zaledja, ki bi potisnile napadalca nazaj. Pripadniki slovenske vojske so se vključili v bojno skupino v Latviji. Po ruski invaziji na Ukrajino februarja 2022 pa je v odvrčalni in obrambni drži Nata na vzhodnem boku prišlo do bistvenih sprememb. Glej Deterrence by Denial.

Devetak, Silvo (1938) – pravnik, univerzitetni profesor, strokovnjak za človekove pravice, še posebej s področja verske svobode in preprečevanja nestrpnosti ter prav-ic manjšin. Predsednik jugoslovanskega dela jugoslovansko-italijanske komisije za manjšine (1974–1977). Član izvedenskega odbora OZN za odpravo vseh oblik rasne diskriminacije. Sodeloval v pogajanjih o Osimskih sporazumih. Pobudnik mednaro-dnih civilnodružbenih konferenc za versko spravo na območju nekdanje Jugoslavije. Avtor več knjig o manjšinskih vprašanjih ter številnih znanstvenih in strokovnih člankov.

Dialogue – pogovor med dvema.

Dictate – diktirati, določati, na primer *king's attempts to dictate policy*; poskusi kralja, da diktira politiko.

9 Elementi prednjega poveljstva.

10 Okrepljena aktivnost budnosti.

11 Okrepljena prednja prisotnost.

Dietary restriction – prehranskim omejitvam gostov na obedih, sprejemih itd. je treba nameniti ustrezno pozornost, da se gostitelj izogne uničenemu večeru, pokvarjenemu obisku ali celo čemu hujšemu. Gre za prehranske omejitve zaradi vere posameznika ali zdravstvenih in drugih osebnih razlogov.

Digital diplomacy – glej E-diplomacy.

Diplomacy – izraz diplomacija ima več pomenov. Z njim običajno označujemo komuniciranje, upravljanje odnosov med suverenimi državami s pomočjo za to usposobljenega osebja doma in v tujini. Tak pomen izraza izvira s konca 18. stoletja. Na kratko rečeno je diplomacija dialog, so pogajanja med državami oziroma je umetnost pogajanja. Z njim se označuje tudi vsak poskus reševanja sporov s pogajanci. Treba je dodati, da diplomacija pogosteje kakor reševanje težav pomeni njihovo upravljanje. Ameriški podpredsednik in kasnejši predsednik Joe Biden je tako za diplomacijo dejal, da ne gre le za niz stiskov rok in skupinskih fotografij. Gre za izgradnjo in ohranjanje odnosov in iskanje področij skupnih interesov ob hkratnem upravljanju sporov. George P. Shultz, zunanji minister ZDA, pa je poudarjal preventivno delovanje in diplomacijo primerjal z vrtnarjenjem, stalnim pletjem plevela, preden se ta razraste. Lahko bi dodali, da je sposobna diplomacija, podobno kakor močna vojska ali močno gospodarstvo, nepogrešljivi instrument države oziroma njene moči. Izraz je tudi oznaka za poklic (diplomata), ki je eden najstarejših. Lahko označuje tudi določeno, taktno in spretno ravnanje oziroma sposobnost takšnega ravnanja. Beseda je lahko tudi sinonim za zunanjo politiko.

Diplomacy is as tending the diplomatic garden - weeding, watering and nurturing of international trust – diplomacija je kot negovanje diplomatskega vrta: pletje, zalivanje in negovanje mednarodnega zaupanja (George Shultz, nekdanji zunanji minister ZDA).

Diplomat – oseba, ki ji je diplomacija poklic in ki sodeluje v mednarodnih pogajanjih. Delo opravlja bodisi na ministrstvu za zunanje zadeve bodisi na diplomatskem predstavništvu v tujini. Ameriški diplomat William J. Burns je diplomata označil za tolmača med svetom in državo pošiljateljico; za nekakšen radar za zgodnje opozarjanje bodisi o težavah bodisi o priložnostih; in za graditelja in obnovitelja odnosov med državami. V preteklosti so bili diplomati pri tem edini akterji. V zadnjih desetletjih pa so ta monopol izgubili. Zdaj so akterji tudi drugi, vendar je pomen diplomatov še vedno velik. Vsi diplomati so imenovani v različne range in nazive. Če je poslanstvo zdravnika ohranjanje človekovega življenja, je poslanstvo diplomata ohranjanje svetovnega miru. Dr. Ivan Perne je za koledar družbe sv. Mohorja, Celje, 1932, pripravil poglavje z naslovom Diplomatsko konzularni poklic. Marjan Osolnik je v reviji Teorija in praksa, št. 5-6, 1992, objavil poglobljeno študijo Diplomacija kot poklic. Dr. Božo Cerar je v Novi reviji, št. 204/205, 1999, objavil članek z naslovom

Diplomacija danes: vloga veleposlanika oziroma diplomatsko-konzularnega predstavništva. Za krajše obdobje so diplomatsko delo opravljali tudi posamezniki, za katere diplomacija ni bila osnovni poklic, na primer Boccaccio, Dante, Petrarca, Marco Polo in Machiavelli. Lahko označuje tudi osebo, ki jo odlikujejo lastnosti, običajno povezane z diplomacijo, tj. taktno, zadržano, spretno ravnanje.

Diplomat-in-chief – minister za zunanje zadeve.

Diplomat jokes – avtorji šal o diplomaciji in diplomatih so očitno diplomati sami, saj običajno vsebujejo veliko laskanja in povzdigovanja. Diplomacija je torej spretnost, kako se z besedama »priden kuža« obvarovati popadljivega psa, dokler ne najdete ustreznega polena. Diplomati vas bo poslal v pekel, k hudiču tako, da se boste tega potovanja veselili.

Diplomatic – ki se nanaša na pogajanja med državami.

Diplomatic agent – diplomat, vodja diplomatske misije ali njen član, ki uživa diplomatski status. Splošna oznaka za osebo, ki jo država pošiljateljica pošlje v državo sprejemnico in s pomočjo katere vzdržuje odnose z njo. Njen diplomatski predstavnik torej.

Diplomatic anecdote – kakor v drugih dejavnostih, je tudi v diplomaciji od renesanse do danes nastalo veliko anekdot. Knjiga Gordona Martela *The Broadview Book of Diplomatic Anecdotes* še zdaleč ni edina takšna. Pred desetletji je bila med britanskimi in jugoslovanskimi diplomati precej priljubljena naslednja anekdota. Neposredno po drugi svetovni vojni, ko se je položaj še umirjal, je jugoslovanskega predsednika Tita na Brionih obiskala britanska delegacija. Bilo je pozno popoldne, ko so se zaslišali strelji zunaj. Ker streljanje ni ponehalo, so bili Britanci za mizo vidno zaskrbljeni. Tito pa je samo zamahnil z roko, češ ne skrbite, moji streljajo fazane za večerjo. Britanska zaskrbljenost je prešla v grozo. Prevajalec je namreč po nesreči *pheasants* (fazani) prevedel v *peasants* (kmetje).

Diplomatic archives – zapisi diplomatskega predstavništva najrazličnejših oblik in nosilcev. Diplomatski (in enako tudi konzularni) arhiv je vedno in povsod nedotakljiv.

Diplomatic asylum (Extraterritorial asylum) – pravica države pošiljateljice, da v svojem (nedotakljivem) diplomatskem predstavništvu v državi sprejemnici nudi zatočišče osebi, ki beži pred preganjanjem države sprejemnice iz političnih razlogov. Uporablja se redko, praksa ni enotna. Veljala naj bi v nekaterih regijah sveta, na primer v Latinski Ameriki.

Diplomatic bag/pouch – diplomatska vreča. Vreča, ki vsebuje diplomatsko pošto; običajno je to ustrezno označen paket, ki se ne odpira ali zadržuje. Nosi uradni pečat

ministrstva za zunanje zadeve ali diplomatskega predstavništva države pošiljateljice. Lahko jo spremlja diplomatski kurir ali diplomatski agent, lahko pa jo nosi kapitan letala (ki pa nima statusa diplomatskega kurirja). Vsebuje lahko le uradno korespondenco in stvari za izključno rabo diplomatskega predstavništva. V času hladne vojne so bili med njimi tudi betonski stebri (da bi se preprečila vgradnja prisluškovalnih naprav). Zaradi tehnološkega napredka se zaupni podatki prenašajo po ustrezno zavarovanih elektronskih poteh, diplomatska vreča se zato ne uporablja več tako pogosto kakor nekoč. Kljub temu so v diplomatski službi ZDA leta 2017 odpravili več kakor 116 tisoč tovrstnih pošiljk. Kot zanimivost velja omeniti, da je v času med svetovnim vojnama v prejšnjem stoletju veliko diplomatskih vreč potovalo z vlakom Orient Express, na progi Trst–Istanbul.

Diplomatic cable/Diplomatic telegram/ Embassy cable – zaupno besedilo, sporočilo diplomatsko-konzularnega predstavništva svojemu ministrstvu za zunanje zadeve ali obratno.

Diplomatic classes – gre za razrede, v katere so razvrščeni vodje diplomatskih predstavništev. V prvem so veleposlaniki, nunciji in visoki komisarji, akreditirani pri vodji države; v drugem so poslaniki, ministri in internunciji, akreditirani pri vodji države; in v tretjem odpravniki poslov, akreditirani pri ministrih za zunanje zadeve. Drugi razred je danes že zelo redek.

Diplomatic communication – glej Channel of communication.

Diplomatic conference – diplomatska konferenca; konferenca, sklicana z namenom, da se sporazum parafira ali podpiše. Besedilo je običajno že usklajeno. Udeleženci morajo imeti ustrezna pooblastila. Glej Plenipotentiary conference in Full powers.

Diplomatic corps, Corps diplomatique (CD) – diplomatski zbor, vodje diplomatskih misij (praviloma rezidentov) vseh držav, akreditiranih v prestolnici, in njihovo osebje. Vodi ga doajen.

Diplomatic correspondence – uradna korespondenca med predstavniki držav, pooblaščenimi za vodenje in upravljanje mednarodnih odnosov.

Diplomatic courier – oseba, katere edina (stalna ali začasna) naloga je prenos diplomatske pošte med ministrstvom za zunanje zadeve in diplomatsko-konzularnimi predstavništvimi države pošiljateljice. Nosi ustrezen potni list in dokument (*way bill, lettre de part*), ki natančno opredeljuje diplomatsko pošto. Uživa določene privilegije in imuniteto. Ne sme se pripreti ali zadržati in s tem diplomatske pošte zadržati ali celo odpreti.

Diplomatic cover – ko ima uslužbenec obveščevalne službe diplomatsko kritje, diplomatski status. Formalno je član diplomatske misije države pošiljateljice v državi sprejemnici. Kot posebnost velja omeniti, da je bil ruski državljani, sodelavec ruske obveščevalne službe, več kakor deset let zaposlen na veleposlaništvu ZDA v Moskvi in da je ironija še večja, je njegovo zaposlitev zagotovila ameriška obveščevalna služba.

Diplomatic designation – glej Diplomatic rank.

Diplomatic espousal – glej Diplomatic protection.

Diplomatic flag – zastava, ki se razobesi na stavbi diplomatske misije ali vozilu vodje misije. Običajno je enaka nacionalni zastavi države. So tudi izjeme, na primer Združeno kraljestvo. Njegova veleposlaništva uporabljajo nacionalno zastavo z grbom v sredini, konzulati pa s krono v sredini.

Diplomatic functions – diplomatsko predstavništvo je osnovni, stalni kanal komuniciranja med državo pošiljateljico in državo sprejemnico. Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih med nalogami diplomatskega predstavništva med drugim navaja: predstavljanje države pošiljateljice v državi sprejemnici (kar pomeni prenašanje sporočil), varovanje interesov države pošiljateljice in njenih državljanov, pogajanja, seznanjanje z razmerami v državi sprejemnici in poročanje o njih, spodbujanje prijateljskih odnosov med državama ter krepitev medsebojnega gospodarskega, kulturnega in znanstvenega sodelovanja. Vsebinski poudarki se spreminjajo. V 21. stoletju je pozornost diplomata usmerjena v tehnološko revolucijo, podnebne spremembe, umetno inteligenco itd.

Diplomatic gaffe – hud diplomatski spodrselj, na primer udeležba veleposlanice Kirkpatrick, stalne predstavnice ZDA v OZN, na večerji pri svojem argentinskem kolegu na dan, ko je Argentina izvedla vojaški poseg na Falklandskih/Malvinskih otokih. Odnosi med Veliko Britanijo in ZDA so bili ne samo zavezniški, ampak tudi desetletja dolgo posebni. Zadevo bi pravzaprav lahko označili že za diplomatski incident. Glej tudi Diplomatic incident in Faux pas.

Diplomatic gift – darilo vodje države vodji druge. Običajno zelo skrbno izbrano. Izraža tudi stanje medsebojnih odnosov oziroma medsebojnega spoštovanja. Darilo države sprejemnice vodji diplomatske misije države pošiljateljice. Številne države (tudi Slovenija) imajo zelo stroga pravila glede sprejemanja daril (in njihove vrednosti) s strani svojih predstavnikov. Predsednik ZDA mora na primer darilo, če ga želi obdržati, odkupiti, drugače pripada državi.

Diplomatic history – zgodovina odnosov med dvema državama.

Diplomatic identity card – diplomatska izkaznica, s katero se akreditirani diplomat lažje legitimira pred organi države sprejemnice. Med drugim izkazuje, do kakšnih privilegijev in imunitet je upravičen njen nosilec. Izda jo ustrezní organ države sprejemnice.

Diplomatic illness – hlinjena bolezen, da se diplomat izogne dogodku, ki bi zanj pomenil nerodno situacijo, ne da bi obenem koga prizadel.

Diplomatic immunity – izvzetost diplomata iz pristojnosti države sprejemnice. Glej Diplomatic privileges and immunities.

Diplomatic incidents – hud diplomatski spodrsrljaj, običajno zaradi nepremišljenosti in ki praviloma pripelje do poslabšanja odnosov med državama oziroma državami. Na primer uslužbenci filipinskega veleposlaništva v Kuvajtu so skušali fizično rešiti filipinsko sluškinjo pred njenim nasilnim kuvajtskim delodajalcem. Kuvajt je ocenil, da je šlo za kršitev njegove suverenosti. Izgnal je filipinskega veleposlanika in odpoklical svojega iz Manile. Glej tudi Faux pas in Diplomatic gaffe.

Diplomatic inviolability – nedotakljivost diplomata ali prostorov diplomatske misije. Glej Diplomatic privileges and immunities.

Diplomatic language – izraz ima več pomenov. Z diplomatskim jezikom lahko označujemo blag, evfemističen jezik, komuniciranje z izbranimi izrazi, s čimer se skuša izogniti dodatnemu razburjenju ob prenašanju neprijetnih ali grozečih sporočil. Nanaša pa se lahko tudi na jezik, v katerem poteka večina komunikacij v diplomatskem sistemu nekega obdobja. V evropskem sistemu je bila to najprej latinščina, nato francoščina in zdaj angleščina.

Diplomatic law – del mednarodnega prava, ki se nanaša na diplomatsko dejavnost stalnih in začasnih diplomatskih misij. Veliko ga vsebuje Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih iz leta 1961. Temelj diplomatskega prava je diplomatska imuniteta, ki izhaja iz imunitete države.

Diplomatic licence plates – diplomatske registrske tablice. Posebne tablice, ki se izdajo za vozila diplomatskega predstavníštva in osebna vozila diplomatov. Tablice administrativno-tehničnega osebja ali konzulov se lahko razlikujejo. Te tablice omogočajo hitro identifikacijo oseb z imuniteto. Marsikdaj pa jih diplomati ZDA in še nekaterih drugih držav ne uporabljajo zaradi možnega terorističnega napada.

Diplomatic list – diplomatski seznam izda država sprejemnica in v njej po predstavništvih, navedenih po abecednem redu, navede imena oseb, ki v njej uživajo diplomatski status. Imena v posameznem predstavništvu so navedena po prednostnem

vrstnem redu, ki ga sporoči država pošiljateljica. Podobne sezname lahko izdajo tudi mednarodne organizacije, na primer Modra knjiga (*The Blue Book*) v OZN. V Sloveniji diplomatski seznam izda ministrstvo za zunanje zadeve (diplomatski protokol). Poleg abecednega seznama akreditiranih veleposlaništev oziroma diplomatskih predstavništev držav vsebuje tudi seznam njihovih državnih praznikov in prednostni vrstni red vodij diplomatskih predstavništev. Glej tudi Precedence (*Préséance*).

Diplomatic mission – diplomatska misija. Nekateri (enako v tem pojmovniku) ta izraz razumejo tako, da je to stalno diplomatsko predstavništvo države pošiljateljice v državi sprejemnici (in druga predstavništva, na primer urad), običajno v njeni prestolnici, oziroma stalna misija pri neki mednarodni organizaciji. Drugi ju ločijo, saj gre po vlogi in pravnem režimu za določene razlike. Zato naj bi bila diplomatska misija predstavništvo pri drugi državi in sinonim za veleposlaništvo. Misije so stalne aličasne.

Diplomatic network – mreža diplomatsko-konzularnih predstavništev. Najobširnejšo ima Kitajska, ki je (leta 2019) prehitela ZDA, z 276 predstavništv (veleposlaništva, konzulati, stalne misije). Na drugem mestu so ZDA z 273 predstavništv. So pa ZDA obdržale prednost kot država, ki gosti največje število tujih diplomatsko-konzularnih predstavništev, in sicer 342, in to brez stalnih misij pri OZN v New Yorku. Slovenija ima 57 predstavništev, od veleposlaništev do konzularne pisarne, vključno s stalnimi predstavništv pri mednarodnih organizacijah. Glej Slovenska diplomatsko-konzularna mreža.

Diplomatic note – diplomatska nota, napisana v tretji osebi, je formalni in običajni način pisnega komuniciranja med veleposlaništvom in ministrstvom za zunanje zadeve ter obratno. Imenuje se tudi *note verbale*. Ima običajni začetek – “*The Embassy of... presents its compliments to the Ministry of Foreign Affairs of... and has the honour.*” in konec – “*Embassy avails itself of this opportunity (occasion) to renew to the Ministry of Foreign Affairs of... the assurances of its highest consideration.*” Nota ima zaporedno številko in datum, začetnice vodje predstavništva na koncu besedila (desno) in spodaj gumijasti žig predstavništva. Namesto v imenu ministrstva za zunanje zadeve je lahko v imenu ministra za zunanje zadeve ali celo vlade. Nota je lahko napisana tudi v prvi osebi ednine in podpisana z imenom in priimkom, v tem primeru se imenuje *first person note*. Uporablja se v še posebej pomembnih zadevah ali kadar se ji želi dati osebni ton. Običajno jo podpiše minister za zunanje zadeve. Z izmenjavo not z enakim besedilom oziroma njegovo potrditvijo lahko državi tudi skleneta *Memorandum of Understanding* ali meddržavni sporazum, mednarodni zavezujoči akt, običajno manjšega pomena.

Diplomatic officer – diplomat, diplomatski funkcionar.

Diplomatic passport – diplomatski potni list je poseben potovalni dokument, ki ga država izda svojemu diplomatskemu osebju, njihovim družinskim članom, pa tudi članom vlade in nekaterim drugim funkcionarjem oziroma vidnim posameznikom.

Diplomatic platitudes – dolgočasno diplomatsko govoričenje, ponavljanje znanih stvari.

Diplomatic premises – stavbe in deli stavb, ki se uporabljajo kot diplomatska misija ali rezidenca vodje misije. Ti prostori so nedotakljivi. Organi države sprejemnice jih morajo varovati in vanje lahko vstopijo le z dovoljenjem vodje misije.

Diplomatic privileges and immunities – podrobno jih določa Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih iz leta 1961. Privilegiji in imunitete naj bi diplomatskim predstavnikom (ene suverene države) omogočili nemoteno, neodvisno in s tem učinkovito opravljanje njihovih nalog (v drugi suvereni državi). Niso torej določeni z namenom osebne koristi posameznika. Poseben pravni položaj, ki ga uživajo diplomatski predstavniki, pomeni, da lahko nemoteno komunicirajo s svojimi oblastmi in drugimi diplomatskimi predstavništvi ter da so njihovi prostori, vozila, arhivi in korespondenca nedotakljivi. V prostore diplomatske misije lahko na primer organi države sprejemnice vstopijo le z dovoljenjem vodje misije. Država sprejemnica ima v zvezi z nedotakljivostjo posebno dolžnost, da sprejme vse primerne ukrepe. Podobno velja za diplomatske predstavnike in njihove družinske člane. Torej jim ne sme biti na primer odvzeta prostost oziroma jih ni dovoljeno pripreti. Diplomatski predstavniki uživajo imuniteto pred sodno oblastjo države sprejemnice v kazenskih zadevah in z redkimi izjemami tudi v civilnih in upravnih zadevah. Lahko se jih le razglasi za *persono non grato*. Lahko pa se država pošiljateljica odpove njihovi imuniteti. Diplomatska imuniteta je absolutna za ravnanja, ki pomenijo izvrševanje suverene oblasti (*acta jure imperii*), lahko pa se deloma omeji za druga (komercialna, zasebna) dejanja (*acta jure gestionis*). Diplomatski predstavniki uživajo tudi določene privilegije, ne plačujejo dajatev, davkov, prispevkov za socialno zavarovanje, carin, oproščeni so del v javno korist, ne pregleduje se njihova prtljaga ob prehodu meje itd. Od nosilcev privilegijev in imunitet se ob tem pričakuje, da bodo spoštovali zakone države sprejemnice in se ne vmešavali v njene notranje zadeve. Države običajno spoštoujejo diplomatsko imuniteto in privilegije. Zavedajo se namreč, da se bo v nasprotnem podobno zgodilo njihovemu predstavništvu v državi pošiljateljici. Med primeri, ko je bila opuščena posebna dolžnost in tujemu diplomatskemu predstavništvu nista bila zagotovljena dolžni mir in dostojanstvo ali je bil celo dopuščен vdor vanju, velja omeniti napad na veleposlaništvo ZDA v Teheranu leta 1979. Demonstranti študentje so ga zasedli in pri tem kot talce zajeli njegovo osebje. Posledice za odnose med državama so bile katastrofalne in jih je čutiti še danes. Neljubo izkušnjo ima tudi naša diplomacija. Zaradi slovenskega priznanja neodvisnosti Kosova leta 2008 so demonstranti vdrli v prostore našega

veleposlaništva v Beogradu in jih razdejali. Srbska stran se je za dejanje opravičila in nastalo škodo delno poravnala.

Diplomatic protection – diplomatska zaščita. Izraz ima lahko več pomenov. Pomeni diskrecijsko pravico države, da na različne načine (diplomatsko, sodno itd.) deluje v imenu svojega državljana ali pravne osebe (na primer investitorja) zoper drugo državo, ko mu je ta z nespoštovanjem mednarodnopravne norme kršila pravice oziroma povzročila škodo. Pogoj je, da je državljan pred tem izkoristil vsa razpoložljiva notranja sredstva (*local remedies*) v državi sprejemnici. Pomeni lahko ukrepanje glede splošne zaščite, ki jo diplomatski predstavnik nudi svojemu državljanu v državi sprejemnici glede na postopanje njenih organov oziroma tamkajšnje dogajanje. Pomeni lahko tudi policijsko službo države sprejemnice, ki zagotavlja varnost diplomatskega predstavništva in diplomatskih predstavnikov. V ZDA je to *Secret Service Uniformed Division*.

Diplomatic quarter – diplomatska četrt, del glavnega mesta, kjer je iz takšnih ali drugačnih razlogov (bližina vladnih institucij, varnost itd.) več ali večina diplomatskih predstavništev. Na primer Avenija Massachusetts v Washingtonu, Zelena cona v okrožju Karkh v Bagdadu ali območje Prešernove in Šubičeve ulice v Ljubljani.

Diplomatic rank – diplomatski rang, hierarhični položaj v diplomatskem predstavništvu glede na naziv. Po nazivu oziroma prednostnem redu je na prvem mestu veleposlanik, nato pooblaščen minister, minister svetovalec, svetovalec, I. sekretar, II. sekretar, III. sekretar in ataše.

Diplomatic relations – diplomatski odnosi se vzpostavijo z dvostranskim sporazumom. Prvi pogoj zanje je medsebojno priznanje dveh držav. Do enega in drugega lahko pride tudi hkrati. Po vzpostavitvi diplomatskih odnosov lahko, ni pa to nujno, pride do vzpostavitve diplomatskih predstavništev. Diplomatski odnosi tako pomenijo stanje normalnega, stalnega in neoviranega komuniciranja dveh držav s pomočjo diplomatskih predstavnikov. Lahko se tudi prekinejo (enostransko, formalno), kar pa ne pomeni nujno, da med državama ni prav nobenih stikov. Do njih lahko prihaja s pomočjo države zaščitnice (na primer Češka republika je zaščitnica interesov ZDA v Siriji), interesne sekcije v predstavništvu tretje države v državi sprejemnici (iranska interesna sekcija je del veleposlaništva Pakistana v ZDA) ali pa neposredno v tretjih državah na sedežu mednarodnih organizacij ali ob mednarodnih konferencah itd. Kljub odsotnosti formalnih diplomatskih odnosov sta se junija 2018 v Singapurju srečala voditelja ZDA in Severne Koreje, Trump in Kim Jong-un. Svojevrstno komuniciranje med državami pomenijo razna simbolična dejanja, na primer sankcije, s katerimi se prenašajo določena sporočila. Glej tudi Diplomatski odnosi Republike Slovenije.

Diplomatic representation – država pošiljateljica ima v državi sprejemnici svoje diplomatsko predstavništvo.

Diplomatic representative – diplomat, akreditiran bodisi pri drugi državi bodisi pri mednarodni organizaciji ali mednarodni konferenci.

Diplomatic sanction – glej Sanction.

Diplomatic service – diplomatska služba, del državne uprave, delovanje poklicnih diplomatov na ministrstvu za zunanje zadeve in diplomatskih predstavništvih v tujini pri predstavljanju države navzven.

Diplomatic solution – rešitev, do katere se pride s pogajanjem, ne pa z grožnjo ali uporabo sile.

Diplomatic spouse – partner diplomata (poročen ali neporočen).

Diplomatic staff – diplomatsko osebje diplomatskih misij, ki uživajo diplomatski status, za razliko od administrativno-tehničnega in pomožnega osebja.

Diplomatic status – diplomatski status uživajo člani diplomatskega osebja, ki so upravičeni do diplomatskih privilegijev in imunitet ter so kot taki tudi navedeni v diplomatskem seznamu države sprejemnice. Podoben diplomatski status kakor diplomati bilateralnega diplomatskega predstavništva uživajo tudi diplomati v stalnih predstavništvih pri mednarodnih organizacijah in v posebnih misijah. Nekatere države še ločijo med diplomatskimi predstavniki držav na eni strani in diplomatskimi predstavniki mednarodnih organizacij na drugi. Slednje uvrščajo za prvimi in njihovi privilegiji in imunitete niso nujno enaki. V praksi pa te razlike izginjajo.

Diplomatic system – komunikacijsko (diplomatsko) omrežje, ki povezuje suverene države. Lahko tudi izraz za slog diplomacije v nekem obdobju (beneška diplomacija, diplomacija po prvi svetovni vojni itd.).

Diplomatic titles – glej Diplomatic rank.

Diplomatic uniform – diplomatske uniforme se ne uporabljajo več.

Diplomatic vandalism – izraz je v svoji depeši, ki je prišla v javnost, uporabil britanski veleposlanik v ZDA Kim Darroch. Z njim je označil izstop predsednika ZDA iz iranskega jedrskega sporazuma (*The Joint Comprehensive Plan of Action*) iz ideoloških in osebnih razlogov, ker ga je sklenil njegov demokratski predhodnik Barack Obama. Richard N. Haas je ob tem pripomnil, da izraz popolnoma ustreza zunanji politiki

(Trumpa) izstopanja iz mednarodnih sporazumov in verbalnih napadov na zaveznike, ne da bi se v zameno ponudilo kaj boljšega.

Diplomatic visa – vizum, ki se izda nosilcu tujega diplomatskega potnega lista, kadar državo sprejemnico obišče službeno.

Diplomatics – metateorija o diplomaciji. Tudi izraz za preučevanje starih dokumentov.

Diplomatist – zastareli izraz za poklicnega diplomata.

Diplomatska regata – jadralska prireditev v Izoli v prvih dneh septembra od leta 2003 dalje pod pokroviteljstvom ministra za zunanje zadeve, ki se jo udeležijo številni diplomati, gospodarstveniki in politiki. Pobudo zanjo sta dala Viktor Baraga, častni konzul Avstralije, in Branko Avguštin, predsednik jadranskega kluba Veter, ki je tudi organizator celotnega dogodka.

Diplomatski odnosi Republike Slovenije – Slovenija ima vzpostavljene diplomatske odnose s 190 državami. To seveda ne pomeni, da ima v vseh tudi svoja diplomatsko-konzularna predstavništva. Zelo hitro, že na dan priznanja ali v dneh neposredno po njem je na začetku leta 1992 Slovenija navezala diplomatske odnose s svojimi sosedami in ZR Nemčijo (ta je kot prva januarja 1992 odprla svoje veleposlaništvo v Ljubljani.), Vatikanom in nekaterimi drugimi evropskimi državami. Še pred tem, že v letu 1991 pa z baltskimi republikami. S Kitajsko je diplomatske odnose vzpostavila 12. maja 1992, Rusijo 25. maja 1992 in ZDA 11. avgusta 1992.

Direct dial diplomacy – neposredno komuniciranje med posameznimi ministrstvi dveh držav (torej ne prek ministrstev za zunanje zadeve). Je praksa držav članic EU. Zunanje ministrstvo zadrži (bi moralo zadržati) koordinacijsko vlogo.

Directive – v EU zakonodajna odločitev (direktiva), ki za vse države članice določa obvezen cilj (obveznost usklajenosti ureditve na določenem področju). Kako bo država ta cilj dosegla, pa je prepuščeno vsaki članici in njeni zakonodaji oziroma pravni ureditvi.

Director – vodja organizacijske enote na ministrstvu za zunanje zadeve, ki je odgovoren za neko regijo ali tematiko. V Sloveniji je to vodja sektorja (na primer Sektor za sosednje države, Sektor za človekove pravice). Sektorji se pri nas povezujejo v direktorate (na primer Direktorat za gospodarsko in javno diplomacijo), ki jih vodijo generalni direktorji. *Director-General* je tudi naziv za vodje specializiranih agencij v sistemu OZN.

Directorate-general – organizacijska enota, na primer v Evropski komisiji, odgovorna za neko politično področje (na primer Evropska sosedstva politika in širitev; *European Neighbourhood Policy and Enlargement*).

Dirty bomb – bomba, pri kateri je radioaktivna snov kombinirana s klasičnim eksplozivom.

Disarmament – razorožitev, zmanjševanje, omejevanje, odprava orožja oziroma določenih vrst orožja. Običajno na recipročni podlagi. Nanaša se na proces in končni cilj. Pogosto pomeni zavzemanje za popolno odpravo orožja za množično uničevanje, kakršno je na primer jedrsko orožje (*nuclear disarmament*). Ne gre je enačiti z *Arms control*.

Disaster Diplomacy – o diplomaciji katastrof govorimo v primerih, ko velika nesreča, kot je katastrofalni potres, spodbudi spremembe v državnih odnosih. Nudenje prizadeti državi in njenim prebivalcem najprej humanitarne pomoči in potem pomoči pri obnovi samo po sebi ne pripelje takoj do celovite rešitve nekega dolgoletnega vprašanja. Prispeva pa k blaženju napetosti in izboljšanju odnosov ter ustvarja nov prostor za dialog in sodelovanje. Ob katastrofalnem potresu v jugovzhodni Turčiji in severozahodni Siriji leta 2023 so se ob izdatni pomoči ZDA prizadeti Turčiji odprle možnosti za zmanjšanje nezaupanja ter obnovitev in okrepitev dialoga med državama o številnih perečih vprašanjih, ne nazadnje glede turške blokade članstva Švedske v Natu. Tudi slednja je poslala svojo reševalno ekipo in enako velja za pomoč Armenije in Grčije, s katerima ima Turčija vse prej kot dobre odnose. Na drugi strani pa je določeno sodelovanje sirskih oblasti pri prejemu pomoči iz tujine za prizadete na ozemlju Sirije (tako na območju pod vladnim nadzorom kot tudi pod nadzorom upornikov) sirskemu mogotcu Bashar al-Assadu omogočilo, da si je izboljšal svojo podobo v svetu in olajšal sankcije zoper svoj režim. Skratka, vsaj malo se je otesel mednarodne osame.

Uporabljajo se tudi nekatera druga poimenovanja, na primer potresna ali cunami diplomacija.

Discrepancy – razhajanje, različnost, na primer *there were discrepancies between their accounts of the incident*; njihove pripovedi o incidentu so bile različne.

Discretion – diskretnost, način ravnanja, da se ne prizadene drugega, ne razkrije zaupna informacija ali pritegne nepotrebna pozornost. Za uspeh diplomacije zelo pomembna lastnost. Pomeni lahko tudi samostojno odločanje, odločanje po lastnem preudarku.

Discussions – razprave o neki stvari brez pripravljenosti dajanja koncesij. Lahko tudi sinonim za pogajanja.

Disinformation – dezinformacija. Lažna, napačna informacija, zlasti namerna, dana z namenom zavajanja (vzbujanja dvomov, zmede in odvrčanja pozornosti).

Displaced person – oseba, ki je bila prisiljena zapustiti svoj dom. Po podatkih OZN je v letu 2017 zaradi oboroženih spopadov in preganjanja svoje domove zapustilo 68,5 milijona ljudi. Med razlogi zapuščenja domov so poleg nasilja še degradacija okolja in podnebne spremembe.

Dispute/dispute resolution – spor/reševanje spora.

Disqualified from voting – brez pravice glasovanja, ker je na primer kaj narobe s poverilnicami ali ker država ni pravočasno plačala članarine itd.

Disruption – v informacijskem vojskovanju kibernetiski, elektronski napadi in onesposobitev komunikacijskih sistemov.

Dissenting opinion – odklonilno mnenje. Mnenje sodnika Meddržavnega sodišča, ki ne soglaša s sodbo ali svetovalnim mnenjem sodišča (drugih članov).

Dissident – oseba, ki nasprotuje politiki, režimu, na primer sovjetski, ruski disident.

Dobravec, Alojz (Debrauz, Louis Antoine) (1811–1871) – pravnik, avstrijski in francoski diplomat, rojen v Trstu, ki je deloval za različne francoske in avstrijske interese. Reorganiziral je avstrijske konzulate v Franciji in Španiji. Bil je zaupnik Napoleona III. Ustanovitelj in urednik tednika *Le mémorial diplomatique*. Avtor več knjig o diplomaciji in diplomatski zgodovini.

Doctrine of preemption – nadvlada zvezne zakonodaje nad zakonodajo zvezne enote. V primeru ZDA jo določa 6. člen ustave, t. i. *supremacy clause*.

Documentation – dokumentacija, dokumenti, listine, na primer *to complete the relevant documentation*; izpolniti ustrezno dokumentacijo.

Domestic jurisdiction – notranja pristojnost, zadeve v izključni pristojnosti države.

Domestic law – notranje pravo države. Glej *Municipal law*.

Dominions – izraz, ki se skoraj ne uporablja več. V preteklosti je označeval avtonomno državo v nekdanjem britanskem imperiju (na primer Avstralija, Kanada).

Domino theory – teorija, da bo v določenih okoliščinah po padcu ene vlade v neki državi nato padec druge v sosednji itd., na primer v času arabske pomladi pred leti.

Donner acte – priznati drugi stranki, da je storila nekaj, kar je bilo potrebno.

Donner la main – dati gostu častni sedež (na desni strani gostitelja).

Double Containment – zadrževanje s strani ZDA in njenih zaveznic ne samo Rusije, ampak tudi Kitajske.

Double hatting – oznaka za osebo, ki ima hkrati dve vlogi, nosi dva klobuka, na primer visoki predstavnik za zunanje zadeve in varnostno politiko EU, ki je obenem tudi podpredsednik Evropske komisije.

Double majority voting – odločitev je sprejeta z večino glasov in še kakšno večino. V skladu z Lizbonsko pogodbo je na primer odločitev sprejeta, če za predlog glasuje 55 odstotkov držav članic, ki predstavljajo 65 odstotkov celotnega prebivalstva EU.

Double Standards – ko se ena država obravnava drugače od druge, čeprav bi se morala enako. Na primer hipokrizija v odnosi ZDA do držav, ki ne spoštujejo človekovih pravic. Ostra kritika in nesodelovanje s Kubo na eni ter sodelovanje in odsotnost ostre kritike do Savdske Arabije na drugi strani, in to tudi po tem, ko so agenti savdskega režima v Carigradu umorili savdskega novinarja in disidenta Jamala Khashoggija. ZDA je bilo pač v interesu, da v času ruske invazije zoper Ukrajino in sankcij zahoda zoper Rusijo Savdska Arabija poveča proizvodno nafte, s tem nadomesti rusko nafto in prepreči strmo rast njene cene (česar pa Savdska Arabija ni storila). V sporu z Iranom, ki je bil deležen njenih vsestranskih kritik, ZDA tudi niso hotele izgubiti zaveznice Savdske Arabije, čeprav je bilo stanje človekovih pravic v obeh državah slabo.

Double veto – ko v Varnostnem svetu OZN stalna članica (s pravico veta na vsebinska vprašanja) najprej glasuje proti predlogu, da je vprašanje proceduralno (meni se, da se v tovrstnih primerih pravzaprav odloča o vsebinskem vprašanju) in potem še proti temu konkretnemu vsebinskemu vprašanju.

Doves – golobi, zagovorniki reševanja sporov z miroljubnimi sredstvi. Golob je tradicionalno simbol miru. Hawks, jastrebi, pa obratno zagovarjajo vojaški pristop.

Downgrading of diplomatic relations – začasni odpoklic šefa diplomatskega predstavništva domov na posvetovanja ali celo zamenjava vodje predstavništva prvega razreda z vodjo predstavništva nižjega razreda in podobno. Glej Consultations.

Doyen – glej Dean.

Doyenne – ženska, ki je doajen diplomatskega zbora, ali soproga doajena.

Drafting group – neformalna skupina, ki za zaprtimi vrati pripravlja osnutek dokumenta, odločitve, o katerem oziroma kateri se nato razpravlja in odloča v ustreznem telesu.

Dramatic – dramatičen, nenaden, silovit, na primer *a dramatic increase in ceasefire violations*; dramatično povečanje kršitev premirja.

Dress code (white tie, black tie, formal, semi-formal, business, casual itd.) – pravilo oblačenja. Običajno je za vsako priložnost znano vnaprej. Pogosto je navedeno na vabilu. Priporočljivo ga je preveriti, da ne pride do neprijetnih presenečenj.

Drone – dron (včasih se prevaja kot trot), priljubljeni izraz za UAV (*unmanned aerial vehicle*), brezpilotni letalnik, ki se upravlja daljinsko in se lahko uporablja v vojaške ali civilne namene. V vojaške namene jih ne uporabljajo le države, ampak vse bolj tudi nedržavni akterji (Bližnji vzhod, Severna Afrika). ZDA razvijajo povsem novo vrsto drona, ki bo letel in se bojeval samostojno. Obstajajo tudi podvodni droni. Ruski Poseidon na primer je na jedrski pogon in z jedrsko glavo.

Proizvodnja in uporaba dronov se je zadnja leta izredno razmahnila, kar kaže na povečevanje pomena daljinsko vodenega orožja. To je razmeroma poceni in njegovi upravljavci so na varnem, tudi po sto in več kilometrov daleč od bojišča oziroma kraja njegove uporabe. Med proizvajalci dronov niso le ZDA in Kitajska, ampak tudi več drugih držav, kot so Turčija, Iran, Izrael in Severna Koreja. Z njihovim izvozom krepijo svoj vpliv v svetu. Kupcu ne dobavljajo le dronov, ampak nudijo tudi njihovo dolgotrajno vzdrževanje, dobavo rezervnih delov, dolgotrajno usposabljanje ali celo postavitev domače proizvodnje ter s tem poglobljajo medsebojni odnos in tudi določeno odvisnost. Ob tem lahko iztržijo določene koncesije. Ne samo to. Iranski režim je na primer posredno obračunal s svojim zapriseženim sovražnikom ZDA, ko je dobavljal drone Rusiji, ki jih je uporabila zoper Ukrajino, ki pa so jo podpirale ZDA. Turčija je z dobavo dronov etnično in versko sorodnemu Azerbajdžanu škodila pravoslavni Armeniji, ko sta se leta 2020 državi spopadali glede Gorskega Karabaha. Kot je znano, so to vojno izgubili Armenci, znano pa je tudi, da so Turki in Armenci že stoletja v vse prej kot dobrih odnosih. Droni torej niso več le eno od čedalje pomembnejših orožij na bojnem polju, ampak so (oziroma njihov izvoz) postali tudi pomembno diplomatsko orodje, s katerim države uresničujejo svoje zunanjepolitične interese. Govori se celo o diplomaciji dronov.

Društvo za mednarodno pravo za Slovenijo – ustanovljeno je bilo leta 1977. Je forum za razprave s področja mednarodnega prava. Društvo je del Združenja za mednarodno pravo (*International Law Association – ILA*). Člani društva so lahko člani različnih odborov ali študijskih skupin, ki jih ustanovi ILA in ki obravnavajo aktualne vsebine s področja mednarodnega prava.

Društvo za Združene narode za Slovenijo – Ustanovljeno je bilo leta 1951, leta 1992 pa je bilo sprejeto v Svetovno zvezo društev za Združene narode. Namen društva je obveščanje javnosti o idejah, ciljih in dejavnostih OZN.

Država Slovencev, Hrvatov in Srbov – ustanovljena je bila 29. oktobra 1918 s sedežem v Zagrebu. Obsegala je ozemlje južnoslovanskih narodov nekdanje Avstro-Ogrske. Bila je konfederalna država (v Ljubljani je bila 31. oktobra 1918 oblikovana prva slovenska narodna vlada, s čimer je bil v procesu oblikovanja slovenske države od leta 1848 storjen nov pomemben korak). Mednarodnega priznanja ni dosegla. 1. decembra 1918 se je združila s Kraljevino Srbijo. Razloga za to sta bila med drugim tudi nevarnost s strani Italije in pritisk Srbov za združitev v skupno državo.

Dual accreditation – glej Multiple accreditation.

Dual nationality/dual citizenship – dvojno državljanstvo. Oseba ima lahko državljanstvo ene države, dveh ali celo več držav. V izrednih primerih pa nobenega. Vprašanja državljanstva urejajo notranja prava posameznih držav, ki očitno nimajo enakih meril. Posameznik lahko tako pridobi državljanstvo ene države na podlagi rojstva v njej, drugega na podlagi porekla (po državljanstvu staršev) ali naturalizacije. Nekateri države dvojno državljanstvo dovolijo, druge ne. Zadeva se lahko zaplete pri nujenju konzularne in diplomatske zaščite, služenju vojaškega roka, opravljanju določenih funkcij itd.

Dual track/two-track approach – dvotirni pristop. Takšen je pristop Nata do Rusije, odvrčanje in obramba na eni in pripravljenost za vsebinski dialog na drugi strani.

Dual-use technology – tehnologija, ki se večinoma uporablja v civilne namene, lahko pa tudi v vojaške.

Dumbarton Oaks – dvorec v Georgetownu, delu Washingtona, kjer so bili leta 1944 položeni temelji OZN.

Dumping – proizvajalec svoj proizvod na tujem trgu prodaja po nižji ceni kakor na domačem. Države uvoza zaradi tega marsikdaj uvedejo poseben protidampinški (*anti-dumping*) davek, da zaščitijo lastno proizvodnjo.

Duration of stay – trajanje bivanja, na primer vizum imetniku običajno omogoča bivanje v državi sprejemnici do tri mesece.

Dutch disease – nizozemska bolezen se nanaša na primere slabih učinkov odkritij naravnih bogastev na druge veje gospodarstva posamezne države. Zaradi odkritih velikih zalog plina na Nizozemskem in njegovega izvoza v petdesetih letih 20. stoletja

se je močno povečala vrednost njihove valute. Izvoz izdelkov njihove predelovalne industrije in storitev se je zato podražil in s tem postal manj konkurenčen. Izraz je bil prvič naveden leta 1977 v reviji *Economist*.

Duty – dolžnost, obveznost, naloga.

Duty officer – dežurni diplomat, bodisi na ministrstvu za zunanje zadeve bodisi na diplomatski misiji.

Dyadic Peace – diadični mir, liberalna trditev, da se demokratične države med seboj ne vojskujejo. Za trditev, da so demokratične države na splošno miroljubnejše kakor nedemokratične, se uporablja izraz *Monadic Peace*¹².

12 Monadični mir.

E

Early harvest – ugodnosti za stranke mednarodnega sporazuma kmalu po njegovem podpisu oziroma uveljavitvi.

Eastern European Group – vzhodnoevropska skupina, ena od regionalnih volilnih skupin v Generalni skupščini OZN. Sestavljajo jo države, nastale z razpadom Sovjetske zveze, ter nekdanje komunistične države srednje in vzhodne Evrope, med njimi tudi Slovenija.

Eastern Partnership – vzhodno partnerstvo, sodelovanje EU z nekaterimi državami v njeni vzhodni sosesčini (nastalimi na območju nekdanje Sovjetske zveze), ki pa se ne uvrščajo med kandidatke za njeno članstvo: Armenija, Azerbajdžan, Belorusija, Gruzija, Moldova in Ukrajina. Poteka od leta 2009.

East-West relations – odnosi med ZDA in njihovimi zavezniki na eni ter Sovjetsko zvezo in njenimi zavezniki oziroma drugimi komunističnimi državami na drugi strani, še posebej v času po drugi svetovni vojni do propada Sovjetske zveze, torej v času hladne vojne.

Ecocide – množično uničevanje ekosistema oziroma naravnega okolja, ki med drugim uničuje ali škoduje posameznim vrstam rastlin in živali. Primerljivo naj bi bilo z genocidom in zločini zoper človečnost in obravnavano podobno. Nekaj nacionalnih zakonodaj ga že obravnava kot zločin.

Economic and Social Council (ECOSOC) – Ekonomski in socialni svet je eden od osrednjih organov OZN. Sestavlja ga 54 članic OZN, ki jih izvoli Generalna skupščina OZN, ki ji daje priporočila iz svoje pristojnosti. Svet sprejema svoje odločitve z večino glasov. V njegovo področje dejavnosti med drugim spadajo Unicef, UNHCR, World Food Program itd. Slovenija je bila vanj junija 2022 prvič izvoljena in to za obdobje 2023–2025.

Economic Commission for Europe (ECE) – Ekonomska komisija za Evropo, telo OZN, ki je bilo ustanovljeno leta 1947. Sedež ima v Ženevi. Spodbuja gospodarsko sodelovanje med evropskimi državami. Glej tudi Stanovnik, Janez (1922–2020).

Economic Community of West African States (ECOWAS) – zveza večine držav zahodne Afrike, ustanovljena leta 1975 z namenom krepitve medsebojnega gospodarskega sodelovanja in pozneje preprečevanja sporov na tem območju. Sedež sekretariata je v Nigeriji. Med institucijami organizacije je Sodišče ECOWAS, ki od leta 2005 razsoja tudi o pritožbah posameznikov glede kršitev človekovih pravic s strani držav članic ECOWAS.

Economic diplomacy – izraz, ki je nekoliko drugačen od *commercial diplomacy* (delno se prekrivata), se nanaša na gospodarsko politiko bodisi v okviru države bodisi mednarodnih organizacij ali mednarodnih konferenc. Izraz se lahko uporabi tudi v pomenu doseganja določenih zunanjepolitičnih ciljev z gospodarskimi sredstvi (sankcijami ali nagradami).

Economic sanction – glej Sanctions.

Economic section – sekcija, oddelek diplomatskega predstavništva, ki se ukvarja z gospodarsko (pa tudi komercialno) diplomacijo.

E-diplomacy – napredek na področju informacijske in komunikacijske tehnologije, digitalna tehnologija in internet so povzročili precejšnje spremembe okolja, v katerem deluje diplomacija, nove teme, s katerimi se ukvarja (kibernetska varnost, varovanje zasebnosti itd.), ter nova orodja in metode, ki jih uporablja (zaščitena elektronska pošta, zaprte ali odprte videokonference, spletne strani, blogi in družabna omrežja) za uresničitev svojih ciljev. Sprememb in s tem novih priložnosti ni zaznati le v zvezi z javno diplomacijo, temveč na celotnem področju diplomatskega delovanja. Torej od poročanja, predstavljanja in pogajanj do nudenja razvojne in humanitarne pomoči ter konzularne pomoči lastnim državljanom. Gre za digitalizacijo diplomacije. Leta 2019 so zunanja ministrstva med družabnimi omrežji najraje uporabljala *Twitter* in *Facebook*. Namesto *e-diplomacy* se uporabljajo tudi izrazi kot *cyber diplomacy*, *data diplomacy*, *digital diplomacy* in *net diplomacy*.

Omenili smo, da se namesto tega izraza uporabljajo tudi drugi, na primer *digital diplomacy*, *data diplomacy*, *cyber diplomacy*, *net diplomacy*, *online diplomacy*, *virtual diplomacy*. Vsi ti različni izrazi pravzaprav pomenijo enako – internet. Zadnje čase se izraz *e-diplomacy* uporablja nekoliko manj, podobno *virtual diplomacy* in še manj *net-diplomacy*. Na drugi strani pa je zelo pogosta raba izraza *digital diplomacy*, ker so številke (*digits*) podlaga za internet. Res pa so se sčasoma uveljavile tudi določene razlike. Na primer *cyber diplomacy*¹³ naj bi se ukvarjala z vprašanji varnosti kibernetkega prostora in kaznivih dejanj v zvezi z njim. Je pa res, da poenotene rabe ni. Glej tudi *Twitter diplomacy*.

Effect – rezultat, učinek, posledica, na primer *the lethal effect of nerve agents*; smrtonosna posledica živčnih plinov.

EFTA (European Free Trade Association) – območje proste trgovine, ki ga sestavljajo Islandija, Lihtenštajn, Norveška in Švica.

13 Kibernetska diplomacija.

Election assistance – tehnična in materialna pomoč pri izvedbi volitev s strani posamezne države ali mednarodne organizacije, kakor sta OVSE, OAD (Organizacija ameriških držav) itd.

Election monitoring – nepristransko opazovanje volitev in strokovna analiza volilnega procesa glede na nacionalno zakonodajo in mednarodne standarde demokratičnih volitev z namenom, da se preprečijo nepravilnosti in za legitimnost volitev. Skupine opazovalcev sestavljajo strokovnjaki za volitve, pravniki, poznavalci območja, parlamentarci itd. Na primer opazovanje s strani OVSE, EU, članov parlamenta posameznih držav, nevladnih organizacij itd.

Electronic voting – glasovanje z elektronskimi napravami (s pritiskom na gumb) v okviru mednarodnih organizacij in konferenc, pa tudi že na splošnih volitvah posameznih držav.

Electronic warfare – pri elektronskem vojskovanju gre za uporabo elektromagnetnega spektra oziroma vojskovanje v elektromagnetnem okolju (motenje radijskih, radarskih in satelitskih povezav).

Eleventh hour – pri pogajanjih izraz, da se bliža njihov konec oziroma da se izteka rok. Glej tudi Stopping the clock.

Eloign/Eloignement – oddaljiti, odtujenost, sovražnost.

Embargo – v preteklosti je pomenil odločitev, da se blokira izplutje ladje iz pristanišča; mednarodni povračilni ukrep, milejši od vojne. Odločitev ene države, da prepove trgovino z drugo, tako izvoz kakor tudi uvoz, *trade embargo*. Ni pa nujno, da je embargo le gospodarski. Lahko je tudi diplomatski oziroma tako gospodarski kakor tudi diplomatski. Takšen je bil ukrep Savdske Arabije, Združenih arabskih emiratov, Bahrajna in Egipta zoper Katar leta 2017. Pogosta je uporaba v pomenu prepovedi objave besedila nagovora, preden do njega pride.

Embassy – stavba, kjer delujejo (imajo svoje pisarne) člani diplomatskega osebja in veleposlanik. Uporablja se tudi izraz *embassy office*. Pogoj za njeno odprtje so vzpostavljeni diplomatski odnosi. Prvo veleposlaništvo v Republiki Sloveniji je leta 1992 odprla ZR Nemčija. Glej tudi Chancery in Tuja veleposlaništva, akreditirana v Sloveniji.

Embassy Row – neuradno ime za del avenije Massachusetts in okoliških ulic v Washingtonu, kjer so številna veleposlaništva in številne rezidence, med drugim tudi Slovenije.

Emblem – glej Diplomatic flag.

Emerging Power – nastajajoča sila, država, ki se vzpenja na svetovni sceni, na primer države BRICS.

Eminence grise – vplivna oseba, ki deluje iz ozadja. V Sloveniji se uporablja tudi izraz stric iz ozadja.

Eminent persons group – poluradna ali neuradna skupina vplivnih posameznikov, oblikovana z namenom, da državi ali mednarodni organizaciji svetuje v neki zadevi (na primer *ASEAN Eminent Persons Group* z nalogo, da oblikuje temeljni dokument organizacije, ali *UN Secretary-General's Panel of Eminent Person on UN-Civil Society Relations*). Uporablja se tudi izraz *high level panel*.

Emissary – odposlanec.

Enabler – nekdo ali nekaj, ki kaj omogoči. *For every CSDP operation and mission, the participating countries need to have at their disposal the enablers which will allow for their deployment and sustainment, like air-to-air refuelling, intelligence etc.* (Države, ki sodelujejo v operacijah in misijah EVOP, morajo imeti na voljo možnosti oskrbovanja z gorivom v zraku, obveščevalne podatke itd., ki omogočijo njihovo izvedbo.).

En clair – besedilo, ki ni šifrirano, kodirano.

End of History – konec zgodovine. Da gre za konec človeške zgodovine, je Američan Francis Fukuyama najprej ugotavljal v istoimenskem članku v reviji National Interest leta 1989 in potem še v svoji knjigi z enakim naslovom tri leta pozneje. Menil je, da zahodna liberalna demokracija pomeni vrhunec političnega razvoja človeštva. Da je bil na začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja ne le konec hladne vojne ali določenega obdobja povojne zgodovine, temveč tudi konec zgodovine kot take. Prišli naj bi do končne točke ideološke evolucije človeštva in univerzalizacije zahodne liberalne demokracije kot končne oblike človeške vladavine. Ta naj bi premagala tako fašizem kot tudi komunizem, ki sta temeljila na avtoritarnem upravljanju. Ob vzponu modela avtoritarne Kitajske v zadnjih letih pa naj bi se začelo zastavljati vprašanje, ali je res tako, ali pa se zgodovina vendarle vrača oziroma nadaljuje. Glej tudi Liberal international order, Paris Charter, China (People's Republic of China).

Endgame – končni del pogajanj, po *middlegame*.

Endorsed candidate – kandidat, ki ga podpira neka volilna skupina.

Endorsement – odobritev, na primer izpogajanega sporazuma s strani vodstva.

Enemy aliens – civilisti, državljani strani v spopadu, navzoči ob začetku oboroženega spopada na ozemlju sovražne strani. Imajo status zaščitene osebe. Dopustne so sicer omejitve človekovih pravic, predvidene v veljavnih mednarodnih pogodbah v primeru oboroženega spopada, vendar ne na diskriminatorni podlagi. Internacija je dovoljena kot skrajni ukrep.

Enforcement – uveljavitev, zagotovitev spoštovanja, na primer mednarodnega prava.

Engagement – v ameriški rabi plodno komuniciranje med državama in sodelovanje (namesto groženj, izsiljevanj, blokad, nesodelovanja itd.).

Enlargement – povečanje, širitev, vključitev novih članic v mednarodno organizacijo, na primer Nato ali EU. V obeh primerih je potrebno soglasje obstoječih članic.

En marge – ob robu. Razgovor ob robu konference o neki temi, ki ni (nujno) tema konference. Na primer ob robu zasedanja Sveta ministrov EU, namenjenem migracijam, je slovenski minister z nemškim kolegom opravil razgovor o slovenskem mejnem sporu s Hrvaško. Angleški izraz je *to meet on the sidelines of the conference*.

En poste – potem, ko je vodja diplomatskega predstavništva predal poverilna pisma in s tem začel uradno delovati.

En principe (English) – načeloma.

En principe (Français) – na splošno.

En route – na poti, na primer *he stopped in Istanbul en route to Ljubljana*; na poti v Ljubljano se je ustavil v Istanbulu.

Ensure – zagotoviti, na primer *equal opportunities for all*; enake priložnosti za vse.

Entanglement – zapletanje, na primer v spor.

Entente – Antanta. V tovrstni povezavi so za razliko od zavezništva – *alliance* vojaške zaveze bolj nedoločne. Gre za medsebojno naklonjenost, ustno ali pisno dogovorjeno skupno delovanje, ne pa za mednarodnopravne zaveze, na primer Partnerstvo za mir Nata.

Entertainment/entertain – organizirati, pripraviti, gostiti družabni dogodek, na primer v rezidenci veleposlanika (sprejem, večerja, koncert itd.).

Entitled – biti upravičen, na primer do diplomatskih privilegijev.

Entity – entiteta, nekaj, kar obstaja s svojo svojskostjo, na primer *entitet Republika Srpska* v Bosni in Hercegovini.

Entry into effect/take effect – začetek učinkovanja nepogodbenega mednarodnega akta.

Entry into force – začetek veljavnosti mednarodne pogodbe, ko so za to izpolnjeni pogoji, navedeni v končnih določbah mednarodne pogodbe, na primer izmenjani ratifikacijski instrumenti ali deponirano določeno število teh instrumentov. Mednarodna pogodba lahko tudi določa (dovoljuje), da se za podpisnico pogodba ali njen del (na primer mešani sporazumi, ki jih sklepajo EU in njene države članice) uporablja še pred njegovo ratifikacijo oziroma formalno veljavnostjo. Gre začasno uporabo.

Environmental Diplomacy – okoljske spremembe in v tem okviru tudi podnebne spremembe, ki ne poznajo meja, vse bolj ogrožajo prihodnje življenje na našem planetu. Pravzaprav gre za najpomembnejše vprašanje 21. stoletja. Z njim se lahko države spoprimejo le skupaj, tako da ta vprašanja postajajo nujna sestavina ne le notranje, ampak tudi zunanje politike in s tem diplomacije, predvsem večstranske. Pogajanja so pripeljala do večstranskih sporazumov o ustrezni rabi naravnih bogastev in preprečevanju onesnaževanja. Res pa zavedanje o resnosti teh vprašanj še ni splošno, čeprav so spoznanja znanstveno utemeljena. To področje zahteva tudi ustrezno usposobljenost diplomatov. Glej tudi Sustainable development goals, Green Group.

Envoy – sinonim za diplomata. Bolj določno tudi poslanik, ki se uvršča v drugi rzed vodij diplomatskih predstavništev. V tem primeru je njegov polni naziv *Envoy extraordinary and minister plenipotentiary*. V praksi se naziv ne uporablja več.

EPP Party/ Group – Evropska ljudska stranka (krščanski demokrati) je največja skupina poslancev v Evropskem parlamentu. Članice iz Slovenije so SDS, SLS in NSi.

Equality of states – načelo suverene enakosti držav ne glede na njihovo velikost ali moč.

Equitable geographical distribution – pravilo, da so posamezni deli sveta ustrezno zastopani, na primer med zaposlenimi v sekretariatu OZN ali ob volitvah za nestalne članice Varnostnega sveta OZN. S tem namenom v OZN obstaja pet regionalnih skupin.

ERASMUS – EU program izmenjave študentov.

Erga omnes – do vseh, proti vsem. V mednarodnem pravu obveznost *erga omnes* označuje obveznost do vseh držav in celotne skupnosti držav, za razliko od obveznosti do države pogodbene stranke. Vsem državam je priznan interes, da se ta obveznost spoštuje, na primer prepoved suženjstva, prepoved genocida, resolucija Varnostnega sveta OZN, sprejeta po VII. poglavju Ustanovne listine OZN, itd.

Escalate – pospešiti, povečati intenziteto, velikost, stopnjevati v resnosti, na primer spora med državama.

Escalate to Deescalate Strategy – ruska strategija, s katero želi odvrniti napad na Rusijo s konvencionalnim orožjem, kjer naj bi imel zahod premoč. V primeru tovrstnega napada namreč (od leta 1993) predvideva prvo uporabo (za razliko od Sovjetske zveze) jedrskega orožja (eskalacija), resda omejenega oziroma taktičnega značaja. Z njegovo tovrstno uporabo naj bi spopad deeskaliral oziroma končal. Šlo naj bi za primere, ko je ogrožen obstoj države. Strategija pravzaprav povzema Natov *flexible response concept*¹⁴ iz časov hladne vojne, ko je imela premoč v konvencionalnih silah Sovjetska zveza oziroma Varšavski pakt. Ruski predsednik Vladimir Putin je v govoru 21. septembra 2022 omenil širitev tovrstne strategije. Rusija bo torej uporabila jedrsko orožje, vendar ne samo v primeru, če bo nasprotnik s konvencionalnim orožjem ogrožal obstoj ruske države, ampak tudi takrat, ko bo ogrožena ozemeljska celovitost Rusije (del ruskega ozemlja bodo tudi anektirana območja Ukrajine, ki jih je po invaziji zasedla Rusija in tam opravila farsične referendumne o priključitvi).

Na tovrstno strategijo prisegata tudi Pakistan in Severna Koreja. Obe državi imata jedrsko orožje in s konvencionalnim orožjem razmeroma slabo oboroženo vojsko.

Tudi zadnji pregled jedrske države ZDA (marec 2022) dopušča možnost uporabe jedrskega orožja ne le v odgovoru na jedrski napad, ampak tudi na napad s konvencionalnim orožjem, kemični, biološki in celo kibernetični napad, in to v ekstremnih primerih, ko so ogroženi najpomembnejši interesi ZDA, njihovih zaveznic in partnerjev.

Espionage – pridobivanje tujih zaupnih informacij, a ne s tehničnimi sredstvi, temveč prek vohunov, tajnih agentov.

Esprit de corps – kolektivni duh, občutek ponosa, časti, ki ga delijo pripadniki neke skupine, nekega poklica, na primer diplomati, še posebej, kadar gre za skupno dejavnost.

È stata una Caporetto – doživeti Kobarid. Pregovorni stavek, ki ga italijansko izrazoslovje pozna od prve svetovne vojne. Italijanska vojska je namreč v spopadu z

14 Koncept prožnega odgovora.

avstro-ogrskimi in nemškimi silami na soški fronti leta 1917 pri Kobaridu doživela hud poraz. Pomeni doživeti svoj življenjski poraz, katastrofo velikih razsežnosti.

Estrada doctrine – doktrina, da je priznanje vlad odvečno, da ni na tretjih, da preso-
jajo o legitimnosti vlade, ki je prišla na oblast na morda neustaven način.

Ethics – moralna načela poklicnega delovanja.

Ethnic Cleansing – izraz etnično čiščenje je prišel v ospredje v času jugoslovanskih
vojn v devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Gre za prisilno odstranitev z nekega
območja etnične, rasne ali verske skupnosti s strani druge. Izvaja se na več načinov,
od prisilne izselitve do fizične iztrebitve. Današnji primeri so preganjanje in izgon
približno milijona Rohingov, pripadnikov muslimanske manjšine iz Mjanmara, in
uničenje Ujgurov, kulturni in demografski genocid nad pripadniki prav tako musli-
manske manjšine v kitajski provinci Šindžjang.

Etiquette – navade in pravila vljudnega občevanja, vedenja v družbi ali med pripa-
dniki neke skupine, poklica.

Euro-Mediterranean Partnership (Euromed) – Evro-sredozemsko partnerstvo
(znano tudi kot Barcelonski proces z začetkom v letu 1995) je bilo okvir odnosov
med EU in južnimi sredozemskimi partnericami, vključno z Izraelom in Palestino.
Njegov glavni cilj je bil doseganje dolgoročne stabilnosti na območju Sredozemlja,
torej držav Magreba in Mašreka s političnim in varnostnim dialogom in prosto
trgovino. Partnerstvo se je še okrepilo z ustanovitvijo Unije za Sredozemlje (*Union
for the Mediterranean*) leta 2008. Organizacijo sestavljajo članice EU in partnerice
s sredozemskega območja. Vlaganja v krepitev demokratičnih vrednot in gospodar-
skih zmogljivosti partnerskih držav pa, kakor dokazujejo tamkajšnja nestabilnost
in spopadi ter begunski in migrantski valovi prek Sredozemlja, niso zagotovila
želenih ciljev.

Euro-Mediterranean University (EMUNI) – na vrhu sredozemskih držav v Parizu
leta 2008 je bilo odločeno, da univerza EMUNI s sedežem v Portorožu postane
ena izmed prednostnih aktivnosti Unije za Sredozemlje, ki se zavzema za okrepljeno
sodelovanje severnega in južnega Sredozemlja. Poslanstvo univerze je spodbujanje
medsebojnega razumevanja, sodelovanje na področju visokega šolstva in raziskovalne
dejavnosti ter akademska in študentska izmenjava.

Europe Day – dan Evrope. Kot rojstni dan EU ga praznujemo 9. maja. Tega dne
leta 1950 je namreč francoski zunanji minister Robert Schuman oznanil oblikovanje
Evropske skupnosti za premog in jeklo, kar je bil začetek evropske povezave.

European Bank for Reconstruction and Development – regionalna razvojna banka za Evropo s sedežem v Londonu, ustanovljena leta 1991. Ne gre za institucijo EU.

European Capital of Culture – vsako leto sta dve mesti izbrani za kulturni prestolnici Evrope oziroma EU, ki prikažeta svoje kulturne dosežke. Leta 2012 je bil to Maribor skupaj s portugalskim Guimarãesom, leta 2025 pa bosta to Nova Gorica in italijanska Gorica.

European Commission – Evropska komisija je izvršilni organ EU, ki podpira njene splošne interese. Sestavljajo jo komisarji (*European commissioners*), predsednik Komisije in osebje. Vsaka država članica imenuje enega komisarja. Komisija zagotavlja spoštovanje pogodb EU, odločitev Sveta ministrov in predlaga zakonske odločitve. Komisarji iz Slovenije do zdaj: dr. Janez Potočnik, Violeta Bulc in Janez Lenarčič.

European Community Humanitarian office (ECHO) – humanitarna agencija EU.

European Convention on Human Rights (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) – Evropska konvencija o človekovih pravicah je mednarodna pogodba, katere namen je varovati človekove pravice in politične svoboščine v Evropi. Oblikovana je bila v okviru Sveta Evrope in je začela veljati leta 1953. Vse članice Sveta Evrope so tudi članice konvencije.

European Council – Evropski svet je telo, ki ga sestavljajo vodje držav ali vlad članic EU (ter predsednik Evropskega sveta, predsednik Evropske komisije in visoki predstavnik za zunanje zadeve in varnostno politiko, slednji le, kadar gre za zunanje-politične zadeve); sestaja se vsaj dvakrat med šestmesečnim predsedovanjem ene države ter sprejema politične smernice in prednostne naloge za delovanje EU v obliki *conclusions* ali *declarations*. Objavi jih njegov predsednik. Niso pravno zavezujoče, vendar jih je Sodišče EU uporabilo kot *soft law*.

European Court of Human Rights (ECHR) – Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP) s sedežem v Strasbourgu je bilo ustanovljeno leta 1959. Odloča o pritožbah posameznikov, lahko pa tudi držav glede kršitev pravic, določenih z Evropsko konvencijo o človekovih pravicah, ki so jo sprejele države članice Sveta Evrope, in njenimi protokoli. Države so se obvezale, da bodo spoštovale končno sodbo ESČP v vsaki zadevi, v kateri nastopajo kot stranke. Slovenija je bila več let v vrhu po številu tožb in tudi izgubljenih tožb. Stanje se zdaj izboljšuje.

Med sodniki sta bila od leta 1993 do leta 1998 tudi Peter Jambrek, od leta 1998 do leta 2016 pa Boštjan M. Zupančič. Nato pa je Parlamentarna skupščina Sveta Evrope za novega sodnika iz Slovenije izvolila Marka Bošnjaka. Ta je jeseni leta 2022 postal eden od dveh podpredsednikov sodišča.

Po invaziji na Ukrajino leta 2022 je bila Rusija suspendirana iz Sveta Evrope, nato pa je sama iz njega izstopila. Od istega leta tudi ni več članica ne sodišča ne Evropske konvencije o človekovih pravicah.

European Defence Agency (EDA) – Evropska obrambna agencija podpira projekte obrambnega sodelovanja in je forum evropskih ministrstev za obrambo. Ustanovljena je bila leta 2004.

European Economic Area – Evropski gospodarski prostor je bil ustanovljen leta 1994. V to območje prostega pretoka oseb, blaga, storitev in kapitala so vključene članice EU ter Islandija, Lihtenštajn in Norveška.

European External Action Service (EEAS) – diplomatska služba EU. Določena z Lizbonsko pogodbo, ki je začela veljati leta 2009. Službo vodi visoki predstavnik, *high representative* za zunanje zadeve in varnostno politiko. V njej so zaposleni državljani iz vseh držav članic.

European Intervention Initiative (EI2) – evropska pobuda za posredovanje je bila kot skupni vojaški projekt na francosko pobudo oblikovana leta 2017 z namenom utrjevanja operacijske pripravljenosti. Tistim evropskim državam (za zdaj jih je štirinajst, in sicer so to Francija, Italija, Nemčija, Španija in Združeno kraljestvo, Portugalska, Nizozemska, Danska, skandinavske države, Estonija in Romunija), ki so politično pripravljene in vojaško zmožne, naj bi omogočila vojaško delovanje neodvisno od obstoječih institucij, kakršni sta EU in Nato.

European Parliament – Evropski parlament sestavljajo neposredno izvoljeni poslanci iz držav članic EU (705, od tega 8 iz Slovenije). Zaseda v Strasbourgu in Bruslju. Njegova zakonodajna vloga se je v zadnjih letih močno okrepila.

European Political Community – evropska politična skupnost. Idejo zanjo je dal francoski predsednik Macron. Šlo naj bi za platformo za politične in strateške razprave, predvsem o prihodnosti Evrope, ter krepitev dialoga in sodelovanje na stari celini in s tem njene stabilnosti, varnosti in blaginje. Na prvem tovrstnem panevropskem srečanju oktobra 2022 v Pragi so se zbrali voditelji 44 evropskih držav z izjemo Belorusije in Rusije, ki sta se osamili s svojo agresivno politiko do Ukrajine. Treba pa je dodati, da obstaja tudi nekaj pomislekov o smiselnosti in učinkovitosti tega foruma (ob OVSE in Svetu Evrope) oziroma tovrstnih srečanj, ki za zdaj ne predvidevajo sprejetja sklepov. Naslednje srečanje leta 2023 bo gostilo Združeno kraljestvo.

European Public Prosecutor's Office – Urad evropskega javnega tožilca s sedežem v Luksemburgu je začel delovati leta 2021. V sodelujočih državah članicah EU (v 22 od 27) je odgovoren za pregon oziroma preiskavo kaznivih dejanj v škodo proračuna

EU. Svet EU je za člana s šestletnim mandatom imenoval tudi Jako Brezigarja. Med t. i. evropskimi delegiranimi tožilci sta od leta 2021 za pet let tudi slovenska državljana Tanja Frank Eler in Matej Oštir. Odgovorna sta za pregon omenjenih dejanj, izvršenih v Sloveniji.

European Sky Shield Initiative – evropska pobuda za zračno zaščito, do katere je prišlo na predlog Zvezne republike Nemčije. 14 držav Nata, med njimi tudi Slovenija in Finska, se je oktobra 2022 dogovorilo o oblikovanju evropskega sistema zračne obrambe. Ta je povezljiv in vključen v sistem Nata. Gre pravzaprav za skupno razvijanje in nabavo sredstev zračne obrambe za krepitev evropskega stebra zavezništva. Pobudi sta se pozneje pridružili še Danska in Švedska.

European Sovereignty – avtor koncepta evropska suverenost naj bi bil leta 2017 francoski predsednik Emmanuel Macron. Enotne definicije ni. Suverenost naj bi torej obstajala tudi na evropski ravni. EU kot posebna identiteta naj bi imela svoje interese. Močna, enotna in neodvisna EU bi morala imeti tudi lastno obrambo. To bi moralo biti po besedah Macrona tudi v interesu ZDA, saj bi pomenilo večjo angažiranost EU in manjši pritisk na ZDA v okviru Nata. V zadnjem času pa tudi Macron namesto suverenosti čedalje pogosteje uporablja le izraz *autonomy*¹⁵. Po začetni sumničavosti imajo s slednjo čedalje manj težav tudi ZDA. Glej tudi *Strategic Autonomy*.

EU3 – Francija, Nemčija, Združeno kraljestvo. Po odhodu slednjega iz EU se bosta število in pomen srečanj te skupine povečala.

European Union – Evropska unija (EU) je političnoekonomska povezava 27 evropskih držav s sedežem v Bruslju (Velika Britanija je leta 2020 iz nje izstopila). Značilnost Evropske unije, entitete *sui generis* (z elementi zvezne države na eni in večstranske mednarodne organizacije na drugi), je enotni notranji trg s prostim pretokom ljudi, dobrin, storitev in kapitala (štiri svoboščine). Njeni začetki segajo v čas po koncu druge svetovne vojne, ko se je začel proces evropskega povezovanja, najprej z vzpostavitvijo Evropske skupnosti za premog in jeklo in nato z oblikovanjem Evropske gospodarske unije. EU je bila uradno ustanovljena leta 1992 s Pogodbo o Evropski uniji (Maastrichtsko pogodbo), leta 2009 pa je z uveljavitvijo Lizbonske pogodbe postala pravna oseba (prevzela je pristojnosti, ki jih je imela pred tem Evropska skupnost); pravo Skupnosti je postalo pravo Unije. Ima svoje simbole (čepprav jih Lizbonska pogodba ne omenja): zastavo (modra z 12 rumenimi zvezdami v krogu), himno (Beethovnova Oda radosti), moto, (združeni v različnosti), praznik dan Evrope in skupno valuto (evro). Uspešna EU bi pomenila veliko spodbudo

15 Avtonomija.

multilateralizmu v svetu. Republika Slovenija je postala članica EU 1. maja 2004. V evrsko območje je vstopila 1. januarja, 2007 in v Schengen 21. decembra, 2007. Predsedovala ji je v prvi polovici leta 2008. Njeno drugo predsedovanje pa bo potekalo v drugi polovici leta 2021. Glej tudi Predsedovanje Slovenije Svetu Evropske unije.

European Union Military Committee – del sistema evropske varnostne in obrambne politike, sestavljajo ga načelniki generalštabov držav članic oziroma njihovi stalni vojaški predstavniki. Odbor daje vojaške nasvete visokemu predstavniku EU za zunanje zadeve in varnostno politiko in politično-varnostnemu odboru.

Europeanists – beseda ima več pomenov. Na obrambno-varnostnem področju se kot nasprotje atlantistov nanaša na zagovornike strateške avtonomije EU oziroma EU kot geopolitične velike sile in manj odvisne od ZDA. Po ruski invaziji na Ukrajino in med drugim tudi po prošnjah članic EU Finske in Švedske za članstvo v Natu pa je postalo jasno, da si za zdaj evropske obrambe ni mogoče zamisliti brez ZDA oziroma Nata. Obrambno sodelovanje v okviru EU je pravzaprav evropski steber Nata in ne njegov nadomestek. Pogledi Atlanticists in Europeanists so se tako vsaj začasno precej zblížali.

Europe whole and free – Evropa kot celota in svobodna. Takšna je bila vizija Evrope po koncu hladne vojne ter propadu komunizma in Sovjetske zveze, ki jo je leta 1989 objavil predsednik ZDA George H. W. Bush. Pomenila je enega od osrednjih ciljev ameriške diplomacije ob prelomu stoletja. Na načelih liberalne demokracije temelječa združena Evropa naj bi zagotavljala mir in razvoj. Vizija še danes ni v celoti uresničena. Se ji je pa evropska celina močno približala s širitvijo EU in Nata proti vzhodu in s končanjem vojn na ozemlju nekdanje Jugoslavije. Vključitev nekdanjih socialističnih držav srednje, vzhodne in jugovzhodne Evrope v evroatlantske povezave je tudi temu delu Evrope prinesla večjo stabilnost, demokracijo in blaginjo.

Euro Quad – sodelovanje ZDA ter Francije, Nemčije in Združenega kraljestva.

Evacuation – evakuacija, organizirani umik z določenega območja, na primer slovenskih turistov iz Egipta leta 2011 ob tamkajšnjih nemirih. Med vojno in oboroženim spopadom umik po mednarodnem humanitarnem pravu zaščitene skupin oseb z ogroženega območja. V času prve svetovne vojne je Avstro-Ogrska izvedla evakuacijo civilnega prebivalstva z območja soške fronte v zaledje.

Evroatlantski svet Slovenije – društvo je bilo ustanovljeno leta 1993 z namenom širjenja vedenja o evroatlantskih povezavah. Je eden izmed forumov za razprave o sodobnih izzivih mednarodne varnosti.

Ex aequo et bono – pošteno in dobro presojanje, ne nujno na podlagi prava, ampak lahko tudi na podlagi zunanje pravičnosti (zunaj prava), z namenom doseči pošteno in pravično rešitev spora. Odločanje po tem načelu se lahko uporablja v mednarodnih arbitražah, lahko pa tudi pred mednarodnimi sodišči, na primer pred Meddržavnim sodiščem v Haagu po drugem odstavku 36. člena njegovega statuta, če obe stranki v sporu s tem izrecno soglašata.

Examine – podrobno pregledati, na primer prtljago. Tudi izpraševati pri izpitu, na primer diplomatskem.

Excellency – naslavljanje veleposlanikov in visokih komisarjev. Glede na spol se uporablja tudi s svojilnim pridevnikom – *His/Her Excellency*. Vse pogosteje pa ga zamenjuje mo z *Mr./Ms. Ambassador*. Z excellency se naslavljajo tudi vodje držav, vlad in ministri.

Excessive – čezmeren, na primer *excessive pollution*; čezmerno onesnaževanje okolja.

Exchange of notes – glej Note.

Exchange of views (tour d'horizon) – v nasprotju s pogajanji le izmenjava stališč o več tekočih vprašanih skupnega pomena.

Exclusion zone – območje, ki ga stran v sporu razglasi za izključno in na katerega oborožene sile druge vstopajo na lastno odgovornost (soočene bodo s silo).

Exclusive economic zone – izključna gospodarska cona je morsko območje od teritorialnega morja do največ 200 navtičnih milj od njega. Za razliko od svojega ozemlja in teritorialnega morja, kjer ima država suverenost, v njej obalna država (ki jo razglasi) uživa le določene suverene pravice glede na tamkajšnje gospodarske vire. Pravice in obveznosti držav v tej coni so opredeljene v Konvenciji Združenih narodov o pomorskem mednarodnem pravu (t. i. Jamajški konvenciji) iz leta 1982. V skladu z arbitražnim sporazumom in arbitražno rzsodbo o določitvi meje s Hrvaško se je Slovenija tej coni odrekla oziroma je ne more razglasiti. Iz rzsodbe izhaja, da se noben del teritorialnega morja Slovenije ne dotika odprtega morja oziroma mednarodnih voda. Posledično je Slovenija tudi razveljavila del svojega pomorskega zakonika, ki se je nanašal na pravico do morskih pasov. Hrvaška in Italija sta svoji izključni gospodarski coni v Jadranu razglasili oziroma razmejili v začetku leta 2021.

Executive agreement – predvsem v ZDA mednarodni sporazum, ki ga ne potrjuje kongres, parlament, bodisi ker je tehnične narave, manjšega pomena, bodisi ker v kongresu (senatu) ne bi dobil dovolj velike podpore. Sporazum ZDA mednarodno-pravno zavezuje z dnem podpisa ali po preteku določenega, krajšega obdobja. Takšen

je bil jedrski sporazum z Iranom, dosežen v času predsednika Obame, iz katerega pa je pozneje predsednik Trump izstopil.

Executive Committee – telo, ki ga izvolijo člani mednarodne organizacije, da organizacijo vodi v času med dvema zasedanjema generalne konference. Uporabljajo se tudi izrazi *board of governors*, *governing body*, *council*.

Executive Director – izvršni direktor; naziv za vodjo nekaterih specializiranih agencij v sistemu OZN.

Exemption – oprostitev, na primer *exemption from paying taxes*; plačila davkov.

Exequatur – dokument države sprejemnice, s katerim se vodi konzularnega predstavništva države pošiljateljice dovoli opravljanje njegovih nalog na določenem območju. Lahko se tudi umakne.

Exfiltration – umik tajnega agenta, vohuna iz okolja, v katerem je deloval pred njegovim odkritjem.

Ex gratia – plačilo odškodnine na podlagi dobre volje, ne pa, ker bi plačnik menil, da za to obstaja pravna obveznost.

Exhaustion of local remedies – mednarodnopravno načelo glede uveljavljanja diplomatske zaščite. Posameznik, ki meni, da je zaradi protipravnega dejanja tuje države utrpel škodbo ali škodo, mora odškodnino najprej uveljavljati pred organi te države. Šele nato lahko zahtevek do te države neposredno uveljavlja država, katere državljan je. Glej Diplomatic protection. To načelo in pravilo je uveljavila tudi Evropska konvencija o človekovih pravicah, po kateri je to pravilo treba izčrpati, da je zadeva pred Evropskim sodiščem za človekove pravice dopustna.

Ex Injuria Ius Non Oritur – pravo ne izhaja iz nepravčnosti. Mednarodnopravno načelo, po katerem protipravna dejanja, kot je ruska aneksija ukrajinskega polotoka Krim, ne ustvarjajo mednarodnega prava.

Exit strategy – vnaprej dogovorjeni načrt, način, časovni načrt, kako in kdaj končati sodelovanje v zadevi, na primer v vojaški operaciji (veliko lažje je vojno začeti kakor končati).

Ex officio – glede na položaj, funkcijo. Oseba je član nekega telesa glede na svoj položaj. S prenehanjem funkcije osebi preneha tudi članstvo v telesu, saj se ni nanašalo nanjo osebno.

Expatriate community – skupnost ali bolje skupina državljanov ene države, ki so začasno ali stalno v drugi državi in lahko prejemajo podporo ali pomoč svojega diplomatsko-konzularnega predstavništva.

Expectation – pričakovanje. Na primer *he had high expectations for the future of his country*; imel je visoka pričakovanja glede prihodnosti svoje države. Velja omeniti tudi visoka pričakovanja, ki so jih naši politiki vzbujali v naši javnosti glede meje na morju s Hrvaško.

Experience – izkušnja, izkusiti, doživeti. Na primer *company experienced difficulties*; podjetje je naletelo na težave.

Expert – strokovnjak (v okviru OZN), diplomat stalnega predstavništva neke države, odgovoren za določeno vprašanje.

Expert group – skupina strokovnjakov; v njej potekajo razprave, ne na politični, temveč na tehnični ravni. Člani skupine so vanjo pogosto imenovani na osebni ravni, in ne kot predstavniki držav. Takšno je na primer članstvo v Odboru OZN za človekove pravice, ki zagotavlja spoštovanje določil Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah.

Expert meeting – neformalno srečanje predstavnikov vladnih in nevladnih organizacij, namenjeno razpravi o znanstvenih, tehničnih in drugih vprašanjih.

Explanation of vote/explanation of position – izjava, s katero država obrazloži, zakaj je na primer glede neke resolucije Generalne skupščine OZN glasovala tako, kakor je. Če se poda pred glasovanjem, gre za *explanation of position*. Navedena je v zapisniku seje. Poda se lahko tudi v obliki izjave za javnost. Njen namen je predvsem političen. Z njo se lahko opozori na pomemben del pogajanj ali zadevo, ki v končnem kompromisu ni prišla do polnega izraza.

Exploratory Talks – raziskovalni pogovori, pogajanja, s katerimi se skuša doseči trajna rešitev nekega vprašanja oziroma s katerimi se skuša izogniti nadaljnjemu poslabšanju odnosov med državama.

Export Control – nadzor izvoza, ureditev, ki ureja izvoz blaga, opreme in tehničnega znanja, da ta ne prizadene interesov države izvoznice. Običajno gre za izvoz orožja, blaga z dvojno rabo (vojaško in civilno), izdelkov visoke tehnologije, redkih mineralov in podobnega potencialnemu sovražniku. Lahko gre tudi za zdravila, predmete narodne dediščine ali celo ogrožene živali. Izvoz je bodisi prepovedan, bodisi je mogoč le s pridobitvijo posebnega dovoljenja.

Po invaziji Rusije na Ukrajino tako na primer zahodna podjetja v Rusijo niso smela več izvažati nekaterih izdelkov visoke tehnologije, da ne bi krepila agresorja. ZDA so svojim podjetjem prepovedale izvoz čipov in z njimi povezanih strojev in orodij na Kitajsko, da bi nevtralizirali razvijajočo industrijo polprevodnikov svojega strateškega tekmeča.

Gre za precej močno orodje državnih oblasti. Njegova učinkovitost pa je vendarle odvisna od tega, ali pri nadzoru sodeluje večje (zadostno) število držav. V preteklosti je bil primer takšnega relativno uspešnega večstranskega sodelovanja Wassenaar Arrangement¹⁶.

Expose – razkritje zaupne zadeve v javnosti, na primer *Panama papers expose*; razkritje dokumentov, povezanih z davčnimi utajami.

Ex post facto – kar je bilo storjeno pozneje, na primer *an ex post facto law*; zakon, ki določa neko dejanje za kaznivo po tem, ko je bilo že storjeno. Mednarodni pakt o državljanskih in političnih svoboščinah in večina novodobnih ustav to prepoveduje.

Express/expression – izraziti, izraz, na primer *to express sincere condolences on the death of ...*; izraziti globoko sožalje ob smrti ...

Expulsion – izgon osebe iz države ali države iz mednarodne organizacije (redko). Množični izgoni so po mednarodnem pravu načeloma prepovedani. Pogosto se uporablja tudi kot sinonim za deportacijo. Glej Deportation.

Extemporaneous – improviziran, nepripravljen. Na primer: *He was surprised to be asked to give extemporaneous speech at the gathering*. (Bil je presenečen, ko so ga zaprosili, da nepripravljen nagovori srečanje.)

Extended deterrence – razširjeno odvracanje; v skladu s to strategijo bodo ZDA uporabile vojaško silo, vključno z jedrskim orožjem, da ubranijo svoje pogodbene zaveznice Japonsko, Južno Korejo in članice Nata. Pri tem ne gre le za odvracanje Rusije (v preteklosti Sovjetske zveze), ampak tudi za zagotavljanje jamstva zaveznicam.

External affairs – večinoma sinonim za *foreign affairs*.

16 Wassenaarski sporazum, pravno nezavezujoči dogovor 42 držav o režimu nadzora izvoza konvencionalnega orožja in blaga z dvojno rabo. Poudarek je predvsem na preglednosti tovrstnega izvoza.

Exterritoriality – položaj izvzetosti diplomatskega predstavništva in diplomatskega oseba iz vrhovne oblasti države sprejemnice. Fikcija, da so zunaj ozemlja določene države. Včasih se uporablja tudi izraz *extraterritoriality*.

Extradition – izročitev osebe s strani ene države drugi na zaprosilo slednje, kjer je bila ta oseba obsojena ali obtožena, osumljena storitve kaznivega dejanja. Do izročitve običajno pride na podlagi dvo- ali večstranskega sporazuma. Ne uporablja se v primeru politično motiviranih (kaznivih) dejanj oziroma v primerih, če bi ji bile v državi izročitve grobo kršene človekove pravice (na primer, kadar obstaja možnost mučenja, nepoštenega sojenja ipd.).

Extraordinary – izreden. Najprej je bil to dodatek k nazivu veleposlanika na posebni misiji. Sčasoma pa je postal tudi del polnega naziva rezidenčnega veleposlanika oziroma naziva vodje diplomatske misije prvega in drugega razreda. Glej tudi Ambassador extraordinary.

Eyeball-to-eyeball – obojestranska hoja po robu vojne (na primer predsednika ZDA Kennedyja in Hruščova, voditelja Sovjetske zveze, v času kubanske krize leta 1962, ko bi skoraj prišlo do jedrskega obračuna med Sovjetsko zvezo in ZDA). Glej tudi Brinkmanship.

F

Face saving formula – kar rešuje podobo, ugled ali dostojanstvo osebe in omogoča nadaljevanje pogajanj, sklenitev sporazuma, prekinitev spopadov, častni umik itd. Kitajska je leta 2014 namestila naftno ploščad v vodah vietnamske izključne gospodarske cone in naletela na silovite vietnamske proteste. Ploščad je nato umaknila z obrazložitvijo, da je raziskave končala pred rokom.

Facilitator – sodoben izraz za tretjo stran, posrednika (država, mednarodna organizacija, nevladna organizacija, posameznik), ki nudi dobre storitve (na primer prostor za srečanje, za pogajanja), ki je v pomoč pri prizadevanjih za rešitev mednarodnega ali notranjega spora. Namen pomoči je predvsem, da stranki v sporu začneta dialog, da vzpostavita stik. V okviru OZN je to diplomat, ki vodi pogajanja o osnutku resolucije in si prizadeva za doseg konsenza. Lahko ponudi kompromisni predlog. Z namenom nepristranskosti sta lahko tudi dva, na primer eden iz zahodne države, drugi iz države G77. Imenujeta se *co-facilitators*.

Fact-finding mission, Investigation commission – glej Inquiry.

Facts on the ground – dejansko stanje na terenu, na primer glede prebivalstva na nekem območju, drugačno od zamišljenega, pričakovanega. Stanje, ki ga ena stran ustvarja z namenom krepite svojega položaja, na primer postavljanje izraelskih, judovskih naselbin na palestinskem Zahodnem bregu.

Fading opportunity – ko se v pogajanjih ponudba, ki jo je nasprotna stran zavrnila, nadomesti ne z boljšo, ampak s slabšo in se pri tem od nasprotne strani še vedno zahteva enako, kakor na začetku.

Failing/failed state – država, ki razpada, katere vlada ne obvladuje več razmer. Izgublja nadzor nad ozemljem, ekskluzivno uporabo sile, zmožnost odločanja, zmožnost nudenja javnih storitev, zmožnost pobiranja davka, zmožnost vstopanja v odnose z drugimi državami itd. V takšnih razmerah se hitro slabša življenjska raven, povečujeta se korupcija in kriminaliteta, v ospredje prihajajo nedržavni akterji.

Fait accompli – izvršeno dejstvo. Stvar ali dejanje, ki je že odločeno, opravljeno in se zato o njem ne razpravlja. Je nespremenljivo.

Fake news – lažna novica, namerna dezinformacija. Uporabljajo se tudi izrazi *junk news*, *pseudo news*, *alternative facts* in *hoax news*. K uporabi izraza je precej pripomogel ameriški predsednik Donald Trump. Z njim je označeval po njegovem mnenju pristransko poročanje medijev.

Fall-back position – v pogajanjih največ, kolikor je stranka voljna popustiti, in najmanj, kar je pripravljena sprejeti v zameno kot podlago za sporazum. Seveda pa ob postavljanju t. i. »rdečih linij« težko pride do sporazuma.

False Flag (Operation) – lažna zastava, operacija pod lažno zastavo. Izraz so sicer iznašli morsk pirati iz 16. stoletja. Pomeni sovražno, škodljivo operacijo, na primer napad, pri čemer se prikrije identiteta napadalca in skuša odgovornost za napad napraviti drugim. Nemške enote so tako na začetku druge svetovne vojne uprizorile napad na lastno nemško ozemlje ter ga prikazale kot napad poljskih čet in s tem ustvarile pretvezo za napad Nemčije na Poljsko. Podobno uprizoritev *casus belli* oziroma upravičenja za napad je v odnosu do Finske ob približno istem času uporabila Sovjetska zveza. Pojem je postal znova aktualen na začetku leta 2022 ob kopičenju ruskih čet ob meji z Ukrajino in iskanju pretveze za invazijo Rusije na sosednjo državo. Pri tem se ni pozabilo, da je Rusija leta 2014 ob prvi agresiji na Ukrajino svoje enote oblekla v zelene uniforme brez oznak (majhni zeleni moški). Ameriška obveščevalna služba je to rusko nakano za uprizoritev *false flag operation* že v kali razkrila.

Family of a diplomatic agent – zakonec ali partner diplomata, skupaj z otroki in drugimi ožjimi sorodniki, ki uživajo enake privilegije in imunitete kakor diplomat.

Farewell call – glej Audience de congé.

Farewell despatch – glej Valedictory despatch.

Farnesina – neformalno ime za italijansko ministrstvo za zunanje zadeve (po stavbi, v kateri je), kakor Mladika v slovenskem primeru.

Fast track – postopek v ameriškem parlamentu (kongresu), po katerem se v 90 dneh mednarodni sporazum sprejme ali zavrne, niso pa mogoče njegove dopolnitve ali spremembe.

Faux pas – spodrsrljaj, napaka. Do njih večinoma pride zaradi vneme, naglice diplomatov oziroma večinoma njihove prevelike, ne pa premajhne aktivnosti. Za avtorje so precej neprijetni oziroma vsaj razlog za zadrego. Znan je izrek francoskega državnika Talleyranda, ki ga je poudarjal diplomatom: *Surtout, pas trop de zèle* (predvsem brez prevelike vneme). Nekatero *faux pas* slovenskih diplomatov omenjam v svoji istoimenski knjigi iz leta 2013.

Federal state – zvezna država. Na podlagi njene (skupne) ustave sestavne enote uživajo določeno enako samoupravo. Ustrezno so zastopane tudi v zveznih organih. Niso pa te enote (države, dežele) suverene države, zato ne morejo samostojno nastopati v mednarodnih odnosih ali pa v zelo omejenem obsegu. Na primer Avstrija,

Brazilija, Ruska federacija, nekdanja Socialistična federativna republika Jugoslavija (SFRJ), ZDA.

Feint – trik, prevara, zvijača.

Feminist Foreign Policy – feministična zunanja politika. Enotne opredelitve ni in za nekatere je to še precej kontroverzni pojem. S tovrstnim pristopom k zunanji politiki je leta 2014 začela Švedska. Zanj je značilno, da enakost spolov in pravice žensk vključi v vsako zunanjepolitično odločitev in aktivnost. K temu je zelo pripomogla resolucija Varnostnega sveta OZN št. 1325 iz leta 2000. Ta se namreč zavzema za vključitev žensk v zadeve miru in varnosti. Kritiki feministične zunanje politike menijo, da v svetu obstaja še veliko drugih neenakosti, ki jih prav tako ne gre zane-marjati. Čeprav je Švedska jeseni 2022 odstopila od feministične zunanje politike, se število držav in njenih pristašev veča. Tovrstnemu pristopu je naklonjena tudi Slovenija. Pri tem pa države, vključno s članicami EU, niso vedno dosledne, kar se je izrazilo leta 2022 ob uporabi iranskih žensk zoper režim mul, ki je teptal njihove temeljne pravice. Prednost je dobila *real politik*, s pravi poslovnimi in drugimi interesi, čeprav naj bi bile človekove pravice bistvo odnosov EU z drugimi državami in regijami.

Velja dodati, da tudi Nato že nekaj časa vključuje vidik spola v vse svoje aktivnosti od misij in operacij, strateških obveščevalnih dejavnosti in boja zoper terorizem do obrambnega načrtovanja in razvoja novih zmogljivosti. Strateški koncept Nata ženske, mir in varnost ter človekovo varnost vključuje med svoje prednostne naloge.

Fence Sitters – tisti, ki sedijo na plotu, ki se v zvezi z nekim (spornim) zunanjepolitičnim vprašanjem nočejo zameriti ne eni ne drugi strani in tako večinoma ostanejo nevtralni. Marca 2022 jih je ob glasovanju v Generalni skupščini OZN od 193 članic svetovne organizacije 141 obsodilo rusko invazijo na Ukrajino, zahtevalo takojšnji, brezpogojni in popolni umik ruskih sil iz ukrajinskega ozemlja in tako podprlo suverenost, neodvisnost in ozemeljsko celovitost Ukrajine. Pet držav (Belorusija, Eritreja, Severna Koreja, Sirija in Rusija) je podprlo rusko početje, 35 pa se jih je pri glasovanju vzdržalo in s tem iz različnih razlogov »obsedelo na plotu« in se niso, ali so se le v manjšem obsegu), pridružilo sankcijam EU in ZDA zoper agresorko Rusijo. Med njimi sta bili tudi Kitajska in Indija. Prva, ki je pred nekaj tedni z Rusijo sklenila strateško partnerstvo brez omejitev, si med drugim ni želela popolnoma pokvariti odnosov z EU in se izogniti sankcijam s strani ZDA ter ne nazadnje »požreti« lastnih besed, ko načeloma zagovarja ozemeljsko celovitost držav in nevmesavanje v njihove notranje zadeve. Indija, v preteklosti tudi goreča zagovornica neuvrščenosti, pa ni želela ogroziti tradicionalnih nabav sodobnega ruskega orožja.

5 eyes – pet oči, pet angleško govorečih držav (Avstralija, Kanada, Nova Zelandija, Velika Britanija in ZDA), ki so se dogovorile, da si ne bodo medsebojno prisluškovale (vohunile) in katerih obveščevalne službe med seboj tesno sodelujejo.

Final act – končni dokument, formalni povzetek dogajanja na mednarodni konferenci, ki vključuje tudi seznam doseženih sporazumov in sprejetih resolucij. Običajno ne gre za mednarodni sporazum, na primer *Helsinki Final Act*; helsinška sklepna listina. Slednja je bila sprejeta ob koncu konference o varnosti in sodelovanju v Evropi v Helsinkih leta 1975. Podpisali so jo 35 evropskih držav, ZDA in Kanada. Namen konference je bil izboljšati odnose na stari celini (med Zahodom in komunističnim blokom). Helsinška sklepna listina o varnosti in sodelovanju v Evropi vsebuje deset temeljnih načel, med njimi suverenost držav, nedotakljivost meja, vzdržnost od uporabe sile in grožnje s silo, enakost pravic in samoodločbe narodov, spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, vključno s svobodo mišljenja, vesti, vere in prepričanja.

Final provisions – končne določbe v mednarodnem aktu.

Fin de non-recevoir – zavrnitev uradne pritožbe ali zahteve, ne da bi se spuščalo v njeno vsebino, izmikajoč odgovor.

Finesse – finesa, na primer *exceptional diplomatic finesse*; izredna diplomatska finesa (prefinjenost, spretnost).

First-arrival privileges – oprostitev carine in dajatev za diplomate osebne stvari in stvari njegovega gospodinjstva ter njegovih družinskih članov ob prispetju v državo sprejemnico.

First-person cable – diplomatsko sporočilo, depeša v prvi osebi. V zelo redkih, izjemnih primerih jo vodja diplomatske misije pošlje neposredno zunanjemu ministru.

First lady – prva dama, neuradni naziv za soprogo vodje države, ki ni monarh, na primer predsednik republike. Moška ustreznica izraza bi bila *first gentleman*. V ZDA predsednika in njegovega zakonca imenujejo tudi prvi par, *first couple* in kadar imata otroke, prva družina, *first family*.

First person note – glej Note.

First poster – diplomat, ki prvič službuje na diplomatskem predstavništvu v tujini.

First secretary – diplomatski rang pod svetovalcem in nad drugim sekretarjem.

Fissile Material Cutoff Treaty – predlagana mednarodna pogodba, s katero bi se prepovedala nadaljnja izdelava cepljivega materiala (visoko obogatena urana in plutonija), potrebne za izdelavo nuklearnega orožja. Glej Conference on Disarmament (CD).

Flag – glej Diplomatic flag.

Flag at half-mast – zastava se na diplomatski misiji razobesi na pol droga v znak spoštovanja in solidarnosti ob dnevih žalovanja.

Flag of convenience – poslovna praksa, registracija ladje v državi, kjer so zahteve blažje, ugodnosti večje, s katero pa lastnik nima drugih vezi. Uporablja se tudi izraz *foreign flagging*. Glej tudi Flag state.

Flag of truce – bela zastava, določena v haaškem pravilniku iz leta 1907, pod katero se v času sovražnosti odposlanec ene strani odpravi k drugi na pogovore, pogajanja (o vdaji, vzpostavitvi premirja itd.). Izražala naj bi njegovo miroljubnost in mu tako zagotavljala osebno varnost. Njena zloraba pomeni verolomno dejanje in kršitev mednarodnega humanitarnega prava.

Flagship – ladja poveljnika flote, ki ima njegovo zastavo.

Flag state – država zastave. Vsaka ladja mora biti registrirana v eni od držav. Ima njeno zastavo oziroma njeno »državljanstvo«. Pomeni pristojnost države, po katere pravu je ladja registrirana. Država ima oblast in odgovornost, da uveljavlja svoje predpise na tej ladji, vključno z inšpekcijo, varnostjo, dokumentacijo glede varnosti pred onesnaženjem. Vsaka ladja je lahko registrirana le v eni državi, lahko pa državo registracije tudi spremeni. Glej Flag of convenience.

Flash telegram – depeša največje nujnosti.

Flexibility – v pogajanjih pripravljenost za prilagoditev stališča in delno upoštevanje interesov drugih.

Floor – del konferenčne dvorane, kjer sedijo delegati. To speak *from the floor*, govoriti s svojega sedeža, in ne z govornice, *rostrum*. *To take the floor*; začeti govoriti. *To seek the floor*; zaprositi za besedo.

FLOTUS (First Lady of the United States) – prva dama Združenih držav Amerike. V času od 2017 do 2021 je to bila Melania Trump, slovenskega porekla (rojena Knavs).

Fluency – tekoče govoriti in pisati v tujem jeziku, na primer: *fluency in Spanish is essential*; tekoče govoriti špansko je nujno.

Flux – stanje nenehnih sprememb.

Flying a kite – glej Ballon d'essai.

Focal point – oseba, institucija, ki jo imenuje vlada in je kanal za komuniciranje v zvezi z neko zadevo.

Foe – sovražnik (oborožen).

Foggy Bottom – pogovorno ime za ameriško ministrstvo za zunanje zadeve po delu Washingtona, kjer ima sedež; tam je bilo včasih močvirje.

Following up – narediti naslednji korak, na primer po sklenitvi sporazuma organizirati pregledno konferenco (*follow-up conference*), kjer naj bi se ugotovilo, če in kako se sporazum uresničuje.

Food for thought – besedilo, ki naj bi dalo misliti oziroma naj bi poživilo razpravo. Skrbno naj bi se preučilo, saj vsebuje nove, smeje poglede oziroma rešitve, na primer za krepitev sodelovanja med EU in OZN pri upravljanju kriz.

Force majeure – višja sila, nepredvidljiv, nepričakovan dogodek, ki ga ni mogoče preprečiti. Razbremenilni razlog za izpolnitev obveznosti.

Force multiplier – ojačevalec moči. Moč države se na primer okrepi z močnimi partnerstvi ali zavezništvi. To je bila na primer prednost ZDA v primerjavi s Sovjetsko zvezo.

Foreign affairs – zunanje zadeve, politika ene države v odnosu do drugih držav. Glej tudi Foreign policy.

Foreign affairs community – poznavalci zunanjih zadev v mestu, državi (člani skupine za razmislek (*think tank*), akademiki, novinarji, komentatorji), ki običajno niso neposredno udeleženi v uradnih diplomatskih dejavnostih. V ZDA tudi ime za vse vladne institucije, ki so udeležene v odnosih s tujino.

Foreign Affairs Council (FAC) – v EU Svet ministrov, ki ga sestavljajo ministri za zunanje zadeve držav članic.

Foreign Aid – pomoč tujini. Prostovoljna gospodarska, tehnična ali vojaška pomoč (vlade in drugih institucij) ene države (lahko tudi mednarodne organizacije) drugi z namenom lajšanja težav, stabilizacije, obnove ali obrambe. Običajno pod ugodnimi pogoji ali brezplačna. Lahko je tudi humanitarna, na primer v primeru naravnih nesreč. Pomoč tujini je marsikdaj pomembno orodje pri izvajanju zunanje politike določene države. ZDA so s t. i. Marshallovim načrtom nudile odločilno pomoč pri

obnovi v drugi svetovni vojni razdejane zahodne Evrope. S tem so si med drugim pridobile zaveznice pri zmanjševanju vpliva komunističnih strank in Sovjetske zveze. Slovenska pomoč tujini je bila v preteklih desetletjih usmerjena predvsem na območje Balkana in vzhodne Evrope ter deloma tudi Afrike in Azije (Afganistana). Glej tudi Official development assistance (ODA) in Humanitarian diplomacy (assistance).

Foreign, Commonwealth and Development Office (FCDO) – Ministrstvo za zunanje zadeve Velike Britanije, uporablja se tudi le ime *Foreign Office*.

Foreign flagging – glej tudi Flag of convenience.

Foreign intelligence – informacije o tujih zadevah, zadevah drugih držav, ki so jih pridobile obveščevalne službe (*foreign intelligence agencies*).

Foreign interference in democracies – v demokratične države se po prihodu na oblast Vladimirja Putina vmešava predvsem Rusija, pa tudi Iran, Kitajska itd. Tarče ruskega vmešavanja so bile najprej države nekdanje Sovjetske zveze in nekdanje komunistične države srednje in vzhodne Evrope. Rusija jih je želela odtegniti od zahodne liberalne demokracije in pridobiti svoje interesno območje. Po letu 2014 pa je Rusija, da zmanjša njihov vpliv, začela diskreditirati demokratične institucije v samih članicah Nata in EU. Pri vsem tem uporablja najrazličnejša orodja, od kibernetičnih napadov, širjenja dezinformacij, korupcije, podpore skrajnim političnim skupinam, organiziranega kriminala do energentov ali celo vojaških vpadov. V veliko pomoč so ji internet in družabna omrežja.

Foreign military base – del ozemlja suverene države, ki je dan na voljo drugi državi za rabo s strani njenih oboroženih sil. Podrobnosti oziroma pogoji se običajno določijo s formalnim sporazumom, na primer ameriških vojaških baz na Japonskem ali ruske v Siriji. Ni pa nujno vedno tako.

Foreign ministry – vladno ministrstvo, ki je formalno prvenstveno odgovorno za pomoč pri oblikovanju, vodenju ter še posebej usklajevanju in izvajanju zunanje politike oziroma za vzdrževanje odnosov z drugimi mednarodnimi subjekti. Vodi ga minister za zunanje zadeve, *foreign minister*. V nekaterih državah imenovan tudi *foreign secretary*. V zadnjih letih naj bi se njegov pomen in s tem pomen ministrstva, ki ga vodi, nekoliko zmanjšala, saj je v več držav (Kitajska, Japonska, Velika Britanija, ZDA) prišlo do oblikovanja svetov za državno varnost, vezanih na urad predsednika države ali vlade. V času, ko je stikov med državami in drugimi mednarodnimi subjekti čedalje več, pa bo vloga ministrstva za zunanje zadeve pri njihovem vsakodnevem upravljanju nedvomno še naprej nujna. Glej tudi Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije.

Foreign policy – zunanja politika, celota politik države v odnosu do tujine (politična, varnostna, gospodarska).

Foreign policy begins at home – zunanja politika se začne doma. Zunanja politika je tesno povezana z notranjo, pravzaprav je njeno nadaljevanje zunaj državnih meja. Zunanjepolitične odločitve so močno povezane z notranjepolitičnimi vidiki, na primer slovenska politika do Hrvaške v zadnjih desetletjih. V nekem trenutku je slovenska zunanja politika celo prerasla v *one issue policy* - politiko enega samega vprašanja, tj. vprašanja odnosov s sosednjo državo. Tudi verodostojnost zunanje politike se začne doma. Država se v tujini težko zavzema za demokracijo, če je ne uveljavi doma.

Foreign policy instruments – glavni instrumenti zunanje politike so diplomatska pogajanja, sankcije, zunanja trgovina, razvojna in druga pomoč, uporaba oboroženih sil itd.

Foreign Policy of Technology – glej Techplomacy.

Foreign relations – odnosi s tujino, odnosi med državami. Glej tudi Foreign affairs oziroma Foreign policy.

Foreign service – zunanja diplomatska služba (vključujoč tudi konzularno).

Foreign Service Institute – diplomatska akademija ministrstva za zunanje zadeve ZDA.

Foresight – pogled naprej, predvidevanje prihodnjih dogodkov.

Forestall – preprečiti.

Formal – v skladu s pravili, na primer *a formal sitdown dinner*; formalna večerja (za mizo, s sedežnim redom, zdravico itd.). Tudi uraden, na primer *a formal complaint*; uradna pritožba. Tudi večerna obleka.

Formal diplomacy – glej Track one diplomacy.

Formal informals – najbolj formalna neformalna srečanja odborov Generalne skupščine OZN in nekaterih drugih forumov. Srečanja so zaupna, se ne snemajo in o njih se ne podajajo izjave za javnost.

Formalities – formalnosti, na primer mejne, carinske, del običajnega postopanja, ki se jim ne da izogniti in ki običajno potekajo brez zapletov.

Formula – v pogajanjih splošna načela, na katerih naj bi temeljila rešitev oziroma podlaga za končni sporazum. Uporabljajo se tudi drugi izrazi, kakor sta *guidelines* – smernice, *framework for agreement* – okvir za sporazum itd.

Forum – mednarodno srečanje, na primer *Bled Strategic Forum*.

Forum on China-Africa Cooperation (FOCAC) – srečanje vsaka tri leta, ki se ga udeležijo vodje skoraj vseh afriških držav in Kitajske. Ta je že prvi trgovinski partner Afrike (kupi vse predvsem surovine) in vse pomembnejši investitor (40 milijard dolarjev v letu 2015).

Forum shopping – postavljanje nekega vprašanja v več mednarodnih organizacijah z namenom ugotavljanja, kje bi bil izplen največji.

Forum slovanskih kultur – mednarodna neprofitna ustanova, ki je bila ustanovljena (na pobudo slovenske vlade) leta 2004 s sedežem v Ljubljani s ciljem krepiti sodelovanje med slovanskimi državami na področjih kulture, izobraževanja in znanosti. Deluje v trinajstih državah (Belorusiji, Bolgariji, Bosni in Hercegovini, Češki, Črni gori, Hrvaški, Makedoniji, Poljski, Ruski federaciji, Slovaški, Sloveniji, Srbiji in Ukrajini).

Four Freedoms – štiri svoboščine: svoboda govora, svoboda veroizpovedi, svoboda od pomanjkanja in svoboda od strahu. Uživali bi jih naj vsi Zemljani. V svojem govoru o stanju v državi jih je leta 1941 prvič omenil ameriški predsednik Franklin D. Roosevelt. So podlaga za Univerzalno deklaracijo o človekovih pravicah iz leta 1948.

Frais de representation – finančni dodatek vodji diplomatskega predstavništva in lahko tudi drugim diplomatom, na primer za pogostitev sogovornikov oziroma pripravo različnih družabnih dogodkov v dobro službe oziroma za uveljavljanje določenih interesov. V slovenski diplomaciji imenovan reprezentanca.

Framework treaty – okvirni večstranski sporazum, mednarodna pogodba, ki na splošno ureja neko vprašanje. Podrobnosti naj bi se dorekle z naknadnimi sporazumi, t. i. protokoli.

Françafrique – države zahodne Afrike, kjer ima Francija močan vpliv.

Franchise de l'hotel – pravica diplomatske misije, da svoje prostore uporablja v predpisane namene.

Francophonie – uradno ime je *L'Organisation internationale de la Francophonie*. Mednarodna organizacija francosko govorečih držav in skupnosti z vseh celin, ki sta jim skupna francoski jezik in kultura. Namen organizacije je njuna nadaljnja

promocija, pa tudi podpora miru, demokraciji in človekovim pravicam. Slovenija ima status opazovalke.

Freedom of communication – država sprejemnica mora zagotoviti svobodno komuniciranje diplomatske misije države pošiljateljice v službene namene.

Freedom of movement – člani diplomatske misije načeloma uživajo svobodo gibanja v državi sprejemnici. Zaradi državne varnosti pa jo ta lahko omeji, na primer na glavno mesto z bližnjo okolico. Po načelu vzajemnosti pa lahko pričakuje, da bo podobno glede njenih diplomatov ravnala tudi država pošiljateljica. Tak je bil primer iz leta 2018, ko so ZDA omejile gibanje pakistanskim diplomatom na krog s premerom 25 milj od njihovega veleposlaništva. Nato so pakistanske oblasti sprejele enak ukrep glede ameriških diplomatov v Islamabadu. Sicer pa so prakso omejevanja gibanja tujih diplomatov vzpostavile in vneto izvajale Sovjetska zveza in druge komunistične države.

Freedom of the seas (mare liberum) – pravica svobodne (proste) plovbe po oceanih oziroma na odprtem morju. Vsebuje jo (in še nekatere druge pravice) Konvencija združenih narodov o pomorskem pravu (*UNCLOS*).

Free port – del pristanišča države, kamor je mogoče z namenom predelave stvari uvažati brez plačila carine pod pogojem, da se nato iz pristanišča neposredno izvozijo.

Free-rider problem (Free riding) – kadar nekdo za neko (javno) dobroto ali storitev plača manj kakor drugi ali pa sploh nič, uživata jo pa oba. V NATU na primer nekatere države članice za obrambne namene prispevajo relativno veliko manj kakor nekatere druge, vse pa v enakem obsegu uživajo zaščito zaveznitva. ZDA se zadnja leta (pod predsednikoma Obama in Trumpom) pritožujejo nad nesorazmernim bremenom. Se pa stanje izboljšuje in evropske zaveznice v obrambne namene prispevajo čedalje več sredstev.

Free seating – brez sedežnega reda.

Free trade – prosta trgovina med državami brez carinskih, količinskih ali drugih omejitev. Nasprotje protekcionizma. Pravila proste trgovine so na svetovni ravni oblikovana v okviru Svetovne trgovinske organizacije, na regionalnih ravneh pa jo lahko še dodatno zagotavljajo regionalni sporazumi oziroma organizacije (na primer *European Economic Area*, *Mercosur*). Prostotrgovinski sporazumi so lahko večstranski ali dvostranski.

Free trade area – območje več držav, med katerimi poteka prosta trgovina. Za razliko od carinske unije so politike teh držav v odnosu do tretjih lahko različne (pomeni torej nižjo stopnjo gospodarskega povezovanja držav kakor carinska unija).

Freeze for freeze – dogovor, da ena stran zamrzne eno, druga pa drugo zadevo, kar zmanjšuje medsebojno napetost in omogoča nadaljnje pomembnejše koncesije. Na primer v zameno za zamrznitev severnokorejskih jedrskih poskusov so ZDA zamrznile vsakoletne vojaške vaje južnokorejskih in svojih sil v Južni Koreji.

Fremeny – subjekt (država, posameznik), s katerim prijateljuje drug subjekt, čeprav med njima vladata rivalstvo in antipatija, nekakšen prijatelj po sili razmer. Za marsikoga so v Nemčiji to ZDA zlasti glede odnosov s Kitajsko in Rusijo. Zaradi odvisnosti od ameriškega jedrskega dežnika, ki jih štiti pred rusko nevarnostjo, morajo prijateljevati z ZDA, čeprav imajo v odnosu do Kitajske in gospodarskega sodelovanja z njo marsikdaj nasprotujoče si interese.

Frequency – pogostost, na primer *the alarming frequency of ceasefire violations*; alarmantna pogostost kršitev premirja.

Friendly relations – Pomenijo normalne odnose med državama.

Friend of the chair – delegat na konferenci, ki ga je predsedujoči zaprosil, mu podelil nalogo, da v neki zadevi skuša najti, oblikovati konsenz.

Friends – neformalna skupina držav, ki podpira neko državo ali mednarodno organizacijo (na primer Mednarodno kazensko sodišče). Pogosto gre za neke vrste posredovanje. *Friends of the chair*, prijatelji predsedujočega, so kontaktna skupina, ki jo sklicuje predsedujoči organizacije oziroma konference. Glej tudi *Contact group*.

Friendship association – društvo prijateljstva, ki se zavzema za poglobljeno sodelovanje med dvema državama, narodoma, na primer Društvo slovensko-hrvaškega prijateljstva.

Friends of cohesion – prijatelji kohezije, neformalna skupina držav EU (Bolgarija, Ciper, Češka, Estonija, Grčija, Hrvaška, Italija, Latvija, Litva, Madžarska, Malta, Poljska, Portugalska, Romunija, Slovaška, Slovenija in Španija), neto prejemnic sredstev iz proračuna EU. Oblikovana je bila leta 2005. V njej države članice združujejo svoje moči in se usklajuje ob sprejemanju večletnega finančnega načrta. Prizadevajo si za ohranjanje zadostnih sredstev v t. i. kohezijskem skladu. Ta je namenjen odpravljanju ekonomskih in socialnih razlik med državami članicami EU.

Frontline diplomacy – dvostranska diplomacija v pomenu diplomacije kot prve, ki v tujini, na »fronti« brani interese države. Včasih ta izraz pomeni delovanje diplomatskih predstavnikov v nekem, vse prej kakor varnem okolju, na primer na območju spopada (Afganistan, Irak, Sirija).

Frontloading – kadar je učinek s sporazumom sprejetih zavez čutiti predvsem na začetku prilagoditvenega obdobja.

FSB (The Russian Federal Security Service, Federalnaja služba bezopasnosti) – ruska zvezna varnostna služba, naslednica KGB.

Fudging – glej Constructive ambiguity.

Fulbright Program – Fulbrightov program je najbrž najuspešnejši ameriški program kulturnih izmenjav oziroma izmenjav oseb in znanja. Ustanovljen je bil leta 1946. Prestižne štipendije, ki jih podeljuje (letno nekaj tisoč), omogočajo študij, izpopolnjevanje in raziskovalno delo Američanom na izobraževalnih ustanovah v tujini in obratno tujim državljanom na prestižnih ameriških institucijah. Program, ki se pretežno financira iz proračuna ZDA, deluje v 160 državah, med drugim od leta 1965 tudi v Sloveniji.

Full and frank discussion – oster diplomatski pogovor, a brez uspeha ali učinka.

Full partner – država, ki z drugimi državami tesno sodeluje pri nekem projektu, na primer v boju proti mednarodnemu terorizmu.

Full powers – pooblastilo za podpis mednarodnega sporazuma. Običajno ga izda minister za zunanje zadeve. Poleg njega imata takšno pooblastilo že po položaju še vodja države in vodja vlade. Ima ga tudi veleposlanik, če je pooblaščen – *plenipotentiary*.

Function – funkcija, naloga. Glej Consular functions, Diplomatic functions.

Functional approach – stališče, da diplomat uživa privilegije in imunitete, ne zaradi sebe kot takega, ampak zaradi nalog, ki jih opravlja, oziroma da bi bil pri tem učinkovit.

Functional department – organizacijska enota na ministrstvu za zunanje zadeve, ki se ukvarja z neko splošno temo, na primer človekovimi pravicami, mednarodnimi organizacijami, za razliko od geografske organizacijske enote, ki se ukvarja z državami nekega območja, na primer jugovzhodne Evrope.

Fundacija Danila Türka Pustimo jim sanje – ustanovljena je bila leta 2010 z namenom pomoči otrokom, žrtvam zlorab in nasilja. Na mednarodnem področju je pomagala pri rehabilitaciji otrok, žrtev vojne iz Gaze in pri projektu izgradnje vrtca na Madagaskarju (vodi ga misijonar Pedro Opeka).

Fundamentalism – ideološka doktrina, ki od svojih članov zahteva popolno poslušnost. Običajno se s tem misli na pripadnike ekstremističnih, terorističnih skupin in totalitarnih režimov.

Funeral diplomacy – glej Working funeral.

FYI – v tvojo/vašo informacijo (*for your information*), ko se pričakuje, da se zadeva vzame na znanje, ne da bi nato potekala tudi dejavnost v zvezi z njo.

G

GAC (General Affairs Council) – srečanje ministrov EU za zunanje zadeve.

GAFAM – Google, Apple, Facebook, Amazon, zelo močna večnacionalna privatna podjetja za informacijske tehnologije (IT), ki prevzemajo nekatere naloge, ki jih je v preteklosti opravljala (nacionalna) država. Če se doda še Microsoft, se uporablja kratica GAFAM. Njihov vpliv na vsakodnevno življenje postaja vse večji. Postajajo tudi vse bolj vplivnejši v mednarodni skupnosti. Višina njihovih prihodkov in število uporabnikov njihovih storitev presegajo BND in število prebivalcev marsikaterih držav. Z njimi sicer še niso izenačena, se pa njihovi lastniki in vodje srečujejo z vodji držav in vlad. Danska je leta 2017 celo imenovala svojega tehnološkega veleposlanika v Silicijski dolini, kjer je sedež nekaterih IT velikanov.

Gaining traction – pridobivati podporo, pomen, biti na dobri poti, da se ideja ali predlog uresniči.

Gala – poseben, razkošen, zabaven družabni dogodek z nastopajočimi, kjer morajo gosti spoštovati pravila oblačenja, na primer *a black-tie gala* (prireditve, kjer so moški oblečeni v slavnostni suknjič, običajno črne barve s šal ovratnikom in črnim metuljčkom).

Game changer – dogodek, nov predlog stališča, pogumna, tvegana pobuda, ki bistveno spremeni obstoječe stanje, dotedanji potek dogajanja oziroma pogajanj. Takšna je bila odločitev predsednika Egipta Sadata leta 1977, da za dosego miru z Izraelom obišče njegovo prestolnico v zahodnem Jeruzalemu. Obisk je bistveno pripomogel k sklenitvi mirovnega sporazuma med državama dve leti pozneje.

Gamesmanship – umetnost zmagovati (in pri tem uporabljati različne vprašljive, vendar ne nezakonite metode, s katerimi se prelisici nasprotna stran oziroma pridobi psihološka prednost).

Gate-keepers of Democracy – vratarji demokracije. Glej Watchdogs of Democracy.

Gavel – leseno kladivo, ki ga predsedujoči uporablja pri vodenju konference. Na primer, kadar z njim udari enkrat, pomeni, da je bila odločitev sprejeta, ko z njim udari večkrat, prosi za tišino v dvorani itd.

Gazette – uradni list.

General act – včasih ime za večstranski sporazum širšega pomena.

General Assembly – Generalna skupščina OZN, ki jo sestavljajo vse države članice (193). Je eden od šestih glavnih organov svetovne organizacije. V njej ima vsaka država en glas. Je glavni organ za razpravo o politikah in njihovo oblikovanje. Sklicuje se enkrat na leto v septembru in zaseda v različnih segmentih (splošna razprava oziroma visoki segment, zasedanja odborov in drugih podpornih organov, volitve ...). Mogoča so tudi izredna, nujna zasedanja. Odločitve – resolucije se večinoma sprejemajo z navadno ali dvotretjinsko večino navzočih, ki glasujejo. Večinoma gre za priporočila. Odločitve glede proračuna in volitev v Varnostni svet OZN pa so zavezujoče. V generalni skupščini deluje šest glavnih odborov (za varnostna vprašanja, razvojna vprašanja, vprašanja človekovih pravic itd.) in več podpornih teles.

General conference – konferenca, na kateri sodelujejo vsi člani mednarodne organizacije in kjer razpravljajo o njenem delu in sprejemajo odločitve.

General debate – zgodnji del Generalne skupščine OZN ali generalnih konferenc, kjer vodje delegacij dajejo formalne izjave, pogosto v prestolnicah pripravljene vnaprej.

General Delegation – predstavništvo upravne, zvezne enote ene države v drugi, na primer Flandrije v ZDA. Zagotavlja predvsem krepitev odnosov na področju kulture, izobraževanja, znanosti, turizma in gospodarstva.

General document – dokument, ki ga razširja sekretariat konference in ki ni ne *limited* ne *restricted*. Glej tudi *Limited document* in *Restricted document*.

General full powers – splošna polna pristojnost (*full powers*), ki se lahko podeli stalnim predstavnikom v nekaterih multilateralnih organizacijah (OZN, Svet Evrope itd.), kjer potekajo pogajanja o številnih mednarodnih sporazumih.

General international customary law – glej *Customary international law*.

General principles of law – splošna pravna načela (ki jih priznavajo civilizirani narodi) po Statutu Meddržavnega sodišča so eden od treh glavnih formalnih virov mednarodnega prava (poleg pogodbenega in običajnega mednarodnega prava).

Generalized system of preferences – ureditev, po kateri države v razvoju v industrijsko razvite države izvažajo blago brez plačila carine ali z nižjo carino na nevzajemni podlagi.

Generalni konzuli Republike Slovenije (1992–2020) –

Cigoj, Štefan,
Gogala, Anton,

Grasselli, Andrej,
Gregorič, Fedor
Hlep, Jožef,
Jeraj, Jožef,
Jerak, Alenka,
Jesih, dr. Boris,
Jevnišek, Matjaž,
Keček, Jožef,
Killer, Alfred,
Koprol, Marcel,
Kovačič, Matjaž,
Lajnšček, Metka,
Longar, spec. Matjaž,
Muršec, dr. Zlatko,
Novak, Andrej,
Novak, dr. Anton,
Podvršič, Andrej,
Pogačnik, Marko,
Predan, Milan,
Rakovec, Branko,
Rode, Andrej Gregor,
Rupel, dr. Dimitrij,
Sergaš, Ingrid,
Snoj, Dušan,
Sotlar, Marko,
Suhadolnik, mag. Alenka,
Šiftar, mag. Drago,
Špacapan, Črtomir,
Šturm Kocjan, Jadranka,
Šuc, Vojislav,
Šušmelj, Jožef,
Urtelj, Dragica,
Valenčič Pelikan, Vlasta,
Volk, Vojko,
Vrevc, Marko,
Žigon, dr. Zvone,
Žmauc, Jurček.

Generation Z (Gen Z) – generacija, ki je dosegla polnoletnost v drugem desetletju 21. stoletja. Tiha generacija (*silent generation*) so tisti, rojeni v letih 1928–1945. T. i. *baby boomers* so se rodili med letoma 1946 in 1964, generacija X (*generation X*) pa med letoma 1965 in 1980. Naslednja generacija so *millennials (generation Y)*, rojeni

v letih od 1981 do 1996. Generacijo Z nekateri imenujejo tudi *post-millennials*. Ti ne poznajo nevarnosti jedrskega spopada v času hladne vojne ali grozot vojn ob razpadu SFR Jugoslavije. Po generaciji Z je generacija alfa (*generation Alpha*), tj. tisti, ki so se rodili med letoma 2010 in 2025.

Geneva Conventions – mednarodne pogodbe (štiri konvencije iz leta 1949, dva protokola iz leta 1977 in protokol iz leta 2005), ki določajo danes veljavne mednarodnopravne standarde humanitarnega ravnanja v vojnah (niso pa to prve takšne pogodbe, sklenjene v Ženevi. Do prve je prišlo leta 1864, naslednji sta bili iz leta 1906 oziroma 1929.). Njihov temeljni motiv je človeško ravnanje. Nanašajo se na temeljne pravice vojnih ujetnikov, pravice ranjenih ter bolnih vojakov in mornarjev ter civilnih oseb v času vojne. Velik del njihovih določb je mednarodno običajno pravo. Pogosto se imenujejo tudi *Red Cross Conventions*. Po kraju sklenitve konvencij se za ta del mednarodnega humanitarnega prava uporablja tudi izraz ženevska ureditev. Vse štiri temeljne konvencije so ratificirale vse države. Njihov depozitar je Švica. Slovenija jih je nasledila leta 1992. Uradno so bile prevedene v slovenščino leta 2019, ko so tudi izšle (v sodelovanju Ministrstva za zunanje zadeve in Obrambnega ministrstva) v knjižni obliki v zbirki Mednarodno pravo.

Geneva Conventions on the Law of the Sea – v pomorskem mednarodnem pravu (oziroma pravu morja) štiri mednarodne pogodbe (1958), sprejete na prvi konferenci o pomorskem pravu (UNCLOS I). Konvencije opredeljujejo pravila ravnanja v teritorialnem morju in zunanjem pasu, na odprtem morju, ribolov in ohranitev živih naravnih bogastev odprtega morja ter epikontinentalni pas. Pomembnejši pomanjkljivosti ženevske kodifikacije sta bili nerešeno vprašanje širine teritorialnega morja in določitev zunanje meje epikontinentalnega pasu, kar je vodilo v nova pogajanja, ki so se končala leta 1982 na UNCLOS III s sprejetjem Konvencije združenih narodov o pomorskem mednarodnem pravu (Jamajska konvencija).

Genocide – naklepno in sistematično iztrebljanje v celoti ali dela narodnih, etničnih, rasnih ali verskih skupin. Na primer holokavst Judov med drugo svetovno vojno ali poboji v Ruandi (1994) in Srebrenici, BiH (1995). Slednjega so storile enote srbske entitete na varnem območju, ki ga je razglasil Varnostni svet OZN in so ga varovale mirovne enote OZN. Besedo je leta 1944 iz latinščine ustvaril poljski pravnik Lemkin.

Genocide Convention – konvencijo s polnim imenom *The Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* je sprejela Generalna skupščina OZN leta 1948. Začela je veljati tri leta pozneje. Nanaša se na pravno opredelitev genocida, njegovo preprečevanje in kaznovanje oseb, ki so ga zagrešile. Opredelitev genocida iz konvencije je bila v 90-ih letih prejšnjega stoletja v nespremenjeni obliki kot eno od kaznivih dejanj vključena v statute *ad hoc* mednarodnih kazenskih

tribunalov (ICTY, ICTR), leta 1998 pa tudi v Statut Mednarodnega kazenskega sodišča.

Gentlemen's agreement – dogovor, katerega spoštovanje ne temelji na pravni zavezi, ampak na medsebojnem zaupanju in spoštovanju ter časti.

Geographical balance, equity or representation – zagotovitev, da so položaji v mednarodni organizaciji geografsko ustrezno porazdeljeni.

Geographical department – organizacijska enota na ministrstvu za zunanje zadeve za odnose z državami določenega območja za razliko od *functional department*. Glej tudi Functional department.

Geographical post – mesto v sekretariatu mednarodne organizacije, ki ga vedno zaseda oseba iz države ali regije, da se zagotovi enakomerna geografska zastopanost osebja sekretariata.

GEOINT (geospatial intelligence) – za razliko od HUMINT-a in SIGINT-a, torej zbiranja obveščevalnih podatkov bodisi od človeških virov bodisi s prestrezanjem in dešifriranjem telegrafskih, radijskih in elektronskih sporočil, se pri GEOINT skuša do obveščevalnih podatkov priti s sateliti, letali in droni. Analizirajo se posnetki iz vesolja in ozračja ter druge geoprostorske informacije in na ta način razkriti prikrite dejavnosti na Zemlji.

Geopolitics – nauk o vplivu geografskih dejavnikov na politiko, položaj in moč države. Za geopolitiko lahko rečemo, da je večna in tekmovalna.

Gesture – gib z roko, telesom, s katerim se poudari misel ali občutek. Tudi dejanje v širšem pomenu, na primer spravljivo dejanje, dejanje predaje, dejanje dobre volje. Na primer *North Korea releases three American prisoners in apparent goodwill gesture ahead of planned summit between Trump and Kim*; Severna Koreja je izpustila tri ameriške jetnike, kar je očitno dejanje dobre volje pred načrtovanim srečanjem predsednikov Trumpa in Kima.

Get (meet) one's comeuppance – ko je nekdo deležen ravnanja (kazni, negativnih posledic), ki si ga zasluži.

G5 – skupina petih držav razvijajočih se ekonomij (Brazilija, Indija, Južna Afrika, Kitajska in Mehika), ki se zavzemajo za dialog in razumevanje med razvitimi državami in državami v razvoju.

Ginger group – skupina delegacij, ki zagovarja neko idejo. Glej tudi *Like minded countries*.

Give and take – obojestranske koncesije in kompromis, na primer *there has to be give and take on both sides*; obe strani morata privoliti v koncesije.

Global civil society – nejasen izraz, ki se šele oblikuje. Pomenil naj bi raznolike skupine civilne družbe, ki delujejo prek državnih meja in vplivajo na današnji svet (*Amnesty International, Federation of International Football Associations, Ford Foundation, Global Centre for the Responsibility to Protect, International Red Cross* itd.).

Global Coalition to Defeat ISIS (Islamic State of Iraq and Syria) – svetovna koalicija proti Islamski državi. Uporablja se tudi ime *Global Coalition Against Daesh*. Pod vodstvom ZDA je bila ustanovljena leta 2014 z namenom poraziti t. i. Islamsko državo, teroristično organizacijo (nep priznana protodržavo) in njeno ekstremistično ideologijo (fundamentalistično, salafistično džihadistično doktrino sunitskega islama). Med 80 članicami (države in mednarodne organizacije) je tudi Slovenija. Pripadniki slovenske vojske so (v sklopu nemškega kontingenta) v Erbilu usposabljali pripadnike iraških oziroma kurdskih sil, da bi bili sposobni spopasti se s pripadniki Islamske države, če bi se ta po vojaškem porazu spet opomogla.

Global commons – oznaka za bogastva planeta Zemlje, ki si jih deli človeštvo – oceani, Antarktika, ozračje itd. Po mnenju nekaterih je to tudi kibernetični prostor.

Global Gateway Initiative – pobuda EU, imenovana globalni pristop, iz leta 2021 v višini 300 milijard evrov je namenjena investicijam v infrastrukturne projekte v bližnjem svetu v razvoju in še posebej v Afriki. Pri tem se upoštevajo evropski standardi in vrednote ter cilji razogljičenja in se utira pot evropskim podjetjem. Ob tem naj bi se krepili strateška avtonomija EU v ekonomskih in političnih odnosih s tem delom sveta, medsebojna povezanost in geopolitični vpliv EU. Vpliv Kitajske se je zadnja leta v državah Afrike, Latinske Amerike in Azije namreč močno povečal.

Projekt je tesno povezan s partnerstvom za globalno infrastrukturo in naložbe (PGII)¹⁷ skupine G-7 in je očitna protiutež kitajski pobudi pasu in ceste (BRI).

Global governance – svetovno upravljanje, ne najbolj primeren izraz se nanaša na aktivnosti mednarodnih organizacij z bolj ali manj univerzalnim članstvom, na primer OZN. Vladni dejavnosti podobne aktivnosti mednarodnih subjektov, njihovo sodelovanje, skupno upravljanje, s katerimi se v čedalje večji globalni medsebojni odvisnosti urejajo zadeve, ki presegajo meje držav, torej ključne mednarodne zadeve in

17 Partnership on Global Infrastructure and Investment.

težave. Gre za zagotavljanje globalnih javnih dobrin, kot so mir in varnost, delujoči mednarodni trg, varstvo svetovnega okolja, trajnostni razvoj in podobno, s svetovnimi mednarodnimi institucijami, vključujoč mednarodne organizacije in mednarodno pravo. Ne gre ga zamenjevati z globalno vlado, ta ne obstaja.

Global Guarantor – svetovni porok, mišljene so ZDA. Te so v času po drugi svetovni vojni zagotavljale ohranitev liberalnega mednarodnega reda v pretežnem delu sveta. T. i. zahodnim državam v Evropi in Aziji ter Pacifiku so tudi zagotavljale varnost pred ruskim in kitajskim ogrožanjem, ne nazadnje z jedrskim dežnikom. Izkušnja z vladavino predsednika Donalda Trumpa kaže, da ne gre izključiti, da se lahko ZDA, katerih moč hegemonu slabi, zaradi notranjepolitičnih razlogov oziroma prevlade lastnih interesov odločijo za drugačno politiko oziroma izolacionizem. Zaveznice, ki so se zanašale na ZDA in kolektivno varnost, pa s tem prepustijo same sebi, kar bi imelo velike geopolitične posledice. To je tudi eden od razlogov za graditev strateške avtonomije EU.

Global public goods – dobrobiti, ki jih uživajo vse države, vsi ljudje, vse generacije. Ne uživajo jih torej le nekateri posamezniki ali posamezniki le v eni državi. Večino njih je ustvaril človek s povezovanjem prek meja (mednarodna varnost, spoštovanje državne suverenosti, mednarodni trgovinski sistem, mednarodni prometni sistem, spoštovanje intelektualnih pravic, uporaba kibernetnega prostora, splošni dostop do izobrazbe in zdravstvene oskrbe, nadzor nad nalezljivimi boleznimi itd.), nekaj pa jih nudi tudi narava (ozonski sloj).

Global South – globalni jug, številčna skupina držav iz Afrike, Latinske Amerike, Azije, s Karibov in Oceanije z določenimi družbenoekonomskimi in političnimi značilnostmi. Ne gre le za države na geografskem jugu, v njih živi večina človeštva. Gre za države v razvoju, na začetku industrializacije, goste naseljene, z nizkimi dohodki, slabo infrastrukturo, vendar z naravnimi bogastvi, večinoma so to nekdanje kolonije s krhko demokracijo ali avtoritarno ureditvijo. Njihovi interesi se pogosto razlikujejo od interesov razvitega severa ali zahoda. So pogosto poligon tekme za vpliv med ZDA in Kitajsko ter Rusijo ter nekaterimi drugimi svetovnimi in regionalnimi akterji.

Global village – prispodoba za današnji, tesno povezani oziroma skrčeni svet elektronskih komunikacij, medijev, takojšnjega pretoka informacij, letalskih potovanj in velike medsebojne gospodarske, politične in socialne odvisnosti. Avtor izraza je Kanadčan Marshall McLuhan.

Globalism – stališče, da se svetovne težave rešujejo na svetovni ravni.

Globalization – precej nejasen izraz, ki se nanaša na sklop sprememb v družbi, politiki in še zlasti ekonomskem sistemu 20. stoletja. Spremembe so posledica interakcije in povezovanja v svetu – razširjenega prostega pretoka blaga, kapitala, ljudi, informacij

in idej ter s tem izmenjav na svetovni ravni ter izrednega razvoja na področju komunikacij. Pri tem imajo pomembno vlogo večnacionalne korporacije. Kapitalizem se je z globalizacijo uveljavil kot prevladujoči svetovni sistem. Globalizacija pa ima tudi slabo stran, ne nazadnje izgubo delovnih mest v predelovalni industriji razvitih držav, ki je imela resne socialne, gospodarske in tudi politične posledice. Nastale so zahteve za spremembe pravil oziroma pravičnejše in vzdržno svetovno gospodarstvo. Finančna kriza, krepitev nacionalizma in protekcionizma in ne nazadnje tehnološke spremembe in vidiki varstva okolja so začeli omejevati globalizacijo. K temu je prispevala tudi pandemija covida-19. Namesto cene blaga ima prednost njegova dosegljivost, varnost njegove nabave. Gre torej za omejeno oziroma delno globalizacijo.

Goethe-Institut – ustanova, ustanovljena leta 1951, s številnimi podružnicami po svetu je glavni nosilec nemške kulturne diplomacije. V Sloveniji deluje od leta 2004.

Golob, Ignac (1931–2002) – poklicni diplomat. Veleposlanik SFRJ v Mehiki, Kostariki, Hondurasu in Panami, vodja delegacije na konferenci o varnosti in sodelovanju v Evropi (Madrid, Dunaj), stalni predstavnik pri OZN. Nudil je dragoceno pomoč mladi slovenski diplomaciji, sprva kot njen neuradni (pred priznanjem) predstavnik v New Yorku (akreditiran je bil kot novinar Dnevnika pri OZN) in pozneje kot državni sekretar.

Good faith/Bona fide – ravnanje v dobri veri, s poštenimi nameni do drugih, je eno od temeljnih načel prava mednarodnih pogodb.

Good Governance – ko se finančna pomoč nudi tistim državam, ki se trudijo odpraviti korupcijo in podobno. Pomoč se torej nudi pod tem pogojem. Pristop, ki ga zagovarjajo zahodne države, ne pa Kitajska in Rusija.

Good neighborliness – dobro soseditvo, načelo mednarodnega prava, še posebej mednarodnega okoljskega prava, da države usklajujejo svoje interese z interesi sosednjih držav.

Good offices (Bons offices) – nudenje dobrih uslug. Splošni izraz, s katerim se označuje delovanje nepristranske tretje osebe – posameznika, države, mednarodne organizacije, ki si glede mednarodnega ali notranjega spora prizadeva (lahko na zaprosilo ene strani), da sprti strani sedeta za pogajalsko mizo in ga rešita. Lahko tudi ponudi kraj pogajanj. Glej Facilitator. Če postopkovne, organizacijske in tehnične dejavnosti preidejo v predlaganje vsebinske rešitve, govorimo o posredovanju. Glej Mediation. *Good offices* so tudi dejavnosti države zaščitnice. Glej Protecting power.

Goodwill Ambassadors – veleposlaniki dobre volje, imenujejo jih lahko države ali mednarodne organizacije (lahko tudi druge institucije) zato, da promovirajo

določeno, običajno globalno vprašanje. Med državami in širšo javnostjo širijo dobro voljo za njegovo reševanje. Gre večinoma za častno funkcijo. K njihovem imenovanju se pogosto zatekajo organizacije iz sistema OZN – UNICEF, UNESCO, UNHCR in druge. Lahko so to poklicni diplomati, še pogosteje pa strokovnjaki za določeno področje ali znane javne osebnosti, na primer upokojeni politiki, akademiki, pisatelji, športniki, filmski igralci in podobno. V primeru slednjih govorimo tudi o t. i. *celebrity diplomacy*¹⁸.

Goodwill visit – obisk dobre volje predstavnika ene države pri drugi naj bi bil namenjen izboljšanju vzdušja v medsebojnih odnosih.

Government – vlada. Sistem oziroma skupina ljudi, ki upravlja, vodi neko organizirano skupnost, na primer državo.

Government-in-exile – telo, ki trdi, da predstavlja legitimno vlado države, ki je iz takšnih ali drugačnih razlogov zunaj nje. Pogost pojav med drugo svetovno vojno. Druge države lahko takšno vlado v izgnanstvu še naprej priznavajo in z njo vzdržujejo stike.

Governor-general – funkcionar, ki predstavlja monarha in deluje v njegovem imenu v državi, ki monarha priznava kot formalnega vodjo. Gre za nekatere države Commonwealtha (na primer Avstralija in Kanada), ki britansko kraljico ali kralja priznavajo za uradnega šefa države. Imenuje ga monarh na predlog vlade te države.

Gracious – milostljiv, vljuden, prikupen, na primer *he closed with a gracious speech of thanks*; govor je končal z vljudnimi zahvalami.

Grand Bargain – velika kupčija, dogovor. Izraz za doseganje dogovora o normalizaciji odnosov med Iranom in ZDA. Ti so bili slabi že zaradi padca vlade Mohammada Mosaddeqa v režiji ameriške CIA leta 1953. Z iransko revolucijo leta 1979, zasedbo veleposlaništva ZDA v Teheranu, iranskimi težnjami za prevlado na Bližnjem vzhodu, s prizadevanji za pridobitev jedrskega orožja in z nastopom administracije Ronalda Trumpa, pa je prišlo do dodatnega poslabšanja. Leto 2003 je bila sicer priložnost za normalizacijo, ki pa je administracija G. W. Busha ni izkoristila. Tudi izraz za dogovor na svetovnem humanitarnem vrhu leta 2016 nekaterih največjih donatorjev, da povečajo humanitarno pomoč in njeno učinkovitost.

Grandfather clause – določba v sporazumu, zakonskem aktu, ki izvzema posledice dejanj, do katerih je prišlo, preden je Sporazum oziroma akt začel veljati, na primer

18 Diplomacija slavnih.

predsedniški ukaz predsednika ZDA Donalda Trumpa iz junija 2018 o prenehanju ločevanja družin ilegalnih pribežnikov. Ta se ni nanašal na že v preteklosti ločene družine.

Great power – do konca druge svetovne vojne oznaka za veliko (vojaško) silo, državo z vplivom na svetovni ravni (Sovjetska zveza, Velika Britanija, ZDA). Izraz se občasno uporablja še danes in vključuje tudi Kitajsko. Gre za ponovno vse ostrejšo tekmovanje (vojaško, gospodarsko, diplomatsko) med njimi za vplivna področja in nadvlado. Tekmovanje je čedalje bolj tudi tekmovanje med njihovimi političnimi sistemi.

Great power competition – tekmovanje med velesilami. Do tekme med pomembnimi državami glede moči in vpliva ter konfliktov je v preteklosti velikokrat prihajalo. Zadnje tovrstno tekmovanje, ki poteka danes, je na evropskih tleh že tretje v zadnjih nekaj več kot sto letih. Nastalo je deset, petnajst let po unipolarnem svetu po hladni vojni, ki se je končal 11. septembra 2001. Kot vemo, so hladno vojno dobile ZDA. Prvič se je to zadnje tekmovanje med velesilami izrazilo leta 2014 s prvo rusko agresijo na Ukrajino in s kitajskim prilaščanjem Južnokitajskega morja in sprožitvijo kitajske pobude pasu in ceste. Še bolj pa ga je bilo čutiti v času vladavine ameriškega predsednika Trumpa in po umiku ZDA iz Afganistana leta 2021 in po ruski invaziji na Ukrajino pol leta pozneje ter po še odločnejšem in agresivnejšem obnašanju Kitajske glede Tajvana in na splošno.

Gre torej za svetovno, dolgoročno in raznovrstno tekmovanje (politično, ekonomsko, tehnološko, vojaško in podobno), vključno s sistemskim, za prevlado med ZDA, vzpenjajočo Kitajsko in iredentistično Rusijo. Slednji, ki se med seboj čedalje bolj povezujeta, se zoperstavljata mednarodnemu redu, ki so ga po drugi svetovni vojni vzpostavile prve ob pomoči svojih zaveznic. Skušata diskreditirati demokratično ureditev v dobro njune avtokratske ureditve. Gre torej za boj, kdo bo oblikoval prihodnjo varnostno arhitekturo in pravila v zvezi s trgovino, investicijami, tehnološkim razvojem in podobnim. ZDA so še vedno prva sila na svetu, vendar jo pretresajo konflikti tako v republikanski kot tudi demokratični stranki in kot med njima. Moč ZDA se relativno zmanjšuje, kar sta očitno zaznali tudi Rusija in Kitajsko, ki je vsekakor največja tekmica ZDA. Nekateri pod tekmovanjem velesil razumejo zgolj to rivalstvo. V določeni meri pa se vendarle v tekmo velesil, vsaj na določenih področjih in območjih, poleg že omenjene Rusije vključujejo še Japonska, Indija, EU in še kdo. Za oznako tekme velesil se pogovorno uporablja tudi izraz *dog-eat-dog world*¹⁹.

Rivalstvo med velikimi silami otežuje oziroma marsikdaj onemogoča, da bi se s skupnimi močmi spoprijele z regionalnimi in svetovnimi izzivi.

19 Svet, v katerem pes jè (grize) psa.

Green Group – zeleno skupino, ki vključuje Islandijo, Kostariko, Singapur, Slovenijo, Združene arabske emirate in Zelenortske otoke, je ustanovila Slovenija leta 2009. Skupina se zavzema za ambicioznejše podnebne ukrepe (na primer odločnejši prehod na zeleno gospodarstvo in rabo obnovljivih virov energije).

Green line – včasih oznaka za črto, na kateri so bile nasprotno sile ob prekinitvi ognja. Na Cipru je bila leta 1963 na zemljevidu označena z zeleno barvo.

Green room consultations – neformalna posvetovanja v manjši skupini pred formalnimi sestanki v Svetovni trgovinski organizaciji.

Greenwashing – zavajanje, lažno prikazovanje, da je ukrep, početje ali proizvod prijazen oziroma prijazen do podnebja in okolja, čeprav to ni.

Greenwich Mean Time (GMT)/Z (Zulu) – glej Standard time.

Greeter – diplomat, ki (običajno na letališču, ob izhodu iz letala) pričaka delegacijo, ki jo vodi visoki funkcionar.

Gridlock – zastoj v sprejemanju odločitev, nezmožnost enotnega in odločnega delovanja organizacije. Značilni primer je Varnostni svet OZN zaradi razlik v pogledih in možnosti uporabe veta stalnih članic (državljska vojna v Siriji, invazija Rusije na Ukrajino in podobno).

Grievance – pritožba v zvezi z nečim, kar povzroča zamero.

Gross domestic product (GDP) – bruto domači proizvod, vrednost v državi proizvedenega blaga in opravljenih storitev.

Gross national product (GNP) – bruto domači proizvod skupaj z neto dobičkom, obrestmi in dividendami od premoženja v tujini. Njegovo denarno ovrednotenje je domači dohodek, *national income*.

Grotius Hugo – po rodu Nizozemec, ki je živel na prelomu 16. in 17. stoletja. Učenjak, pravnik, diplomat, ki je s svojim delom O pravu vojne in miru, *De Jure Belli ac Pacis, Libri Tres* (1625) in Svobodno morje, *Mare Liberum* (1609) veliko pripomogel k razvoju mednarodnega prava. Pogosto ga imenujejo za očeta moderne znanosti o mednarodnem pravu.

G2 – ZDA in Kitajska. Obstaja zaskrbljenost, da bi se vodilni državi na svetu glede trgovine in visoke tehnologije (umetna inteligenca, robotika) dogovorili v škodo drugih držav.

G3 – ZDA, Kitajska in EU, trije največji akterji v današnjem svetu, skupaj predstavljajo približno 60 odstotkov svetovnega gospodarstva.

G4 – Brazilija, Indija, Japonska, Nemčija, države, ki veljajo za poglavitne kandidatke za dodatne stalne člane Varnostnega sveta OZN.

G5 Sahel – Burkina Faso, Čad, Mali, Mavretanija, Niger. Izredno pomembne države za nadzor nad emigracijskimi tokovi iz Afrike v Evropo.

Group of friends – glej Friends in Contact group.

Group of Friends of Resolution 1540 – skupina prijateljev Resolucije 1540 je bila na pobudo Španije ustanovljena leta 2016, resolucija Varnostnega sveta OZN pa je bila sprejeta leta 2004. Nanaša se na prizadevanja, da se nedržavnim akterjem onemogoči dostop do orožja za množično uničevanje. Skupina šteje okoli 50 držav, med njimi je tudi Slovenija. Uresničevanje resolucije sicer formalno spremlja poseben odbor Varnostnega sveta.

Group of Friends of the Rule of Law – neformalna skupina (koordinira jo Avstrija) okoli 50 držav, članic OZN iz vseh regionalnih skupin. Skupina prijateljev vladavine prava si prizadeva za krepitev vladavine prava na nacionalni ravni in v mednarodnih odnosih ter za večji tovrstni prispevek s strani organov OZN. Spoštovanje vladavine prava je tesno povezano z mirom in varnostjo, razvojem ter človekovimi pravicami – tremi stebri OZN. Podobna skupina obstaja tudi v okviru EU. Slovenija je članica obeh skupin. Stanje doma pa ni vedno v skladu z njenimi prizadevanji v mednarodnem okolju.

Group of Latin American and Caribbean Countries (GRULAC) – regionalna volilna skupina v Generalni skupščini OZN in specializiranih agencijah, ki pogosto deluje tudi kot *caucus*. Sestavljajo jo države Latinske Amerike in Karibov.

G7 (Group of Seven) – neformalna skupina gospodarsko najbolj razvitih (zahodnih demokratičnih) držav. Sestavljajo jo Francija, Italija, Japonska, Kanada, Nemčija, Velika Britanija in ZDA. Njeni predstavniki se srečujejo enkrat letno na vrhu (finančni ministri večkrat) z namenom razprave in usklajevanja glede gospodarskih, varnostnih in energetskih vprašanj. Srečanja se udeležuje tudi predsednik Evropske komisije.

G8 (Group of Eight) – neformalna skupina, ki so jo v letih od 1998 do 2014 sestavljale članice G7 in Rusija. Slednja je bila iz skupine izločena zaradi aneksije Krima.

G20 (Group of Twenty) – neformalna skupina je bila ustanovljena leta 1999 z namenom krepiteve večstranskega sodelovanja nasploh in še posebej svetovne finančne stabilnosti. Sestavlja jo 19 gospodarsko močnih držav iz različnih delov sveta in EU. Srečanja potekajo kot srečanja vodij držav enkrat letno ter ministrov za zunanje zadeve, finančnih ministrov in guvernerjev centralnih bank. G20 pridobiva pomen in v nekaterih pogledih že prevzema vlogo G7 in s tem postaja primarni svetovni forum za razpravo o ekonomskih vprašanjih. Skupina podobno kakor G7 nastopa kakor alternativa v primeru, kadar OZN iz takšnega ali drugačnega razloga ne more.

Group of 77 – Skupino 77 so leta 1964 ustanovile države v razvoju z namenom promocije skupnih gospodarskih interesov in okrepitve njihovega pogajalskega položaja v okviru OZN. Skupina se je od ustanovitve razširila in danes vključuje 132 držav. S to skupino se je pogosto povezovala tudi Kitajska.

G193 – vse članice OZN oziroma celotna mednarodna skupnost, iz katere izhaja legitimnost OZN.

Group statement – skupinska izjava, izjava držav, ki delijo neko stališče. Na seznamu govorcev je običajno na vrsti pred izjavami posameznih delegacij.

Ground zero – mesto, kjer je prišlo do eksplozije jedrske ali druge močne bombe. Tudi oznaka za epicenter potresa ali naravne katastrofe ali epidemije. V New Yorku se tako imenuje del mesta na Manhattnu, kjer sta se zaradi terorističnega napada leta 2001 zrušili stolpnici Svetovnega trgovskega centra, pri čemer je izgubilo življenje več kakor tri tisoč ljudi.

Gruber, Gabriel (1740–1805) – avstrijski jezuit, predavatelj, hidrotehnik in arhitekt. V Ljubljani je zgradil Grubarjev prekop in Grubarjevo palačo. Med njegovimi učenci sta bila Jurij Vega in Žiga Zois. Zadnji dve desetletji življenja je preživel v Rusiji in postal jezuitski general ruske province. Imel je velik vpliv na carja Pavla I. Kot posrednik med ruskim carskim dvorom in Francijo si je dopisoval z Napoleonom Bonapartejem.

Grudging – ne najbolj navdušen, nejevoljen, obotavljajoč.

Grupa Vagnera – Wagnerjeva skupina (uporablja se tudi ime Liga) je ruska najemniška paravojaška organizacija. Po nekaterih zasebno vojaško podjetje po vzoru ameriškega Blackwater, po drugih veja ruskega obrambnega ministrstva, po vodji ukrajinskih obveščevalnih služb pa kar Putinova zasebna vojska. Ustanovil jo je nekdanji podpolkovnik ruske vojske oziroma ruske vojaške obveščevalne službe (GRU) Dimitrij Utkin, katerega vojaški vzdevek je bil Wagner. Lastnik in financer skupine oziroma tega sicer nikjer registriranega zasebnega vojaškega podjetja je ruski

poslovnež in osebni prijatelj ruskega predsednika Putina oligarh Jevgenij Prigožin. Skupina naj bi imela od 8000 do 10.000 plačancev, katerih število se povečuje. Večinoma so to Rusi (novačijo jih tudi med obsojenimi kriminalci), med njimi pa je tudi nekaj Ukrajincev, Armencev, Kazahov, Moldavcev in Srbov. Pridružilo se jim je tudi nekaj sto Sircev in Libijcev. Usposablajo se v vasi Molokino blizu Krasnodarja na jugu Rusije, nedaleč od baze ruske vojske. Inštruktorji so večinoma ruski častniki. Ruska so tudi letala, s katerimi se prevažajo na izvrševanje nalog, enako velja za strelivo, ki ga uporabljajo v akcijah. Dobivajo rusko sanitetno oskrbo in imajo ruske potne liste. Čeprav v zasebni lasti, je skupina glede vodenja in operacij očitno močno prepletena z rusko vojsko in njeno obveščevalno službo. Ruske oblasti te povezanosti niti ne skrivajo več. Gre dejansko za nekakšno podaljšano roko ruskega obrambnega ministrstva oziroma ruske vojaške obveščevalne službe (GRU). Za Rusijo opravlja umazane posle, povezane s kršitvami mednarodnega prava in mednarodnega humanitarnega prava. Skupino pogosto povezujejo z vojnimi zločini in hudimi kršitvami človekovih pravic v Siriji, Libiji, nekaterih afriških državah in nazadnje v Ukrajini.

Guarantee – zagotovila (na pravni podlagi kot sopodpisnik sporazuma) močnejše države (ali skupine) šibkejši, da bo varovala njeno neodvisnost in ozemeljsko celovitost (ali zagotovila spoštovanje česa drugega, na primer sklenjenega sporazuma), po potrebi tudi z uporabo sile.

Guard of honour – vojaška častna četa, ki se postroji v čast vodji tuje države, padlim, umrlim itd.

Guerrilla war – bojevanje, v katerem manj številna in po moči šibkejša, vendar precej mobilna oborožena skupina upornikov zoper močnejše redne vojaške sile uporabi taktiko napada iz zasede, napada in hitrega umika, sabotaz in podobno. Imenujemo ga lahko tudi partizanski način bojevanja. Gverilcem se priznava status bojevnika, če odprto nosijo orožje med bojno dejavnostjo in neposredno pred njo.

Guest of honour – oseba, v čast katere se organizira obed ali priredi sprejem. Lahko tudi pomembna osebnost, povabljena na pomemben dogodek (najpomembnejša med povabljenimi), na primer na sprejem ob državnem prazniku.

Guest list – seznam povabljenih na dogodek. Z njim je treba vnaprej seznaniti častnega gosta. Seznam mora biti ustrezno uravnotežen.

Guidance telegram – usmeritve ministrstva za zunanje zadeve diplomatskim misijam glede stališča (in razlogi zanj) države do nekega aktualnega vprašanja.

Gunboat diplomacy – glej Coercive diplomacy.

Gung-ho – izraz kitajskega izvora, ki označuje zelo veliko ali čezmerno navdušenje nad nečim, na primer sodelovanjem v boju.

Gun salute – topovske salve v počastitev praznika ali osebe, obiskovalca. V diplomaciji tudi časti, izkazane vodji diplomatskega predstavništva ob njegovem uradnem obisku vojne ladje države pošiljateljice, zasidrane v državi sprejemnici.

Gymnich meeting – neformalno zasedanje ministrov za zunanje zadeve držav članic EU brez prisotnosti svetovalcev, kar naj bi olajšalo odkrito razpravo. Poteka vsakih šest mesecev. Imenuje se po nemškem gradu, kjer je leta 1974 zasedanje potekalo prvič.

G-Zero (G-Zero era) – ko nobena država ni voljna oziroma sposobna prevzeti odgovornost svetovnega vodenja (ZDA ne želijo, Kitajska še ni sposobna). Zato v mednarodni skupnosti prihaja do napetosti in sporov.

H

Habeas Corpus – pravna ureditev varovanja posameznika pred samovoljnim odvzemom prostosti. O zaporu mora odločiti sodišče. Ena od temeljnih človekovih pravic, ki jo je pripoznal angleški parlament oziroma angleški kralj Karel II. že leta 1679.

Hack – vpad v računalnik oziroma informacijski sistem.

Hague Conferences/Conventions – mirovni konferenci v Haagu leta 1899 in 1907 – prva in druga haaška mirovna konferenca – kjer je bilo sklenjenih več sporazumov in konvencij, ki se nanašajo na pravila vojskovanja (vojno pravo). Nanašajo se na prepoved ali omejitve uporabe nekaterih načinov vojskovanja in orožij (kemičnega, dum-dum nabojev itd.), ki povzročijo nepotrebno trpljenje. Ta del mednarodnega humanitarnega prava nekateri imenujejo tudi haaška ureditev. S prvo haaško konvencijo je bilo ustanovljeno tudi Stalno arbitražno sodišče (za mirno reševanje mednarodnih sporov), ki deluje še danes.

Hague Convention on the Service Abroad of Judicial and Extrajudicial Documents in Civil and Commercial Matters – Haška konvencija o vročanju sodnih in izvensodnih dokumentov v civilnih in trgovinskih zadevah iz leta 1965.

Hallerstein, A. Ferdinand (Liu Songling) (1703–1774) – jezuit, astronom, matematik, kartograf in diplomat. Rodil se je v Ljubljani v plemiški družini iz Mengša oziroma Dola pri Ljubljani. Od leta 1739 do smrti je živel na Kitajskem in na dvoru tamkajšnjega cesarja (dinastija Qing) opravljal več visokih funkcij. V svojem času je bil eden večjih svetovnih učenjakov.

Hamiltonian moment – Hamiltonovski trenutek. Imenovan po ameriškem revolucionarju, vojskovodji, pravniku in prvemu ministru ZDA za finance Alexandru Hamiltonu. Leta 1790 je sklenil zgodovinski kompromis s Thomasom Jeffersonom. Zvezne oblasti novonastale federacije so pridobile ustrezne fiskalne in monetarne funkcije (uvredba zveznih carin in davkov). Njihova suverenost se je s tem močno povečala (na račun zveznih držav) v zameno za preselitev glavnega mesta iz New Yorka južneje (stran od vpliva severnih držav) v Washington. Takšen zgodovinski trenutek naj bi leta 2020 doživela tudi EU, ko sta se Emmanuel Macron in Angela Merkel za odpravo gospodarskih posledic covid-19 dogovorila o ustanovitvi evropskega programa obnove oziroma sklada EU. Evropska monetarna povezava naj bi postala tudi fiskalna. Sklad naj bi se financiral z izdajo obveznic EU, pri čemer bi EU za izplačila jamčila s svojimi neposrednimi prihodki (EU-davki na izpuste ogljikovega dioksida ter finančne in digitalne transakcije).

Handed his/her passports – pomeni, da je bil šef diplomatskega predstavništva zaprosen, naj nemudoma zapusti državo sprejemnico.

Hand in glove relationship – izredno tesen odnos.

Handing over note – nekakšen primopredajni zapisnik, ki naj bi novemu vodji diplomatske misije omogočil čim lažji začetek dela. Odhajajoči vodja v njem med drugim opozori na odprta vprašanja, osebe, s katerimi bi veljalo nadaljevati stike tudi v prihodnje, itd. Velja pripomniti, da se primopredaja poslov nikoli ne opravi neposredno, temveč prek začasnega odpravnika poslov. V državi sprejemnici namreč hkrati ne moreta biti dve vodji iste diplomatske misije.

Hard power – trda moč označuje uporabo prisile v mednarodnih odnosih. Država (politično telo) skuša z uporabo vojaških in gospodarskih sredstev vplivati na ravnanje druge države (političnega telesa). Govorimo na primer o grožnji vojaškega posredovanja ali uvedbi gospodarskih sankcij. Takšna sredstva so še posebej učinkovita, kadar se uporabijo proti vojaško in gospodarsko šibkejši državi. Trdo moč poznamo že stoletja. Tudi današnji mednarodni odnosi kažejo, da sta surova vojaška in gospodarska moč še kako prisotni in pomembni.

Hardship post – težavno diplomatsko (delovno) mesto zaradi pomanjkanja osebne varnosti ali težkih podnebnih in drugih neugodnih pogojev za življenje in delo (na diplomatskem predstavništvu v tujini). Diplomata zaradi tega dobi poseben dodatek ali pa na tem mestu službuje krajši čas, kakor je to običajno.

H. E. – okrajšava za His/Her Excellency.

Head of department – funkcionar/uradnik srednjega ranga, ki na ministrstvu za zunanje zadeve vodi geografski ali funkcionalni oddelek. Na slovenskem ministrstvu za zunanje zadeve je to vodja sektorja.

Head of government – vodja (dejanski) izvršilne veje oblasti.

Head of mission – vodja diplomatskega predstavništva, ki ga kot takega imenuje država pošiljateljica ob soglasju države sprejemnice in je uvrščen v enega od treh razredov vodij. Med vodji diplomatskih predstavništev ne sme biti nobene razlike na podlagi njihovega razreda, razen pri prednostnem vrstnem redu (glede na čas prevzema funkcije) in etiketi. Naziv se lahko nanaša tudi na vodjo posebne aličasne diplomatske misije.

Head of post – glej Head of mission.

Head of state – vodja države, kakor ga določa njena ustava. V primeru Slovenije je to predsednik države. Lahko predstavlja vrhovno izvršilno oblast (predsednik ZDA), lahko pa ima le ceremonialno vlogo (kralj Belgije).

Headquarters agreement, Host-country agreement – sporazum, ki ga mednarodna organizacija sklene z državo gostiteljico in s katerim se uredijo medsebojni odnosi (vključno s privilegiji in imunitetami); na primer: med OZN in ZDA glede sedeža OZN v New Yorku – *Agreement between the United Nations and the United States of America regarding the headquarters of the United Nations in New York* (1947).

Heads-up – vnaprejšnji namig, opozorilo.

Head table – glavna miza na čelu niza miz na banketu ali konferenci. V slednjem primeru je običajno na podiju. Za njo sedijo najpomembnejši udeleženci – predsedujoči, glavni govorec, častni gost itd.

Hegemonic stability theory – teorija v mednarodnih odnosih, katere oče je Charles P. Kindleberger. Po njej bo mednarodni sistem veliko bolj stabilen v primeru, ko je ena država dominantna svetovna sila, hegemon. Ko je v stanju (vojaška, duhovna supremacija) določati in uveljavljati pravila sistema.

Hegemon's dilemma – dilema hegemonu, pravzaprav dilema ZDA. Varujejo liberalni mednarodni gospodarski sistem, ki jim koristi kot hegemonu. Vendar ne koristi samo njim, ampak paradoksalno tudi celo bolj njihovim tekmečem. ZDA si torej zastavljajo vprašanje, koliko oziroma kako dolgo še podpirati svobodno trgovino, ko jih druga gospodarstva (druge države) dohitevajo ali celo prehitevajo. Se zateči k protekcionistični politiki, da obdržijo svojo hegemonijo, ali pa vztrajati pri svobodni trgovini in tvegati relativno zmanjšanje svoje moči? Avtor izraza je bil pred desetletji Albert Stein.

Helsinki Conference – glej Organization for Security and Cooperation in Europe.

Herberstein, vitez Žiga (Sigismund von Herberstein) (1486–1566) – kranjski plemič, habsburški diplomat in potopisec iz 16. stoletja, rojen v Vipavi. Bil je v pomembnih diplomatskih misijah na Danskem, v Švici, Španiji, na Češkem, Ogrskem, v Italiji, na Poljskem, v Turčiji in Rusiji. Tam je bil veleposlanik pri moskovskem velikem knezu Vasiliju III. Ivanoviču, kjer mu je bilo v pomoč znanje slovenskega jezika. Leta 1549 je na Dunaju v latinščini izdal knjigo *Rerum moscoviticarum commentarii* (Moskovski zapiski). Prevedena je bila v številne jezike, saj je bila ena prvih evropskih knjig o razmerah v Rusiji.

Hidden agenda – glej Agenda.

High commission – diplomatska misija, ki jo vodi visoki komisar (*high commissioner*).

High commissioner – visoki komisar, naziv vodje misije prvega razreda ene države Commonwealtha pri drugi, na primer Kanade v Avstraliji. Naziv visoki komisar je skoraj v celoti izenačen z nazivom veleposlanika. Naziv *High Commissioner* se uporablja tudi za nekatere visoke uradnike OZN, odgovorne za določena humanitarna vprašanja; na primer visoki komisar OZN za begunce (*United Nations High Commissioner for Refugees*), visoki komisar OZN za človekove pravice (*UN High Commissioner for Human Rights*). Glej tudi UN High Commissioner for Human Rights in United Nations High Commissioner for Refugees. Podobno ima OVSE visokega komisarja za narodne manjšine (*High Commissioner on National Minorities*), ki naj bi zagotavljal zgodnjo odpravo medetničnih napetosti, ki bi lahko ogrozile mir, stabilnost in prijateljske odnose med sodelujočimi državami organizacije in deluje predvsem prek mehanizma tihe diplomacije.

High contracting parties – način poimenovanja strank v mednarodni pogodbi, ki jo sklenejo države (vodje), pri čemer se v določbah mednarodne pogodbe vsakič posebej ne navajajo imena držav (vodij) pogodbenic.

High representative – v EU je (Lizbonska pogodba iz leta 2009) to naziv za podpredsednika Evropske komisije, ki hkrati predseduje tudi zasedanjem Sveta za zunanje zadeve. Organizacijo predstavlja navzven. Vodi skupno zunanjo in varnostno politiko EU ter vodi Evropsko službo za zunanje delovanje. Po Daytonskem sporazumu, sporazumu o miru v Bosni in Hercegovini (1995) je visoki predstavnik oseba, ki zagotavlja izvajanje civilnega dela omenjenega sporazuma. S predlogom zanj se morajo strinjati vse članice Sveta za uresničevanje miru v BiH (55 držav).

High seas – odprto morje, morje, ki ni del notranjih voda oziroma teritorialnega morja in izključne gospodarske cone neke države. Opredelitev določa Konvencija OZN o pomorskem mednarodnem pravu iz leta 1982. V Jadranskem morju pravzaprav ni pogojev za odprto morje. V pogovornem jeziku odprto morje pogosto imenujemo tudi mednarodne vode.

Hindsight – (prepozen) spregled, (prepozno) spoznanje. Kadar se dogodek razume šele pozneje, ko je že mimo. *With hindsight I should never have gone*; zdaj vem, da ne bi smel oditi.

Hinterland – notranjost države, ki je oddaljena od obale ali glavnega mesta in manj razvita.

History of diplomacy – preučevanje metod pretekle diplomacije.

Hobbesian World – Hobbesov svet, svet boja, vojne vseh proti vsem (*Bellum omnium contra omnes*), kjer se vsak bori za svoje interese in preživetje ter kjer ni ne pravil ne morale. Thomas Hobbes je bil angleški filozof iz 17. stoletja, avtor vplivnega dela *Leviathan*.

Holiday from history – oznaka nekaterih za devetdeseta leta prejšnjega stoletja od konca hladne vojne do terorističnega napada Al Kaide na cilje v ZDA 11. septembra 2001. Obdobje relativnega miru in razcveta, ko se je zdelo, da se v svetu (v globalnem strateškem pomenu) ne dogaja nič pretresljivega, da je svet preprosto na počitnicah (na počitku od zgodovine). Nekateri so celo menili, da se je zgodovina končala. Vsaj za Balkan (razpad SFR Jugoslavije) pa vendarle lahko rečemo, da je v tistem desetletju pridelal precej zgodovine. Glede globalnega sveta pa so bila to očitno leta zatišja pred viharji naslednjega četrto stoletja. Glej tudi *So desetletja*, v katerih se ne zgodi nič, in *so tedni*, v katerih se zgodijo cela desetletja ter *End of History*.

Holocaust (Shoah) – sistematični genocid Judov, ki ga je izvajala nacistična Nemčija med drugo svetovno vojno. V koncentracijskih taboriščih je bilo usmrčeno okoli šest milijonov Judov. Med njimi so bili tudi pripadniki judovske skupnosti iz Slovenije. OZN je 27. januar razglasila za svetovni dan spominjanja na žrtve holokavsta. Glej tudi *Genocide*, *International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA)*, *Kotnik, Ciril (1895–1948)* in *Punčuh, France (1902–1944)*.

Holy See – Sveti sedež pomeni mednarodno pravno entiteto, oblast in sedež papeža, vrhovno telo Katoliške cerkve, ki deluje v mestu Vatikan. Sveti sedež je treba ločevati od Vatikana (mesta Vatikana), ki je neodvisna država, ustanovljena z Lateransko pogodbo iz leta 1929 med Kraljevino Italijo in Svetim sedežem. V praksi pa je Sveti sedež pogosto drugo ime za državo Vatikan. Sveti sedež je sicer tisti, ki z državami sklepa mednarodne pogodbe in vzpostavlja diplomatske odnose. Vzpostavljenih jih ima več kakor 180. Uživa pa tudi status članice ali opazovalke v številnih mednarodnih organizacijah. V njegovi diplomatski službi, eni najstarejših na svetu, je zastopanih več kakor 50 različnih narodnosti, tudi Slovenci (nuncij, nadškof Ivan Jurkovič, nuncij, nadškof Mitja Leskovar in v preteklosti nuncij, nadškof Jože Žabkar). Februarja 2022 je bil na mesto odpravnika poslov nunciature v Čadu imenovan dr. Matjaž Roter. Pred tem je služboval kot prvi sekretar na nunciatu v Ottawi, Kanada.

Hone – izostriti, izboljšati, na primer *the skills of younger diplomats*; izboljšati sposobnosti mlajših diplomatov.

Honest broker – pošten, nepristranski posrednik v mednarodnih sporih.

Honorary consul – naziv, ki pomeni vsakega častnega konzularnega funkcionarja, *honorary consular officer*. Natančneje je to rang častnega konzularnega funkcionarja

med častnim generalnim konzulom in častnim vicekonzulom. Častni konzularni funkcionar svoje (omejene) naloge opravlja brezplačno in nepoklicno na območjih, kjer država pošiljateljica nima drugih konzularnih predstavnikov. Ni član diplomatske službe države pošiljateljice in je običajno državljan države sprejemnice. Glej tudi Častni konzuli tujih držav v Sloveniji in Častni konzuli Republike Slovenije v svetu.

Hostage – za razliko od preteklosti talec danes pomeni osebo (lahko tudi diplomata), ki so jo zajeli teroristi, ki v zameno za njeno svobodo zahtevajo izpolnitev njihove politične zahteve. Jemanje talcev v oboroženem spopadu je po mednarodnem pravu danes prepovedano in je vojni zločin.

Host-country agreement – glej Headquarters agreement.

Hostile – sovražen, na primer sovražna država.

Host state – sinonim za državo sprejemnico na splošno. Glej tudi Receiving state. Pomeni tudi državo, ki gosti *ad hoc* mednarodno konferenco ali ki se je strinjala, da bo neka mednarodna organizacija imela na njenem ozemlju svoje urade, da bodo na njenem ozemlju delovale sile za vzdrževanje miru ali opazovalne misije itd.

Host–state agreement – glej Headquarters agreement.

Hôtel de l'ambassadeur – izraz se nanaša tako na veleposlaništvo kakor tudi rezidenco veleposlanika.

Hotline – vroča telefonska povezava med Belo hišo in Kremljem, vzpostavljena v času hladne vojne. Neposredna komunikacija v pisni obliki (zdaj prek satelitov), katere namen je bil preprečevati nesporazume, ki bi lahko vodili k vojni med obema velesilama. Z omenjenim izrazom se danes označujejo še nekatere druge neposredne komunikacijske povezave med državami oziroma njihovimi vodstvi (Rusija – Kitajska, Indija – Pakistan, Južna Koreja – Severna Koreja itd.) ali drugimi subjekti.

Hot mic – kadar oseba ali osebe pozabijo, da je mikrofonski sistem še vedno vključen. Njihove pripombe ali pogovore, ki naj bi bili zasebni, tako slišijo vsi prisotni v dvorani ali pred radijskimi in TV-sprejemniki. Zadrega je seveda lahko precejšnja. To se je zgodilo na primer tudi amerišskemu predsedniku Obami, francoskemu predsedniku Chiracu, kanadskemu premierju Trudeauju, princu Charlesu itd.

Hot pursuit – pravica obalne države do neprekinjenega zasledovanja tuje ladje (z namenom zaustavitve) iz lastnega teritorialnega morja, kjer naj bi ta prekršila njeno pravo, vse do teritorialnih voda druge države. V državah sistema Schengen pravica policije ene države, da storilca kaznivega dejanja zasleduje tudi čez mejo v drugo

državo, tako po kopnem kakor tudi morju. O tem seveda nemudoma obvesti oblasti te druge države.

Humanitarian diplomacy (assistance) – razvojno-tehnična, gospodarska in vojaška pomoč drugim državam je pomembno diplomatsko orodje. Pogosto se daje pod določenimi pogoji. Značilno za humanitarno diplomacijo pa je to, da je ne vodijo politični in gospodarski razlogi, temveč le sočutje in pomoč brez razlik ljudem v stiski (zaradi sporov in nasilja, naravnih nesreč itd.) ter varovanje njihovih interesov. Akterji so poleg držav še mednarodne organizacije, nevladne organizacije, zasebni sektor in posamezniki. Slednji trije celo prevladujejo. Šlo naj bi za nevtravno in nepristransko delovanje za lajšanje trpljenja. S tem se skuša vplivati na druge akterje in povečati družbeno zavedanje o teh vprašanih. Humanitarna diplomacija je torej več kakor le nudenje humanitarne pomoči in je ne gre enačiti s humanitarnim posredovanjem, torej vojaškim delovanjem. Glej International Committee of the Red Cross (ICRC), Médecins Sans Frontières, Order of Malta, Caritas Internationalis, Foreign Aid, International Trust Fund for Demining and Mine Victims Assistance (ITF), Sloga – Slovenian Global Action, Opeka Pedro.

Humanitarian intervention – posredovanje države, skupine držav ali mednarodne organizacije v drugi državi, vključno z oboroženo silo, z namenom, da se prepreči nadaljnje množično kršenje človekovih pravic. Gre torej za posredovanje s humanitarnim namenom, kadar ne gre za napad na strateške interese države posredovalca ali njihovo ogroženost. Ne gre torej za samoobrambo oziroma uresničevanje ukrepov kolektivne varnosti po Ustanovni listini OZN. V mednarodnih odnosih in mednarodnem pravu precej sporen mednarodnopravni institut, še posebej v odsotnosti odločitve Varnostnega sveta OZN, po VII. poglavju ali brez soglasja prizadete države. Takšno je bilo na primer posredovanje Nata, bombardiranje ciljev v Zvezni republiki Jugoslaviji leta 1999, s katerim se je v času spopadov na Kosovu preprečila tamkajšnja humanitarna tragedija (genocid) albanskega prebivalstva. Slovenija je letalom držav članic Nata, ki so sodelovala v operacijah, odprla svoj zračni prostor. Se je pa obdobje humanitarnega posredovanja v prvih desetletjih 21. stoletja bolj ali manj končalo. Zadnji primer takšnega posredovanja z odločitvijo Varnostnega sveta OZN je Libija (2011).

Humanity – človeštvo, človečnost, humanost, na primer *appalling crimes against humanity*; strašni zločini zoper človečnost. Pomeni tudi enega temeljnih načel gibanja Rdečega križa in Rdečega polmeseca. Izhaja iz spoštovanja človeškega bitja in ideje miru. Namen načela je zaščititi življenje pred nasiljem.

Human rights – človekove pravice so pravice vseh ljudi, ki jih ima človek kot človeško bitje. Nekateri jih imenujejo tudi naravne pravice. Po drugi svetovni vojni je na področju mednarodnega prava in človekovih pravic prišlo do velikih sprememb.

Človekove pravice so tako zapisane v Splošni deklaraciji o človekovih pravicah iz leta 1948 in številnih drugih mednarodnih aktih. Prevzele so jih mnoge ustave držav. Marsikatero človekove pravice so že postale del običajnega mednarodnega prava (pre-poved suženjstva, mučenja, genocida, diskriminacije itd.) oziroma so tudi lahko norme *ius cogens*. Spoštovanje človekovih pravic spremljajo države in poleg OZN še številne regionalne mednarodne organizacije ter tudi nevladne organizacije. Vzpostavili so se svetovni in regionalni politični in pravni mehanizmi varstva človekovih pravic. Mednarodni sistem varstva človekovih pravic je tesno povezan z mednarodnim humanitarnim pravom in mednarodnim pravom, ki ureja begunsko področje. Obstoje in spoštovanje človekovih pravic v državah in odnosih med njimi je marsikdaj sporno vprašanje. Tako je bilo tudi v času SFRJ. V zadnjih letih je pri uveljavljanju človekovih pravic opaziti celo določen zastoj. Kitajska (pri čemer ni edina) si na primer prizadeva v okviru OZN uveljaviti prepričanje, da imata nacionalna suverenost in gospodarski razvoj prednost pred človekovimi pravicami.

Human rights committee – odbor za človekove pravice sestavlja 18 strokovnjakov, ki so izvoljeni na podlagi Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah. Spremlja spoštovanje določb pakta. Njegovi člani ne delujejo v imenu države, temveč kot neodvisni strokovnjaki. Dr. Danilo Türk je bil njegov član v obdobju 1996–1998, leta 2018 pa je bila vanj izvoljena prof. dr. Vasilka Sancin. Odbora ne gre zamenjevati s Human Rights Council. Glej tudi Universal Declaration of Human Rights.

Human Rights Council (HRC) – Svet za človekove pravice je medvladno telo OZN, ki zagotavlja promocijo in zaščito človekovih pravic v svetu. Ustanovila ga je Generalna skupščina OZN leta 2006 (resolucija 60/251) kot svoje podporno telo in naslednika Komisije OZN za človekove pravice, ki je izgubila veljavo in ugled. Na žalost pa so tudi v njem predstavniki držav, ki človekovih pravic ne spoštujejo. Sestavlja ga 47 držav, članic OZN, izvoljenih za tri leta. Slovenija je bila članica sveta dvakrat, in sicer v letih 2007–2010 in 2016–2018 (znova kandidira za obdobje 2026–2028). Leta 2018 mu je tudi predsedovala. Odločitve Sveta za človekove pravice za razliko od odločitev Varnostnega sveta OZN niso pravno zavezujoče. V okviru HRC se v primeru suma resnih kršitev človekovih pravic oblikujejo preiskovalne komisije (*commissions of inquiry*), na primer o početju ruske vojske v Siriji, misije za ugotavljanje dejstev (*fact-finding missions*) in druga preiskovalna telesa. Obstaja tudi posebni mehanizem političnega nadzora nad stanjem človekovih pravic po državah, imenovan univerzalni periodični pregled (*Universal Periodic Review*). V njegovem okviru vsaka štiri leta vse članice medsebojno pregledajo stanje človekovih pravic v vsaki državi članici OZN. Nato članice pripravijo ustrezna priporočila, uresničevanje katerih je predmet naslednjega pregleda. Glede Slovenije je bil pregled opravljen v letih 2010, 2014 in 2019. ZDA so iz sveta izstopile leta 2018, ker so menile, da je pristranski do Izraela in da so v njem države, ki vanj ne spadajo ter ker niso bile

sprejete potrebne reforme sveta. Vanj so se sicer vrnile kot opazovalka leta 2021. Vse bolj glasna pa je tudi Kitajska, ki si prizadeva oslabiti mednarodni režim človekovih pravic. Nekaj tednov po invaziji na Ukrajino je Generalna skupščina OZN aprila 2022 sprejela resolucijo o suspendiranju Rusije iz HRC zaradi velike in sistematične kršitve človekovih pravic. Na ta način je obsodila grozodejstva, ki jih je ruska vojska zakrivila nad ukrajinskim prebivalstvom. Glej tudi Predsedovanje Slovenije Svetu OZN za človekove pravice (SČP).

Human security – po koncu hladne vojne se je pozornost v razpravah o varnosti z države preusmerila na posameznika, na človekovo varnost. Ta naj bi bila večplastna in naj bi zajemala tudi varnost pred pomanjkanjem in strahom, torej ne le vojaške varnosti. Ta je bila pri varnosti države vedno na prvem mestu. Človekova varnost v najširšem pomenu tako zajema njegovo fizično varnost, ekonomsko varnost, dostojanstvo, človekove pravice, dostop do izobrazbe in zdravstvenega varstva itd.

Human Security Network – mreža za človekovo varnost je skupina nekaj več kakor deset držav z več celin (Avstrija, Čile, Grčija, Irska, Jordanija, Kostarika, Mali, Norveška, Panama, Slovenija, Švica, Tajska in Južna Afrika kot opazovalka). Ustanovljena je bila leta 1999. Njena naloga je spodbujanje človekove varnosti v notranji in zunanji politiki in še posebej v okviru OZN. Pri tem sodeluje s civilno družbo. Slovenija je aktivnejša članica skupine in ji je v letih 2006 in 2007 ter 2016 in 2017 tudi predsedovala.

Humint – zbiranje obveščevalnih podatkov prek oseb, ne na primer prestrezanja radijskih in podobnih signalov s tehničnimi sredstvi.

Humor – humor ne pozna meja, diplomati, ki se tega zavedajo, so običajno uspešnejši.

Hybrid diplomacy – hibridna diplomacija je oznaka za mešanico virtualne, *online*, in fizične (*in person*) diplomacije, za dopolnjevanje ene z drugo.

Hybrid warfare – hibridno vojskovanje, vse bolj uveljavljana vojaška strategija kombiniranja konvencionalnega vojskovanja (*hard power*) z aktivnostmi paravojaških sil, kriminalnih združenj, s kibernetiskim delovanjem, ekonomskim vojskovanjem, političnim vojskovanjem (vključujoč tudi diplomacijo) itd., torej z uporabo nekonvencionalnih orodij. Njihova uporaba se običajno odločno zanika. Skratka, v takšnem vojskovanju ne sodelujejo le oborožene sile, temveč skoraj ves državni aparat. Kar najbolj se skušajo izkoristiti notranje šibkosti nasprotnika. Avtor izraza (leta 1998) je ameriški častnik Robert G. Walker. Pri hibridnem vojskovanju je meja med mirom in vojno pogosto zabrisana. Pri klasičnem vojaškem napadu vojaške enote ali izstrelki dejansko prečkajo državno mejo. Pri kibernetiskem napadu na drugi strani gre na primer za vmešavanje v demokratični proces in volitve. Hibridno vojskovanje

na primer uspešno uporablja Rusija pri posredovanju v Ukrajini v zadnjem desetletju. Šlo naj bi za t. i. doktrino Gerasimova (načelnika ruskega generalštaba). Nekateri jo imenujejo tudi teorija Primakova (predsednika ruske vlade, ki je deloval v ruski zunanji obveščevalni službi). Gerasimov naj bi jo le izvajal. Primakov se je poleg tega zavzemal za rusko prevlado v posovjetskem prostoru in proti širitvi Nata. Strategija hibridnega vojskovanja se je izvajala tudi v jugoslovanskih vojnah v devetdesetih letih.

Hyperpower – hipersila, močnejša od supersile, je dominantna na prav vseh področjih mednarodnih odnosov. To so bile ZDA v letih neposredno po koncu hladne vojne.

I

Idealism – politike v mednarodnih odnosih, ki naj bi temeljile predvsem na idealih (višjih ciljih).

Identic – kadar dve vladi (ali več vlad) delujeta (delujejo) popolnoma enako, ne pa skupno.

Identic notes – note s podobno vsebino, ne pa enakim besedilom, ki jih več držav pošlje eni državi, bolj ali manj hkrati. Podobno kakor pri *collective note* se tako krepi pomembnost sporočila.

Identification – identifikacija, na primer ponesrečenca, storilca.

Ideology – ideologija, sistem idej, izražen v različnih oblikah družbene zavesti, na primer ideologija kapitalizma, marksistična ideologija itd.

IFIMES (International Institute for Middle-East and Balkan Studies) – Mednarodni inštitut za bližnjevzhodne in balkanske študije s sedežem v Ljubljani je bil ustanovljen leta 2002. Od leta 2018 pa uživa poseben posvetovalni status pri ECOSOC/OZN. Izdaja tudi znanstveno revijo *European Perspectives*.

I Have a Dream – nagovor Martina Luthra Kinga, borca za človekove pravice, v Washingtonu leta 1963 ob pohodu na ameriško prestolnico, v katerem se je zavzel za konec rasizma in krepitev državljanskih in ekonomskih pravic vseh Američanov ter posredno vseh ljudi.

I have always believed that Europe would be built through crises, and that it would be the sum of their solutions – vedno sem verjel, da se bo Evropa gradila s krizami in da bo vsota njihovih rešitev. Izjava Jeana Monneta, enega od ustanoviteljev EU. Sodeč po finančni oziroma evrski krizi leta 2009 in epidemiji covid-19, je imel prav. Po začetnih težavah je EU dejansko iz njih izšla močnejša. Upajmo, da bo tako tudi po ruski invaziji na Ukrajino leta 2022.

I have no way to defend my borders but to extend them – svoje meje lahko branim le tako, da jih širim. Izjava ruske carice Katarine Velike, s katero je izrazila občutke nenehne ruske negotovosti in strahu, globoko ukoreninjene v ruski zgodovini ob velikem ozemlju Rusije in pomanjkanju lahko branljivih naravnih meja. Omenjena izjava oziroma občutek naj bi vplival tudi na agresivno ravnanje ruskega predsednika Putina.

Illiberal democracy – neliberalna oziroma delna demokracija. Oblika vladanja, ki sicer pozna formalne volitve, vendar volivci iz različnih razlogov nimajo pravega vpliva na centre moči in izvajalce oblasti. Gre za družbe bolj zaprtega tipa s poudarjenim nacionalizmom in populizmom ter oženjem državljskih svoboščin.

Illiberal hegemony – oznaka za ameriško nadvlado v svetu v času predsednika Donalda Trumpa. Ta vendarle ni bil takšen izolacionist, kakor so mu očitali. Prizadeval si je za nadaljnjo ameriško gospodarsko in vojaško prevlado oziroma ameriško vodstvo mednarodnega sistema, ki pa je postalo veliko bolj transakcijsko. Za razliko od ameriške nadvlade po drugi svetovni in hladni vojni (*grand strategy of liberal hegemony*) je opustil prizadevanja za oblikovanje mednarodnega sistema, ki bi temeljil na pravilih in upravljanju s strani multilateralnih mednarodnih institucij. Opustil je tudi izvoz demokratične ureditve oziroma prizadevanja za preoblikovanje držav v tržno usmerjene demokracije, ki prosto trgujejo med seboj. Avtor oznake je ameriški politični znanstvenik Barry Posen. Glej tudi Liberal international order, Pax Americana, Rules-based international order, Hegemonic stability theory in Hegemon's dilemma.

Illicit – nedovoljen, ki je v nasprotju z moralno ali zakonsko normo.

Imagery – pridobivanje obveščevalnih podatkov s fotografiranjem in podobnimi tehnikami (radar, satelit).

Immunity – imunitetata, nedotakljivost. Glej Diplomatic privileges and immunities, Consular privileges and immunities.

Impasse – zastoj v pogajanjih, kjer stranki priznavata, da se o določeni stvari ne moreta sporazumeti. To ne pomeni nujno konca pogajanj. Zastoj je lahko začasen, še posebej, če ne gre za življenjsko pomembno zadevo. Uporablja se tudi izraz *bogged down* ali *stalled*.

Imperialism – imperializem, razširitev moči, gospostva nad ozemlji z njihovo pridobitvijo. Tri glavne oblike imperializma so kolonije, protektorati in vplivna območja. Tudi sinonim za Colonialism.

Implement – izvajati, izvesti.

Impose – naložiti, na primer plačilo.

Impunity – nekaznovanost posameznikov, na primer za dejanja genocida, vojnih zločinov in zločinov zoper človečnost. Z uspešnim delovanjem Mednarodnega kazenskega sodišča naj bi se ta zmanjšala, če že ne odpravila. Na žalost pa to ne drži. V

Siriji na primer sile Asadovega režima in ruske sile namerno bombardirajo bolnišnice in šole. Vojni zločini (hude kršitve pravil in običajev vojnega prava) so v tej bližnje-vzhodni državi postali vsakodnevna rutina, ne da bi bil za to kdo odgovoren. Smo v *the age of impunity*, obdobju nekaznovanosti. Slovenija je ena od držav, ki si prizadevajo za konec nekaznovanosti. Treba pa je dodati, da ne v Jugoslaviji ne v Sloveniji nikomur ni bilo treba prevzeti odgovornosti glede množičnih izvensodnih pobojev na slovenskih tleh po drugi svetovni vojni s strani organov demokratične federativne Jugoslavije.

In blue – v modrem, ko se razprava, pogajanja o osnutku resolucije Varnostnega sveta OZN bližajo koncu, se besedilo natisne v modri barvi.

Incident – dogodek, ki povzroči resno poslabšanje diplomatskih odnosov in lahko pripelje do krize.

Inclination – nagnjenost k nečemu, na primer prepiru.

Incognito – brez razkritja identitete osebe.

Independence – neodvisnost ene države od druge.

Independent state – sinonim za *sovereign state*.

Indonesian Lounge – prijeten in tih prostor poleg prostorov Generalne skupščine OZN. Mesto številnih zasebnih pogovorov. Poimenovan po dveh indonezijskih kipi z otoka Bali, ki prikazujeta mir in blaginjo.

Indo-Pacific Economic Framework for Prosperity (IPEF) – indo-pacifiški gospodarski okvir za blaginjo je bil na pobudo ZDA vzpostavljen leta 2022. Spominja na Trans-Pacific Partnership (TPP), iz katerega so se ZDA umaknile leta 2017, tako da ni zaživel. Vključuje 15 držav, ne pa tudi Kitajske in Tajvana. Po mnenju nekaterih gre bolj kot za gospodarsko za politično povezovanje. Glej tudi Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership (TPP11) in Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP).

Inductive method – induktivna metoda. Sklepanje od posameznega k splošnemu, za razliko od deduktivne metode. Iz izkustveno ugotovljenih znakov pojava ali več pojavov se sklepa na lastnost celega razreda pojavov. Uporablja se tudi izraz *positivism*. Po mnenju mnogih pravnikov je to prevladujoča metoda oblikovanja mednarodnega prava. V pogajanjih je to sinonim za *step-by-step diplomacy*, postopno diplomacijo.

In extenso – V celoti, na primer govor je bil objavljen *in extenso*, v celoti.

INF (The Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty) – pogodba o jedrskem orožju srednjega dosega, ki sta jo v imenu Sovjetske zveze in ZDA leta 1987 podpisala generalni sekretar Mihail Gorbačov in predsednik Ronald Reagan. Šlo je za pomemben prispevek h koncu oboroževalne tekme v času hladne vojne. Z njim so se odpravile kopenske rakete (s klasično in jedrsko glavo) kratkega (od 500 do 1000 kilometrov) in srednjega dosega (od 1000 do 5500 kilometrov). Usoda sporazuma (ki ne zajema takih raket, na primer Kitajske ali Irana), ki je bil bolj kakor v sovjetsko v ameriško in evropsko korist, pa je bila zadnje desetletje zaradi ruskih kršitev vse bolj negotova. Avgusta 2019 je pogodba prenehala veljati, potem ko so jo odpovedale naprej ZDA in nato tudi Rusija, naslednica Sovjetske zveze. Ta je to orožje ponovno namestila na evropskih tleh, ZDA in Nato pa tega niso storili.

Inflection Point – točka preloma, obrata, dogodek, aktivnosti, ki prinašajo korenite spremembe geopolitičnega položaja oziroma dramatične posledice za mednarodno skupnost. Takšna je bila druga polovica štiridesetih let prejšnjega stoletja. Po koncu druge svetovne vojne je bila ustanovljena OZN, nato je z ustanovitvijo Nata in Varšavskega pakta izbruhnila hladna vojna. Takšen je bil začetek devetdesetih let prejšnjega stoletja s koncem hladne vojne, propadom komunizma in Sovjetske zveze ter združitvijo Nemčije. Takšen je začetek tretjega desetletja 21. stoletja z zmanjševanjem moči ZDA in vzpenjajočo Kitajsko ter iredentistično Rusijo in prizadevanjem slednjih dveh za konec liberalnega mednarodnega reda in pravil, na katerih temelji. To se je najbolj izrazilo z rusko invazijo na Ukrajino februarja 2022. Glej tudi *Zeitenwende*.

Influence – vpliv.

Infodemic – poplava, čezmerno število informacij (še posebej na svetovnem spletu), večinoma bolj lažnih kakor resničnih, o nekem vprašanju, zaradi česar ga je še težje razumeti in najti rešitev zanj. Tako je bilo na primer ob covidu-19 (EU je Kitajsko in Rusijo javno obtožila za širjenje dezinformacij o pandemiji).

Informal – neformalen, neuraden, sproščen.

Informal consultations – neformalna posvetovanja izven formalnih okvirov, kjer ne veljajo običajna postopkovna pravila. Na primer neformalna posvetovanja članov Varnostnega sveta OZN. Potekajo v *Consultation Room* in o njih se ne vodi zapisnik. Z enakim izrazom se označujejo tudi druga neformalna posvetovanja v zvezi z delom Varnostnega sveta OZN, na primer v obliki srečanja *Arria*.

Informal diplomacy – glej *Track two diplomacy*.

Information warfare – pri informacijskem vojskovanju gre za informacijsko manipuliranje, ki se ga tarča manipuliranja ne zaveda in pogosto sprejema odločitve sebi v škodo. Skrivnost je v zbeganju druge strani, tako da ta ne ve, kakšne so dejanske namere prve. Tarče so oborožene sile ali širša javnost. V ta namen se uspešno uporabljajo tudi svetovni splet in družabna omrežja. Tarče so lahko tudi tehnična sredstva za sprejemanje in oddajanje informacij. Informacijsko vojskovanje je pomemben del hibridnega vojskovanja.

Information work – propagandne dejavnosti, ki se opravljajo predvsem v okviru informacijske sekcije diplomatske misije. Opravljajo jih *press attachés*, *attachés d'information* itd.

Informbiro – informacijski biro komunističnih in delavskih strank je bila organizacija, preko katere je Stalin, generalni sekretar Komunistične partije Sovjetske zveze (SZ), obvladoval druge komunistične stranke oziroma socialistične države. S posebno resolucijo je leta 1948 obtožil Komunistično partijo Jugoslavije (KPJ), da je zašla s prave komunistične poti in jo izključil iz svojih vrst. V bistvu je šlo za spor med Stalinom in Titom, med dvema karizmatičnima osebnostma. Drugi se prvemu ni želel popolnoma podrediti. Države sovjetskega tabora so na Jugoslavijo začele izvajati velik politični, gospodarski in vojaški pritisk. Spor je bil za mnoge presenečenje. Jugoslavija (KPJ) je namreč ob koncu druge svetovne vojne glede notranje in zunanje politike tesno posnemala SZ. Več jugoslovanskih komunistov, ki so še naprej malikovali Stalina, je končalo v koncentracijskem taborišču Goli otok ali so bili celo ubiti. Tito se je proti Stalinu boril s stalinističnimi metodami. Po Stalinovi smrti je prišlo do normalizacije odnosov med partijama in državama. Tito in KPJ in s tem Jugoslavija so ostali zvesti idealom komunizma do svojega konca.

Infringement – kršitev, na primer sporazuma, pravice, zakona.

Initialling – parafriranje, začasna potrditev osnutka sporazuma. Parafira se vsaka stran na dnu strani. Po parafriranju naj bi se izvedel formalni podpis, kar pa se vedno ne zgodi. Primer predstavlja sporazum (2006) Drnovšek-Račan o ureditvi mejnih vprašanj med Slovenijo in Hrvaško. Premislili so se Hrvati.

Initiative – pobuda, na primer, biti odprt do novih pobud.

Innocent passage – pravica neškodljivega prehoda ladje katere koli države, da pluje prek teritorialnega morja druge države, vendar se pri tem ne sme nepotrebno zadrževati ali motiti reda, miru in varnosti te obalne države. Nekatere države zahtevajo vnaprejšnjo najavo za vojaške ladje (na primer nekdanja SFRJ, Slovenija, Hrvaška). Podmornice morajo pluti na površju z razvito zastavo. Pri neškodljivem prehodu je prepovedan ribolov in izvajanje drugih gospodarskih dejavnosti na morju. Prehod

ladje mora biti, kakor rečeno, neškodljiv. S tem izrazom se označuje tudi prehod diplomata iz države pošiljateljice v državo sprejemnico in obratno, prek ozemlja tretje države.

Inquiry – preiskava, način mirnega reševanja sporov z imenovanjem komisije, ki naj ugotovi dejstva spora in o tem poroča brez predlaganja rešitve.

Instant – zastarel izraz za označbo »tega meseca«.

Instinctive – instinktiven, nagonski, na primer *an instinctive distaste for conflict*; instinktiven odpor do spora.

Instructions – navodila diplomatu, kako delovati. Na primer: diplomat v razgovoru poudari, da povedano ni njegovo osebno mnenje, ampak da deluje na podlagi navodil od doma.

Instrument – sredstvo, s katerim se nekaj opravi.

Instrument of ratification – formalni pravni dokument, sestavljen v posebni obliki, pri uveljavljanju nekega meddržavnega sporazuma. Ratifikacijski instrument, listino običajno podpiše šef države. Z njim se država pravno zaveže k spoštovanju sporazuma. Glej tudi *Ratification*.

Insular state (great power) – otočna država (velika sila). Primeri takšne otočne velike sile so Japonska, Velika Britanija in tudi ZDA. Nasprotno so kontinentalne velike sile Francija, Kitajska, Nemčija, Rusija.

Insult – žalitev.

Insurgency – organizirani upor skupine ljudi, državljanov, ki želijo oblast v državi prevzeti s silo. Tu še ne gre za pravno stanje oboroženega spora, *belligerency*.

Intact – nedotaknjen, nespremenjen, nepoškodovan.

Integrated Deterrence – skupno, povezano odvracanje. Koncept je uvedla državna obrambna strategija ZDA iz leta 2021. ZDA pri odvracanju Kitajske in Rusije ter Severne Koreje in drugih združujejo orodja državne moči v sodelovanju s svojimi zavezniki in partnerji na taktični, institucionalni in strateški ravni.

Integrity – celovitost, na primer *upholding territorial integrity*; podpirati ozemeljsko celovitost. Tudi poštenost, na primer *a man of integrity*; pošten človek.

Intelligence – obveščevalna informacija o tuji državi. Tudi organizacija, ki zbira in analizira takšne informacije ter deluje prikrito.

Intelligence community – obveščevalna skupnost vključuje vse obveščevalne organizacije neke vlade, države. Ameriško sestavlja 17 tovrstnih organizacij.

Intelligence officer – uslužbenec obveščevalne službe neke države. V tujini zbira podatke pod različnimi krinkami. Lahko tudi pod krinko člana diplomatske misije. V tem primeru uživa diplomatsko imuniteto.

Intercession – dejanje posredovanja, na primer v sporu.

Interest – zanimanje, želja po nadaljnem spoznanju. Tudi zadeva, korist, za katero se kdo poteguje.

Interests section – oddelek za zaščito interesov je manjša skupina diplomatov ene države (pošiljateljice), ki deluje pod zastavo druge države (sile zaščitnice) v njenem predstavištvu, na ozemlju tretje države (sprejemnice). Država pošiljateljica in država sprejemnica tako vendarle vzdržujeta določeno komunikacijo tudi po prekinitvi formalnih diplomatskih odnosov.

Intergovernmental agreement – medvladni sporazum, za razliko od *treaty* in *international agreement*, kjer naj bi šlo za sporazum med državami.

Intergovernmental conference – medvladna konferenca.

Intergovernmental organization – medvladna organizacija (za razliko od nevladne).

Interim agreement – začasni sporazum (v preteklosti imenovan *modus vivendi*), ki je pozneje dopoljen s podrobnejšim, vseobsežnim in trajnim, na primer začasni (okvirni) jedrski sporazum z Iranom leta 2015. Glej tudi Framework treaty.

Interlocutor – sogovornik, stranka v dialogu.

Intermediary – glej Mediation.

Internal affairs – notranje, domače zadeve, uporablja se tudi izraz *domestic affairs*, *domaine réservé*. Diplomat se v notranje zadeve države sprejemnice ne sme vmešavati.

Internally displaced persons (IDP) – osebe, ki so, običajno zaradi oboroženih spopadov ali kršitev človekovih pravic prisiljene zapustiti svoje domove in so v državi

notranje razseljene. Za razliko od beguncev, ki so se zatekli v tujino, so torej ostale v mejah lastne države. Njihov položaj pa je običajno enako tragičen.

International – kar se nanaša na odnose, dejavnosti med državami, za razliko od domačih, notranjih zadev.

International actors – države in mednarodne organizacije in vse bolj tudi nedržavni akterji.

International affairs – nasprotje od *internal affairs*. Zadeve, ki zadevajo odnose med državami, mednarodne zadeve.

International agreement – mednarodni sporazum, mednarodni zavezujoči akt, mednarodna pogodba. Instrument, s katerim subjekti mednarodnega prava urejajo medsebojne odnose. Po Dunajski konvenciji o pravu mednarodnih pogodb (1969) mednarodna pogodba pomeni mednarodni sporazum, ki ga države sklenejo pisno in je sestavljen v obliki ene listine ali dveh listin ali več povezanih listin, in ki ga ne glede na njegovo posebno poimenovanje ureja mednarodno pravo. Pogodbence mednarodnih sporazumov so lahko tudi drugi subjekti mednarodnega prava, na primer mednarodne organizacije. V praksi je mogoč tudi le ustni sporazum. Vsebina mednarodnih sporazumov je različna, od mirovnih sporazumov do sporazumov, s katerim se ustanovijo mednarodne organizacije. Različni so tudi po številu strank, imenu in obliki, od bolj do manj formalnih; od mednarodne pogodbe – *treaty* do dogovorjene-ga zapisnika – *agreed minutes* ali izmenjave not – *exchange of notes*. Lahko so enoviti ali iz več delov. Pravni položaj vseh pa je vendarle enak, tj. pravno zavezujoč.

International Atomic Energy Agency (IAEA) – Mednarodna agencija za atomsko energijo je bila pod okriljem OZN ustanovljena leta 1957 (ni pa specializirana agencija) z namenom krepitev uporabe atomske energije v miroljubne namene. Poroča Generalni skupščini OZN in občasno Varnostnemu svetu OZN. Je svetovno središče sodelovanja na jedrskem področju. Njenemu Svetu guvernerjev je Slovenija (dr. Ernest Petrič) predsedovala v letih 2006/2007.

International Bill of Human Rights – Mednarodna listina človekovih pravic, skupni izraz za Splošno deklaracijo človekovih pravic (*Universal Declaration of Human Rights*), Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah (*International Covenant on Civil and Political Rights*) z obema fakultativnima protokoloma ter Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (*International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*). Sem bi lahko dodali tudi preambulo Ustanovne listine OZN, ki svobodo, enakost, vladavino prava in dostojanstvo vsakega človeškega bitja uvršča med temeljne človekove pravice.

International Center for Promotion of Enterprises (ICPE) – Mednarodni center za promocijo podjetij je ustanovila vlada SFRJ leta 1974 kot mednarodni center za podjetja v javni lasti v državah v razvoju s sedežem v Ljubljani. Ustanova je postala medvladna organizacija dve leti pozneje. Zadnja desetletja so jo pestile številne težave, od zmanjševanja članstva, kadrovskih in finančnih težav do težav glede iskanja svojega *raison d'etre*. Slovenija ji skuša dati nov zagon.

International Centre for the Settlement of Investment Disputes (ICSID) – neodvisna organizacija za reševanje investicijskih sporov (med državami in tujimi državljani), ki je tesno povezana s Svetovno banko. Ustanovljena je bila s konvencijo iz leta 1966 – *Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of Other States*.

International Civil Aviation Organization (ICAO) – Mednarodna organizacija za civilno letalstvo je specializirana agencija v sistemu OZN s sedežem v Montrealu.

International civil servant – mednarodni uradnik, član sekretariata mednarodne organizacije, ki ga zaposluje in ki (ne pa državi svojega državljanstva) naj bi ji bil lojalen. Ne sme sprejemati navodil države, katere državljan je. Njegov mednarodni status (privilegije in imunitete) urejata statut te organizacije in sporazum, ki ga je ta sklenila z državo gostiteljico.

International Committee of the Red Cross (ICRC) – mednarodni odbor Rdečega križa je neodvisna, nevtralna, nevladna humanitarna organizacija s sedežem v Ženevi, ustanovljena leta 1863 z namenom nudenja pomoči žrtvam vojn ter zaščite njihovega življenja in dostojanstva. Pobudnik je bil ženevski trgovec Henri Dunant po tem, ko je videl trpljenje ranjencev po bitki pri Solferinu leta 1859. V bitki med avstrijskimi in italijansko-francoskimi silami je sodeloval tudi 17. pehotni polk avstrijske vojske, ki so ga sestavljali vojaki s Kranjske in katerega štab je bil v Ljubljani. Znak odbora je rdeči križ na beli podlagi. Države članice Ženevskih konvencij so mu podelile stalni mandat, da štiti žrtve mednarodnih in notranjih oboroženih spopadov. Poleg tega izobražuje o humanitarnem pravu in si prizadeva za prenašanje standardov mednarodnega humanitarnega prava v zakonodajo posameznih držav. ICRC je najstarejši del mednarodnega gibanja Rdečega križa in Rdečega polmeseca. Nima pristojnosti glede nacionalnih društev Rdečega križa ali Rdečega polmeseca. Je dobitnik treh Nobelovih nagrad za mir.

International Community – mednarodna skupnost, skupnost držav. Uporablja se tudi izraz *international society*, ki pa naj bi bil manj primeren, ker kaže na manjšo povezanost držav.

International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance – Mednarodna konvencija za zaščito vseh oseb pred prisilnimi izginotji iz leta 2006 je temeljni instrument za zaščito pred prisilnimi izginotji v vojni in miru.

International Court of Justice (ICJ) – Meddržavno sodišče, imenovano tudi Svetovno sodišče (*World Court*), je formalno eden od glavnih organov OZN – je glavni sodni organ OZN. Ustanovljeno je bilo leta 1945 z Ustanovno listino OZN, delovati pa je začelo aprila 1946. Vse članice OZN so *ipso facto* pogodbenice Statuta ICJ. Gre za stalno in neodvisno sodno telo s sedežem v Haagu v Palači miru (Peace Palace). Ima 15 članov, ki jih izvolita Generalna skupščina OZN in Varnostni svet OZN za devet let z možnostjo ponovne izvolitve. Presoja o civilnih sporih med državami, ki se s pristojnostjo sodišča strinjajo, po mednarodnem pravu, razen če se stranke izrecno ne dogovorijo drugače. Na zaprosilo generalne skupščine in varnostnega sveta ter drugih organov in specializiranih agencij OZN (po pooblastilu generalne skupščine) daje tudi svetovalna mnenja. Odločitve, ki so dokončne in zavezujoče za stranki v sporu, sprejema na podlagi večine glasov navzočih sodnikov. ICJ je pomembno prispevalo k razvoju mednarodnega prava.

International Criminal Court (ICC) – Mednarodno kazensko sodišče (MKS) s sedežem v Haagu je bilo ustanovljeno z Rimskim statutom Mednarodnega kazenskega sodišča leta 1998 in je začelo delovati leta 2002. Gre za prvo takšno stalno sodišče. Pri njegovem oblikovanju je imela pomembno vlogo tudi Slovenija, ki je aktivna in prepoznavna članica, saj ves čas dejavno sodeluje pri delu posebnega organa tega sodišča, tj. v skupščini držav pogodbenic MKS. Pomembno vlogo pa je imela tudi na prvi pregledni konferenci v Kampali (Uganda) leta 2010. Sodišče sodi posameznikom, osumljenim za storitev dejanj genocida, zločinov zoper človečnost, vojnih zločinov in zločina agresije (od 17. julija 2018), če je do njih prišlo na ozemlju držav članic ali s strani njihovih državljanov in če te same osumljencem niso bile pripravljene ali sposobne soditi (novembra 2019 so sodniki MKS odobrili preiskavo proti oblastnikom Mjanmara v zvezi z množičnim preganjanjem in zločini zoper človečnost. S to precedenčno odločitvijo so razširili pristojnost MKS. Okoli 600 tisoč pripadnikov Rohingya muslimanske manjšine je namreč iz Mjanmara, ki ni članica MKS, bilo prisiljenih pobegniti v sosednji Bangladeš, ki pa je član MKS. Del kaznivega dejanja naj bi bil torej storjen na bangladeškem ozemlju.) Postopek lahko sproži država članica, tožilec ICC ali Varnostni svet OZN. Med državami, ki niso članice ICC, so tudi Izrael, Kitajska, Rusija in ZDA.

International criminal law – mednarodno kazensko pravo je del mednarodnega prava, ki določa zločine, hudodelstva mednarodnega pomena (na primer vojni zločini, zločini zoper človečnost itd.) in neposredno kazensko odgovornost posameznika zanje. Mednarodno pravo je sicer pravo, ki praviloma ureja odnose med državami tako, da je mednarodno kazensko pravo določena izjema. *Ad hoc* mednarodni

kazenski tribunali, na primer *ad hoc* Mednarodno kazensko sodišče za nekdanjo Jugoslavijo (ICTY), *ad hoc* Mednarodno kazensko sodišče za Ruando (ICTR) in posebna sodišča, na primer v Sierra Leoneju ter ne nazadnje Mednarodno kazensko sodišče so pri njegovem razvoju imeli pomembno vlogo. Je pomembno sredstvo za uveljavitev mednarodnega humanitarnega prava.

International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY) – Mednarodno kazensko sodišče za nekdanjo Jugoslavijo je *ad hoc* ustanova OZN. Ustanovil ga je Varnostni svet OZN leta 1993 z namenom sojenja posameznikom za genocid, vojne zločine, zločine zoper človeštvo in etnično čiščenje med vojno v nekdanji SFRJ v 90-ih letih prejšnjega stoletja. Sodišče, ki je imelo sedež v Haagu, je delo končalo decembra 2017. Njegovo delovanje se je torej precej zavleklo in ni bilo poceni, je pa pomembno prispevalo h kaznovanju odgovornih. Od 161 obtoženih posameznikov jih je obsodilo 90 in pri tem zaslišalo kar 4650 prič.

International dispute – spor v odnosu med dvema državama ali v odnosu z drugimi državami, ki se nanaša na neko pravno vprašanje ali dejstvo ali nasprotje pravnih pogledov ali interesov med strankami (takšna opredelitev, ki velja še danes, izhaja iz sodbe Meddržavnega sodišča v zadevi Koncesija Mavrommatisa v Palestini iz leta 1924). Po današnjem mednarodnem pravu morajo države medsebojne spore reševati na miren način, tj. z diplomatskimi ali sodnimi metodami, tj. s sredstvi mirnega reševanja sporov.

International financial institutions – mednarodne finančne institucije, kamor prištevamo Mednarodni denarni sklad, skupino Svetovne banke, včasih tudi regionalne razvojne banke in celo Banko za mednarodne izravnave iz Basla.

International Holocaust Remembrance Alliance (IHRA) – Mednarodna zveza za spomin na holokavst. Medvladna organizacija, ki spodbuja aktivnosti za ozaveščanje o holokavstu. Ustanovljena je bila leta 2000 s Stockholmsko deklaracijo. Slovenija je članica od leta 2011 in je med bolj aktivnimi.

International humanitarian law – mednarodno humanitarno pravo, včasih imenovano tudi vojno pravo ali pravo oboroženih spopadov (*jus in bello*), ureja ravnanje in odgovornost držav in tudi posameznikov v vojni oziroma oboroženih spopadih (zakonitih ali ne) tako v odnosu do pripadnikov oboroženih sil kakor tudi civilnega prebivalstva. Strani v spopadu omejuje pri uporabi sredstev in metod vojskovanja. Eno njegovih temeljnih načel je, da ga morajo enako upoštevati vse strani v spopadu, ne glede na vrsto spopada in katera stran je spopad začela ter ne glede na vzroke. Prav tako ni pogoj za njegovo uporabo, da se strani v spopadu medsebojno priznavajo kot države. Z njim se skušajo uravnovežiti humanitarni in vojaški interesi. Preprečilo naj bi barbarska ravnanja in nepotrebno trpljenje. Poleg splošnih pravil

vojskovanja vsebuje posebna pravila za vojskovanje na kopnem, v zraku in na morju ter pravila o nevtralnosti, ki se nanašajo na pravice in obveznosti nevtralnih držav. Zajeto je predvsem v Haaskih in Ženevskih konvencijah in seveda v mednarodnem običajnem pravu. Resda pa so določbe omenjenih konvencij že njegov sestavni del. Mednarodno humanitarno pravo je povezano s človekovimi pravicami. Njegove kršitve lahko pomenijo tudi njihovo kršitev. Glej tudi Geneva Conventions in Hague Conferences/Conventions.

International institution – sinonim za *international organization*. Pomeni lahko tudi standardizirani vzorec ravnanja, s katerim se želi doseči cilj, na primer diplomacija.

International Intergovernmental Organizations (IGO) – mednarodne medvladne organizacije so pomemben del mednarodnih organizacij. V 20. in 21. stoletju so bile tovrstne organizacije ključni sestavni del svetovnega upravljanja. Večstranska pogajanja so namreč postala ključna orodja v mednarodni politiki. Za njihov nastanek je potreben formalni sporazum vsaj treh držav. Takšen primer je regionalna organizacija NAFTA oziroma sporazum med ZDA, Mehiko in Kanado (o prosti trgovini). Svetovna organizacija oziroma OZN ima na drugi strani kar 193 članic. Kot pove že ime, IGO delujejo v več državah. Lahko so odgovorne le za eno (*specialized*), lahko pa za množico nalog (*multitask*). Te so zelo različne – od nujenja določenih storitev (*service IGO*) do sprejemanja pravil ravnanja (*forum IGO*) in reševanja sporov in podobnega. Odločitve se sprejemajo bodisi s soglasjem bodisi glasovanjem, kar je pogostejše. V nekaterih primerih zadostuje enostavna, v drugih kvalificirana večina. Pri tem ima običajno vsaka država po en glas. So pa primeri, ko imajo glasovi držav različno težo, na primer glede na število prebivalstva ali finančni prispevek. Največ IGO je na območju Evrope. Treba pa je dodati, da se je v zadnjih desetletjih v mednarodnih odnosih eksponentno povečevala tudi vloga nevladnih organizacij in njihovih mednarodnih povezav. Glej Global Governance, Multilateralism and Multilateral Diplomacy.

International justice – v želji, da zagotovi spoštovanje mednarodnega prava, je mednarodna skupnost oblikovala več sodišč in tribunalov na svetovni in regionalni ravni. Njihove odločitve zavezujejo države, ki omenjena telesa priznavajo. Temelj sistema mednarodnega pravosodja je Meddržavno sodišče v Haagu kot glavno sodno telo OZN. Evropsko sodišče za človekove pravice je primer regionalnega sodišča, katerega primarna naloga je varstvo človekovih pravic v državah članicah Sveta Evrope. Mednarodni kazenski tribunal za nekdanjo Jugoslavijo in podoben za Ruando (eden od devetih sodnikov je bil tudi sodnik slovenskega vrhovnega sodišča Pavle Dolenc), posebno sodišče za Sierra Leone, posebni senati v okviru sodišč Kambodže za obravnavo zločinov Rdečih Kmerov, posebno sodišče na Kosovu itd. so primeri *ad hoc* tribunalov za vojne zločine. V zadnjih treh primerih gre pravzaprav za nacionalna sodišča z mednarodnimi elementi (internacionalizirana kazenska sodišča, razširjena s tujimi

sodniki). Mednarodno kazensko sodišče s sedežem v Haagu, ustanovljeno leta 2002, pa je prvo stalno mednarodno sodišče za obravnavo najhujših zločinov, kakor so genocid, vojni zločini in zločini zoper človečnost ter zločin agresije. Pomembno telo mednarodnega pravosodja je tudi Mednarodni tribunal za pomorsko pravo v Hamburgu.

International Labour Organization – Mednarodna organizacija dela, ena od specializiranih agencij, ustanovljena leta 1919, s sedežem v Ženevi. Edina tripartitna specializirana agencija. V njej se pri določanju standardov dela srečujejo predstavniki vlad, delodajalcev in delavcev.

International law – mednarodno pravo so zavezujoča pravila, ki praviloma urejajo odnose med državami, njihove pravice in obveznosti. Mednarodno pravo temelji na načelu suverene enakosti držav, zato je v bistvu konsenzualno, zavezuje le države, ki so nanj pristale. Vsebuje pa tudi norme, ki so obvezne za vse (običajno mednarodno pravo, *ius cogens*), na primer prepoved genocida. Zajema področja, od uporabe sile do trgovine, prometa, varstva okolja itd. Načeloma je mednarodno pravo nad nacionalnim. V mednarodno skupnost vnaša predvidljivost oziroma stabilnost in mir. Na žalost pa se pogosto ne upošteva, na primer ob ruski agresiji na Ukrajino, ob kitajski graditvi umetnih otokov v južnokitajskem morju in ob njihovi militarizaciji v izključni gospodarski coni drugih držav, ob severnokorejskih jedrskih in balističnih poskusih itd. Rusija je leta 2020 celo spremenila svojo ustavo tako, da so njena določila formalno nad določili mednarodnega prava. V zadnjih letih se pravila mednarodnega prava deloma nanašajo tudi na subjekte, ki niso države, in razen na mednarodne organizacije tudi na posameznike in nevladne organizacije. Viri mednarodnega prava so običajno mednarodno pravo, mednarodne pogodbe in splošna pravna načela. Subsidiarni vir so sodna praksa in prispevki priznanih mednarodno-pravnih teoretikov.

International law and municipal law – da bi se mednarodnopravna obveznost države v njej spoštovala, je v nekaterih primerih treba ustrezno urediti oziroma prilagoditi njeno notranje pravo. Odnos med mednarodnim in notranjim pravom običajno v državi ureja njena ustava.

International Law Association (ILA) – Združenje za mednarodno pravo je mednarodna nevladna organizacija s sedežem v Londonu, ustanovljena leta 1873 v Bruslju, za preučevanje, razjasnitev in razvoj mednarodnega prava. V njej se združujejo strokovnjaki za mednarodno javno in mednarodno zasebno pravo. Ima tudi posvetovalni status v več specializiranih agencijah OZN. Več kakor 4000 njenih članov deluje v 62 nacionalnih podružnicah, tudi slovenski. Preučevanje različnih aktualnih vidikov mednarodnega prava poteka v različnih strokovnih odborih in študijskih skupinah ter na bienalnih konferencah ILA. Glej tudi Društvo za mednarodno pravo za Slovenijo.

International Law Commission (ILC) – Generalna skupščina OZN je Komisijo za mednarodno pravo ustanovila leta 1947 z nalogo, da spodbuja napredni razvoj in kodifikacijo mednarodnega prava. Komisija je tako med drugim zagotovila združitev in zapis pravil, ki se nanašajo na diplomatske odnose oziroma Dunajsko konvencijo. Pripravlja pa tudi osnutke konvencij o temah, ki jih mednarodno pravo še ne ureja. Člani komisije delujejo v svojem imenu, in ne kot predstavniki držav. V komisijo je bil trikrat izvoljen tudi profesor mednarodnega prava, ustavni sodnik in diplomat dr. Ernest Petrič.

International legislation – nanaša se na široko sprejete večstranske sporazume. Seveda pa sporazumi zavezujejo le države, ki so jih podpisale.

International Maritime Organization – Mednarodna pomorska organizacija; ena od specializiranih agencij, ustanovljena leta 1948, s sedežem v Londonu.

International minimum standards – izraz s področja diplomatske zaščite. Nanaša se na minimalne mednarodnopravne standarde, ki jih mora država pri obravnavanju tujih državljanov upoštevati (četudi morda svoje lastne državljanke obravnava enako ali slabše). Druga država v primeru nespoštovanja lahko zahteva odškodnino, če so prizadeti državljanji izkoristili notranja pravna sredstva.

International Monetary Fund (IMF) – Mednarodni denarni sklad, mednarodna finančna ustanova, ki je v središču Washingtonskega soglasja. Pospesuje mednarodno sodelovanje in nudi finančno pomoč. Ta izhaja iz kvot in posojil. Glej tudi Bretton Woods in Washington Consensus.

International order – stanje kot nasprotje nereda, ko mednarodni akterji – države (in nedržavni akterji) pri uresničevanju svojih ciljev prek diplomacije vstopajo v medsebojne odnose, ki jih ureja mednarodno pravo (pravzaprav celota formalnih in neformalnih ureditev). Tudi sinonim za *international society* ali *international system* ali *global governance*.

International Organizations – vse tesnejša medsebojna povezanost v zadnjih sto letih je države prisilila, da nekatera vprašanja trajno rešujejo skupaj ob pomoči mednarodnih organizacij. Organizacije z mednarodnim članstvom (najmanj dvema državama) in mednarodnim sodelovanjem ter lastnimi organi. Nanje države prenesejo del svojih kompetenc. Ustanovijo jih z večstranskim sporazumom (*statute, charter*), s katerim tudi določijo področje, obseg in cilje njihovega delovanja, njihove organe, skratka njihov pravni položaj. Organi organizacije so običajno skupščina, izvršni odbor in sekretariat, ki ga vodi generalni sekretar. Mednarodne organizacije so lahko svetovne (OZN) ali regionalne (OVSE). Poleg medvladnih – *intergovernmental organizations* (na primer OZN, OVSE, OAD, Svet Evrope itd.) obstajajo tudi

nevladne mednarodne organizacije – *international nongovernmental organizations* (na primer Mednarodni odbor Rdečega križa, *International Committee of the Red Cross*; Zdravniki brez meja, *Médecins Sans Frontières* itd.). Med maloštevilnimi mednarodnimi organizacijami s sedežem v Sloveniji velja omeniti *Agency for the Cooperation of Energy Regulators* (Agencija EU za sodelovanje energetskih regulatorjev), *Center of Excellence in Finance* (Center za razvoj financ) in *International Center for Promotion of Enterprises* (Mednarodni center za promocijo podjetij). Glej tudi Predstavništva mednarodnih organizacij v Sloveniji. Posebej so navedene nekatere pomembnejše mednarodne organizacije.

International personality – posedovanje pravic in obveznosti po mednarodnem pravu. Mednarodno subjektiviteto imajo predvsem države, ne pa izključno. Omeniti velja še mednarodne organizacije in nekatere posameznike.

International Red Cross and Red Crescent Movement – mednarodno gibanje Rdečega križa in Rdečega polmeseca, skupno ime za Mednarodni odbor Rdečega križa in Mednarodno zvezo društev Rdečega križa in Rdečega polmeseca ter nacionalna društva, *International Committee of the Red Cross*, *the International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies* in *National Red Cross Societies* ter *National Red Crescent Societies*. Eno temeljnih načel gibanja je nepristranskost. Edino merilo za delitev pomoči je, da je oseba v stiski. Predstavniki teh organizacij se praviloma vsaka štiri leta sestanejo s predstavniki držav, podpisnic ženevskih konvencij, na mednarodni konferenci Rdečega križa in Rdečega polmeseca.

International regime – načela, pravila in postopki, ki se nanašajo na določeno področje mednarodne dejavnosti (mednarodna trgovina, podnebne spremembe, kibernetični prostor itd.), geografsko območje ali ekonomske vire. Pri tem se lahko oblikujejo mednarodne organizacije (*IAEA*), ni pa to nujno (*Antarctic Treaty System*). Uporablja se tudi ime *functional partial order*.

International relations – odnosi med državami, med državami in mednarodnimi organizacijami ali med mednarodnimi organizacijami.

International Research Centre on Artificial Intelligence (IRCAI) – Mednarodni raziskovalni center za umetno inteligenco s sedežem v Ljubljani. Odločitev o prvem takšnem centru pod okriljem Unesca je Generalna konferenca Unesca sprejela leta 2019. Sprva bo center deloval v okviru Inštituta Jožef Stefan. Namen centra je zagotavljanje odprtega in preglednega okolja, poleg raziskav in razprav na področju umetne inteligence pa za deležnike po vsem svetu tudi javno politično podporo pri pripravi usmeritev in akcijskih načrtov na področju umetne inteligence. IRCAI bo kot prvi takšen center zglede za prihodnje centre po svetu.

International responsibility – mednarodna odgovornost, odgovornost ene države do druge, kateri je kršila neko z mednarodnim pravom določeno pravico. Povzročeno škodo ji mora poravnati.

International society – skupnost suverenih držav. Glede na odtenke se namesto *international society* uporabljajo tudi izrazi *international community*, *international system* in *states system*.

International strategic competition – kadar v tekmi med velikimi silami velja predvsem surova moč, ko ideje in institucije izgubljajo pomen. Takšno je bilo stanje pred drugo svetovno vojno, ki je svetu prineslo veliko opustošenja. V to smer naj bi se gibala tudi novodobna večpolarna svetovna skupnost s tem, da imajo današnji akterji jedrsko orožje.

International system – označuje predvsem mrežo odnosov na mednarodni ravni med različnimi subjekti (države, mednarodne organizacije, nevladne organizacije in drugi nedržavni subjekti). Zajema tudi ustanove, pravila in predpise, ki jih urejajo.

International Telecommunication Union (ITU) – ena prvih, morda celo prva mednarodna organizacija, ustanovljena leta 1865, s sedežem v Ženevi za mednarodne telegrafске povezave.

International transactions – pretok denarja, blaga, sporočil prek mednarodnih meja. Po drugi svetovni vojni se je izredno povečal.

International Tribunal for the Law of the Sea (ITLOS) – Mednarodno sodišče za pomorsko pravo s sedežem v Hamburgu, ustanovljeno na podlagi Konvencije OZN o pomorskem pravu iz leta 1982.

International Trust Fund for Demining and Mine Victims Assistance (ITF) – Mednarodni sklad za razminiranje in pomoč žrtvam min, ki se je pozneje preimenoval v ITF Ustanovo za krepitev človekove varnosti, je leta 1998 ustanovila Vlada Republike Slovenije z namenom pomoči Bosni in Hercegovini. Fundacija, ki je eden najboljših slovenskih zunanjepolitičnih projektov, je pozneje svojo dejavnost razširila na več držav južne in vzhodne Evrope, srednje Azije, Bližnjega vzhoda in južne Amerike. Največji donatorji so ZDA, Norveška, Kanada, Nemčija, Slovenija itd. Glej tudi Foreign aid.

Internationalism – preseganje nacionalizma in zavzemanje za večje politično in gospodarsko sodelovanje med državami in narodi, vneta podpora mednarodnim organizacijam in njihovim odločitvam.

Internationalization – kadar neko območje ni del suverene države, ampak je pod upravo več držav ali neke mednarodne organizacije, mednarodno upravo. Na primer OZN v primeru Svobodnega tržaškega ozemlja ob koncu štiridesetih in na začetku petdesetih let ali Kosova (*United Nations Interim Administration Mission in Kosovo*) po srbskem umiku in pred razglasitvijo samostojnosti leta 2008.

Internuncio – rang pod nuncijem.

Inter-Parliamentary Union – organizacija, ustanovljena leta 1889 s sedežem v Ženevi z namenom pospeševanja dialoga, sodelovanja med nacionalnimi parlamenti. Nekateri takšno sodelovanje imenujejo parlamentarna diplomacija.

Interpol – mednarodna organizacija kriminalistične policije je bila ustanovljena leta 1923 s sedežem v Lyonu. Vanjo so vključene skoraj vse države sveta. Ustanovljena je bila z namenom mednarodnega policijskega sodelovanja. To naj ne bi zajemalo sodelovanja glede politično motiviranega delovanja posameznikov. Ne tako redko prihaja do zlorabe rdeče tiralice (zahteve za aretacijo in izročitev) oziroma preganja nja aktivistov civilne družbe in kritičnih novinarjev.

Interpretation – simultano konferenčno tolmačenje.

Interpretative declaration – glej Reservation.

Interrogate – postavljati vprašanja, zasliševati, na primer osumljenca.

Interstate – sinonim za *international*, v zveznih državah pa označuje odnose med zveznimi enotami.

Intervention (Interference) – poseg (s silo) v eni državi s strani druge države, skupine držav ali mednarodne organizacije z namenom, da prva spremeni svoje notranje ali zunanjepolitično delovanje. Poseg s silo je mednarodnopravno dovoljen le v primeru odločitve Varnostnega sveta OZN ali v primeru samoobrambe. Tujo pomoč in investicije (pod določenimi pogoji) ali njihovo odtegnitev, ki tudi pomenijo zunanje poseganje, nekateri imenujejo *soft intervention*. Z izrazom *intervention* se označuje tudi poseg nekoga v razpravo (njegova izjava), potem ko mu je predsedujoči dal besedo.

Interview – intervju, dati intervju, na primer *he was interviewed by local TV station*; dal je intervju za lokalno TV-postajo. Tudi srečanje, pogovor.

Intimidation – ustrahovanje šibkejšega, da nekaj stori.

Intra Legem – v okviru prava.

Intrigue – zahrbtn naklep, spletko, na primer Hitlerjeve spletke, s katerimi se je povzpел na oblast.

Introduction – uvod, tudi predstavitev ene osebe drugi.

Intuition – intuicija, na primer *guided by intuition*; vodi ga intuicija. Glej tudi Instinctive.

Invaluable – neprecenljiv, na primer *an invaluable source of information*; neprecenljiv vir informacij.

Invasion – vdor na nezasedeno območje. Na primer invazija zavezniških sil na Normandijo med drugo svetovno vojno.

Investigation – glej Inquiry.

Invitations – različna vabila na različne dogodke. Vsako vabilo vsebuje ime pošiljalca (gostitelja), vrsto dogodka, kraj, datum in uro ter po potrebi še navodilo glede oblačil. Vse pogosteje se vabila pošiljajo po elektronski pošti ali vsaj obvestilo *save the date*. S slednjim se želi opozoriti na datum dogodka precej vnaprej. Formalno vabilo se pošlje pozneje.

Inzko, Valentin – avstrijski diplomat, koroški Slovenec, rojen leta 1949 v Celovcu. Med drugim je služboval kot veleposlanik Avstrije v Sloveniji, Bosni in Hercegovini ter opravljal dolžnosti posebnega predstavnika EU za BiH in visokega predstavnika za BiH. Je tudi predsednik Narodnega sveta koroških Slovencev.

IPCC (The Intergovernmental Panel on Climate Change) – medvladna organizacija, ustanovljena leta 1988 z namenom, da nepristransko oceni podnebne spremembe in predlaga znanstveno utemeljene rešitve. Bila naj bi v pomoč podnebnim pogajanjem (v okviru *United Nations Framework Convention on Climate Change*).

Ipsa Facto – na podlagi dejstva.

Iron Curtain – železna zavesa. V hladni vojni je označevala ločnico med zahodnim in vzhodnim blokom od Baltika (Ščečina) do Jadrana (Trsta). Čeprav Jugoslavija ni bila članica Varšavskega pakta, je potekala tudi po italijansko-jugoslovanski meji. S svojo nespametno notranjo in zunanjo politiko se je Jugoslavija dejansko umestila na njeno vzhodno stran. To je veliko, če že ne odločilno, prispevalo k temu, da je bil Trst dodeljen Italiji. Izraz železna zavesa je v svojem govoru v Fultonu v Missouriju leta 1946 prvi uporabil britanski premier Winston Churchill.

ISAF (The International Security Assistance Force) – operacija v Afganistanu pod vodstvom Nata. Kot misijo mednarodnih varnostnih sil jo je leta 2001 ustanovil Varnostni svet OZN. Njeno poveljstvo je Nato prevzel leta 2004. Namen misije, v kateri so sodelovali tudi pripadniki slovenske vojske, je bil usposabljanje pripadnikov afganistanskih varnostnih sil in pomoč pri izgradnji ključnih institucij države. Nekateri njeni pripadniki so sodelovali tudi v spopadih s talibanskimi uporniki. Misijo je leta 2015 nadomestila nova, mnogo manjša Natova misija *Resolute Support*; Odločna podpora.

ISIS (The Islamic State of Iraq and Syria) – znana tudi kot *The Islamic State of Iraq and the Levant (ISIL)* ali na kratko *Islamic State* (Islamska država) oziroma z arabskim imenom Daesh. Islamska država je salafistična (sunitska) džihadistična teroristična organizacija. Na vrhuncu moči je bila leta 2014. Zasedla je precejšen del ozemlja Iraka in Sirije ter ustanovila nepriznana protodržavo. Delovala je tudi v kibernetnem prostoru in prek družabnih omrežij. Izvedla je več dejanj genocida in zaslužnjevanja ter terorističnih dejanj v Evropi. Njena ideologija se je razširila po vsem svetu. Pridružilo se ji je več deset tisoč borcev iz drugih držav, tudi Evrope. Porazila jo je (vprašanje je, ali dokončno) mednarodna koalicija osemdesetih držav (med njimi tudi Slovenija) pod vodstvom ZDA. Te so bile zaradi svoje politike do Iraka eden od glavnih krivcev za njen nastanek. Abu Bakr al-Baghdadi, vodja ISIS, je obkoljen z ameriškimi specialnimi silami leta 2019 naredil samomor.

Islamism – prizadevanje za povečanje vloge islama v politiki in javnem življenju. Včasih je tudi povezano z nasiljem.

Isolated – osamljen, na primer v svojih stališčih.

Isolationism – politika zaprtja vase in nesodelovanja v (občutljivih) mednarodnih zadevah. Taka je bila politika ZDA med obema svetovnjima vojnoma. Zato se tudi niso včlanile v Društvo narodov ali odločneje nastopile proti Hitlerju, ko je ta začel s svojo agresivno politiko in preganjanjem Judov. Težnja po omejitvi zunanjepolitične dejavnosti je bila opazna tudi pri nedavnem predsedniku ZDA Donaldu Trumpu.

Issue – pomembna zadeva, pomembno vprašanje, na primer *the issue of global warming*; vprašanje globalnega segrevanja. Tudi izhajati ali izdati, na primer *diplomatic registration plates were issued by protocol department*; protokolarni oddelek je izdal diplomatske avtomobilske registrske tablice.

It has been said that Democracy is the worst form of government except all those other forms that have been tried from time to time – demokracija je najslabša oblika vladanja, razen vseh drugih. Avtor ugotovitve je Winston Churchill. Glej tudi Liberal democracy in A world without US primacy.

Ius ad bellum – pravila mednarodnega prava, ki se nanašajo na upravičenje, dopustnost vojskovanja, uporabo sile (pravica do vojne). Uporaba sile je danes dopustna le v primeru samoobrambe ali z odločitvijo Varnostnega sveta OZN v skladu s VII. poglavjem Ustanovne listine OZN.

Ius cogens – del mednarodnega prava, ki brezpogojno zapoveduje (oziroma prepoveduje) ravnanje držav. Takšnih obveznih norm države ne morejo spreminjati z medsebojnim dogovorom, na primer prepoved genocida, suženjstva, mučenja, piratstva.

Ius contra bellum – pravila mednarodnega prava, ki se nanašajo na preprečevanje vojne, preventivno diplomacijo.

Ius gentium – pravo narodov, mednarodno pravo.

Ius in bello – del mednarodnega prava, ki se nanaša na pravila ravnanja v vojni oziroma oboroženih spopadih (pravo v vojni). Gre torej za pravila upravljanja vojne oziroma spopada in lahko tudi že njegovega razreševanja (*conflict management, conflict resolution*). Danes se večinoma uporablja izraz mednarodno humanitarno pravo. Glej tudi International humanitarian law.

Ius legationis – upravičenost, sposobnost mednarodno priznane države, suverene države, da pošlje svoje in sprejme tuje diplomatske predstavnike.

Ius post bellum – pravila mednarodnega prava, ki se nanašajo na aktivnosti po končanju vojne in prehajanje k miru (sklepanje mirovnega sporazuma, obnova poražene države itd.).

Ius sanguinis – načelo, da se državljanstvo posameznika določa na podlagi krvnega sorodstva oziroma državljanstva staršev.

Ius soli – načelo, po katerem posameznik pridobi državljanstvo države, v kateri se je rodil.

J

Jeopardize – ogroziti.

Jihad – sveta vojna, vojna v imenu islama.

Joint commission – skupna komisija je telo, v katerem imata svoje predstavnike dve državi in je pristojno za neko vprašanje v njunih odnosih. Srečuje se redno. Običajno ima dva sopredsednika, na primer pred desetletji Mešana komisija mednarodnopravnih strokovnjakov za reševanje vprašanja meje med Slovenijo in Hrvaško. Skupna komisija lahko tudi spremlja uresničevanje nekega sporazuma, na primer Stalna mešana komisija za izvajanje sporazuma o obmejnem prometu in sodelovanju med Slovenijo in Hrvaško.

Joint Expeditionary Force – skupne ekspedicijske sile visoke pripravljenosti za posredovanje v primeru kriz, ustanovljene leta 2012, delujejo pod vodstvom Združenega kraljestva. V njih s svojimi pripadniki sodelujejo Danska, Estonija, Finska, Islandija, Latvija, Litva, Nizozemska, Norveška in Švedska.

Joint Statement on Atlantic Cooperation – skupna izjava o atlantskem sodelovanju, sporazum dvajsetih držav z obeh strani Atlantika (Afrike, Evrope, Južne in Severne Amerike), podpisan septembra 2022 v New Yorku. Z njim so se države dogovorile, da se bodo skupaj spoprijemale z izzivi na tem območju, vključno z vprašanji trajnostnega razvoja, varstva okolja in podnebja, znanstvenega sodelovanja ter upravljanja voda oceana. Spreminjanje morskih tokov, zmanjševanje moči absorpcije ogljikovih emisij, zmanjševanje kisika v vodi, višanje temperature vode ter gladine morja prinašajo čedalje hujše posledice.

Judgement – sodba, razsodba, zavezujoča odločitev mednarodnega sodnega telesa ali arbitraže v sporu, ki mu/ji je bil predan v odločanje.

Judicial settlement – sodna odločitev za razliko od arbitražne. Odločitev v sporu s strani stalnega mednarodnega sodnega telesa, kadar se stranki o tem dogovorita (*compromis*), praviloma na podlagi mednarodnega prava.

Judicious – preudaren, *judicious use of water*; preudarna raba vode.

Jugodiplomati – diplomati, ki so leta 1991 prešli iz jugoslovanske v slovensko diplomacijo. Pogosto se jim očita navezanost na neuvrščenost in odpor do Nata ter zadržanost do tesnega sodelovanja z ZDA. Deloma to drži, so pa tudi izjeme. Tako ali drugače so s svojim znanjem in sposobnostjo pomembno prispevali k oblikovanju slovenske diplomacije in njenim velikim uspehom v prvih desetletjih – zagotovitvi

mednarodnega priznanja ter vključitvi v EU in Nato itd. Iz njih so izšli ministri za zunanje zadeve: dr. Boris Frlec, Ivo Vajgl, Samuel Žbogar ter državni sekretarji Bogdan Benko, Dragoljuba Benčina, dr. Božo Cerar, Mitja Drobnič, Ignac Golob, Andrej Logar, Roman Kirn, dr. Ernest Petrič in dr. Iztok Simoniti. Glej tudi Slovenci, poslani in veleposlaniki v Demokratični federativni Jugoslaviji oziroma Federativni ljudski republiki Jugoslaviji oziroma Socialistični federativni republiki Jugoslaviji ter Slovenci v Zveznem sekretariatu za zunanje zadeve (ZSZZ) SFRJ ob njenem razpadu.

Jugoslavije ni več, gre za Slovenijo – besede, ki jih je po uspešnem referendumu za samostojno Slovenijo 23. decembra 1990 izrekel dr. Jože Pučnik, predsednik Demosa. Demosova koalicijska vlada je osamosvojitve, ki je bila vseslovenski projekt, čez pol leta tudi uspešno izvedla.

Junta – hunta, odbor, revolucionarna vlada, običajno sestavljena (predvsem v državah Latinske Amerike) iz oficirjev, ki so izvedli državni udar.

Jurisdiction – pristojnost izvrševati oblast, sprejemati pravne odločitve na nekem območju.

Jurkovič, Ivan – nadškof, rojen leta 1952 v Kočevju. Kot diplomat Svetega sedeža je med drugim opravljal naloge nuncija v Belorusiji, Ukrajini, Rusiji in Uzbekistanu ter pri OZN v Ženevi. Avtor več pravnih del. Častni senator Univerze v Ljubljani.

Justice – pravičnost, tudi sodnik vrhovnega sodišča.

Justiciable dispute (Legal dispute) – spor, o katerem stranki menita, da ga je mogoče rešiti ob pomoči mednarodnega sodnega telesa ali arbitraže.

K

Kakšen fantastičen dan! – je vzkliknil Borut Pahor, predsednik slovenske vlade, ob podpisu arbitražnega sporazuma o dokončni določitvi meje med Slovenijo in Hrvaško. Hrvaška razsodbe, čeprav je zanjo ugodnejša, ni priznala. Namesto otolitve so se med državama za več let začeli vse prej kakor dobri odnosi. Glej tudi Arbitration Agreement between the Government of the Republic of Slovenia and the Government of the Republic of Croatia.

Kardelj, Edvard (1910–1979) – politik, teoretik samoupravnega socializma in politike neuvrščenosti, udeleženec partizanskega gibanja. Minister za zunanje zadeve Federativne ljudske republike Jugoslavije (1948–1953), vodja jugoslovanske delegacije na mirovni konferenci v Parizu 1946–1947, kjer se je odločalo o naši zahodni meji. Soodgovoren za množične izvensodne poboje v Sloveniji po koncu druge svetovne vojne.

Kaunitz Count Wenzel, Anton von – habsburški, avstrijski diplomat in politik, eden pomembnejših evropskih državnikov 18. stoletja, zaslužen tudi za dunajsko diplomatsko akademijo.

KGB (Komitet gosudarstvenoj bezopasnosti) – nekdanja sovjetska obveščevalna in protiobveščevalna služba.

Keynote speech, (Keynote adress, Keynote speaker) – nagovor (glavni, običajno uvodni), s katerim se uvede tema konference ali sestanka. Z njim se skuša vzbuditi zanimanje, dati ton razpravi v nadaljevanju oziroma jo usmeriti v določeno smer ali k določenim sklepom. Običajno je govorec pomembna oseba ali oseba, ki temo dobro pozna.

Kid-glove – z nekom ravnati v rokavicah; *he is getting kid-glove treatment.*

Kinetic diplomacy – pri *coercive diplomacy* je vojaška sila na drugem mestu oziroma v podporo diplomatskim prizadevanjem, pri *kinetic diplomacy* pa je ne samo v ospredju, ampak pravzaprav edina. Z »diplomacijo«^o oboroženih sil se res lahko dosežejo vojaške zmage ali celo zmaga v vojni, vendar sta za zagotovitev trajnega miru potrebni dolgoročna strategija in odprava vzrokov spora. To pa je mogoče doseči le z diplomatskimi in političnimi sredstvi, torej z obnovo, razvojem, spravo, političnimi dogovori oziroma reformami. Avtorica izraza je Monica Duffy Toft.

Klub diplomatov Slovenije (Diplomatic Club of Slovenia) – nevladna in nepolitična organizacija (združenje), ustanovljena leta 2021 za povezovanje na področjih diplomacije, gospodarstva in kulture ter informiranja diplomatov. Neguje stike s

podobnimi organizacijami doma in v tujini, ki delujejo na področjih mednarodnega sodelovanja, mreženja, informiranja in izobraževanja.

Klub nekdanjih slovenskih veleposlanikov – prostovoljno stanovsko društvo, v katero se včlanjujejo nekdanji slovenski veleposlaniki in generalni konzuli, je bilo ustanovljeno leta 2006. Spremlja dogajanje v mednarodni skupnosti in promovira diplomacijo kot stroko. Skupaj s še nekaterimi drugimi ustanovami organizira razprave oziroma dogodke s področja mednarodnih odnosov in sodelovanja, na primer dan Afrike.

Knowledge – znanje, tudi vedenje, na primer *without my knowledge*; ne da bi vedel.

Kobal, Andrew (Andrej) (1899–1988) – rojen v Cerknem, poliglot (govoril je 15 jezikov), imetnik štirih doktoratov znanosti. Med drugo svetovno vojno in v letih neposredno po njej je imel pomembno vlogo v ameriški vojaški obveščevalni službi v Evropi (na Balkanu) in Daljnem vzhodu in pozneje v CIA (pomagal jo je ustanoviti). Bil je polkovnik ameriške vojske, strokovnjak za psihološko bojevanje. Preprečil je ameriško bombardiranje Ljubljane in Zagreba. Avtor več mladinskih del, socialnih povesti in gledaliških del. Velja omeniti njegovi dve knjigi, spomine Svetovni popotnik pripoveduje I-II in Slovenec v službi F. B. I. in druge zgodbe ameriških Slovencev.

Kobenc, Janez (Cobenzl, Johannes) (1530–1598) – goriški plemič (družina je izvirala s Koroškega), diplomat, rojen v Štanjelu. Od leta 1571 do leta 1573 je bil cesarski poslanec v Rimu, v letih 1575–1576 pa na dvoru Ivana Groznega.

Kobenc, Janez Filip (Cobenzl, Johann Philipp) (1741–1810) – diplomat, rojen v Ljubljani. Zadnji iz znane rodbine politikov in diplomatov Cobenzl. Avstrijo je zastopal na mirovnem kongresu v Tešinu (1775). Leta 1797 pa se je na Dunaju pogajal z Napoleonom. Njega je pozneje tudi seznanil s podatki o prebivalstvu Ilirskih provinc. Leta 1801 je postal avstrijski veleposlanik v Parizu. Njegov stric Johann Karl Philipp von Cobenzl je bil poslanik v Belgiji, njegov bratranec Ludwig von Cobenzl pa dolgoletni poslanik na ruskem dvoru Katarine II. Velike pa je postal habsburški zunanji minister (1801–1805).

Korean War – vojni spopad ZDA in njenih zaveznic (pod okriljem OZN) s Severno Korejo (ki jo je podpirala Kitajska) od leta 1950 do leta 1953, ko je ta skušala zavzeti prozahodno Južno Korejo. Premirje pa ni bilo nadgrajeno s formalnim mirovnim sporazumom, tako da na polotoku občasno prihaja do hudih napetosti.

Koroški plebiscit (Karntner Volksabstimmung) – potekal je 10. oktobra 1920 in je (glede na mirovno pogodbo z Avstrijo v Saint Germainu leta 1919) dokončno določil državno mejo med Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev (pozneje Jugoslavijo) ter

Avstrijo po prvi svetovni vojni. Zaradi prekanjene plebiscitne geometrije, pristransko-sti medzavezniške komisije in spretne avstrijske propagande se je za Slovence glasovanje končalo tragično. Južna Koroška je ostala avstrijska. Prizadevanja, da bi se krivica popravila po drugi svetovni vojni, niso uspela, saj so zahodni zavezniki izgubili zaupanje v Jugoslavijo, ki se je znašla na napačni strani. Čeprav naj bi o teh vprašanih odločale zasedbene sile s soglasjem, je Jugoslavijo in Slovence na cedilu pustila tudi Sovjetska zveza. Meja, ki je danes meja med Avstrijo in Slovenijo, je tako ostala nespremenjena. Glej tudi Avstrijska državna pogodba (Osterreichischer Staatsvertrag).

Kosin, Marko (1930–2007) – poklicni diplomat. Na začetku 70-ih let vodja Urada Izvršnega sveta SRS za mednarodno sodelovanje. Veleposlanik SFRJ v Tanzaniji in na Mauritiusu, v Italiji in na Malti ter stalni predstavnik SFRJ pri uradu OZN v Ženevi. S svojim delom na slovenskem ministrstvu za zunanje zadeve in kot prvi slovenski veleposlanik v Italiji je pomembno prispeval k razvoju diplomacije Republike Slovenije v njenih prvih letih. Zaslužen za dogovor z Italijo, da je Slovenija nasledila Osimske sporazume.

Kosovo Force (KFOR) – mednarodna operacija vzdrževanja miru na Kosovu z mandatom Varnostnega sveta OZN (resolucija 1244) in pod vodstvom Nata. Od leta 1999 (zaradi napada jugoslovanske vojske je na Kosovu prišlo do hude humanitarne krize, bega enega milijona albanskega prebivalstva) zagotavlja varnostno okolje in svobodo gibanja za vse državljane ne glede na njihovo etnično pripadnost. Od vseh mirovniških operacij, v katerih sodeluje Slovenija, je v njej udeležena z največjim številom pripadnikov svojih oboroženih sil. Brigadir Bojan Pograjc pa je opravljal naloge namestnika poveljnika KFOR. Glej tudi Peacekeeping (operations), Sodelovanje Slovenske vojske v mednarodnih operacijah in misijah leta 2019, Humanitarian intervention, Protected state, Protectorate, International protectorate.

Kotnik, Ciril (1895–1948) – uslužbenec jugoslovanskega kraljevega poslaništva v Vatikanu. Med drugo svetovno vojno se je v Rimu izkazal s pomočjo Judom in drugim preganjanim.

Kowtow – klečeplazenje (prevzeto iz kitajskega jezika – *kau tau*), na primer *the longest kowtow in diplomatic history*; najdaljše klečeplazenje v zgodovini odnosov med državami.

Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev – ustanovljena je bila 1. decembra 1918 s sedežem v Beogradu. Povezala je ozemlje dober mesec dni stare in mednarodno nepriznane Države Slovencev, Hrvatov in Srbov s Kraljevino Srbijo (ki se je pred tem združila s Črno goro). Leta 1929 ob uvedbi diktature je bila preimenovana v Kraljevino Jugoslavijo. Bila je kulturno-civilizacijsko in gospodarsko zelo raznolika država z močnimi nacionalnimi trenji zaradi velikosrbskih teženj že od vsega začetka.

Kremlin (Moskovskij Kremelj) – Kremelj, trdnjava v centru Moskve, kjer domuje ruska vlada. Izraz je sinonim zanjo.

Kvadrilaterala – sodelovanje Avstrije, Lihtenštajna, Slovenije in Švice predvsem na konzularnem področju, področju uveljavljanja človekovih pravic in razvojne pomoči.

Kyoto Protocol – Kjotski protokol, mednarodni sporazum, sklenjen leta 1997 v japonskem mestu Kjoto, o omejitvi in zmanjšanju emisij toplogrednih plinov, pri čemer je v skladu z načelom skupne in različne odgovornosti odgovornost razvitih držav večja, ne samo zaradi njihovih večjih zmožnosti, ampak ker so k emisijam tudi največ prispevale. Šlo je za operacionalizacijo leta 1992 sklenjene Okvirne konvencije Združenih narodov o podnebnih spremembah. Glej tudi Climate Change, United Nations Framework Convention on Climate Change, COP, Conference of the parties, Common but differentiated responsibility,

L

Laissez-faire Economics – ekonomski sistem, temelječ na delovanju trga in z minimalnim posredovanjem države.

Laissez-passer – dovoljenje za potovanje čez neko območje. Pisno priporočilo carinskim oblastem, da ne zadržujejo in pregledujejo tujega diplomata v tranzitu in njegove prtljage. Tudi izraz za potni dokument, ki ga izdajo nekatere mednarodne organizacije svojim funkcionarjem in ga nekatere države obravnavajo kot potni list.

Lame duck – šepavi racak, na primer ameriški predsednik, katerega drugi mandat se izteka, ali pa je bil poražen na volitvah po prvem. Skoraj nima več moči, nihče ga več pravzaprav ne jemlje resno.

Landlocked – država brez izhoda na morje.

Language – niz besed, besedilo, na primer *they proposed alternative language for the second paragraph*; predlagali so nadomestno besedilo drugega odstavka.

Langue de bois – pleteničenje, govoričenje, tudi z uporabo učenih besed. Z njim se skuša bodisi prikriti nepoznavanje področja, bodisi izogniti jasnemu odgovoru na neprijetno vprašanje. Z veliko besed se torej pove malo ali nič.

Lapsus linguae – jezikovni spodrseljaj.

Lavrin, vitez Anton (1789–1869) – slovenski diplomat in egiptolog iz 19. stoletja, rojen v Vipavi, pokopan v Milanu. Izkazal se je v avstrijski konzularni službi, predvsem kot generalni konzul v Aleksandriji, Egiptu.

Lawful means – zakonita sredstva, katerih uporaba ne pomeni kršitev prava države sprejemnice ali vmešavanja v njene notranje zadeve. Skratka, ne gre za vohunstvo. Sovjetske oblasti so leta 1983 izgnale ameriškega diplomata Louisa Thomasa, ker naj bi se ukvarjal z vohunstvom oziroma dejavnostmi, ki niso v skladu z njegovim uradnim (diplomatskim) statusom; *espionage activities which are incompatible with his official (diplomatic) status*.

Law-making treaty – mednarodna večstranska pogodba z velikim številom držav članic (ki ima tako bolj ali manj splošno veljavo).

Law of the Jungle World – zakon džungle oziroma svet džungla je nasprotje s pravili urejenega sveta. V pravilih, ki po drugi svetovni vojni urejajo ali bolje, ki naj bi urejala odnose med državami (in tudi z drugimi akterji v mednarodni skupnosti), so

zajeta načela suverenosti, ozemeljske celovitosti, odprtega mednarodnega gospodarskega sistema ter temeljnih človekovih in demokratičnih pravic. Gre za svet tržnega kapitalizma in liberalnih demokratičnih političnih vrednot. Z navedenimi pravili se med drugim določajo določeni standardi ravnanja, ki naj bi v mednarodni skupnosti preprečili uveljavitev stališča, kdor ima moč, ima prav. Tovrstni svet je prinesel velik svetovni napredek, širitev demokracije in svet obvaroval pred spopadom vellesil. Temu svetu nasprotujeta Rusija in Kitajska, ker so ga vzpostavile ZDA z zaveznicami. Sprva sta ga sicer sprejeli. Leta 1990 je Sovjetska zveza (in nato Rusija kot država naslednica) sprejela Pariško listino. Ta vsebuje načela sveta po koncu hladne vojne, vključno z demokracijo in nespreninjanjem državnih meja s silo. Z Memorandumom iz Budimpešte iz leta 1994 pa se je Rusija še konkretno dodatno zavezala, da bo spoštovala ozemeljsko celovitost Ukrajine. Kitajska je s svoje strani podpisala Konvencijo o pravu morja in se tudi mednarodnopravno zavezala, da bo spoštovala politično avtonomijo Hongkonga. Pridružila se je tudi temeljnim mednarodnim sporazumom o človekovih pravicah. V zadnjih letih pa ju nihče več ne bi smel vprašati za spoštovanje človekovih pravic in demokratičnih standardov. Za svet, kjer večje, močnejše jedrske države lahko grozijo z uporabo jedrskega orožja, kjer lahko posežejo po ozemlju drugih, kjer lahko drugim nadvladajo in po svoji volji širijo kaos v mednarodni skupnosti, za propad svetovnega reda, za svet džungle se zavzema predvsem Rusija. Za Kitajsko pa bi lahko rekli, da je glavni zagovornik vzpostavitve neliberalnega reda, in to pod njenim vodstvom. Glej tudi Liberal international order, Might makes right, China (People's Republic of China), Paris Charter, Geneva Convention on the Law of the Sea.

Laws of war – glej International humanitarian law.

Leadership –vodstvo.

Lead ministry – vodilno ministrstvo (glede na področje) v pogajanjih, kjer je na vsaki strani udeleženih več ministrstev. Vodilno ministrstvo je uradno odgovorno za pogajanja.

Lead sponsor – eden od sponzorjev, *co-sponsors*, ki tablira, predloži resolucijo.

League – liga, združenje, star izraz za zavezništvo. Uporablja se tudi kot ime za mednarodno organizacijo.

League of Arab States – Liga arabskih držav, mednarodna organizacija, ustanovljena leta 1945, s sedežem v Kairu, združuje arabske države, vključno s Palestino. Za njene članice čedalje manj pomembna organizacija.

League of Nations – Društvo narodov, mednarodna organizacija, ustanovljena leta 1920 na podlagi mirovne pogodbe v Versaillesu (sklenjena leta 1919 med zavezniškimi silami in Nemčijo), s katero se je končala prva svetovna vojna. Predhodnica OZN in prva splošna mednarodna organizacija za ohranitev miru.

Leak – puščanje, curljanje zaupnih informacij, do katerega prihaja iz različnih razlogov. Ti so lahko politični, tj. nasprotovanje določeni politiki, nabiranje političnih točk ali pa nagajanje, maščevanje ali celo materialna korist. Dogaja se v diplomacijah tako velikih kakor tudi majhnih držav. Organizacija WikiLeaks je tako v letih 2010/2011 objavila več sto tisoč zaupnih ameriških vojaških in diplomatskih dokumentov (med drugim tudi depeše veleposlaništva ZDA v Ljubljani), ki ji jih je poslal pripadnik ameriških oboroženih sil, obveščevalni analitik Bradley E. Manning (oziroma Chelsea Elizabeth Manning, ko je pozneje spremenil spol). Iz političnih razlogov je leta 2008 v slovenskem in srbskem časopisju prišlo tudi do objave t. i. washingtonske depeše s slovenskega veleposlaništva v ZDA. Z objavo se je skušalo škodovati slovensko-ameriškim odnosom v času slovenskega predsedovanja EU. Nemalokrat pa curljanja informacij (tudi lažnih) ne povzročijo nezadovoljni posamezniki, ampak kar vodstvo ministrstva, ki tako bodisi preizkuša odziv javnosti, bodisi manipulira z mediji, ali enostavno obračunava s svojimi ljudmi.

Least Developed Country (LDC) – najmanj razvita država (po sodbi *UN Conference on Trade and Development*). Večina jih je v Afriki.

Lectern – stojalo s poševnim zgornjim delom, kamor lahko stoječi govorec položi papir z besedilom. Govornica, običajno postavljena ob robu odra.

Legal – zakonski, zakonit, ki je v skladu z zakonom, pravom.

Legal adviser – na nekaterih ministrstvih za zunanje zadeve se vodja oddelka za mednarodno pravo imenuje pravni svetovalec. Njegova najpomembnejša naloga je ministru za zunanje zadeve in drugim uslužbencem oziroma oddelkom na ministrstvu podajati strokovna in avtoritativna pravna mnenja o perečih vprašanih mednarodnih odnosov. Na to mesto so običajno imenovani najsposobnejši pravniki – diplomati. Ti svetovalci se neformalno srečujejo ob robu zasedanja VI. (pravnega) odbora Generalne skupščine OZN v New Yorku. V Evropi pa se sestajajo v okviru Sveta Evrope (Odbor pravnih svetovalcev za mednarodno javno pravo – CAHDI) in v okviru EU (Odbor za mednarodno pravo – COJUR). Glej tudi CAHDI (Comité ad hoc des Conseillers Juridiques sur le Droit International Public) in COJUR (Comité Juridique). Izraz se uporablja tudi za pravne svetovalce za mednarodno humanitarno pravo v oboroženih silah držav.

Legal dispute – glej Justiciable dispute.

Legalization – legalizacija, potrditev, da so podpis javnega uslužbenca, pečat in žig na dokumentu pristni. Na ministrstvu za zunanje zadeve se k dokumentu izda, doda posebna listina (potrdilo) – *legalization certificate, apostille*.

Legate – zastarel izraz. V preteklosti oseba, ki jo je nekdo, najpogosteje papež, poslal v tujino z diplomatsko nalogo.

Legate a latere – kardinal na posebni verski ali politični diplomatski misiji, kjer je predstavnik svetega očeta.

Legation – poslaništvo, diplomatska misija, ki jo vodi *envoy extraordinary and minister plenipotentiary*, tj. vodja drugega razreda. V preteklosti najpogostejša diplomatska misija, ki je pa danes skoraj ni več. Uporablja se le veleposlaništvo.

Leonine agreement – enostranski sporazum, v katerem je koncesija ene stranke veliko večja od koncesije druge (prva dobi večji, levji delež).

Less Developed Country (LDC) – glej Least Developed Country.

Lesser Developed Country (LDC) – glej Least Developed Country.

Lethal autonomous weapons (LAWS) – nova vrsta orožja, nastala z razvojem umetne inteligence. Nekateri ga imenujejo tudi *killer robots* (ubijalski roboti). Programirani so, da sami iščejo tarčo in jo uničijo. Delujejo na kopnem, na vodi in pod njo, v zraku in vesolju. Področje je mednarodnopravno še neurejeno. Države, kakor so ZDA, Rusija in Izrael, nasprotujejo prepovedi takšnega orožja. Vsekakor bi ga bilo treba zajeti v dogovore o nadzoru nad oborožitvijo (*arms control*).

Letter of introduction – ustreznik poverilnega pisma med državama Commonwealtha, kjer je v obeh primerih uradni vodja države britanska kraljica. Pismo pošilja predsednik vlade države pošiljateljice predsedniku vlade države sprejemnice. Vodja diplomatskega predstavništva se imenuje *high commissioner* – visoki komisar. Odpoklicno pismo se ne pošilja. Glej tudi Letters of credence.

Letter of protection – v preteklosti dokument, ki dokazuje, da imetnik (*protégé*) uživa zaščito (tuje) države, ki je dokument izdala, oziroma njenih diplomatskih in konzularnih predstavnikov.

Letters of commission – ustreznik poverilnega pisma med nekaterimi državami Commonwealtha (kjer se ne uporablja *letter of introduction*). Pismo pošilja vodja države pošiljateljice vodji države sprejemnice. Vodja diplomatskega predstavništva se imenuje visoki komisar. Glej tudi Letters of credence.

Letters of credence – dokument, ki izkazuje status in pristojnosti neke osebe, konkretno gre v meddržavnih odnosih za poverilna pisma novoimenovanega veleposlanika. Vodja države pošiljateljice jih naslovi na vodjo države sprejemnice. Z njimi potrjuje, da je oseba izredni in pooblaščen veleposlanik, upravičena opravljati naloge vodje misije (veleposlaništva) v državi sprejemnici. Pravzaprav ne gre za več, ampak samo za eno pismo. Vendar se je v praksi uveljavila množina. V primeru nekaterih monarhij pisma sopodpiše predsednik vlade ali minister za zunanje zadeve. Šele po njihovi osebni predaji (ali predaji kopij) veleposlanik lahko uradno začne delo.

Letters of recall – odpoklicna pisma (tudi zanja se uporablja množina). Formalno pismo, ki ga vodja države pošiljateljice pošlje vodji države sprejemnice, da se misija določenega vodje diplomatskega predstavništva končuje. Običajno jih novi vodja diplomatskega predstavništva preda hkrati s svojimi poverilnimi pismi.

Lettre de cabinet – običajno, bolj neformalno komuniciranje med monarhi (sebi enakimi) v različne namene. Pismo sopodpiše minister vlade.

Lettre de chancellerie – najbolj ceremonialno pismo monarha tujemu naslovljencu; običajno nižjemu po rangi ali predsedniku republike. Pismo sopodpiše minister za zunanje zadeve.

Lettre de part – glej Diplomatic courier.

Lettres de rappel – glej Letters of recall.

Lettre de recreance – glej Recredential.

Liaison office – glej Representative office.

Liberal democracy – družbenopolitična ureditev v večini današnjih zahodnih držav. Po koncu hladne vojne je Francis Fukuyama celo menil, da gre za končno obliko vladanja. Značilni zanjo so večstrankarstvo, svobodne tajne volitve, delitev oblasti, človekove pravice, vladavina prava, tržno gospodarstvo itd. V zadnjih desetih letih se sooča tudi z določenimi težavami. Liberalna demokracija ni popolna oziroma brez napak, vendar ima vgrajene sisteme, ki ji omogočajo popravke in demokratično prenavo. Liberalna demokracija se je v 20. stoletju spoprijemala s fašizmom in komunizmom, v 21. stoletju pa z ekonomsko vse močnejšo neliberalno demokracijo in avtoritativnim režimom (digitalnim kitajskim, ruskim ali podobnim režimom). Glej tudi Liberalism.

Liberal international order – liberalni mednarodni red, s svojimi zaveznicami so ga po drugi svetovni vojni kot hegemon (*liberal hegemon*) vzpostavile (in zanj

jamčile) ZDA kot odgovor na sovjetski model od države nadzorovanega gospodarstva, enostrankarskega sistema brez svobode izražanja ter z vplivnimi območji. Za njegovo ohranitev so ZDA po potrebi uporabile tudi silo. Ustrežal je njihovim interesom, vendar ob enem tudi interesom drugih. Temelji na odprtih družbah, liberalni demokraciji, multilateralizmu, politični samoopredelitvi, prosti trgovini, tržnem gospodarstvu, kolektivni varnosti, spoštovanju ozemeljske celovitosti držav, človekovih pravic in vladavine prava. S tem namenom so bili ustanovljeni OZN, Svetovna banka, Mednarodni denarni sklad itd. Demokratične pridobitve naj bi se torej uveljavile tudi v mednarodnem prostoru. Uporablja se tudi izraz na pravih temelječi mednarodni red. Ne gre pa ta dva izraza povsem enačiti. Pravila so lahko tudi neliberalna. Pravzaprav ločimo dve obdobji v liberalnem mednarodnem redu. V času bipolarne hladne vojne govorimo o Keynezijanskem redu ter v času po njej oziroma unipolarnega sveta o neoliberalnem. Večina držav v svetu, tudi velesil, je soglašala s takšnim svetom. Danes ni več tako. V zadnjih letih ga ogrožajo neliberalni nacionalistični in avtoritarni nasprotniki. Pri velikih silah je opaziti revizionistične tendence oziroma upoštevanje le lastnih ciljev. Ne gre le za Rusijo in Kitajsko, ki si prizadevata, da bi bil mednarodni red bolj v skladu z njunima avtoritarnima modeloma in druge, temveč ne nazadnje tudi za vse manjšo podporo ZDA in drugih demokratičnih držav. Najprej v času predsednika George W. Busha, pozneje Baracka Obame in še bolj v času predsednika Donalda Trumpa. Po mnenju nekaterih je prišlo do močne erozije liberalnega svetovnega reda, po mnenju drugih pa ga skoraj ni več. Obstajalo naj bi le še nekaj načel, pravil in institucij (končal naj bi se leta 2016 z ruskim vojaškim posegom v Siriji in aneksijo Krima dve leti pred tem, kitajskim nepriznavanjem razsodbe arbitražnega sodišča v ozemeljskem (pomorskem) sporu s Filipini in izvolitvijo Donalda Trumpa za predsednika ZDA). S premiki svetovne moči naj bi nastajali novi, tekmujoči modeli oziroma kandidati za hegemonia. Zato je svet čedalje bolj nestabilen. V mednarodni skupnosti skušajo nekatere države kot alternativo uveljaviti neliberalni red ali celo zakon džungle. V takšni skupnosti si velike, močne države, oborožene z jedrskim orožjem, prilaščajo tuje ozemlje in vsiljujejo svojo voljo, svojo vladavino (avtokracijo) drugim, prizadevajo si za vplivna območja in povzročajo kaos. To je svet, ki ne temelji na načelih Ustanovne listine OZN in za katerega si prizadeva Rusija in pogosto se zdi, da to velja tudi za Kitajsko in še koga. Pri nespoštovanju načela suverene enakosti oziroma neodvisnosti ter nevmešavanja jim koristi dejstvo, da ZDA, ki so med najpomembnejšimi branitelji obstoječega reda, niso vedno dosledne pri njegovem spoštovanju in da se spoprijemajo s hudimi notranjimi težavami oziroma s čedalje slabšim stanjem svoje demokracije. Enako velja za dejstvo, da se število demokratičnih držav v svetu zmanjšuje in da avtokratske države postajajo gospodarsko uspešnejše. Zastavljajo se vprašanja, ali bosta liberalna demokracija in zahodna tržna ekonomija res postali prevladujoči politični svetovni red. Ob hudih nemirih proti koncu leta 2022 na Kitajskem in Iranu ter ob dejstvu, da je v istem letu iz Rusije pobežnilo milijon ljudi, je bilo teh vprašanj resda

manj. Liberalni mednarodni red, ustrezno posodobljen, bi veljalo ohraniti, saj ga bo drugače nadomestil drugi, ne nujno boljši. Še verjetnejše ga bosta nadomestila nered in kaos. Kakor je zapisal ameriški zgodovinar in zunanjepolitični komentator Robert Kagan, je liberalni red kakor vrt, ki potrebuje stalno nego. Drugače ga bo prerasla džungla in vase potegnila vse nas. Glej tudi *Liberal democracy in Liberalism*.

Liberalism – politična filozofija, pogled na svet, ki je v zahodnih državah prevladoval v zadnjih desetletjih, če že ne stoletjih. Temelji na idejah svobode in enakosti: svobodi govora, tiska, združevanja, verski svobodi, enakosti ras, spolov, neodvisnem sodstvu, skratka človekovih pravicah in demokratični družbi, zasebni lastnini, prosti trgovini in mednarodnem sodelovanju.

Like minded countries – države, ki delijo neko stališče, nek cilj in sodelujejo pri njegovi uveljavitvi oziroma uresničitvi. Pogosto podajajo skupinske izjave. Takšna skupina je na primer *Like Minded Group of Developing Countries (LMDC)*, ki se je v pogajanjih v okviru OZN in Svetovne trgovinske organizacije uveljavila kot blok (na primer v pogajanjih za sprejetje okvirne konvencije o podnebnih spremembah). Na področju razoroževanja je na primer znana tudi skupina širše podobno mislečih držav (*Broadly like minded group*), ki jo sestavljajo države Nata in nekatere države WEOG.

Limited document – začasni dokument, na primer razni osnutki resolucij oziroma odločitev. V okviru OZN so označeni s črko L.

Limited sovereignty – glej Brezhnev doctrine.

Line ministry – vsa druga ministrstva, razen ministrstva za zunanje zadeve.

Lingua franca – skupni jezik sporazumevanja med ljudmi, katerih materni jeziki so različni. Angleščina je današnja *lingua franca*.

Linkage – sklenitev enega sporazuma je odvisna od sklenitve drugega. Napredek na nekem področju je odvisen od napredka na drugem. Na primer sklenitev arbitražnega sporazuma o meji med Slovenijo in Hrvaško in premik na tem področju v zameno za premik pri vstopanju Hrvaške v EU oziroma slovensko strinjanje s tem. Glej tudi *Package deal*.

Lip service – strinjati se z nečim, govoriti nekaj, v kar pa se ne verjame, neiskrenost.

Lisbon Treaty – Lizbonska pogodba, ki spreminja Pogodbo o Evropski uniji in Pogodbo o ustanovitvi Evropske skupnosti. Sprejeta je bila na srečanju Evropskega

sveta v Lizboni 13. decembra 2007 na podlagi dodatnega premisleka držav po zavrnitvi Pogodbe o ustavi za Evropo na referendumih v Franciji in na Nizozemskem leta 2005. Veljati je začela 1. decembra 2009 in pomeni veljavni pravni okvir EU. Z njo je ta dobila pravno osebnost. Evropska skupnost se je ukinila, EU pa je postala njena pravna naslednica. Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti je bila preimenovana v Pogodbo o delovanju Evropske unije in je II. del Lizbonske pogodbe, Pogodba o EU pa njen I. del. S pogodbo je Listina EU o temeljnih pravicah dobila status primarnega prava EU. Ni pa uvedla uradnih simbolov EU, kakor je na primer himna. Pogodba je tudi določila uradni postopek za države članice, če želijo zapustiti EU.

Listening device (bug) – tehnično pomagalo, s katerim organi države sprejemnice prisluškujejo pogovorom v tujem diplomatskem predstavništvu ali prestrezajo njegova sporočila. Nekaj, kar je v nasprotju z mednarodnim pravom in kar skoraj vsi počenjajo. Američani so takšno sovjetsko, rusko napravo odkrili v grbu ZDA na steni rezidence njihovega veleposlanika v Moskvi.

Listening post – diplomatska misija, katere temeljna ali izredno pomembna naloga je zbiranje informacij, na primer v Ankari o dogajanjih v Siriji in Iraku, v Seulu o Severni Koreji.

Ljubljana Guidelines on Integration of Diverse Societies – ljubljanske smernice za povezovanje raznolikih družb so bile v okviru Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi sprejete leta 2012 na konferenci na Brdu pri Kranju. Z njimi se sodelujoče države, predvsem na podlagi izkušenj visokih komisarjev za narodne manjšine, spodbuja in se jim svetuje pri sprejemanju ukrepov za vključitev etničnih (verskih, jezikovnih, kulturnih) skupin oziroma manjšin v širšo družbo. S tem se ne le prispeva k njeni večji povezanosti in pravičnosti ter občutku pripadnosti, ampak preprečuje, da bi napetosti prerasle v konflikt. Zagotavljajo se podlage za dolgotrajno stabilnost in mir.

Ljubljana process – ljubljanski postopek. V EU pogajalski proces, da se oblikuje evropsko raziskovalno območje – enotni raziskovalni prostor, ki je odprt v svet in temelji na notranjem trgu, v katerem raziskovalci, znanost in tehnologija prosto krožijo.

Ljubljanska pobuda – pobuda, ki pomeni prispevek k razpravi o prihodnosti Evrope, vsebuje tudi predlog nove ustave EU. V predsedniški palači so jo 6. januarja 2017 podpisali predsednik države Borut Pahor in skupina slovenskih intelektualcev. Med njimi so bili tudi Peter Jambreč, ki je oblikoval predlog ustave, Dimitrij Rupel in Ernest Petrič. Pobuda je nastala v okviru mednarodne konference z naslovom Nov ustavni proces EU, ki je bila v Ljubljani aprila leto pred tem.

Ljubljanski kongres (Laibacher Kongress) – potekal je v Ljubljani leta 1821 kot drugi izmed treh kongresov Svete alianse. Ta se je sestajala z namenom ohranitve absolutistične oblasti vladarjev zaradi revolucionarnih nemirov po obdobju Napoleona. Udeležili so se ga med drugim avstrijski cesar Franc I., neapeljski kralj Ferdinand IV., ruski car Aleksander I., Franc IV. Modenski ter predstavniki Francije, italijanskih držav, Prusije in Velike Britanije.

Lobbying – izvajanje vpliva, pritiska na najrazličnejše načine na tiste, ki sprejemajo odločitve, da sprejmejo takšno, ki bo koristila izvajalcu lobiranja oziroma tistemu, v imenu katerega lobira. Ker se je takšen vpliv izvajal v preddverju, lobiju britanskega parlamenta oziroma hotela Willard poleg Bele hiše v ZDA, se ta dejavnost imenuje lobiranje.

Localitis – primer, ko se diplomat navzame stališč države sprejemnice, ker so mu ta bližja kakor stališča lastne države. Trajanje mandata diplomata v neki državi je zaradi tega omejeno na tri ali štiri leta.

Locally Employed/Engaged Staff – člani osebja diplomatske misije, ki so državljani države sprejemnice ali tujci, ki v njej stalno živijo. Opravljajo predvsem administrativno-tehnična in pomožna dela ali pomožna dela pri članu diplomatske misije. Za državo pošiljateljico je to bolj primerno in ceneje. Poleg tega so to lahko neke vrste oči in ušesa misije in glede marsičesa tudi njen zgodovinski spomin. Diplomati namreč pridejo in gredo, lokalno osebje pa lahko z misijo ostane tudi več desetletij.

Lodge a protest – vložiti protest, na primer *the US lodged a formal protest against arrest of the foreign reporters*; ZDA so vložile uradni protest zaradi aretacije tujih reporterjev. Glej Protest.

London Memorandum – Londonski memorandum, sporazum med Italijo, Veliko Britanijo in ZDA ter Jugoslavijo, s katerim se je slednja 5. oktobra 1954 formalno odpovedala Trstu. Odpravljeno je bilo Svobodno tržaško ozemlje. Jugoslavija je dobila nekdanjo cono B in manjši del cone A, drugi del cone A s Trstom pa Italija. Meja med državama je bila sicer pravnoformalno urejena z Osimskimi sporazumi leta 1975. V dogovoru z Italijo jih je Slovenija nasledila leta 1992. Trst je bil dejansko izgubljen že veliko prej. Zaveznitvo s Titom proti Hitlerju in Mussoliniju v času druge svetovne vojne je hitro zbledelo ob spoznanju Američanov in Britancev, da Tito s komunistično revolucijo misli resno in ko se je neposredno po koncu vojne povezal s Stalinom, je bila usoda Trsta zapečaten. Francija, Velika Britanija in ZDA so s skupno izjavo že marca 1948 nakazale, čigav bo Trst. Prednost so dale demokratični Italiji, zagovornici evropske povezave in ustanovni članici Nata. Z Londonskim memorandumom se je končala tržaška kriza, zaradi katere je bila nevarnost vojaškega

spopada in začela se je normalizacija italijansko-jugoslovanskih odnosov. Uveden je bil maloobmejni promet. Za to pa smo zelo visoko ceno plačali Slovenci.

Longtermism – dolgoročnost, moralna dolžnost oblikovanja dolgoročnih politik, prijaznih do prihodnosti, prihodnjih generacij ter njihovih interesov in pravic.

Že uvod v Ustanovno listino OZN poziva k obvarovanju prihodnjih generacij pred bičem vojne. Podobno stremljenje je opazno v resolucijah OZN in v prizadevanjih za ohranjanje okolja, biotske raznovrstnosti in v preprečevanju podnebnih sprememb. To upošteva tudi *Our Common Agenda*²⁰ generalnega sekretarja OZN Antonia Guterresa iz leta 2021. Ta je med drugim predlagal, da bi se obstoječi Skrbniški svet OZN preoblikoval in bdel nad interesi prihodnjih generacij ter da se ob tem sprejme ustrezní akcijski načrt.

Nasprotje je *shortermism*, sprejemanje kratkoročnih politik in politik *status quo* predvsem v korist sedanjih generacij ter njihovih neposrednih potreb in koristi.

Low hanging fruit – v pogajanjih najprej dogovarjanje o lažjih vprašanjih (*picking the low hanging fruit*), kjer so možnosti za uspeh večje, šele nato o težjih.

Lowest common denominator – najmanjši skupni imenovalec, najmanj, o čemer se stranke lahko dogovorijo. Glej tudi Convoy problem.

Luxembourg Compromise – luksemburški kompromis, neformalno pravilo, da lahko država članica EU prepreči sprejetje ukrepa na ravni EU, ki bi po njenem mnenju ogrožal njene najpomembnejše interese. S tem naj bi se preprečilo preveliko kopičenje moči na zvezni ravni. V zadnjem času se je k tovrstnemu vetu zatekal predvsem Viktor Orban, predsednik madžarske vlade. Nekateri menijo, da je šlo pravzaprav za zlorabo. T. i. Reverse Luxembourg naj bi to oziroma izsiljevanje posamezne članice preprečil s tem, da bi bilo veto mogoče uporabiti le ob redkih, izjemnih priložnostih.

20 Naš skupni program.

M

Maastricht Treaty – uradno se imenuje Pogodba o Evropski uniji. Mednarodna pogodba, ki so jo 7. februarja 1992 v nizozemskem mestu Maastrichtu podpisale članice Evropskih skupnosti in ki je politično in pravno združila države članice. Veljati je začela 1. novembra 1993. Z njo je bila ustanovljena Evropska unija, ki temelji na treh stebrih: 1) Evropske skupnosti (Evropska skupnost za premog in jeklo, Evropska gospodarska skupnost, Evropska skupnost za jedrsko energijo); 2) skupni zunanji in varnostni politiki; 3) sodelovanju na področju pravosodja in notranjih zadev. Uvedla je državljanstvo EU. Vsebuje tudi določbe o gospodarski in denarni uniji oziroma evropski monetarni uniji in evru.

Machen Sie mir dieses Land wieder deutsch! – Naredite mi to deželo spet nemško! To naj bi bile besede Adolfa Hitlerja ob obisku Maribora aprila 1941, le nekaj dni po napadu nacistične Nemčije na takratno Jugoslavijo. Nemški okupator je dejansko nemudoma začel z raznarodovalno politiko. Najprej se je lotil slovenskih izobražencev. Začeli so se izgoni v Srbijo, Bosno, Hrvaško in Nemčijo. Grožnja z izbrisom slovenskega naroda z obličja Zemlje je dala zagon slovenskemu odporniškemu gibanju. Zahvaljujoč zmagi zaveznikov in prispevku slovenskega partizanskega osvobodilnega gibanja se zahteva nacističnega vodje ni uresničila.

MAD (Mutual assured destruction) – doktrina, po kateri bi jedrski spopad dveh ali več držav imel za gotovo posledico popolno uničenje enih in drugih. Gre za jedrsko odvračanje (*nuclear deterrence*) oziroma svojevrstno stabilnost. Temu je bil namenjen tudi sporazum med Sovjetsko zvezo in ZDA o protibalističnih raketah iz leta 1972.

Madman theory – teorijo norca običajno povezujejo z ameriškim predsednikom Richardom Nixonom, ki naj bi jo skušal uveljaviti v ameriški zunanji politiki. S pomočjo svojega svetovalca Henryja Kissingerja naj bi pri vodjih komunističnega bloka in še posebej pri Vietnamcih skušal ustvariti prepričanje, da je vročekrven, nepredvidljiv, občasno tudi lahkomišeln in ravno toliko nor, da bi si upal uporabiti jedrsko orožje. S tem naj bi jih odvrnil od provociranja ZDA in spraval za pogajalsko mizo. V novejšem času naj bi se k njej zatekal predsednik Donald Trump. Pisana naj bi mu bila na kožo. Prepričan naj bi bil, da lahko s svojim slovesom nepredvidljivosti in nespoštovanja ustaljenih norm vznemiri in ustrašuje svoje nasprotnike (Severna Koreja, Iran), pa tudi zaveznike (v Evropi in Aziji), da soglašajo z nečim, s čimer običajno ne bi.

MAGA (Make America Great Again) – narediti ZDA spet velike je bil slogan iz volilne kampanje Donalda Trumpa leta 2016, ki simbolizira politiko 45. predsednika ZDA.

Maister, Rudolf (1874–1934) – general, domoljub, borec za slovensko severno mejo, pesnik, rojen v Kamniku in pokopan v Mariboru. S svojimi prostovoljci je nekdanji avstro-ogrski častnik novembra 1918 ustanovil mariborski pehotni polk, ki je bil prva redna slovenska vojska s slovenskimi častniki in slovenskim poveljevanjem. Z njim je 23. novembra 1918 razorožil nemško varnostno stražo in državi Slovencev, Hrvatov in Srbov priboril Maribor s širšo okolico. Dan Rudolfa Maistra 23. novembra je slovenski državni praznik.

Major donors – skupina držav, ki največ prispevajo v proračun neke organizacije ali programa.

Major power – z večjo silo bi lahko označili približno dvanajst najmočnejših držav na svetu.

Makro regija – območje, ki obsega ozemlja več držav ali regij, ki so med seboj povezana oziroma povezane s skupno značilnostjo ali izzivom ali z več skupnimi značilnostmi ali izzivi. Oblika sodelovanja držav članic EU z nečlanicami oziroma kandidatkami. Slovenija je članica treh od štirih makroregij – podonavske, jadransko-jonske in alpske.

Malinformation – informacija, oblikovana na podlagi resnice in dejstev, vendar vzeta iz konteksta ali drugače zavajajoča, da bi povzročila škodo.

Mandate/Remit – pooblastilo posamezniku, organizaciji, državi ali konferenci, da opravi neko nalogo.

Mandates system – po koncu prve svetovne vojne so bile poraženim državam odvzete njihove kolonije. Ozemlja so bila predana v upravljanje nekaterim državam zmagovalkam, formalno z mandatom Društva narodov. V bistvu pa je šlo za prikrit kolonializem. Če niso postala samostojne države, so omenjena ozemlja po drugi svetovni vojni prešla pod skrbništvo OZN.

Maneuver – gib, manever, vojaška vaja, na primer ladja Triglav je bila na vajah; *Triglav vessel was on maneuvers.*

Manhattan Project – raziskovalno-razvojni projekt ZDA ob pomoči Velike Britanije in Kanade v času druge svetovne vojne, katerega končni proizvod je bila prva atomska bomba. Projekt je 9. oktobra 1941 odobril predsednik ZDA Franklin D. Roosevelt. Tudi oznaka za podobne velike preboje dandanes.

Manifesto – proglas, diplomatska nota, ki se objavi.

Many wars are not decided on the battlefield or at the negotiating table, but in the voting booth – o razpletu velikega števila vojn se ne odloči na bojnem polju ali za pogajalsko mizo, ampak na voliščih. Izjava bolgarskega intelektualca Ivana Krasteva. Mogoče je, da bo to veljalo tudi za vojno v Ukrajini. Ne toliko zaradi izida volitev v Rusiji kot v kateri od ključnih držav zahoda, katere novo vodstvo bi opustilo nadaljnjo podporo Ukrajini, na primer zmagovalec predsedniških volitev v ZDA leta 2024.

Maritime – pomorski, povezan z ladjami, plovbo.

Marshall Plan – glej Foreign Aid.

Martial law – vojaški prevzem funkcij civilne oblasti, na primer z državnim udarom ali v času izrednih dogodkov (na primer naravnih nesreč, epidemij). V slednjem primeru gre pogosto za uvedbo izrednih razmer (*state of emergency*), ko dobi obstoječa vlada večja pooblastila. Stanje *Martial law* je običajno povezano s policijsko uro, suspenzom določenih človekovih pravic in večjimi pooblastili vojaških organov.

Mask diplomacy – v času koronavirusa, ki se je z njenega ozemlja razširil v pandemijo, je Kitajska v svoji zunanji politiki uporabila novo obliko propagande in novo orodje. Svoj vpliv v svetu sicer je skušala okrepiti in hkrati popraviti slab ugled zaradi napak ob izbruhu virusa (podcenjevanje in prikrievanje) z diplomacijo zaščitnih mask. Nizu držav (od Filipinov in Irana do Srbije in Italije) je poslala na milijone mask in druge medicinske opreme. V nekaterih primerih je ponudila tudi medicinske ekipe. Jack Ma, najbogatejši Kitajec, je med drugimi 300 tisoč mask podaril tudi Sloveniji. To naj bi bilo povezano s kitajsko zdravstveno svilno potjo (*health silk road*) oziroma vsiljevanjem kitajskega družbenopolitičnega modela. Maske je v kasnejših mesecih zamenjalo cepivo zoper COVID 19.

Maskirovka – v hibridnem oziroma informacijskem vojskovanju jo uporablja Rusija. Nikoli ne razkrije svojih pravih namer, očitane aktivnosti vedno zanika, nasprotnika pušča v negotovosti in ugibanju ter v svojo korist uporablja učinek presenečenja. V sporu z Ukrajino (vzhodni del države in polotok Krim) je na primer ruski predsednik Putin brez zadržkov in odločno negiral kakršno koli prisotnost ruskih vojakov v zelenih uniformah brez oznak (zeljonije čelovečki).

Master of ceremonies – v preteklosti naziv za vodjo (službe) državnega protokola.

Measure – ukrep, na primer ukrepi izgrajevanja zaupanja med stranema; *confidence-building measures*.

Meddlesome – vsiljiv.

Médecins Sans Frontières – zdravniki brez meja so nepristranska, neodvisna mednarodna nevladna organizacija, ki se je uveljavila zaradi zdravniške pomoči prizadetim v oboroženih spopadih in epidemijah. Ustanovila jo je skupina francoskih zdravnikov in novinarjev leta 1971 po vojni v Biafri. Ob odsotnosti ali neučinkovitosti humanitarnega delovanja OZN se je uveljavila s hitrostjo, prožnostjo in učinkovitostjo.

Median line – sredinska črta, na primer v Piranskem zalivu, enako oddaljena od enega ali drugega brega, obale.

Mediation – mediacija, aktivno iskanje sporazumne rešitve mednarodnega ali notranjega spora s strani nepristranskega tretjega posrednika. Ta lahko sklicuje in predseduje pogajalskim sestankom, lahko pa tudi predlaga rešitev.

Meditation Room – soba za meditacijo je manjši prostor ob dvorani Generalne skupščine OZN, dostopen javnosti in namenjen svetovnemu miru.

Mednarodni literarni festival Vilenica – letno srečanje pesnikov, pisateljev, dramatikov in esejistov iz Srednje Evrope, ki ga Društvo slovenskih pisateljev organizira od leta 1986. Osrednji dogodek je podelitev mednarodne literarne nagrade Vilenica za vrhunske dosežke literarnega ustvarjanja. Podelitev poteka v istoimenski kraški jami pri Sežani.

Mednarodno priznanje Republike Slovenije – Republiko Slovenijo so prve že v letu 1991 priznale Hrvaška, Litva, Gruzija, Latvija, Estonija in Ukrajina. Od zahodnih držav je bila prva Islandija (19. decembra), Nemčija (ta je pobudo za priznanje sprožila v Evropski skupnosti), Italija, Švedska in Belorusija so to storile decembra 1991 (torej pol leta po njenem nastanku), vendar z veljavnostjo 15. januarja 1992. Podobno je bilo ravnanje Vatikana. Večina drugih članic Evropske skupnosti je Slovenijo priznala 15. januarja 1992. Ruska federacija je to storila 14. februarja 1992, ZDA 7. aprila 1992 in Kitajska 27. aprila 1992. Slovenijo je doslej priznalo 190 držav, torej pravzaprav celotna mednarodna skupnost. Priznali sta jo tudi dve danes neobstoječi državi – Češkoslovaška in Zvezna republika Jugoslavija. Omeniti velja še priznanje s strani Palestine (Slovenija je s svoje strani še ni) in mednarodno nepriznane turške republike Severni Ciper. Slovenije še niso priznali Čad, Kiribati, Lesoto in eSwatini. Glej tudi Recognition of a state.

MED 7 – neformalna skupina sedmih južnih (sredozemskih) držav EU (Ciper, Francija, Grčija, Italija, Malta, Portugalska in Španija). Predvsem se zavzema za vsestransko sodelovanje z državami na južnih obalah Sredozemskega morja oziroma mu skuša dati nov zagon. Usklajuje pa tudi druge zadeve z dnevnega reda EU. Oblikovana je bila leta 2013 v Bruslju. Ministri za zunanje zadeve se srečujejo enkrat letno, občasno pa poteka tudi srečanje na vrhu.

MED 9 – nastal je iz MED 7 po tem, ko sta se neformalni skupini južnoevropskih (sredozemskih) članic EU pridružili še Slovenija in Hrvaška.

Meet-and-greet – srečanje in priložnostni pogovor državnika z neko skupino ljudi, na primer zaposlenimi na diplomatskem predstavništvu in njihovimi družinskimi člani ali s pripadniki oboroženih sil na mirovni misiji.

Meeting – konferenca, zasedanje, seja (tudi *session*), del konference (tudi *sitting*).

Meeting of members of the Security Council – ne gre za srečanje Varnostnega sveta OZN, ampak za neformalno srečanje njegovih članov s predstavnikom tretje države ali organizacije ali posameznikom.

Megaphone diplomacy – javna obkladanja med voditelji Sovjetske zveze in ZDA med hladno vojno. Podobno med ZDA in Kitajsko v času covida-19 glede tega, kdo je kriv za njegov izbruh.

Member State/Country – država članica.

Memoire – glej Aide-memoire.

Memorandum – glej Aide-memoire.

Memorandum of understanding (MOU) – mednarodni akt, dokument, ki vsebuje pravno nezavezujoč dogovor. Vendar se včasih tako imenujejo tudi zavezujoče mednarodne pogodbe, saj poimenovanje mednarodne pogodbe ni merilo za opredelitev, ali je konkretni mednarodni akt mednarodna pogodba ali ne.

Memorial – starinski izraz za noto ali memorandum.

Mercenaries – plačanci, osebe, ki zaradi plačila neposredno sodelujejo v sovražnostih in niso državljani strani v spopadu ali pripadniki njenih oboroženih sil. Niso zakoniti bojevniki in niso upravičeni do statusa vojnega ujetnika.

Mercurial – podvržen nenadnim, nepredvidljivim spremembam.

Metternich, Prince Klemens von – konservativni avstrijski diplomat, politik, državnik, ki je predsedoval dunajskemu kongresu 1815, ki je ponovno vzpostavil mednarodni sistem, ki je vladal pred Napoleonom. Metternich je bil tudi zelo aktiven udeleženec kongresa Svete Alianse v Ljubljani leta 1821.

MFA – glej Ministry of Foreign Affairs.

MI5 (Military Intelligence, Section 5) – britanska protiobveščevalna agencija.

MI6 (Military Intelligence, Section 6) – britanska obveščevalna (zunanja) služba.

Microlateralism – ko večstranska prizadevanja, v katerih sodeluje več večjih in manjših držav, vodi manjša država. Ta je v danih razmerah lahko kot vodja oziroma posrednica uspešnejša od večjih, močnejših držav.

Micro-mission – majhna diplomatska misija z enim diplomatom ali dvema diplomatoma. Slovenija ima kar nekaj takih misij.

Micronation – treba jo je razlikovati od *microstate*. *Micronation* je entiteta, ki zase trdi, da je suverena država, čeprav to ni. Čeprav ima mogoče nekatere attribute države, na primer svojo zastavo, denar ali potni list, je vendarle del druge suverene in mednarodno priznane države. Takšna sta primera *Ladonie* na Švedskem in *Christianie* na Danskem. *Microstate* pa je formalno neodvisna in suverena ter mednarodno priznana država z manjšim številom prebivalcev in majhna po površini. Je precej odvisna od sosednje, veliko močnejše države (na primer Monako od Francije ali Vatikan od Italije). Druge evropske mikro države so še Andora, Lihtenštajn in San Marino.

Microphone – neformalni izraz za dovoljenje predsedujočega delegatu, ki prosi za besedo (*asking for the microphone*), da jo ima. Mikrofon je v takšnih primerih na mizi delegata, da ga lahko vključi.

Microstate, Ministate – suverena država z manj kakor milijon prebivalcev ali majhno površino ali oboje (Andora, Monako, San Marino itd.). Glej tudi *Micronation*.

Middle power, Medium power – srednja sila, ki se uvršča za velesile (*superpowers, great powers*) in ima lahko pomembno vlogo na nekem območju (na primer Savdska Arabija, Iran, Nigerija).

Might makes right – kdor ima moč, ima prav. Prevlada torej volja močnejše države, ne pa na primer spoštovanje prava oziroma obstoječih pravil. Kdor ima moč, je torej zmagovalec (in zgodovino pišejo zmagovalci). Izraz se običajno uporablja v slabem pomenu izražanja moči. Pravilo močnejšega je seveda diametralno nasprotje multilateralizmu.

Migration – selitev oseb prek mednarodnih meja ali v okviru države iz kraja običajnega prebivališča. Razlogi so različni, od vojaških spopadov do podnebnih sprememb. Zajema tako ekonomske migrante kakor tudi begunce in notranje razseljene osebe. Eno današnjih najbolj perečih zunanjepolitičnih vprašanj. Slovenija se z njim spoprijema zlasti po letu 2015.

Mikuš Kos, Anica (1935) – otroška psihiatrinja in filantropinja. Bila je pobudnica slovenske humanitarne diplomacije s psihosocialno pomočjo otrokom na ogroženih območjih. Prek ustanov Slovenska filantropija, Ustanova skupaj in ITF je te dejavnosti izvajala v državah nekdanje Jugoslavije, na Kavkazu in Bližnjem vzhodu ter s tem prispevala k prepoznavnosti in človeškosti slovenske diplomacije.

Military – vojaški, tudi oborožene sile države.

Military attaché – vojaški ataše. Uporabljajo se tudi nazivi *Naval attaché*, *Army attaché*, *Service attaché*, *Defence attaché*, *Military adviser*, *Army adviser* itd. Glej Attaché.

Military committee (NATO) – vojaški odbor Nata. Sestavljajo ga stalni vojaški predstavniki držav članic, srečuje pa se tudi na sestankih načelnikov generalštabov. Daje vojaške nasvete Severnoatlantskemu svetu (glavnemu organu zavezništva) in Skupini za jedrsko načrtovanje ter smernice strateškima poveljnikoma za operacije oziroma preoblikovanje. Pomeni pomembno povezavo med političnimi in vojaškimi strukturami Nata. Glej tudi Obrambni (vojaški) atašeji Republike Slovenije (1994–2020).

Military diplomacy – vojaška diplomacija, uveljavljanje zunanjepolitičnih ciljev države na obrambno-vojaškem in varnostnem področju s strani predstavnikov obrambnega ministrstva (in drugih državnih organov) in oboroženih sil z uporabo diplomatskih sredstev v dvostranskih in večstranskih odnosih. Za vojaškega (obrambnega) atašeja v sklopu diplomatskega predstavništva to konkretno pomeni zbiranje in analiziranje informacij o oboroženih silah in varnostnem položaju v državi sprejemnici, vzdrževanje stikov in krepitev sodelovanja med oboroženimi silami dveh držav, organiziranje obiskov predstavnikov obrambnega ministrstva in oboroženih sil, podpora sodelovanju podjetij obrambne industrije dveh držav, predstavljanje države pošiljateljice oziroma njenih oboroženih sil na slovesnostih in ob drugih priložnostih itd. Pri tem tesno sodeluje z vodjo diplomatskega predstavništva. Podobno je z dejavnostmi vojaškega predstavnika pri neki mednarodni organizaciji (na primer OZN). Obstajajo tudi neposredni kanali komuniciranja med načelniki generalštabov, na primer ZDA in Rusije. Z njimi naj bi se preprečevali nesporazumi, ki bi lahko povzročili incidente med oboroženimi silami. Vojaške diplomacije ne gre zamenjevati s *coercive*, *gunboat diplomacy*, torej z uporabo groženj ali celo sile. Nekateri jo enačijo z obrambno diplomacijo, drugi menijo, da je njen pomembni sestavni del, zajemala naj bi le aktivnosti vojaških atašejev. Obrambna diplomacija pa naj bi vključevala še vso drugo miroljubno rabo obrambno-vojaških zmogljivosti pri uresničevanju zunanje politike države. Glej tudi Attaché, Military attaché, Vauhnik, Vladimir (1896–1955), Obrambni (vojaški) atašeji Republike Slovenije (1994–2020).

Military observer – član vojaške opazovalne skupine (*military observer group*), ki na primer nadzira uresničevanje premirja. Običajno ni oborožen.

Military Staff Committee – telo, ki ga predvideva Ustanovna listina OZN v pomoč varnostnemu svetu pri uveljavljanju kolektivne varnosti. Sestavljajo ga načelniki generalštabov stalnih članic varnostnega sveta. V praksi pa ne deluje.

Millennium Development Goals – osem razvojnih ciljev tisočletja (do leta 2015), s katerimi se je krepko zmanjšala revščina v svetu in h katerim se je zavezalo 191 držav na t. i. vrhu tisočletja leta 2000.

Minder – uradna oseba, ki v nekaterih državah, na primer Severni Koreji, nadzira diplomata, ko se ta giblje zunaj diplomatskega predstavnštva. Podobno velja za nadzor tuje delegacije, na primer v preobleki vodiča.

Minilateral Defense Initiatives – med minilateralne obrambne pobude lahko štejemo obrambni pakt med Francijo in Grčijo ali med Združenim kraljestvom ter Finsko in Švedsko.

Minilateralism – večstransko sodelovanje manjšega števila držav, na primer Central 5, Quad, G-7 in ne nazadnje tudi G-20.

Minister (Minister plenipotentiary) – vodja poslaništva (*envoy extraordinary and minister plenipotentiary*) ali rang pod veleposlanikom in nad svetovalcem oziroma ministrom svetovalcem. V politiki je to naziv za člana vlade, torej politika, in ne za uradnika.

Minister-Counselor – diplomatski rang pod opolnomočenim (*plenipotentiary*) ministrom in nad svetovalcem.

Minister for foreign affairs – minister za zunanje zadeve.

Minister-in-attendance – minister, član vlade, ki spremlja vodjo države na uradnem obisku.

Minister of state – junior minister. Pri nas je to državni sekretar.

Ministerial – srečanje (v okviru mednarodnih organizacij) predstavnikov držav na ministrski ravni.

Ministerial Week – tretji teden v septembru, ki je za OZN najbolj obremenjen teden v letu. Otvoritvene seje novega zasedanja Generalne skupščine OZN se udeležujejo številni voditelji držav in vlad ter ministri za zunanje zadeve. Hkrati poteka tudi več obrobnih dogodkov.

Ministri za zunanje zadeve Republike Slovenije –

dr. Dimitrij Rupel (16. 5. 1990–14. 5. 1992),
 dr. Dimitrij Rupel (14. 5. 1992–25. 1. 1993),
 Alojz Peterle (25. 1. 1993–31. 10. 1994),
 Zoran Thaler (26. 1. 1995–16. 5. 1996),
 dr. Davorin Kračun (19. 7. 1996–27. 2. 1997),
 Zoran Thaler (27. 2. 1997–25. 9. 1997),
 dr. Boris Frlec (25. 9. 1997–26. 1. 2000),
 dr. Dimitrij Rupel (2. 2. 2000–7. 6. 2000),
 Alojz Peterle (7. 6. 2000–30. 11. 2000),
 dr. Dimitrij Rupel (30. 11. 2000–19. 12. 2002),
 dr. Dimitrij Rupel (19. 12. 2002–6. 7. 2004),
 Ivo Vajgl (6. 7. 2004–3. 12. 2004),
 dr. Dimitrij Rupel (3. 12. 2004–21. 11. 2008),
 Samuel Žbogar (21. 11. 2008–10. 2. 2012),
 Karl Erjavec (10. 2. 2012–22. 2. 2013),
 Karl Erjavec (20. 3. 2013–13. 7. 2014),
 Karl Erjavec (17. 9. 2014–13. 9. 2018),
 dr. Miro Cerar (13. 9. 2018–29. 1. 2020),
 dr. Anže Logar (13. 3. 2020–2. 6. 2022),
 Tanja Fajon (2. 6. 2022).

Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije (MZZ) – kot državotvorno ministrstvo je imelo pomembno vlogo pri osamosvajanju Slovenije ter odločilno pri mednarodnem priznanju in vključevanju v glavne mednarodne organizacije. Med osamosvojitvenimi akti, ki so začeli veljati 25. junija 1991, je tudi Zakon o zunanjih zadevah. Začeti je bilo treba tako rekoč iz nič z nekaj deset zaposlenimi v Republiškem komiteju za mednarodno sodelovanje in nekaj desetimi iz Zveznega sekretariata za zunanje zadeve v nekaj prenatrpanih pisarnah. V pomoč so bili tudi nekateri pooblaščenici vlade oziroma ministra v nekaj pomembnejših prestolnicah. Že na začetku je ministrstvo zagotovilo, da je šla v svet objektivna informacija o prvih demokratičnih volitvah, oblikovanju prve demokratične vlade, dogajanju v Jugoslaviji, plebiscitu za samostojnost in neodvisnost, o razglasitvi neodvisnosti in agresiji na Slovenijo. Po Brionski deklaraciji in podpisu Memoranduma o soglasju o opazovalni misiji v Jugoslaviji je imelo ministrstvo znova pomembno vlogo. Bil je vez med organi novonastale države in opazovalci Evropske skupnosti, ki so nadzirali moratorij oziroma premirje med slovenskimi oboroženimi silami in jugoslovansko vojsko ter njen umik. Po preboju glede mednarodnega priznanja 15. januarja 1992 in odprtja v Ljubljani (prvega) veleposlaništva ZR Nemčije je ministrstvo vse sile usmerilo v zagotovitev članstva v pomembnejših mednarodnih organizacijah. Po članstvu v Konferenci za varnost in sodelovanje v Evropi (danes OVSE) 24. februarja 1992 je bila Slovenija sprejeta v Organizacijo združenih narodov 22. maja 1992 in s

tem dokončno vrisana na politični zemljevid sveta. 22. maj je postal dan slovenske diplomacije. Da bi se po procesu osamosvajanja in mednarodnega priznanja lahko uspešno spoprijelo z novimi izzivi, se je ministrstvo še bolj zavzeto lotilo ustrezne okrepitev in organizacije. Sprejeti je bilo treba ustrezne podzakonske akte. Ker je primanjkovalo strokovno usposobljenega in izkušenega osebja, je ministrstvo začelo zaposlene sistematično strokovno in jezikovno izobraževati in izpopolnjevati doma in v tujini. Povečalo je število zaposlenih in začelo sprejemati pripravnike ter razpisalo kadrovske štipendije. Vzpostaviti je bilo treba ustrezno mrežo diplomatsko-konzularnih predstavništev po svetu in uvesti sodobnejšo informacijsko tehnologijo. V letu 1995 se je število zaposlenih doma in v tujini približalo 300. Potrebni je bilo kar nekaj let, da so se s selitvijo v posodobljene prostore (Mladika) ustvarile normalne razmere za delovanje. Te pa se žal niso vedno popolnoma izkoristile. Namesto meritokraciji se je dajalo prednost politični pripadnosti zaposlenih strankam vladajoče koalicije oziroma vsakokratnega ministra. Po pomembnih dosežkih, kakor so vstop v Nato, EU, predsedovanje OVSE in Evropskemu svetu itd., se je začelo obdobje tavanja. Namesto nadaljnega še tesnejšega sodelovanja s strateškimi partnerji (ZR Nemčija, Francija, ZDA) je bilo ministrstvo v nasprotju z nacionalnimi interesi in strateškimi dokumenti vodilno pri pritrjevanju ruski politiki. To se je v zadnjem času spremenilo, znova so se okrepili stiki z državami EU in Nata.

Ministry of Foreign Affairs (MFA) – glej Foreign ministry.

Minorities treaties – mednarodni sporazumi ali poglavja v njih, ki so po prvi svetovni vojni opredeljevali položaj (zaščito) manjšin v (novonastali) državi. Njihovo spoštovanje je (naj bi) nadziralo Društvo narodov.

Minutes – zapis (povzetek ali dobesedni zapis) poteka sestanka ali konference s poudarjenimi odločitvami. Včasih se zaradi tega uporabi izraz *conclusions*. Francoski izraz je *procès-verbal*. *Agreed minutes* je lahko tudi sporazum (manjšega pomena), če se stranke tako dogovorijo.

Mise en demeure (de faire quelque chose) – odločna formalna zahteva, da se nekaj stori oziroma da se jasno izrazi stališče, na primer zahteva britanske vlade, da Rusija pojasni zastupitev nekdanjega dvojnega agenta Sergeja Skripala na britanskih tleh.

Miselj, Vladimir (1889–1944) – rojen v Črnem Vrhu nad Idrijo, funkcionar Društva narodov (1921–1940). Deloval je v oddelku za administrativne komisije in manjšinska vprašanja. Ukvarjal se je z vprašanji, povezanimi z Visokim komisariatom za Posarje in Visokim komisariatom za Gdansk. Bil je tudi član sekcije za mandate.

Misinformation – nenamerna lažna informacija.

Mission – splošni izraz za misijo (*embassy, legation, commission, delegation*). Poslanstvo, na katerega osebo pošlje predstojnik. Glej tudi *Diplomatic mission*.

Mission Accomplished speech – govor ameriškega predsednika Georgea W. Busha leta 2003 na letalonosilki Abraham Lincoln pod napisom Misija uspešno končana. V njem je med drugim objavil konec večjih bojnih operacij v Iraku po napadu nanj nekaj tednov pred tem zaradi domneve, da ima orožje za množično uničevanje, ki pa se je izkazala za neresnično. Ironično so se boji v času po tem govoru šele razplameli. Posledice za celotni Bližnji vzhod so bile katastrofalne, vključno z nastankom Islamske države.

Mistrust – nezaupanje, na primer *the public mistrust of government*; nezaupanje javnosti v vlado.

Mi vas pohoronom! (We will bury you!) – Pokopali vas bomo, je leta 1956 na sprejemu na poljskem veleposlaništvu v Moskvi sovjetski prvi sekretar Nikita Hruščov napovedal tam prisotnim veleposlanikom zahodnih držav. Njegova napoved se ni uresničila. Ne kapitalizem, ampak komunizem je propadel slabih štiri-ideset let pozneje.

MLA Initiative (Mutual Legal Assistance Initiative) – začetki pobude za sprejetje nove mednarodne pogodbe za medsebojno pravno pomoč in izročitev v primeru pregonu genocida, hudodelstev zoper človečnost in vojnih hudodelstev segajo v leto 2011. Pobudo vodijo Argentina, Belgija, Mongolija, Nizozemska, Senegal in Slovenija.

Modern diplomacy – ima več pomenov. Najpogosteje je to oznaka za diplomacijo v času od druge svetovne vojne do danes.

Modus vivendi – ureditev, ki vpletenim omogoča, da še naprej delujejo, sobivajo kljub medsebojnim nesporazumom oziroma med tem, ko se ti odpravljajo. Tudi oznaka za sporazum. Glej tudi *Interim agreement*.

Mollify – miriti, blažiti, na primer strasti.

Monarchy – oblika vladavine, kjer vrhovna oblast pripada posamezniku (kralju, kraljici) in jo ta običajno podeduje. Včasih najbolj razširjena oblika je danes redka. Glede na takšne ali drugačne omejitve monarhove oblasti ločimo med absolutno monarhijo (monarh ima najvišji in najmočnejši položaj v državi), ustavno monarhijo (monarhova moč je omejena z ustavo in monarh zakonodajno oblast deli s parlamentom), parlamentarno monarhijo (monarh ima le predstavniško funkcijo, zakonodajno pa ima parlament, ki daje zaupnico vladi). V volilni monarhiji se za razliko od dedne monarh izvoli na volitvah.

Monitors – glej Election monitoring, Observer mission.

Monroe doctrine – doktrino je leta 1823 uvedel ameriški predsednik James Monroe. Z njo so ZDA nasprotovale poseganju evropskih držav v zahodno hemisfero – Ameriko (geslo je bilo Ameriko Američanom). Potem ko jo je predsednik Barack Obama formalno opustil, si jo je njegov naslednik Donald Trump prizadeval ponovno obuditi. Glej tudi Sphere of influence.

Montreal Protocol – mednarodna pogodba, sklenjena leta 1987 o varovanju ozonskega sloja. Eden od uspešnejših sporazumov s področja zaščite okolja.

Moral suasion – sklicevanje na moralnost, da bi s tem vplivali na ravnanje druge strani oziroma ga spremenili.

Most-favored-nation status (clause) (MFN) – določba v mednarodnih trgovinskih sporazumih. Pomeni zagotovilo ene stranke drugi, da bo v primeru njenega boljšega (carinskega) obravnavanja tretje stranke to samodejno veljalo tudi med njima. Določba je tudi pomembno zagotovilo tujim investitorjem v mednarodnih investicijskih sporazumih in je razumljena kot pomemben instrument ekonomske liberalizacije na področju tujih investicij. Načelo največjih ugodnosti je eno od temeljnih načel Svetovne trgovinske organizacije, ki zagotavlja nediskriminacijo. Če določena članica izboljša pogoje trgovanja enemu partnerju, mora enake pogoje zagotoviti tudi vsem drugim. Izjeme določajo sporazumi o carinski uniji ali prosti trgovini.

Most prijateljstva (Freundschaftbrücke) – most, ki je bil zgrajen leta 1969 in (simbolno) povezuje Gornjo Radgono z avstrijskim Bad Radkersburgom (dve mesti, dve državi, dve kulturi, dva jezika).

Motion – formalni ustni postopkovni predlog, na primer za prekinitev zasedanja; *a motion to suspend the meeting*.

Motion for division – predlog za glasovanje o posameznih delih resolucije.

Motive – motiv, razlog. Na primer *Benedict XVI shared motives for resignation*; papež Benedikt XVI. je razkril razloge za svoj odstop.

MOU – glej Memorandum of understanding.

Mounting – kar se povečuje, raste, na primer povečevanje napetosti; *mounting tensions*.

Multiculturalism – več pomenov. Oznaka za družbo z več etničnimi skupinami oziroma kulturami. Tudi stališče, da so različne kulture v družbi upravičene do enakega spoštovanja oziroma da je treba kulturno raznolikost zaščititi.

Multilateral – večstranski.

Multilateral diplomacy – nasprotje bilateralni diplomaciji se z multilateralno diplomacijo opisuje kot diplomatska dejavnost na konferencah, ki se jih udeležujejo delegacije treh ali več držav, na primer letno zasedanje Generalne skupščine OZN. Vse več mednarodnih sporazumov je v sodobnem času plod pogajanj v takšnih okvirih.

M7 (Multilateral 7) – skupina konstruktivnih držav (Avstralija, EU, Francija, Japonska, Kanada, ZR Nemčija, Združeno kraljestvo oziroma jedro G20), ki naj bi v odsotnosti vodstva ZDA skušale rešiti jedro nekoliko spremenjenega veljavnega večstranskega sistema in obvarovati svet pred anarhijo. Avtor izraza je Kevin Rudd, nekdanji predsednik avstralske vlade.

Multilateralism – pristop k mednarodnim zadevam, ki zajema pogovore in pogajanja več kakor dveh držav. Najučinkovitejša oblika mednarodne diplomacije pri iskanju trajnih rešitev svetovnih izzivov, kakor so trgovina, podnebne spremembe, trajnostni razvoj, migracije, pandemije itd. Gre za nasprotje unilateralnega ali bilateralnega delovanja. Predvsem v času administracije predsednika Trumpa je tako v ZDA kakor tudi v nekaterih drugih velikih silah (Kitajska) prišlo do določenega odmika od nje. Svet je začel postajati vse bolj večpolen in vse manj večstranski. Vloga srednje močnih sil pri ohranjanju multilateralizma tako postaja vse pomembnejša. Da je večstransko sodelovanje dejansko v določeni krizi, se je pokazalo tudi v prvih tednih spoprijemanja s covidom-19, ko so prevladovali unilateralni ukrepi. Multilateralizma seveda ne gre opustiti, ampak ga je treba reformirati. Odločilno vlogo pri tem bi morala odigrati EU. Multilateralizem pa lahko pomeni tudi večstransko delovanje pri zagotavljanju določenih načel in vrednot. To še posebej velja za delovanje v okviru mednarodnih organizacij in uresničevanje ciljev oziroma načel in vrednot, na katerih

te organizacije temeljijo. Multilateralizem pa je lahko tudi sinonim za učinkovito svetovno vladanje.

Nadaljujejo se težave mnogostranskega (po suverenosti enakih držav) pristopa pri spoprijemanju z mednarodnimi težavami, kar se kaže tako v OZN ter drugih mednarodnih organizacijah in institucijah (WHO, WTO, ICC) kot tudi neformalnih skupinah (G7, G20). OZN so seveda najvidnejši izraz mednarodnega reda, zgrajenega na uravnoteženju suverene enakosti držav s politiko velikih sil, da se ohrani mednarodni mir. Nemoč Sveta Evrope, Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi ter OZN oziroma njenega Varnostnega sveta (VS), odgovornega predvsem za varovanje miru v svetu, se je znova pokazala ob ruski invaziji na Ukrajino februarja 2022. Veto je Rusiji omogočil, da je blokirala vsa prizadevanja VS, da obsodi rusko agresijo ali posreduje zaradi nje in očitne kršitve določb Ustanovne listine OZN. Iz podobnih razlogov je bilo nemoč zaznati tudi ob sirski državljanski vojni pred tem in na drugih geopolitičnih žariščih. Očitne so bile težave WHO glede covida-19 in njena nezmožnost, da uveljavi odgovornost Kitajske za njeno ravnanje ob izbruhu virusa. WTO se je znašla v dodatnih težavah predvsem zaradi odnosa administracije predsednika ZDA Trumpa. Ta je bila s svojim unilateralnim pristopom kritična do multilateralnih institucij, in sicer, ker naj bi preveč omejevale svobodo delovanja ZDA. Kritike ICC (*International Criminal Court*²¹) so prihajale z vseh strani, tudi vseh treh omenjenih velesil. Zaradi vse manjšega sodelovanja in čedalje večje medsebojne tekme velesil imata težave tudi neformalni G7 in G20, ki se ukvarjata predvsem z mednarodnimi gospodarskimi vprašanji.

Ob geopolitičnem tekmovanju in številnih čeznacionalnih izzivih pa je potreba po skupnem delovanju večja kot kdaj koli. Zastavlja se vprašanje, kako odpraviti zastoje v multilateralizmu oziroma kateri pristop ubrati, da bi se stanje izboljšalo. Nekateri še naprej prisegajo na model univerzalnega multilateralizma OZN oziroma njegovo izboljšanje, t. i. *charter conception*²². Pri tem pa ne predlagajo izvedljivih konkretnih rešitev. Drugi se navdušujejo le nad večstranskim sodelovanjem v okviru demokratičnih držav, zaveznitva demokracij, ki bi bilo temelj svetovnega reda, t. i. *club approach*²³. Podnebni spremembam samo demokratične države najbrž seveda ne bodo kos. Tretji rešitev vidijo le v tesnem sodelovanju tako liberalnih kot tudi neliberalnih velesil, t. i. *concert mode*²⁴, po vzoru evropskega koncerta v 19. stoletju. Močno je zanj Rusija. Četrtri po vzoru koalicije zoper ISIS²⁵ dajejo prednost oblikovanju neformalnih in prožnih koalicij pri reševanju posameznih svetovnih vprašanj, t. i. *coalition*

21 Mednarodno kazensko sodišče.

22 Koncept listine (Ustanovne listine OZN).

23 Klubski pristop.

24 Model koncerta.

25 Islamic State of Iraq and Syria (Islamska republika).

*approach*²⁶. Za slednji pristop se uporablja tudi izraz *à la carte*²⁷ multilateralizem, še izvirnejši pa so Angleži s pristopom *horses for courses*²⁸. Multilateralizem, ki temelji na suverenosti in ozemeljski celovitosti držav, je tudi v večpolarnem svetu vsekakor treba ohraniti. Univerzalnemu pristopu oziroma sodelovanju v okviru mednarodnih organizacij na podlagi pogodb se ne glede na pomanjkljivosti ne gre odpovedati. Rešitve bo treba najbrž iskati v kombinaciji tega z drugimi navedenimi pristopi glede na značilnosti posameznega vprašanja. Glej tudi Multilateral diplomacy.

Multinational corporation – podjetje, ki sodeluje pri tujih neposrednih investicijah in ustvarja pomemben del dodatne vrednosti v več kakor eni državi.

Multiple accreditation – diplomat, veleposlanik je akreditiran pri več državah (na primer določenega območja) ali mednarodnih organizacijah (ki imajo sedež v istem mestu). Večkratne akreditacije izvajajo predvsem manjše države. Slovenski veleposlanik v Avstraliji je na primer akreditiran še na Novi Zelandiji in v Indoneziji. Slovenski veleposlanik pri OVSE na Dunaju je akreditiran še pri OZN in drugih mednarodnih organizacijah v avstrijski prestolnici. Akreditacija iste osebe kot vodje diplomatskega predstavništva s strani več držav je zelo redka. Obstajajo pa primeri, ko je ista oseba častni konzul več držav.

Multipolar system – glede razporeditve moči med državami v mednarodnem sistemu gre za eno-, dvo-, tri- in večpolarnost (*unipolarity, bipolarity, tripolarity in multipolarity*). V času hladne vojne je šlo za dvo-, po njej, ko so absolutno prevladovali ZDA, pa za enopolarnost. Prevladujoči vpliv ZDA na gospodarskem, vojaškem in kulturnem področju je bil nesporen 25 let. V tem obdobju (Charles Krauthammer ga je označil kot *unipolar moment*) na prelomu 20. in 21. stoletja je po mnenju nekaterih zavladal nov svetovni red (*Pax Universalis*). Oboroževalna tekma se je umirila, na mejah se niso več kopičile čete, med velikimi silami je zavladal mir, mednarodna trgovina je postala bolj ali manj svobodna, tržno gospodarstvo prevladujoče, močno se je povečal svetovni BDP in razširila se je demokracija. Tekmovanje je zamenjalo sodelovanje. Prišlo je do vnovične združitve Nemčije in EU je polno zaživela. V bistvu je seveda še vedno šlo za liberalni red. Je pa ta po propadu Sovjetske zveze vključil še več držav srednje in vzhodne Evrope. To je bil tudi čas šibke Rusije in njene pripravljenosti sodelovati z Zahodom. Rast Kitajske se je zdela miroljubna. Grožnje svetovnemu miru pa so bile malopridne države, teroristi in tihotapci ter organizirani kriminal. Zdaj se svet spet nagiba k tri- in

26 Koalicijski pristop.

27 Po izbiri.

28 Različni konji za različne dirke.

večpolarnosti. Po mnenju nekaterih pa hitro lahko spet preide v dvopolarnost. Kitajska, Rusija in partnerji na eni ter ZDA, Evropa, Japonska in drugi zavezniki na drugi strani. Po mnenju tretjih pa gre za takšno razpršitev moči v svetu, da je mogoče govoriti o oblikovanju *nonpolar world* (nepolarnega sveta). Glej tudi Paris Charter in Decoupling ter New bipolarity-plus.

Multistakeholder diplomacy – večstranska diplomacija, v kateri poleg držav sodelujejo tudi *non-state actors*, predstavniki nedržavnih akterjev, kakor so nevladne organizacije, podjetja itd.

Multitrack diplomacy – diplomatska prizadevanja za rešitev zadeve, ki potekajo po več različnih kanalih hkrati (poleg uradnih tudi več neuradnih, na primer prek posameznikov, nevladnih organizacij, večnacionalnih podjetij itd.). Na ta način naj bi se končala vojna na Kosovu. Avtorja izraza sta John W. McDonald in Louise Diamond. Gre za širitev prvotnih dveh kanalov (*track one* – uradni in *track two* – neuradni, nevladni), ki jih je leta 1982 tako označil Joseph Montville. Poleg njiju naj bi obstajala še *track three diplomacy* oziroma *people-to-people diplomacy*. Pri tem tretjem tiru naj bi šlo za medčloveške stike posameznikov in zasebnih skupin, ki s tkanjem vezi krepijo zaupanje med dvema (nasprotujočima) stranema.

Munich agreement – sporazum med Veliko Britanijo, Francijo, Italijo in Nemčijo leta 1938, s katerim se je Nemčiji dovolila priključitev dela Češkoslovaške – Sudetov. Sporazum je postal sinonim za neodgovorno popuščanje v mednarodnih odnosih, saj je samo povečal željo nacistične Nemčije po novih ozemljih. Glej Appeasement.

Munich Security Conference (Munchner Sicherheitskonferenz) – Münchenska varnostna konferenca od leta 1963 poteka vsakega februarja v Münchnu. Gre za največje srečanje na svetu, namenjeno vprašanju mednarodne varnostne politike. Udeležujejo se je visoki predstavniki več kakor 70 držav (vodje držav, vlad, ministri), mednarodnih organizacij, poslovnega sveta, medijev, civilne družbe itd.

Municipal law – notranje, domače pravo. Pravo, ki velja v posamezni državi.

Murko, Ivo (1909–1984) – pravnik, diplomat, publicist. Bil je začasni odpravnik poslov FLRJ v Pragi (1949–1950). Več let je deloval na področju mednarodnega in konzularnega prava. Leta 1966 je postal načelnik urada Izvršnega sveta Skupščine SRS za zunanje zadeve. Bil je tudi član jugoslovansko-italijanskega mešanega odbora za manjšinska vprašanja in vodja jugoslovanske delegacije izvedencev za sporna državljanska vprašanja z ZRN. Avtor knjige *Meje in odnosi s sosedami* (pomemben prikaz slovenske mejne problematike in obmejnega sodelovanja v času druge Jugoslavije) (2004).

Muslim calendar – lunarni koledar, ki ga uporabljajo Muslimani.

Mutatis mutandis – s potrebnimi spremembami, na primer postopkovna pravila se bodo uporabila *mutatis mutandis* tudi za naslednje srečanje.

N

NAFTA (North American Free trade Agreement) – sporazum proste trgovine severne Amerike, ki je vključeval Kanado, Mehiko in ZDA. Leta 2020 ga je nadomestil nekoliko spremenjen (v dobro ZDA) Sporazum ZDA-Mehika-Kanada (United States-Mexico-Canada Agreement – USMCA).

NAM – glej Non-Aligned Movement.

Name of a state – kako se bo neka država imenovala, je običajno stvar njene proste izbire. Obstajajo pa tudi spori. Zadnji tak primer je Makedonija. Grki so namreč menili, da so si Makedonci neupravičeno prilastili ime njihove severne province in tudi njihovo zgodovino (Aleksander Veliki). Zaradi tega so več let blokirali vstop Makedonije v EU in Nato. V OZN pa je bila Makedonija sprejeta pod začasnim imenom Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija (FYROM). Sedemindvajsetletni spor sta junija 2018 končala predsednika vlad Tsipras in Zaev z dogovorom (v Prespi) o imenu Republika Severna Makedonija, ki sta ga potrdila tudi parlamenta obeh držav.

Nation – narod, zgodovinsko oblikovana skupnost ljudi na strnjem ozemlju, ki jo zaznamujejo skupni izvor, zgodovina, jezik, kultura in predvsem skupna zavest (narodna zavest). Tudi sinonim za suvereno državo. V tem pomenu se uporablja tudi izraz *nation-state* (nacionalna, narodna država). Sistem nacionalnih držav je leta 1648 vpeljal *Peace of Westphalia* (Vestfalski mir) oziroma niz mirovnih sporazumov ob koncu evropskih verskih vojn, vključno s tridesetletno vojno. Nimajo pa vsi narodi svoje države, na primer Katalonci, Kurdi, Tuaregi itd. Sistem nacionalnih držav naj bi bil po mnenju nekaterih v krizi. Poskus v obliki EU naj bi bil ena od možnih rešitev. Po mnenju drugih pa zatona nacionalne države še dolgo ne bo, nasprotno naj bi se proti koncu drugega desetletja 21. stoletja celo ponovno krepila.

National – nacionalni (narodni). Tudi izraz za državljana.

National anthem – državna himna, uradna, slovesna domoljubna melodija, pesem kot izraz državne identitete. Tuja državna himna se zaigra ob uradnem obisku vodje tuje države. Ob obisku slovenskega predsednika Milana Kučana v Romuniji leta 2002 je prišlo do hudega diplomatskega spodrsjlaja. Gostitelji so ob prihodu zaigrali slovaško himno.

National day – osrednji državni praznik (dan neodvisnosti, rojstni dan monarha itd.). Slovenski je dan državnosti 25. junija. Tuji državniki ob tej priložnosti vodji države pošljejo pisne čestitke. Vodja diplomatske misije države, ki praznuje, organizira sprejem, na katerega povabi predstavnike države sprejemnice in pomembne osebe,

člane diplomatskega zbora, izseljence itd. Predstavniki nekaterih (afriških, skandinaviških itd.) držav za to priložnost oblečejo narodne nošnje.

National debt – notranji in zunanji dolg države.

National interest – pomemben, želen cilj države (tako ali drugače se nanaša na vse njene državljane) v mednarodnih odnosih. Glej tudi Vital interest.

National judge – sodnik, ki ga imenuje država v sporu, ki se rešuje pred Meddržavnim sodiščem, ko v sodnem senatu ni sodnika, ki bi imel njeno državljanstvo.

National Prayer Breakfast – letni februarški molitveni dogodek v Washingtonu, prestolnici ZDA, ki ga gostijo člani kongresa, udeležijo pa se ga predsednik države in predstavniki iz več kakor sto držav. Pogost udeleženec iz Slovenije je Lojze Peterle. Forum naj bi bil za politično, družbeno in poslovno elito priložnost za vzpostavitev in utrditev medsebojnih vezi. Sčasoma so podoben dogodek začeli pripravljati tudi v drugih državah.

National security – varnost države, njenih prebivalcev, njenega gospodarstva, njenih institucij. Ne gre le za varstvo pred vojaškim napadom, ampak tudi za ekonomsko, energetska, okoljska, prehranska, kibernetika itd. varnost. Grožnja lahko pomenijo druge države, nedržavni akterji in tudi narava. Varnost države mora zagotoviti predvsem vlada.

National security advisor – svetovalec predsednika ZDA, odgovoren za državno varnost. Funkcija, ki po pomembnosti pogosto presega funkcijo ameriškega ministra za zunanje zadeve, čeprav njen nosilec formalno ni član vlade. Bela hiša ga je uvedla nekaj let po oblikovanju Sveta za državno varnost, v katerem koordinira razprave. Svetovalca za državno varnost imata poleg ZDA na primer tudi Indija in Združeno kraljestvo.

National Security Council – v ZDA posvetovalno telo glede državne varnosti. Člani so podpredsednik države, zunanji minister, obrambni minister, direktor CIA, načelnik generalštaba in običajno še svetovalec predsednika za državno varnost. Svetu predseduje predsednik države. Telo je leta 1947 uzakonil Kongres z namenom, da se ZDA izognejo improvizaciji pri sprejemanju najpomembnejših zunanjepolitičnih odločitev. Svet za državno varnost kot posvetovalno in usklajevalno telo glede državne varnosti pozna tudi Slovenija. Deluje pri predsedniku vlade, ki mu tudi predseduje.

National self-determination – glej Self-determination.

Nationalism – zavest o pripadnosti narodu in s tem povezan ponos (na njegove dosežke) ter prizadevanje za oblikovanje lastne neodvisne države. Načelo, da morajo

narodi oblikovati lastno suvereno državo. V negativnem pomenu pa je to prepričanje o večvrednosti nekega naroda, ki lahko preraste v šovinizem in fašizem. Evropa naj bi doslej doživela tri izbruhe nacionalizma: prvega sredi 19. stoletja, ki je bil uperjen zoper monarhije in absolutizem, drugega v 20. stoletju, ki je bil izrazito agresiven in ki je celini povzročil veliko vojnega gorja in razdejanja, ter tretjega zdaj. Po mnenju nekaterih naj bi bil po propadu fašizma in komunizma nacionalizem največja grožnja liberalizmu. V zadnjih letih gre predvsem za populistični nacionalizem (*populist nationalism*). Izvajajo ga na primer ruski predsednik Putin, turški predsednik Erdogan, pa tudi predsednik Poljske Kaczynski, premier Madžarske Orban, predsednik ZDA Trump itd. Za nacionalizem slednjega se uporablja tudi izraz *transactional nationalism*.

Nationality – pripadnost narodu ali državi. Najpogosteje pomeni pripadnost državi in je tudi sinonim za državljanstvo.

Nation-state – nacionalna (narodna) država, politična skupnost, ki združuje ljudi, ki naj bi imeli skupni izvor, ki naj bi pripadali enemu narodu. Glej tudi Nation.

Nativism – dajanje prednosti, poudarjanje interesov, navad, kulture ljudi, ki so se rodili na nekem ozemlju ali se tam ustalili pred nedavnimi prišleki oziroma migranti. Njegovi novodobni zagovorniki so na primer predsednik ZDA Trump, predsednik madžarske vlade Orban, predsedniški kandidat avstrijske Svobodnjaške stranke (FPÖ) Hofer.

NATO (North Atlantic Treaty Organization) – obrambno zavezništvo večine evropskih držav ter ZDA in Kanade (skupaj 31 članic, zadnja se je aprila leta 2023 pridružila Finska), ustanovljeno z Washingtonsko pogodbo leta 1949, s sedežem v Bruslju. Odločitve se sprejemajo v okviru Severnoatlantskega sveta na podlagi konsenza. Temeljna naloga zavezništva je zagotavljanje skupne varnosti ter obrambe in miru državam članicam. Napad na eno je napad na vse. Ta 5. člen omenjene Severnoatlantske pogodbe je bil uporabljen le enkrat, in sicer leta 2001 ob terorističnem napadu na ZDA. Velja za eno najuspešnejših ali celo najuspešnejše zavezništvo v zgodovini. Deluje na kopnem, morju, v zraku, kibernetnem prostoru in vesolju. Slovenija je postala članica te vojaškopolične organizacije 29. marca 2004. Med Slovenci, ki so v njej imeli pomembnejše položaje, velja omeniti brigadirja Bojana Pograjca, namestnika poveljnika Natovih sil na Kosovu (*KFOR*), dr. Dario Škodnik Daniels, namestnico poveljnika in dekanke na Natovi obrambni akademiji v Rimu (*NATO Defence College*), ter brigadirja Miho Škerbinca, namestnika direktorja sektorja za obrambno načrtovanje in obrambno politiko v vojaškem delu sedeža Nata (*NATO Head Quarters International Military Staff*).

NATO-EU Strategic Partnership – strateško partnerstvo med Natom in EU se je izgrajevalo desetletja in pridobivalo pomen, še posebej v sodobnem času čedalje

večjega strateškega tekmovanja v svetu. Opredeljeno je tako v Natovem strateškem konceptu kot tudi EU-strateških usmeritvah in številnih skupnih izjavah, zadnji iz januarja 2023. Partnerstvo temelji na skupnih vrednotah in zavezi ohranjati mir, svobodo in blaginjo v evroatlantskem prostoru. Nato (beri ZDA) je temelj kolektivne obrambe držav članic in je bistvenega pomena za evroatlantsko varnost. K njej in varnosti v svetu pa pozitivno prispeva tudi čedalje močnejša in zmogljivejša evropska (EU) obramba, ki Nato dopolnjuje in je z njim povezljiva. Ob tesnem sodelovanju sta obe organizaciji ohranili avtonomijo odločanja. Zastavlja pa se vprašanje, koliko časa bo ta tesna čezatlantska varnostna povezava še v interesu ZDA, saj med drugim za ameriške davkoplačevalce ni poceni. Glej tudi NATO Strategic Concept, Strategic Compass, Strategic autonomy, Strategic competition, Great power competition, War in Ukraine in China (People's Republic of China).

NATO Mountain Warfare Centre of Excellence – Natov center odličnosti za gorsko bojevanje s sedežem v Poljčah je začel delovati leta 2015. Namenjen je usposabljanju pripadnikov oboroženih sil, da usvojijo večšine in strokovno znanje vojaškega gorništvaja – premika, preživetja in bojevanja v gorskem svetu. Pomeni priznanje Sloveniji za vodilno vlogo v okviru Nata na tem področju.

NATO Prague 2002 Summit – vrh Nata leta 2002 v Pragi. V preteklih sedmih desetletjih je bilo seveda veliko pomembnih vrhov Severnoatlantskega zavezništva. Praški je znan po tem, da je takrat Nato medse povabil sedem držav srednje in vzhodne Evrope (tudi Slovenijo), ki so izrazile željo za članstvo. Ob tej priložnosti se je zavezništvo tudi zavezalo, da bo z Rusijo vodilo vsestranski varnostni dialog v okviru sveta Nato-Rusija, ki je bil ustanovljen nekaj mesecev pred tem kot telo enakopravnih partnerjev. V svojem znanem govoru na varnostni konferenci leta 2007 v Münchnu je ruski predsednik Putin ostro obsodil omenjeno širitev in ZDA. Sodelovanje v okviru sveta Nato-Rusija pa je potem začelo močno nazadovati.

NATO Strategic Concept – Natov strateški koncept je poleg ustanovne Washingtonske pogodbe iz leta 1949 najpomembnejši dokument zavezništva. V njem se oceni trenutno mednarodno varnostno okolje ter ugotovijo glavne grožnje in izzivi za evroatlantsko varnost. Določa tudi, kako se z njimi spoprijeti oziroma opredeljuje politične in vojaške naloge. Za naslednjih nekaj let se začrta politika zavezništva oziroma določijo njegove prednostne naloge. Ne gre za statični dokument. Spreminja se približno vsakih deset let glede na spremembe v mednarodnem okolju. Najnovejši koncept je bil konec junija 2022 sprejet na vrhu zavezništva v Madridu. V njem članice zavezništva ugotavljajo, da avtoritarni igralci v mednarodni skupnosti ogrožajo naše interese, naše vrednote in demokratični način življenja. Najpomembnejša in neposredna grožnja za varnost zaveznic je zdaj Rusija, ki spodkopava na liberalnih pravilih temelječi mednarodni red. Zanimivo, da je bila v prejšnjem strateškem konceptu iz leta 2010 Rusija še omenjena kot partnerica. Druga najpomembnejša grožnja je terorizem. Na tretjem

mestu koncept omenja Kitajsko kot izziv našim interesom, varnosti in vrednotam. Tudi Kitajska spodkopava na liberalnih pravilih temelječi mednarodni red in pri tem krepi strateško partnerstvo z Rusijo. Kitajska se v strateškem konceptu omenja prvič. Zavezništvo je sicer odprto do tvornega angažiranja tako z njo kot tudi Rusijo. Koncept je seveda zajel tudi kibernetске in hibridne ter druge grožnje, ne nazadnje v zvezi s podnebnimi spremembami. Naloge zavezništva tudi v novem konceptu ostajajo enake: odvrčanje in obramba; preprečevanje in upravljanje kriz; kooperativna varnost. Prva naloga je absolutno prednostna. V skladu s tem je zavezništvo močno povečalo svojo prisotnost v državah članicah vzdolž meje z Rusijo, tj. prednjo obrambo in število sil v visoki pripravljenosti. To pomeni revitalizacijo zavezništva. EU je za Nato enkratna in bistvena partnerica, s katero imata enake vrednote glede ohranjanja mednarodnega miru in varnosti. Nato priznava pomen močnejše in zmogljivejše evropske obrambe, ki pozitivno prispeva k čezatlantski in svetovni varnosti ter je dopolnjujoča in povezljiva. Glej tudi Strategic Compass.

NATO will defend every inch of its territory – Nato bo branil vsak centimeter svojega ozemlja. Izjava ameriškega predsednika Joa Bidna, ki jo je večkrat ponovil v času ruske invazije na Ukrajino. Z njo je skušal ruskega predsednika Putina odvrniti od napada na katero od članic zavezništva na njegovem vzhodnem boku. Ni ostalo le pri besedah. Prisotnost pripadnikov oboroženih sil ZDA in drugih članic Nata v Bolgariji, Estoniji, Latviji, Litvi, Madžarski, Poljski, Romuniji in Slovaški se je močno povečala. Začela se je izgrajevati tudi ustrezna infrastruktura v teh državah za njihov sprejem in delovanje. Oblikovala se je tudi nova dodatna poveljniška struktura in spremenil koncept vojaških operacij. Glej tudi NATO Strategic Concept, Deterrence by Denial, War in Ukraine.

Nautical mile – navtična milja, 1852 metrov (za razliko od kopenske, ki je 1609 metrov).

Naval adviser, Naval attaché – glej Attaché.

Ne bis in idem – ne dvakrat v isti stvari. Pravno načelo iz rimskega prava, da se nekemu v isti zadevi ne more soditi dvakrat.

Necessity – skrajna sila. Stališče, da je kršitev mednarodnega prava dopustna, kadar je nujna za zagotavljanje samoohranitve, za zaščito življenjskega interesa ali preprečitev humanitarne katastrofe. V praksi je to stališče zavzeto v posameznih primerih, vprašanje pa je, ali je splošno sprejeto.

Need to know – potreba po vedenju se nanaša na dostop do zaupnih podatkov. Posameznik ima lahko dovoljenje za dostop, vendar mu je omogočen le, če je potreben za delo.

Negative security assurances/guarantees – zagotovila države, ki ima jedrsko orožje, da ga ne bo uporabila ali z njim grozila državi, ki takšnega orožja nima. Dajo se lahko enostransko ali pa so del mednarodnega sporazuma. Velja omeniti primer Ukrajine. Ta se je odpovedala jedrskemu orožju, ki se je po razpadu Sovjetske zveze nahajalo na njenem ozemlju. Pri tem je bila deležna (Memorandum iz Budimpešte z dne 5. decembra 1994) omenjenih zagotovil s strani Rusije, ZDA in Združenega kraljestva. Omenjene države so se tudi zavezale, da bodo spoštovale ukrajinsko ozemeljsko celovitost in da zoper njo ne bodo uporabile sile. 25 let pozneje je Ukrajina doživela rusko agresijo in aneksijo polotoka Krima. Res pa gre v tem memorandumu za »assurances«, in ne za »gurantees«. Slednje pomenijo trdnejše, pravzaprav stoddstotno zagotovilo.

Negev Forum – forum Negev, oblikovan za krepitev sodelovanja v regiji Bližnjega vzhoda. Članice foruma so Bahrajn, Egipt, Izrael, Maroko, Združeni arabski emirati in ZDA. Po normalizaciji odnosov Izraela z Bahrajnom, Marokom, Sudanom in Združenimi arabskimi emirati (Abrahamovi sporazumi) ter že prej z Egiptom in Jordanijo je forum še en dokaz, da ne glede na zastoj v reševanju palestinskega vprašanja (rešitev v obliki dveh držav) prihaja do otoplitve v odnosih Izraela z arabskimi sosedi. Razlog je skupni strah pred Iranom.

Negotiating history – neformalne razprave v OZN in njihovi zapisi o osnutkih resolucij, preden se formalno vložijo v sprejetje.

Negotiation, diplomatic – pogajanja so pogovori (ali podobna komunikacija) med predstavniki dveh ali več držav z namenom dogovora o zadevi, pomembni za vse stranke v pogajanjih. Običajno potekajo z izmenjavo koncesij v treh fazah – predpogajanje, oblikovanje dogovora (formule), dogovarjanje o podrobnostih.

Network diplomacy – mrežna diplomacija. To je kratka oznaka sodobne diplomacije današnjega časa. Diplomacija se je v prejšnjih letih spreminjala podobno kot druge dejavnosti, veliko tudi zaradi čedalje večje vloge civilne družbe. Prehod od ekskluzivne klubske diplomacije v mrežno diplomacijo je eden največjih premikov v sodobni diplomaciji. Za mrežno diplomacijo je značilno veliko število akterjev in množica različnih tem. Večja je tudi preglednost delovanja. Če hoče biti diplomat v državi sprejemnici uspešen in učinkovit, mora vzpostaviti zelo razvejano mrežo osebnih stikov. Pri tem ne gre le za stike v ministrstvu za zunanje zadeve ali v kabinetu predsednika vlade ali države ter v diplomatskem zboru. Število igralcev, ki so udeleženi pri oblikovanju politike neke države, je veliko večje in raznoliko. Ne gre pozabiti na člane parlamenta, politične stranke, poslovneže in njihova združenja, sindikate, študente, akademike, umetnike in številnih nevladnih organizacij ter seveda medijev in ne nazadnje najširše javnosti države sprejemnice. Mrežna diplomacija je širša od javne diplomacije. Diplomat, ki nagovarja omenjene dejavnike, mora ne samo dobro

poznati posamezna področja, ampak tudi biti tudi večč komuniciranja in uporabe družabnih omrežij. Razvejana mreža pristnih stikov mu ne omogoča le dobrega poročanja in analiziranja ter dajanja pobud, ampak tudi določen vpliv pri pripravljanju in sprejemanju odločitev v državi sprejemnici ter v njej uspešno prikazovanje države pošiljateljice in prispevanje k zblizanju obeh držav. K temu pripomore tudi razvejana mreža stikov diplomata v lastni državi.

Podobno kot v državi se je povečalo tudi število akterjev v mednarodni skupnosti. Čedalje večjemu številu držav se je pridružila množica nevladnih, nedržavnih akterjev. Reševanje perečih svetovnih vprašanj (na primer podnebne spremembe) v času velike medsebojne odvisnosti zahteva tudi vključitev in sodelovanje slednjih, zahteva oblikovanje mreže odnosov, koalicij, partnerstev državnih in nedržavnih subjektov.

Networking – mreženje, spoznavanje novih posameznikov, skupin, ustanov, vzpostavljanje, negovanje obojestransko koristnih odnosov, izmenjava uporabnih informacij, na primer udeležba na konferenci je bila poleg formalnega nastopa odlična priložnost za mreženje.

Neutrality – nevtralnost, pravni položaj, v katerega vstopi država enostransko (z enostransko izjavo), ko med dvema državama ali več državami potekajo oboroženi spopadi. V njih ne sodeluje oziroma ne pomaga nobeni od vojskujočih se strani. Je nepristranska. Obstajajo pa tudi primeri, da je država trajno nevtralna do vseh spopadov in zato ni članica vojaških zavezništev (na primer Švica). Glej Permanent neutrality. Nevtralne države v EU so Avstrija, Ciper, Irska in Malta.

Vojno pravo (Haaška konvencija iz leta 1907) vojskujočim stranem in nevtralnim državam v zvezi z nevtralnostjo določa nekatere pravice in obveznosti. Ozemlje nevtralne države je nedotakljivo. Ne sme pa nevtralna država vojaško podpirati vojskujoče strani ali ji dovoliti uporabo svojega ozemlja v vojaške namene. Mora braniti svoje ozemlje (oborožena nevtralnost/*armed neutrality*). Vprašanje pa je, ali določba, da zasebna podjetja v njej lahko trgujejo z državami v spopadu, še velja, zlasti če gre za vojaško opremo. Nevtralnost ne vpliva na sodelovanje v gospodarskih sankcijah OZN ali EU ali v aktivnostih, ki jih je sprejel Varnostni svet OZN po VII. poglavju Ustanovne listine.

Finska in Švedska, nevtralni evropski državi in članici EU, sta se leta 2022 po ruski invaziji na Ukrajino odpovedali svoji zgodovinski nevtralnosti in zaprosili za članstvo v Natu. Finska je postala nevtralna po drugi svetovni vojni, in to zaradi pritiska sosednje Sovjetske zveze (SZ). Z njo je sklenila, potem ko si je SZ prilastila 10 odstotkov njenega ozemlja, sporazum o prijateljstvu, sodelovanju in medsebojni pomoči. Švedska nevtralnost je starejša. Leta 1834 jo je proglasil kralj Gustav XIV. Obe državi sta spoznali, da članstvo v EU in nevtralnost ne zagotavljata zadostne varnosti pred ruskim sosedom, za nameček še oboroženim z jedrskim orožjem. Zanj v njegovih imperialnih ambicijah določila mednarodnega prava namreč ne pomenijo prepreke. Zatekli sta se torej pod okrilje Nata in ameriškega jedrskega dežnika.

Finska je postala formalna članica spomladi leta 2023. Švedska pa še čaka na ratifikacijo pristopnega protokola s strani Turčije in Madžarske. Tudi Ukrajina, ki je bila na začetku ruske invazije še pripravljena sprejeti nevtralnost, je z ruskim nadaljevanjem vojne postajala čedalje bolj *de facto* članica Nata.

Ne varietur – brez možnosti spremembe.

Never Let a Good Crisis Go to Waste – nikoli ne dovoli, da bi šla resna kriza v nič (da se iz nje ne bi nič naučili in potem temu ustrezno delovali). Izjava Winstona Churchilla, predsednika vlade Združenega kraljestva, ob koncu druge svetovne vojne. Lahko le upamo, da se bodo odločevalci na to spomnili ob koncu ruske invazije na Ukrajino.

New bipolarity-plus – nekdanjo dvopolarnost ZDA – Sovjetska zveza naj bi nadomestila nova, ZDA – Kitajska. Pri tem bi se osrednjima državama pridružile druge. ZDA na primer Japonska, Avstralija, evropske države itd., Kitajski pa Rusija in še nekatere druge.

New diplomacy – ločnica med staro in novo diplomacijo, starimi in novimi diplomatskimi metodami naj bi bila prva svetovna vojna. Tajna pogajanja (prek rezidenčnih diplomatskih predstavništav), dvostranska zavezništva in reševanje sporov s silo naj bi zamenjal sistem mednarodne, kolektivne varnosti z oblikovanjem univerzalnih organizacij, kakor sta Društvo narodov in OZN.

New Hanseatic League (Hansa) – sodelovanje severnoevropskih članic EU (Danska, Estonija, Finska, Irska, Latvija, Litva, Nizozemska in Švedska) od leta 2018 glede ekonomske in monetarne unije EU.

New Quad – novi Quad, ki naj bi bil mednarodni forum za gospodarsko sodelovanje, sestavljalo Indija, Izrael, ZDA in Združeni arabski emirati. Oblikovan je bil oktobra 2021. Uporablja se tudi izraz format I2U2.

News management – upravljanje, manipuliranje vladnih organov z (s svobodnimi) mediji, da ti podprejo neko konkretno politično usmeritev. Na primer s selektivnim obveščanjem novinarjev, namernim curljanjem zaupnih informacij, namernim razkritjem zaupnih dokumentov itd.

Niche diplomacy – značilna je predvsem za manjše in srednje velike države, ki imajo omejene človeške in materialne zmogljivosti. V diplomaciji torej iščejo zanje pomembne niše, kjer lahko ustvarijo dodano vrednost in vanje usmerijo svoja diplomatska prizadevanja. Na primer Malta v pomorskem pravu, Norveška pri posredovanju (Sporazum iz Osla) ali Slovenija pri oblikovanju in delovanju ustanove ITF

za krepitev človekove varnosti. Avtor izraza naj bi bil nekdanji avstralski minister za zunanje zadeve Gareth Evans.

Nine/eleven (9/11) – kratko poimenovanje terorističnih napadov Al-Kaide, 11. septembra 2001 na Svetovni trgovinski center v New Yorku in na Ministrstvo za obrambo v Washingtonu z več tisoč žrtvami. V ZDA pri datumih najprej zapišejo mesec in nato dan.

No-action motion – postopkovni predlog, da se v Generalni skupščini OZN (ali na konferenci, kjer postopkovna pravila to dopuščajo) prekine razprava držav članic o osnutku resolucije. O predlogu se glasuje in za sprejetje je potrebna večina glasov. Če je dosežena, to pomeni, kakor da je bila resolucija zavrnjena.

Nobel Peace Prize – Nobelova nagrada za mir, prestižna denarna nagrada, ki jo iz sredstev zapuščine industrialca in izumitelja dinamita Alfreda Bernharda Nobela podeljuje petčlanski odbor, ki ga imenuje norveški parlament. Prvo je leta 1901 prejel Henri Dunant, ustanovitelj Mednarodnega odbora Rdečega križa.

No-brainer – odločitev, ki je lahka in očitna, ne zahteva veliko razmisleka.

Nocoj so dovoljene sanje, jutri je nov dan – besede Milana Kučana, predsednika predsedstva Republike Slovenije, 26. junija 1991. Povedal jih je ob slovesni razglasitvi slovenske samostojnosti na trgu pred stavbo Državnega zbora ob dvigu nove slovenske zastave. Naslednje jutro so enote JLA napadle Slovenijo. Začela se je desetdnevna osamosvojitvena vojna, v kateri smo obranili mlado državo. Pričakovanja ob rojstvu države so bila velika, žal se vsa (še) niso uresničila, večinoma zaradi odsotnosti državotvorne drže v nekaterih ključnih trenutkih zadnjih desetletij.

No first use – obljuba oziroma politika države z jedrskim orožjem, da tega ne bo uporabila prva. Uporabila bi ga torej le v primeru, če bi bila z njim napadena. Takšna je na primer politika Kitajske ali Indije, ne pa tudi ZDA ali Rusije. Glej tudi Policy of preemption in Calculated ambiguity.

No limits strategic partnership – strateško partnerstvo brez omejitev (med Kitajsko in Rusijo). Dogovor o njem sta 4. februarja 2022 sklenila kitajski predsednik Ši Džinping in ruski predsednik Vladimir Putin ob obisku slednjega v Pekingu ob otvoritvi tamkajšnjih zimskih olimpijskih iger. Preseglo naj bi katero koli politično ali vojaško zaveznitvo iz časov hladne vojne. V skupni izjavi sta predsednika poudarila, »da prijateljstvo med dvema državama ni z ničemer omejeno in da v njunem sodelovanju ne obstajajo nikakršna prepovedana območja.« Šlo je za jasno izraženo namero, da avtoritarni državi združita moči proti ZDA (in celotnemu zahodu) in njeni vodilni vlogi v svetu ter v prizadevanjih za vzpostavitev drugačnega mednarodnega reda,

ki bi temeljil na njunem razumevanju človekovih pravic in demokracije. Obe tudi menita, da jima ZDA ne priznavajo ustreznega položaja v svetu, ki si ga zaslužita. Enako, da v mednarodnem sistemu, ki ga vodijo ZDA, nista dovolj varni. Državi sta tako izrazili nasprotovanje AUKUS. Rusija je podprla Kitajsko glede Tajvana, Kitajska pa je prvič izrazila nasprotovanje širitvi Nata v srednjo in vzhodno Evropo. Ni šlo sicer za vzpostavitev vojaškega zavezništva, možno pa je, da je bil s tem storjen prvi korak v to smer. Čas dogovora – le tri tedne pred rusko invazijo na Ukrajino – kaže na to, da si je Rusija skušala pred tem utrditi položaj proti zahodu. Kitajske simpatije v ukrajinski vojni so bile ves čas na strani Rusije, ni pa bila podpora vedno tako močna in vsestranska, kot si je to želel predsednik Putin. Kitajska se v OZN tako ni pridružila Rusiji pri glasovanju zoper resolucijo o obsodbi ruske invazije in Rusije (za zdaj) ni podprla z orožjem. Dala je tudi vedeti, da se ne strinja z ruskimi grožnjami, da bi v vojni uporabila taktično jedrsko orožje. Večinoma je tudi spoštovala sankcije zahoda zoper Rusijo. Očitno ni želela, da se jim izpostavi tudi sama oziroma da zaradi premočne podpore Rusiji izgubi dostop do zahodne tehnologije in zahodnega trga. Partnerstvo vendarle ni popolnoma neomejeno. Senior partner očitno gleda predvsem na svoje interese, ko gre za odnose z ZDA in Evropo. Rusija je v tem partnerstvu v podrejenem položaju. Kitajska je gospodarsko močnejša in bolj dinamična, tehnološko razvitejša in z večjim vplivom v svetu. Rusija je zanjo predvsem vir poceni surovin in sodobnega orožja ter trg za množico njenih potrošniških izdelkov, pri čemer naj bi kitajski juan postal glavna regionalna in pomembna svetovna valuta. Seveda je Rusija zanjo prikladna sopotnica v soočanju z ZDA. Od tod skupni vojaški manevri in poskusi oblikovanja alternativnih, od ZDA neodvisnih sistemov, na primer finančnega. Rusija tako postaja koristen instrument za Džongnanhaj²⁹, a pri tem izgublja velik del svoje strateške avtonomije.

Non-Aligned Movement (NAM), Non-alignment – politika držav, v glavnem tretjega sveta, v času hladne vojne oziroma od leta 1955, da se ne vključijo v nobenega od dveh političnih vojaških blokov, da pa imajo v mednarodnih odnosih aktivno vlogo. Zavzemale so se za odpravo kolonializma, pospeševanje gospodarskega razvoja, preseganje blokovskih nasprotij in krepitev OZN. Eden od vodilnih osebnosti neuvrščenosti je bil tudi dosmrtni jugoslovanski predsednik Josip Broz Tito.

Non-belligerent state – izraz, ki v mednarodnem pravu ni uveljavljen. Nekatere države z njim poudarjajo, da niso v vojni, na primer ZDA, ko so podprle Združeno kraljestvo pred svojim vstopom v drugo svetovno vojno, ali Italija ob svoji pomoči ZDA ob njihovem posredovanju v Iraku leta 2003.

29 Zhongnanhai

Non-derogable rights – človekove pravice, ki se ne morejo omejevati ali suspendirati niti v izrednih okoliščinah, so torej absolutne. Takšne so pravice, da se človeka ne muči, ne zaslužji, se mu ne sodi za dejanje, ki v času storitve ni veljalo za kaznivo, itd.

Non-diplomatic agent – predstavnik, ki ne uživa diplomatskega statusa, ki pa je v določenem pomenu predstavnik nekega telesa ali ozemlja države, ki (še) ni suverena država, v glavnem mestu neke druge države. Takšen je bil primer pooblaščenec Vlade Republike Slovenije v času pred mednarodnim priznanjem, na primer dr. Lojze Sočan v Bruslju ali dr. Štefan Falež v Vatikanu in Italiji.

Non-diplomatic relations – odnosi, do katerih prihaja med državama, med katerima ni diplomatskih odnosov (na primer prek države zaščitnice, interesne sekcije, konzulov itd.).

Non-Governmental Organization – nevladna, neprofitna organizacija zasebnega prava, ki ni del vladajoče politike in je ni ustanovila država. Običajno torej ni odvisna od vlade in se financira s prostovoljnimi prispevki in izvajanjem različnih projektov. Lahko pomembno vpliva na javno mnenje. Deluje v okviru ene države, lahko pa tudi mednarodno in ima mednarodno članstvo. Sodeluje lahko tudi pri delu mednarodnih (medvladnih) organizacij in pri tem pogosto uživa status opazovalca (na primer *Human Rights Watch* pri Mednarodni organizaciji za migracije) ali redko posvetovalni status (na primer *World Federation of Deaf* pri ECOSOC (OZN)). Mednarodne nevladne organizacije marsikdaj prevzemajo naloge, ki so jih dotlej opravljale le države in medvladne organizacije (odpravljanje revščine, zaščita okolja, ohranjanje miru itd.). Deloma jih spodrivajo kot posrednike (*disintermediation*).

Non-international armed conflict – oboroženi spopad v okviru državnih meja med oboroženimi silami države in uporniškimi oboroženimi skupinami ali med oboroženimi skupinami, ki niso pod oblastjo države. Nemednarodni oboroženi spopad lahko postane mednarodni, če oboroženo skupino podpira oziroma nadzira druga država ali v primeru vojn za narodno osvoboditev. Glej tudi *Armed conflict*, *Civil war*, *War*.

Non-intervention – načelo nevmešavanja (v notranje zadeve).

Non-justiciable dispute – nasprotje od *justiciable dispute*. Nekateri ga imenujejo tudi *political dispute* (političen spor). Namesto po sodni poti ali z arbitražo naj bi se spor skušalo rešiti z neposrednimi pogajanjmi ali s pomočjo tretjega v obliki nudenja dobrih storitev, preiskave, posredovanja, sprave oziroma conciliacije.

Non liquet – ugotovitev sodišča ali arbitraže, da v sporu ne more odločiti, ker ni ustrezne mednarodnopravne podlage.

Non-paper – uporablja se predvsem v OZN in EU. Gre za neuradni (vendar vseka-kor zanimiv) dokument, ki ga razširja bodisi država članica bodisi organ organizacije. Nanaša se na sporno vprašanje, glede katerega se stališča šele oblikujejo. Z njim se preskusi odziv drugih članic v upanju, da pride do napredka v pogajanjih. Ker gre za neuradni dokument, neuradni predlog, se lahko v primeru močnega nasprotovanja brez težav opusti. Glej tudi Flying a kite oziroma Ballon d'essai.

Non-party – država, ki ni stranka, članica nekega mednarodnega sporazuma. Lahko pa se udeležuje srečanj članic kot opazovalka. Glej tudi Third party.

Non-recorded vote – primer, ko poročilo o glasovanju navaja končni rezultat, ne pa, kako je glasovala posamezna država.

Non-refoulement – načelo nevracanja je temelj mednarodnega prava o beguncih. Nanaša se na obveznost držav, članic OZN Konvencije o statusu beguncev iz leta 1951 in Protokola iz leta 1967, da ne izženejo oziroma vrnejo begunca v državo, kjer bi bila njegovo življenje ali svoboda ogroženo ali ogrožena zaradi njegove rase, vere, državljanstva ali političnega prepričanja. Načelo je že postalo del običajnega mednarodnega prava in zavezuje tudi države nečlanice omenjenih dveh sporazumov.

Non-resident mission – diplomatska misija, katere vodja in člani osebja, ki so akreditirani v državi sprejemnici, običajno ne prebivajo v njej, ampak v tretji državi ali celo v državi pošiljateljici. Od tam jo le občasno obiskujejo. Slovenski veleposlanik s sedežem v Canberri je tako na primer akreditiran tudi v Indoneziji. Slovenski veleposlanik na Portugalskem pa živi v Ljubljani.

Non-retroactivity – splošno pravno načelo, da zakon ali mednarodni sporazum ne veljata za nazaj. Tako na primer osebe ni mogoče kaznovati za dejanje, ki v času storitve ni veljalo za kaznivo.

Non-self-governing territory – odvisno ozemlje, ki ne uživa suverenosti (na primer kolonija).

Non Sequiturs – ko izjava ni logična glede na prejšnjo izjavo.

Nonstarter – ideja, načrt, predlog, ki nimajo možnosti za uspeh oziroma da bi bili učinkoviti. Na primer *direct military intervention was political nonstarter*; neposredno vojaško posredovanje s političnega vidika ni bilo mogoče.

Non-state actors – nedržavni akterji so lahko posameznik, organizirana skupina ali organizacija, ki si prizadeva za vpliv pri sprejemanju mednarodnih odločitev oziroma za vpliv na politiko posameznih držav. Konkretno so torej poleg posameznikov, gospodarjev vojne, mamilarških baronov, terorističnih in drugih oboroženih skupin, kriminalnih skupin lahko to tudi večnacionalna podjetja, nevladne organizacije in mednarodne organizacije. Vpliv nedržavnih akterjev se v svetu krepi.

Non-tariff barrier – ovire prosti trgovini, ki niso carine, na primer kvote, subvencije, tehnični standardi, embargo, sankcije itd.

Non-verbal communication – Glej Signalling.

Nordic states – skupno ime za članice Nordijskega sveta (parlamentarno sodelovanje), tj. Dansko, Finsko, Islandijo, Norveško in Švedsko.

Normalization – nekateri ta izraz razumejo kot obnovitev diplomatskih odnosov, drugi pa poleg tega še krepitev tesnejšega gospodarskega, kulturnega in drugega sodelovanja.

Normandy contact group (Normandy Four) – normandijsko skupino sestavljajo Francija, Nemčija, Rusija in Ukrajina. V okviru procesa Minsk II (ta vsebuje konkreten mirovni načrt) skuša s pogajanjem končati oboroženi spor med Ukrajino in Rusijo glede vzhodne Ukrajine. Rusija je leta 2014 po aneksiji Krima vsestransko (tudi vojaško) podprla separatiste v Dombasu (t. i. Donetska ljudska republika in Luhanska ljudska republika). Francija in Nemčija sta pravzaprav posrednici med Rusijo in Ukrajino. Glej tudi Hybrid warfare.

North-South Divide – delitev sever jug, politične in ekonomske razlike med razvitim severom in nerazvitim jugom, na primer različni interesi glede boja proti podnebnim spremembam.

Notarial acts – notarska opravila, na primer overovitve, ki jih opravlja konzul.

Notetaker – oseba, diplomat, član delegacije, ki je navzoča oziroma navzoč na razgovorih in piše zapisnik. Glej tudi Minutes.

Note verbale – glej Diplomatic note.

Not financial/non-financial – pogovorni izraz, ki se nanaša na državo, ki je v zaostanku s plačilom članarine mednarodni organizaciji (kar lahko povzroči izgubo njenih glasovalnih pravic).

Notification – formalno diplomatsko sporočilo pravne narave ene države drugi ali mednarodni organizaciji.

Notification of appointment of members of the mission – država pošiljateljica mora državo sprejemnico vnaprej obvestiti o imenovanju člana misije, njegovem prihodu in odhodu, njegovih družinskih članih, da se lahko vpišejo na diplomatski seznam, da se jim izdajo ustrezne legitimacije in da lahko uživajo privilegije in imunitete itd.

Not participating in the vote – glej Abstention.

Novačan, Anton (1887–1951) – politik, diplomat, pisatelj. Služboval je na diplomatsko-konzularnih predstavništvih Kraljevine Jugoslavije v Pragi, Trstu, Varšavi, Kairu in Celovcu. Avtor drame Herman Celjski in cikla sonetov z naslovom Peti evangelij.

Nuclear ambiguity – politika Izraela, ki ne potrdi, pa tudi ne zanika, da ima jedrsko orožje.

Nuclear arms reduction – zmanjšanje števila jedrskih bojnih glav, razporejenih in nerazporejenih, strateških in nestrategških, ter njihovih lansirnikov oziroma nosilcev.

Nuclear Diplomacy – jedrska diplomacija, ukvarja se z vprašanji jedrskega odvrčanja, neproliferacije, nadzora nad oborožitvijo in razoroževanja.

Nuclear football – jedrska žoga je vzdevek za manjši kovček, v katerem je priprava, ki predsedniku ZDA omogoča, da odobri jedrski napad, kadar je zunaj Bele hiše. Kovček nosi njegov vojaški pribočnik.

Nuclear Latency – jedrska latenca, tehnična zmogljivost države, da lahko v trenutku izdela jedrsko bombo.

Nuclear Proliferation – globalna širitev jedrskega orožja. Prinaša tudi določene koristi, na primer pri odvrčanju. Pridružitvev jedrskemu klubu naj bi tudi pomenila, da je država postala pomembna sila. Na drugi strani pa seveda svet postaja manj varen. Glej tudi Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT), Stockholm Initiative for Nuclear Disarmament, Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons.

Nuclear sharing – v okviru Natovega jedrskega odvrčanja delitev ugodnosti, odgovornosti in tveganja. Do njega je prišlo na začetku hladne vojne, da se prepreči širitev jedrskega orožja med zahodnimi (evropskimi) zaveznicami, ki so v zameno pod zaščito ameriškega jedrskega dežnika. Ameriško jedrsko orožje je tako nameščeno v

Belgiji, Italiji, Nemčiji, Nizozemski in Turčiji. Članice zavezništva, ki nimajo svojega jedrskega orožja, sodelujejo pri načrtovanju njegove rabe s strani zavezništva. Sodelujejo pri posvetovanjih in sprejemanju skupnih odločitev glede politike jedrskega orožja. Med drugim vzdržujejo svoja letala, ki lahko ponesejo jedrsko orožje (po ustreznem ukazu ZDA) in zagotavljajo skladiščenje in njegovo varovanje.

Nuclear Suppliers Group (NSG) – skupina držav, ki si z ustreznim nadzorom (nad gorivom, opremo in tehnologijo, vključno za dvojno rabo – civilno in vojaško) prizadeva za neširjenje jedrskega orožja. Njena članica je tudi Slovenija.

Nuclear War Cannot Be Won And Must Never Be Fought – v jedrski vojni ni mogoče zmagati, niti se ta ne sme nikoli zgoditi. Izjavo ameriškega predsednika Ronalda Reagana in sovjetskega voditelja Mihaila Gorbačova sta junija leta 2021 ob srečanju v Ženevi ponovila ameriški predsednik Joe Biden in ruski predsednik Vladimir Putin. Ta je še v istem mesecu skupaj s kitajskim predsednikom Šijem izjavil enako. To pa ga ni oviralo, da se med rusko invazijo na Ukrajino, še zlasti, ko je ruska vojska doživljala neuspehe, ne bi večkrat zagrozil prav z uporabo jedrskega orožja. Jeseni 2022 je bilo ocenjeno, da svet po kubanski krizi leta 1962 še nikoli ni bil tako blizu uporabe jedrskega orožja. Glej tudi MAD (Mutual assured destruction), Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons, Escalate to deescalate strategy, Strategic ambiguity.

Nuclear-weapons-free zone – območje brez jedrskega orožja oblikuje skupina držav s sporazumom, ki prepoveduje rabo, razvoj in razporeditev tovrstnega orožja na nekem območju. Sporazum mora vsebovati mehanizem za preverjanje in nadzor, s katerim se zagotavlja njegovo spoštovanje, priznati pa ga mora tudi Generalna skupščina OZN. Obstaja že šest takih območij, ki zajemajo več kakor polovico Zemlje. Glej tudi Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, Tlatelolco Treaty, Pelindaba Treaty.

Nul et non avenu – fraza (ničen in neveljaven), s katero se zavrne sprejem žaljivega dokumenta, sporočila, ki se nemudoma vrne pošiljatelju.

Nunciature – diplomatska misija Svetega sedeža (Vatikana).

Nuncio – škof, predstavnik Svetega sedeža (Vatikana) v rangu veleposlanika. V katoliških državah je samodejno tudi doajen diplomatskega zbora (tudi v Sloveniji).

O

Obey – ubogati, spoštovati, na primer *he refused to obey instructions*, ni spoštoval navodil.

Objection – pisna ali ustna izjava predstavnika države, s katero nečemu nasprotuje.

Object of international law – osebe, telesa, ki ne uživajo pravic in nimajo dolžnosti po mednarodnem pravu (na primer državno ozemlje in državne meje, mednarodne reke, zračni prostor, vesolje, morje). Med njimi so tudi posamezniki, razen v nekaterih primerih, ko imajo subjektiviteto (na primer v mednarodnem kazenskem pravu).

Obrambni (vojaški) atašeji Republike Slovenije (1994–2020) –

Bartol, mag. Gorazd, kapitan bojne ladje, Poljska (Litva, Latvija, Estonija)³⁰,
 Božič, Dobran, generalmajor, OZN (New York),
 Burgar, Tadej, podpolkovnik, OZN (Dunaj), OVSE,
 Burjan, Marjan, brigadir, Nemčija, (Poljska),
 Butara, Janez, polkovnik, Severna Makedonija, (Albanija),
 Dražnik, Ljubomir, podpolkovnik, Madžarska (Bolgarija, Ukrajina),
 Drolc, Tomislav, polkovnik, Ruska federacija,
 Geder, Alan, generalmajor, vojaški predstavnik pri Natu in EU,
 Graber, Ladislav, polkovnik, Nemčija, (Poljska, Danska), ZDA, (Kanada, Argentina),
 Gregorič, Bojan, polkovnik, Italija, (Španija),
 Henigman, Žarko, polkovnik, Bosna in Hercegovina,
 Humar, David, brigadir, vojaški predstavnik pri Natu in EU,
 Jehart, Alojz, brigadir, vojaški predstavnik pri Natu in EU,
 Jurkovič, Damjana, polkownica, Srbija, (Romunija, Severna Makedonija),
 Karba, Srečko, polkovnik, Nemčija, (Poljska, Danska), (Združeno kraljestvo, Norveška, Švica, Avstrija),
 Kavar, Janez, polkovnik, ZDA, (Kanada, Argentina),
 Klisarič, Rade, brigadir, Bosna in Hercegovina, Črna gora, (Albanija),
 Knaflič, Zvonko, polkovnik, Avstrija, (Švica, Češka, Slovaška),
 Kocbek, Andrej, brigadir, Belgija (Nizozemska, Luksemburg), vojaški predstavnik pri Natu in EU,
 Končan, Bojan, polkovnik, Srbija, (Romunija, Makedonija),
 Koprivnikar, Bogdan, polkovnik, Madžarska (Bolgarija, Ukrajina), Hrvaška, (Romunija),
 Kranjec, Milan, polkovnik, Turčija, (Libanon, Azerbajdžan), (Avstrija, Švica, Združeno kraljestvo),
 Lakovšek, Ivan, polkovnik, (Avstrija, Grčija, Švica, Turčija),

30 V oklepaju so nerezidenčne države.

Lipar, Andrej, polkovnik, Avstrija, (Švica, Češka), ZDA, (Kanada, Argentina),
Mahnič, Marjan, brigadir, Francija, (Belgija, Nizozemska, Luksemburg, Portugalska),
Mate, Dragutin, polkovnik, Bosna in Hercegovina,
Miklavc, mag. Mitja, polkovnik, ZDA, (Kanada, Argentina), Italija, (Španija,
Grčija, Albanija), Ljudska republika Kitajska, OZN (New York),
Mikuž, Ivan, polkovnik, ZDA, (Kanada),
Murko, Aleksander, polkovnik, (Madžarska, Hrvaška),
Murko, Jožef, polkovnik, Bosna in Hercegovina,
Novinšek, Lovro, polkovnik, Ruska federacija,
Okršlar, Tomaž, polkovnik, Združeno kraljestvo, (Irska, Norveška), Ruska federacija,
Ošljak, Franc, polkovnik, Srbija, (Romunija),
Pešec, dr. Mojca, polkownica, ZDA, (Kanada),
Petek, Milko, brigadir, OZN, (New York),
Petrič, Renato, admiral, vojaški predstavnik pri Natu in EU,
Poles, Ljubo, kapitan bojne ladje, Ljudska republika Kitajska,
Potočnik, Bojan, polkovnik, Madžarska (Bolgarija, Ukrajina),
Rožanec, Miran, polkovnik, Nemčija, (Poljska, Danska),
Rutar, Boris, polkovnik, Italija, (Španija),
Sladič, Jože, polkovnik, (Madžarska, Hrvaška),
Slapar, Janez, generalmajor, OZN (New York),
Strgar, Tomaž, polkovnik, Ruska federacija,
Šarani, Edmond, polkovnik, Francija, (Belgija, Nizozemska, Luksemburg, Portugalska),
Šteh, Janko, podpolkovnik, Turčija, (Libanon),
Šteiner, Alojz, generalmajor, OZN (Dunaj), OVSE,
Šuligoj, Bojan, brigadir, Hrvaška, (Romunija),
Todorovski, Stojan, polkovnik, Ruska federacija,
Toš, Dušan, polkovnik, Srbija, (Romunija, Severna Makedonija),
Tunja, Anton, polkovnik, Bosna in Hercegovina, Srbija, (Romunija, Severna
Makedonija),
Turk, Anton, brigadir, vojaški predstavnik pri Natu in EU,
Udovič, Zdenko, polkovnik, Ljudska republika Kitajska,
Usenik, Borut, polkovnik, Bosna in Hercegovina,
Vehovar, Zlatko, polkovnik, Hrvaška, (Romunija), Nemčija, (Poljska, Danska),
OZN (Dunaj), OVSE,
Vraničar, Fedja, brigadir, Italija, (Španija, Grčija, Albanija),
Vrečar, Valter, polkovnik, Avstrija, (Švica, Češka, Slovaška),
Zalokar, Igor, polkovnik, Francija, (Belgija, Nizozemska, Luksemburg, Portugalska),
Završnik, Alojz, brigadir, Hrvaška,
Županič, Franc Željko, polkovnik, Združeno kraljestvo, (Irska, Norveška).

Vodje obrambnega oddelka v Stalnem predstavništvu Republike Slovenije pri Natu:
Lampret, Uroš,

Selan, mag. Aljoša,
Šavc, Primož,
Šteh, Janko.

Obsequious – ponižen, klečeplazen, laskajoč.

Observance – spoštovanje, na primer mednarodnih sporazumov.

Observation – opazovanje. Tudi pripomba, izjava na primer *He made an observation about Western Balkans*; imel je pripombo glede Zahodnega Balkana.

Observer – opazovalec, oseba, ki lahko sodeluje pri nekem srečanju, ne more pa glasovati oziroma odločati.

Observer mission – naloge, sestava in namen opazovalnih misij so različne. *UN Truce Supervision Organization (UNTSO)* je bila ustanovljena leta 1948 za nadzovanje premirja na Bližnjem vzhodu med Izraelom in njegovimi arabskimi sosedi. Opravlja jo neoboroženo vojaško osebje, med njimi od leta 1998 tudi slovenski častniki. Podobna je bila naloga oziroma namen *United Nations Observer Mission in Georgia (UNOMIG)*, ki pa ne obstaja več. Opazovalno misijo Evropske skupnosti v Sloveniji leta 1991 so sestavljali v belo oblečeni in z oznako zastave ES na nadlahnici neoboroženi opazovalci (*monitors*). Šlo je za diplomate, častnike in pripadnike obveščevalnih služb. Nadzirali so premirje med slovensko teritorialno obrambo in jugoslovansko vojsko ter umik jugoslovanske vojske iz Slovenije. Notranje dogodke ali postopke s soglasjem države sprejemnice pogosto spremljajo tuji civilni opazovalci. Najbolj znane so misije opazovanja volitev. Lahko gre tudi za opazovanje nekega sodnega postopka. Glej tudi Election monitoring, Election assistance.

Observer status – status opazovalca. Status, ki ga mednarodne organizacije ali konference podeljujejo drugim mednarodnim organizacijam, nevladnim organizacijam ali državam, ki niso članice oziroma sodelujoče. Njihove pravice so omejene. Predstavniki opazovalk ne sodelujejo v formalnih razpravah in pri sprejemanju odločitev. Uradni opazovalci so običajno lahko prisotni na uvodnem in zaključnem plenarnem zasedanju. Imajo tudi dostop do nezaupnih dokumentov. Izjemoma so lahko tudi povabljeni k besedi, zlasti kadar gre za vsebine, ki jih zadevajo. EU ima na primer status opazovalke pri OZN, Slovenija pri Organizaciji ameriških držav itd.

Occupation – vojaška zasedba ozemlja države nasprotnika. Glej tudi Occupying power.

Occupying power – država, ki je prevzela nadzor nad tujim ozemljem. Kot taka ima po mednarodnem pravu (temeljnih pogodbah vojne prava) nekatere pravice in

obveznosti oziroma prepovedi, na primer, da na to ozemlje ne sme naseljevati svojega prebivalstva. Izrael tako na zasedenem zahodnem bregu Jordana (Palestina) že več desetletij naseljuje židovsko prebivalstvo. Podobno Maroko naseljuje svoje državljane na zasedenem ozemlju Zahodne Sahare. Med drugo svetovno vojno je bilo pod vojaško okupacijo (Nemčije, Italije, Madžarske in Hrvaške) slovensko ozemlje vzhodno od nekdanje rapalske meje. Pri tem je na primer Nemčija kršila mednarodno pravo. Izvedla je mobilizacijo moških prebivalcev na svojem delu zasedenega ozemlja (Gorenjska, Štajerska) v nemško vojsko. Slovensko prebivalstvo ob spodnjem toku Save je preselila v Nemčijo, narodno zavedne osebe iz Štajerske pa v Srbijo. V območje Posavja pa je naselila Kočevske Nemce.

OCHA (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs)

– osrednji organ Svetovne organizacije za odzivanje na katastrofe in druge izredne dogodke. Od njegove pomoči je letno odvisno okoli sto milijonov ljudi.

Officer – častnik, član poveljniškega vojaškega osebja, oficir v oboroženih silah.

Official – pripadnik diplomatske službe države ali sekretariata mednarodne organizacije oziroma njen oziroma njegov predstavnik. Uporablja se tudi izraz *officer*.

Official development assistance (ODA) – uradna razvojna pomoč. Finančna pomoč, ki jo država dajalec, *donor*, namenja za gospodarski (družbeni, okoljski, politični) razvoj in blaginjo držav v razvoju, *recipient countries* (glede na seznam Odbora za razvojno pomoč pri OECD, v katerem je 34 držav donatoric, med slednjimi tudi Slovenija). Za razliko od humanitarne pomoči so njeni učinki dolgoročni. Daje se lahko bilateralno ali prek mednarodnih organizacij (EU, ki daje največ, Svetovna banka, agencije OZN itd.). Sestavljena je iz finančne neodplačne pomoči ali ugodnih posojil in tehnične pomoči. Razvite države naj bi za to namenjale 0,7 odstotka BND. Prispevek Slovenije je leta 2016 znašal 0,19 odstotka BND, in sicer v obliki neodplačne pomoči predvsem državam Zahodnega Balkana. Glej tudi Humanitarian diplomacy (assistance).

Official languages – OZN ima šest uradnih jezikov: angleški, arabski, francoski, kitajski, ruski in španski jezik. Če predstavnik države članice govori v enem od omenjenih šestih jezikov, se njegov nastop prevede v drugih pet. Lahko nastopi tudi v katerem drugem jeziku, za katerega pa je treba zagotoviti prevajalca v enega od uradnih jezikov. Uradni dokumenti OZN so na voljo v omenjenih uradnih jezikih. Delovna jezika v sekretariatu OZN sta samo dva – angleški in francoski. V EU je 24 uradnih jezikov, med njimi tudi slovenščina. Omenjeni jeziki so tudi delovni jeziki v Evropskem parlamentu. Angleški, francoski in nemški jezik pa so »postopkovni« jeziki Evropske komisije.

Official level – označuje odnose med državama na uradniški, ne na politični ravni. Lahko se nanaša tudi na omejitve normalnih prijateljskih odnosov med državama oziroma na njihovo skrčenje le na nujno potrebne. Ohladitev torej.

Official spokesperson, spokesman/spokeswoman – oseba, ki v imenu ministrstva za zunanje zadeve ali delegacije daje izjave za javnost.

Official visit – uradni obisk predsednika vlade pri drugem predsedniku vlade. Včasih se uporablja tudi izraz delovni obisk. Glej tudi State visit.

Off-ramp – dostojanstveni izhod, pot iz nevšečnega, zagatnega položaja, na primer looking for an off-ramp from further hostilities (iskati način kako, se izogniti nadaljnjim sovražnostim).

Offshore balancing – strategija, po kateri ZDA občutno zmanjšujejo svojo svetovno vojaško prisotnost in pogostost vojaških posredovanj. ZDA, ki so še vedno vodilna svetovna sila in se tej vlogi vsaj formalno ne odpovedujejo, se osredotočajo le na ohranjanje svoje dominantnosti na zahodni polobli in na preprečevanje morebitnih hegemonov v Evropi, severovzhodni Aziji in Perzijskem zalivu. Drugje nalogo sprijemanja z vzhajajočimi silami prepuščajo drugim (državam na konkretnem območju) in same posredujejo le, če je to nujno potrebno, po uspešnem posredovanju pa se tudi hitro umaknejo. Takšne strategije so v 19. in 20. stoletju najprej uporabljali Britanci. Imeli so najmočnejšo mornarico in ob obalah po svetu (*onshore*) malo stalno nameščenih sil.

Offshoring – selitev dela proizvodnje, dela storitev podjetja v drugo državo, ker so stroški obratovanja tam nižji (nižji davki, cenejša delovna sila, nižji standardi dela ali varovanja okolja itd.) Številna podjetja v Evropi in ZDA so zato zadnja desetletja proizvodnjo preselila na Kitajsko, nekatera slovenska podjetja tudi v bližnjo BiH ali Srbijo. Za matično podjetje in matično državo pa tako ravnanje lahko pomeni tudi določeno tveganje oziroma težave, na primer ob pandemiji covid-19. Zato bo verjetno prišlo do določene vrnitve proizvodnje, *reshoring*. Glej tudi Globalization.

Off-the-cuff remark – izjava brez ustrezne priprave oziroma premisleka. Temu se je treba v diplomaciji izogniti, saj so lahko posledice hude. Po takšnih izjavah je bil med drugimi znan predsednik ZDA Donald Trump.

Off the record – kadar je srečanje, razprava ali izjava *off the record*, to pomeni, da je zaprto oziroma zaprta za javnost in zaupno oziroma zaupna. O tem se v javnosti ne poroča, še najmanj pa se sme izrečeno pripisovati nekomu oziroma to jemati kot uradno stališče. V praksi se tovrstno zaupanje vedno ne spoštuje. Nasprotje je srečanje, izjava *on the record*. Izjava, ki je torej javna, uradna, za katero avtor želi, da se objavi.

Oligarchy – vladanje zelo ozke skupine ljudi.

Ominous – zlovesč, napovedujoč nesrečo.

Omni-alignment – ko neka država ni niti uvrščena niti neuvrščena, ampak sodeluje tako v večstranskih institucijah pod ameriškim vodstvom kot tudi v tistih pod kitajskim okriljem. Primer za to je na primer Indija, ki sodeluje tako v Quad kot tudi Shanghai Cooperation Organization.

One China policy – politika ene Kitajske. Obstajajo sicer določene razlike med konceptom in načelom ene Kitajske. Poenostavljeno rečeno, politika ene Kitajske (politika uradnega Pekinga) pomeni, da pod imenom Kitajske obstaja le ena suverena država, le ena vlada, ne pa dve državi in dve vladi. S tem je mišljena Ljudska republika Kitajska in njena vlada. Republika Kitajska (Tajvan) naj bi bila njen del (načelo ene Kitajske). Po tej politiki je mogoče imeti diplomatske odnose le z Ljudsko republiko Kitajsko.

One country, two systems model – model ene države in dveh sistemov je oblikoval kitajski vodja Deng Šjaoping z namenom ponovne združitve Kitajske. Obstajala bi torej ena sama Kitajska, vendar bi določena ozemlja, na primer Hongkong in Macao (nekdanja britanska oziroma portugalska kolonija), obdržala demokratični družbeno-ekonomski sistem. Sčasoma pa se je vse bolj uveljavil model ene države, enega sistema, in to socialističnega s kitajskimi posebnostmi. V tej zvezi velja še posebej omeniti zakon o nacionalni varnosti Hongkonga, ki ga je Kitajska sprejela junija 2020. Od načela, da Hongkongu vladajo Hongkonžani, dobrih dvajset let po odhodu Britancev kljub kitajskim mednarodnopravnim zavezam ni ostalo veliko.

One-upmanship – postavljanje, širokoustenje, da si boljši od tekmeča.

Onslaught – silen napad, ofenziva zoper sovražnika.

On track (be on track) – napredovati kot načrtovano, pričakovano.

Opeka, Pedro – argentinsko-slovenski duhovnik, lazarist, rojen slovenskim staršem leta 1948 v Argentini. Od leta 1975 kot misijonar deluje med reveži na Madagaskarju. Njegov najuspešnejši projekt je humanitarno združenje *Akamasoa* (Dobri prijatelji), pravzaprav mesto, ki ga je zgradil s smetiščarji in drugimi reveži iz glavnega mesta Antananariva. Prejel je več priznanj in odlikovanj, med njimi francoski red viteza legije časti in zlati red Republike Slovenije za zasluge.

Open Balkans Initiative – v pobudi (še eni od številnih na Zahodnem Balkanu, ki pa se slabo uresničujejo) odprti Balkan za zdaj sodelujejo Albanija, Severna Makedonija

in Srbija. Na začetku je bila pobuda znana kot nekakšen mini Schengen. Oblikovalo se bo tudi skupno ekonomsko območje. Omogočalo bo prosti pretok ljudi, blaga in kapitala. Medsebojna trgovina, gospodarsko in siceršnje medsebojno sodelovanje se bo v času približevanja omenjenih držav EU tako lahko močno okrepi. Pot do članstva v EU naj bi bilka s tem lažja. Podobno razmišljanje je bilo za t. i. berlinskim procesom na pobudo nemške kanclerke Angele Merkel. Temelj za berlinski proces je proces Brdo-Brioni. Do tovrstnega sodelovanja omenjenih treh držav ter BiH, Črne gore in Kosova pa ni prišlo predvsem zaradi srbskega nasprotovanja udeležbi Kosova. Glej tudi Brdo-Brijuni process.

Open covenants of Peace, openly arrived at (Javne mednarodne mirovne pogodbe, do katerih se pride na način, vsem na očeh) – ena od štirinajstih točk nagovora predsednika ZDA Thomasa W. Wilsona ameriškemu kongresu leta 1918, v katerem je opisal svojo vizijo sveta po prvi svetovni vojni. Kot mnogi drugi je pozneje tudi on spoznal, da uspešna pogajanja ne morejo biti javna ali vsaj ne v celoti. Velja pa mu pritrditi, da so javni izidi pogajanj. Glej tudi Open diplomacy in Secret diplomacy.

Open day/open house – dan odprtih vrat, ko javnost lahko obišče in si ogleda veleposlaništvo ali ministrstvo za zunanje zadeve. Slovensko veleposlaništvo v Washingtonu tako vsako leto v soboto na začetku maja obišče okoli štiri tisoč ljudi.

Open debate – javno zasedanje Varnostnega sveta OZN, ki ga glede na temo zasedanja lahko nagovorijo predstavniki držav nečlanic, ki pa seveda nimajo pravice odločanja.

Open diplomacy – nasprotje tajni diplomaciji oziroma sklepanju tajnih sporazumov. Zagotavljala naj bi večji vpogled javnosti v oblikovanje zunanje politike in diplomatska pogajanja oziroma sklepanje sporazumov ter njeno večjo angažiranost. Njen zagovornik je bil ameriški predsednik Woodrow Wilson po koncu prve svetovne vojne, ki pa je pozneje svoja stališča precej omehčal. Glej Open covenants of Peace, openly arrived at.

Open door policy – politika odprtih vrat, na primer v Natu. Njena zagovornica je tudi Slovenija. V Severnoatlantsko zavezništvo se tako lahko včlani vsaka evropska država, ki je pripravljena uresničevati načela iz Severnoatlantske pogodbe in prispevati k varnosti na območju Severnega Atlantika oziroma ki izpolnjuje zahtevane pogoje. Tudi nudenje enakih trgovinskih priložnosti v neki državi drugim državam.

Open (public) meeting – odprto formalno zasedanje Varnostnega sveta OZN, ki je sklicano v skladu z ustanovno listino OZN in njenimi postopkovnimi pravili. Na njem lahko poroča tudi posebni ali osebni predstavnik generalnega sekretarja, generalni direktor IAEA itd. (*open briefing*). O takšnem zasedanju se vodi uradni zapisnik.

Open debate, odprta razprava, pa je javno zasedanje varnostnega sveta, na katerem lahko sodelujejo tudi države nečlanice, seveda brez pravice glasovanja. Obstajajo tudi zaprta zasedanja oziroma neformalna posvetovanja (*informal consultations*).

Open Skies Treaty – Pogodba o odprtih zračnih prostorih, ki so jo leta 1989 sklenile članice Nata in Varšavskega sporazuma, pozneje pa pridružile še nekatere druge države severne poloble, tudi Slovenija. Začela je veljati leta 1992. Državi pogodbenici omogoča izvajanje neoboroženih preletov nad ozemljem drugih 34 držav pogodbenic in s tem nadzor nad njihovimi oboroženimi silami in aktivnostmi. Z odprtostjo in preglednostjo se krepi medsebojno poznavanje in zaupanje. Žal pa je Rusija dolgo omejevala polete nad delom svojega ozemlja (Kaliningrad, obmejno območje z Gruzijo), zaradi česar so ZDA (jeseni 2020) izstopile iz pogodbe. Ne z enim ne z drugim se ne gre strinjati, saj je s tem ogrožena evropska varnost.

Operation – dejavnost vojaške enote.

Operative – glej Entry into force.

Opinio iuris – glej Customary international law.

Optanti – določeni prebivalci območja (praviloma druge narodnosti), ki je po vojni ali z nastankom nove države pripadlo drugi državi, imajo po dogovoru med državama po mednarodnem pravu pravico optirati, torej izreči se za pripadnika druge države in se vanjo preseliti. S tem so lahko povezana določena premoženjska in kulturna vprašanja. V nekdanji Jugoslaviji so bili to po Pariški mirovni pogodbi leta 1947 in Londonskem memorandumu leta 1954 državljani italijanske narodnosti (ezuli). Glej tudi Rimski sporazum.

Optimism – optimizem, na primer *the talks had been amicable and there were grounds for optimism*; razgovori so bili prijateljski in bilo je veliko razlogov za optimizem.

Optional clause – opcijsko ali fakultativno določbo opredeljuje 36.(2) člen statuta Meddržavnega sodišča (ICJ). Države, ki so pogodbene stranke tega statuta, smejo kadar koli izjaviti, da v razmerju do vsake druge države, ki sprejme isto obveznost, pripoznavajo kot obvezno *ipso facto* (brez dodatnega posebnega sporazuma) pristojnosti sodišča v vseh pravnih sporih, ki se nanašajo na razlago kakšne pogodbe, katero koli vprašanje mednarodnega prava, obstoj kakšnega dejstva, vrsto ali obseg odškodnine. Takšna izjava oziroma določba se lahko poda oziroma določi tudi le za določen čas ali z določenimi pridržki. Pomeni vnaprejšnje (*ex ante*) soglasje o pristojnosti ICJ za prihodnje spore. Slovenija takšne izjave ni dala. Glej tudi Compulsory jurisdiction.

Opt-out – možnost, ki jo dopušča neki mednarodni sporazum, da se ne sodeluje v neki stvari. Razlogi so različni, od gospodarskih interesov ter interesov javnega reda in miru, do javnega zdravja in zaščite narodne dediščine. V sporazumih EU je kar nekaj primerov, da so si države članice izpogajale nesodelovanje ali omejeno sodelovanje v politikah na določenem področju, na primer na področju pravosodja in notranjih zadev ter skupne varnostne in obrambne politike EU itd. Predpisi EU v takih primerih zanje ne veljajo. Na primer Irska ni članica schengenskega območja, Danska ni članica evrskega območja. Okrepljeno sodelovanje, *enhanced cooperation*, je nasprotje *opt-out*. Pri njem sodeluje najmanj devet držav.

Order of Malta – ustanovljen je bil v 11. stoletju v Jeruzalemu kot *The Sovereign Military Hospitaller Order of Saint John of Jerusalem, of Rhodes and of Malta*. Katoliška humanitarna organizacija s sedežem v Rimu, ki je subjekt mednarodnega prava, vendar brez ozemlja. Malteški red ima vzpostavljene diplomatske odnose z več kakor sto državami (tudi Slovenijo) in ima status opazovalca v OZN. Slovenska asociacija šteje 33 vitezov in dve magistralni dami, vodi jo Andrej Šter.

Order of precedence – glej Precedence.

Order of precedence at the Security Council – gre za vrstni red na seznamu govorcev. Vodje držav in vlad govorijo pred ministri in ti pred stalnimi predstavniki. Stalni predstavniki pa po vrstnem redu prijavljanja k besedi. Predsednik Varnostnega sveta OZN govori zadnji.

Ordre du jour – glej Agenda.

Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) – nastala je leta 1961 iz Organizacije za evropsko ekonomsko sodelovanje z namenom pospeševanja gospodarskega razvoja in svetovne trgovine ter usklajevanja gospodarskih in socialnih politik. V okviru Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj se izmenjujejo tudi informacije, povezane z mednarodno razvojno pomočjo. Sestavljajo jo gospodarsko razvite države, ki sprejemajo načela predstavniške demokracije in svobodnega trga. Sedež ima v Parizu. Slovenija je članica od leta 2010.

Organization for the Prohibition of Chemical Weapons (OPCW) – Mednarodna medvladna organizacija za prepoved kemičnega orožja s sedežem v Haagu je bila ustanovljena leta 1997 in ima 193 članic. Spodbuja in preverja upoštevanje Konvencije o prepovedi razvoja, proizvodnje, kopičenja zalog in uporabe kemičnega orožja. Na primer v Siriji v času tamkajšnje državljanske vojne, ko vladne sile samodržca Asada te prepovedi pogosto niso spoštovale.

Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) – Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi, ustanovljena leta 1995, s sedežem na Dunaju. Razvila se je iz Konference o varnosti in sodelovanju v Evropi, znana tudi kot Helsinška konferenca. Organizacija združuje več kakor 50 držav Evrope, severne Amerike in srednje Azije. Krepila naj bi varnost na evropski celini s preprečevanjem sporov, kriznim upravljanjem ter izgradnjo miroljubnih in demokratičnih skupnosti. Oblikovala naj bi skupno varnostno območje, ki naj bi temeljilo na načelih človekovih pravic, demokracije in vladavine prava. Njen vseobsežni pristop vključuje politični in vojaški ter ekonomski in okoljevarstveni vidik. Je pogajalski forum in izvajalka misij na terenu. Z vse večjim geopolitičnim rivalstvom se njena vloga zmanjšuje. Njena predhodnica se je angažirala (skupaj z Evropsko skupnostjo) tudi ob napadu jugoslovanske vojske na Slovenijo leta 1991. Slovenija v konferenci oziroma organizaciji sodeluje od leta 1992 in je bila leta 2005 tudi predsedujoča država. Glej Predsedovanje Slovenije Organizaciji za varnost in sodelovanje v Evropi.

Organization of American States (OAS) – mednarodna organizacija, ki povezuje države severne, srednje in južne Amerike. Ustanovljena je bila leta 1948 z namenom zagotavljanja miru, razvoja in demokracije. Sedež ima v Washingtonu. Slovenija ima v njej status stalne opazovalke.

Organization of the Black Sea Economic Cooperation (BSEC) – Črnomska organizacija za ekonomsko sodelovanje, regionalna ekonomska mednarodna organizacija, oblikovana leta 1992, s sedežem v Carigradu. Z medsebojnim gospodarskim sodelovanjem (Albanija, Armenija, Azerbajdžan, Bolgarija, Grčija, Gruzija, Moldova, Romunija, Rusija, Srbija, Turčija in Ukrajina) naj bi se krepila stabilnost in mir na območju okoli Črnega morja.

Organization of the Islamic Cooperation (OIC) – ustanovljena je bila leta 1969 (kot *Organization of the Islamic Conference*) z namenom krepitve solidarnosti in sodelovanja med muslimanskimi državami. Naj bi bila glas muslimanskega sveta, *ummah*. Sedež ima v Jeddii v Savdski Arabiji.

Organization of the Petroleum Exporting Countries (OPEC) – Organizacija proizvajalk nafte s sedežem na Dunaju. Ustanovljena je bila v Bagdadu leta 1960. Ustanovne članice so bile Irak, Iran, Kuvajt, Savdska Arabija in Venezuela. Članstvo se je pozneje povečalo na 13 držav. Prizadeva si za stabilne (in primerno visoke) cene nafte. S tem namenom se članice dogovarjajo o večjem ali manjšem črpanju. Če se jim pri tem pridruži še deset drugih proizvajalk nafte (z Rusijo na čelu), je to OPEC+.

Orientation debate – usmeritvena razprava, v kateri se članice Varnostnega sveta OZN posvetujejo z nečlanicami (pred odločanjem), v EU razprava, namenjena preverjanju stališč držav članic in opredelitvi nadaljnjih političnih usmeritev.

Osimski sporazumi (Accordi di Osimo, Osimo Agreements) – podpisali sta jih Italija in Socialistična federativna republika Jugoslavija 10. novembra 1975 v Osimu. Osimske sporazume sestavljajo trije temeljni dokumenti: Pogodba med Socialistično federativno republiko Jugoslavijo in Republiko Italijo (t. i. Osimska pogodba), Sporazum o pospeševanju gospodarskega sodelovanja med Socialistično federativno republiko Jugoslavijo in Republiko Italijo ter Protokol o prosti coni. K njim spada še 16 dodatkov. Veljati so začeli leta 1977. Z Osimsko pogodbo se je med drugim dokončno določila državna meja z Italijo, vključno z mejo na morju, ki je danes zahodna meja Slovenije. Ta s Pariško mirovno pogodbo z Italijo iz leta 1947 namreč ni bila v celoti določena. Na podlagi Osimske pogodbe je bila zgrajena tudi t. i. sabotinska cesta, ki čez italijansko ozemlje povezuje Solkan z Goriškimi brdi. Z dogovorom z Italijo je Slovenija leta 1992 postala pravna naslednica Osimskih sporazumov.

OSINT-Open Source Intelligence – za obveščevalne namene zbiranje in analiziranje podatkov iz javno dostopnih (odprtih) virov, kot so mediji, internet, vladni podatki, strokovne in akademske objave, komercialno-gospodarski podatki in podobno.

Oslo Accords – Sporazumi iz Osla, sporazumi med Izraelom in Palestinsko osvobodilno organizacijo (PLO) kot izid tajnih pogajanj na Norveškem ob posredovanju Norveške in ZDA v letih 1993 in 1995. PLO je privolila v priznanje države Izrael in slednja je priznala pravico Palestincev do samoodločbe. Oblikovala se je tudi palestinska avtonomna oblast³¹ na Zahodnem bregu in v Gazi. Sporazumi so vzbudili upanje, da bo kmalu prišlo do dejanskega mirovnega sporazuma in da se bo palestinsko vprašanje vendarle rešilo v obliki dveh držav. Žal se to ni zgodilo. Globoka nasprotja ne samo med Izraelci in Palestinci, ampak tudi med njimi samimi, ostajajo in rešitev se danes zdi oddaljenejša kot pred tridesetimi leti. Glej tudi Two-state solution, Abraham Accords, Negev Forum.

Osvald, Marjan – namestnik generalnega direktorja Svetovne poštne zveze (UPU), specializirane agencije OZN, za obdobje 2022–2025.

Ottawa proces – Ottawski proces se nanaša na način sprejemanja konvencije o prepovedi min, *Convention on Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personel Mines and on their Destruction*. Sodelovali so ožja skupina držav, več nevladnih organizacij in posameznikov, med njimi številni strokovnjaki. Sporazum je bil s pomočjo navdušencev pripravljen in podpisan dokaj hitro (leta 1997) s strani velikega števila držav, resda pa ne mnogih pomembnih. Hitrost priprave sporazuma se je odrazila tudi v ne najboljših določbah preverjanja njegovega uresničevanja. Velja

31 Palestinian National Authority.

pa dodati, da so prepovedane le protipehotne mine, ne pa druge. Glej International Trust Fund for Demining and Mine Victims Assistance (ITF).

Our Rights (Naše pravice) – projekt izobraževanja otrok o njihovih pravicah, ki pod okriljem Ministrstva za zunanje zadeve Republike Slovenije poteka od leta 2005. Zajel je že več kakor 200 000 otrok v 26 državah Evrope, Azije, Bližnjega vzhoda in Afrike. Temelji na Konvenciji OZN o otrokovih pravicah in krepi njihovo spoštovanje v svetu. Spoštovanje mednarodnega prava in človekovih pravic je ena od prednostnih nalog slovenske zunanje politike.

Outer space/Space – prostranstvo, ki se začne nad zračnim prostorom pod suverenostjo držav (sto kilometrov nad Zemljinim površjem) in se razteza proti drugim nebesnim telesom in med njimi. Vse države ga lahko svobodno raziskujejo in vanj nameščajo umetne satelite.

Outlast – trajati, živeti dlje, preživeti.

Out of order – obnašanje, ki ni v skladu s postopkovnimi pravili.

Out of the box (thinking, solution) – pristop k iskanju rešitve z drugačnega, posebnega zornega kota, ustvarjalno razmišljanje. Na primer dimnik iz sporazuma Drnovšek – Račan, po katerem bi imelo slovensko teritorialno morje neposredni fizični stik z odprtim morjem, Hrvaška pa neposredno mejo z Italijo po Osimskih sporazumih. Hrvaška parafiranega sporazuma nato ni podpisala.

Outreach – širok izraz, ki lahko zajema lobiranje, mreženje, javno diplomacijo.

Outsider – kandidat, prosilec z neznatnimi možnostmi za uspeh.

Outsourcing – prenos dela notranje dejavnosti na tretjega. Ne samo gospodarstvo, pozna ga tudi javna uprava. V konzularnem poslovanju se tako na primer določene naloge, povezane z izdajo vizumov, na podlagi sporazuma zaupajo tretjemu (zbiranje, dostava vlog, potnih listov itd.).

Override – preklicati, na primer prejšnjo odločitev.

P

Pacific settlement – mirna rešitev spora s pogajanjem, mediacijo, arbitražo, sodiščem itd.

Pacifism – izraz ima več pomenov. Skupno je nasprotovanje vojni, militarizmu in nasilju. Njegovi zagovorniki brezpogojno zavračajo vse oblike vojskovanja.

Package – sveženj. Kadar pri pogajanjih zadev ni mogoče medsebojno ločiti. Sprejmejo ali zavrnejo se v celoti, svežnju.

Package deal – paketni dogovor. Rešitev z izmenjavo koncesij na zelo različnih področjih. Uporablja se tudi izraz *single undertaking*.

Pact – drugo ime za pisni mednarodni sporazum, na primer *Briand-Kellogg Pact*.

Pacta sunt servanda – načelo, da morajo stranke (države) mednarodne pogodbe spoštovati. Pomeni enega od stebrov mednarodnega pravnega sistema. Na žalost ima kar nekaj držav, od ZDA (nespoštovanje sporazuma o iranskem jedrskem programu) do Hrvaške (nespoštovanje arbitražnega sporazuma o meji med Slovenijo in Hrvaško, sporazuma o vprašanih nasledstva itd.) s tem težave.

Pacta tertiis nec nocent nec prosunt – načelo mednarodnega prava, da mednarodna pogodba med strankami (državami) ne določa nobenih pravic ali obveznosti tretjemu (tretji državi).

Palais des Nations – kompleks konferenčnih prostorov oziroma stavb OZN v Ženevi.

Panda diplomacy – dolgoletna praksa Kitajske, da veliko pando uporablja za diplomatsko darilo drugi državi, kar naj bi odražalo dobre medsebojne odnose ali vodilo k njim. Najbolj znan tak primer sta podarjeni pandi ZDA po zgodovinskem obisku predsednika Richarda Nixona leta 1972 na Kitajskem. V zadnjem času se pande tujim državam predvsem posojajo za več let.

Paradiplomacy – omejena mednarodna aktivnost zveznih enot (ki niso suverene države), na primer Bavarske, dežel, na primer Furlanije - Julijske krajine, mest ali celo narodov brez samostojne suverene države, na primer Kurdov. Uporablja se tudi izraz *sub-national diplomacy*. Glej tudi General Delegation.

Parallel events – dogodki ob neki konferenci, ki jih pripravi nekdo, ki ni organizator konference. V večini primerov so to nevladne organizacije, včasih pa tudi države ali mednarodne organizacije. Običajno ne potekajo na prizorišču konference.

Parallel reciprocity – stranki v sporu enostransko in hkrati sprejmeta ukrep za vzpostavitev medsebojnega zaupanja, na primer izpustitev ujetnikov.

Paraphe – začetnice imena, potrditev pristnosti besedila z začetnicami imena na vsaki strani ali na koncu.

Parent conference/body – konferenca, ki oblikuje odbor ali delovno skupino, ki ji mora ta odbor oziroma delovna skupina poročati.

Par in parem non habet imperium – splošno načelo mednarodnega prava, da med enakopravnimi državami ena nad drugo ne more izvajati oblasti. V diplomatski praksi to pomeni, da država gostiteljica nima pristojnosti nad diplomatsko misijo in diplomati države pošiljateljice. Ti uživajo določene privilegije in imuniteto. To tudi pomeni, da država sprejemnica dohodkov države pošiljateljice od njenega konzularnega poslovanja (izdajanje vizumov, notarski akti itd.) ne obdavčuje.

Pari passu – na enaki podlagi.

Paris Agreement – Pariški sporazum iz leta 2015 je prvi vseobsežni podnebni sporazum članic (tako razvitih držav kot tudi držav v razvoju) Okvirne konvencije Združenih narodov o podnebnih spremembah (dosežen na COP 21), s katerim se omejujejo toplogredne emisije. Zvišanje povprečne svetovne temperature naj tako ne bi preseglo dve stopinji Celzija nad predindustrijsko ravnjo oziroma ostalo na okoli 1,5 stopinje Celzija. Slednje bi pomenilo, da se emisije zmanjšajo za 50 odstotkov do leta 2030. Žal pa sporazum ne vsebuje mehanizmov za uveljavitev danih zavez in je daleč od uresničitve. Glej tudi Climate Change, United Nations Framework Convention on Climate Change, COP, Conference of the parties, Common but differentiated responsibility in Kyoto Protocol.

Paris Charter – Pariško listino so leta 1990 sprejele Kanada, ZDA, Sovjetska zveza in večina evropskih držav. Temeljila je na Helsinški listini. Nekateri so jo razumeli kot mirovni sporazum po koncu hladne vojne. Združila naj bi razdvojeno evropsko celino in vpeljala nov red, ki bi temeljil na načelih mednarodnega prava, skupnih pravilih in standardih, varnostnem sodelovanju, nadzoru nad orožjem, na vzajemnosti in sodelovanju. Od Vancouvra do Vladivostoka naj bi vladala pluralna demokracija in tržno gospodarstvo. Glej tudi Final act in Organization for Security and Cooperation in Europe.

Paris Peace Treaties – Pariške mirovne pogodbe (po drugi svetovni vojni) so bile podpisane leta 1947 med zavezniškimi in pridruženimi silami (Francijo, Sovjetsko zvezo, Veliko Britanijo in ZDA itd.) na eni strani ter Italijo, Bolgarijo, Finsko, Madžarsko in Romunijo na drugi strani. Mirovna pogodba z Italijo je določila (spremenila) tudi

potek dela njene meje z Jugoslavijo na območju severne Primorske. Zaradi nespametne jugoslovanske notranje in zunanje politike (uvredba komunizma in povezava s stalinistično Sovjetsko zvezo, ki pa se – ironično – za Jugoslavijo ni bila pripravljena zavzeti) je več kakor sto tisoč Slovencev (Gorica, Benečija, Rezija, Kanalska dolina) ostalo na italijanski strani. Dogovora glede Trsta ni bilo mogoče doseči. Z mirovno pogodbo se je tako ustanovilo še Svobodno tržaško ozemlje (STO), ki je obstajalo v obdobju 1947–1954 kot neodvisno ozemlje pod neposrednim nadzorom Združenih narodov. Ozemlje je bilo razdeljeno na dve območji: cono A, ki je vključevala Trst in je bila pod britansko-ameriško vojaško upravo, in cono B, ki je vključevala današnje Slovensko primorje in del Istre ter je bila pod upravo jugoslovanske vojske. Rešitev ni bila najboljša. Odločitev, čigav bo Trst, se je samo odložila in je bilo samo vprašanje časa, kdaj bo prišlo do resne zaostritve med Jugoslavijo in Italijo. Glej London Memorandum, Secret diplomacy, Tito, Josip Broz.

Parliamentary assembly – parlamentarna skupščina. Telo, v katerega nacionalni parlamenti imenujejo svoje predstavnike in je vezano na področje dela neke mednarodne organizacije ali njen organ. Poznata ga na primer Svet Evrope in Nato. Z njimi naj bi se odpravljali demokratični manko.

Parliamentary diplomacy – dialog med člani parlamentov različnih držav. Glej tudi Inter-Parliamentary Union. Včasih pa *parliamentary diplomacy* pomeni tudi *multilateral diplomacy*, razlog naj bi bil v tem, da se v okviru mednarodnih organizacij in konferenc odločitve sprejemajo podobno kakor v parlamentu.

Partition – delitev države na dve ozemeljski enoti ali več ozemeljskih enot z ločenim političnim statusom. Iz ene države nastane več neodvisnih držav ali pa se posamezni del priključi drugi državi.

Partnership – sodelovanje med ljudmi, skupinami, državami.

Partnership for peace – sodelovanje članic Nata z državami nečlanicami iz Evrope in osrednje Azije (večinoma delov nekdanje Sovjetske zveze). Za nekatere (tudi Slovenijo) je bila to nekakšna predsoba pred članstvom, za druge (tudi za Rusijo) pa možnost formalnega odnosa z zavezništvom. Glej tudi Entente.

Partnership on Global Infrastructure and Investment (PGII) – partnerstvo na področju svetovne infrastrukture in naložb je leta 2022 v višini 600 milijard dolarjev oblikovala G7. Državam z nizkim ali srednjim dohodkom zagotavlja infrastrukturno partnerstvo, ki temelji na vrednotah, kot so preglednost, vključenost in vzdržnost. Čeprav to zanika, gre vendarle za alternativo kitajski pobudi pasu in ceste, ki pa je denarno močnejša (1000 milijard dolarjev). Gre pravzaprav za nekoliko cenejšo in delno spremenjeno *Build Back Better World* pobudo G7 iz leta 2021. Dodatno

vključuje še področja energetske ter zdravstvene varnosti in digitalne povezanosti. Glej tudi Build Back Better World (B3W).

Party – stran, stranka (država, mednarodna organizacija) v sporazumu, sporu, pravnem postopku.

Pass – identifikacijski dokument, ki ga oseba pridobi ob registraciji in ji omogoči vstop v konferenčno dvorano.

Passport – potni list, uradni dokument, ki ga posamezniku izda država, katere državljan je. V njem izkazuje njegovo državljanstvo in prosi države, prek katerih potuje, da mu zagotovijo varen prehod ter pri tem nudijo ustrezno pomoč in zaščito. V primeru odtujitve potnega lista v tujini lahko diplomatsko-konzularno predstavništvo izda začasni potni list za vrnitev v domovino. Države, članice EU, poznajo evropski potni list za vrnitev oziroma *Emergency Travel Document*, ki ga je mogoče pridobiti na diplomatsko-konzularnem predstavništvu katere koli države članice EU v primeru, kadar ni diplomatsko-konzularnega predstavništva lastne države.

Pavliha, Marko (1962) – pravnik, politik, univerzitetni profesor. Predstojnik katedre za pomorsko in prometno pravo na Fakulteti za pomorstvo in promet Univerze v Ljubljani, predavatelj na Inštitutu za mednarodno pomorsko pravo na Malti itd. Član številnih slovenskih in mednarodnih organov in strokovnih združenj. Soustanovitelj in predsednik Društva za pomorsko pravo Slovenije. V letih 2003–2004 je bil generalni sekretar Mednarodnega pomorskega odbora (CMI). Avtor številnih knjig in strokovnih člankov.

Pawn – kmet, figura pri šahu. *They had allowed themselves to be used as pawn within Cold War*; dopustili so, da so jih v času hladne vojne uporabili kot šahovske figure.

Pax Americana – ameriški mir naj bi označeval relativni mir v drugi polovici 20. stoletja na zahodni polobli in tudi v svetu, zahvaljujoč hegemoniji, premoči ZDA v odnosu do drugih velikih sil. Začel naj bi se z Marshallovim načrtom ameriške pomoči Zahodni Evropi po drugi svetovni vojni, končal pa zdaj, tj. v prvih desetletjih 21. stoletja z zmanjšanjem moči ZDA.

Pax Sinica – kitajski mir. V preteklosti označba za obdobja miru v vzhodni Aziji zaradi kitajske prevlade. Nekaj podobnega naj bi se oblikovalo po pandemiji Covida-19, sprva v vzhodni Aziji oziroma Aziji, pozneje pa postopoma na celotnem svetu. *Pax Sinica* naj bi zamenjal *Pax Americana*. Ali se bo to res zgodilo, bo pokazal čas. Glej tudi Belt and Road Initiative (BRI), Asia Infrastructure Investment Bank (AIIB), Shanghai Cooperation Organisation (SCO), 17 + 1, Debt-trap diplomacy, Mask diplomacy, Artificial island, Authoritarian capitalism, New bipolarity-plus.

Pelindaba Treaty – okrajšava za afriško območje brez jedrskega orožja, *African Nuclear Weapon Free Zone* iz leta 1996.

p. c. (pour condolences) – okrajšava v levem spodnjem kotu vizitke ob izrazu sožalja.

PGA (President of the General Assembly) – predsednika Generalne skupščine OZN izvoli skupščina za eno leto, brez ponovitve; vsako leto iz druge od petih regionalnih skupin, ki rotirajo.

Peace – čas brez vojne ali oboroženega spopada.

Peace dividend – velike vsote, ki so se na Zahodu po koncu hladne vojne oziroma sovjetske nevarnosti namesto v vojaške lahko uporabile v katere druge namene.

Peace enforcement – uveljavljanje miru z uporabo vojaške sile zoper voljo vojskujočih (držav ali skupin v državi). Za to so potrebne veliko močnejše sile kakor za vzdrževanje miru. Običajno gre za uveljavljanje resolucij Varnostnega sveta OZN po VII. poglavju Ustanovne listine OZN oziroma njegov mandat. Na primer operacija Puščavski vihar oziroma prisila Iraka k umiku iz Kuvajta leta 1991. Izvedla jo je kolicija 35 držav pod vodstvom ZDA.

Peace for our time – mir za naš čas, besede Nevilla Chamberlaina, predsednika britanske vlade, ko je ob vrnitvi iz Münchna leta 1938 pomahal z britansko-nemško izjavo, s katero se je v želji po miru močno popustilo Hitlerju in žrtvovalo Češkoslovaško. Le leto pozneje je Hitler nadaljeval svojo agresijo z napadom na Poljsko, s čimer se je začela druga svetovna vojna. Leta 1941 je nacistična Nemčija napadla tudi kraljevino Jugoslavijo. Glej tudi Appeasement, Munich Agreement in Machen Sie mir dieses Land wieder deutsch!

Peaceful coexistence – teorija Sovjetske zveze iz časa hladne vojne, po kateri sta lahko v miru soobstajala socialistični in kapitalistični blok. V praksi se je sicer še naprej borila zoper kapitalizem, vendar je pri tem pazila, da ne bi prišlo do neposrednega spopada z Zahodom.

Peaceful settlement of disputes – mirno reševanje mednarodnih sporov je eno od temeljnih načel mednarodnega prava. Člen 2.(4) Ustanovne listine OZN državam prepoveduje grožnjo ali uporabo sile v mednarodnih odnosih. Listina nadalje v 33. členu določa, da morajo države vsak spor, ki bi lahko ogrozil mednarodni mir in varnost, reševati s pogajanjem, preiskavami, posredovanji, spravo, arbitražo, sodno odločitvijo, regionalnimi organizacijami oziroma ureditvami ali drugimi miroljubnimi sredstvi. V primeru neuspeha morajo o tem obvestiti Varnostni svet OZN kot

primarni organ, ki nadzoruje varnost in mir v svetu. Pogajanja so prvi in najpogostejši, običajni način mirnega reševanja sporov.

Peacekeeping (operations) – vzdrževanje, ohranjanje miru. Delovanje nepristranske tretje strani (mednarodne organizacije, skupine držav, ene države) na zaprosilo ali s soglasjem strani v sporu, ki si po obdobju spopadov želita živeti v miru. Pomemben instrument mednarodne skupnosti za reševanje sporov in upravljanje kriz. Običajno je šlo za mandat OZN oziroma njenega varnostnega sveta in manjše oborožene oddelke ali vojaške opazovalce, razporejene na nekem območju, črti (med nasprotnicama), na primer *UNTSO (United Nations Truce Supervision Organization)* na Bližnjem vzhodu, ustanovljena leta 1948 kot prva takšna operacija. Gre za klasično vzdrževanje miru oziroma nadzor nad spoštovanjem prekinitve ognja. Vodijo ga, kakor rečeno, tri načela: nepristranskost, soglasje strank v sporu in minimalna uporaba sile. Od devetdesetih let prejšnjega stoletja pa se je uveljavilo vzdrževanje miru druge in poznejših generacij, ki vključuje tudi uveljavitev miru. Naloge so se razširile in vključujejo tudi razorožitev, zaščito civilnega prebivalstva, zaščito in promocijo človekovih pravic, pomoč pri političnem procesu, podporo volitvam, pomoč pri vzpostavitvi pravne države itd. V njihovo izvajanje se vključi tudi civilno osebje z različnih strokovnih področij. Takšna je na primer misija MINUSCA (*Mission multidimensionnelle intégrée des Nations unies pour la stabilisation en Centrafrique*) v Centralnoafriški republiki iz leta 2014. Pripadniki Slovenske vojske (SV) in policije (skupaj okoli 700) so sodelovali v več operacijah vzdrževanja oziroma podpore miru v okviru OZN, Nata ali EU v Afganistanu, Bosni in Hercegovini, na Cipru, Kosovu, v Izraelu, Libanonu, Maliju, Siriji in Vzhodnem Timorju. SV je v operacije kriznega odzivanja svoje pripadnike prvič napotila leta 1997, in sicer na humanitarno operacijo Alba v Albaniji. Sodelovala je s sanitetno enoto in štirimi častniki za povezavo. Pozneje se je število naši vojakov postopoma povečevalo. Leta 2007 pa je SV prvič napotila enoto velikosti bataljona (v *KFOR*). Glej Kosovo Force (*KFOR*) in tudi Sodelovanje Slovenske vojske v mednarodnih operacijah in misijah leta 2019.

Peacemaking, Peacebuilding – proces preoblikovanja družbe, ustvarjanje političnih, gospodarskih in socialnih razmer kot podlage za trajni mir, izgrajevanje miru z odpravljanjem vzrokov spora s spravo in podobno. V poročilu iz leta 1992 z naslovom *An agenda for peace* je generalni sekretar OZN Butros Butros Gali navedel več ukrepov preventivne diplomacije, pa tudi ukrepe za izgrajevanje miru po spopadu. Z njimi naj bi preprečili ponovni izbruh spopada in zagotovili trajni mir. Tega namreč samo s *peacekeeping*, vzdrževanjem miru, ni mogoče zagotoviti. Leta 1995 je bil sprejet dodatek oziroma *supplement to an agenda for peace*.

Peace Palace (Vredespaleis) – Palača miru v Haagu, prestolnici Nizozemske. V njej je sedež Stalnega arbitražnega sodišča (*Permanent Court of Arbitration*),

Meddržavnega sodišča (*International Court of Justice*) in Haške akademije mednarodnega prava (Hague Academy of International Law). Gradnjo stavbe je financiral (kakor tudi oblikovanje več drugih ustanov, namenjenih mednarodnemu miru) ameriški industrialec škotskega rodu Andrew Carnegie.

Peace process – mirovni proces je pravzaprav sinonim za poganja, s katerimi naj bi se razrešil dolgotrajni spor.

Peace support operations – operacije v podporo miru zajemajo aktivnosti vzdrževanja, uveljavljanja in izgrajevanja miru.

Peace treaty – mirovna pogodba, mednarodna pogodba, s katero se formalno konča vojna. Na primer že omenjene *Paris Peace Treaties*.

Peer – enakovredna oseba.

Peer review – mehanizem medsebojnega pregleda držav na različnih področjih. V okviru odbora OECD za razvojno pomoč tako na primer poteka pregled mednarodnega razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči enega člana (države) odbora za razvojno pomoč s strani drugih članov (držav) odbora. Za Slovenijo je bil prvi tak pregled julija 2017. Podoben je univerzalni periodični pregled stanja na področju človekovih pravic, ki poteka v Svetu za človekove pravice OZN. V njegovem okviru se v cikličnih pregledajo vse države članice OZN in izdajo priporočila. Takšen pregled stanja na področju človekovih pravic je bil za Slovenijo opravljen trikrat, prvič leta 2010. Tudi Svetovna trgovinska organizacija ima podoben mehanizem, pri čemer se podrobno pregledajo trgovinske in druge politike držav članic. Za Slovenijo je bil zadnji tak pregled leta 2019. Glej tudi Official development assistance (ODA) in Human Rights Council (HRC).

Penchant – močna nagnjenost k nečemu, naklonjenost, imeti nekaj rad, na primer umetnost, *penchant for art*.

Pen holder – označuje delegacijo, ki je v OZN avtor prvega osnutka resolucije. Na primer Francija tradicionalno pripravlja osnutek resolucije Varnostnega sveta OZN, ki se nanaša na Slonokoščeno obalo.

Pentagon – ime za ameriško obrambno ministrstvo po peterokotni obliki stavbe, v kateri ima prostore.

Perfidious – goljufiv, verolomen, ki mu ne gre zaupati.

Permanent Court of Arbitration (PCA) – Stalno arbitražno sodišče. Ustanovili sta ga haaški konferenci iz leta 1899 in 1907 kot prvi svetovni mehanizem za mirno reševanje sporov med državami. V bistvu gre za seznam arbitrov (članov Stalnega arbitražnega sodišča, med njimi tudi več slovenskih državljanov), ki jih imenujejo članice omenjenih konferenc. Državi v sporu iz njega praviloma izbereta vsaka po dva arbitra in ti skupaj izberejo petega. Odločitve senata se sprejemajo z večino glasov. PCA je v zadnjem desetletju sprejelo več opsijskih pravil, kjer so lahko poleg držav stranke v postopku tudi drugi subjekti (na primer mednarodne organizacije, zasebne stranke). Pisarna razsodišča pogosto nudi logistično in tehnično podporo (prostori, uradniki, prevajalske storitve, izdajanje dokumentov itd.) tudi *ad hoc* arbitražam. Takšen je bil primer *ad hoc* arbitraže za določitev meje med Slovenijo in Hrvaško. Naloge njenega tajništva je na podlagi dogovora med državama opravljal omenjena pisarna PCA.

Permanent delegation – stalna misija države članice pri Društvu narodov. Njeni člani so se imenovali *permanent delegates*.

Permanent diplomatic mission – drugo ime za Diplomatic mission.

P5 (Permanent members) – pet stalnih članic Varnostnega sveta OZN: Francija, Kitajska, Rusija, Združene države Amerike in Združeno kraljestvo (Velika Britanija) s pravico veta. P3 vključuje Francijo, Združene države Amerike in Združeno kraljestvo. Včasih se omenja tudi E10 (*Elected Ten*), torej deset izvoljenih nestalnih članic varnostnega sveta.

P5 + 1 – pet stalnih članic Varnostnega sveta OZN in ZR Nemčija (pogajalci z Iranom glede jedrskega programa), uporablja pa se tudi okrajšava E3 + 3, pri čemer E3 zajema ZR Nemčijo in evropski članici Varnostnega sveta, + 3 pa se nanaša na zunajevropske članice varnostnega sveta.

Permanent mission – stalna misija. Ime za (stalno) misijo države, članice v neki pomembni mednarodni organizaciji, na primer OZN, kjer zastopa in brani njene interese. Vodja misije se imenuje stalni predstavnik, *permanent representative*. Agremá zanj ni potreben in predaja poverilnih pisem ni tako formalna. Člani misije uživajo privilegije in imunitete, ki pa niso nujno enaki privilegijem in imunitetam članov diplomatskega predstavništva pri neki državi.

Permanent neutrality – status, položaj države, ki ostane nevtralna v vseh vojnah in ki tudi v mirnem času ne vstopa v odnose ter ne sprejema obveznosti, ki bi jo lahko vpletle v vojno v prihodnje. Na primer ne sklepa sporazumov o vojaških zavezništvih, tujih vojaških oporiščih na svojem ozemlju in podobno. Lahko gre za enostransko odločitev v mirnem času (Švedske leta 1812) ali za zavezo iz mednarodnega sporazuma

(v primeru Švice z Vestfalskim mirom leta 1648 oziroma odločitvijo Dunajskega kongresa leta 1815). Včasih se uporablja tudi izraz *perpetual neutrality*.

Permanent observer – vodja stalne opazovalne misije (*permanent observer mission/office/delegation/representation*) pri mednarodni organizaciji, na primer veleposlanik Slovenije v ZDA, ki je hkrati akreditiran tudi pri Organizaciji ameriških držav (OAD) kot stalni opazovalec.

Permanent representative – stalni predstavnik je naziv vodje stalne misije pri mednarodni organizaciji, na primer pri OZN, Natu itd. Ima rang veleposlanika. Formalno se sicer naziv veleposlanik uporablja le za vodjo diplomatskega predstavništva pri neki državi.

Perseverance – vztrajnost.

Personal diplomacy – dejavnost, podobna diplomatski, ki jo opravlja oseba, ki ni diplomat, ima pa določen vpliv.

Personal envoy – glej Personal representative, Special representative.

Personal representative – oseba, ki jo je za opravilo neke diplomatske naloge pooblastil predsednik države ali vlade ali vodja mednarodne organizacije. Na primer generalni sekretar OZN je norveškega diplomata Daga H. Nylanderja imenoval za osebnega predstavnika za vprašanje meje med Gvajano in Venezuelo.

Persona non grata – izraz, ki ga država sprejemnica uporabi, kadar želi, da vodja tujega diplomatskega predstavništva preneha s svojim delom in zapusti državo. Razloga nesprejemljivosti ji ni treba navesti. Za nesprejemljive lahko proglasi tudi druge člane diplomatskega predstavništva. Takšen ukrep običajno uporabi v primerih suma vohunstva, subverzije, terorizma ali hude kršitve kazenskih predpisov. Če država pošiljateljica nezaželenega diplomata ne odpokliče, ga država sprejemnica izžene.

Personnel – osebje, zlasti vojaško.

PESCO (Permanent Structured Cooperation) – stalno strukturno sodelovanje večine članic EU (razen Danske in Malte) na obrambnem področju. To sodelovanje (njegovo poglobljanje in izboljšava zmogljivosti), ki se je začelo leta 2017, ne pomeni le krepitev obrambnega sodelovanja v EU (izvajanje lažjih samostojnih stabilizacijskih misij), temveč tudi evropskega stebra Nata. Z njim (in evropskim obrambnim skladom) se zmanjšujejo razlike med zmogljivostmi ZDA in evropskih članic zaveznitva. V njem sodeluje tudi Slovenija, ki ga razume kot dopolnitev Severnoatlantskega zaveznitva in priložnost za slovensko gospodarstvo.

Petrič, Ernest (1936) – diplomat, mednarodni pravnik, strokovnjak na področju človekovih pravic, univerzitetni profesor, ustavni sodnik in politik, rojen v Trzinu. Bil je med drugim veleposlanik SFRJ v Indiji in Republike Slovenije v ZDA, stalni predstavnik Republike Slovenije pri OZN, slovenski veleposlanik v Avstriji, državni sekretar na Ministrstvu za zunanje zadeve RS, član in predsednik Komisije OZN za mednarodno pravo, predsedujoči Svetu guvernerjev *IAEA*, član in predsednik Ustavnega sodišča Republike Slovenije itd. Avtor številnih člankov in več knjig, med njimi dela Zunanja politika – osnove teorije in praksa. S knjigama Mednarodnopravno varstvo narodnih manjšin ter Pravica do samoodločbe je tudi na mednarodnopravnem področju pomembno prispeval k varstvu manjšin v Sloveniji in sosednjih državah ter k Sloveniji kot neodvisni državi. Svoje spomine je opisal v knjigi z naslovom Spomini in spoznanja.

p. f. (pour feliciter) – okrajšava, napisana v levem spodnjem kotu vizitke, ob voščilu (ob državnem prazniku, poroki, napredovanju).

Piece of paper – glej Bout de papier.

PIIGS – okrajšava za Portugalsko, Italijo, Irsko, Grčijo in Španijo. V času evropske dolžniške krize (leta 2009) je veljalo, da so v območju evra najbolj ranljive in da ne bodo zmogle vračati dolgov.

Pillar – steber, v EU oznaka za enega od treh področij sodelovanja. Prvi steber so nadnacionalne ustanove in politike skupnosti, drugi steber skupna zunanja in varnostna politika ter tretji steber sodelovanje na področju notranjih zadev (policija in pravosodje).

Pingpong diplomacy – nanaša se na izmenjavo igralcev namiznega tenisa med ZDA in Kitajsko. Leta 1971 je ameriška namiznoteniška ekipa pripotovala na desetdnevni obisk na Kitajsko. Obisk je zmanjšal napetosti med državama. Prišlo je do obnove dialoga in obiska ameriškega predsednika Richarda Nixona na Kitajskem leta 1972. Šport in športne ekipe so kot diplomatsko orodje uporabili tudi drugi. V času obiska predsednika Obame na Kubi leta 2016 na primer, je tam gostovala tudi ekipa ameriških poklicnih igralcev bejzbola. Na olimpijskih igrah v Južni Koreji leta 2018 je nastopila skupna ženska ekipa Južne Koreje in Demokratične ljudske republike Koreje v hokeju na ledu, kar je prispevalo k blažitvi napetosti med državama in poznejšemu srečanju na vrhu.

Pitamic, Leonid (1885–1971) – pravnik, diplomat in prevajalec, rojen v Postojni. Profesor na ljubljanski pravni fakulteti. Član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Član Stalnega arbitražnega sodišča v Haagu. Kot strokovnjak je sodeloval na mirovni konferenci v Parizu leta 1919 ter bil član razmejitvene komisije za mejo med Avstrijo in Jugoslavijo. Bil je namestnik jugoslovanskega delegata na letnih

skupščinah Društva narodov (pozneje je bil član delegacije tudi Andrej Gosar) in poslanik Kraljevine Jugoslavije v ZDA (1929–1934). Njegovo najbolj prepoznavno delo je Država iz leta 1927.

Pivot – v zunanji politiki premik k njenemu novemu središču, njeno novo uravnoteženje. Na primer *pivot to Asia* je bil ena osrednjih zunanjepolitičnih pobud predsednika ZDA Baracka Obame. Temeljila je na prepričanju, da so ameriški varnostni interesi na pacifiškem obrobju zasenčili tiste v atlantskem prostoru. Zato premik v ameriški zunanji politiki od Evrope in Bližnjega vzhoda k vzhodni Aziji oziroma Kitajski. Dogajanje na vzhodu Evrope (Ukrajina) in Bližnjem vzhodu (Sirija) je Obami preprečilo, da bi premik v celoti uresničil. Je pa z njim nadaljeval njegov naslednik Donald Trump, kar je bil eden redkih primerov Trumpovega nadaljevanja Obamove politike.

Placement – glej Seating arrangements.

Plain language – glej En clair.

Play a ball – biti kooperativen, in to tako, kakor je bilo predvideno. Sprejeti igro v javnosti ob vnaprejšnjem zakulisnem dogovoru.

Play hardball – ravnati agresivno, biti trden, odločen, neusmiljen pri uresničevanju nekega cilja, na primer *the new Italian government played hardball* v politiki preprečevanja vstopa nezakonitih imigrantov v državo.

Playing it long (enjoying the benefit of time) – zavlačevanje pri pogajanjih v upanju, da se bo sčasoma pogajalski položaj nasprotne strani poslabšal.

Plebiscite – splošno ljudsko glasovanje o spremembi državne pripadnosti kakšnega ozemlja ali o pomembnih državnih aktih, na primer Koroški plebiscit 10. oktobra 1920. Uporablja se tudi izraz referendum, na primer referendum o samostojnosti Slovenije 23. decembra 1990.

Plenary – plenarno zasedanje. Srečanje v okviru mednarodne konference ali mednarodne organizacije, kjer se sprejemajo odločitve in se ga udeležijo vse delegacije oziroma njihovi vodje.

Plenipotentiary – diplomat, ki ima polna pooblastila za delovanje, vključno s *full powers*, torej možnostjo podpisati mednarodni sporazum. Glej Full powers.

Plenipotentiary conference – konferenca o sklenitvi mednarodnega sporazuma, na kateri imajo udeleženci *full powers*. Glej Full powers.

Plural accreditation – glej Multiple accreditation.

Podium – podij, običajno nekoliko dvignjeni del konferenčne dvorane, kjer sedijo predsedujoči, sekretar konference, poročevalec in drugi.

Point of contact (POC) – oseba ali oddelek, ki v imenu organizacije nastopa kot koordinator v zvezi z informacijami, ki se nanašajo na neko aktivnost ali program, tudi oseba ali oddelek za stike. Glej tudi Point person.

Point of order – vprašanje, ali konferenca ali zasedanje poteka v skladu s postopkovnimi pravili.

Point person – oseba, diplomat, ki se ukvarja z določenim vprašanjem, na primer Bližnjim vzhodom. Je vodilen, najbolj aktiven v zvezi s tem vprašanjem. Običajno tudi pogajalec glede tega vprašanja.

Poise – ravnotežje, uravnovešenost, mirnost.

Policy of preemption – stališče države (z jedrskim orožjem), da bo izstrelila rakete (z jedrsko glavo), ko verjame, da jo bo zdaj zdaj s takim orožjem napadla nasprotna (jedrska) država. Pri politiki *launch on warning* pa bi se rakete izstrelile šele, kadar bi napad nasprotne strani že potekal. Gre za nekoliko varnejši pristop oziroma *no first use nuclear policy* (politika neprve uporabe jedrskega orožja). Formalno jo zastopata Indija in Kitajska. Druge jedrske države pa je ne izključujejo oziroma so glede tega nejasne. Rusija je svoje stališče junija 2020 spremenila oziroma razjasnila. Jedrsko orožje bi lahko uporabila že ob zanesljivi informaciji, da grozi neposredni jedrski napad na njeno ozemlje.

Policy planning unit/department – oddelek na ministrstvu za zunanje zadeve, pristojen za srednje ali dolgoročno načrtovanje zunanje politike.

Politeness – spoštljivo, vljudno ravnanje v skladu z bontonom oziroma pravili vedenja, *etiquette*.

Political advisor/POLAD – diplomat višjega ranga, ki je kot osebni svetovalec dodeljen vojaškemu poveljniku, na primer *KFOR* (Natova operacija na Kosovu).

Political and Security Committee – politični in varnostni odbor v Svetu EU je pristojen za skupno zunanjo in varnostno politiko ter skupno varnostno in obrambno politiko EU. Sestavljajo ga veleposlaniki držav članic, predsedujejo pa mu predstavniki Evropske službe za zunanje delovanje. Pripravlja zunanjepolitične odločitve za srečanja zunanjih ministrov.

Political appointee – diplomat, ki ni iz poklicne diplomatske službe. Največkrat to velja za veleposlanike. Vlada se jim na ta način oddolži za zasluge v preteklosti.

Political director – včasih se imenuje tudi *director general*. Diplomat visokega ranga, ki je na ministrstvu za zunanje zadeve pristojen za politične zadeve, varnostne in zunanjepolitične zadeve EU (za razliko od gospodarskih, konzularnih itd.). Politični direktorji držav članic EU se redno srečujejo in imajo pomembno vlogo pri skupni zunanji in varnostni politiki Unije.

Political dispute – glej Non-justiciable dispute.

Political officer – diplomat, član političnega oddelka veleposlaništva.

Political reporting – poročanje (pogosto tudi analiziranje) diplomatskega predstavništva o dogajanju v politiki države sprejemnice. Del tega zdaj opravljajo mediji.

Political section – politični oddelek diplomatske misije, ki se ukvarja s političnimi in varnostnimi vprašanji.

Political warfare – uporaba vseh sredstev, ki so državi na voljo za doseganje nacionalnih ciljev, z izjemo vojne. Torej diplomatsko delovanje, sklepanje političnih zavezništev, podpora uporniškim skupinam in političnim strankam, uporaba gospodarskih ukrepov in podobno, pa tudi delovanje na informacijskem področju, kot so razni propagandni prijemi in psihološko vojskovanje. Avtor izraza je ameriški diplomat George Kennan. Strateško komuniciranje je tako pomemben del političnega vojskovanja.

Politics – politika, na primer *in the conduct of global politics*; pri vodenju svetovne politike.

Poly Crisis – mnogokratna kriza, ko v svetu, ki ga pretresa več kriz, te vplivajo ena na drugo in s tem povečujejo težave oziroma slabšajo stanje. Ruska invazija na Ukrajino je tako na primer dodatno poslabšala trenja med zahodom in Rusijo zaradi njenega siceršnjega nespoštovanja na (liberalnih) pravilih (mednarodnem pravu) temelječega mednarodnega reda. Zanimiva je primerjava generalnega sekretarja OZN Antonia Guterresa iz Davosa 2023. Ta je množico medsebojno povezanih izzivov oziroma kriz primerjal s kopičenjem avtomobilov ob verižnem trčenju na avtocesti.

Polluter pays principle – načelo, ki se začenja uveljavljati v notranjem in mednarodnem okoljskem pravu (predvsem med članicami *OECD* in EU). Po njem je onesnaževalec okolja odgovoren za škodo, ki jo je povzročil naravnemu okolju, torej mora plačati za njegovo obnovitev.

Pooblaščenci Republike Slovenije oziroma izvršnega sveta (vlade), (v nekaterih primerih hkrati zastopniki nekaterih podjetij, na primer Ljubljanske banke, Iskra commerca), pred razglasitvijo samostojnosti – imenovani so bili z namenom, da mednarodno javnost obveščajo o aktivnostih Slovenije, povečujejo njen ugled, krepijo gospodarsko sodelovanje in pripravijo teren za poznejša diplomatsko-konzularna predstavništva. Diplomatskega statusa seveda niso imeli:

Dreu, Franc Zlatko, Luksemburg,

Falež, dr. Štefan, Rim,

Gole, Ivan, Moskva,

Kokalj, Roman, Moskva,

Kunič, dr. Jože, Abidžan,

Lončnar, Štefan, Praga,

Meršak, Borut, Praga,

Miles Keith, Charles, London,

Millonig, dr. Peter, Washington,

Smolle, Karel, Dunaj,

Sočan, dr. Lojze, Bruselj (Evropska skupnost). Imenovan prvi.

Türk, dr. Danilo, Ženeva (mednarodne organizacije).

Omeniti velja še pooblaščene predstavnike ministra za zunanje zadeve:

Fratnik, Marjan, Italija,

Ilgo, Peter, Singapur,

Rigelnik, Herman, Bavarska, Nemčija,

Štrukelj, Joško, Italija.

Pooblaščenci Republike Slovenije oziroma vlade, imenovani po osamosvojitvi in pred njenim mednarodnim priznanjem – njihova naloga je bila pripomoči k mednarodnemu priznanju Slovenije in pripraviti odprtje diplomatsko-konzularnega predstavništva. Med njimi so bili tudi Slovenci, ki so bili ob osamosvojitvi v tujini na različnih položajih v jugoslovanskih diplomatsko-konzularnih predstavništvih. Po dogovoru so ostali v krajih svojega službovanja in nekaj časa brez diplomatskega statusa delovali kot neuradni informatorji in lobisti:

Brezigar, Bojan, Trst,

Frlec, dr. Boris, Bonn,

Gašparič, Jure, Bern,

Novak, Andrej, Strasbourg,

Petrič, dr. Ernest, Washington,

Simoniti, dr. Iztok, Rim,

Šinkovec, Matjaž, London,

Vindiš, Vinko, Bangkok,

Zupanc, Branko, Bonn.

Omeniti velja tudi pooblašcene predstavnike ministra za zunanje zadeve:

Fink, Božidar, Argentina,
 Kovič, Anton, Švedska,
 Kremžar, dr. Marko, Argentina,
 Lukman, Beno, Pariz, Francija,
 Smolej, Milan, Helsinki, Finska,
 Verbič, Zlatko, Aurelius, Kanada.

Populism – delovanje, politični program, ki obljublja zavzemanje za običajnega človeka. Akterji z uporabo propagandnih prijemov postavljajo politično vlogo ljudstva nad vlogo elit. Izkoriščajo nezadovoljstvo, razočaranje prebivalstva. Zagovarjajo neposredni odnos med ljudmi in političnim vodstvom. Populizem je najti na obeh političnih polih, tako v demokratičnih kakor tudi avtoritarnih družbah. Je del totalitarnih ideologij, kakor so fašizem, nacizem in komunizem.

Port courtesy – omogočanje tujemu dostojanstveniku ob uradnem obisku, običajno vodji delegacije, da hitro, mimo vrste opravi mejne formalnosti ali formalnosti ob vstopu v letalo. Običajno je tudi oproščen osebnega varnostnega pregleda.

Porte-parole – glej Official spokesman/spokeswoman.

Positive security assurance – zagotovilo države, ki ima jedrsko orožje, državi, ki ga nima, da ji bo priskočila na pomoč v primeru nuklearnega napada s strani tretje države.

Positive vetting/Negative vetting – v Veliki Britaniji izraz za različne intenzivnosti preverjanja osebe, ki pri svojem delu dostopa do zaupnih podatkov. Podobne postopke poznajo tudi druge države, vključno s Slovenijo. Pri nas takšna preverjanja opravljajo zlasti ministrstvo za notranje zadeve in delno ustrezna služba ministrstva za obrambo ter slovenske obveščevalne varnostne agencije za svoje osebje.

Possibility – možnost, na primer *possibility of a chain reaction*, možnost verižne reakcije.

Post – država, mesto, kjer je diplomatsko predstavništvo oziroma misija.

Post differential – glej Hardship post.

Posterity – prihodnje generacije, zanamci.

Posting – imenovanje na delovno mesto v tujini. Glej tudi Post.

Post mortem – analiza preteklega dogodka za pridobitev napotkov za prihodnost. Uporablja se tudi izraz *lessons learned analysis*.

Post-post-World War II order – glavna značilnost sveta v obdobju, ki je nasledilo obdobje po drugi svetovni vojni (in za katerega še ni ustrežnejšega imena, nekateri sicer govorijo o *Post-Western Order*), je srdito tekmovanje med večjim številom akterjev, predvsem med velikimi Kitajsko, Rusijo in ZDA, pa tudi drugimi močnimi silami. Slednje si sicer prizadevajo predvsem za prevlado na določenem območju. To so na primer Indija, Turčija, Iran itd. S tem tekmovanjem oziroma *dog-eat-dog world* (svetom, kjer pes grize psa) se znova povečuje možnost meddržavnih vojn, nereda, če že ne kaosa v mednarodnih odnosih. Pravila in institucije, ki so urejali uporabo sile oziroma jo brzdali, se ne upoštevaajo. Kljub večjemu številu akterjev pa ton nastajajočemu svetu dajejo predvsem zapleteni in protislovni odnosi med ZDA in Kitajsko. Značilnost tega sveta, ki bo očitno manj evropsko (zahodno) usmerjen, so tudi podnebne spremembe, neenakost in umetna inteligenca. Država, ki bo v razvoju slednje prišla najdlje, si bo pred drugimi pridobila pomembno, če ne že odločilno prednost.

POTUS – predsednik Združenih držav Amerike (*President of the United States*).

p. m. (pour mémoire) – okrajšava v spodnjem levem kotu vizitke, kadar se želi spomniti na kaj.

Pourparlers – pogajanja ali uvod vanja.

p. p. c. (pour prendre congé) – okrajšava v spodnjem levem kotu vizitke, pozdrav, ko diplomat zapuša državo sprejemnico ob koncu mandata.

p. p. (pour présentation) – okrajšava v spodnjem levem kotu vizitke, ko se diplomat komu predstavlja.

Pour presenter (card) – vizitka, ki jo diplomat izroči drugemu diplomatu, običajno ob prvem srečanju.

p. r. (pour remerciér) – okrajšava v levem spodnjem kotu vizitke, ko se diplomat zahvaljuje (za vabilo na večerjo, darilo).

Power – moč, tudi sinonim za suvereno državo. Ameriški politični znanstvenik Joseph Nye jo opisuje kot zmožnost države, da doseže želene cilje v mednarodni skupnosti. Tovrstna zmožnost države je bila v preteklosti predvsem odvisna od velikosti njene vojske, bogastva in ozemlja. K temu lahko dodamo še njeno zgodovino, zemljepisno lego, število prebivalstva, naravna bogastva, razvitost in velikost gospodarstva ter v

novejšem času tudi njeno *soft power*³², ki lahko močno poveča vpliv države. Za razliko od druge polovice 20. stoletja se v 21. stoletju moč seli z zahoda in severa Zemljine oble na vzhod, pa tudi jug.

Power politics – prepričanje, da v odnosih med državami šteje predvsem njihova moč, še posebno vojaška moč, ne pa moralni nauki. Atenski general in zgodovinar Tukidides je tako dejal (šlo naj bi za večno resnico v mednarodni politiki), da močni počnejo, kar hočejo, šibki pa trpijo, kar morajo.

Preamble – preambula, uvodni del, uvodne določbe pomembnega mednarodnega sporazuma ali resolucije, za njo ali njim ali njimi so operativni členi.

Precautionary principle – previdnostno načelo v nekaterih dokumentih o varstvu okolja. Vsako državo zavezuje k previdnostnemu ukrepanju, s katerim se odpravlja možnost za ogrožanje okolja. Še ni del mednarodnega prava.

Precedence (Préséance) – prednostni vrstni red po pomembnosti; red, po katerem se razvrščajo diplomatski predstavniki. Pravila so bila sprejeta na dunajskem kongresu leta 1815 in so zapisana v Dunajski konvenciji o diplomatskih odnosih iz leta 1961. Vodje diplomatskih misij v prestolnici so razvrščeni v tri razrede. V prvem razredu so veleposlaniki, v drugem poslaniki in ministri ter v tretjem odpravniki poslov. V okviru razredov se razvrščajo glede na čas nastopa funkcije. Doajen se uvršča pred vse druge vodje misij. Prednostni red v okviru misije glede na nazive posameznikov je stvar države pošiljateljice. Častni konzuli, vodje konzularnih predstavništev se v okviru istega razreda uvrščajo za poklicnimi konzuli. Vrstni red vodij stalnih predstavništev pri OZN se vsako leto spreminja in se določi na podlagi žreba.

Precedent – primer, na katerega se lahko sklicuje v drugem primeru, ki je enak ali podoben in zahteva enak postopek.

Précis – povzetek besedila ali govora.

Precis writers – del sekretariata konference, ki pripravlja zapis povzetkov. Uporablja se tudi izraz *record writers*.

Precondition – prvi pogoj, koncesija, ki jo ena stran v sporu zahteva od druge, da se lahko začnejo pogajanja.

Predsedovanje Slovenije Odboru ministrov Sveta Evrope (SE) – Slovenija (zunanji minister Samuel Žbogar) je Odboru ministrov te najstarejše vseevropske organizacije predsedovala od 12. maja do 18. novembra 2009. Prednostne naloge predsedovanja so bile zavzemanje za učinkoviti multilateralizem, ki temelji na mednarodnem pravu, in za večje varstvo človekovih pravic, še posebej pravic ranljivih skupin – otrok, invalidov, starejših, narodnih manjšin, Romov itd. V ospredje je Slovenija postavila tudi pomen vsestranskega izobraževanja o človekovih pravicah. Pri določanju prednostnih nalog je izhajala iz zavez, sprejetih na varšavskem vrhu držav članic SE leta 2005, in iz prednostnih nalog slovenske zunanje politike. Dejansko stanje človekovih pravic, demokracije in pravne države doma pa vedno ni bilo v skladu z mednarodnimi prizadevanji Slovenije. Glej tudi Council of Europe, European Court of Human Rights (ECHR), European Convention on Human Rights (Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms) in Our Rights (Naše pravice).

Predsedovanje Slovenije Organizaciji za varnost in sodelovanje v Evropi – Slovenija (zunanji minister dr. Dimitrij Rupel) ji je predsedovala leta 2005, ko je bila krepitev učinkovitosti organizacije najpomembnejša tema. Predsedovanje je začela z geslom 3R (*revitalize, rebalance, reform* – poživiti, uravnotežiti, reformirati). Imenovanje novega generalnega sekretarja ter sprejetje proračuna in lestvic prispevkov pod njenim vodstvom sta precej izboljšala stanje in politično ozračje v primerjavi s tistim, ki ga je Slovenija prevzela. Z ustanovitvijo panela uglednih osebnosti in njihovim poročilom je bila tudi dana trdna podlaga za prenovo organizacije in povečanje njene učinkovitosti. Dobro je bila sprejeta pobuda Slovenije o projektu izobraževanja o človekovih pravicah. Bistveno je tudi pripomogla k dogovoru o organizaciji seminarja o vojaških doktrinah. Zasedanje Ministrskega sveta OVSE, ki je sprejelo več odločitev, je Slovenija gostila v Ljubljani 5. in 6. decembra. Slovensko predsedovanje je bilo eno boljših v desetletju in naš prispevek h krepitvi stabilnosti in sodelovanja v Evropi opazen. Glej tudi Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE) in Rupel, Dimitrij.

Predsedovanje Slovenije Svetu Evropske unije – Slovenija je Svetu EU predsedovala (zastopala in usklajevala interese držav članic) v prvi polovici leta 2008, torej manj kakor štiri leta po začetku članstva v EU in kot prva med novimi članicami, ki so v EU vstopile leta 2004. Šlo je za najpomembnejši dogodek oziroma nalogo po osamosvojitvi. Oči sveta so bile uprte v našo državo. Slovenija je vodila delo vseh sestav Sveta EU in Evropskega sveta, zastopala je Svet EU v odnosu do drugih institucij EU in zastopala EU v odnosih z mednarodnimi organizacijami in državami nečlanicami. Slovenija je predsedovala v triju z Nemčijo in Portugalsko. V skupnem 18-mesečnem programu so bile prednostne naloge slovenskega predsedovanja: prihodnost EU; širitev EU in evropska sosedska politika (predvsem Zahodni Balkan, podpisana sta bila stabilizacijska pridružitvena sporazuma s Srbijo ter Bosno in Hercegovino, prikazane so bile usmeritve za liberalizacijo vizumske ureditve z državami tega

območja); podnebno-energetska vprašanja; medkulturni dialog (ustanovljena je bila Evro-sredozemska univerza s sedežem v Piranu). V času slovenskega predsedovanja so potekali štirje vrhovi EU s tretjimi državami – Japonsko, latinskoameriškimi in karibskimi državami, Rusko federacijo in ZDA. Slednje je potekalo na slovenskih tleh. Slovenija, s predsednikom vlade Janezom Janšo in zunanjim ministrom dr. Dimitrijem Ruplom, je kot soustvarjalka evropskih integracijskih procesov nalogo zelo dobro opravila. Glej tudi *European Union in Council of Ministers, Council of the European Union in European Council*.

Predsedovanje Slovenije Svetu EU (drugo) – potekalo je trinajst let po prvem predsedovanju, in sicer od 1. julija do 31. decembra 2021 s sloganom *Skupaj. Odporna. Evropa*, tudi tokrat v triu z Nemčijo in Portugalsko ter pod vodstvom predsednika vlade Janeza Janše. Sovpadlo je s pandemijo covid-19 in zelo zahtevnimi razmerami v mednarodni skupnosti. Slovenija se je podobno kot ob prvem predsedovanju izkazala. V sodelovanju z evropskimi institucijami in državami članicami je okrepila odpornost EU na različne krize (zdravstvene in druge) in pripomogla k okrevanju držav po pandemiji. Svet EU je o tem sprejel ustrezne sklepe. Potrjenih je bilo 22 nacionalnih načrtov za okrevanje. Napredek je bil dosežen na področju kibernetске odpornosti in digitalne preobrazbe. Prišlo je do izboljšanja delovnih razmer (zvišanje minimalnih plač, enakopravnejše plačilo žensk in moških) in varnosti evropskih državljanov (razmere na poljsko-beloruski meji) in se vzpostavilo nadaljevanje procesa širitve EU na Zahodni Balkan (potrditev evropske prihodnosti na vrhu EU–Zahodni Balkan na Brdu). Velja omeniti tudi podaljšanje uredbe o evropskem mobilnem gostovanju (pod enakimi pogoji kot v domači državi) do leta 2032. Sprejeta je bila odločitev, da je Hrvaška pripravljena za vstop v Schengen. Začel se je tudi dialog z evropskimi državljani o prihodnosti Evrope. Sloveniji je poleg tega v pogajanjih med Svetom EU, Evropsko komisijo in Evropskim parlamentom uspelo pridobiti soglasje kar pri 21 zakonodajnih aktih. Med pohvalami velja omeniti podpredsednika Evropske komisije Fransa Timmermansa. Po njegovih besedah se je zaradi uspešnih prizadevanj slovenskega predsedstva na podnebni konferenci pod okriljem OZN v Glasgowu lahko pogajal v imenu celotne in enotne EU.

Predsedovanje Slovenije Svetu OZN za človekove pravice (SČP) – Slovenija (veleposlanik Vojislav Šuc) mu je predsedovala leta 2018. Pri tem si je prizadevala za povečanje učinkovitosti dela SČP, njegovega ugleda in sodelovanja z drugimi entitetami v sistemu OZN ter za konstruktivno vzdušje, dialog in zaupanje. Glej tudi *Human Rights Council (HRC)*.

Predsedovanje Slovenije Varnostnemu svetu (VS) OZN – Slovenija je svoj (do slej edini) dvoletni mandat nestalne članice VS OZN nastopila 1. januarja 1998, torej šest let po vstopu v svetovno organizacijo in sedem let po svojem nastanku. Vsekakor veliko priznanje za mlado državo. VS je Slovenija (stalni predstavnik dr.

Danilo Türk) prvič predsedovala avgusta 1998, ko je obravnaval večino takrat najbolj kočljivih vprašanj (Irak, Kosovo, Libija). Drugič pa mu je predsedovala novembra 1999, ko so bile v ospredju poleg omenjenih zadev še kriza na Vzhodnem Timorju in razmere v raznih delih Afrike. Na pobudo Slovenije je VS razpravljal o vlogi VS pri preprečevanju oboroženih spopadov in se sestal s člani predsedstva BiH. Pri tem si je Slovenija prizadevala za učinkovitost dela (doseganje konsenza) in odprtost VS do drugih članic OZN. Delovala je dosledno in neodvisno ob spoštovanju Ustanovne listine OZN in mednarodnega prava, pravičnosti ter nepristranskosti. V času svojega članstva v VS je Slovenija predsedovala sankcijskemu odboru za Libijo in posebno pozornost namenjala vprašanjem na Balkanu. Glej tudi United Nations, Security Council, President of the Security Council in Türk, Danilo.

Pre-emptive attack – glej Self-defence in Policy of preemption.

Preferential trading agreement – v mednarodni trgovini dogovor o dajanju prednosti med dvema državama ali več državami, zlasti z določanjem nižjih carinskih pristojbin oziroma prednostnih carin. Nasprotno od načela *most-favoured nation*.

Preliminary negotiations – pogajanja za pripravo formalnih pogajanj, ki se lahko nanašajo tudi na vsebino. Če se vsebine ne omenja, nekateri uporabljajo izraz *preparatory negotiations*.

Premises – prostori, na primer *embassy premises*; prostori veleposlaništva.

Prendre acte – izjava ene strani, da je vzela na znanje izjavo druge strani in da jo bo verjetno obravnavala v prihodnosti. Angleški izraz bi bil *to take note of*.

Prendre bonne note – sprejeti sporočilo in se z njim strinjati.

Predstavnitva mednarodnih organizacij v Sloveniji – V Sloveniji (Ljubljani) so predstavnitva naslednjih mednarodnih organizacij: *European Bank for Reconstruction and Development* (Evropska banka za obnovo in razvoj), *European Investment Bank* (Evropska investicijska banka), *International Organization for Migration* (Mednarodna organizacija za migracije), *World Health Organization* (Svetovna zdravstvena organizacija), *United Nations High Commissioner for Refugees-Regional Representation for Central Europe* (Regionalno predstavnitvo visokega komisarja OZN za begunce), slednje Slovenijo pokriva iz Budimpešte. V Ljubljani sta tudi predstavnitvo *European Union* (Evropske unije) in *European Parliament Liaison Office* (Urad za zveze Evropskega parlamenta).

Prenegotiation – prva faza pogajanj oziroma pogajanja pred njihovim uradnim začetkom. Nanašajo se na vprašanja, kako k njim pristopiti, o čem natančno bodo

potekali pogovori in po kakšnem postopku. Marsikdaj so že predpogajanja izrazito vsebinska in dokončna. Ti dogovori se pozneje v času formalnih pogajanj ne obravnavajo več. *Pre-negotiated* pomeni, da je bil dogovor dosežen že pred začetkom uradnih pogajanj. Glej tudi Negotiation.

Preparation – priprava, na primer *preparation of a draft agreement*; priprava osnutka sporazuma.

Preparatory commission – telo, ki se včasih oblikuje za izvajanje večstranskega mednarodnega sporazuma, ko ta začne veljati.

Prepcom (Preparatory committee) – pripravljalni odbor, na primer za ustanovitev mednarodne organizacije.

Prepcon (Preparatory conference) – pripravljalna konferenca za glavno konferenco.

Presentation of credentials – predaja poverilnih pisem. Predajajo se osebno in slovesno vodji države s priložnostnim nagovorom in odgovorom (v ZDA se izmenjata le besedili). Zanimiv je bil primer iz ZDA, ko so poverilna pisma neposredno pred koncem predsedovanja Baraka Obame in ob pomanjkanju časa nekateri veleposlaniki predsedniku le poslali. Ob predaji pisem veleposlanika spremlja njegova soproga in kateri od sodelavcev, v ZDA le veleposlanikovi ožji sorodniki. Da veleposlanik lahko začne opravljati delo, je dovolj predaja kopije poverilnega pisma na ministrstvu za zunanje zadeve. Glej tudi Audience in Letters of credence.

Presents – glej Decorations in Diplomatic gift.

Pre-session documents – dokumenti, ki se pripravijo in razdelijo pred zasedanjem (*non-papers, limited documents* itd.).

President of the Security Council – predsednik Varnostnega sveta OZN je izbran za en mesec na podlagi angleškega abecednega vrstnega reda imen držav članic.

Presidential statement – izjava predsedujočega Varnostnemu svetu OZN v imenu vseh njegovih članic. Sprejeta je na formalnem zasedanju po posvetovanjih. O njej se ne glasuje, sprejeta je s konsenzom. Za razliko od resolucije ni pravno zavezujoča. Podpiše jo predsedujoči varnostnemu svetu. Izda se kot uradni dokument varnostnega sveta in vključi v letno zbirko njegovih resolucij in odločitev. Predsedniško izjavo lahko poda tudi predsednik Sveta OZN za človekove pravice. Ob vsaki izjavi tudi navede, ali je bila sprejeta z glasovanjem ali brez njega.

Press (media) conference – daljše srečanje (običajno po nekem dogodku), na katerem uradna (ali znana oseba) poda uradno informacijo, uradno stališče in odgovarja na vprašanja večjega števila novinarjev. V Natu se uporablja tudi izraz *press point* in se običajno nanaša le na eno temo ter na manjše število vprašanj. Če se poda le izjava, je govor o *photo opportunity*. Ta se lahko nanaša tudi le na vnaprej dogovorjeno priložnost za fotografijo ali posnetek uradnih oseb, kar je pogosto edini izid nekega srečanja. Za neformalno srečanje uradne osebe z manjšim, izbranim številom novinarjev pred nekim dogodkom z namenom, da se v zvezi z njim oziroma o neki zadevi ali politiki podajo določene osnovne informacije, se uporablja izraz *press briefing*. Lahko pa tudi izraz *backgrounder* in je nemalokrat *off the record* oziroma ob razumevanju, da se uradna oseba ne bo neposredno citirala. *Press release* pa je uradna, vnaprej pripravljena pisna ali posneta izjava, podana prek javnih medijev, pogosto ob ali po tiskovni konferenci. Poleg izjave ali njenih izvlečkov lahko vsebuje še dodatne informacije o neki temi ali dogodku.

Presser – severnoameriški izraz za tiskovno konferenco. Glej *Press (media) conference*.

Pressure groups – skupine pritiska so organizirane skupine posameznikov ali organizacij s skupnim ciljem, za uresničitev katerega skušajo vplivati na primer na vlado, da sprejme ustrezno politiko. Njihovo število se je še posebej povečalo po letu 1960. V mednarodnih odnosih velja, da so to običajno različne neprofitne nevladne organizacije, kakor na primer *Amnesty International*, *Greenpeace*, *Oxfam International* itd.

Vendar so takšne skupine lahko tudi različne cerkvene organizacije, večnacionalna podjetja ali celo države in medvladne organizacije. Uporablja se tudi izraz *interest groups*.

Prestige – ugled, veljava ene države v primerjavi z drugo, zlasti glede na njeno politično, gospodarsko in vojaško moč.

Pretense – pretveza, izgovor.

Prevailing language – meddržavni sporazum se lahko sklene v več jezikih, na primer v jeziku ene in druge stranke in v tretjem jeziku, ki je pogosto prevladujoči jezik. V primeru različnih razlag določb v jezikih strank namreč prevlada besedilo prevladujočega jezika (običajno angleščine), kar je v sporazumu tudi jasno navedeno.

Preventive diplomacy – izraz se je v drugi polovici prejšnjega stoletja uveljavil predvsem v okviru OZN (ni pa izključno vezan nanjo) in je označeval osebna prizadevanja generalnega sekretarja kakor tudi različne misije, od ugotavljanja dejstev do vzdrževanja in izgrajevanja miru; vse to z namenom, da se napetosti med državami ali v njih pravočasno zaznajo in preprečijo oziroma da se rešujejo, še preden preidejo

v resen spor oziroma če do njega pride, da se ta omeji in razreši ter da se ustvarijo pogoji za trajni mir. Glej tudi Peacemaking, Peacebuilding.

Prima facie – na prvi pogled, na podlagi dokazov, ki so takoj na voljo.

Primary sanctions – s primarnimi sankcijami država prepoveduje svojim državljanom in podjetjem določene stike oziroma poslovanje s subjekti sankcionirane države. Na primer ZDA so po ruski aneksiji Krima med drugim svojim državljanom prepovedale investiranje na tem, nekdanjem ukrajinskem polotoku.

Princeling Strategy – prinčeva strategija, nudenje ugodnosti (darila, potovanja, zabave, zaposlitve v donosnih službah) članom družine vplivnega politika, da se pridobi posel, ki ga drugače ne bi bilo mogoče dobiti, pogosto tudi zaradi državne varnosti. Tovrstna praksa naj bi se nanašala na poslovanje v Rusiji in na Kitajskem. Omenja pa se tudi v povezavi s Hunterjem Bidnom, sinom ameriškega predsednika Joa Bidna. Uporablja se tudi izraz *elephant hunting*³³. V bistvu gre seveda za iskanje, ustvarjanje »zvez«, torej podkupnine oziroma korupcije.

Principal – vodja delegacije politik – predsednik države ali vlade, minister.

Prisoner of war – vojni ujetnik, vojak – bojevnik, pripadnik oboroženih sil, ki nima bojnih nalog, oseba, ki spremlja oborožene sile, ki se je predal oziroma ga je zajel sovražnik. Njegov status ureja mednarodno humanitarno pravo. Sanitetno in versko osebje se ne obravnava kot vojni ujetniki, uživajo pa enako pravno zaščito.

Prisoner's dilemma – strateški položaj, ki akterje spodbuja, da se okoristijo v škodo drugih. Takšen primer so nezavezujoči mednarodni sporazumi o podnebnih spremembah. Nekatere države prostovoljne omejitve glede toplogrednih izpustov spoštujejo, druge ne, ali iz sporazumov celo izstopijo brez posledic. Se pač zanašajo na druge. Vendar dolgoročno izgubijo vsi, vključno s tistimi, ki prispevka za dosego skupnega dobrega niso dali oziroma so upoštevali le sebični nacionalni interes. Glej tudi Free-rider problem (Free riding).

Private (closed) meeting – zasedanje v Varnostnem svetu OZN, ki se ga udeležijo le članice sveta in povabljeni opazovalci.

Private (open) meeting – zasedanje v Varnostnem svetu OZN, odprto za nečlanice, ki se ga lahko udeležijo kot opazovalci.

Private military company (PMC) – zasebna vojaška podjetja so se po svetu po koncu hladne vojne močno razmahnila. Za plačilo takšne organizacije vladam in zasebnemu sektorju nudijo vojaške in varnostne storitve (varovanje ljudi in premoženja, logistika in prevozi, svetovanje, usposabljanje, obveščevalna dejavnost itd.). Te so v preteklosti zagotavljale državne institucije, ki so imele monopol nad uporabo sile. PMC ne smejo sodelovati v ofenzivnih bojnih operacijah, saj bi drugače šlo za najemniške vojake (*mercenaries*), ki jih mednarodno pravo prepoveduje. V praksi pa zadeve niso tako jasne. Države pogosto angažirajo PMC pri uresničevanju svojih zunanjepolitičnih ambicij (na primer ameriški Blackwater oziroma Academi v Iraku, ruski Wagner v Siriji). Delovanje PMC, ki je predvsem mednarodnopravno še zelo neurejeno, odpira številna pravna, moralna in politična vprašanja. Veliko je netransparentnosti in pomanjkanja odgovornosti. Priporočila, ki jih vsebuje *Montreux document* iz leta 2008, naj bi stanje izboljšala. Mednarodnopravno nezavezujoči dokument je do leta 2019 sprejelo 55 držav, med njimi Francija, Kitajska, Nemčija, Velika Britanija in ZDA, ne pa Rusija. Omeniti velja še standarde in pravila, ki jih vsebuje Mednarodni kodeks ravnanja zasebnih ponudnikov varnostnih storitev (*International Code of Conduct for Private Security Services Providers*), ki je bil na pobudo Švice oblikovan leta 2010.

Privileges and immunities – glej Diplomatic (Consular) privileges and immunities.

Privileges and Immunities of the United Nations, General Convention on – Generalna skupščina OZN je konvencijo, ki določa privilegije in imunitete svetovne organizacije in njenih funkcionarjev ter zaposlenih, sprejela leta 1946. Istega leta je konvencija tudi začela veljati.

Problems Without Passport – težave brez potnega lista. Gre za čezmejne ali celo svetovne težave, ki ogrožajo blaginjo več držav ali celotnega človeštva in celo njegovo preživetje. To so podnebne spremembe, pandemije, prehranska varnost, širitev orožja za množično uničevanje in podobno. Ne nanašajo se torej le na eno državo in jih ni mogoče reševati le na državni ali regionalni ravni, ampak je potrebno dolgoročno svetovno sodelovanje. Avtor izraza je Kofi Annan, nekdanji generalni sekretar OZN. Uporabljata se tudi izraza *transnational challenges*³⁴ in *shared threats*³⁵.

Procedural motion – postopkovni predlog. Nanaša se na vodenje sestanka, o njem se glasuje takoj.

34 Čeznacionalni izzivi.

35 Skupne grožnje.

Procès-verbal (PV) – zapis vseh izjav, podanih na konferenci, ki ga pripravi sekretariat. Glej Minutes.

Proclaim – uradno izjaviti, razglasiti.

Pro-forma – formalno, zaradi zadostitve formalnosti, na primer sestanek *pro forma*, čeprav je bila odločitev sprejeta, dogovorjena že prej.

Progressive Alliance of Socialist and Democrats (S & D) – Napredna zveza socialistov in demokratov je druga najmočnejša politična skupina v Evropskem parlamentu. Članica iz Slovenije je SD (Socialdemokratska stranka).

Progressive development – napredni razvoj. Prilagoditev ali odprava očitnih protislovij v mednarodnem pravu. Glej tudi Codification in International Law Commission.

Proliferation – širitev, na primer *proliferation of weapons of mass destruction*; širitev orožja za množično uničevanje.

Pro-memoria – glej Aide-memoire.

Propaganda – načrtna dejavnost določenega subjekta, na primer države, da z uporabo sredstev množičnega komuniciranja vpliva na javno (tuje ali domače) mnenje. Za razliko od diplomacije naj bi bila propaganda bučna, nagnjena k neresnicam, potvarjanju in prikrivanju dejstev. V primeru slednjega govorimo o lažni propagandi. Pozivanje k nasilni spremembi ustavne ureditve je sovražna propaganda. V slabšalnem pomenu se propaganda pogosto enači z manipulacijo. Glej tudi Spin.

Proportionality – sorazmernost, eno od temeljnih načel mednarodnega in še posebej mednarodnega humanitarnega prava oziroma prava oboroženih spopadov. Škoda, povzročena z vojaškimi operacijami, ne sme biti v nesorazmerju s pričakovano vojaško koristjo.

Proposal – predlog, še posebej uraden in v pisni obliki.

Protected state, Protectorate, International protectorate – država, ki je z drugo močnejšo državo sklenila sporazum o zaščiti. Običajno to pomeni, da obramba države in njene zunanje zadeve preidejo v roke države zaščitnice. ZDA na primer na podlagi sporazuma zagotavljajo obrambo države Marshall Islands. Sicer pa takšnih razmerij danes skoraj ni več. Označuje lahko tudi ozemlje, ki je na podlagi sporazuma podčasno upravo neke mednarodne organizacije (OZN) in običajno na poti k neodvisnosti, na primer Vzhodni Timor med letoma 1999 in 2002 ali Kosovo med letoma 1999 in 2008. Glej tudi Internationalization. Izraz se lahko nanaša tudi na

državo, za katero varovanje interesov v tretji državi (sprejemnici) zagotavlja diplomatska misija druge države, *protecting state*. Glej tudi *Protecting power*.

Protecting power – sila, zaščitnica šibkejše države, s katero je sklenila tozadevni sporazum. Lahko tudi država, ki prek svojega diplomatskega predstavništva v tretji državi zagotavlja varovanje interesov druge države, na primer v primeru prekinitve diplomatskih odnosov med njima. Češka republika oziroma njeno veleposlaništvo v Damasku je tako branila interese ZDA v času vojne v Siriji. Potrebno je seveda soglasje vseh treh držav. Je pa to način, da se med državami v sporu (ali celo vojni), ki uradno nimajo odnosov, minimum odnosov vendarle vzdržuje.

Protectionism – protekcionizem, gospodarska politika omejevanja uvoza iz drugih držav s carinami, kvotami ali na kakšen drug način. Z njimi naj bi se varovalo domače gospodarstvo pred tujo konkurenco, kar pa je običajno, vsaj dolgoročno, dvorezen meč.

Protégé – varovanec.

Pro tem (pro tempore) – za zdaj.

Protest – protest, uradno izraženo nezadovoljstvo ene države drugi zaradi njene politike, ki ga običajno izrazi visoki predstavnik ministrstva za zunanje zadeve in v izredno hudih primerih zunanji minister. Veleposlanika države pošiljateljice se zaradi tega pokliče na razgovor v ministrstvo. Obenem se lahko preda tudi nota. Lahko pa se ta le pošlje. V času ruske invazije na Ukrajino februarja 2022 pa je prišlo do zanimivega odstopanja od te utečene diplomatske prakse. Papež Frančišek se je namreč odpravil na predstavništvo Rusije pri Svetem sedežu. Ruskemu veleposlaniku je izrazil svojo veliko zaskrbljenost nad rusko invazijo in humanitarnim položajem v Ukrajini. Zavzel se je za zaščito otrok, bolnih in trpečih ter civilnega prebivalstva. Torej nezadovoljstva ni izrekel vatikanski sekretar za odnose z državami, ampak kar šef države, in to ne v prostorih apostolske palače, ampak na tujem predstavništvu.

Wikileaks pa je podobno odstopanje od diplomatske prakse, pravzaprav zelo bizarno ravnanje, ki je bilo tudi v nasprotju z našimi predpisi, razkril v primeru predsednika naše vlade Boruta Pahorja pred leti. Ni šlo za protest, ampak bolj za demaršo oziroma lobiranje za sprejem pri ameriškem predsedniku Obami v času načrtovanega obiska v Washingtonu. Predsednik vlade je s tem namenom obiskal odpravnika poslov na veleposlaništvu ZDA v Ljubljani.

Protocol – nanaša se na uveljavljena pravila uradnega ceremoniala, ravnanja, obravnavanja, ki je primeren statusu diplomatskih predstavnikov, še zlasti ob javnih priložnostih. Od spoštovanja ustreznega protokola in ustvarjanja ugodnega ozračja je marsikdaj odvisna uspešnost meddržavnega srečanja. Je tudi oznaka za del ministrstva za zunanje zadeve (ali sekretariata mednarodne organizacije), ki se ukvarja s

ceremonialom, privilegiji in imuniteto tujih diplomatskih predstavnikov itd. Protokol je lahko tudi dodatek k mednarodnemu sporazumu (na primer Ženevski konvenciji) ali sporazum, ki pomeni konkretizacijo okvirnega sporazuma ali pa tudi samostojni manj formalni mednarodni sporazum. S protokolom se lahko označi tudi zapisnik konference ali poteka dogodka.

Protocol of deposit – dokument, s katerim se uradno ugotovi, da je deponirano zadostno število ratifikacij, zahtevanih, da večstranski sporazum začne veljati.

Protocol of exchange – dokument, s katerim se uradno ugotovi, da so bili na določen dan izmenjani ratifikacijski instrumenti v zvezi z dvostranskim sporazumom. Običajno ta s tem dnevom začne veljati.

Protocol of signature – dodatek k sporazumu, ki vsebuje določena pojasnila ali kjer so zapisani pridržki k sporazumu.

Proto-state – proto država. Uporablja se tudi izraz *quasi-state*. Pomeni še ne popolnoma izoblikovano in mednarodno nepriznано entiteto, ki izvaja določen nadzor nad nekim ozemljem. Na primer Srbska avtonomna oblast Krajina oziroma Republika srbska Krajina med jugoslovanskimi vojnami v devetdesetih letih na delu hrvaškega ozemlja.

Provincial reconstruction team – vojaško-civilna postojanka v delu države, ki se spoprijema z uporniki. S civilnimi strokovnjaki, ki jih varujejo vojaki, naj bi prispevala k stabilizaciji in obnovi po spopadu. V Afganistanu so v njih v okviru operacije ISAF sodelovali tudi slovenski predstavniki, na primer veterinarji.

Provisional agenda – osnutek dnevnega reda, ki še ni bil sprejet.

Provisional entry into force of treaties – glej Entry into force.

Proviso – pogoj, izjema.

Proximity talks – pogajanja, ki potekajo prek posrednika, pri čemer so predstavniki strani v sporu na isti lokaciji, ne pa v istem prostoru. Med njimi ni neposrednega soočenja in stika, ker ena stran (vsaj dotlej) ne priznava legitimnosti druge. Takšni so bili na primer sprva pogovori leta 1995 v letalskem oporišču v Daytonu, ZDA, med sprtimi bosanskimi stranmi.

Proxy – delovanje prek drugega oziroma tisti, ki deluje v imenu drugega.

Proxy war – v času hladne vojne se Sovjetska zveza in ZDA zaradi strahu pred medsebojnim uničenjem niso neposredno spopadle, so se pa bojevale prek številnih posrednikov, predvsem v tretjem svetu. Na ta način so skušale prodreti v nasprotnikovo vplivno območje. Primer vojne prek posrednikov je tudi španska državljanska vojna v tridesetih letih. Čeprav se je število takšnih vojn po hladni vojni zmanjšalo, pa se je s ponovno večpolarnostjo in prizadevanji, da se spremeni mednarodni *status quo*, spet začelo povečevati. Poznamo jih torej tudi v 21. stoletju, na primer na Bližnjem vzhodu (Sirija, Jemen).

Public diplomacy – obstaja več razlag. Med drugim je javna diplomacija lepši izraz za propagandne dejavnosti, ki se izvajajo s pomočjo diplomatov (ali drugih vladnih uslužbencev). Ti pri neposrednem posredovanju pogledov države pošiljateljice javnosti države sprejemnice tudi uporabljajo možnosti, ki jih nudi napredek na področju informacijske in komunikacijske tehnologije. Na tujo javnost naj bi se vplivalo predvsem z dialogom, kulturno diplomacijo, raznimi izmenjavami na področju izobraževanja, znanosti, športa itd. Skratka, zlasti z uporabo *soft power*. Cilj seveda je, da ta tuja javnost podpre ali pa vsa dopušča strateške cilje države pošiljateljice. Glej *Soft power*, *Cultural diplomacy*, *Fulbright Program*, *Ping-pong diplomacy*, *Strategic communication*, *Propaganda*, *Spin*.

Publicist – poučeni pisec s področja mednarodnega prava, mednarodnih odnosov.

Pull aside – ko sogovornika zvabiš stran od drugih prisotnih za kratek neformalni pogovor. Pogosta oblika ob odsotnosti formalnih pogovorov ali nezmožnosti za daljši neformalni pogovor.

Punch above its weight (diplomatically) – preseči svojo težo (v mednarodni skupnosti). Obstajajo majhne ali relativno majhne države, ki imajo v mednarodni skupnosti iz različnih razlogov veliko večji vpliv, kot bi se glede na njihovo velikost (težo) pričakovalo. Na primer gospodarsko razviti Singapur s sposobno diplomacijo je bil med drugim pobudnik ustanovitve skupine 3G (*Global Governance Group*³⁶). Katar, bogat z zemeljskim plinom, televizijsko mrežo Al Jazeera in dobro diplomacijo je pomemben dejavnik na Bližnjem vzhodu pa tudi širše (Balkanu). Leta 2022 je gostil prestižno svetovno prvenstvo v nogometu. Slovenija pa je leta 2001 (leto in pol po drugem predsedovanju Varnostnemu svetu OZN) gostila srečanje ameriškega predsednika Georgea W. Busha z ruskim predsednikom Vladimirjem Putinom.

Punctuality – točnost ob prihodu in odhodu je tudi v diplomaciji lepa čednost. To še posebej velja za uradne dogodke, obede, kjer se sede za mizo. V takšnih primerih

36 Skupina za globalno upravljanje.

se na zamudnika čaka največ pol ure po najavljenem času. V nekaterih državah (sredozemskih) je sicer običaj, da gost pride precej pozneje, kakor je navedeno na vabilu, vendar to so izjeme.

Punčuh, France (1902–1944) – častni vicekonzul Kraljevine Jugoslavije na Poljskem. Med drugo svetovno vojno se je izkazal s pomočjo preganjanim Židom. Jad Vašem (muzej holokavsta v Jeruzalemu) ga je razglasil za pravičnega med narodi.

Punitive – kaznovalen, na primer *punitive damages*; odškodnina, ki jo nekdo plača kot kazen zaradi protipravnega dejanja in ki naj bi ga, kakor tudi vse druge, odvrnila od podobnega ravnanja v prihodnje.

Punitive measures – kaznovalni ukrepi. Ukrepi prisile, s katerimi se ne skuša druga država uničiti, temveč prisiliti v določeno ravnanje ali njegovo opustitev. Sem spada grožnja z uporabo vojaške sile ali njena dejanska, vendar omejena, demonstrativna uporaba; gospodarske sankcije, psihološki pritiski itd. Glej tudi *Coercive diplomacy*.

Puppet state – država, ki se povsem uklanja volji druge države, še bolj kakor *dependent* ali *satellite state*. Glej tudi *Sphere of influence* in *Vassal state*.

Push the envelope – skušati iti preko običajnih meja, uveljavljati inovativen pristop, zaostri stališče oziroma preskusiti, kako daleč je mogoče iti pri uveljavljanju nečesa. Glej tudi *Up the ante*.

Put in blue – v okviru Varnostnega sveta OZN izražena želja države, da se glasuje o osnutku resolucije. Osnutek se natisne in sekretariat ga uradno razpošlje članom varnostnega sveta. Glasuje se običajno po 24 urah od izražene želje.

Q

Q & A – vprašanja in odgovori, del (javnega ali za zaprtimi vrati) nastopa govorca po uvodnem ali glavnem delu. V njem govorec odgovarja na vprašanja poslušalcev.

Quad (Quadrilateral Security Dialogue) – skupina štirih držav (Avstralija, Indija, Japonska, ZDA), med katerimi poteka neformalni strateški dialog za uveljavljanje njihovih interesov na območju Indijskega in Tihega oceana, osredotočen na ohranjanje svobodnega in odprtega Indo-Pacifika. V bistvu gre za prizadevanja za zaježitev vse večjega vpliva Kitajske in graditve njenih vojaških oporišč na tem območju. Vse pogosteje je to tudi oznaka za E3 in ZDA.

Quai d'Orsay – francosko ministrstvo za zunanje zadeve, imenovano po ulici, kjer ima prostore.

Qualified majority voting (QMV) – glasovanje, pri katerem je odločitev sprejeta s kvalificirano (večjo od navadne) večino, na primer z dvema tretjinama glasov. Imenuje se tudi *supermajority*. Ta naj bi omogočila, da bo odločitev dejansko zaživela v praksi. Pri takšnem glasovanju imajo včasih glasovi posameznih držav različno težo (na primer glede na število prebivalstva itd.).

Quarantine – osamitev osebe, skupine oseb ali živali, za katere obstaja sum, da so bili v stiku z nalezljivo boleznijo, nimajo pa bolezenskih znakov. Od drugih, ki z nalezljivo boleznijo niso bili v stiku, so ločeni z namenom, da se prepreči morebitno širjenje bolezni. Izraz izvira iz beneškega narečja iz časov srednjeveške kuge in pomeni 40 dni. Toliko je namreč trajala karantena ladij, za katere je obstajal sum, da prinašajo nalezljivo bolezen.

Quartet – skupina akterjev reševanja izraelsko-palestinskega (bližnjevzhodnega) spora, ki jo sestavljata dve državi in dve mednarodni organizaciji, tj. Rusija in ZDA ter EU in OZN. Uporablja se tudi ime *Middle East Quartet*.

Quasi-state – država, formalno enakopravna drugim državam, z bistveno razliko, da ni sposobna zadovoljiti osnovnih potreb svojih državljanov, na primer Somalija pod Mohamedom S. Barrejem ali Mali pod Mouso Traorejem. Glej tudi *Failing/failed state*.

Query – vprašanje, običajno naslovljeno na uradno osebo.

Quid pro quo – v pogajanjih nekaj za nekaj, koncesija za koncesijo.

Quiet diplomacy – obstaja več razlag. Po najpogostejši je tiha diplomacija v mednarodnih odnosih doseganje ciljev z mehko močjo, delovanjem »zadaj«, daleč od oči javnosti, ne z grožnjami, oštevanjem in pridiganjem, ampak z vzpostavljanjem zaupanja in doseganjem konsenza. Za to se uporabljajo *back channels*, osebna poznanstva, pripadniki civilne družbe in razne tretje, nepristranske osebe ter lahko tudi njihovi nekonvencionalni pristopi.

Quiet Room – tiha soba. Prostor poleg dvorane Varnostnega sveta OZN in sobe varnostnega sveta za posvetovanja, nekakšna predsoba za delegate držav nečlanic varnostnega sveta, ne pa za novinarje. Kot prostor srečanj številnih diplomatov je bolj bučen kakor tih.

Quint – neformalna skupina, ki jo sestavljajo Francija, Italija, Nemčija, Velika Britanija in ZDA. Članice razpravljajo o stališčih in jih usklajujejo glede pomembnejših svetovnih zunanjepolitičnih vprašanj. Skupina je aktivna v Natu, OVSE, G20 in OZN.

Quiproquo – nesporazum.

Quit – zapustiti, *he quitted the conference hall hastily*; konferenčno dvorano je zapustil v naglici. Tudi odstopiti, *government spokesman quits*; vladni govorec odstopa.

Quorum – najmanjše število delegatov, da se sestanek lahko začne oziroma da se lahko odloča. Določajo ga postopkovna pravila; *rules of procedure*.

R

Rafaelova družba – ustanova, organizacija civilne družbe s sedežem v Ljubljani, ki zagotavlja pomoč slovenskim izseljencem in zdomcem pri ohranjanju njihovega slovenstva in katolištva. Njeni začetki segajo v leto 1903. Organizator vsakoletnih dogodkov nedelje Slovencev po svetu in srečanja treh Slovenij na Svetih Višarjih.

Raise expectation – povečati pričakovanja. V diplomaciji precej tvegano početje, podobno kakor postavljanje rokov ali rdečih črt. Pogosto se namreč izkaže, da so bila pričakovanja lažna. Slovenska politika je v letih po neodvisnosti povečevala pričakovanja javnosti glede slovenskega dostopa do odprtega morja in upravičenosti do izključne gospodarske cone in dela epikontinentalnega pasu.

Raison d'état – prepričanje, da so za ohranitev neke države (zavarovanje njenih temeljnih interesov) dovoljena vsa sredstva (tudi nemoralna ali celo nezakonita). Nekateri izraz enačijo z *realpolitik*.

Raison d'être – razlog za obstoj, smisel, upravičenost bivanja, obstoja.

Rank – rang, na primer *officer of fairly high rank*; častnik precej visokega ranga.

Rapalska pogodba (Treaty of Rapallo, 1920) – mirovna pogodba, ki sta jo leta 1920 v Rapallu podpisali Kraljevina Italija ter Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev. Z njo je bila določena meja med državama na črti Mangart–Triglav–Krnice pri Novakih–Hotedršica–Planina–Snežnik–Reka. S tem se je uresničil tajni Londonski sporazum, na podlagi katerega je Italija vstopila v prvo svetovno vojno na zmagoviti, antantski strani. Carska Rusija je v zvezi z njim izjavila, da je to ne zadeva. Tretjina slovenskega etničnega ozemlja (ter Istra in del Dalmacije) je bila tako dodeljena Italiji, ta pa je v zameno priznala Kraljevino SHS.

Rapid deployment force – elitni (odlično usposobljeni in opremljeni) vojaški oddelki, ki jih je mogoče v izredno kratkem času (v nekaj urah) razporediti na bojišče v tujini, na primer ameriška 82. zračna desantna divizija.

Rapporteur – poročevalec, oseba (običajno diplomat ene od držav), ki je na neki konferenci določena, da pripravi osnutek poročila o delu nekega odbora (ali delovne skupine), ki to poročilo po tem, ko je bilo na odboru sprejeto, tudi predstavi na plenumu konference. Tudi ime za osebo, ki je bila izvoljena ali imenovana, da povzame potek celotne konference ali skupščine držav pogodbenic neke mednarodne pogodbe (na primer Rimskega statuta MKS).

Rapprochement – zблиževanje med dvema državama, v medsebojnih odnosih katerih so pred tem obstajale težave. Premagovanje teh težav, sprava in vzpostavljanje tesnejših, prisrčnih odnosov. Obnova dobrih odnosov med državama. Primer geopolitičnega zблиžanja so odnosi med Kitajsko in Rusijo v drugem desetletju 21. stoletja (v razmerju do ZDA).

Ratification – ratifikacija, mednarodni instrument, uradno dejanje soglasja države, da jo pred tem podpisana mednarodna pogodba mednarodnopravno zavezuje. Nekatere pogodbe sicer lahko veljajo s podpisom. V tem primeru gre za dokončni podpis – *definitive signature*. Običajno pa se po podpisu zahteva ratifikacija – *signature subject to ratification*. Nekatere države uporabljajo tudi izraz *acceptance* ali *approval* in mednarodne organizacije *act of formal confirmation*. Podpisniku je tako dana še ena priložnost, da premisli o tem, ali ga bo mednarodni sporazum res zavezoval. Ustava marsikatero državo določa nujnost ratifikacije s strani parlamenta (notranja ratifikacija oziroma potrditev mednarodne pogodbe v parlamentu), po kateri se pogosto sprejme ustrezna notranja zakonodaja, potrebna za uveljavitev sporazuma. Listina o ratifikaciji, ki jo običajno podpiše vodja države, se nato dostavi drugi podpisnici oziroma podpisnikom, ali se deponira pri depozitarju, ki je določen s posamezno večstransko mednarodno pogodbo. Po sodobnem mednarodnem pravu se ratifikacija za dvostranske mednarodne pogodbe vse pogosteje opravi z izmenjavo diplomatskih not – država drugo državo pogodbenico obvesti, da so v državi končani vsi notranji postopki za začetek veljavnosti mednarodne pogodbe in da daje soglasje, da jo mednarodna pogodba v skladu z njenimi določbami o začetku veljavnosti zavezuje.

Reading – v pogajanjih proces branja in ugotavljanja, glede katerih delov besedila je že doseženo soglasje in glede katerih še ne. Zadnji ostajajo v oglatih oklepajih. Ob nadaljnjih pogajanjih oziroma poznejših branjih naj bi se število slednjih postopno zmanjševalo oziroma besedilo uskladilo. Za tak pristop se uporablja tudi izraz *rolling text*.

Readout (on a call, talks etc.) – predvsem v anglosaksonskem svetu uradna izjava, ki povzame glavne točke telefonskega razgovora ali srečanja dveh državnikov, politikov ali diplomatov.

Realism – oznaka za politiko v mednarodnih odnosih, ki bolj upošteva to, kar je v praksi uresničljivo, kakor pa tisto, kar bi bilo v skladu z nekim idealom, načelom.

Realpolitik – nemški izraz za politični realizem. Mednarodna politika, ki temelji predvsem na upoštevanju danih okoliščin in dejavnikov, ne pa na ideologiji ali moralnih in etičnih načelih.

Rebuff – odločno in grobo zavrnuti.

Recall – začasni ali trajni umik diplomatske misije, ki pa ni nujno vezan na prekinitev diplomatskih odnosov. Lahko gre za varčevanje, preusmeritev pozornosti na neko drugo območje itd. Začasni ali trajni umik vodje diplomatske misije. Z začasnim umikom, pozivom na posvetovanja se pogosto izraža nezadovoljstvo zaradi določenega dejanja države sprejemnice. Srbija je leta 2008 umaknila svojega veleposlanika v Republiki Sloveniji po tem, ko je ta priznala Kosovo. Trajni umik vodje predstavnštva pa običajno pomeni normalni iztek njegovega mandata. Glej tudi *Consultations*.

Receiving line – ob sprejemu, na primer na veleposlaništvu, vrsta oseb z veleposlanikom in njegovo soprogo na njenem začetku, ki pozdravlja prihajajoče goste. V vrsti so lahko predvsem ob večjih in pomembnejših sprejemih (državni praznik) tudi drugi diplomati višjega ranga. Veleposlanik se običajno umakne pol ure po začetku sprejema, lahko pa ostane tudi dlje; pri tem ne samo pozdravlja zapoznele goste, ampak se tudi poslavlja od prvih odhajajočih.

Receiving state – država sprejemnica, ki sprejme diplomatsko misijo. Uporablja se tudi izraz *host state*.

Reception – Formalna dobrodošlica, ki jo izkaže država sprejemnica novemu vodji misije države odpošiljateljice. Še pogostejša pa je raba v pomenu sprejema, ki ga ob različnih priložnostih pripravi vodja diplomatske misije.

Reciprocity, principle of – načelo vzajemnosti je eno od temeljnih načel v odnosih med državami. Enako kakor ena država ravna z drugo, naj bi ta ravnala z njo. To naj ne bi veljalo glede spoštovanja mednarodnega humanitarnega prava in človekovih pravic. Načelo vzajemnosti se nanaša tudi na obravnavo oziroma delo diplomatov. Ljudska republika Kitajska je na primer dolgo oteževala delo ameriških diplomatov (ovirala njihove stike s kitajskimi ustanovami – lokalnimi oblastmi, univerzami in državljanji ter organizacijo kulturnih dogodkov izven veleposlaništva oziroma konzulatov), medtem ko njeni diplomati takšnih ovir v ZDA niso bili deležni, dokler ZDA niso uvedle vzajemnosti. Velja dodati, da Kitajska še vedno oziroma čedalje bolj ovira neposredno komuniciranje tujih diplomatov z njeno javnostjo, na primer preko družabnih omrežij. *Twitter* in *Facebook* sta prepovedana, kitajska *WeChat* in *Weibo* pa pod strogim državnim nadzorom (nezaželjena sporočila se izbrišejo). Za kitajske diplomate v tujini tovrstnih ovir zaenkrat ni.

Reckless – nepremišljen, lahkomiseln.

Reclame – polno ime, naziv in naslov naslovljenca nekega pisanja, pisma na njegovi prvi strani spodaj ali zgoraj.

Recognition – priznanje nekega stanja s strani države z namenom priznanja pravnih posledic tega stanja.

Recognition of a government – priznanje nove tuje vlade (ko ta pride na oblast na neobičajen – neustaven način in ima učinkovit nadzor nad državo) se iz praktičnih razlogov skorajda ne izvaja več ali zelo redko.

Recognition of a state – do priznanja ene države s strani druge pride bodisi izrecno, nedvoumno bodisi posredno. S pravnega vidika naj bi do njega prišlo, ko so za to izpolnjeni določeni pogoji, opredeljeni v Konvenciji iz Montevidea iz leta 1933 (definirano ozemlje s stalnim prebivalstvom, vlado in sposobnostjo vstopanja v odnose z drugimi državami – suverenost). V bistvu pa je priznanje, do katerega država sicer ne uživa neodtujljive pravice, običajno enostransko politično dejanje in izraža pripravljenost ene države, da z drugo, novo državo vzdržuje normalne diplomatske odnose. Je torej pogoj za njihovo vzpostavitev. Priznanja države ni mogoče preklicati. Glej tudi *De facto recognition* in *De jure recognition* ter Mednarodno priznanje Republike Slovenije.

Recommendation – priporočilo, na primer veleposlaništva, kako ukrepati v neki zadevi.

Reconnaissance – izvidništvo, na primer z letali, sateliti.

Record – zapis.

Record writers – osebje sekretariata konference, ki pripravlja zapis oziroma povzetek konference.

Recorded vote – ko se v poročilu o glasovanju navede, kako je glasovala posamezna delegacija.

Recredential/Lettre de récréance – pismo vodje države sprejemnice vodji države pošiljateljice po tem, ko je dobil odpoklicna pisma za njegovega veleposlanika. Pismo je vljudnostno in se v njem običajno pohvali tedaj že nekdanjega veleposlanika.

Redaction – zatemnitev občutljivih delov zaupnega besedila pred javno objavo.

Red Cross Conventions – glej Geneva Conventions.

Red Cross, Red Crescent, Red Crystal – rdeči križ, rdeči polmesec, rdeči kristal na beli podlagi so splošno sprejeti zaščitni znaki za označitev sanitetnega (in tudi verskega) osebja ter sanitetnih enot in prevozov. Uporabljajo se tudi za označitev

nacionalnih društev Rdečega križa oziroma Rdečega polmeseca in mednarodnih organizacij Rdečega križa.

Red line – kadar ena stran, običajno vlada ali država, izjavi drugi, da jo bo v primeru storitve nekega dejanja, tj. prekoračitve rdeče črte, doletela določena posledica. Znana je izjava predsednika ZDA Obame iz leta 2013, namenjena predsedniku Sirije Asadu, da bodo ZDA v primeru uporabe kemičnega orožja vojaško posredovale (Asad je črto prekoračil, predsednik Obama pa grožnje ni uresničil. Posledice so bile hude. Glej tudi Bluffing. Tudi drugi izraz za *fall-back position*.

Red memo – ukor, opozorilo, ki ga diplomatu pošlje njegovo ministrstvo za zunanje zadeve.

Referendum – glej Plebiscite.

Refugee – oseba, ki se je glede na konvencijo o beguncih iz leta 1951 zaradi utemeljenega strahu pred preganjanjem zaradi rasne, verske, narodne pripadnosti ali pripadnosti neki družbeni skupini ali političnega prepričanja zatekla v tujino.

Regime – v pomenu političnega režima upravljanje države, upravljavske, oblastne strukture neke države.

Regime change – nadomestitev ene vlade, ene administracije z drugo z zunanjim posredovanjem, pritiskom, vojaško silo. Mogoče so seveda tudi notranje nasilne spremembe z revolucijo, državnim udarom itd.

Regional Comprehensive Economic Partnership (RCEP) – celovito regionalno gospodarsko partnerstvo je prostotrgovinski sporazum držav vzhodne Azije in Pacifika s Kitajsko na čelu. Slednja v odsotnosti ZDA želi določati trgovinska pravila regije. Ustanovljeno je bilo leta 2020 in začelo veljati leta 2022.

Regional diplomacy – večstranska diplomacija držav na določenem geografskem območju, na primer Zahodnem Balkanu, Karibih.

Regional hegemony – kadar ima močna država vpliv na sosednje države, na primer Južna Afrika na jugu afriške celine. Odnosi med njimi so podobni kakor odnosi svetovnega hegemonu z drugimi državami v mednarodnem sistemu.

Regional organization – mednarodna organizacija, ki včlanjuje le države z nekega območja, na primer Svet Evrope, Afriška unija ali Liga arabskih držav.

Registration (of delegates) – pred vsako konferenco se morajo delegati pri njenem sekretariatu ustrezno prijaviti ter izkazati z ustreznimi dokumenti in pooblastili. Izdana prepustnica, *pass*, jim omogoča udeležbo na konferenčnih zasedanjih oziroma dostop do njih.

Registry – oddelek na ministrstvu za zunanje zadeve ali na diplomatski misiji, kjer se pošta in dokumenti vpisujejo v register in klasificirajo, na primer register Stalne misije Republike Slovenije pri Natu.

Regulation – uredba, predpis EU, ki za razliko od direktive (*directive*) države članice zavezuje neposredno in takoj (*direct effect*).

Regulations of Vienna (1815) – pravila, sprejeta na dunajskem kongresu leta 1815, pomembna za razvoj diplomatskega prava, še posebej glede razredov vodij diplomatskih misij in prednostni red v okviru posameznega razreda.

Regulatory (technical) organizations – mednarodne organizacije, ki so bile ustanovljene z namenom, da se med državami doseže določena stopnja sodelovanja na določenem področju, ki sicer ostaja v pristojnosti posameznih držav, na primer Mednarodna poštna zveza, Mednarodna zveza za telekomunikacije, Svetovna meteorološka organizacija itd.

Rein – imeti na vajetih, pod nadzorom.

Rejection – zavrnitev predloga. Zavrnitev diplomatske note zaradi žaljive vsebine.

Relentless – nenehen.

RELEX (Relations extérieures) – delovna skupina Sveta EU na ravni svetovalcev, ki v zvezi s skupno zunanjo in varnostno politiko EU obravnava pravna, finančna in institucionalna vprašanja (sankcije, krizne operacije, neproliferacija itd.).

Religious diplomacy – z njo je običajno mišljena posredniška vloga Vatikana, na primer pri reševanju ozemelskega spora med Argentino in Čilom ali pri ponovni vzpostavitvi diplomatskih odnosov med Kubo in ZDA. K akterjem te nekonvencionalne diplomacije bi lahko prišteli še kvekerje ali katoliško organizacijo Community of Saint Egidio.

Remittance – denarno nakazilo osebi v drugem kraju, na primer izseljenca sorodnikom v domovini.

Rendezvous – srečanje ob dogovorjenem času na dogovorjenem mestu.

Rendez-vous clause – določba v sporazumu, ki voditeljem EU omogoča, da razpravo o nekem vprašanju, o katerem se ne morejo dogovoriti, opravijo pozneje.

Reparations – odškodnina za protipravno dejanje države oziroma njenih organov. Reparacija je lahko poleg plačila odškodnine drugi državi tudi v obliki restitucije ali drugega primernega načina.

Repatriation – repatriacija, vrnitev (načeloma prostovoljna) iz tujine domov osebe oziroma državljana ali stvari, na primer vojnih ujetnikov in civilnih internirancev ali predmeta kulturne dediščine. Po Zakonu o odnosih Republike Slovenije s Slovenci zunaj meja pa gre za priseljevanje Slovencev v domovino, ki ga organizira in financira Republika Slovenija. V letu 2020 se je nekaj deset slovenskih izseljencev iz Venezuele (in pred leti iz Argentine) vrnilo v Slovenijo. V času izbruha nove koronavirusne bolezni pa se je v organizaciji ali ob pomoči ministrstva za zunanje zadeve v domovino vrnilo okoli tisoč naših državljanov.

Reporting – ena od nalog diplomatske misije, na primer poročanje (objektivno) o politiki, razmerah v državi sprejemnici.

Representation – predstavljati nekoga in govoriti v njegovem imenu, ena od temeljnih nalog vodje diplomatske misije. Tudi sinonim za diplomacijo. Predstavništvo, na primer predstavništvo Evropske komisije (EU) v vsaki državi članici.

Representations – dokaj mil protest diplomatskega predstavnika v ministrstvu za zunanje zadeve. Skupni izraz za diplomatska in konzularna predstavništva.

Representative – splošni izraz za vodjo diplomatske misije, predstavnika generalnega sekretarja OZN v njegovih prizadevanjih na področju miru in varnosti, pa tudi za predstavnike držav ali drugih organizacij, ki se udeležujejo neke konference.

Representative office – predstavniški urad (urad za zvezo) ene države pri drugi ob odsotnosti polnih diplomatskih odnosov oziroma formalnega priznanja tuje vlade oziroma države. V bistvu je to neformalno veleposlaništvo, na primer Urad Republike Slovenije v Palestini (pred uradnim priznanjem Palestine s strani Slovenije). Predstavniški urad lahko pomeni tudi predstavništvo Slovenije (takrat še nepriznane države) pri vodstvu Opazovalne misije EU, ki je poleti 1991 nadzirala prekinitev ognja med jugoslovansko vojsko in slovensko teritorialno obrambo. Sedež je imela v Zagrebu. Vodja slovenskega predstavniškega urada (prvega predstavništva samostojne Slovenije) je bil Zvone Dragan.

Reprisals (Représailles) – represalije. Dejanje (predvsem v preteklosti), ki je samo po sebi nezakonito, ki pa naj bi bilo vendarle dopustno kot odgovor na nezakonito

dejanje druge države. Po zdaj veljavnem mednarodnem pravu so represalije proti ranjencem, bolnikom, brodolomcem, medicinskemu in verskemu osebju ter civilistom prepovedane.

Republic – država, katere vodjo izvolijo državljani ali predstavniško telo, na primer parlament.

Republiški komite za mednarodno sodelovanje – kot Republiški sekretariat za mednarodno sodelovanje Socialistične republike Slovenije je bil ustanovljen leta 1974 (ko je zvezna ustava opredelila vlogo republik na področju mednarodnih odnosov) in nato leta 1980 preimenovan v komite. Imel je zelo omejene »republiške« pristojnosti, saj je bila zunanja politika v pristojnosti federacije. Ukvarjal se je v glavnem z regionalnimi povezavami, kakršna je bila delovna skupnost Alpe-Jadran. Bil je aktiven tudi glede čezmejnih kulturnih in gospodarskih odnosov ter znanstveno-tehničnega sodelovanja SRS s tujino ter v zvezi s slovensko skupnostjo v zamejstvu in z zadevami zdomcev in izseljencev. S svojimi nekaj deset zaposlenimi je bil nekakšen zametek Ministrstva za zunanje zadeve Republike Slovenije. Nazadnje ga je vodil dr. Dimitrij Rupel, pozneje prvi slovenski zunanji minister.

Reservation – rezerva, pridržek je pisna izjava države pogodbenice večstranske ali mnogostranske mednarodne pogodbe, dana ob podpisu in (ali) ratifikaciji, da neka določba mednarodne pogodbe zanj ne velja. Druge članice mednarodne pogodbe se s tem lahko strinjajo, lahko pa že mednarodna pogodba vsebuje določbe o tem, na katere določbe so mogoči pridržki (dovoljeni ali dopustni pridržki). Mednarodna pogodba lahko tudi določa, da pridržki niso mogoči oziroma da lahko druge države pogodbenice ugovarjajo pridržkom (*objection to reservation*), če so ti presplošni ali v nasprotju s cilji in namenom mednarodne pogodbe (nedovoljeni ali nedopustni pridržki). Dopuščanje pridržkov omogoča čim širše članstvo v večstranski pogodbi, škoduje pa seveda njeni enotni uporabi. V zadnjih letih nastajajo še t. i. razlagalne izjave, s katerimi države izrazijo svoje razumevanje oziroma razlago posamezne določbe mednarodne pogodbe. Načeloma take izjave nimajo pravnega učinka oziroma učinka pridržka, čeprav v praksi glede tega prihaja do nejasnosti.

Reshoring – nasprotje *offshoringu*. Vrnitev proizvodnje domov (v državo matičnega podjetja) ali bližje domu ter skrajšanje dobavnih verig. Te naj bi s tem postale zanesljivejše oziroma odpornejše. Začetki tovrstnega procesa segajo v čas covid-19. Ni pa to bil edini razlog. Omeniti velja še podnebne spremembe, vojno v Ukrajini, tekmovanje med velikimi silami. Uporabljajo se tudi izrazi *onshoring*, *inshoring*, *backshoring* in *nearshoring*. Če gre za umik dobavnih verig z območja geostrateških nasprotnikov v prijateljske države, pa govorimo o *friend-shoring*. Glej tudi Deglobalization.

Residence, ambassador's – dom vodje diplomatske misije, ki je ločen od *chancery* oziroma *embassy, embassy office*. Lahko je hotelska soba ali vila. Uživa enako zaščito kakor prostori diplomatske misije.

Resident – vodja izpostave obveščevalne službe v okviru diplomatske misije, na primer *CIA resident in Athens*.

Resident custodian – član lokalno zaposlenega osebja, ki v primeru prekinitve diplomatskih odnosov v državi sprejemnici skrbi za stavbe zaprte diplomatske misije države pošiljateljice.

Resident mission – diplomatska misija, katere vodja biva v državi sprejemnici. Teoretično bi bilo mogoče, da vodja takšne misije biva v tretji državi in deluje od tam in da tekoče posle misije opravlja odpravnik poslov.

Resident representative/Representative – oseba v rangu veleposlanika, ki jo mednarodna organizacija akreditira pri neki državi.

Resistance movements – izraz za odporiška gibanja, ki so med drugo svetovno vojno v Evropi vodila dejavnosti proti okupacijskim silam. K njim prištevamo tudi partizansko gibanje na območju nekdanje Jugoslavije. Njegovim pripadnikom se do sklenitve sporazuma z mednarodno priznано jugoslovansko kraljevo vlado leta 1944 ni priznaval status bojevnika. Nekaj podobnega so osvobodilna gibanja (*liberation movements*) v procesu dekolonizacije. Borila so se proti kolonialni nadvladi in za uresničenje pravice do samoodločbe. Danes jih zaradi dokončanja procesa dekolonizacije skoraj ni več. Pripadnikom odporiških gibanj je zdaj priznan status bojevnikov, če jih je mogoče razlikovati od civilistov. Boj osvobodilnih gibanj pa se je štel za mednarodni oboroženi spopad. Glej tudi *Guerrilla war*.

Res nullius – glej *Terra nullius*.

Resolution – rešitev zadeve, težave. Običajna oblika, v kateri OZN ter druge mednarodne organizacije in konference izrazijo svoje odločitve. Večinoma so pravno nezavezujoče in so le priporočila. Med njimi so tudi pravno zavezujoče, na primer resolucija Varnostnega sveta OZN po VII. poglavju Ustanovne listine OZN. Običajno imajo predpisano obliko in so sestavljene iz uvoda – preambule, kjer je zajeto tudi ozadje odločitve, in izvedbenih členov.

Resolve – rešiti, najti rešitev.

Respectful – spoštljiv, *respectful silence*; spoštljiva tišina.

Response – odgovor.

Responsibility to protect (R2P) – odgovornost zaščititi. Doktrina, po kateri je primarna odgovornost vsake države, da na svojem ozemlju štiti prebivalstvo pred genocidom, vojnimi hudodelstvi (zločini), etničnim čiščenjem in hudodelstvi (zločini) zoper človečnost. Mednarodna skupnost ji mora pri tem pomagati. Če država prebivalstva ni sposobna zaščititi ali če celo sama spodbuja omenjeno množično nasilje, je odgovornost mednarodne skupnosti, da posreduje. Sprva na miroljuben način in v skrajnem primeru tudi z uporabo sile (z odločitvijo Varnostnega sveta OZN). Doktrina je bila v Generalni skupščini OZN formalno sprejeta leta 2005. K temu je pripomogel tudi Roman Kirn, takratni stalni predstavnik Republike Slovenije v OZN. Deloval je kot posrednik delovne skupine. Leto pozneje je doktrino potrdil tudi varnostni svet. Razlog za njeno oblikovanje je bil genocid v Ruandi leta 1994. V stotih dneh je bilo ubitih 800 tisoč ljudi. Zadnja leta je o tej doktrini vse manj slišati oziroma se v praksi skoraj ne uresničuje (zaradi nesoglasij v Varnostnem svetu OZN). To dokazuje na primer trpljenje prebivalstva v Siriji in Jemnu. Slovenija je spoštovanje doktrine ves čas aktivno podpirala. Bila naj bi tudi ena od prednostnih nalog slovenske zunanje politike.

Restoration – vrniti nekaj prvotnemu lastniku, na prvotno mesto, v prvotno stanje, na primer vrnitev umetniških del, ki so jih Italijani leta 1940 pred bližajočo vojno iz istrskih cerkva in muzejev umaknili v notranjost Italije (in nikoli vrnili). Tudi ponovna vrnitev nekega režima na oblast.

Restrain – zadržati, omejiti, preprečiti, na primer sporazum Siriji ni preprečil uporabe kemičnega orožja.

Restraint agreement – sporazum, po katerem se ena država na primer zaveže, da bo omejila izvoz v drugo državo, ta pa, da tega izvoza ne bo omejevala.

Restricted document – dokument, ki naj se ne razkrije javnosti. Običajno najnižja stopnja zaupnosti dokumenta. V sistemu OZN je označen kot *R document*.

Rétorsion – zakonita povračilna dejanja.

Retreat – sproščujoč kraj, stran od kraja običajnih zasedanj, kjer se srečajo le vodje držav ali vlad, ministri ali vodje diplomatskih misij, ki naj bi jim omogočil miren razmislek o neki stvari, na primer *retreat* ministrov za zunanje zadeve držav članic EU ali vodij stalnih predstavništev držav, članic Nata.

Reveal – razkriti.

Reverse Clausewitz – obrnjeni Clausewitz. Znana je izjava pruskega generala Karla von Clausewitza, da je vojna nadaljevanje politike z drugimi sredstvi. S silo namreč potem, ko politični proces, pogajanja in druga miroljubna sredstva niso prinesli želenih rezultatov. V ruski invaziji na Ukrajino naj bi se zgodilo nasprotno. Potem ko na bojnem polju ruskemu predsedniku ni šlo najbolje, se je zatekel h kvazi referendumom, ki naj bi mu omogočili, da Rusiji priključi štiri ukrajinske pokrajine, čeprav jih v celoti vojaško in politično niti še ni popolnoma obvladoval. V prihodnje naj bi se nadnje razširil ruski jedrski dežnik. Vojno je tako vodil z drugimi sredstvi, tj. s politiko.

Review meeting – občasna srečanja z namenom, da se preuči izvajanje nekega mednarodnega sporazuma (tudi z namenom, da se po potrebi ustrezno dopolni), na primer *Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT)*; Pregledna konferenca izvajanja določil Pogodbe o neširjenju jedrskega orožja.

Revision/revised text – s strani avtorjev osnovnega besedila dokumenta dopolnjena različica.

Revolutionary states – države, ki nastajajo med (nasilnimi) revolucijami (francoska, ruska, kubanska, iranska itd.) in ki zavračajo takrat prevladujoča mednarodna pravila.

RIC – Rusija, Indija in Kitajska.

Right of rebuttal/reply – postopkovno pravilo številnih konferenc, da se državi, ki to zahteva, da besedo, da se na kratko odzove (*statement of explanation*) na izjavo druge delegacije. Običajno, ker meni, da druga država bodisi ni razumela njenega stališča, bodisi ga je popačila. Podobno, če meni, da ji izjave druge škodijo.

Right of transit – diplomatom in njihovim družinam naj bi se na legalni, urejeni poti na diplomatsko misijo v tujini in z nje čez ozemlje tretje države omogočil neovirani prehod in pri tem zagotovile določene imunitete.

Right shoring – proizvodnja na lokaciji, ki je najboljša rešitev glede na stroške, učinkovitost in zanesljivost. Za razliko od offshoringa se velik del proizvodnje zadrži doma, na sedežu matičnega podjetja, del pa prenese na bližnje prijateljske države. Uporabljajo se krajše, zanesljivejše dobavne verige. Glej tudi Reshoring.

R2HE (Right to a Healthy Environment) – pravica do zdravega okolja. Generalna skupščina OZN je 28. julija 2022 sprejela resolucijo, s katero je prepoznala univerzalno človekovo pravico do zdravega in vzdržnega okolja. Slovenija je bila poleg Kostarike, Maldivov, Maroka in Švice v skupini jedrnih držav, ki so si za omenjeno

pravico na svetovni ravni in za povezovanje življenjskega okolja s pravico do zdravega, čistega in trajnostnega okolja še posebej prizadevale.

Rimski sporazum – Italija in Jugoslavija sta ga sklenili leta 1983 v Rimu. Z njim sta dokončno uredili vzajemne obveznosti, ki izhajajo iz 4. člena Osimske pogodbe (odškodnina za nacionalizirano premoženje optantov/ezulov v nekdanji coni B). Slovenija ga je nasledila julija 1992.

Riots – nemire je treba razlikovati od oboroženih spopadov in državljanske vojne. Intenziteta uporabe sile je med drugim precej manjša. V primeru notranjih nemirov, napetosti, posameznih nasilnih dejanj in podobnih dejanj se ne glede na uporabo večjih policijskih sil ali celo vojske mednarodno humanitarno pravo ne uporablja. Uporabljajo se notranjepravni predpisi o vzdrževanju reda in miru. Pri tem so ob razglasitvi izrednega stanja lahko nekatere pravice suspendirane. Minimalni standardi človekovih pravic in humanitarnih načel, ki naj bi jih vedno in tudi v takšnih primerih upoštevali, so navedeni v *Turku Declaration* (Deklaracija iz Turkuja) iz leta 1990. Glej tudi *Armed conflict, Civil war, Insurgency*.

Ripe moment – pravi trenutek, čas v nekem sporu, ko so se stranke najbolj pripravljene dogovoriti o njegovi rešitvi. Čas, ko se spleča začeti pogajanja ali jih pospešiti. Na primer pogajanja o rešitvi vprašanja glede imena makedonske države v času predsednika vlade Zaeva in njegovega grškega pendanta Ciprasa.

Rival – tekmeč, ki naj bi ga premagali, prekosili.

Rogatory letter – pisno zaprosilo pravosodnih oblasti ene države, da pravosodne oblasti druge države v njihovem imenu pridobijo dokaze ali vročijo sodne dokumente.

Rogue state – država, ki ne spoštuje mednarodnega prava, pravil igre v mednarodni skupnosti in ki ogroža druge.

Rollback – določba v sporazumu, s katero se stranke zavežejo, da bodo odpravile vse, kar je v nasprotju z njim.

Roll-call voting – način individualnega glasovanja v nekaterih mednarodnih organizacijah in na konferencah, pri katerem se kličejo imena držav po seznamu, njihov predstavnik pa se opredeli z za, proti ali vzdržan. Zdaj ga je marsikje zamenjalo elektronsko glasovanje.

Rostrum – govornica, s katere se nagovorijo zbrani.

Rotating chairmanship or presidency – avtomatizem zasedanja položaja predsedujočega organu v določenih intervalih, na primer predsednik Varnostnega sveta OZN se ob upoštevanju abecednega reda držav članic menja vsak mesec. Po vzpostavljenem avtomatizmu se v EU vsakih šest mesecev zamenja predsedujoča država.

Round (of negotiations) – niz pogajalskih sej. Seja traja nekaj ur, celotni krog pogajanj pa lahko tudi nekaj tednov, mesecev ali celo let.

Round-table conference – konferenca, na kateri naj bi imeli vsi udeleženci enak status. Zato sedijo za okroglo mizo.

Roving ambassador – posebni odposlanec, veleposlanik, ki obišče več držav. V preteklosti je imel nalogo, da obrazloži politiko nove vlade. Danes je to običajno diplomat velike sile, ki si prizadeva za rešitev določenega regionalnega spora. Potujoči veleposlaniki so praviloma starejše in izkušene osebe. Uporablja se tudi *izraz ambassador-at-large*.

RSVP (Répondez s'il vous plaît) – zaprosilo, da se odgovori na vabilo, potrdi udeležbo. V primeru *RSVP regrets only*, se odgovor pričakuje le v primeru neudeležbe.

Rule of law – vladavina prava, eno od temeljnih načel liberalne demokratične ureditve. Preprečevala naj bi zlorabo, samovoljo oblasti. Določa, da so vsi v družbi pred zakonom enaki. Nihče ni nad njim. Po tem, ko je bila pravna norma sprejeta in objavljena na predpisani način, zavezuje vse in uveljavljati jo je mogoče pred sodišči. Nekdo je lahko kaznovan ali nosi določene posledice le, če jo je prekršil. Avtor izraza, ki se je uveljavil predvsem v anglosaksonskem svetu, je profesor A. V. Dicey. V evropskem kontinentalnem pravu je ustreznica zanj koncept pravne države. Načelo vladavine prava vsebujejo Splošna deklaracija o človekovih pravicah iz leta 1948, Evropska konvencija o človekovih pravicah iz leta 1950 in tudi Pogodba o Evropski uniji iz leta 1992.

Rules-based international order – mednarodni red, v katerem naj bi se vse države ravnale po vnaprej dogovorjenih pravilih. Ta se s časom spreminjajo oziroma dopolnjujejo. To so danes mednarodno pravo, mednarodne institucije, različni regionalni varnostni dogovori, tržno usmerjene demokracije, mednarodni (prosto)trgovinski sporazumi, dogovori o ravnanju na področju migracij itd. Doslej je ta red temeljil na pravilih in vrednotah, ki so jih uveljavile (hegemon) ZDA in zahodne države po drugi svetovni vojni. Je pravzaprav drugo ime za liberalni mednarodni red (uporabljajo se tudi imena, kakor so *US-led global order*, *multilateral order*, *democratic world order*). Velja pa dodati, da teh pravil tudi ZDA niso vedno spoštovale (na primer vojaško posredovanje brez odobritve Varnostnega sveta OZN). Administracija predsednika ZDA Donalda Trumpa za razliko od njegovih republikanskih in demokratičnih

predhodnikov pa je v njem vse pogostejše videla oviro pri uresničevanju svojih interesov. Današnji *rules-based international order* se tako spoprijema tako z notranjimi kakor tudi zunanji izzivi. Največje nevarnosti vsekakor prihajajo od vse bolj oblastne in samozavestne Kitajske in revanšistične Rusije. Dajeta vtis, da bi ga želeli nadomestiti z lastnim modelom. Sistem, postavljen v 20. stoletju, je vsekakor treba prilagoditi razmeram v 21. stoletju in hkrati obdržati demokratične pridobitve. Glej tudi Liberal international order.

Rules of engagement – pravila delovanja. Navodila oboroženim silam v zvezi z neko operacijo. Nanašajo se še posebej na to, kdaj, kje, kako, zoper koga, s kakšnimi omejitvami je mogoče uporabiti vojaško silo. V primeru mirovnih operacij temeljijo na resolucijah Varnostnega sveta OZN in praviloma upoštevajo omejitve, ki jih določa mednarodno humanitarno pravo.

Rules of procedure – postopkovna pravila o delu in odločanju nekega organa, ki jih praviloma sprejme ta organ, na primer *Provisional Rules of Procedure of UN Security Council*. Nanašajo se na plenum in odbore, ne pa na neformalne skupine.

Rupel, Dimitrij (1946) – politik, diplomat, pisatelj, prvi zunanji minister Republike Slovenije, zelo zaslužen za njeno osamosvojitve in mednarodno priznanje. Kot znan atlanticist je imel eno ključnih vlog pri slovenskem vključevanju v Nato. Dolžnosti zunanjega ministra je opravljal v več vladah: Lojzeta Peterleta (1990–1992), Janeza Drnovška (1992–1993 in 2000), Toneta Ropa (2000–2002) in Janeza Janše (2004–2008). Leta 2005 je bil predsedujoči Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE), v prvi polovici leta 2008 pa je predsedoval Svetu za splošne zadeve in zunanje odnose (GAERC) Evropske unije. Bil je tudi veleposlanik v ZDA in župan Ljubljane. Avtor več deset leposlovnih, družboslovnih del in knjig o mednarodnih vprašanjih ter številnih razprav v zbornikih in člankov v slovenskih in tujih publikacijah. Osebno doživljanje slovenske pomladi je opisal v knjigi *Skrivnost države* (1992). V novejšem času je med drugim poleg podrobnega poročila o slovenskem predsedovanju Svetu EU (Slovensko predsedovanje v ognju lastnih sil, 2009) objavil obsežen prikaz slovenske diplomacije (Slovenija na svetovnem prizorišču, 2011) in analizo slovenskega narodnega gibanja od majniške deklaracije leta 1917 do osamosvojitve in tranzicije (Negotovo življenje 176. članice OZN, 2013). Leta 2017 sta izšli *Zadnjih sto let* (kratka zgodovina od jugoexita in sloexita do katalexita) ter *Železo in žamet ali od kulture do države* (slovenska državnost in Evropska unija po koncu hladne vojne).

Rush handling fee – doplačilo, da se neka konzularna storitev opravi hitreje kakor v običajnem roku.

Ruska kapelica – pod Vršičem so jo leta 1916 med prvo svetovno vojno postavili ruski vojni ujetniki v spomin svojim rojakom, ki jih je pri gradnji ceste zasul snežni plaz. Urejanje in vzdrževanje kapelice so pozneje prevzeli krajanji Kranjske Gore. Zadnja desetletja se spominske slovesnosti v juliju, ki so prerasle v izražanje slovensko-ruskega prijateljstva, udeležujejo visoki predstavniki Slovenije in Rusije (leta 2016 predsednik Putin) in ruske pravoslavne cerkve. Razen kapelice je v zadnjih letih v raznih krajih Slovenije nastalo še več drugih obeležij, s katerimi skuša Rusija povečati svojo prisotnost v Sloveniji.

Ruskij mir – ruski svet, geopolitični koncept in ekspanzionistična ideologija (nekoliko podobna Lebensraum³⁷ nemških nacistov). Ruski svet naj bi zajemal ozemlja, ki jih naseljujejo Rusi (ali rusko govoreči), kjer so prisotni ruski jezik, ruska kultura ter ruski način razmišljanja in življenja. Šlo naj bi za nekakšen skupni civilizacijski prostor. Poleg Ruske federacije naj bi vključeval še ozemlja nekaterih sosednjih držav. Koncept se je izoblikoval v letih 1995–2000. Leta 2022 je ruski predsednik Putin formalno odobril zunanjepolitično doktrino ruski svet. V njej je med drugim rečeno, »da mora Rusija varovati, ohranjati in razvijati tradicije in ideale ruskega sveta ter zato podpirati v tujini živeče rojake.« Korenine koncepta segajo v čas ruskega carstva. Pod navidezno duhovno vsebino se je skrivalo njegovo imperialistično bistvo. Koncept oziroma doktrina sta tako podlaga tudi za agresijo Ruske federacije na Gruzijo (2008) in Ukrajino (2014, 2022) in za priključitev ukrajinskega polotoka Krim ter štirih ukrajinskih vzhodnih regij Ruski federaciji. Koncept ruskega sveta je torej podlaga Putinovega režima, da obnovi Rusijo v mejah Sovjetske zveze ali celo ruskega carstva. Hkrati ne priznava samoodločbe nekaterih drugih narodov (na primer ukrajinskega).

Podobno ruskemu vzoru so razmišljali skrajneži v Srbiji in se zavzemali za »osvoboditev« srbskega sveta, torej delov sosednjih držav, kjer živi srbska manjšina, in to z rusko pomočjo. V devetdesetih letih prejšnjega stoletja in razpada SFR Jugoslavije je to neuspešno poskušal srbski komunistični diktator Slobodan Milošević.

Ruthless – brez usmiljenja.

Rybař, Otokar – pravnik in diplomat Kraljevine Jugoslavije. Izvedenec na mirovni konferenci v Parizu (1919), poslanik in pooblaščen minister v Bruslju, Tirani, Carigradu in Leningradu. Vodil je tudi pravni oddelek na zunanjem ministrstvu.

Rybař, Vladimir (1894–1946) (sin zgoraj navedenega Otokarja Rybařja) – poklicni diplomat, ki je opravljal številne funkcije, med drugim je bil pomočnik ministra, odpravnik poslov v Londonu in poslanik na Norveškem. Vodil je tudi jugoslovansko delegacijo na gospodarski konferenci v Bretton Woodsu.

37 Življenjski prostor.

S

Sabotage diplomacy – po mnenju Irana delovanje ZDA, s katerim so te iranski strani pripisovale sabotažna dejanja v Perzijskem zalivu. Po enostranskem ameriškem umiku iz iranskega jedrskega dogovora naj bi ZDA s tem izvajale pritisk na Iran in iskale povod za vojaški odgovor ter ga tako skušale prisiliti k ponovnim pogajanjem in nadaljnemu popuščanju tako glede njegovega jedrskega programa kakor njegove politike v regiji. Po mnenju nekaterih drugih pa je bil za omenjenimi dejanji kar Iran sam in z njimi izvajal pritisk na tiste, ki so se upirali njegovi hegemonistični politiki v regiji.

Safeguards – zaščitni ukrepi, na primer v Mednarodni agenciji za atomsko energijo, s katerimi naj bi se preprečila uporaba miroljubnih jedrskih programov v vojaške namene.

Safe room – v preteklosti je imela več pomenov, danes večinoma pomeni le še tiho sobo. To je prostor v diplomatski misiji, kjer je onemogočeno prisluškovanje. Lahko pa pomeni tudi posebej utrjeni del diplomatske misije, kamor se lahko osebe umakne v primeru terorističnega napada, vpada demonstrantov in podobno.

Salami tactics – pristop v pogajanjih za pridobitev več manjših koncesij, eno za drugo.

Salute – glej Gun salute.

Sanctions – raznovrstna sredstva, omejevalni ukrepi (politični, gospodarski, diplomatski, vojaški instrumenti moči države), s katerimi se skuša doseči spoštovanje mednarodnopravne zaveze druge države oziroma spremembo njene politike. Gre za pomembno orodje zunanje politike, ki se v danem primeru lahko izkaže za učinkovitejše od tradicionalnih diplomatskih pogajanj. Treba pa je dodati, da v večini primerov sankcije, če niso ozko usmerjene, ne delujejo. Imajo lahko tudi neželene humanitarne posledice. Včasih so lahko bolj kazni kakor prepričevanje. Sankcije lahko zoper državo izvaja ena ali več držav skupaj (kolektivne sankcije), na primer članice EU zoper Rusijo, zaradi njenega posredovanja v Ukrajini. Sankcije so za EU njen primarni *hard power* instrument. V okviru OZN sankcije (vključno z uporabo oborožene sile) v skladu z ustanovno listino sprejema varnostni svet, kadar gre za grožnjo mednarodnemu miru in varnosti ali za njegovo kršitev. Znane so sankcije OZN zoper Iran, Severno Korejo itd. Svetovna trgovinska organizacija odloča o sankcijah, kadar gre za nespoštovanje pravil mednarodne trgovine. Sankcije oziroma kazni naj bi bile sorazmerne.

San Francisco Conference – konferenca leta 1945, ko je bila ob obali Tihega oceana podpisana Ustanovna listina OZN. Veljati je začela 24. oktobra 1945, zato 24. oktober praznujemo kot dan OZN.

Sardonic – zelo prezirljiv, posmehljiv.

Satellite state – država, praviloma podrejena drugi državi (kakor satelit okoli močnega planeta) glede določene politike. Med hladno vojno so s tem izrazom označevali vzhodno- in srednjeevropske države, satelite Sovjetske zveze. Glej tudi Vassal state, Bloc, Brezhnev doctrine, Dependent state, Puppet state, Sphere of influence.

Satow, sir Ernest – britanski diplomat in avtor slovitega diplomatskega učbenika *Satow's Guide to Diplomatic Practice* z začetka prejšnjega stoletja (1917), ki pa je danes seveda precej zastarel. Pod njegovim imenom so po njegovi smrti različni avtorji pripravili več posodobljenih izdaj.

Sauf-Conduit – dokument, ki ga izdajo oblasti (lahko tudi vojne), da lahko njegov nosilec nemoteno potuje čez neko ozemlje.

Savoir-faire – sposobnost primernega ravnanja in izražanja ob vsaki priliki.

Scale of assessment – dogovorjena enačba za izračunavanje višine prispevka države članice v proračun mednarodne organizacije, običajno na podlagi bruto domačega proizvoda na prebivalca. Glej tudi Assessed contribution.

Scandinavia – območje severne Evrope, ki ga sestavljajo Danska, Norveška in Švedska.

Scene setter – oseba, ki uvede dogodek, pojasni okoliščine, v katerih bo potekal. Omeni dotedanja stališča udeležencev, njihove znane cilje oziroma pričakovanja. Na primer nastop koordinatorja ZDA za Afganistan pred mediji nekaj dni pred mednarodno konferenco o Afganistanu v Berlinu leta 2004.

Schadenfreude – škodoželjnost, zadovoljstvo ob nesreči drugega, na primer zadovoljstvo Rusije in Kitajske ob notranjepolitičnih težavah ZDA.

Schengen – sinonim za odpravo nadzora na notranjih mejah EU in za prosto gibanje po Evropi. Začetki segajo v leto 1985, ko je pet držav v luksemburškem mestecu Schengen podpisalo prvi sporazum. T. i. schengensko območje se je nato širilo in leta 2018 zajemalo večino držav EU (Slovenija je vanj vstopila 21. decembra 2007), razen Bolgarije, Cipra, Hrvaške, Irske, Romunije in Velike Britanije. So pa vanj vključene še Islandija, Lihtenštajn, Norveška in Švica. Ureditev je postala del zakonodajnega in institucionalnega okvira EU z Amsterdamsko pogodbo. Vendar po begunski krizi leta 2015 oziroma valovih beguncev in migrantov v Evropo z Bližnjega vzhoda ter iz Afrike in zaradi v zadnjih letih pogostih terorističnih napadov islamskih teroristov v evropskih mestih schengenski režim ne deluje v celoti. Nekatere članice so namreč

vzpostavile na svojih mejah (notranjih evropskih mejah) takšen ali drugačen nadzor (Podobno v času covid-19). V pripravi je vojaški – *military Schengen*, ki naj bi odpravil ovire za hiter premik vojaških sil, orožja in opreme (Nata in EU) na območju Evrope.

Schuman Declaration – deklaracija, imenovana po francoskem zunanjem ministru Robertu Schumanu. Ta je 9. maja 1950 (pet let po koncu uničujoče druge svetovne vojne) predlagal ustanovitev evropske skupnosti za premog in jeklo. Francija in Nemčija (in druge države zahodne Evrope) bi s tem združile proizvodnjo premoga in jekla. Vojna med njimi bi bila ne samo nesprejemljiva, ampak tudi materialno neizvedljiva. Začel se je proces združevanja Evrope in širjenja demokracije na stari celini. Pripomogel je tudi k propadu sovjetskega komunizma. Končal se je z oblikovanjem Evropske unije. Članice EU praznujejo 9. maj kot dan Evrope. Glej tudi European Union.

Science Diplomacy – pomen znanosti za mednarodne odnose in diplomacijo je vse večji. Le ob upoštevanju znanstvenih spoznanj je na primer v zvezi s podnebnimi spremembami mogoče sprejemati učinkovite odločitve. Z mednarodnim sodelovanjem in različnimi izmenjavami na znanstvenem področju se skuša ustvariti ozračje, ki dobro vpliva na uveljavljanje državnih interesov ali na reševanje mednarodnih težav. Prednjačenje neke države z znanstvenimi dosežki je lahko svojevrstna *soft power*. Na marsikaterem veleposlaništvu deluje svetovalec/ataše za znanstveno sodelovanje. Glej tudi Cultural diplomacy, Fulbright Program, GAFA, Forum slovanskih kultur, Soft power.

Screening – pregled, na primer varnostni na letališču; *security screening*, ki se mu diplomat (rentgenski pregled in telesna preiskava) običajno prostovoljno podredi, lahko pa ga tudi odkloni. Dodati pa je treba, da letalskemu prevozniku ni treba prepeljati potnika, ki je odklonil varnostni pregled.

Scrutineer – oseba (uradnik ali delegat), določena za štetje glasov ali nadzor štetja glasov pri tajnem glasovanju.

Seal – pečat, znak, ki je odtisnjen v vosku, uradni znak neke organizacije ali posameznika kot dokaz pristnosti, verodostojnosti listine ali podpisa. Pečat je lahko tudi dokaz nedotaknjenosti pisma, pošiljke. Pečati se na primer diplomatska pošta.

Seat – sedež, uradni položaj v organizaciji, na primer sedež v Varnostnem svetu OZN. Tudi mesto za mizo, rezervirano za državo ali posameznika.

Seating arrangements – vodje diplomatskih predstavništva se na uradnih in družabnih dogodbah v državi sprejemnici posedejo po pripravljenem prednostnem vrstnem

redu. Drugi diplomati se razvrstijo glede na svoj rang in čas, odkar delajo v državi sprejemnici. Za razpored za mizo se uporablja francoski izraz *placement* in je razviden na posebni manjši tabli pred jedilnico. V primeru neupoštevanja vrstnega reda in hude prizadetosti udeleženca ta skodelico za juho obrne narobe in tiho zapusti jedilnico. Na mednarodnih konferencah se države običajno posedejo na podlagi abecednega ali drugače dogovorjenega reda. Včasih so potrebne *ad hoc* rešitve v obliki okroglih miz, ločenih miz itd.

Secondary sanctions – s sekundarnimi sankcijami se skuša vplivati na tretjo stran, da ta ne posluje s sankcionirano državo. Če prepovedi ne upošteva, nima oziroma njena podjetja nimajo dostopa do trga države, ki je uvedla sankcije. ZDA so jih kot gospodarska supersila in nadzornica svetovnega finančnega sistema na primer uporabile pri izvajanju pritiska na Severno Korejo in Iran, da bi se odpovedala jedrski oborožitvi. Tehnično gledano tako primarne kakor tudi sekundarne sankcije delujejo enako. Obe vrsti sankcij uveljavlja država, ki jih je uvedla, pravno formalno v odnosu do lastnih subjektov. V primeru sekundarnih jim prepoveduje poslovanje s subjekti tretje strani, ki poslujejo s sankcionirano državo, na primer s kitajsko banko, ki posluje s Severno Korejo.

Secondment – začasna napotitev člana ene države ali organizacije na delo v drugo. Pogosto z namenom pridobivanja in izmenjave izkušenj. Plačuje ga še vedno prva organizacija. Znani so primeri začasnih napotitev na stroške države napotenega v mednarodne organizacije (Nato, EU), pa tudi na tuja ministrstva za zunanje zadeve. Takšno prakso pozna tudi slovensko ministrstvo za zunanje zadeve, čeprav je redka.

Secrecy – tajnost. Diplomatska dejavnost pogosto poteka stran od oči javnosti in je prav zaradi tega lahko tudi učinkovita. Težko si je zamišljati uspešna pogajanja, ki vsaj v določeni fazi ne bi potekala za zaprtimi vrati.

Secret agent – tajni agent, sodelavec obveščevalne službe, vohun.

Secretariat – izvršilni organ mednarodne organizacije, na primer OZN, ki ga sestavljajo funkcionarji, uradniki in administrativno osebje, ki je pristojen za njeno vodenje v skladu s statutom, programom in odločitvami. Za razliko od sekretariata mednarodne organizacije je sekretariat mednarodne konference začasen. Nudi administrativno in drugo podporo konferenci.

Secretary – ima več pomenov, od uradnika do diplomata določenega ranga ali celo ministra.

Secretary-general – Najvišji izvršilno-upravni funkcionar (uslužbenec) neke organizacije, na primer OZN.

Secretary of state – vodja *State Departmenta* v ZDA oziroma ameriški minister za zunanje zadeve, podobno v Veliki Britaniji.

Secret ballot/vote – volitve, pri katerih je glas posamezne delegacije skriven.

Secret diplomacy – tajna pogajanja, ko ni znana njihova vsebina in vsebina doseženih sporazumov oziroma ko ni znano, da ta sploh potekajo. Slovenci imamo s tajno diplomacijo zelo slabe izkušnje. »Zahvaljujoč« Londonskemu paktu oziroma skrivnemu dogovoru sil velike antante z Italijo med prvo svetovno vojno smo po njej izgubili velik del svojega narodnostnega ozemlja, ki ga nismo nikoli več pridobili nazaj v celoti. Po drugi svetovni vojni smo tako ostali brez Trsta in Gorice. Po pričevanju Clare Booth Luce, veleposlanice ZDA v Italiji na sredini prejšnjega stoletja, se mu je jugoslovanski predsednik Tito dokončno odrekel za 400 tisoč ton ameriške pšenice. Takšen je bil tajni dogovor med njim in ameriškim diplomatom Bobom Murphyjem, ki je Tita spoznal, ko je bil med drugo svetovno vojno v zavezniški misiji pri vodstvu jugoslovanskega partizanskega gibanja. Murphy je Titu predal pismo predsednika Eisenhowerja ob srečanju na Brionih 17. septembra 1954, torej pred podpisom Londonskega memoranduma. Za dogovor je na ameriški in jugoslovanski strani vedelo le malo vpletenih. Američani so med drugim izkoristili Titovo bojazen, da bo zaradi slabe letine in nesposobnega komunističnega kmetijskega gospodarstva čez zimo zaradi lakote prišlo do nemirov med prebivalstvom in zmanjšanja njegove priljubljenosti.

Secure – varen.

Security clearance – varnostno preverjanje in na njegovi podlagi izdaja ustreznega dovoljenja za dostop do zaupnih podatkov, glej tudi Positive vetting/Negative vetting.

Security Council – Varnostni svet OZN. Eden od glavnih organov OZN in osrednji organ za zagotavljanje miru in varnosti v svetu (pravzaprav najvišji organ v liberalnem mednarodnem redu). Ima 15 članov, od tega je pet stalnih (Francija, Kitajska, Rusija, Velika Britanija in ZDA) in deset nestalnih (ki jih izvoli Generalna skupščina OZN, vsako leto pet) za dobo dveh let. Glasuje se z dvigom rok, za sprejetje odločitve je potrebnih devet glasov. Pri vsebinskih vprašanjih je dodatni pogoj, da nobena od stalnih članic ne glasuje proti (veto). Kako pogosto se uporabi veto, je odvisno predvsem od odnosov med stalnimi članicami. Za razliko od časa neposredno po koncu hladne vojne je Varnostni svet OZN od preloma stoletja pogosto nemočen in nepomemben pri reševanju številnih mednarodnih sporov. Že dolgo se govori o njegovi reformi tako glede uporabe pravice veta kakor tudi njegove širitve. Sestava naj bi bolje odražala stanje v današnjem svetu, ki je drugačno, kakor je bilo po drugi svetovni vojni, ko je bila OZN ustanovljena. Vendar obeti za uspeh reformnih

prizadevanj niso dobri. Za spremembo Ustanovne listine OZN je namreč potrebna dvotretjinska večina. Republika Slovenija je bila članica sveta v letih 1998 in 1999. Glej tudi Predsedovanje Slovenije Varnostnemu svetu (VS) OZN.

Security dilemma – v mednarodnih odnosih primer, ko skuša država okrepiti svojo varnost z dodatnim oboroževanjem ali sklepanjem zavezništev. To običajno vodi k temu, da enako ali podobno storijo tudi druge države, ki dejanja prve razumejo kot grožnjo, ofenzivno ravnanje. Varnostni položaj prve je tako na koncu enak ali slabši, saj se zaradi omenjenih korakov napetosti lahko še povečajo. Pride lahko do spopada, ki si ga države ne želijo. Takšno naj bi bilo dogajanje pred prvo svetovno vojno. Avtor izraza je bil leta 1951 Američan nemškega porekla John Herz. Nekateri za omenjeno teorijo uporabljajo tudi izraz model spirale (*spiral model*).

Security Guarantees – varnostne garancije (jamstva). Nekateri ločijo med njimi in *security assurances* (zagotovila). Prve naj bi bile trdnejše. Pri obeh gre za obljubo tretjega, *guarantor*³⁸, da bo v primeru potrebe posredoval (nekaj storil ali opustil) in obvaroval eno od strani v sporu, običajno potem, ko sta prenehali sovražnosti in se dogovorili o miru, vendar med katerima še vlada veliko nezaupanje oziroma bojazen, da se mirovni dogovor ne bo spoštoval in da bodo sovražnosti ponovno izbruhnile. Tovrstna jamstva ali zagotovila se s strani supersil ali mednarodnih organizacij običajno dajo v obliki večstranske mednarodnopravne pogodbe. Lahko so sestavni del mirovne pogodbe. Pomembno prispevajo k ohranitvi miru, iz različnih razlogov pa vendarle niso stoodstotno zagotovilo. Veliko tovrstnih trdnih obljub se je prelomilo kljub *pacta sunt servanda*³⁹. Nekateri celo menijo, da so zastarele.

Vprašanje varnostnih jamstev — kakšnih in čigavih — se je ponovno odprlo v zvezi z rusko agresijo na Ukrajino leta 2014 in 2022 ter z njo povezanim iskanjem miru. S tako imenovanim Memorandumom iz Budimpešte z leta 1994 so ZDA, Združeno kraljestvo in Rusija Ukrajini zagotovili (*assurances*), da bodo spoštovali njeno neodvisnost in suverenost ter njene obstoječe meje. Ukrajina se je v zameno odpovedala sovjetskemu jedrskemu orožju na svojih tleh in pristopila k NPT⁴⁰. Dvajset let pozneje Rusija tega ni spoštovala in je Ukrajino prvič napadla. Ne ZDA ne Združeno kraljestvo pa nista bila pripravljena svoje sile poslati v obrambo in pomoč Ukrajini ter se zaplesti v neposredni spopad z Rusijo. Rusija tudi ni spoštovala zaveze, ki jo je dala na vrhu OVSE v Carigradu leta 1999, da bo svoje sile iz Moldove v celoti umaknila do konca leta 2002 in tako spoštovala njeno suverenost. Ukrajina tako upravičeno išče trdnejše varnostne garancije, da je Rusija ne bo napadla še tretjič. Z druge strani

38 Porok.

39 Načelo, da se mednarodne pogodbe spoštujejo.

40 Pogodba o neširjenju jedrskega orožja.

pa so upravičene tudi zahteve ruske manjšine v Dombasu, da bo Ukrajina spoštovala svoje zaveze iz Minskih sporazumov. Najtrdnejša garancija za varnost Ukrajine bi bilo njeno formalno članstvo v Natu. Na to pa Rusija in niti vse članice Nata ne pristajajo. Kot rečeno, ni stoddstotnih garancij in v današnjem času ne bi smelo biti dokončnih rešitev sporov na bojnem polju. Potrebni pa sta diplomatska iznajdljivost in vsestranska želja za mir.

Security intelligence – informacije v zvezi z grožnjo državi ali vladi, ki se zbirajo tako v tujini kakor tudi doma. Tudi ime organizacije, ki jih zbira. Uporablja se tudi izraz *secret intelligence gathering*. Glej tudi Humint.

See eye to eye – popolnoma se strinjati, deliti stališče.

SEEP (South East European Cooperation Process) – proces sodelovanja v jugovzhodni Evropi, začel leta 1996, ki naj bi s krepitvijo dobrega sosedstva regiji prinesel trajno stabilnost. V proces so vključene Albanija, BiH, Bolgarija, Črna gora, Grčija, Hrvaška, Kosovo, Moldova, Romunija, Severna Makedonija, Slovenija, Srbija in Turčija. V prihodnje naj bi se vse ali večina vključile v EU.

Seize the opportunity – izkoristiti priložnost. Slovenija jo je odločilno izkoristila leta 1991. Potem večkrat žal ne. V diplomaciji pa je kakor v vsakdanjem življenju, priložnost izgubljena, ne vrne se nobena. Slovenija na primer v začetku 90-ih let ni vstopila v V4, potem pa so se vrata zaprla oziroma je Madžarska začela nasprotovati našemu in avstrijskemu članstvu.

Self-defence – pravica države, da sama ali ob pomoči drugih brani (z uporabo sile) svojo suverenost in ozemeljsko celovitost. Opredeljuje in omogoča jo tudi 51. člen Ustanovne listine OZN, ki kot pogoj določa dejanski napad. Država mora o uporabi pravice do samoobrambe takoj obvestiti Varnostni svet OZN. Določene nejasnosti so v primeru, ko država uporabi pravico do samoobrambe ob neposredni grožnji napada, ko so nasprotnikova letala, rakete pripravljene, da poletijo s smrtonosnim tovorom. Torej v primeru, ko je napadalec za las prehiten (varnostni svet pa odločitve o uporabi sile v takšnem primeru ogrožanja mednarodnega miru in varnosti (še) ni sprejel). Gre za *pre-emptive attack*, ki naj bi bil po mnenju številnih legitimna samoobramba. Ne gre ga enačiti s *preventive attack* (preventivnim napadom), ki to ni. Glej tudi Aggression in Policy of preemption.

Self-determination – pravica naroda do samoodločbe, da sam odloča o svoji državni organizaciji oziroma oblikovanju lastne suverene države. Njen zagovornik je bil ameriški predsednik Woodrow Wilson. Vtkana je v versajski mirovni sporazum po koncu prve svetovne vojne in tudi zapisana v Ustanovni listini OZN ter je eno od temeljnih načel sodobnega mednarodnega prava (ob nasprotnem načelu ozemeljske celovitosti

držav). Bila je podlaga za deklaracijo o neodvisnosti ZDA leta 1776, pa tudi za deklaracijo o osamosvojitvi Slovenije leta 1991. V zvezi s slednjim velja omeniti, da je pravico vsakega naroda do samoodločbe, ki vključuje tudi pravico do odcepitve, v uvodnem delu med temeljnimi načeli vsebovala tudi ustava Socialistične federativne republike Jugoslavije iz leta 1974. Glej tudi Atlantic Charter.

Self-government – ko vlado izberejo prebivalci politične entitete (države), ne pa nekdo tretji od zunaj, kakor je to bilo v kolonijah.

Sending state – država, ki odpošlje diplomatsko misijo v drugo državo.

Senior Officials Meeting – srečanje visokih uradnikov držav, članic mednarodnih organizacij, ki na primer pripravijo vse potrebno za srečanje na ravni ministrov.

Separate opinion – ločeno mnenje. Sodnik Meddržavnega sodišča se sicer strinja s sodbo ali svetovalnim mnenjem sodišča, vendar na podlagi razlogov (utemeljitve), ki so drugačni od večine (sodnikov), pripravi ločeno mnenje.

Sequence – zaporedje.

Serious consequences/all consequences – resne posledice, vse posledice, lepši, mi-
lejši izraz za grožnjo ali uporabo sile.

Service staff – pomožno osebje na diplomatski misiji (čistilec, voznik). *Private service staff*; zasebno pomožno osebje pa so osebe, zaposlene za opravljanje pomožnih del pri članu diplomatske misije.

Servitude – služnost, pravica ene države, običajno na podlagi mednarodnega spoznaja, ki jo ta uživa na ozemlju druge, na primer da ima vojaško oporišče. Lahko pa je služnost gospodarska, na primer Nepala, da uporablja del indijskega pristanišča v Kalkuti. Primer meddržavne služnosti, in sicer prometne, je tudi cestna povezava med Solkanom in Goriškimi brdi čez italijansko ozemlje. Namenjena je civilnemu prometu. T. i. sabotinska cesta je bila zgrajena na podlagi Osimskih sporazumov.

Session – zasedanje, več srečanj, na primer *seventy-third regular session of the General Assembly*; triinsedemdeseto redno zasedanje generalne skupščine, glej tudi Meeting.

Settlement – rešitev, ureditev, odločitev.

17 + 1 – sodelovanje Kitajske z državami srednje, vzhodne in jugovzhodne Evrope (Albanija, Bolgarija, Bosna in Hercegovina, Češka, Črna gora, Estonija, Grčija, Hrvaška, Latvija, Litva, Madžarska, Poljska, Romunija, Severna Makedonija,

Slovaška, Slovenija in Srbija). Začetki segajo v leto 2012. Poudarek je predvsem na infrastrukturi, prometu in logistiki, trgovini in investicijah. Krepijo pa se tudi stiki na področju kulture, znanosti in turizma. Gre seveda za sodelovanje v okviru kitajske pobude za vzpostavitev pasu in ceste. Nekateri menijo, da s tem Kitajska pravzaprav deli Evropo oziroma EU. Za EU Kitajska ni le partner, ampak tudi sistemski tekmeč. Po začetnem navdušenju tudi sodelujoče države spoznavajo, da so koristi večinoma enostranske, torej predvsem kitajske. Med sodelujočimi državami je, kakor rečeno, tudi Slovenija. S tem v zvezi velja omeniti prevzem Gorenja s strani kitajskega podjetja Hisense Electric.

Litva se je maja 2021 umaknila iz sodelovanja Kitajske z državami srednje, vzhodne in jugovzhodne Evrope. Na drugi strani pa je okreplila svoje sodelovanje s Tajvanom. Zaradi tega so se kitajsko-litvanski odnosi močno poslabšali. Leta 2022 sta to skupino zapustili tudi Estonija in Latvija ter sodelovanje s Kitajsko nadaljevali v okviru njenega sodelovanja s celotno EU. Skupina 17 + 1 je tako pravzaprav postala skupina 14 + 1. Glej tudi Belt and Road Initiative.

Shackle – okov, lisice.

Shaming – sramotenje, dejanje enega subjekta (države), s katerim skuša drug subjekt (državo) spraviti v zadrego oziroma ga osramoti pred drugimi subjekti (državami) ali celotno mednarodno skupnostjo. Takšen primer je sprejetje resolucij na predlog ene ali več članic Generalne skupščine OZN, s katerimi so obsodili invazijo Rusije na Ukrajino ali njeno aneksijo zasedenih ukrajinskih ozemelj. Z njimi se ni izrazilo le nasprotovanje Rusiji, ampak so jo z navajanjem kršitev temeljnih načel svetovne organizacije in ustaljenih norm mednarodnega prava skušali osramotiti pred drugimi članicami in svetovno javnostjo, da bi to prispevalo k prenehanju njenega početja. Gre za orodje države pri izvajanju zunanje politike, ki je lahko včasih učinkovitejše od diplomatskih, političnih in gospodarskih sankcij, če je seveda vodstvu osramočene države mar za ohranitev njene podobe in ugleda.

Shanghai Cooperation Organization (SCO) – Šanghajska organizacija za sodelovanje, politična, gospodarska in varnostna povezava, ki so jo leta 2001 ustanovili Kazahstan, Kirgizija, Kitajska, Rusija, Tadžikistan in Uzbekistan. Leta 2017 sta k organizaciji, katere pomen in vpliv se stalno povečujeta, pristopila tudi Indija in Pakistan. Članice so septembra 2019 izvedle tudi skupne vojaške vaje. V povezavi Kitajska postaja prevladujoči člen. Njeno gospodarstvo je na primer šestkrat večje kakor rusko in bolj razvito. Odločitve se sicer sprejemajo soglasno, vendar se vpliv oziroma prevlada Kitajske, še zlasti na gospodarskem področju, stalno povečuje, Rusije pa zmanjšuje. Slednja postaja kitajska mlajša partnerica. Gre za primer kitajske izgradnje večstranske organizacije pod njenim vodstvom. Podobno kot *Belt and Road Initiative* in *Asia Infrastructure Investment Bank*. V njej prevladuje t.i. šanghajsko vzdušje oziroma kitajski pogled na svet, na primer na demokracijo in človekove

pravice. Kitajska želi okrepiti in poglobiti politične, gospodarske in vojaške vezi med članicami. Organizacijo želi spremeniti v močan blok držav, ki nasprotujejo ameriškemu vodstvu v svetu. Prizadeva si za sklenitev prostotrgovinskega sporazuma in ustanovitev banke SCO. Organizacija ne bi bila toliko alternativa Natu kot G-7. V letu 2022 se je v organizacijo vključil še Iran, opazno pa je približevanje še več drugih držav, med njimi Belorusije, Turčije (predsednik Erdogan se je septembra 2022 udeležil zadnjega vrha v Uzbekistanu) in Savdske Arabije. Vzpon Kitajske kot velike gospodarske in vojaške sile se uvršča med najpomembnejše spremembe v mednarodnih odnosih v zadnjih desetletjih.

Sharp power – ostra moč se omenja v zvezi s krepitvijo vpliva avtoritarnih držav (na primer Kitajska in Rusija). Z njo – kombinacijo mehkih in ne tako mehkih tehnik skušajo tudi s preračunljivostjo, ustrahovanjem in celo subverzijo prodreti v medije ter politično tkivo neke demokratične države. Z njo tudi skušajo spreminjati liberalni mednarodni red. Izraz sta leta 2017 skovala Christopher Walker in Jessica Ludwig.

Shā yī jǐng bǎi (v kitajščini) – ubiti enega, da se jih posvari sto, kaznovati posameznika za zgled drugim. V praksi se je to reklo uporabilo pri obračunavanju kitajskih oblasti z demokratičnimi aktivisti v Hongkongu, ki so si prizadevali, da Kitajska spoštuje svoje zaveze glede ene države in dveh sistemov. Zahvaljujoč raznim nasilnim metodam kitajskih uradnih oblasti, so aktivnosti aktivistov dejansko otopele.

Sherpa – visoki uradnik ene države, ki s svojimi enako imenovanimi kolegi iz drugih držav pripravi vsebinsko plat srečanja na vrhu (vodij držav ali vlad). Pri tem mu lahko pomagajo področni strokovnjaki – *sous-sherpa*.

Shoehorn – potisniti neko stvar v smer, na področje, kamor naj ne bi spadala oziroma kjer naj ne bi bilo ustrezno. Na primer *he shoehorned foreign policy in to the war on terror* (zunanjo politiko je potisnil (večinoma) v boj proti terorizmu).

Short-timer – diplomat, katerega služba (mandat) na diplomatskem predstavništvu v tujini se bliža koncu.

Show of hands voting – glasovanje z dvigom rok, na primer v Varnostnem svetu OZN.

Shuttle diplomacy – večje število potovanj posrednika (ministra za zunanje zadeve ali diplomata visokega ranga) v dokaj kratkem času med glavnimi mesti vpletenih akterjev v sporu. Izraz se je začel uporabljati v času, ko je bil ameriški svetovalec za državno varnost Henry Kissinger, ki je takšno diplomacijo tudi dejansko veliko izvajal.

Side consultations – pogovori o zadevi, ki se ne nanaša na glavno temo, na primer pogovori o slovensko-hrvaškem mejnem sporu na konferenci o podnebnih spremembah.

Side events – dogodki, ki jih organizator mednarodne konference organizira ob konferenci in v njenih prostorih.

Side letter – pismo z občutljivo vsebino, ki spremlja širši sporazum in je pomembno za njegovo uveljavitev, na primer v zvezi z mirovnim sporazumom med Izraelom in Egiptom.

Siege – obleganje, vojaška operacija okrog branjene lokacije z namenom njene zasedbe. Primer obleganega mesta je bilo med jugoslovanskimi vojnami Sarajevo. V novejšem času je to na primer sirska mesto Idlib, ki je v rokah upornikov in ki ga oblegajo vladne sile diktatorja Asada ob pomoči ruskega letalstva in milic, ki jih podpira Iran. Stradanje civilnega prebivalstva v obleganih mestih zaradi prisiljenja nasprotnika k vdaji je po Ženevskih konvencijah prepovedano. Teh in drugih določb mednarodnega humanitarnega prava sirska vladna stran praviloma ne spoštuje.

Sigint (Signals Intelligence) – zbiranje obveščevalnih podatkov s prestrezanjem, dešifriranjem in analiziranjem telegrafskih, radijskih, elektronskih in podobnih sporočil.

Sigint (Maximator) Alliance – skrivno sodelovanje Danske, Nemčije, Švedske, Nizozemske in Francije pri zbiranju obveščevalnih podatkov, predvsem prestrezanju in dešifriranju sporočil prek satelitov. Čeprav poteka že od leta 1976, je bilo razkrito šele pred kratkim. Glej tudi 5 eyes.

Signalling – pošiljanje signalov, ne z besedami, ampak z določenimi dejanji, na primer z izbiro časa, kraja nekega srečanja. Uporablja se tudi izraz *non-verbal communication*.

Signatory – država podpisnica mednarodne pogodbe. Pogosto označuje tudi državo, za katero ta že velja, ki jo je torej že ratificirala (gre za državo pogodbenico – *contracting state*).

Signature – formalni podpis mednarodne pogodbe na njeni zadnji strani ob koncu pogajanj, običajno jo podpiše vodja delegacije, ki pa mora imeti *full powers*. Lahko pa do podpisa pride tudi pozneje, kar se imenuje *deferred signature*. Pogosto se pri večstranski pogodbi določi dan, ko je ta odprta za podpis, ali rok, v katerem jo je mogoče podpisati. Po podpisu je običajno ratifikacija in šele s to država postane pogodbeni stranka. Ni pa za državo podpisnico ratifikacija obvezna. Lahko je dogovorjeno, da mednarodna pogodba začne veljati s podpisom ali na določen dan. V tem primeru gre za *definitive signature*. Mednarodno pogodbo je mogoče skleniti tudi brez podpisa ali z izmenjavo (parafranih) not. Glej tudi Ratification.

Silence (Silent) procedure – način sprejemanja odločitev v mednarodnih organizacijah s konsenzom. Predlog odločitve, ki sicer uživa široko podporo, je sprejet, če mu nobena od držav članic v določenem roku ne nasprotuje. Uporablja se predvsem v EU, Natu in Organizaciji za varnost in sodelovanje v Evropi.

Silovik – v Rusiji pripadnik varnostnih organov (obveščevalne službe, policije, vojske itd.), ki je vstopil v politiko, na primer predsednik Putin.

Sinatra doctrine – politika Mihaila Gorbačova, sovjetskega generalnega sekretarja ob koncu osemdesetih let 20. stoletja, da se ne vmešava v politično dogajanje v Vzhodni Evropi. Poljakom in Madžarom je dopustil, da stvari urejajo po svoje (*their way*, povzeto po verzu iz znane popevke Franka Sinatre).

Sine die – brez določenega dneva, datuma. Na primer *proclamation of a state of emergency sine die*, razglasitev izrednega stanja, ne da se določi datum, kdaj se bo to zgodilo.

Sine qua non – bistveni pogoj, absolutno nujna zadeva, ki omogoča neko drugo zadevo, na primer sklenitev sporazuma.

Single Issue Country – država enega vprašanja, ko se v mednarodnih stikih država osredotoči le na eno dvostransko ali svetovno vprašanje. Takšna je bila tudi Slovenija, ko se je ob mednarodnih srečanjih večinoma ukvarjala le z razmejitvijo med Slovenijo in Hrvaško ter z uveljavitvijo odločbe arbitražne komisije. Glej tudi Arbitration Agreement between the Government of the Republic of Slovenia and the Government of the Republic of Croatia.

Single negotiating text – tehnika pri večstranski diplomaciji. Koordinator, posrednik po posvetih z vpletenimi stranmi pripravi en sam osnutek sporazuma, ki se nato dopolnjuje in izmenjuje med stranmi, dokler se ne doseže končni dogovor.

SIPRI (Stockholm International Peace Research Institute) – mednarodna raziskovalna ustanova, ustanovljena leta 1966, s sedežem v Stockholmu. Eden od najpomembnejših *think tankov* na svetu. Ukvarja se predvsem z raziskavami sporov, oboroževanja, nadzora nad oborožitvijo in razorožitve. Izdaja niz publikacij z zelo verodostojnimi podatki (med drugim je ugotovila, da so se mednarodni prenosi orožja v letih 2015–2019 povečali za 5,5 odstotka v primerjavi z obdobjem 2010–2014.), s tehnimi analizami in priporočili, med njimi letni zbornik *Oborožitve, razorožitve in mednarodna varnost (SIPRI Yearbook: Armaments, Disarmament and International Security)*.

Sister cities – pobrateni mesti.

Sitre – poročilo o stanju (položaju) zadeve, pogosto v vojaškem kontekstu. Uporablja se tudi izraz *stay of the play*.

Sitting – konkretni dan ali pol dneva konference, glej tudi Meeting.

Six-party talks – v preteklosti razgovori šestih (poleg DLRK oziroma Severne Koreje še njenih sosed Japonske, Južne Koreje, Kitajske, Rusije in ZDA) z namenom, da bi se Demokratična ljudska republika Koreja odpovedala jedrskemu orožju. Kakor je znano, pri tem niso bili uspešni.

Skill – sposobnost, spretnost, na primer *his skill as a diplomat*; njegova diplomatska sposobnost.

Skupaj – ustanovo oziroma regionalni center za psihosocialno blaginjo otrok so leta 2002 ustanovili nevladna organizacija Slovenska filantropija, Mestna občina Ljubljana in slovenska vlada. Bila je zasnovana z namenom pridobitve mednarodnih virov za izboljšanje psihosocialne blaginje otrok v jugovzhodni Evropi, zlasti prizadetih zaradi oboroženih spopadov. Svojo uspešno dejavnost je ustanova razširila tudi na otroke v Iraku in na severnem Kavkazu. Leta 2014 je prenehala obstajati. So pa takšni psihosocialni programi še naprej vključeni v aktivnosti ITF Ustanove za krepitev človekove varnosti.

Sloga – Slovenian Global Action – nacionalno platformo za razvojno sodelovanje, globalno učenje in humanitarno pomoč s sedežem v Ljubljani je leta 2005 ustanovilo 19 slovenskih nevladnih organizacij. Njena temeljna naloga je spremljanje in aktivno sodelovanje pri oblikovanju, izvajanju in evalvaciji slovenske in evropske politike mednarodnega razvojnega sodelovanja s ciljem spoštovanja človekovih pravic, enakih možnosti, solidarnosti, soodvisnosti in trajnostnega razvoja.

Slovenia Summit 2001 – Pravzaprav je šlo za *Bush–Putin summit*, torej srečanje na vrhu med predsednikom ZDA Georgeom W. Bushem in predsednikom Rusije Vladimirjem Putinom, ki sta ga 16. maja 2001 na Brdu pri Kranju gostila predsednik vlade dr. Janez Drnovšek, predsednik republike Milan Kučan. Bila je to ena redkih priložnosti, ko so bile oči svetovne javnosti uprte v Slovenijo. Srečanje naj bi pripomoglo k izboljšanju ne najboljših odnosov med dvema jedrskima silama. To je bil eden največjih uspehov slovenske diplomacije. Po srečanju s Putinom je predsednik Bush izjavil, “da ga je pogledal v oči in videl, ... da je zaupanja vreden ..., da ga je videl v dušo”. Poznejše poteze ruskega predsednika in negativni razvoj odnosov med državama so pokazali, da ni videl dobro.

Slovinci v habsburški diplomaciji – med pomembnejšimi so bili: Krištof Ravbar (Raubar) (1455–1536), Pavel Oberstain (roj. okoli 1480), Žiga Herberstein

(1486–1566), Janez Kobencl (Cobenzl) (1530–1594), Janez Filip Kobencl (Cobenzl) (1741–1810), Franc Kobavius (1651–1727), Janez Luka Rakovec-Raigersfeld (1735–1817), Alojz Dobravec (1811–1871), Jožef Švegel (1836–1914), Ivan Krizostom Švegel, (1875 – 1962), Alojz Pogačar, Jože Goričar (1873–1955).

Slovinci v diplomaciji Kraljevine SHS oziroma Kraljevine Jugoslavije – med pomembnejšimi so bili: Ivan Krizostom Švegel (1875–1962), Jože Goričar (1873–1955), Otokar Rybař (1865–1927), Ivan Hribar (1851–1941), Bohumil Vošnjak (1882–1955), Albert Kramer (1882–1943), Vladimir Rybař (1894–1946), Anton Novačan (1887–1951), Leonid Pitamic (1885–1971), Ivan Perne (1889–1933), Izidor Cankar (1889–1957), Drago Zalar (1909–2000) in Ciril Škrjanc.

Slovinci, poslaniki in veleposlaniki, v Demokratični federativni Jugoslaviji oziroma Federativni ljudski republiki Jugoslaviji oziroma Socialistični federativni republiki Jugoslaviji –

Jaka Avšič, šef vojaške misije v Nemčiji (1945–1948), politični predstavnik in pooblaščen minister na Dunaju (1948–1949);

dr. Aleš Bebler, stalni delegat pri OZN v New Yorku (1949–1955), veleposlanik v Franciji (1955–1957) in Indoneziji (1961–1963);

dr. Borut Bohte, veleposlanik na Nizozemskem (1989–1991);

Pavle Bojc, veleposlanik v Argentini ter poslanik v Paragvaju (1963–1967) in Venezueli (1974–1979);

dr. Jože Brilej, veleposlanik v Združenem kraljestvu (1950–1952), stalni delegat pri OZN v New Yorku (1954–1958), veleposlanik v Egiptu in poslanik v Jemnu (1961–1963);

dr. Izidor Cankar, poslanik v Grčiji (1945);

Štefan Cigoj, veleposlanik pri Svetem sedežu v Rimu (1985–1989);

dr. Boris Cizelj, veleposlanik v Avstraliji (1989–1991);

Rudi Čacinovič, veleposlanik v ZR Nemčiji (1968–1973) in Španiji (1977–1981);

dr. Darko Černež, veleposlanik na Češkoslovaškem (1945–1948), v Mehiki (1949–1951), poslanik na Švedskem in Danskem (1951–1955), veleposlanik v Italiji (1955–1956) in Franciji (1960–1962);

Emil Durini, veleposlanik v Kostariki, Hondurasu, Nikaragvi in Salvadorju (1978–1982);

dr. Boris Frlec, veleposlanik v ZR Nemčiji (1998–1991);

Dušan Gaspari, veleposlanik na Tajskem (1979–1982);

Ignac Golob, veleposlanik v Mehiki, Kostariki, Hondurasu in Panami (1973–1977), veleposlanik– stalni predstavnik pri OZN v New Yorku (1982–1991), veleposlanik v Mehiki (1991);

dr. Franc Hočevar, veleposlanik v Romuniji (1958–1959) in na Poljskem (1959–1963);

Janez Hočevar, veleposlanik v Somaliji (1974–1979);

Jože Ingolič, veleposlanik v Etiopiji (1969–1974) in Kuvajtu ter Jemnu (1977–1981);
Mirko Jakše, veleposlanik v Jordaniji in Siriji (1969–1973);
Željko Jeglič, veleposlanik v Mozambiku in Lesotu (1979–1982);
dr. Branko Karapandža, veleposlanik na Novi Zelandiji, v Zahodni Samoju in otokih Fidži (1975–1980);
Ivo Klemenčič, veleposlanik v Gani, Liberiji, Togu in Dahomeju (1963–1969);
Edvard Kljun, veleposlanik v Turčiji (1972–1977) in Iranu (1981–1985);
Stane Kolman, veleposlanik v Mongoliji (1967–1970) in pri Svetem sedežu v Rimu (1972–1976);
Jože Korošec, predstavnik pri OECD in Evropski skupnosti (1973–1976);
mag. Štefan Korošec, veleposlanik na Portugalskem (1989–1991);
dr. Franc Kos, veleposlanik v Švici (1957–1958) in na Japonskem (1958–1962);
Marko Kosin, veleposlanik v Tanzaniji (1973–1978) in Italiji ter na Malti (1979–1983), stalni predstavnik pri uradu OZN v Ženevi (1987–1990);
Drago Kunc, veleposlanik na Šrilanki (1963–1967) in Norveškem (1970–1974), predstavnik pri Unescu v Parizu (1977–1981);
Dušan Kveder, veleposlanik v Etiopiji (1955–1956), ZR Nemčiji (1956–1957) ter v Indiji, na Šrilanki, v Afganistanu in Nepalju (1958–1962);
Anton Lah, veleposlanik v Tuniziji (1981–1985);
Uroš Markič, veleposlanik v Kolumbiji;
dr. Miran Mejak, veleposlanik v Nigeriji, Čadu in Beninu (1979–1982);
Drago Mirošič, veleposlanik v Libiji (1989–1991);
Radko Močivnik, veleposlanik v Grčiji (1977–1981);
Drago Novak, veleposlanik v Mongoliji (1974–1977);
Miloš Oprešnik, šef stalne misije pri EGS v Bruslju (1968–1972);
Marjan Osolnik, veleposlanik na Švedskem (1983–1987);
dr. Stane Pavlič, veleposlanik v ZR Nemčiji (1950–1953), Indoneziji (1957–1961) ter Belgiji in Luksemburgu (1963–1967);
Ivo Pelicon, veleposlanik v Keniji in Malgaški republiki (1969–1973);
dr. Ernest Petrič, veleposlanik v Indiji (1989–1991);
Franc Pirc, poslanik v Argentini (1946–1950);
Bojan Polak, veleposlanik v Nemški demokratični republiki (1964–1969);
Franc Primožič, veleposlanik v Iraku (1961–1963);
Viktor Repič, poslanik v Avstriji (1951–1952) in Švici (1954–1957), veleposlanik v Etiopiji (1959–1962) in Indoneziji, Maleziji in Singapurju (1969–1973);
Ivan Seničar, veleposlanik v Etiopiji (1989–1991);
Jože Smole, veleposlanik na Japonskem in Filipinih (1970–1974) ter v ZSSR (1975–1978);
Aleksander Stanič, veleposlanik v Zairu (1980–1984);
Janez Strniša, veleposlanik – šef stalne misije pri Svetu za vzajemno ekonomsko pomoč v Moskvi (1982–1986);
Ronald Strelec, veleposlanik na Kubi (1982–1986);

Vlado Šestan, veleposlanik v Pakistanu (1965–1969), Burmi in na Tajskem (1976–1981);
Niko Šilih, veleposlanik v Tuniziji (1964–1967);
Andrej Škerlavaj, veleposlanik v Keniji (1989–1991);
Boris Šnuderl, veleposlanik v Franciji (1983–1987);
Peter Toš, veleposlanik v Tanzaniji (1989–1991);
Milan Venišnik, veleposlanik v Maroku (1965–1969) in ČSSR (1974–1987);
dr. Joža Vilfan, stalni delegat pri OZN v New Yorku (1947–1949), veleposlanik v Indiji in Burmi (1951–1953);
dr. Žiga Vodušek, veleposlanik v Iranu (1965–1969) in na Madžarskem (1971–1975);
Mitja Vošnjak, poslanik v NDR (1958–1961), veleposlanik v Avstriji (1969–1973);
dr. Anton Vratuša, stalni delegat pri OZN v New Yorku (1967–1969) in veleposlanik na Jamajki (1969–1970);
dr. Marko Vrhunec, šef stalne misije pri OZN v Ženevi (1979–1982);
Miha Vrhunec, veleposlanik v Zairu, Kongu in Centralnoafriški republiki (1989–1991);
Gustav Zadnik, veleposlanik v Bangladešu (1981–1985);
Dušan Zavašnik, veleposlanik v Jordaniji (1979–1983);
Jože Zemljak, šef gospodarske delegacije v Trstu (1950–1956), veleposlanik v Avstriji (1957–1960), poslanik v Izraelu (1960–1964);
Milovan Zidar, veleposlanik na Madžarskem (1983–1987);
dr. Slavko Zore, poslanik na Finskem (1952–1955) ter v Siriji in Jordaniji (1955–1959);
Milan Zupan, veleposlanik v Gvajani, na Jamajki, Surinamu in Barbadosu (1976–1981);
Iztok Žagar, veleposlanik v Senegalu in Mavretaniji (1967–1971) ter Boliviji (1974–1978);
Zoran Žagar, veleposlanik v Keniji (1981–1985);
Pavle Žaucer, poslanik na Nizozemskem (1948–1950).

Slovinci, veleposlaniki Evropske unije –

Mitja Drobnič, vodja delegacije v Črni gori (2012–2016);
Jernej Videtič (vodja delegacije v Gvajani, (2015–2019), vodja delegacije v Papui Novi Gvineji (2019 –)
Samuel Žbogar, posebni predstavnik in vodja urada na Kosovu (2012–2016), vodja delegacije v Severni Makedoniji (2016 – 2020);
Melita Gabrič, vodja delegacije v Kanadi (2020 –).

Slovinci v Zveznem sekretariatu za zunanje zadeve (ZSZZ) SFRJ ob njenem razpadu – v ZSZZ v Beogradu so 20. aprila 1990 delovali:

Zvone Dragan, pomočnik zveznega sekretarja, vodja Sektorja za Zahodno Evropo, ZDA in Avstralijo,

Drago Mirošič, pomočnik zveznega sekretarja, vodja Sektorja zaščite interesov SFRJ v tujini,
Ivo Vajgl, veleposlanik, predstavnik za tisk,
Jožef Korošec, nekdanji veleposlanik pri ES v Bruslju,
Dušan Zavašnik, nekdanji veleposlanik v Sudanu,
Jelko Žagar, nekdanji veleposlanik v Tanzaniji,
Štefan Cigoj, nekdanji veleposlanik pri Svetem sedežu,
Velimir Slana, načelnik Uprave za obrambne zadeve,
Bogomir Liović, načelnik Uprave za splošne zadeve,
Mitja Štrukelj, načelnik Uprave za izseljence in emigracijo,
Božo Cerar, namestnik in pozneje načelnik Uprave za zahodno Evropo,
Gregor Zore, svetnik v Upravi za neuvrščene države,
Franc Lukner, svetnik v Upravi za konzularne zadeve,
Andrej Žlebnik, svetnik v Službi za raziskovanje in dokumentacijo,
Edvard Kopušar, svetnik v Službi za raziskovanje in dokumentacijo,
Predrag Smole, svetnik v Upravi za Bližnji vzhod,
Danica Djurić, sekretarka v Upravi za gospodarske odnose,
Miklavž Borštnik, sekretar, nerazporejen,
Boris Jelovšek, sekretar, na šolanju,
Aleš Biber, sekretar v Upravi za pravne zadeve,
Milan Jazbec, sekretar v Upravi za Zahodno Evropo,
Boris Šavle, sekretar v Upravi za mednarodne organizacije,
Jožef Hlep, sekretar v Upravi za tisk,
Samuel Žbogar, sekretar v Upravi za sosednje države,
Jožef Ciraj, sekretar v Protokolu,
Tanja Bojović, sekretarka v Službi za sodelovanje z republikami in pokrajinami,
Borut Lekše, ataše v Upravi za delovno silo na tujem,
Alenka Jerak, ataše v Upravi za sosednje države,
Branko Rakovec, ataše v Upravi za izseljence in emigracijo,
Robert Krmelj, ataše v Upravi za Latinsko Ameriko,
Doroteja Ilić, Uprava za delovno silo na tujem,
Jasna Djordjević, Prevajalska služba.

Na diplomatsko-konzularnih predstavništvih so 20. aprila 1990 delovali:

dr. Borut Bohte, veleposlanik na Nizozemskem,
dr. Boris Cizelj, veleposlanik v Avstraliji,
dr. Boris Frlec, veleposlanik v ZR Nemčiji,
Ignac Golob, veleposlanik v Mehiki,
Marko Kosin, veleposlanik in vodja misije pri OZN v Ženevi, Švica,
dr. Ernest Petrič, veleposlanik v Indiji,
Ivan Seničar, veleposlanik v Etiopiji,
Ronald Strelec, veleposlanik v Nikaragvi,

Andrej Škerlavaj, veleposlanik v Keniji,
Peter Toš, veleposlanik v Tanzaniji,
Miha Vrhunec, veleposlanik v Zairu,
Livij Jakomin, generalni konzul v Trstu, Italija,
Matjaž Jančar, generalni konzul v Clevelandu, ZDA,
Borut Miklavčič, generalni konzul v Celovcu, Avstrija,
Franc Pristovšek, generalni konzul v Frankfurtu, ZR Nemčija,
Marija Adanja, svetnica na misiji pri ES v Bruslju, Belgija,
Alfonz Naberžnik, svetnik na Dunaju, Avstrija,
Branko Zupanc, svetnik v Bonnu, ZR Nemčija,
Mitja Drobnič, konzul v Düsseldorfu, ZR Nemčija,
Andrej Logar, konzul v Göteborgu, Švedska,
Franc Mikša, konzul v Celovcu, Avstrija,
Aleksander Bračkovič, sekretar v Londonu, Združeno kraljestvo,
Milko Dolinšek, sekretar v Bangkoku, Tajska,
Jure Gašparič, sekretar v misiji OZN v Ženevi, Švica,
Aljaž Gosnar, sekretar v Panami,
Jadran Hočevar, sekretar v Stockholmu, Švedska,
Igor Kerstein, sekretar v misiji pri OZN v New Yorku, ZDA,
Borut Mahnič, sekretar v misiji pri OZN v New Yorku, ZDA,
Marko Sjekloča, sekretar v Buenos Airesu, Argentina,
Aleksandra Stanič, sekretarka v Freetownu, Gvajana,
Vojislav Šuc, sekretar v misiji pri OZN v Ženevi, Švica.

Od aprila 1990 do junija 1991 je prišlo do nekaterih prerazporeditev oziroma imenovanj predvsem v tujino:

mag. Štefan Korošec, veleposlanik na Portugalskem,
Drago Mirošič, veleposlanik v Libiji,
Marjan Majcen, generalni konzul v Celovcu, Avstrija,
Andrej Novak, generalni konzul, vodja misije pri SE v Strasbourgu, Francija.
Jože Šušmelj, generalni konzul v Trstu, Italija,
dr. Iztok Simoniti, minister svetnik v Rimu, Italija,
Gregor Zore, minister svetnik v misiji pri OZN v New Yorku, ZDA,
Franc Lukner, svetnik v Ulan Batorju, Mongolija,
Borut Trekman, svetnik v Kulturno-informacijskem centru na Dunaju, Avstrija,
Rudolf Videtič, svetnik v Caracasu, Venezuela,
Milan Jazbec, konzul v Celovcu, Avstrija,
Aleš Biber, sekretar v Kulturno-informacijskem centru v Parizu, Francija,
Jožef Hleb, sekretar na Dunaju, Avstrija,
Boris Jelovšek, sekretar v Berlinu, Nemčija,
Boris Šavle, sekretar na misiji pri OZN v New Yorku, ZDA,
Alenka Vipotnik-Kopanja, sekretarka v Nikoziji, Ciper,

Bogdan Benko, vicekonzul v Trstu, Italija,
 Jožef Ciraj, vicekonzul v Gradcu, Avstrija,
 Alenka Jerak, vicekonzulka v Torontu, Kanada,
 Borut Lekše, vicekonzul v Hamburgu, ZR Nemčija.

Večina je simpatizirala s slovenskim osamosvajanjem in nekateri so ga tudi aktivno podpirali. Večina jih je poleti 1991 tudi prešla v diplomacijo Republike Slovenije in se vključila v prizadevanja za njeno mednarodno priznanje.

Slovenija v svetu – IZseljensko društvo, ustanovljeno leta 1992, s sedežem v Ljubljani, na pobudo potomcev slovenskih izseljencev v Argentini, ki so se ob slovenski osamosvojitvi preselili v Slovenijo. Njegova poglavitna naloga sta povezovanje Slovencev v svetu z matično domovino in prizadevanje za njihovo vrnitev in vključitev v slovensko družbo. Organizator vsakoletnega tabora Slovencev po svetu.

Slovenj Gradec, peace messenger city – ime mesta – glasnika miru je Slovenj Gradec leta 1989 podelil Javier Perez de Cuellar, takratni generalni sekretar OZN. Mesto si prizadeva za mednarodno sporazumevanje, širitev kulture miru in nenasilja. Včlanjeno je v mednarodno združenje mest, glasnikov miru.

Slovenska diplomatsko-konzularna mreža – Republika Slovenija ima v tujini 57 svojih diplomatsko-konzularnih predstavništev. Večina je veleposlaništev. Od 42 jih je 28 v Evropi, 7 v Aziji, 4 v Amerikah in po eno v Afriki in Avstraliji. Portugalsko sicer pokriva veleposlanik s sedežem v Ljubljani. K temu je treba dodati še urad v Ramali, Palestini. Od konzularnih predstavništev je šest generalnih konzulatov (v sosednjih državah – Celovec, Monošter, Trst, kjer živi slovenska narodna manjšina, Clevelandu, kjer je močna izseljenska skupnost, v Milanu in Munchnu), en konzulat in ena konzularna pisarna. Mreža na eni strani za državo z dvema milijonoma prebivalcev ni majhna, na drugi strani pa so tudi vrzeli. Še najmanj diplomatskih predstavništev je v Afriki ter nekaterih delih Azije in južne Amerike. Pogosto diplomatsko predstavništvo v eni državi pokriva tudi več držav v soseščini, kar je včasih precejšnji del celine. Naša diplomacija to podobno kakor številne druge rešuje s častnimi konzuli. Glej Častni konzuli Republike Slovenije v svetu. Sestavni del slovenske diplomatske mreže v tujini so tudi predstavništvo pri EU v Bruslju in predstavništva pri nekaterih mednarodnih organizacijah. Slovenija ima misije pri OZN v New Yorku, pri OZN v Ženevi, pri OZN in OVSE na Dunaju, pri Svetu Evrope v Strasbourgu, pri OECD v Parizu in pri Natu v Bruslju.

Slovenska izseljenska matica – nevladna (združenje) in nestrankarska organizacija s sedežem v Ljubljani, ki si prizadeva za krepitev stikov izseljencev s Slovenijo, domovino njihovih staršev in prastaršev, ter za ohranjanje slovenske zavesti po svetu. Njeni začetki segajo v leto 1951. Vzdrževala je stike z okoli tisoč izseljenskimi organizacijami. Obseg njenih dejavnosti se je pozneje zmanjšal. Bila je tesno povezana

s prejšnjim režimom in kot taka je dolgo ignorirala stike s Slovenci v Argentini. Pet desetletij je izdajala mesečnika Rodna gruda in Slovenski izseljenski koledar. Rodna gruda zdaj izhaja kot spletni časopis za Slovence v zamejstvu in po svetu. Organizira vsakoletna srečanja, likovne kolonije, poletne šole itd.

Slovenski konzularni zbor – društvo, ki je bilo ustanovljeno leta 2011 in ki združuje več kot 50 častnih konzulov tujih držav v Sloveniji. Prizadeva si za krepitev gospodarskega in širšega sodelovanja Slovenije s tujino ter za povečanje prepoznavnosti vloge častnih konzulov pri tem.

Slovenski odbor za NATO – društvo je bilo ustanovljeno leta 2002 z namenom širjenja vedenja o zvezi Nato in vrednotah zavezništva. Veliko je prispevalo k uspehu referendumu leto pozneje o vključitvi Slovenije. Zavzema se tudi za ustrezno podporo slovenski vojski.

Slovensko društvo za mednarodne odnose (SDMO) – društvo je bilo ustanovljeno (na pobudo Rudija Čačinoviča) leta 1991 z namenom prispevati k mednarodni uveljavitvi mlade slovenske države. Združuje številne strokovnjake s področja mednarodnih odnosov (diplomate, zunanjepolitične novinarje, univerzitetne profesorje in gospodarstvenike). Je koristen forum za odprte, svobodne, strokovne razprave o zunanji politiki in odnosih v svetu.

Slovensko panevropsko gibanje – je del Panevropske zveze, najstarejšega gibanja za združeno Evropo (njegov predlagatelj Richard Coudenhove-Kalergi velja za enega od očetov evropskega gibanja). Slovenci smo s predstavniki (dr. Anton Korošec) sodelovali že na ustanovnem kongresu leta 1926 na Dunaju. V kraljevini Jugoslaviji je imela Slovenija svoj nacionalni panevropski odbor, v komunizmu pa je bilo gibanje prepovedano. Po osamosvojitvi je bilo leta 1991 z ustanovitvijo nevladnega in nepridobitnega združenja državljanov obnovljeno. Vodilno vlogo pri tem je imel dr. France Bučar, ki je bil tudi njegov prvi predsednik. Društvo se zavzema za krepitev in obogatitev povezovanja Slovenije z drugimi evropskimi narodi in državami, za krepitev slovenske prisotnosti v Evropi in evropskih institucijah ter za krepitev vseevropskega sodelovanja. Dejavnost društva temelji na spoštovanju evropske kulturne dediščine, zlasti njenega antičnega in krščanskega izročila in na spoštovanju vrednot človeškega dostojanstva, nenasilja, človekovih pravic in temeljnih svoboščin, večstrankarske politične demokracije, tržnega gospodarstva, miroljubnega sožitja in mednarodnega sodelovanja ter varovanja človekovega okolja. Pomembno je prispevalo k vključevanju Slovenije v EU in Nato.

Small Arms and Light Weapons (SALW) – osebno in lahko orožje s strelivom, lažja pehotna oborožitev. Osebno orožje je namenjeno individualni rabi (pištola, puška itd.). Za uporabo lahkega orožja, ki ga še vedno običajno prenašajo posamezniki, pa

je običajno že potrebna posadka (težka strojnica, lahki minomet, prenosne protitan-kovske rakete itd.).

Small border traffic agreement/Local border agreement – namen maloobmejnih sporazumov je olajšati socialne in kulturne stike ter trgovino in gospodarsko sodelovanje na obmejnem območju (nekaj deset kilometrov od meje v notranjost na obeh straneh). Prebivalstvo ima tako določene olajšave. To je še posebej pomembno za območja, kjer živi manjšina, ali v primeru, ko je državna meja odrezala mesto od njegovega naravnega zaledja. Slovenija je imela sporazume o obmejnem prometu z Avstrijo in Italijo (Videmski sporazumi ter Goriški sporazum in Tržaški sporazum), s Hrvaško pa sporazum o obmejnem prometu in sodelovanju (SOPS). S članstvom Slovenije v EU in schengenski ureditvi so ti sporazumi (razen s Hrvaško) izgubili pomen.

Small Yard, High Fence – majhno dvorišče, visoka ograja je pravzaprav izraz za omilitev decouplinga. Namesto popolne prekinitve gospodarskega sodelovanja med ZDA in Kitajsko bi se nekaterim kitajskim tehnološkim podjetjem vendarle dopustila prisotnost na ameriškem trgu. Pri tem pa se z ustreznimi ukrepi zavarujejo interesi državne varnosti ZDA. Glej tudi Decoupling.

Smart power – pametna moč je elastična kombinacija uporabe trde moči (vojaške sile ali gospodarskih sankcij) in mehke moči (diplomatski, kulturni vpliv) pri premagovanju zunanjepolitičnega izziva, na primer v boju zoper terorizem.

Smörgåsbord (v švedščini) – miza z lepo pripravljenimi hors d'oeuvres (manjše predjedi, pogosto majhne rezine opečenega obloženega kruha) ter različnimi mrzlimi in toplimi jedmi, solatami, sadjem, slaščicami in pijačami (hladno-topli bife). Vsak gost hrano z mize izbere oziroma si jo postreže sam.

Smother – zadušiti.

Sneer – prezirljiv nasmeh, pripomba.

Snow leopard (concept of) – koncept snežnega leoparda pomeni zaporedje malo vidnih (celo spregledanih), pa vendar znanih in hkrati močno podcenjenih (ali napačno razumljenih) pojavov oziroma znakov, ki pa vendarle napovedujejo (morda celo jasno) možne velike spremembe v svetu. Tako naj bi se množili znaki, ki pa se jim doslej ni namenjala pozornost, da se zblížujeta Japonska in Južna Koreja, kar bi lahko na območju Indo-Pacifika povzročilo velike spremembe.

Koncept se prepleta s konceptom *weak signals*⁴¹, tj. zgodnjimi znaki trenda, ki bi lahko vplival na prihodnost.

Nasprotje je dogodek črni labod. Glej Black Swan Event.

Snub – osorno zavrniti, ignorirati, prezirati.

Sodelovanje Slovenske vojske v mednarodnih operacijah in misijah leta 2019

– ob koncu leta 2019 je Slovenska vojska sodelovala z 339 pripadniki v naslednjih operacijah oziroma misijah:

Afganistan, *Resolute Support Mission*, Nato, 8 pripadnikov;

Bosna in Hercegovina, *Joint Enterprise*, Nato, 4 pripadniki;

Bosna in Hercegovina, *ALTHEA*, EU, 2 pripadnika;

Irak, *OIR*, 6 pripadnikov + 1 (Tampa) pripadnik;

Italija, *EUNAVFOR*, EU, 1 pripadnik;

Kosovo, *KFOR*, Nato, 250 pripadnikov;

Latvija, *eFP*, Nato, 40 pripadnikov;

Libanon, *UNIFIL*, OZN, 6 pripadnikov;

Mali, *EUTM*, EU, 7 pripadnikov;

Severna Makedonija, *Joint Enterprise*, Nato, 2 pripadnika;

Sirija, *UNTSO*, OZN, 3 pripadniki;

Srbija, *Joint Enterprise*, Nato, 1 pripadnik.

So desetletja, v katerih se ne zgodi nič, in so tedni, v katerih se zgodijo cela desetletja – nekateri stavek pripisujejo Vladimirju Iljiču Leninu, drugi Karlu Marxu. Vsekakor zadnje čase (zmanjšanje moči ZDA, vzpon Kitajske, prizadevanja revanšistične Rusije, tekma med velikimi silami, nesluteni razvoj tehnologije, podnebne spremembe in podobno) lahko po mnenju ameriškega poznavalca mednarodnih odnosov Richarda Haasa rečemo – so leta, desetletja, ko se zgodijo stoletja.

Soft law – za razliko od *hard (international) law* (glej International law) je *soft law* množica raznega mednarodnega gradiva, deklaracij in resolucij mednarodnih konferenc, izjav organov mednarodnih organizacij in akcijskih načrtov, ki niso mednarodnopravno zavezujoči, vendar jih države v medsebojnih odnosih vendarle večinoma upoštevajo. Tako ima *soft law* pomembno vlogo ne samo pri razlagi mednarodnega prava, temveč tudi pri njegovem ustvarjanju. Njegove določbe preidejo v *hard law* bodisi z vključitvijo v mednarodne pogodbe bodisi z dolgotrajno prakso držav, torej običajnim mednarodnim pravom. *Soft law* so na primer priporočila Odbora ministrov Sveta Evrope o prisilnem vračanju nezakonitih priseljencev (*Council of Europe*

41 Šibki signali.

Twenty Guidelines on Forced Return) iz leta 2005 ali pa Globalni dogovor o migracijah (*Global Compact for Migration*) iz leta 2019.

Soft power – mehka moč je nasprotje trde moči. Moč države izhaja iz njene diplomacije, politike, kulture in zgodovine. Država ne vpliva na drugo z uporabo prisile, ampak s privlačnostjo, prepričljivostjo, vrednotami in vzgledom. Avtor skovanke je Joseph Nye v poznih osemdesetih letih prejšnjega stoletja.

Solution – rešitev, na primer obojestransko sprejemljiva rešitev; *mutually acceptable solution*.

Souverainism (Sovereignism) – doktrina, ki poudarja politično neodvisnost neke države. Nasprotuje federalizmu in nadnacionalnim tvorbam. Prednost daje konfederaciji ali izolaciji. Suverenisti nasprotujejo EU oziroma zvezni EU in se zavzemajo za Evropo narodov (držav). V naši soseščini so to v Italiji na primer Salvinijeva Liga ali pa CasaPound ter v Franciji Nacionalni zbor Marine Le Pen. Pandemija covid-19 jo je nedvomno okrepila.

Sovereign debt – zadolžitev države. Za najem dolga država običajno izda obveznice v tuji valuti, lahko pa si sredstva izposodi tudi neposredno pri mednarodnih organizacijah ali finančnih institucijah. Za države, katerih dolg presega BDP, velja, da so prezadolžene. Uporabljajo se tudi izrazi vladni dolg, javni dolg in nacionalni dolg.

Sovereign equality of states – temelje načela suverene enakosti držav je vzpostavil že Vestfalski kongres (1648), izraz pa je vpeljala Ustanovna listina OZN (1945). Vsaka država ima po mednarodnem pravu enak položaj in enake pravice ne glede na svojo velikost in gospodarsko ali vojaško moč. Vsaka država ima na neki konferenci ali v mednarodni organizaciji pri sprejemanju odločitev praviloma le en glas. Je vir drugih pomembnih mednarodnopravnih načel, kakor sta prepoved uporabe sile in prepoved vmešavanja v notranje zadeve drugih držav. Kljub pravni enakosti pa med državami vendarle prihaja do razlik v njihovi moči in odgovornosti ter s tem pomembnosti. V nekaterih mednarodnih organizacijah se to niti ne skriva oziroma se to upošteva.

Sovereign immunity – načelo običajnega mednarodnega prava, po katerem sodišče ene suverene države ne more soditi drugi suvereni državi (razen če ta v to privoli oziroma če gre za trgovinske in podobne »nejavne« zadeve). Uporablja se tudi izraz *state immunity*.

Sovereign state – država, ozemeljska entiteta, ki uživa suverenost. Glej tudi State.

Sovereignty – suverenost, politična neodvisnost. Izvirna oblast, ki nad sabo nima nobene višje oblasti. Izraz se uporablja v več političnih in pravnih pomenih. Pomeni

zmožnost države, da polno (samostojno) sodeluje v mednarodnih odnosih. Priznanje te zmožnosti s strani drugih držav se imenuje *external sovereignty* oziroma *international legal sovereignty*. Na podlagi mednarodnega prava država uživa pravice, suverene pravice, na primer, da samostojno deluje v okviru svojih meja (sprejema zakone), da se brani, da vstopa v diplomatske odnose z drugimi državami ter z njimi sklepa mednarodne pogodbe in druge mednarodne akte. Zavezujejo jo le obveznosti, ki jih je sama sprejela oziroma ki jih določa mednarodno pravo. V 21. stoletju se spet poudarja primarnost državne suverenosti v odnosu do mednarodnih organizacij.

Speakers' list – seznam govorcev, ki ga vodi predsedujoči srečanja glede na vrstni red, po katerem so se prijavili k besedi (z manjšimi spremembami glede na posebne okoliščine). Države si prizadevajo, da bi njihovi govorniki dobili besedo v najugodnejšem ali najprestižnejšem času, zato v postopku prijavljanja oziroma sestavljanja seznama med diplomati obstaja precejšnje rivalstvo.

Speaking notes – glej Talking points.

Special customary international law – pravila običajnega mednarodnega prava, ki naj bi veljala le za ožjo skupino držav oziroma države v neki regiji (*regional customary international law*), na primer v državah južne Amerike naj bi veljal diplomatski azil. Glej tudi Diplomatic asylum.

Special envoy – posebni odposlanec, oseba, ki ji država ali mednarodna organizacija zaupa posebno nalogo, pogosto posredniško. Običajno ima posebna znanja na nekem področju. Uporablja se tudi izraz *special emissary*, *special ambassador* ali *special representative*. Ameriški diplomat Richard Holbrooke je bil tako ameriški *special representative for Afghanistan and Pakistan*. EU imenuje tako tematske kakor tudi regionalne posebne predstavnike, na primer *Special Representative for Human Rights*, *Special representative for Central Asia*. *Special envoy of the OSCE presidency* pozna tudi Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi. *Primer sui generis* je *High representative for Bosnia and Herzegovina*. Glej tudi Special representative/SRSG.

Special mission – takšna začasna misija je posameznik ali delegacija, ki ga oziroma jo je s posebno nalogo (pogajanja o sporazumu, razprava o zadevi skupnega pomena itd.) ena država poslala v drugo z njenim privoljenjem. Vodja se običajno imenuje posebni odposlanec, redkeje tudi posebni veleposlanik. Poverilno pismo se v primeru posebnih misij običajno nanaša na misijo. Pred uveljavitvijo stalnih veleposlaništev so bile vse diplomatske misije posebne misije. Člani posebne misije uživajo enake privilegije in imunitete kakor diplomati veleposlaništva.

Special relationship – posebno razmerje, ki naj bi veljalo med državama s posebno tesnimi odnosi, konkretno med Združenim kraljestvom in ZDA v desetletjih po

drugi svetovni vojni. Izraz je skoval premier Winston Churchill. Za ZDA je bilo Združeno kraljestvo koristen posrednik in zagovornik njihovih interesov med britanskimi evropskimi partnerji. Po odhodu Združenega kraljestva iz EU se bo njegov vpliv verjetno zelo zmanjšal in njegovo posebno razmerje z ZDA spremenilo v britansko odvisnost, ki se označuje z izrazom *poodleism* oziroma *neo-poodleism*. Združeno kraljestvo naj bi torej pohlevno in slepo sledilo ameriški politiki, tako kakor je predsednik vlade Tony Blair v vojno z Irakom sledil ameriškemu predsedniku Georgeu W. Bushu. Ali bo res tako, bo pokazal čas.

Special representative – posebni predstavnik. To ni le funkcija v sistemu OZN (*diplomat in non-national role*⁴²), ampak tudi v diplomacijah posameznih držav. Imenuje ga predsednik države ali vlade ali zunanji minister. Izbran je izmed aktivnih ali upokojenih diplomatov ali strokovnjakov. Običajno je odgovoren samo za eno stvar, ki ji predsednik države, vlade ali zunanji minister namenja posebno pozornost. Posebni predstavnik pogosto poroča oziroma odgovarja samo njemu. Na prelomu 2022/23 so v MZZ Slovenije delovali naslednji posebni odposlanci:

- za prihodnost Evrope,
- za institucionalne zadeve EU,
- za Varnostni svet OZN (kandidatura Slovenije za nestalno članico za leti 2024 in 2025),
- za Zahodni Balkan,
- za vodno diplomacijo,
- za podnebno diplomacijo.

Izražali naj bi ključne strateške usmeritve slovenske zunanje politike v tistem času. Opazna je odsotnost posebnega predstavnika za človekove pravice, ki so bile desetletja stalnica slovenske zunanje politike.

Special representative/SRSG – oseba, ki jo je generalni sekretar OZN pooblastil, da ga zastopa na pomembni terenski misiji, na primer za vzdrževanje miru, ali na misiji za preprečevanje in odpravo vseh oblik nasilja nad otroki in podobno. Uporablja se tudi izraz *special envoy*. V sistemu OZN je uvrščen nad osebnega predstavnika generalnega sekretarja, na primer *personal envoy of the Secretary-General Matthew Nimetz*. Ta je bil vključen v iskanje rešitve v sporu med Grčijo in Makedonijo zaradi imena Makedonija.

Special session – posebno zasedanje, dodatno zasedenje izven redno načrtovanih zasedanj, namenjeno posebnemu vprašanju, na primer v Generalni skupščini OZN.

Specialized agencies – Specializirane agencije, multilateralne mednarodne organizacije s področja gospodarskih, socialnih, kulturnih, izobraževalnih, zdravstvenih in

42 Diplomat v nedržavni vlogi.

podobnih zadev, ki imajo z OZN sklenjene posebne sporazume. To so na primer Organizacija združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (UNESCO) ali Svetovna zdravstvena organizacija (WHO). Na drugem mestu so posebej navedene še nekatere.

Spetsial'naja vojennaja operatsija (v ruščini) – posebna vojaška operacija, ime, ki ga je Putinov režim uporabljal za vojno v Ukrajini. Kdor tega poimenovanja ni spoštoval in je na primer govoril o vojni, je bil strogo kaznovan. Da pa je vendarle šlo za vojno, je posredno priznal tudi režim, saj je po šestih mesecih bojev razglasil mobilizacijo 300.000 rezervistov, na okupiranih ukrajinskih ozemljih vojno stanje, v ruskih predelih vzdolž ukrajinske meje pa številne vojne ukrepe. Rusija je postala ne samo agresor, ampak tudi policijska država s precej elementi fašizma. Na koncu leta 2022 je hote ali nehoti tudi ruski predsednik Putin boje v Ukrajini označil za vojno. Glej tudi War in Ukraine.

Speech – formalni govor, nagovor.

Sphere of influence – območje, kjer naj bi prevladoval vpliv neke močne države, ki naj bi imela izključno pravico posredovanja. Vplivna območja niso nekaj novega, znana so tudi iz preteklosti. Nekatere države so se z njimi strinjale, druge so bila vanje prisiljena. Spomniti velja na zavezniški dogovor o delitvi vplivnih območij z Jalte leta 1945. V letih neposredno po hladni vojni pa je bilo eno samo – ameriško. Mogoče je, da se bodo po zmanjšanju moči ZDA in obnovljenem tekmovanju velesil (ZDA, Kitajska, Rusija) znova oblikovala vplivna območja oziroma *sphere-of-influence system*. Vsaka velesila bo prevladovala v svoji soseščini. To bo zelo nestabilen mednarodni sistem. Meje med takšnimi vplivnimi območji so nejasne in nobenega zagotovila ni, da jih velesile sčasoma ne bodo želele premakniti. Številni menijo, da je tak sistem v nasprotju z modernim razumevanjem suverenosti in mednarodnega prava. Glej tudi Brezhnev doctrine, Dependent state, Monroe doctrine, Satellite state, Vassal state.

Spin – v politiki in odnosih z javnostjo podajanje neke zadeve tako, da jo javnost razume na želeni način oziroma da je dosežen želeni politični učinek. Pri tem gre pogosto za namensko, pristransko (pre)oblikovanje besed (na primer izjave) ali podobno. Oblika propagande, ki temelji na zavajanju.

Spinach treatment – politika ZDA do Rusije oziroma pričakovanje ZDA, da se bo Rusija spremenila in postala bolj sprejemljiva, vsečna. To med drugim pomeni tudi rusko sprejemanje Nata kot legitimne evropske varnostne organizacije. Rusija naj bi sčasoma torej spoznala, da bi bilo to dobro tudi zanjo. Enako kakor otrok, ki sprva ne mara špinaca, pa bi jo moral marati, saj je dobra zanj.

Splendid isolation – politika Združenega kraljestva (Velike Britanije) pred 20. stoletjem, da v času miru ne sklepa zavezništev.

Splinternet – več ločenih internetov.

Spoiler – nekdo, ki iz različnih razlogov in na različne načine namenoma zavlačuje, ovira, spodkopava reševanje spora. Nekdo, ki nasprotuje neki ureditvi, jo kvari s svojim delovanjem. Ruski predsednik Putin naj bi bil s svojim nasprotovanjem svetovni ureditvi, vzpostavljeni po drugi svetovni vojni oziroma hladni vojni, *global spoiler*. Zaradi politike *America first* naj bi bil po mnenju nekaterih to tudi predsednik ZDA Trump.

Sponsion – zaveza, ki jo je dal diplomatski predstavnik brez uradnega pooblastila in je neveljavna, če ne upošteva navodil.

Sponsor – v mednarodnih organizacijah država članica, ki je predložila osnutek resolucije.

Spy – vohun, tajni agent, ki naj bi pridobil neko zaupno informacijo.

Square brackets – besedilo v oglatih oklepajih pri pogajanjih, kar pomeni, da o tem še ni dosežen dogovor.

Srednjeevropska pobuda (Central European Initiative – CEI) – organizacija, ki združuje 18 držav srednje, vzhodne in jugovzhodne Evrope (vključno s Slovenijo) in je bila ustanovljena leta 1989, si prizadeva za krepitev medsebojnega sodelovanja in nudenje pomoči članicam, ki še niso vključene v EU. Sedež organizacije je v Trstu.

Stagiaire – mlajša oseba v vlogi stažista, pripravnika, na primer v enem od generalnih direktorats Evropske komisije.

Stakeholder – stranka, ki dokaže, da jo neka zadeva vsebinsko zadeva in da je zaradi tega upravičena sodelovati pri odločanju o njej. Uporablja se tudi izraz *interested party* ali *a party with standing*. Glej tudi Multistakeholder diplomacy.

Stakeholder Geopolitics – deležniška geopolitika, geopolitika, kjer se upoštevajo interesi več deležnikov, ne samo osnovnega. Posnemala naj bi *stakeholder capitalism*⁴³. Pri njem se njegova vrednost in uspešnost ne ocenjujeta na podlagi kratkoročnega dobička, ampak dolgoročnega vpliva na ljudi in okolje oziroma zadovoljevanja interesov

43 Kapitalizem deležnikov.

potrošnikov, zaposlenih in članov širše skupnosti. Podobno naj bi pri geopolitiki deležnikov šlo za sprejemanje političnih odločitev, ki bi bile dolgoročno v dobro interesom tako države in njenih prebivalcev kot tudi zavezniških držav in ne nazadnje tudi nasprotnojučih držav, s katerimi poteka tekmovanje. Samo na ta način, torej s sodelovanjem vseh, je mogoče reševati svetovna vprašanja, kot so na primer podnebne spremembe, svetovne ekonomske krize in pandemije, kakršna je bila covida-19, in podobno.

Stakeout (media) – priložnost, da diplomat ali politik ogovori čakajoče (v preži) novinarje ob izhodu iz konferenčne dvorane, na primer Varnostnega sveta OZN. Če do pogovora pride pred vstopom v konferenčno dvorano, je to *stakein*.

Stalemate – zastoj, pat položaj, ko v pogajanjih ni napredka in rešitve ni na vidiku. Grozi propad pogajanj. Glej tudi Breakdown in Impasse.

Standard of civilization – glej International minimum standards.

Standard time/Greenwich Mean Time/Coordinated Universal Time – lokalni čas v Greenwichu, Londonu, Veliki Britaniji (začetni poldnevnik in prvi časovni pas od 24).

Standing conference – stalna konferenca, ne poteka le enkrat, ampak večkrat.

Standing ovation – ko sedeče občinstvo po koncu govora vstane in ploska. S takšnimi stoječimi ovacijami izrazi svoje navdušenje in podporo izvajanju govorca.

Standstill agreement – sporazum, da se v zvezi z nekim vprašanjem ne bo več delovalo ali ne do določenega trenutka ali med pogajanja.

Stanovnik, Janez (1922–2020) – politik, ekonomist, diplomat, rojen v Ljubljani. Udeležil se je Pariške mirovne konference (1947). V letih 1968–1982 je bil izvršni sekretar ekonomske komisije OZN za Evropo. Po koncu mandata je izdal knjigo Mednarodni gospodarski sistem: od dominacije k enakopravnosti. Bil je tudi zadnji predsednik predsedstva Socialistične republike Slovenije. Mnjenja o njegovem stališču do slovenskega osamosvajanja v devetdesetih letih so različna.

Stare decisis – stališče, da mora sodišče upoštevati pravno načelo, ki je bilo uporabljeno v sorodnih primerih.

START (Strategic Arms Reduction Treaties) – pogodbe o zmanjšanju strateškega orožja. Med strateškimi pogodbami o zmanjševanju jedrskega orožja oziroma nadzoru nad njim med Rusijo in ZDA je danes v veljavi le še novi START (*New Strategic Arms Reduction Treaty*) iz leta 2010. Ta omejuje število jedrskih glav na 1550. Leta 2021 sta se strani dogovorili o podalšanju do leta 2026. Takrat bo ta ključni več kot

desetletni stabilizacijski sporazum v ameriško-ruskih odnosih prenehal veljati. Obe strani sta bili načeloma pripravljene pogajati se o novi pogodbi. Velja pa omeniti, da se inšpekcijski nadzor v okviru obstoječe START od izbruha covid-19 in zaostitve dvostranskih odnosov po ruski invaziji na Ukrajino ne izvaja. Ruska stran nanj in na sestanke dvostranske posvetovalne komisije ne pristaja. V tem je treba iskati tudi razloge za rusko odpoved pogajanj o novi pogodbi, predvidenih za konec novembra 2022 v Kairu. Februarja 2023 je ruski predsednik Putin začasno prekinil rusko sodelovanje po pogodbi, čeprav pogodba te možnosti ne določa. S tem se je skoraj v celoti razgradil sistem strateškega nadzora nad orožjem iz obdobja ob koncu hladne vojne.

V pogajanja o tovrstnih novih pogodbah bi bilo treba vključiti tudi Kitajsko. Po ameriških ocenah ima ta 400 jedrskih glav, do leta 2035 pa naj bi se njihovo število povečalo na 1500.

State – država, organizirana politična skupnost, ki se ravna po zakonih in ki ima na nekem ozemlju monopol nad uporabo sile, ki torej uživa suverenost ne glede na svojo velikost ali moč. Obstajajo tudi drugačne opredelitve. Prevladujoča oblika države je danes moderna nacionalna država (*modern nation state*). Politična skupnost torej, ki se ravna po zakonih in ki združuje ljudi, ki naj bi imeli skupni izvor. Moderna nacionalna država je tudi Slovenija. Nastala je kot država slovenskega naroda, v njej pa poleg večinskega prebivalstva živijo tudi državljani neslovenskega porekla. Kljub nedržavnim akterjem ostajajo države glavni akterji mednarodne skupnosti. To se je pokazalo tudi ob spoprijemanju s covidom-19, ko je »vestfalska država« prišla do polnega izraza. Glej tudi Westphalia Congress (1644–1648) in Nation. Tudi ime za zvezno enoto, na primer v ZDA.

Statecraft – umetnost vodenja države, izraz se skoraj ne uporablja več.

State Department – glej Department of State.

State funeral – glej Working funeral.

State immunity – glej Sovereign immunity.

State interest – državni, nacionalni interes je cilj neke države, ki ga ta skuša doseči na političnem, ekonomskem, vojaškem, kulturnem itd. področju, v odnosu do drugih držav. Izražen je v njeni politiki in zakonodaji. Glej tudi Raison d'Etat.

State international responsibility – odgovornost države (pod določenimi pogoji), ko krši svoje mednarodno pravne obveznosti v odnosu do drugih držav. Eno od splošnih načel mednarodnega prava, da je treba povrniti škodo, povzročeno z nelegalnim dejanjem države. Glej tudi Reparations in Diplomatic protection, kot podvrsto tovrstne odgovornosti.

State jurisdiction – pristojnost, zmožnost države, izraz njene suverenosti, da njeni organi (na podlagi mednarodnega prava) sprejemajo zakone z veljavnostjo na njenem ozemlju, jih tam uveljavljajo ter v skladu z njimi presojujejo.

Statelet – državica, zelo majhna suverena država. Lahko tudi oznaka za entiteto oziroma območje, ki deluje kot samostojna država, vendar ni mednarodno priznana oziroma priznana in je formalno še vedno del druge (mednarodno) priznane države. Na primer med sirsko državljansko vojno kurdska entiteta Rojava na severu Sirije. Glej tudi Micronation.

Statement of explanation – glej Right of rebuttal/reply.

State of war – vojno stanje. V preteklosti pravno stanje, nastalo po uradni vojni napovedi ene države drugi. Danes, ko takšnih napovedi ni več, pomeni dejanski oboroženi spopad in uporabo mednarodnega humanitarnega prava. Razglasitev vojnega ali obrambnega stanja predvidevajo ustave nekaterih držav. V Sloveniji je za razglasitev vojnega stanja pristojen Državni zbor Republike Slovenije na predlog vlade. V desetdnevni osamosvojitveni vojni vojno stanje ni bilo razglašeno.

State system/System of states – oznaka za države ter njihove organizirane in stalne medsebojne odnose. Nekateri raje uporabljajo izraz *International system*. Glej tudi International order.

State visit – obisk, zelo ceremonialen, vodje države pri drugem vodji države. Spremlja ga lahko več ministrov (*minister-in-attendance*) in seveda (njegov) veleposlanik v državi sprejemnici. Tovrstni obiski niso pogosti. Včasih se uporablja tudi izraz uradni obisk. Obisk brez ceremoniala je delovni obisk. Če gre za osebno zadevo (na primer zaradi zdravljenja), je to zasebni oziroma neuradni obisk.

Status of forces agreement (SOFA) – sporazum (mednarodna pogodba), s katerim se ureja pravni položaj pripadnikov oboroženih sil države pošiljateljice v državi (prijateljski) sprejemnici v času miru oziroma vzdrževanja miru. Takšen sporazum je bil na primer sporazum Afganistana in Nata oziroma njegovih članic (tudi Slovenije) v času operacije Nata ISAF. Praviloma se za te pripadnike oboroženih sil uporablja »pravilo zastave«, kar pomeni, da zanje velja zakonodaja lastne države.

Status of mission agreement (SOMA) – je, podobno, sporazum, ki ureja položaj vojaških pripadnikov sil OZN v okviru neke mirovne operacije. Ti uživajo imuniteto za dejanja, ki so del njihovih uradnih dolžnosti (funkcionalna imuniteta), v skladu z omenjenim sporazumom. Imuniteta pa ne velja za vojne zločine.

Status quo – dosedanje, obstoječe stanje na političnem ali pravnem področju; če gre za zadržanje ozemlja, se uporablja izraz *uti possidetis*.

Status quo ante – stanje pred spremembo.

Status quo ante bellum – stanje pred vojno.

Steering brief – zaupno pisno navodilo delegaciji pred začetkom pogajanj.

Steering committee – usmerjevalni odbor, ki pri vodenju organizacije in oblikovanju njene politike oblikuje, predlaga strateške usmeritve. Na primer *EU–UN Steering Committee on Crisis Management*; Usmerjevalni odbor EU–OZN za krizno upravljanje, skupno posvetovalno telo, ki ga sestavljajo visoki predstavniki obeh organizacij. Tudi odbor, ki načrtuje potek večje konference, in sicer v postopkovnem delu.

Step-by-step diplomacy – v pogajanjih najprej dogovor o manj spornih vprašanjih in šele nato z utrjevanjem zaupanja prehod na reševanje težjih; za to je seveda potrebno veliko časa in potrpežljivosti.

Sticking point – v pogajanjih zadeva, v katero ena od strani ne more privoliti. Glej tudi Bottom line.

Stockholm Initiative for Nuclear Disarmament – stockholmska pobuda za jedrsko razorožitev, ki je nastala leta 2019, združuje nejedrske države z različnih celin in različnih varnostnih povezav (Argentina, Etiopija, Finska, Indonezija, Japonska, Jordanija, Južna Koreja, Kanada, Kazahstan, Nemčija, Nizozemska, Nova Zelandija, Španija, Švedska in Švica). Zavzemajo se za oživitev diplomatskih prizadevanj za jedrsko razorožitev na podlagi Pogodbe o neširjenju jedrskega orožja (NPT). V zvezi s tem se zavzemajo za čim uspešnejše pregledne konference članic NPT. Predložile so več konkretnih predlogov, kako jedrsko razorožitev vendarle doseči. Zavzemajo se tudi za uveljavitev pogodbe o prepovedi preizkušanja jedrskega orožja in za nadaljevanje pogajanj o prepovedi proizvodnje cepljivega materiala v vojaške namene. Slovenija se je pobudi pridružila julija 2022.

Možnosti za jedrsko razorožitev so na žalost vse prej kot dobre. Pregledne konference NPT ne prinašajo napredka zaradi nepripravljenosti držav z jedrskim orožjem, da izpolnijo svoje pogodbene zaveze. Za nameček so odnosi med velesilami slabi, medsebojnega zaupanja ni. Primer, kam lahko pripelje enostranska odpoved jedrskemu orožju, je Ukrajina, ki jo je napadla država, ki pa ga ima. Mimogrede, zadnja, deseta pregledna konferenca NPT ni zmoгла niti moči niti soglasja, da obsodi ruske grožnje za uporabo jedrskega orožja. Usoda Ukrajine bi lahko navedla nekatere tehnološko razvite države, da si ga omislijo. Zdi se, da gre pravzaprav za nasprotni proces, tj. večanje števila držav, ki si želijo jedrskega orožja. V njem nekatere vidijo

zagotovilo svoje suverenosti, druge tudi možnost za podrejanje tistih, ki ga nimajo. Primer za to sta Severna Koreja in Iran. Prva ga že ima, prekršila je NPT. Drugi pa ga bo očitno imel v kratkem, če bo le hotel. Severnokorejski voditelj Kim Jong Un je septembra 2022 poudaril, da se njegova država ne bo nikoli odpovedala jedrskemu orožju. Razglasil jo je za nepovratno jedrsko silo. Severna Koreja je hkrati uzakonila pravico *preemptive* jedrskega napada. Do njega naj bi prišlo samodejno v primeru ocene, da obstaja neizbežna, neposredna grožnja oziroma napad (z jedrskim ali konvencionalnim orožjem) na severnokorejske oblasti in njihovo jedrsko orožje. Vse več je tudi znakov (še posebej v času predsedovanja Donalda Trumpa), da se ameriške zaveznice ne morejo preveč zanašati na jedrski dežnik ZDA, bodisi zaradi pomanjkanja njene volje bodisi verjetnosti, da bi bile pri tem ogrožene same. To spoznanje bi lahko marsikatero ameriško zaveznico v Evropi, na Bližnjem vzhodu ali v Aziji napeljalo k temu, da si ga pridobi. Med prvimi recimo Južna Koreja glede na čedalje več zalog jedrskega orožja in grožnje severne sosedice.

Stop-over visit – kratek obisk ene države na poti na pomembnejši obisk druge.

Stopping the clock – kadar kaže, da bodo pogajanja uspešno dokončana, vendar se določeni rok izteka, se ura ustavi, da čas ne bi bil prekoračen; v bistvu gre za krajši podaljšek. Uporablja se tudi izraz *diplomatic hour*.

Stovepiping – ameriški izraz za prenos zaupnih informacij neposredno državnemu vrhu, ne da bi bili z njimi seznanjeni in bi jih preučili (ter se pravočasno odzvali) na nižjih ravneh.

Strain – trud, prizadevanje.

Strait of Hormuz – v zadnjega pol stoletja v diplomaciji najpogosteje omenjena morska ožina. Strateško pomembna Hormuška ožina povezuje (zaprti) Perzijski zaliv z Omanskim zalivom oziroma Indijskim oceanom. Ob njeni severni obali je Iran, na južni pa so Združeni arabski emirati in Oman. Po tej vodni poti kljub večji proizvodnji drugje še vedno potuje velika količina nafte, ki zadovoljuje okoli ene petine svetovne porabe. Pri utekočinjenem naravnem plinu pa je ta delež še večji – okoli ene tretjine.

Strategic – strateški, zelo pomemben, na primer strateško orožje; *strategic arms*. Strateške partnerice Slovenije naj bi bile Nemčija in Francija ter ZDA.

Strategic ambiguity – strateška dvoumnost. O njej govorimo, ko je vlada neke države namerno dvoumna glede nekega pomembnega zunanjepolitičnega vprašanja. Nasprotnika pušča v negotovosti (uporablja se tudi izraz strateška negotovost) in ker ta ne ve, kolikšno je tveganje, je to lahko pomemben element v politiki odvrčanja.

V času ruskega napada na Ukrajino leta 2022 je ruski predsednik Vladimir Putin večkrat zagrozil z uporabo jedrskega orožja, še zlasti, kadar so ruske konvencionalne sile porazili ukrajinski branilci. ZDA so na to odgovorile, da ruske grožnje jemljejo resno in opozorile Rusijo, da bo v primeru dejanske uporabe jedrskega orožja prišlo do hudih oziroma katastrofalnih posledic. Pri tem so ostale nejasne, kakšne bi bile konkretno te posledice. Takšna je bila tudi politika ZDA glede Tajvana. ZDA so bile nejasne, kako bi odgovorile na poskus Kitajske, da nadzor nad otokom prevzame s silo. Kot je znano, je otok Tajvan po zmagi komunistične revolucije leta 1949 v celinski Kitajski šel svojo pot. Peking meni, da je Tajvan sestavni del Kitajske, Tajvan pa nasprotno, da gre za suvereno državo. ZDA so dolgo podpirale neodvisnost Tajvana, s katerim imajo neformalne odnose, vendar so glede vprašanja suverenosti zadržale nevtralnno stališče. Načeloma podpirajo politiko ene Kitajske. ZDA so se sicer z zakonom (leta 1979) zavezale, da bodo Tajvanu zagotavljale sredstva za obrambo. O tem, da bi ZDA vojaško posredovale, zakon molči. Ob svojem obisku na Japonskem maja 2022 je ameriški predsednik Biden dejal, da bodo ZDA Tajvan, ki je med tem postal velika sila polprevodnikov, branile z vojaško silo. Strateške dvoumnosti je bilo s tem konec. Nekateri so govorili o spodrsanju ameriškega predsednika. Bela hiše je pozneje izjavila, da se ameriška politika do Tajvana ni spremenila. Drugi pa so menili, da ni šlo za prenagljeno in nespametno izjavo, ampak da je bil to edini način, da se s strateško jasnostjo (*strategic clarity*) okrepi odvrčanje, pomirijo zavezniki oziroma obrani Tajvan in s tem zaščitijo ameriški interesi. Zastavlja se vprašanje, ali je res tako. ZDA so namreč morale okrepiti svojo vojaško prisotnost okoli otoka.

Strategic autonomy – strateška avtonomija, zmožnost države, da upošteva svoje nacionalne interese in sprejema temu primerno zunanjo politiko, ne da bi bila pri tem veliko odvisna od drugih.

Izraz se je v zadnjih letih (od 2013) uporabljal predvsem v zvezi z EU, in to na pobudo Francije v zvezi z delovanjem EU na obrambnem področju brez velikega nalslanjanja na ZDA. Postala naj bi gospodar lastne usode. Leta 2016 se je omenjala kot osrednji del globalne strategije EU. Uporabljata se tudi izraza *European sovereignty* (evropska suverenost) ali *geopolitical power* (geopolitična sila). Strateška avtonomija naj bi pomenila, da ima EU zmogljivosti za ustrezno delovanje. Z drugimi besedami to pomeni, naj bi ji strateška avtonomija omogočila izbiro, da po potrebi deluje avtonomno na področjih strateškega interesa in ima za to potrebne zmogljivosti. Po mnenju Josepha Borella, visokega predstavnika EU za zunanjo in varnostno politiko, pa pomeni izgradnjo evropskih zmogljivosti, ki EU omogočajo, da na eni strani v najboljšem primeru deluje skupaj s partnerji in na drugi, ko je to potrebno, neodvisno in to na različnih področjih, od farmacevtskega do vojaškega. George Pagoulatos je uporabil moto: Skupaj, ko je to mogoče, sami, ko je to potrebno. Tovrstne razprave so bile še zlasti žive v času predsedovanja Donalda Trumpa in močno poslabšanih čezatlantskih odnosov. Strateška avtonomija je tako pod predsedstvom von der Leynove postala politični cilj Evropske komisije, ta naj bi tako postala geopolitična

komisija. Leta 2017 je bil ustanovljen *European Defence Fund*⁴⁴, namenjen krepitevi skupnega raziskovanja in izgradnji obrambnih zmogljivosti. Sprejeti so bili še nekateri drugi ukrepi. *Soft power* EU naj bi se dopolnjevala s *hard power*. Res pa je, da vzhodno- in srednjeevropske članice strateške avtonomije nikoli niso razumele kot odmik od ZDA. Dvomile so, da bi EU lahko razvila zadostno *hard power* ter da bi bili Francija in Nemčija voljni in zmožni zavarovati njihove interese. Potem ko se je v Belo hišo vselil demokrat Joe Biden in v času druge ruske agresije na Ukrajino februarja 2022, pa strateška avtonomija ni bila več prvi cilj. Izkazalo se je namreč, da se EU brez ZDA ni sposobna sama zoperstaviti ruski grožnji (ob hkratnem spoznanju ZDA, da v soočenju z Rusijo in Kitajsko potrebujejo zaveznike) in da torej vsaj še nekaj časa steber evropske obrambe ostaja Nato. V njem pa so ZDA bistvene in prve med enakimi. Vendar vse staviti na ZDA in Nato je lahko le kratkoročna, ne pa dolgoročna rešitev. Treba se je zavedati, da se ZDA čedalje bolj osredotočajo na številna nerešena domača vprašanja na eni ter na izziv, ki jim ga na območju Indo-Pacifika pomeni Kitajska, na drugi strani. Tovrstni prednostni premik pa ustvarja dvom o dolgoročni vzdržnosti njihove močne vojaške prisotnosti v Evropi. Ob vprašljivi zanesljivosti ZDA, skepticizmu o njeni dolgoročni superiorosti v svetu ter ob nadaljnji ruski grožnji strateška avtonomija ostaja torej vprašanje, na katerem bo morala EU še naprej graditi, podobno kot je to dokaj uspešno storila na energetskem področju. Le tako bo lahko postala močnejši geopolitični igralec v čedalje bolj turbulentnem svetu ter bo sposobna prevzeti večjo odgovornost in zavarovati svoje interese. Bo pa to zahtevalo večja obrambna sredstva in globljo povezanost EU. Do ure resnice lahko pride že ob naslednjih predsedniških volitvah v ZDA, če bo zmagal Trump ali kdo drug njegovega kova. Glej tudi *European sovereignty* in *Global guarantor*.

Strategic communication – strateško komuniciranje se včasih (napačno) izenačuje le z aktivnostmi na področju odnosov z javnostmi. Obstaja več opredelitev. V okviru Nata strateško komuniciranje pomeni povezovanje komunikacijskih zmoglosti (odnose z javnostmi, informacijske in psihološke operacije) z drugimi vojaškimi aktivnostmi z namenom razumevanja in oblikovanja informacijskega okolja v podporo ciljev zavezništva. V primeru vlade ZDA pa gre za prizadevanje za razumevanje in vključitev ključnih javnosti z namenom oblikovanja, krepite ali ohranitve razmer, ugodnih za uveljavljanje ameriških interesov, politik in ciljev. Poleg informiranja gre torej tudi za vključevanje javnosti. Primeri strateškega komuniciranja so aktivnosti britanskega *BBC World Service*; kitajskih kulturnih centrov; radia Sawa, ki oddaja v arabščini in ga financirajo ZDA; aktivnosti TV-postaje RT, ki jo financira ruska vlada in je med drugim ukrajinsko oranžno revolucijo označila za fašistični prevrat, ki ga podpirajo ZDA; obglavljanje zahodnih talcev s strani Islamske republike (ISIS) v oranžnih pajacih (oblačilih ujetnikov v ameriškem zaporu Guantanamo); premik

44 Evropski obrambni sklad.

ameriških oklepni enot na Poljsko; preskušanje raket s strani Severne Koreje itd. Glej tudi Political warfare.

Strategic Compass – strateški kompas, skupna obrambno-varnostna vizija EU. Prvi tovrstni dokument EU, ki so ga članice sprejele mesec dni po ruski invaziji na Ukrajino februarja 2022. V njem so se skušale poenotiti glede groženj EU in načinov spoprijemanja z njimi. Pri tem so ugotovile, da je vojna v Ukrajini najresnejša varnostna kriza v Evropi v zadnjih desetletjih. EU bo tako oblikovala sile za hitro razmeščanje v velikosti pet tisoč vojakov. Zagotovila bo vojaško mobilnost po Evropi in okrepila obrambno industrijo ter povečala sredstva za obrambo. Posebno pozornost bo namenila tudi kibernetiskim napadom. Dokument pomeni določen premik EU od *soft* k *hard power*. V zvezi z vojno v Ukrajini se je EU prvič odločila, da napadeni državi priskoči na pomoč s financiranjem dobav orožja. Prevladalo je spoznanje, da če naj bodo dialog, diplomacija, multilateralizem uspešni, mora za njimi stati ustrezna sila, moč. Spreminja se vloga EU glede varnosti in obrambe, še posebej glede upravljanja kriz v njeni sosesčini. Dokument pa vendarle jasno poudari, da Nato ostaja steber kolektivne evropske obrambe, da mu je EU pri tem v pomoč in da je njena vloga dopolnjujoča. Krepi se strateško partnerstvo med Natom in EU. Ta povezanost še nikoli ni bila tako močna. Še dve članici EU – Finska in Švedska bosta v kratkem postali članici zaveznitva. Nato je tako na vrhuncu svojega namena in moči. To, da se Nato po koncu hladne vojne ni razpustil, se je izkazalo za pametno odločitev. Brez njega bi bila evropska varnost danes bistveno drugačna oziroma je ne bi bilo. Glej tudi NATO Strategic Concept.

Strategic competition – strateško tekmovanje. Gre za tekmovanje, titanski boj za prevlado med ZDA in Kitajsko, med drugim tudi glede nadaljnjega obstoja na liberalnih pravilih temelječega mednarodnega reda (ki so ga oblikovale ZDA in zaveznice po drugi svetovni vojni) oziroma prihodnje regionalne in svetovne ureditve. Poteka na gospodarskem, tehnološkem, vojaškem, ideološkem področju. Kitajska obstoj boja za prevlado sicer zanika. Ob tem tekmovanju pa vendar obstaja tudi prostor za sodelovanje, kjer se interesi prekrivajo. Mišljene so podnebne spremembe, svetovno javno zdravje, svetovna finančna stabilnost in jedrska neproliferacija. Henry Kissinger glede vse globljega rivalstva med ZDA in Kitajsko opaža dvoje. Kitajska na eni strani zaradi svoje stare civilizacije in izrednega gospodarskega napredka v zadnjih letih pričakuje, da jo spoštujejo in upoštevajo. ZDA na drugi strani menijo, da so njihove vrednote univerzalne in bi jih morali spoštovati povsod. Po mnenju Kissingerja se bosta morali velesili naučiti neizogibno strateško rivalstvo kombinirati s konceptom in prakso soobstoja. Glej tudi Political warfare, Great power competition.

Strategic corruption – ko koruptivno delovanje države postane instrument njene državne strategije oziroma ko je v njenem političnem vojskovanju v mednarodnem

prostoru pomembno orožje. V uveljavljanju svojih interesov v odnosu do druge države oziroma v doseganju zelenega političnega cilja podkupuje pomembne predstavnike ali pripadnike te druge države. Strateško korupcijo zadnja leta izvajata predvsem Rusija in Kitajska, tudi v naši neposredni sosesčini (na Zahodnem Balkanu in v Srednji Evropi).

Strategic empathy – strateška empatija, sposobnost vživeti se v ideologijo, hotenja, čustva nasprotnika. Razumeti, kaj je tisto, kar ga žene oziroma zadržuje. Da se torej vnaprej preuči njegovo ravnanje v zahtevnem položaju. Avtor izraza je zgodovinar Zachary Shore.

Strategic patience – primer za strateško potrpežljivost je ameriška politika neaktivnosti, čakanja v odnosu do Severne Koreje med predsedovanjem ameriškega predsednika Obame. ZDA so čakale, da Severna Koreja sama ugotovi, da je zanjo najbolje, da se odreče jedrskemu orožju. Da se torej počaka s poganjanji vse dotlej, dokler država ne postreže s konkretnimi dokazi svoje zavezanosti jedrski razorožitvi. Izraz odraža negotovost, kaj in kdaj storiti v konkretnem primeru.

Strategic simultaneity – strateška sočasnost. Hkratno soočenje z več med seboj povezanimi grožnjami, na primer geopolitičnimi in ideološkimi izzivi Rusije in Kitajske.

Strategic stability – strateška stabilnost, skupek procesov, mehanizmov in sporazumov, ki v mirnem času omogočajo upravljanje odnosov med velesilami, da se te izognejo jedrskemu spopadu (Ernest J. Moniz in Sam Nunn). Pomeni tudi razporejanje vojaških oddelkov na način, ki ne spodbuja prve uporabe jedrskega orožja. Odpovedi sporazumov o nadzoru nad jedrskim orožjem, zapiranje kanalov komuniciranja, novo ogrožanje v kibernetnem prostoru in napredek v vojaški tehnologiji so na koncu drugega desetletja 21. stoletja povzročili strateško nestabilnost med ZDA in Rusijo, največjo po kubanski krizi leta 1962.

Strategy – določitev cilja in opis načina, kako ga doseči.

Straw poll (vote) – neformalno uvodno glasovanje, s katerim se meri razpoloženje, mnenje sodelujočih. Pri tem pa se ne ve, kako je glasovala posamezna delegacija. Uporablja se v mednarodnih organizacijah (predvsem pri sprejemanju odločitev s konsenzom), na primer v Varnostnem svetu OZN pri volitvah generalnega sekretarja. Izraz *straw poll* izhaja iz ugotavljanja smeri vetra tako, da se vrže slamica v zrak.

Struggle – borba, boj.

Sub-committee – pododbor. Oblikuje ga matični odbor in običajno tudi imenuje njegovega predsedujočega.

Subject of international law – entiteta, ki uživa mednarodnopravno osebnost, pravice in obveznosti po mednarodnem pravu. To so države in nedržavne entitete, kakor so mednarodne organizacije in v nekaterih primerih tudi posamezniki. Stališča glede tega, ali so subjekt mednarodnega prava tudi nevladne organizacije in večnacionalna podjetja, so različna.

Subnational diplomacy – sodelovanje občin, mest, zveznih enot (torej na ravni pod državno) v mednarodnih odnosih. Sem lahko prištejemo bratenje mest ali sodelovanje zveznih enot. V času Jugoslavije je na primer Slovenija v določenem obsegu sodelovala z avstrijsko Koroško in Štajersko ter italijansko pokrajino Furlanijo - Julijsko krajino. Gre predvsem za pospeševanje dvostranskega sodelovanja na gospodarskem in kulturnem področju.

Subsidiarity – pomožnost, nadomestnost. To določbo poznajo ustave številnih zveznih držav. Pomeni, da se odločitve sprejemajo, naloge opravljajo na tisti ravni, kjer je to najbolj učinkovito oziroma na ravni čim bližje ljudem. V EU, kjer je to eno od temeljnih načel, na ravni EU le v primeru, kadar bi bilo to učinkovitejše kakor na nacionalni ali lokalni ravni. Mednarodno kazensko sodišče je po načelu subsidiarnosti pristojno za sojenje v neki zadevi le, če država članica tega sojenja ni pripravljena ali sposobna opraviti.

Substantive – vsebinski, ki ni postopkoven.

Subversion – prikrito, podtalno delovanje proti obstoječi državni oblasti, sistematično spodkopavanje njene moči, običajno od oseb v njej.

Succession (of state) – sukcesija, nasledstvo držav, ko odgovornosti za mednarodne odnose ozemlja (glede mednarodnih pogodb, državnega premoženja, dolgov, arhivov, državljanstva in drugih pravic prebivalstva itd.) ene države prevzame druga država. V primeru Socialistične federativne republike Jugoslavije je šlo za t. i. popolno sukcesijo, torej nasledstvo razpadle države s strani več novih držav. Leta 2001 je pet držav, naslednic nekdanje SFRJ (Bosna in Hercegovina, Hrvaška, Makedonija, Slovenija in Zvezna republika Jugoslavija), sklenilo Dunajski sporazum o vprašanih nasledstva. Črna gora in Kosovo torej nista državi naslednici nekdanje SFRJ. Mednarodno pravo v zvezi s sukcesijo držav je eno manj razvitih področij mednarodnega prava. Sukcesija držav je tako običajno težavna in tako je tudi s sukcesijo po SFRJ.

Summary records of the debate – povzetek razprave na konferenci pripravi njen sekretariat in ga pozneje objavi kot dokument konference. Ta ga praviloma ne potrjuje.

Summits, Summit meetings/Summitry – srečanja na vrhu vodij držav ali vlad. Lahko so priložnostna, na primer pariški podnebni vrh leta 2015, lahko pa so redna,

na primer srečanja Evropskega sveta (EU). Lahko so dvostranska, na primer srečanje voditeljev Rusije in ZDA Putina in Busha leta 2001 na Brdu pri Kranju. V Natu ločijo med vrhom (*summit*) in srečanjem vodij (*leaders' meeting*). V prvem primeru naj bi šlo za več srečanj vodij držav ali vlad v različnih formatih (Severnoatlantski svet, namenjen določeni temi, komisija Nato-Gruzija, komisija Nato-Ukrajina), v drugem pa za krajše srečanje, namenjeno posebni temi (na primer srečanje decembra 2019 v Londonu ob 70. obletnici zaveznitva).

Sunset clause/provision – določilo, da bo zakon, sporazum prenehal veljati po natančno določenem roku ali na določeni dan.

Superior – višji, *a superior officer*; višji častnik.

Superpower – supersila, na primer ZDA po koncu hladne vojne. Do konca druge svetovne vojne se je za svetovne vojaške sile uporabljal izraz *great power*.

Supranationalism – položaj, ko ima mednarodna organizacija pravno moč, da v zadevah iz svoje pristojnosti sprejema predpise, ki neposredno zavezujejo fizične in pravne osebe v državah članicah, na primer EU.

Supreme – vrhovni, na primer *Supreme Headquarters Allied Powers Europe*; Vrhovno poveljstvo zavezniških sil v Evropi, Natovo poveljstvo za operacije.

Surveillance – nadzor, na primer nadzor morja s strani Frontexa; *marine surveillance by Frontex*.

Suspect – osumljenec, na primer *police have arrested a suspect*; policija je prišla osumljenca. Tudi sumiti ali biti sumljiv, na primer *a suspect package*; sumljiv paket.

Sustainable development goals – cilji trajnostnega razvoja so nasledili in nadgradili razvojne cilje tisočletja. Bili so sprejeti na vrhu OZN leta 2015 in pomenijo zgodovinski dogovor mednarodne skupnosti za odpravo revščine, zmanjševanje neenakosti, zagotovitev napredka ter zaščite okolja za zdajšnje in prihodnje generacije. V uresničevanje 17 konkretnih ciljev sta poleg vlad vključena tudi zasebni sektor in civilna družba.

Svetovni slovenski kongres – kot vseslovenska organizacija je bil ustanovljen ob osamosvojitvi Slovenije. Povezuje in združuje Slovence doma in po svetu (zamejce, zdomce, izseljence) ne glede na nazorske, strankarske in druge razlike. Prizadeva si premagati delitve, nastale zaradi desetletja trajajočega komunizma, ki ni vzgajal narodne zavesti in njenih vrednot. Zavzema se za demokratično, pluralno, gospodarsko in socialno urejeno in v svet vpeto Slovenijo in kot tako sprejemljivo za vse Slovence.

Posebno pozornost namenja mlajšim slovenskim rojakom po svetu. Zelo si je prizadeval za mednarodno priznanje Slovenije in njeno vključitev v EU.

SVR (Služba vnešnje razvedki, Foreign intelligence service, Russia) – ruska zunanja obveščevalna služba, naslednica KGB.

Symbol – simbol, na primer *symbols of power*; simboli moči.

Systemic Conflict – sistemski konflikt, konflikt med dvema ali več družbami, ki temeljijo na različnih, pogosto diametralno nasprotnih in nezdružljivih oblikah družbene in politične ureditve, na primer kapitalizem in socializem, demokracija in avtokracija. Primer tovrstnega konflikta je med ZDA in Kitajsko ter primer nekaterih drugih držav.

Š

Škrk, Mirjam (1947) – pravnica, zaslužna profesorica, predstojnica Inštituta za mednarodno pravo in mednarodne odnose pri Pravni fakulteti v Ljubljani. Slovenska agentka v postopku pred arbitražnim razsodiščem o meji med Slovenijo in Hrvaško. Pred tem je sodelovala v več strokovnih forumih, komisijah in skupinah o razmejitvi med državama. Članica Stalnega arbitražnega sodišča v Haagu in ustavna sodnica.

Švegel, Ivan Krizostom (1875–1962) – politik in diplomat. Bil je zelo aktiven v avstrijski konzularni službi, še posebej na konzularnih predstavništvih v severni Ameriki. Po razpadu Avstro–Ogrske je začel delovati v jugoslovanski diplomaciji. Bil je član njene delegacije na mirovni konferenci v Parizu (1919), kjer se je uspešno zavzel za blejski kot (doma je bil iz bližnjih Gorij). Pri tem mu je bilo v pomoč osebno znanstvo z ameriškim predsednikom Wilsonom. Bil je tudi jugoslovanski poslanik v Argentini (1931–1933).

Švegel, Jožef (Schwegel, Josef) (tudi Žvegel) (1836–1914) – baron, politik, diplomat, pesnik in pisatelj, rojen v Zgornjih Gorjah (stric zgoraj navedenega Ivana Krizostoma Šveгла). Bil je avstrijski konzul v Aleksandriji in Carigradu. Na zunanjem ministrstvu je bil pristojen za trgovinska vprašanja. Udeleženec Berlinskega kongresa (1878). Potem ko je zapustil diplomatsko službo, se je uveljavil kot uspešen podjetnik in bančnik.

Španski kompromis – kompromisni predlog Javierja Solane, ministra za zunanje zadeve Španije, ki je EU predsedovala v drugi polovici leta 1995. Z njim se je rešil zaplet, ko je Italija nasprotovala pridružitvenemu sporazumu Slovenije z EU. Čeprav je bilo vprašanje glede premoženja italijanskih beguncev iz Istre oziroma t. i. cone B dokončno rešeno z odškodnino na podlagi 4. člena Osimske pogodbe oziroma Rimskega sporazuma, je Italija zahtevala vrnitev premoženja v naravi. Na podlagi španskega kompromisa je Slovenija z dnem uveljavitve pridružitvenega sporazuma (1. februarja 1999) omogočila nakup nepremičnin tistim državljanom EU, ki so v preteklosti na ozemlju Slovenije bivali neprekinjeno tri leta. Štiri leta potem pa je nepremičninski trg odprla tudi za druge državljane EU. Pred tem je morala spremeniti svojo ustavo, ki tujcem lastništva nepremičnin ni dovoljevala.

T

Table – vložiti, na primer osnutek resolucije v postopek.

Tabled offers – v pogajanjih ponudbe, ki so umaknjene (ameriška raba) ali predložene (britanska raba).

Tacite reconduction – nadaljnja uporaba, veljavnost sporazuma potem, ko je ta formalno potekel. Nobena od strank njegovi nadaljnji uporabi ne oporeka.

Tact – obzirno vedenje do drugih, olika, diskretnost.

Take it or leave it – vzemi ali pusti, ko ena stran ponudi drugi nekaj, o čemer se ne želi več pogajati. To je njena zadnja ponudba, boljše ne bo, alternative je ne zanimajo. Druga stran torej ponudbo, takšno, kakršna je, brezpogojno sprejme ali pa jo zavrne. Glej tudi Ultimatum in Fall-back position.

Talking points – pisne točke, ki si jih diplomat pripravi za razgovor s tujim sogovornikom za osvežitev spomina. Gre za kratke, jedrnate, dobro premišljene stavke, s katerimi se sogovorniku skuša kar se da prepričljivo izraziti stališče o neki zadevi. Po pogovoru jih lahko pusti sogovorniku, da ne bi bilo nesporazumov. Gre seveda za veliko bolj neformalno besedilo kakor pri noti, je neuradno. Točke so ofenzivne in defenzivne. Slednje se uporabi le, če zadevo, argument sproži sogovornik. Načeloma je dobro upoštevati pripravljene točke in se izogibati hitrim in nepremišljenim izjavam. Točke za pogovor običajno spremlja nekoliko obširnejši opomnik. Glej Briefing paper in Off-the cuff statement.

Talk the talk ... walk the walk – ko so le besede, ne pa dejanja; *someone talks the talk but does not walk the walk*.

Talk turkey – razpravljati odkrito in neposredno, brez olepševanja.

Tally – štetje glasov za, proti in vzdržanih.

Targeted killing – ciljni uboj, uporaba vojaške sile z namenom likvidacije določene pripadnika (vodje) teroristične organizacije (na primer Al Kaide), ki ga ni bilo mogoče zajeti oziroma je zajetje spodletelo. Običajno se izvrši na tujem ozemlju, s čimer je prizadeta suverenost zadevne države. Uporabijo se posebne enote ali brezpilotna letala. K tovrstnim operacijam se je v t. i. obrambni vojni zoper teror zatekala predvsem administracija predsednika ZDA Obame, pa tudi Trumpova. Ker ne gre za klasično vojno (operacije potekajo zunaj vojnega območja) in ker včasih pride do dodatnih, nedolžnih žrtev, so za nekatere pravno in moralno sporne. Menijo, da gre za

izvensodne uboje. Kršen naj bi bil tako *jus ad bellum* kakor tudi *jus in bello*. ZDA trdi-
jo nasprotno in jih upravičujejo s pravico do samoobrambe. Glej tudi War on terror.

Task – naloga, na primer *NATO troops are tasked with separating the warring parties*,
Natove sile imajo nalogo ločiti vojskujoči se strani.

TBD (to be determined), TBC (to be confirmed), TBA (to be announced) –
okrajšave, ki se pogosto uporabljajo v programih načrtovanih dogodkov, konferenc,
ko neka zadeva (kraj dogodka, uvodničar, sodelujoči, moderator, udeleženci itd.) še
ni določena ali dokončna oziroma se je iz takšnih ali drugačnih razlogov še ne želi
objaviti.

Technical assistance – razvite države razvojno pomoč pogosto nudijo v obliki teh-
nične pomoči, ko njihovi strokovnjaki s prenašanjem znanja in izkušenj, z usposa-
bljanjem krepijo usposobljenost posameznikov in organizacij v manj razviti državi.
Pomoč je zelo različna, od pomoči pri pripravi zakonodaje, usposabljanja javnih
uslužbencev do postavitve mlečne farme. Slovenski strokovnjaki so tako usposabljali
notranje revizorje v Makedoniji, veterinarje v Afganistanu in nudili pomoč upra-
vljavcem gozdov v Latinski Ameriki.

Technical Intelligence – tehnična obveščevalna dejavnost. Zbiranje obveščevalno
zanimivih podatkov s prečesavanjem, pregledovanjem pretoka informacij na spletu, s
prestrezanjem elektronske pošte ter prisluškovanjem telefonskim pogovorom in po-
govorom po radijskih zvezah.

Technopolar World – tehnopolarni svet. V mednarodni skupnosti zadnjih 400 let,
vse od Vestfalske pogodbe, so bile države glavni ali sploh edini akterji. Danes pa
velika tehnološka zasebna podjetja, nevladne organizacije postajajo njihovi tekmeci,
novi politični akterji in tudi čedalje bolj pomembni geopolitični akterji (ameriški
Amazon, Apple, Facebook, Google, Twitter, kitajski Alibaba, ByteDance, Tencent in
drugi.), še posebej v digitalnem svetu. Prevzemajo naloge, ki so bile v preteklosti v
izključni pristojnosti države. Čedalje bolj posegajo v dogajanje v posameznih drža-
vah in tudi mednarodni skupnosti. So sicer primeri, ko so le orodje v rokah vodstva
posameznih držav, so pa tudi čedalje pogostejši primeri, ko že delujejo samostojno,
izven državnega nadzora. V mednarodni skupnosti se obnašajo kot kvazi države, kot
samostojni subjekti in so v nekaterih primerih močnejši, vplivnejši od vlad marsika-
tere države. Njihova gospodarska in politična moč je čedalje večja. Postajajo svetovna
sila. Svet skušajo preoblikovati po svojem okusu. Poteka tekma, zlasti kdo bo nadziral
digitalni svet, kdo bo v njem suveren. Številni menijo, da so grožnja demokraciji.

Dober primer za to je najbogatejši Zemljan Elon Musk, ustanovitelj Tesle, lastnik
Twitterja in SpaceX oziroma več kot tri tisoč satelitov, ki v okviru sistema Starlink
krožijo okoli Zemlje. Starlink je postal pomemben del ukrajinskega civilnega in

vojaškega odgovora na rusko invazijo. Nudi brezplačno internetno povezljivost oziroma komunikacijo, ki ne omogoča le nagovore ukrajinskega predsednika za domačo in tujo javnost, ampak, kar je še pomembnejše, tudi C4ISR (*command, control, communications, computers, intelligence, surveillance and reconnaissance*⁴⁵). Povedano preprosteje: ukrajinski vojski omogoča učinkovito rabo topništva in dronov, ki je rešila Ukrajino in spremenila način bojevanja. Kot pravi geopolitični igralec se Musk srečuje s svetovnimi voditelji, pogosto mimo ameriške predsedniške administracije kot posameznik, ki ni odgovoren nikomur, predlaga mirovni načrt za Ukrajino in rešitve tajvanskega vprašanja, kar vzbuja zaskrbljenost Bele hiše.

Techplomacy, Tech Diplomacy – tehnoplomacija. Ob vsestranskem tehnološkem razvoju, ki se odraža na vseh področjih življenja, jo je uvedla Danska. Namenjena naj bi bila povezavi med vladami, akademskim in znanstvenim svetom, tehničnimi podjetji in gospodarstvom nasploh oziroma med tehnološkimi odkritji in izboljšavami ter gospodarskim razvojem. Danska je imenovala tudi prvega *tech* veleposlanika, in tudi tovrstnega veleposlanika v tehničnem središču (*tech hub*) Silicon Valley, San Francisco, Kalifornija, ZDA. (Kitajska ustreznica je regija Shenzhen). V San Franciscu je svoje predstavništvo odprla tudi EU. Po Danski so enako storile Nemčija, Francija in Slovaška.

ZDA so v svojem ministrstvu za zunanje zadeve (*Department of State*) ustanovile Urad za kibernetični prostor in digitalno politiko.⁴⁶ Ta se ukvarja z izzivi za državno varnost, z ekonomskimi priložnostmi in posledicami za ameriške vrednote v povezavi s kibernetičnim prostorom, digitalno tehnologijo in digitalno politiko. Ameriška strategija državne varnosti poziva k oblikovanju tehnološko-industrijskega zavezništva, ki pa bi moralo biti širše od tehnološko-industrijskega zavezništva demokracij.

Techplomacy se torej ukvarja z vprašanji, kot so četrta industrijska revolucija (umetna inteligenca, kibernetika, avtomatizacija, *big data*, družabna omrežja, internet stvari, digitalizacija, kriptovaluta, nadzor nad izvozom tehnologije in podobno), multinacionalna tehnična podjetja, kibernetična varnost in drugo. Kdo bo nadziral omenjene zadeve in kako bodo te urejene v mednarodnem prostoru, je za našo prihodnost izrednega pomena. Bo svet povezan na zaupanja vreden način, ki bo omogočal sodelovanje ob spoštovanju načel svobode in človekovih pravic?

Telecommunication – prenašanje sporočil na daljavo, kadar je človek udeležen pri njihovem pošiljanju in sprejemanju, ne pa pri izvedbi prenosa (kot kurir), na primer z golobi, po radiu, elektronski pošti itd.

45 Poveljevanje, nadzor, komunikacije, računalništvo, obveščanje, nadzor terena in izvidovanje (osrednji živčni sistem vojske, bistven za vsako vojaško operacijo).

46 Bureau of Cyberspace and Digital Policy.

Teleconference – sestanek, konferenca na daljavo. Stranki, vsaka v svojem kraju, komunicirata s telekomunikacijskimi sredstvi. Glej tudi Video-conference.

Telegram – tiskano sporočilo s standardno obliko, rubrikami, poslano po telegrafu. Pred elektronsko pošto običajni način komuniciranja med zunanjim ministrstvom in diplomatsko misijo.

Tensions – napeti politični odnosi med državama. Če se nato zastopajo še bolj trda stališča, govorimo o krepitvi, povečevanju napetosti. Z izvajanjem ukrepov za krepitve medsebojnega zaupanja se, nasprotno, napetosti blažijo, zmanjšujejo.

Tenue de soirée – večerna obleka, h kateri se nosijo tudi odlikovanja. Glej tudi Dress code (white tie, black tie, formal, semi-formal, business, casual itd.).

Terra nullius – ozemlje, ki ni pod oblastjo nobene suverene države in ga je mogoče priključiti k drugi državi. Izraz ima danes le zgodovinski pomen. Velja pa dodati, da vzdolž meje med Egiptom in Sudanom dejansko obstaja okoli dva tisoč kvadratnih kilometrov nenaseljenega nikogaršnjega ozemlja pod imenom Bir Tawil.

Territorial asylum/Political asylum – azil, zatočišče, ki ga neka država da na svojem ozemlju tujcu, političnemu emigrantu. Ga ne vrne njegovi državi, ki ga preganja večinoma zaradi t. i. političnih kaznivih dejanj (izdaja, upor itd.). Tujec do azila sicer nima pravice in država, kamor se je zatekel, nima dolžnosti, ampak pravico, da mu ga podeli (tujec pa pravico, da zanj zaprosi). Azil je eno od načel liberalnega mednarodnega reda oziroma svetovne ureditve po drugi svetovni vojni. Tako kot slabi ta, slabi oziroma doživlja erozijo tudi institut azila. Glej tudi Refugee, High Commissioner for Refugees (UNHCR), Convention Relating to the Status of Refugees, Universal Declaration of Human Rights.

Territorial sea/waters – morje ob obali v širini 12 milj pod suverenostjo obalne države.

Territory – ozemlje, določeno z mejami, zaradi upravnih in drugih namenov.

Terrorism – grožnja z nasiljem ali organizirano izvajanje nasilja nad civilnimi osebami zaradi političnega cilja. Izvajajo ga lahko posamezniki ali organizirane skupine ali celo države. Tarča je občasno tudi diplomatsko osebje.

Tête-à-tête – neformalni pogovor na štiri oči. Pred uradnimi pogovori dveh delegacij v plenumu se vodji pogosto srečata v dvoje in govorita o zadevah in na način, kar ob prisotnosti drugih ni mogoče. Angleški izraz je *one-on-one meeting*.

There is no such thing as a free lunch – ni zastoj kosila. Mnenje, ki ga je v diplomaciji pogosto slišati. Na prvi pogled se mogoče zdi, da je nekaj zastoj. Vendar se prej ali slej izkaže, da to ne drži, da je treba uslugo vendarle vrniti, poplačati. Tudi v diplomaciji, pogajanjih je podobno kakor sicer v življenju, naj – dam.

The road ahead may be long – it is certain to be marked by critical and difficult passages. But if we march together, endure together, share together, we shall succeed - we shall gloriously succeed together – pot naprej bo lahko dolga in gotovo tlakovana tudi s težkimi preizkušnjami. Toda če jo bomo premagovali skupaj, bomo uspeli, in to zmagovito. To so besede, ki jih je o čezatlantskih odnosih leta 1951 izrekel Dwight D. Eisenhower, vojskovodja in poznejši predsednik ZDA. Enako kakor takrat ali celo še bolj zaradi stanja v svetu (spodkopavanje liberalnega mednarodnega reda s strani Kitajske, Rusije in drugih) in občasnih težav med ZDA in EU veljajo še danes.

The Soviet Union break up was the greatest geopolitical catastrophe of the twentieth century – po besedah Vladimirja Putina, predsednika Rusije, naj bi bil propad Sovjetske zveze največja geopolitična katastrofa 20. stoletja. Skušal naj bi jo popraviti in s tega vidika treba presojati njegove poteze na zunanjepolitičnem področju, s katerimi skuša Rusiji vrniti status velesile. Svojo zunanjo politiko, uperjeno proti Zahodu, je razkril v govoru na münchenski varnostni konferenci leta 2007, ko je silovito obsodil ameriško hegemonijo. S svojim nasprotovanjem mednarodni ureditvi po drugi svetovni vojni in demokraciji, z nespoštovanjem mednarodnega prava in poudarjenim nacionalizmom pomeni grožnjo mednarodni stabilnosti. Glej tudi Multipolar system in Liberal international order.

Think tank – raziskovalna ustanova, običajno nevladna, neprofitna (ni pa to nujno), ki združuje strokovnjake z nekega področja, na primer zunanjepolitičnega, ki preučuje neko temo in s tem v zvezi nudi informacije ter podaja ideje in predloge. Pomembnejše takšne ustanove (*think tank*) s področja mednarodnih odnosov so na primer *International Institute for Strategic Studies* iz Londona, *German Institute for International Politics and Security*, *Institute of World Economy and International Relations* iz Moskve, *Carnegie Endowment for International Peace* iz Washingtona itd.

Third country national – državljan države, ki ni ne država pošiljateljica ne država sprejemnica.

Third party – katera koli stran, stranka, ki ni neposredno vpletena v dvostranski odnos.

Third World – v preteklosti oznaka za države, ki niso bile ne države z razvitim kapitalističnim ne države z razvitim socialističnim političnim in gospodarskim sistemom.

Thirty-eight floor – 38. nadstropje v palači OZN v New Yorku, kjer je urad generalnega sekretarja OZN. Če je kaj iz 38. nadstropja, v prispodobi pomeni, da je iz urada generalnega sekretarja OZN.

Thorough – temeljit, *a thorough examination*; temeljit pregled.

Threat-Multiplier – množitelj groženj. Gre za primere ustvarjanja večdimenzionalnih groženj oziroma prepletanja enega dejavnika z drugimi, zaradi česar se obstoječa grožnja še poveča. Značilen primer so podnebne spremembe. Te namreč v kombinaciji z obstoječimi družbenoekonomskimi težavami v ranljivih skupnostih povzročijo silovite družbene nemire. Enako lahko nevarno poslabšajo obstoječe spore med državami ali celo ustvarijo nove ter privedejo do spopadov. Svetovna nestabilnost se s tem samo povečuje. Podobno velja za vojno v Ukrajini.

3G (Global Governance Group) – V Skupini za vprašanja svetovnega vladanja je 29 manjših držav, med njimi tudi Slovenija, ki niso članice G20. Oblikovala se je na pobudo Singapurja leta 2009. S svojimi stališči skuša vplivati na dogovarjanje v G20 (da se med drugim ne pozabi na primarno odločanje v okviru OZN).

360 Degree Approach to Defense – Natov pristop k odvratanju in obrambi 360 stopinj, pri čemer se članice branijo ne glede na to, s katere strani neba, napadalca in področja (kopno, morje, zrak, vesolje in kibernetični prostor) prihaja grožnja.

3 + 1 Initiative – pobuda, ki naj bi prispevala k večji stabilnosti v vzhodnem Sredozemlju. Združuje Ciper, Grčijo, Izrael in ZDA. Osredotoča se predvsem na sodelovanje na področju energije in gospodarskega razvoja.

Three Seas Initiative (3SI) – pobuda Tri morja je leta 2016 začeto sodelovanje 12 držav članic EU od Baltskega do Črnega oziroma Jadranskega morja (Avstrija, Bolgarija, Češka, Estonija, Hrvaška, Latvija, Litva, Madžarska, Poljska, Romunija, Slovaška in Slovenija) predvsem na področju energije, prometa, komunikacij in digitalizacije. Idejo za sodelovanje sta podali Hrvaška in Poljska ob podpori ZDA. Osrednji del je investicijski sklad, ki naj bi deloval na gospodarskem področju in na podlagi javno-zasebnega partnerstva. Naj bi bil alternativa za kitajske in ruske investicije, ki so politično pogojene. Četrtega vrha pobude, ki ga je junija 2019 gostila Slovenija, so se udeležili tudi predsednik Evropske komisije Juncker, predsednik Nemčije Steinmeier in minister za energijo ZDA Perry.

Thucydides Trap – Tukididova past, teorija, da je vojna med obstoječo prevladujočo silo in vzhajajočo silo zelo verjetna oziroma skoraj neizogibna. Zaradi krepitve moči Aten in strahu, ki ga je ta vzbujala v Šparti, se njunemu medsebojnemu spopadu ni bilo mogoče izogniti. V sodobnosti naj bi bilo podobno v odnosu med Kitajsko in ZDA. Avtor teorije je Američan Grahan T. Allison. Imenoval jo je po grškem zgodovinarju Tukididu iz 5. stoletja pr. n. št.

Thwart – preprečiti, da nekdo nekaj doseže.

Tilt – manjša, vendar opazna pristranskost. Tudi nagniti, nagibati se, na primer *US decision to tilt toward Pakistan* (odločitev ZDA, da se nagne na pakistansko stran) v času indijsko-pakistanske vojne leta 1971.

Timely – pravočasen, *a timely warning*; pravočasno opozorilo.

Tit-for-tat expulsion – po tem, ko je ena država za *persono non grata* razglasila diplomata ali več diplomatov druge države, ta odgovori z enakim protiukrepom. Na primer, ko je Velika Britanija marca 2018 izgnala 23 ruskih diplomatov (zaradi ruske vpletenosti v napade na ruske disidente na britanskih tleh), je Rusija odgovorila z izgonom 23 britanskih. Mogoči so seveda tudi drugačni primeri delovanja »zob za zob«. Tako je Kitajska na ameriško uvedbo višjih carin na njeno blago odgovorila s podobnim zvišanjem carin na blago iz ZDA. Na slovenske kazni hrvaškimi ribičem za kršitev (z arbitražo določene) državne meje v Piranskem zalivu je Hrvaška odgovorila s podobnimi kaznimi slovenskim ribičem (Hrvaška arbitražne odločitve ni priznavala).

Tito Josip Broz (1892–1980) – v prejšnjem stoletju je glede številnih zadev zaznamoval nekdanjo Jugoslavijo. Pa materi je bil Slovenec, po očetu Hrvat, opredeljeval pa se je za Jugoslovana. S tem umetnim narodom se je skušalo združiti nemogoče. Med drugo svetovno vojno je bil Tito precej uspešen vodja jugoslovanskega partizanskega gibanja zoper okupatorske sile in vodja komunistične revolucije, s katero se je zlorabil osvobodilni boj. Bil je tudi med glavnimi akterji gibanja neuvršenih in kot tak znan v širšem svetu. Med hladno vojno je spretno krmaril med vzhodnim in zahodnim blokom. Medtem ko se je v mednarodnih odnosih zavzemal za več demokratičnosti, pa je doma, v enostrankarskem sistemu kot vseživljenjski predsednik vladal s težko diktatorsko roko. Bil je soodgovoren za hude kršitve človekovih pravic (vključno z množičnimi poboji po koncu druge svetovne vojne) in za neusmiljeni obračun z nasprotniki enostrankarskega komunističnega sistema ter zagovorniki demokratičnih reform. S svojimi dejanji je tudi močno pripomogel, da smo Slovenci izgubili Trst in Gorico. Glej *Paris Peace Treaties, Secret diplomacy, London Memorandum*.

Tlatelolco Treaty – krajši izraz za *Treaty for the Prohibition of Nuclear Weapons in Latin America and the Caribbean*; pogodba o prepovedi jedrskega orožja v Latinski Ameriki in na Karibih. Pogodba iz Raratonge podobno prepoveduje jedrsko orožje v južnem Pacifiku.

Toast – zdravica, kratek nagovor pred dvigom kozarcev v čast koga ali pri praznovanju česa. Zmožnost povedati kratke vsebinske zdravice z jasnim sporočilom je v diplomaciji pomembna in cenjena. Poglavje zase sta zdravica in odgovor nanjo ob uradnih obiskih, kjer se besedili skrbno pripravita in izmenjata že vnaprej, da se izogne zadregi in presenečenjem.

Tocqueville paradox – paradoks, imenovan po političnem teoretiku Alexisu de Tocquevilleju. Ta je ugotovil, da lahko reforme, ki jih sprejema oslabljena diktatura (da bi se obdržala na oblasti), sprožijo revolucijo, ki pripelje do njenega propada (kljub njenim reformističnim namenom). Primer za to so reforme v Sovjetski zvezi v letih 1985–1991 oziroma Gorbačovova politika *glasnosti in perestrojke*.

Toilette finale – zadnje skrbno preverjanje in piljenje osnutka sporazuma pred parafiranjem oziroma ugotavljanjem pristnosti besedila.

Tomb of the unknown soldier – grob neznanega vojaka. Spomenik v spomin vsem padlim v vojnah. Po prvi svetovni vojni ga ima pravzaprav vsaka država, vsaka prestolnica. Nanj se ob posebnih priložnostih, na primer državnih praznikih, slovesno polagajo venci. Enako ob uradnih obiskih tujih državljanov. V Washingtonu je na vojaškem pokopališču v Arlingtonu, v Atenah pred parlamentom na trgu Sintagma. Slovenija je spomenik žrtvam vseh vojn dobila relativno pozno, in sicer leta 2017 na Kongresnem trgu v Ljubljani.

Tomšič, Ivan (1902–1976) – strokovnjak za mednarodno pravo in diplomatsko zgodovino, rojen v Tacnu. Član številnih združenj za mednarodno pravo. Sodeloval v misijah Društva narodov. Ustanovitelj inštituta za meddržavno pravo na ljubljanski pravni fakulteti. Avtor številnih znanstvenih razprav in prve v slovenščini napisane monografije o vojnem pravu (1942).

Total diplomacy – diplomacija 20. stoletja. Ukvarja se s povečanim številom zelo raznolikih vprašanj, ki v preteklih stoletjih niso bila predmet obravnave (povečali sta se vloga države in nevarnost totalne vojne).

Tour d'horizon – glej Exchange of views.

Tour de table – razprava, v kateri se oglasijo vsi udeleženci (za mizo) po vrsti.

Tour of duty – čas, ki ga diplomat preživi na misiji v tujini. V slovenski diplomaciji so to običajno štiri leta, v ameriški tri.

Tout azimuth strategy – strategija vojaškega napada v vse smeri oziroma obrambe z vseh strani. V preteklosti naj bi jo imel Izrael v primeru vojne z arabskimi državami. Zdaj pristop k varnosti 360 stopinj (*360-degree approach to security*) pozna Nato. Njegove sile naj bi bile pripravljene odgovoriti na vsak napad, ob vsakem času in iz katere koli smeri.

Track one diplomacy – diplomatska (posredniška) dejavnost države ali več držav ali mednarodne organizacije (visokih političnih ali vojaških voditeljev). Nekateri jo imenujejo tudi formalna ali uradna diplomacija.

Track two diplomacy – posredovanje subjekta v meddržavnem ali notranjem sporu, ki ni ne država ne mednarodna organizacija, na primer vplivna nevladna organizacija, vplivni posameznik (akademik, verski voditelj), skupine posameznikov. Gre za neformalne, neuradne stike in aktivnosti, kjer je svoboda delovanja večja kakor pri predstavnikih države. Državljska vojna v Mozambiku se je na primer končala ob pomoči katoliške organizacije Sant' Egidio. V zadnjih letih se je uporaba takšnega posredovanja povečala. Res pa se je povečalo tudi število političnih sporov (leta 2016 jih je bilo 402 v primerjavi z 278 v desetletju pred tem). Izraz je leta 1981 skoval ameriški diplomat Joseph Montville. Nekateri ga imenujejo neformalna diplomacija, v preteklosti pa se je včasih uporabil tudi izraz *citizen diplomacy*. V primeru partnerskega delovanja *track one* in *track two diplomacy* govorimo o *twin-track diplomacy* oziroma dvotirni diplomaciji. Namen *track two diplomacy* pravzaprav nikoli ni bil, da nadomesti *track one diplomacy*, temveč, da jo dopolnjuje.

Trade and Technology Council (TTC) – Trgovinsko-tehnološki svet (TTS), primarni čezatlantski diplomatski forum, namenjen usklajevanju trgovinske in tehnološke politike med EU in ZDA ter odpravljanju ovir in kreptvi medsebojnega sodelovanja na navedenih področjih. Enako velja za zadeve, ki se nanašajo na umetno inteligenco in s tem povezanim razvojem svetovnih standardov. Ustanovljen je bil leta 2021. Obravnava vprašanja, kot so trgovina, dostop do trga, dobavne verige, svetovni trgovinski red, demokratične vrednote in vladavina prava v digitalnem svetu in podobno. Kot posebno zahtevna so se izkazala vprašanja nadzora nad izvozom polprevodnikov in subvencij v proizvodnji električnih avtomobilov. K oblikovanju TTS so ZDA in EU prisilila pogosta nesoglasja v medsebojnih odnosih na eni ter ravnanje Kitajske in Rusije na drugi strani.

Trade commissioner – predvsem v preteklosti oznaka za osebo brez diplomatskega statusa, ki je zastopala trgovinske interese države pošiljateljice. Danes to delo večinoma opravlja član diplomatske misije ali konzularnega predstavništva. *The European*

Commissioner for trade je član Evropske komisije, odgovoren za skupno trgovinsko politiko EU.

Trade mission – skupina poslovnežev na obisku v državi sprejemnici, običajno ob pomoči lastnega diplomatsko-konzularnega predstavništva z namenom iskanja poslovnih partnerjev.

Trade-off – izmenjava nečesa za doseganje kompromisa ali sklenitev dogovora.

Trade office – predvsem v preteklosti urad brez diplomatskega statusa (mogoč je tudi drugačen dogovor) zunaj glavnega mesta države sprejemnice za krepitev trgovinske in gospodarske prisotnosti države pošiljateljice. Uporablja se tudi izraz *commercial office*. *Trade officer* je izraz za člana ali vodjo urada.

Trade representative – splošni izraz za osebe (brez diplomatskega statusa ali z njim), odgovorne za krepitev trgovinskih odnosov.

Trade war – spor, v katerem nasprotnika drug za drugega uvedeta ali povečata carine ali druge ovire v medsebojni trgovini. Na primer trgovinska vojna med ZDA in Kitajsko leta 2019. Glej tudi Currency war in Currency manipulator.

Traditional diplomacy – stara diplomacija, za razliko od nove.

Training – usposabljanje, *a mission to train the Malian Armed Forces*; misija za usposabljanje oboroženih sil Malija. V okviru skupne varnostne in obrambne politike EU so na misiji sodelovali tudi pripadniki slovenske vojske.

Transactional diplomacy – diplomacija, ki je ne vodijo ideali in ki na odnose med državami poudarjeno gleda kot na odnose v poslovnem svetu – transakcija za transakcijo, korist za pridobitev koristi, če je le mogoče večje. V ospredju je torej predvsem gospodarska logika, dobiček in namesto sodelovanja tekmovanje, kjer šibkejši izgubijo. Diplomacija, pri kateri so mednarodna varnost, varstvo okolja, varstvo človekovih pravic itd. v ozadju. V določenem obsegu je bila *transactional diplomacy* ves čas prisotna, vendar pa jo je predsednik ZDA Donald Trump nedvomno dvignil na novo raven. Težava je v tem, da države niso podjetja in da odnosov v mednarodni skupnosti ni mogoče vedno presojati le skozi prizmo denarne koristi ter da obstajajo stvari, ki niso naprodaj.

Transformational diplomacy – transformacijska diplomacija. Prizadevanja diplomatov zahodnih držav (predvsem ZDA v času predsednika George W. Busha), da se v neki nerazviti državi oblikujeta pluralna demokracija in tržno gospodarstvo.

Avtorica izraza naj bi bila Condoleezza Rice, nekdanja ameriška ministrica za zunanje zadeve. Danes se ne izvaja več.

Transnational Challenges – glej Problems Without Passport.

Transnational corporation – glej Multinational corporation.

Trans-Pacific Partnership (TPP) – čezpacifiško partnerstvo, trgovinski sporazum držav z obeh obal Tihega oceana (ki pa ni vključeval Kitajske), sklenjen leta 2016, ki pa nikoli ni začel veljati, ker so ZDA (predsednik Trump) umaknile podpis. Druge države so sklenile nekoliko spremenjeni *Comprehensive and Progressive Agreement for Trans-Pacific Partnership*, ki velja od leta 2018. Glej tudi Asia Infrastructure Investment Bank (AIIB).

Transparency – transparentnost, preglednost, odprtost, na primer sporazum omogoča večjo preglednost na področju oborožitve.

Travaux préparatoires – uradni zapisnik poteka pogajanj (včasih se tudi objavi) in drugi dokumenti, pomembni pri pojasnjevanju namena pogajalcev oziroma pomena posameznih določb mednarodnega sporazuma.

Treaty – mednarodna pogodba, mednarodni akt, ki mednarodnopravno zavezuje njegove stranke – države (pa tudi mednarodne organizacije). Dunajska konvencija o pravu mednarodnih pogodb vsebuje opredelitev mednarodne pogodbe kakor tudi temeljna načela, določbe o veljavnosti mednarodne pogodbe, pridržkih in razlagi. Je mednarodna pogodba o mednarodnih pogodbah. Večinoma odraža običajno mednarodno pravo. Poleg običajnega mednarodnega prava so mednarodne pogodbe najpomembnejši vir pravic in obveznosti neke države. V mednarodne odnose vnašajo precej predvidljivosti. Glej tudi International Agreement in Vienna Convention on the Law of Treaties.

Treaty of Trianon – mirovni sporazum zavezniških držav z Madžarsko po prvi svetovni vojni iz leta 1920. Z njim je bila določena tudi meja s kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev oziroma Jugoslavijo in s tem današnja slovensko-madžarska meja. Prekmurski Slovenci so po dolgem času znova zaživel s Slovenci na drugem bregu Mure.

Treaty on Conventional Armed Forces in Europe (CFE) – Pogodbo o konvencionalnem orožju v Evropi so proti koncu hladne vojne (1990) sklenile članice Nata in Varšavskega sporazuma. Z njo so se številčno izenačile in močno omejile posamezne vrste konvencionalnega orožja v Evropi. Z obrazložitvijo, da je zahodne države niso spoštovale (z njihove strani je bilo slišati obratno), je Rusija leta 2015 sporočila, da v njej ne bo več sodelovala. Jugoslavija ni bila članica (in tudi ne njene naslednice).

Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT) – Pogodba o neširjenju jedrskega orožja je začela veljati leta 1970. Njen cilj je preprečiti širjenje jedrskega orožja, podpirati rabo jedrske energije v miroljubne namene in prizadevanje za prenehanje jedrskega oboroževanja ter postopno jedrsko razorožitev pod mednarodnim nadzorom. Članice so vse države sveta z izjemo Indije, Izraela, Pakistana, Južnega Sudana in Severne Koreje. Po podatkih *Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI)* ima devet (jedrskih) držav 14.465 kosov jedrskega orožja. V zadnjih letih se nevarnost širjenja jedrskega orožja spet povečuje. Poleg te pogodbe pa obstaja še več drugih dogovorov in varnostnih režimov oziroma sistemov (predvsem v okviru *IAEA*), ki naj bi preprečevali širitev jedrskega orožja. Glej tudi International Atomic Energy Agency (IAEA), Nuclear Suppliers Group (NSG) in Arms Control.

Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons – Mednarodna pogodba o prepovedi jedrskega orožja. Sprejeta je bila leta 2017 (z glasovanjem v Generalni skupščini OZN), veljati pa je začela 22. januarja 2021. Državam članicam (ratificiralo jo je več kot šestdeset držav) prepoveduje razvoj, preizkušanje, proizvodnjo, kopičenje, hranjenje, prenos, rabo ali grožnjo rabe jedrskega orožja. Enako prepoveduje pomoč ali napeljevanje k omenjenim prepovedanim dejanjem. V prihodnje naj bi vodila k popolni odpravi jedrskega orožja, vendar med članicami pogodbe ni držav, ki ga imajo. Slovenija se podobno kot druge članice Nata (Nizozemska je glasovala proti) glasovanja ni udeležila. Stališče Nata je, da bo jedrsko odvratanje del njegove politike odvratanja vse dotlej, dokler bo obstajalo jedrsko orožje. V zadnjem času je poleg voditelja Severne Koreje ruski predsednik Putin odkrito grozil z njegovo uporabo (Indija in Kitajska temu nasprotujeta). S tem je hotel zavarovati svoje imperialne ambicije. Tovrstne grožnje pomenijo grobo kršitev Ustanovne listine OZN. Niso le nezakonite, ampak tudi nemoralne in nevarne ter ne nazadnje tudi neproduktivne. Kažejo na odnos Rusije do mednarodnega prava. Enostranska odpoved jedrskemu orožju oziroma odpoved jedrskemu odvratanju bi tako v danih razmerah pomenila, da v nalivu odvrzemo dežnik. Glej tudi Stockholm Initiative for Nuclear Disarmament.

Trigger – sprožilec.

Trilateral – Multilateralno sodelovanje, dialog Avstrije, Hrvaške in Slovenije po vstopu Hrvaške v EU o različnih vprašanjih, na primer na področju človekovih pravic – skupni nastopi na Svetu za človekove pravice OZN. S tem izrazom se sicer označuje še več drugih sodelovanj v okviru treh držav. *Slavkov Trilateral (Austerlitz format)* je na primer sodelovanje Avstrije, Češke in Slovaške v okviru EU. Prvo srečanje predsednikov vlad teh treh držav je leta 2015 potekalo v češkem mestu Slavkov (nemško ime Austerlitz).

Trio – skupina držav članic EU, ki zaporedoma predsedujejo Svetu EU in pri tem tesno sodelujejo, da predaja dela poteka brez težav in da se uresničujejo skupni cilji

oziroma projekti. Pravzaprav pripravijo skupni 18-mesečni program. Slovenija je v *triu*, ki ga poleg nje sestavljata še ZR Nemčija in Portugalska.

Troika – med krizo v evrskem območju ime za Evropsko komisijo, Evropsko centralno banko in Mednarodni denarni sklad oziroma njihove predstavnike, ki so prihajali urediti finančne težave države članice EU, ko jih ta sama ni bila sposobna rešiti. Omenjene institucije so bile pripravljene prezadolženi evrski državi dati posojilo, vendar pod izredno strogimi varčevalnimi pogoji. Izraz trojka sicer izvira iz ruščine in pomeni sani, ki jih vlečejo trije konji.

Troop contributing countries – države, ki prispevajo vojake, orožje in opremo za mirovne operacije OZN. Stroške nosi svetovna organizacija. Slovenija je tako na primer prispevala 17 vojakov za operacijo UNIFIL v Libanonu.

Truce – začasna ustavitev oboroženih sovražnosti. Glej tudi Armistice.

Truman Doctrine – politika ZDA za preprečevanje geopolitične ekspanzije Sovjetske zveze in komunizma. Imenovana po predsedniku Harryju S. Trumanu. Bila je podlaga za ameriško politiko v Evropi in svetu med hladno vojno (Marshall plan, Nato). Glej tudi Containment.

Trumponomics – gospodarska politika predsednika ZDA Donalda Trumpa. Gre pravzaprav za ekonomski nacionalizem. Poudarek je na trgovinskem protekcionizmu, zmanjšanju priseljavanja, reformi – zmanjševanju davkov predvsem za velika podjetja in bogati sloj, velikih investicijah na področju obrambe in določene infrastrukture itd.

Trusteeship system – skrbniški sistem OZN, ki je po drugi svetovni vojni nadomestil *mandate system*. Danes obstaja le na papirju, saj so se vsa ozemlja pod skrbništvom bodisi osamosvojila bodisi priključila drugim državam. Kosovo, ki je tudi že postalo samostojno, je bilo leta 1999, ko je bilo z odobritvijo Varnostnega sveta OZN postavljeno pod mednarodno upravo, ozemlje pod nekakšnim skrbništvom *de facto*.

Trustworthy – zanesljiv, zaupanja vreden.

Tuja veleposlaništva, akreditirana v Sloveniji – v Sloveniji je akreditiranih 129 veleposlaništev tujih držav, vključno s predstavništvom Palestine (ki je Slovenija še ni formalno priznala). V Ljubljani imajo svoja rezidenčna veleposlaništva: Albanija, Avstrija, Bolgarija, Bosna in Hercegovina, Brazilija, Češka, Črna gora, Egipt, Francija, Grčija, Gruzija, Hrvaška, Indija, Iran, Irska, Italija, Japonska, Kitajska, Kosovo, Madžarska, Nemčija, Nizozemska, Poljska, Romunija, Rusija, Severna Makedonija,

Slovaška, Srbija, Suvereni malteški viteški red, Sveti sedež, Španija, Švica, Turčija, Ukrajina, Združene države Amerike in Združeno kraljestvo, 57 držav Slovenijo pokriva s svojim diplomatskim predstavništvom na Dunaju, 13 iz Rima, sedem iz Budimpešte, štiri iz lastne prestolnice, tri iz Berlina, dve iz Bruslja, dve iz Prage, ena iz Bukarešte, ena iz Haaga, ena iz Londona, ena iz Moskve in ena iz Ženeve.

Tujega nočemo – svojega ne damo! – populistične besede, ki jih je v javnosti Josip Broz Tito večkrat izrekel v času urejanja jugoslovanskih mejnih vprašanj z Italijo. Na žalost pa so prav želja dosmrtnega jugoslovanskega predsednika, da v javnosti ohrani svojo priljubljenost, ter njegova nespametna notranja in zunanja politika v letih po drugi svetovni vojni precej – nekateri menijo, da odločilno – pripomogla k slovenski izgubi Gorice in Trsta. Glej tudi *Secret Diplomacy*, Tito Josip, Broz (1892–1980) in *London Memorandum*.

Turf war – srdit boj za ozemlje, nadzor, oblast.

Türk, Danilo – pravnik, diplomat in politik, rojen leta 1952 v Mariboru. Bil je stalni predstavnik Republike Slovenije v OZN. Dvakrat je predsedoval Varnostnemu svetu OZN in bil pozneje imenovan za pomočnika generalnega sekretarja OZN za politične zadeve. Leta 2016 je neuspešno kandidiral za generalnega sekretarja te svetovne organizacije. Uspešnejši je bil na predsedniških volitvah doma in leta 2007 postal tretji predsednik Republike Slovenije. Avtor številnih člankov in učbenika *Temelji mednarodnega prava*.

Turtle Bay – del ob East River v New Yorku, kjer je stavba OZN.

Twin towns – glej *Sister cities*.

Twin-track diplomacy/Two track diplomacy – vodenje pogajanj po dveh, vendar usklajenih poteh. Glej tudi *Back channel* in *Track two diplomacy*.

Twitter diplomacy – uporaba omrežja Twitter s strani vodij držav, mednarodnih organizacij in diplomatov pri diplomatskih aktivnostih, še posebej v namene javne diplomacije. Posebej se je uveljavila z ameriškim predsednikom Trumpom, ki je ugotovil politično moč tega orodja za neposredno komuniciranje z domačo in tujo javnostjo. Uporabljal jo je tudi za objavo pomembnih političnih odločitev. Med politiki ima Trump največ sledilcev (88 milijonov). Na drugem mestu je predsednik indijske vlade Modi. V Sloveniji po tem orodju pogosto posega Janez Janša. Glej tudi *E-diplomacy*.

Two-Plus-Four-Treaty – pogodba o zunanjepolitičnih vidikih združitve (pravzaprav pripojitve NDR k ZRN) Nemčije iz leta 1990. Podpisale so jo ZR Nemčija,

Nemška demokratična republika (NDR) ter Francija, Sovjetska zveza, Združene države Amerike in Združeno kraljestvo (okupacijske sile po drugi svetovni vojni). Te so se odpovedale svojim pravicam v Nemčiji, ki je tako znova postala polno suverena država. ZR Nemčija je pristala na (po drugi svetovni vojni) obstoječe vzhodne meje (na Odri in Nisi), zmanjšanje svojih oboroženih sil in da na ozemlju NDR ne bodo nameščeni tuji vojaki in jedrsko orožje. ZRN je sicer nadaljevala svoje članstvo v ES in Natu.

2+2 meeting – tradicionalno skupno srečanje ministrov za zunanje zadeve in obrambo ZDA z japonskima kolegoma. Z letom 2018 pa v omenjeni obliki poteka tudi srečanje ministrov ZDA in Indije.

Two-state solution – rešitev bližnjevzhodne krize po načelu dveh držav za dva naroda – Izraela in Palestine. Dveh samostojnih držav, ki priznavata druga drugo in živita v miru. Podlaga sta resolucija OZN (A/RES3236) iz leta 1974 in resolucija (A/RES194) iz leta 1948. Treba pa je dodati, da se sčasoma (in z vse številnejšimi judovskimi naselbinami na Zahodnem bregu Jordana, okupiranem v vojni leta 1967) možnosti za takšno oziroma trajno rešitev zmanjšujejo. K temu je precej pripomogla administracija ameriškega predsednika Donalda Trumpa s politiko s pozicije moči in upoštevanjem dejanskega stanja na terenu. Jeruzalem je priznala za prestolnico Izraela in tja iz Tel Aviva preselila veleposlaništvo ZDA. Prav tako je izjavila, da judovske naselbine na Zahodnem bregu niso nezakonite. V skladu s tem je tudi predložila mirovni načrt. Četrta ženevska konvencija sicer prepoveduje naseljevanje okupiranih ozemelj s strani okupatorja. Vrstijo se tudi izjave izraelskega premierja o priključitvi delov Zahodnega brega Izraelu. Odveč je pripomniti, da bi bilo tudi to v nasprotju z mednarodnim pravom. Pod vplivom Trumpove administracije je tudi prišlo do (*Abraham Accords*/Abraham sporazumov) normalizacije odnosov Združenih arabskih emiratov, Bahrajna, Sudana in Maroka z Izraelom (k temu je pripomogel tudi strah pred Iranom). Vse pogosteje se nakazuje *one-state solution* (rešitev v obliki ene države) od reke Jordan do sredozemske obale. Vprašanje je seveda, kakšna bi bila ta država. Bi v njej Judje in Palestinci imeli enake pravice, ali pa bi bil to apartheid in bi bil Izrael vse prej kot normalen član mednarodne skupnosti?

Velika vprašljivost rešitve palestinsko-izraelskega spora v obliki ene države (*one-state solution*) je najbrž navedla Yaira Lapida, predsednika izraelske vlade, da je v svojem nagovoru Generalni skupščini OZN septembra 2022 podprl rešitev v obliki dveh držav. Zastavlja pa se veliko vprašanje, ali mu bo pritrdila širša izraelska javnost in ali bodo to upoštevale tudi prihodnje izraelske vlade namesto vztrajanja pri judovski prevladi in stalnem nadzoru nad Zahodnim bregom in tamkajšnjim dosejemanjem Judov. Znakov za kaj takega za zdaj ni, prej za zaostritev. Pozornost in s tem pritisk svetovne javnosti se je medtem z Izraela preusmerila na rusko invazijo na Ukrajino. Na drugi strani pa je treba dodati, da tudi Palestinci ostajajo neenotni ter da Hamas in njegovi zavezniki še naprej trdno vztrajajo pri zanikanju izraelske pravice do obstoja. Ameriške pripravljenosti, da bi se bolj angažirali za rešitev spora ali pa

nasploh na Bližnjem vzhodu, ni več. Čedalje bolj se zdi, da so Izraelci in Palestinci v nekakšnem strateškem *cul-de-sac*⁴⁷.

47 Slepa ulica.

U

UEFA (Union of European Football Associations) – Združenje evropskih nogometnih zvez, zelo vplivna mednarodna nevladna organizacija, ki je bila ustanovljena leta 1954. Sestavljena je iz 55 nacionalnih nogometnih zvez. Sedež ima v Švici in povezuje evropski nogomet (vodi državna in klubska tekmovanja na starem kontinentu). Od leta 2016 jo vodi Slovenec Aleksander Čeferin.

Ukraine Defense Contact Group – kontaktna skupina za obrambo Ukrajine, neformalna skupina 51 držav (vključuje tudi Slovenijo), ki se je oblikovala dva meseca po ruski invaziji na Ukrajino. Osredotočila se je na rusko agresijo na sosednjo državo, na z njo povezana varnostna vprašanja za članice zveze Nato in njihove partnerice ter še posebej na nudenje vojaške pomoči napadeni državi. Ta vključuje pomoč v orožju, ne pa v živi sili. Uporablja se tudi izraz *Ramstein Process*⁴⁸, ker je večina sestankov potekala v ameriški vojaški bazi v Nemčiji. Treba je poudariti, da ne gre za institucijo oziroma srečanja v okviru Nata.

Ultimatum – zadnja, dokončna izjava, zadnji svarilni poziv (ene vlade drugi) za izpolnitev nečesa v določenem roku. V preteklosti je bila to zahteva z grožnjo, zadnji poziv ene države drugi, da v določenem roku izpolni določene pogoje, v nasprotnem primeru bo prišlo do prekinitve diplomatskih odnosov ali celo vojne. Danes je to največja koncesija, ki jo je stranka pripravljena dati za sklenitev sporazuma, ali objava zahteve, o kateri se stranka ni pripravljena pogajati. V pogajanjih torej vzemi ali pusti. Včasih se za takšen položaj pri sklepanju sporazuma, kjer ena stran določa njegovo vsebino, v žargonu uporablja izraz *boilerplate language*. Glej tudi *Take it or leave it*.

Ultimo – zastareli izraz za zadnji mesec.

Ultra vires – preseganje uradne pristojnosti v okviru pravnih pooblastil. Nasprotno *intra vires* pomeni delovanje v skladu s pravnimi pristojnostmi. Država je načeloma odgovorna tudi za dejanja (*ultra vires*) svojih predstavnikov, če je do njih prišlo v okviru njihove splošne, očitne pristojnosti, na primer policista pri vzdrževanju javnega reda in miru. V strokovnih razpravah se je večkrat zastavilo vprašanje, ali je Varnostni svet OZN pri sprejemanju nekaterih svojih odločitev deloval *ultra vires*, na primer pri ustanovitvi *ad hoc* sodišč ICTY in ICTR.

Unanimity rule – odločanje v mednarodnih organizacijah ali konferencah na podlagi soglasja, običajno izrecnega, vseh članic ali sodelujočih.

48 Ramsteinski postopek.

Uncooperative – nesodelujoč.

Unctuous – hlinjeno prisrčen.

Unfriendly act – sovražno dejanje. V preteklosti tako resno dejanje, da je pogosto sprožilo vojno.

Unification – združitev, združitev v eno telo, na primer združitev Nemčije leta 1871 ali združitev Zahodne in Vzhodne Nemčije leta 1990.

Unilateral – ki se nanaša le na eno stran, enostranski.

Unilateral declaration – enostranska zavezujoča izjava ministra ene države drugi državi.

Unilateral declaration of independence (UDI) – ko teritorialna enota razglasi svojo neodvisnost in se odcepi od države brez njene privolitve, na primer ZDA leta 1776 ali Rodezija leta 1965, v obeh primerih od Združenega kraljestva. Po v mednarodni skupnosti precej razširjenem mnenju naj bi bila to tudi osamosvojitve Slovenije in Hrvaške od Jugoslavije leta 1991. Slovenija nasprotno meni, da je SFRJ razpadla. Takšna je bila ne nazadnje tudi ugotovitev arbitražne (Badinterjeve) komisije v okviru mirovne konference o Jugoslaviji leta 1991, da torej ni šlo za odcepitve posameznih republik.

Unilateral diplomacy – ena država ima diplomatsko misijo v drugi, ne pa obratno. Razlogi so različni, večkrat tudi finančni. Slovenija ima zaradi številčne izseljenske skupnosti svoja veleposlaništva v Argentini, Avstraliji in Kanadi, te jih pa pri nas nimajo.

Unilateralism – enostransko delovanje brez posvetovanja z drugimi, brez upoštevanja interesov drugih ali stališča mednarodne organizacije. Nasprotje od *multilateralism*. V zadnjem času naj bi tako deloval predsednik ZDA Trump v okviru svoje politike *America first*.

Unanimously/by unanimity – glej Consensus in Unanimity rule.

Unipolar world – glej Multipolar system.

United Nations – Organizacija združenih narodov, ustanovljena leta 1945, s sedežem sekretariata v New Yorku, ZDA. Sekretariat vodi generalni sekretar. Na začetku leta 2018 je imela 193 držav članic. Ustanovljena je bila z namenom vzdrževanja mednarodnega miru in varnosti po načelu kolektivne varnosti, pri čemer pa ni bila

najbolj uspešna. Spomniti velja na besede Winstona Churchilla: »Zagotoviti moramo, da bo njeno delo obrodilo sadove, da bo resnično, ne hlinjeno, da bomo priča dejanjem, in ne samo poplavi besed, da bo resnični tempelj miru, ne le razgledišče v babilonskem stolpu.« Zaradi rivalstva med velikimi silami je vse manj pomembna, kar pa ne pomeni, da ni brez dodatne vrednosti. Uspešnejša so bila njena prizadevanja za sodelovanje na področju gospodarskih, socialnih, kulturnih in humanitarnih zadev, torej na področju razvoja in človekovih pravic. OZN je tako forum za razpravo o vseh pomembnejših vprašanih mednarodne skupnosti. Njeni glavni organi so Generalna skupščina OZN, Varnostni svet OZN, Ekonomski in socialni svet, Skrbiški svet OZN, Meddržavno sodišče in Sekretariat OZN. Za njeno uspešno delo so poleg držav članic pomembni še sekretariat in organizacije civilne družbe. V sistem Združenih narodov so vključene tudi številne specializirane agencije, ki so pravno samostojne, na primer Svetovna zdravstvena organizacija. Slovenija je postala članica OZN 22. maja, 1992. Glede na kakovost mest v Sekretariatu OZN je zelo slabo zastopana. Formalno oziroma odstotkovno je njena kvota sicer zapolnjena, tudi s slovenskimi državljani – dvojnimi državljani, na primer Kanade in Avstralije. Glej tudi Atlantic Charter in Declaration by United Nations.

United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS) – Konvencija Združenih narodov o pomorskem pravu iz leta 1982, ki je začela veljati leta 1994. Glej Geneva Conventions on the Law of the Sea.

United Nations Framework Convention on Climate Change – Okvirna konvencija Združenih narodov o podnebnih spremembah je bila sprejeta na vrhu v Riu de Janeiru leta 1992 s ciljem zmanjšati učinek človekovih dejanj na podnebne spremembe. Začela je veljati dve leti pozneje. Ratificiralo jo je 197 držav. Njen sekretariat je v Bonnu v ZR Nemčiji. V njenem okviru velja omeniti Pariški podnebni sporazum iz leta 2016, s katerim so si države zadale konkreten cilj, da se povečanje povprečne svetovne temperature ohrani znatno pod dvema stopinjama Celzija v primerjavi s predindustrijskim obdobjem. Sporazum je do konca leta 2019 podpisalo 195 držav. Obeti pa niso najboljše. Zapleta se pri višini in trdnosti prispevkov posameznih držav k dosegu omenjenega cilja. Brez zgledega delovanja in tesnega sodelovanja EU, Kitajske in ZDA (te so novembra 2020 pod predsednikom Trumpom iz sporazuma izstopile, vendar so januarja 2021 pod novoizvoljenim predsednikom Bidnom vanj znova vstopile) ter drugih akterjev, tudi lokalnih ter zasebnih podjetij in drugih nevladnih organizacij, je težko pričakovati uresničitev zastavljenih ciljev.

United Nations Global Compact – pobuda OZN, s katero svetovna organizacija spodbuja poslovni svet, da sprejema vzdržne in družbeno odgovorne odločitve ter poroča o njihovem izvajanju. Gre za odločitve glede pogojev za delo, človekovih pravic, okolja, korupcije itd. Z njimi naj bi med drugim skušali doseči razvojne cilje tisočletja oziroma cilje trajnostnega razvoja. Glej tudi Sustainable development goals.

United Nations High Commissioner for Human Rights (UN HCHR) – visoki komisar OZN za človekove pravice zagotavlja zavezanost svetovne skupnosti k univerzalnim idealom spoštovanja človekovega dostojanstva in človekovih pravic. Imenuje ga generalni sekretar OZN po predhodni potrditvi generalne skupščine. Sedež njegovega urada je v Ženevi.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) – visoki komisar OZN za begunce. Zaradi vala beguncev med drugo svetovno vojno in po njej je bil njegov urad s sedežem v Ženevi kot subsidiarno telo Generalne skupščine OZN ustanovljen leta 1950. Tudi v poznejših desetletjih begunski val ni pojenjal. Visoki komisar zagotavlja mednarodno zaščito beguncev na humanitarni in nepolitični podlagi in išče zanje trajne rešitve. Je dvakratni dobitnik Nobelove nagrade za mir.

United Nations system/United Nations family – skupno ime za OZN, njene posamezne programe in sklade ter posebne, specializirane agencije.

United Nations Treaty Series (UNTS) – države članice OZN morajo (102. člen ustanovne listine) vse mednarodne pogodbe, ki jih sklenejo med seboj, registrirati pri sekretariatu OZN, ki jih nato objavi (da se izogne tajni diplomaciji) v svoji zbirki sporazumov. Idejo za to je po koncu prve svetovne vojne dal ameriški predsednik Woodrow Wilson.

Uniting for Peace resolution – resolucija A/377 A, ki jo je sprejela Generalna skupščina OZN leta 1950, s katero se ji v primeru zastoja v delovanju Varnostnega sveta OZN (zaradi nasprotovanja med stalnimi članicami) omogoča, da za vzdrževanje svetovnega miru in varnosti sama sprejme ustrezna priporočila.

Universal Declaration of Human Rights – Splošno deklaracijo človekovih pravic je Generalna skupščina OZN sprejela v Parizu leta 1948 (A/217). Določa temeljne človekove pravice. Vsebinski temelj zanjo je bil govor predsednika ZDA Franklina D. Roosevelta iz leta 1941, v katerem se je zavzel za štiri širše opredeljene pravice – svobodo govora in izražanja, svobodo veroizpovedi, svobodo pred pomanjkanjem in svobodo pred strahom. Vodja projekta, pri katerem je sodelovala skupina uglednih posameznikov s celega sveta, je bila njegova soproga Eleanor. Jugoslavija se je ob glasovanju vzdržala. Deklaracija je bila podlaga za dve mednarodnopravno zavezujoči konvenciji – Mednarodni pakt o državljskih in političnih svoboščinah; *International pact on civil and political rights* in Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih svoboščinah; *International covenant on economic, social and cultural rights*. Po prepričanju številnih mednarodnih pravnikov je deklaracija že postala del mednarodnega običajnega prava.

Universal jurisdiction – po načelu univerzalne pristojnosti naj bi bila vsaka država pristojna za sojenje v primeru dejanj – zločinov suženjstva, genocida, vojnih zločinov, zločinov zoper človečnost, mučenja itd., ne glede na to, kdo in kje jih je storil. Šlo naj bi za gnusna dejanja, uperjena zoper vse, ki ogrožajo celotno mednarodno skupnost. V praksi se univerzalna pristojnost iz pravnih in političnih razlogov redko izvaja. Hvalevredna izjema je sojenje na začetku leta 2020 na višjem regionalnem sodišču v Koblenzu, ZRN, dvema nekdanjima pripadnikoma sirske obveščevalne službe za zločine zoper človečnost v Siriji.

Universal periodic review – univerzalni periodični pregled je mehanizem Sveta OZN za človekove pravice. Glej Human Rights Council (HRC).

UNO-City – ime za del Dunaja oziroma za *Vienna International Center*, kjer imajo svoje prostore tudi organizacije iz sistema Združenih narodov.

Unruly – neposlušen, neukrotljiv, na primer *unruly crowd*; neukrotljiva množica.

Unsigning treaty – umik podpisa države pod neko mednarodno pogodbo ali uradna izjava, da mednarodne pogodbe ne bo ratificirala. ZDA so tako leta 2006 umaknile podpis Rimskega statuta Mednarodnega kazenskega sodišča. Rusija pa je podobno svoj podpis umaknila leta 2016 po tem, ko je mednarodno sodišče v svojem poročilu rusko aneksijo Krima označilo za okupacijo.

Upheaval – preobrat, huda motnja.

Up the ante – v želji po uspehu zaostri stališče v sporu, povečati zahteve (in s tem tudi tveganje).

Urad vlade za Slovence v zamejstvu in po svetu – poleg ministrstva za zunanje zadeve (politični del in koordinacija mednarodnega sodelovanja) in ministrstva za gospodarski razvoj in tehnologijo (gospodarski del mednarodnega sodelovanja) je urad tretji vladni organ, udeležen v delovanju čez mejo. Urad (sprva v sestavi MZZ) od leta 1994 zagotavlja vzdrževanje in krepitev odnosov s slovensko manjšino v sosednjih državah ter s slovenskimi zdomci in izseljenci po svetu. Spodbuja ohranjanje slovenskega jezika in kulture med njimi ter njihovo kulturno, izobraževalno, gospodarsko in drugo povezovanje s Slovenijo. Vodi ga minister brez listnice.

Urbi et Orbi – nagovor papeža mestu in svetu z balkona bazilike svetega Petra v Vatikanu ter podelitev blagoslova ob veliki noči in božiču.

Urge – pozivati, siliti.

Urgency – nujnost.

Use of force – uporaba sile v mednarodnih odnosih je po mednarodnem pravu prepovedana. Ta prepoved, ki jo vsebuje tudi Ustanovna listina OZN (2.(4) člen), naj bi že bila del mednarodnega običajnega prava. Ustanovna listina določa le dve izjemi. Varnostni svet OZN lahko v skladu s 24. in 25. členom ter poglavjem VII odredi kolektivno akcijo v zaščito ali uveljavitev mednarodnega miru in varnosti. Drugo izjemo določa 51. člen s pravico napadene države do individualne ali kolektivne samoobrambe (dokler Varnostni svet OZN ne odloči o ustreznih ukrepih). Glej tudi Security Council, Self-defence in Peaceful settlement of disputes.

Uti possidetis juris – načelo, da je treba obstoječe ozemeljske razmejitve obdržati, na primer ob osamosvojitvi nekdanjih kolonij (čeprav so bile njihove meje pogosto začrtane nerazumno), pa tudi sicer ob osamosvojitvi oziroma nastanku novih držav, razen če se prizadete države dogovorijo drugače.

V

Vacant seat formula – odločitev v mednarodni organizaciji, ko v neki državi članici dve skupini trdita, da sta njena legitimna vlada. Zato sedež za nekaj časa, dokler se zadeva ne pojasni, ostane prazen. V podobnem primeru je v devetdesetih letih v Generalni skupščini OZN ostal nezaseden sedež SFR Jugoslavije, ko ob razpadu države ni bilo jasno, kdo, če sploh kdo, ga bo nasledil. Na koncu ga ni nihče in tablico z imenom Jugoslavije so odstranili iz dvorane. Pozneje se je s tem imenom včlanila nova država, in sicer federacija Srbije in Črne gore.

Valdaj meždunarodnij diskussionnij klub (v ruščini) – mednarodni klub Valdaj za razprave, moskovska skupina za razmislek in forum za razprave, tesno povezan z ruskim predsednikom Putinom. Ruska elita ga je za razprave s tujimi gosti ustanovila leta 2004. Vsakoletno mednarodno srečanje je njegov osrednji dogodek. Klub je dobil ime po jezeru Valdaj, kjer je bilo prvo srečanje. Deloma skuša posnemati srečanja v Davosu. Namenjen je seveda uveljavljanju ruskih zunanjepolitičnih interesov, med drugim spodkopavanju EU in Nata ter čezatlantske enotnosti. Putinov režim ni nikoli sprejel EU kot političnega igralca, saj pomeni antitezo njegovemu imperializmu in avtokraciji. Močno je prisotno dobrikanje skrajni desnici na zahodu. Nekateri ga imajo za orodje ruske propagande. Na zadnjem letnem srečanju leta 2022 je ruski predsednik, sicer reden gost razprav, izrekel tudi naslednji stavek: »Prepričan sem, da resnična demokracija v multipolarnem svetu pomeni predvsem možnost vsakega naroda, ponavljam – vsake skupnosti ali katere koli civilizacije, da gre po lastni poti in si postavi svoj družbenopolitični sistem.« Ob tem pa je njegova vojska Mariupol in druga ukrajinska mesta drobila v prah in Ukrajino skušala zbrisati z zemljevida sveta.

Valedictory despatch – zadnje javljanje, zadnja depeša odhajajočega vodje diplomatskega predstavništva. Lahko so to povzetek njegovega večletnega dela in predlogi za prihodnost.

Vassal state – podrejena država. Izraz, ki se je v preteklosti nanašal na odnos vazala do suverena. Glej tudi *Dependent state* in *Puppet state*.

Vatican City State – neodvisna mini država. Italija je njeno suverenost priznala z Lateransko pogodbo leta 1929. V Vatikanu je sedež Rimskokatoliške cerkve. Glej tudi *Holy See*.

Vauhnik, Vladimir (1896–1955) – slovenski general, vojaški ataše in obveščevalec, Maistrov borec, rojen v Svetinjah pri Ormožu. Kot zelo sposobnemu jugoslovanskemu vojaškemu atašeju v Berlinu mu je uspelo pridobiti informacijo o načrtovanem Hitlerjevem napadu na Jugoslavijo. O tem je napisal knjigo *Nevidna fronta*.

Vegas rule – pravilo, znano v anglosaksonskem svetu, da se o nekem dogodku ne raznaša (pripoveduje) okoli. »Kar se je zgodilo v Vegasu, ostane v Vegasu (*What happens in Vegas, stays in Vegas*).« V današnjem zelo povezanem svetu to pravilo očitno ne velja. Nova koronavirusna bolezen, ki je izbruhnila v kitajskem Wuhanu, ni ostala tam, ampak se je raznesla po vsem svetu. Resda pa so bile kitajske oblasti v prvih tednih o njej precej molčeče.

Veleposlaniki Republike Slovenije (1992 –2019) –

Adanja, Marija
Balažic, Dr. Milan
Basej, Robert
Bavdaž Kuret, Darja
Bebler, Dr. Anton
Bekeš, Peter Andrej
Benčina, Dragoljuba
Benedejčič, Andrej
Benko, Bogdan
Bergant, Alain Brian
Bergant, Damjan
Bertoncelj, Bojan
Boh, Dr. Katja
Bole, Marjetica
Bonutti, Dr. Karl
Bukinac, Zorica
Buser, Dr. Stanko
But, Mag. Franc
Capuder, Dr. Andrej
Cencen, Dr. Marjan
Cerar, Dr. Božo
Cizelj, Dr. Boris
Cvelbar Bek, Mag. Renata
Čupkovič Skender, Miran
Demšar, Dr. Franci
Dragan, Zvone
Drnovšek Zorko, Helena
Drobnič, Mitja
Drofenik, Jožef
Falež, Dr. Štefan
Filip Slivnik, Ada
Forštnarič Boroje. Mag. Božena
Frangeš, Mag. Anžej
Frlec, Dr. Boris

Gabrič, Dr. Melita
Gabrovec, Rudolf
Gasparič, Vladimir
Genorio, Dr. Rado
Gerenčer, Andrej
Geršak, Jasna
Geržina, Aleksander
Geržina, Saša
Gosnar, Aljaž
Gradišnik, Bernarda
Grasselli, Andrej
Grmek, Mag. Iztok
Grobovšek, Mag. Bojan
Hajos, Ferenc
Hlep, Jožef
Ipavic, Metka
Jamnišek, Blanka
Japelj, Peter
Jarc, Iztok
Jazbec, Dr. Milan
Jukič, Igor
Juri, Franco
Kacin, Jelko
Kajzer, Tone, Spec.
Kepic, Blažka
Kirn, Roman
Knez, Dr. Smiljana
Kokalj, Dr. Robert
Kolmanič, Vladimir
Kopač, Dr. Erik
Kos, Mag. Marta
Kosin, Marko
Kovačič, Mag. Boštjan
Kovačič, Matjaž
Kozovinc, Gregor
Kračun, Dr. Davorin
Kranjec, Dr. Marko
Krmelj, Robert
Kunič, Dr. Jožef
Kunstelj, Tomaž
Labernik, Tadej
Lavtižar Bebler, Darja

Lenarčič, Janez
Leskovar, Simona
Lipič, Ladislav
Logar, Andrej
Longar, Matjaž, Spec.
Lovrenčič, Mag. Tomaž
Lovrenčič Svetek, Maja Marija
Luci, Miroslav
Lukman, Dr. Benjamin
Mahnič, Borut
Majcen, Ivan
Majcen, Marijan
Majhen, Miljan
Malešič, Matija
Marc, Mag. Leon
Mencin, Tomaž
Mikša, Mag. Franc
Mirošič, Drago
Mirošič, Iztok
Miškova, Tatjana
Močivnik, Ida
Močnik, Mitja
Naberžnik, Alfonz
Novak, Andrej
Orožen Adamič, Dr. Milan
Petrič, Dr. Ernest
Petrin, Dr. Tea
Pipan, Mag. Anita
Polak Petrič, Dr. Ana
Prah, Nataša
Prelovšek, Dr. Damjan
Premože, Janez
Presker, Gregor
Prevolšek, Mateja
Puc, Matjaž
Puhar, Jožefa
Pungartnik, Oto
Purkart Martinez, Andreja
Radej, Kristina
Rahten, Dr. Andrej
Rakovec, Branko
Rant, Andrej

Raščan, Dr. Stanislav
Reberc, Peter
Rebernik, Ivan
Renčelj, Mag. Gorazd
Rifelj, Jurij
Rupel, Dr. Dimitrij
Rupel, Mag. Tadej
Senčar, Mag. Igor
Seničar, Ivan
Senjur, Dr. Marjan
Skrtnar, Edvin
Slapničar, Andrej
Sodin, Irena
Sovič, Boris
Stabej, Veronika
Stadler Repnik, Sabina
Stančič, Lea
Strniša, Mag. Tanja
Suhadolnik, Mag. Alenka
Sušnik, Barbara
Šeligo, Mag. Primož
Šetinc, Mag. Marjan
Šiftar, Marjan
Šinkovec, Mag. Matjaž
Škrilec, Mag. Ksenija
Šmit, Milena
Štiglic, Sanja
Štokelj, Dr. Ciril
Štrukelj, Mitja
Štunf, Mag. Jakob
Šturm Kocjan, Jadranka
Šuc, Vojislav
Šuklje, Borut
Šumrada, Dr. Janez
Tomič, Eva
Toplak, Dr. Ludvik
Toš, Peter
Tovornik, Magdalena
Trekman, Borut
Türk, Dr. Danilo
Turnšek, Tit
Vajgl, Ivo

Videtič, Mag. Jernej
Vidovič, Mag. Stanislav
Vivod, Avguštin
Vodušek, Nataša
Volk, Vojko
Vrhunec, Miha
Zlobec, L. Jaša
Zore, Gregor
Zupančič, Mihael
Žbogar, Samuel
Žgajner, Dr. Janez
Žlebnik, Andrej
Žvokelj, Barbara

Venetian diplomacy – beneška diplomacija. Do propada Beneške republike leta 1797 ena najbolj spoštovanih, urejenih in obveščenih diplomacij v Evropi.

Venice Commission (European Commission for Democracy through Law) – Beneška komisija, svetovalno telo Sveta Evrope, ki je bilo ustanovljeno leta 1990 z namenom svetovanja srednje- in vzhodnoevropskim državam (v tranziciji) o ustavnih zadevah. Sestavljajo ga neodvisni strokovnjaki za ustavno pravo, ki delujejo v osebнем imenu. Iz Slovenije so to bili dr. Peter Jambreč, ddr. Klemen Jaklič, dr. Ciril Ribičič in dr. Ernest Petrič). Sestaja se v Benetkah, zato ime Beneška komisija. Slovenija je njena članica od leta 1993.

Venue – kraj pogajanj (država, mesto, stavba).

Veracity – verodostojnost.

Verbatim – dobessedno.

Verbatim record – glej Minutes.

Verification – ugotavljanje resničnosti, pravilnosti, veljavnosti nečesa, na primer dogovorjenega postopka ugotavljanja spoštovanja obveznosti strank sporazuma (na primer o nadzoru nad orožjem, kakor v primeru *Dayton arms control agreements*).

Veritable – resničen.

Version – različica, *a revised version of the paper*; pregledana, spremenjena različica dokumenta.

Veto – pravico veta ima pet stalnih članic Varnostnega sveta OZN. O tem so se leta 1945 na Jalti dogovorile Sovjetska zveza, Velika Britanija in ZDA. Veto, negativni glas ene stalne članice pa je ne glede na število glasov za dovolj, da resolucija ni sprejeta. Uveljavila pa se je praksa, da je resolucija vendarle sprejeta, če se ena od stalnih članic vzdrži (konstruktivni vzdržani glas). Ustanovna listina OZN za sprejetje resolucije Varnostnega sveta OZN sicer zahteva pozitiven glas vseh njegovih petih stalnih članic. Glej tudi Constructive abstention.

Vice-consul – konzularni rang pod konzulom. Glej tudi Consular post.

Vice-dean – namestnik doajena diplomatskega zbora.

Video-conference – konferenca, ki poteka v realnem času med udeleženci na različnih lokacijah s slikovno in zvočno povezavo (včasih zavarovano). Na ta način je manj stroškov in prihrani se čas za potovanja, ni pa osebnega stika. Še zlasti je bila videokonferenca uporabna med pandemijo nove koronavirusne bolezni (na primer tako so potekali virtualno zasedanje Sveta ministrov EU, srečanje G7, srečanje G20).

Vienna Congress (1814–15) – dunajski kongres, konferenca, na kateri je bila ponovno vzpostavljena ureditev iz časa pred Napoleonovimi vojnami. Na njem so določili tudi pravila prednostnega reda med vodji diplomatskih misij in zagotovili trajno nevtralnost Švice.

Vienna Convention on Consular Relations – Dunajska konvencija o konzularnih odnosih iz leta 1963 se je začela izvajati leta 1967. V njej so zapisali obstoječa pravila mednarodnega običajnega prava o konzularnih zadevah. Države članice lahko sklepajo tudi dvostranske sporazume o teh zadevah, s katerimi natančneje opredelijo posamezne določbe ali širijo obseg privilegijev in imunitet.

Vienna Convention on Diplomatic Relations – Dunajska konvencija o diplomatskih odnosih iz leta 1961 se je začela izvajati leta 1964. Pomeni kodifikacijo obstoječih pravil mednarodnega običajnega prava v zvezi z diplomatskimi misijami in diplomatskimi predstavniki.

Vienna Convention on the Law of Treaties – Dunajska konvencija o pravu mednarodnih pogodb je bila sprejeta leta 1969 in začela veljati leta 1980. Pripravila jo je Komisija OZN za mednarodno pravo. Zajema običajne mednarodnopravne določbe (nekatero nekoliko razširjene), ki urejajo mednarodne pogodbe. Glej tudi Treaty.

Vienna Convention on the Representation of States in their Relations with International Organizations of Universal Character – Dunajska konvencija o

zastopanju držav pri njihovih odnosih z univerzalnimi mednarodnimi organizacijami iz leta 1975, ki še ne velja.

Vienna Diplomatic Academy – naj bi bila najstarejša ustanova za izobraževanje prihodnjih diplomatov na svetu. Njeni začetki segajo v čas delovanja Kaunitza sredi 18. stoletja. Velja dodati, da je papež Klemen XI. v Rimu leta 1701 ustanovil papeško diplomatsko akademijo.

Vietnam Syndrome – prepričanje (predvsem v ZDA), da bi se morale ZDA (po porazu v vietnamski vojni) izogniti vsem vojaškim posredovanjem v tujini.

Vietnam War – vojna, ki je od 1955 do 1975 potekala v Vietnamu, Laosu in Kambodži. Značilni primer vojne prek drugega (*proxy*) med hladno vojno. Komunistični severni Vietnam sta med drugimi podpirali Sovjetska zveza in Kitajska itd., južni Vietnam pa ZDA, Tajska, Avstralija itd.

Vilfan, Josip (1878–1955) – politik, odvetnik, rojen v Trstu, borec za pravice Slovencev v Italiji, zato se je tudi večkrat srečal z Mussolinijem. Bil je predsednik Kongresa evropskih narodnosti (manjšin). Njegov sonarodnjak dr. Engelbert Besednjak pa je vodil Mednarodno zvezo manjšinskih časnikařev.

Vilfan, Joža (1908–1987) – politik in diplomat, rojen v Trstu, član številnih jugoslovanskih delegacij na mednarodnih konferencah, med drugim Pariški mirovni konferenci, stalni predstavnik FLR Jugoslavije v OZN, veleposlanik v Indiji in Burmi, avtor številnih člankov s področja manjšin in mednarodnih odnosov. Njegovo osrednje delo je knjiga Delo, spomini srečanja.

V10 (Vilnius ten) – vilenskih deset je skupina balkanskih, baltskih in srednjeevropskih držav, med njimi tudi Slovenija, takratnih kandidatka za članstvo v Natu, ki je podprla posredovanje ZDA zoper iraškega mogotca Sadama Huseina leta 2003. Imel naj bi orožje za množično uničevanje, kar pa se pozneje ni potrdilo. Napad na Irak in vse njegove posledice so ena večjih napak ameriške zunanje politike.

Vin d'honneur – sprejem ob pomembnih dogodkih v karieri diplomata, na primer ob predaji poverilnih pisem.

Violate – prekršiti.

Virtual diplomacy – opravljanje diplomatske dejavnosti z uporabo elektronskih informacijsko-komunikacijskih sredstev (telekonference, komuniciranje prek spleta itd.), in ne z neposrednimi osebnimi stiki. Zato niso potrebna zamudna in draga potovanja, opravi se lahko več pogovorov, več časa ostane za strateški razmislek. Svoje

prednosti, ki marsikdaj prevladajo, pa imajo na drugi strani osebni (fizični) stiki, ki še naprej ostajajo izredno pomembni. V prihodnosti si bosta delo delili *virtual diplomacy* in *physical diplomacy*. Izraz *virtual diplomacy* je v devetdesetih letih oblikoval *United States Institute for Peace*. Glej tudi Conference.

Virtual embassy – ime za zelo majhno veleposlaništvo, ki ima lahko le en prostor z internetno povezavo in en računalnik.

Virtue – vrlina.

Visa – dovoljenje (začasno, ki se lahko vedno prekliče, na primer med pandemijo), odtisnjeno, nalepljeno v potni list tujega državljana za obisk, prebivanje ali delo v neki državi. Ni pa vizum stoodstotno zagotovilo, da bo mejni uslužbenec imetniku dejansko dovolil vstopiti v državo.

Vis-à-vis – nasproti, kdor je, sedi nasproti.

Visegrad Group, Visegrad Four (V4) – ohlapna politična povezava Češke, Madžarske, Poljske in Slovaške. Vzpostavljena je bila leta 1991 za krepitev sodelovanja na političnem, gospodarskem, kulturnem in vojaškem področju.

Visiting card – vizitka. Lahko se preda osebno ali pošlje po drugi osebi ali pošti. Njeni nameni so različni in navedeni na drugem mestu.

Visiting fireman – oseba, ki se od zunaj vključi v težavna pogajanja z namenom, da okrepi obstoječo skupino pogajalcev ali celo prevzame njeno nalogo.

Vital interest – interes, tako pomemben za neko državo oziroma njen obstoj, da je za njegovo uveljavitev pripravljena začeti vojno.

Voeu – želja, upanje, ki ga mednarodna konferenca formalno izrazi v obliki sprejete resolucije. Tudi predlog ali priporočilo ene države mednarodni organizaciji ali mednarodni konferenci.

Volte face – nenadno in popolnoma spremenjeno stališče. Uporablja se tudi izraz *about-face, turnaround, u-turn* ali *flip-flop*.

Vote with one's feet – nezadovoljstvo, izraženo z odhodom. Državljeni Nemške demokratične republike so na primer proti koncu osemdesetih let svoje nestrinjanje s komunističnim režimom izražali z množičnim begom, emigracijo na Zahod.

Voting blocks – skupine držav s trdnim skupnim stališčem, ki se odraža v vzorcu njihovega glasovanja v mednarodni organizaciji ali na mednarodnem srečanju. Glasujejo enako, na primer članice G77, članice EU v Generalni skupščini OZN ali na primer skandinavske in balkanske države na tekmovanju za pesem Evrovizije.

Vox populi – glas ljudstva, v anglosaksonskem svetu pomeni mnenje večine ljudi.

VTIS – društvo v tujini izobraženih Slovencev s sedežem v Ljubljani je leta 2013 je ustanovil Igor Cesarec z namenom povezovati in zastopati interese slovenskih državljanov, ki se v okviru visokošolskega študija izobražujejo ali so se izobraževali oziroma opravljajo ali so opravljali raziskovalno dejavnost na izobraževalno-raziskovalnih ustanovah v tujini. Spodbuja njihovo medsebojno sodelovanje in sodelovanje z izobraževalno-raziskovalnimi ustanovami in gospodarstvom v Sloveniji ter njihovo vrnitev v domovino.

W

Waiver – odrek, izjema, v katero se privoli, na primer odrek države pošiljateljice imuniteti njenega diplomatskega ali konzularnega predstavnika v državi sprejemnici.

Wandel durch Handel (v nemščini) – sprememba prek trgovine, stališče več nemških vlad, vključno z vlado Angele Merkel, da bo tesno gospodarsko in trgovinsko sodelovanje zahoda z Rusijo oziroma njuna medsebojna gospodarska odvisnost zmanjšala bojevitost Rusije in jo pripeljalo bližje Evropi oziroma k spoštovanju na liberalnih pravilih temelječega mednarodnega reda. Zgodilo se je pravzaprav nasprotno. Nemčija je postala izrazito odvisna od ruskih energentov in izpostavljena ruskega izsiljevanju. Šele ob drugi ruski agresiji na Ukrajino leta 2022 so Nemci pod kanclerjem Olafom Scholzem in predsednikom Frank-Walter Steinmeierjem spoznali svojo zmoto.

War – vojaški spopad, običajno med državami, v katerem je najmanj tisoč mrtvih. V preteklosti je bil to oboroženi spopad, ki je bil formalno napovedan ali do katerega je prišlo s potekom ultimata. Za vojno bi tudi lahko dejali, da je popolni neuspeh diplomacije. Običajno izbruhne takrat, ko med stranema ni več nobene komunikacije. Zato pogosto prihaja do napačnih ocen nasprotnikovih motivov in namer. Pri klasičnih vojnah je šlo za spopad med državami ali klasično državljansko vojno – spopad med vladnimi silami in uporniki. Pri novodobnih vojnah gre večinoma za spopad v državi med številnimi oboroženimi skupinami. Te imajo pogosto podporo drugih držav. Povezujejo se tudi s kriminalnimi skupinami, mamilarskimi karteli, mafijo itd. Sila je bolj kakor zoper pripadnike druge oborožene skupine uperjena zoper civilno prebivalstvo. Spolno nasilje je pogosto njen sestavni del. Po Ustanovni listini OZN je vojna (uporaba sile) sicer prepovedana z dvema izjemama. Prepričanje, da so vojne nezakonite, ter razvoj demokracije, medsebojna trgovina in sodelovanje v okviru mednarodnih organizacij so prispevali k zmanjšanju števila vojn, niso pa jih odpravili. Te so na žalost še vedno del življenja marsikaterega Zemljana. Kljub spoznanju, da uporaba jedrskega orožja pomeni na stotine milijonov smrti ali celo propad človeštva, ne gre izključiti niti vojn med velikimi silami. Glej tudi *Armed conflict in Use of force*.

War crime – huda kršitev vojnega prava, danes mednarodnega humanitarnega prava, s strani posameznika, ki neposredno sodeluje v vojaških spopadih. Vojni zločini, hudodelstva so se po drugi svetovni vojni razširili in zajemajo zločine zoper mir in človečnost. Zanje niso odgovorne le vojaške osebe, ampak tudi politični voditelji. Vojna hudodelstva so podrobneje opredeljena v Rimskem statutu Mednarodnega kazenskega sodišča (8. člen). Do vojnih zločinov je prihajalo tudi na ozemlju Slovenije v času osvobodilnega boja in državljanske vojne med drugo svetovno vojno, in to ne samo s strani okupatorja, ampak tudi drugih vpletenih strani. Še zlasti je treba obsoditi množične poboje vojnih ujetnikov po koncu vojne.

War in Ukraine – z vojno v Ukrajini, prvim pravim mednarodnim spopadom v Evropi po skoraj 80-tih letih, je ruski predsednik Vladimir Putin, ki je v sebi videl novodobnega Petra Velikega, skušal obnoviti Sovjetsko zvezo oziroma ruski imperij. Obstoječa evropska ozemeljska podoba zanj ni bila sprejemljiva. Gre za imperialno, kolonialno vojno, čeprav je vladalo splošno prepričanje, da kaj takega v 21. stoletju ni mogoče. Putin je fašistični imperializem vrnil v Evropo. Z osvajanjem in priključevanjem ozemelj najprej t. i. ruskega sveta, spomnimo na aneksijo Krima leta 2014, si je skušal krepiti svoj avtokratski položaj doma oziroma podporo ruske javnosti. Očitno je ocenil, da je bil najboljši čas za invazijo na Ukrajino čas po brezglavem umiku ZDA iz Afganistana. Menil je, da so ZDA notranje razdvojene in šibke ter osredotočene le na rivalstvo s Kitajsko. Evropa je bila močno odvisna od ruskih energentov. Poleg tega je nemška kanclerka Merkel sestopala z oblasti. Zasedba Ukrajine ni bil edini cilj ruskega voditelja, ampak le prvi korak k finlandizaciji precejšnjega dela Evrope in odpravi obstoječega liberalnega svetovnega reda, h kateremu se je ozirala tudi Ukrajina.

Z neizvnanim in nemoralnim napadom na sosednjo državo je Rusija grobo prekršila Ustanovno listino OZN oziroma mednarodno pravo. Pravzaprav gre za neposredno spodkopavanje temeljnega dokumenta OZN z vojaško silo, saj ta prepoveduje agresijo. Še več, Ukrajini je zanikala pravico do obstoja in jo skušala izbrisati z zemljevida. Njena vojska in paravojaške formacije, kakršna je Wagnerjeva skupina, so namerno napadale civilne cilje in grobo kršile tudi mednarodno humanitarno pravo ter pri tem storile številne vojne zločine in zločine proti človečnosti. Takšni so bili namreč izsledki neodvisne preiskovalne komisije OZN. Evropski parlament je Rusijo označil za državo, ki spodbuja terorizem in uporablja teroristična sredstva. Z onemogočanjem izvoza ukrajinskega žita je Rusija povzročila tudi hudo prehransko krizo v drugih delih sveta. Vojna je s tem prerasla regionalne okvire. Rusko vodstvo je svoji javnosti agresijo na sosednjo državo prikazovalo kot vzdrževanje miru oziroma zaščito ruske manjšine pred »nacističnimi« ukrajinskimi oblastmi (za varstvo človekovih pravic in pravic manjšin v Evropi sicer obstaja organizacija Svet Evrope). Pozneje pa jo je Rusija začela prikazovati kot vojno z zahodom (ZDA in EU) ali bolje obrambo pred njegovo »agresijo.« Sama naj ne bi bila napadalec, ampak žrtev. Šlo naj bi za nekakšno nadaljevanje velike domovinske vojne, tj. druge svetovne vojne ter obrambo domovine in ruske kulture, ruske civilizacije pred eksistenčno grožnjo. Z drugimi besedami, Rusija je bila prisiljena v eksistenčno vojno z zahodom.

Nekateri so razloge za ruski napad videli v širitvi Nata proti vzhodu Evrope oziroma ruskim mejam od leta 1997 in v konkretni ukrajinski prošnji za članstvo. Pri tem so navajali tudi izjave vodilnih v Rusiji. Ko pa se je bila Ukrajina v prvih dneh po invaziji pripravljena članstvu v Natu odpovedati, pa Putin, katerega cilji so bili, kot rečeno, veliko ambicioznejši, tega ni sprejel in je nadaljeval osvajanje ukrajinskega ozemlja. Nato kot obrambno zaveznitvo za Rusijo v resnici ni pomenilo nevarnosti. Je pa Rusija (in pred njo Sovjetska zveza) v zadnjih sedmih desetletjih vojaško posredovala v več sosednjih držav, ki so potem varnost iskale v pridružitvi Natu. Rusiji

to seveda ni bilo všeč, saj si je članico zavezništva glede na 5. člen Severnoatlantske pogodbe nemogoče podrediti brez tveganja za spopad z Natom.

Drugi (takšne so bile izjave predsednika ZDA Bidna) so vojno v Ukrajini videli kot del širšega spopada med avtokracijo in demokracijo oziroma kot obrambo slednje in liberalnih demokratičnih vrednot. Temu bi lahko le delno pritrdili. Med 141 državami, ki so v OZN glasovale za resolucijo, ki je obsodila rusko invazijo, niso bile le demokratične države. Na drugi strani so ZDA in EU pri spoprijemanju s početjem Rusije krepile svoje odnose z nekaterimi avtokratskimi režimi. Je pa dejstvo, da je v Ukrajini prišlo do agresije s strani Putinovega avtokratskega režima na sicer nepopolno ukrajinsko demokracijo.

Vojna v Ukrajini je pravzaprav boj med samoodločbo in prevlado. Putin ni predvideval tako močnega odpora Ukrajincev, za njih je bila to dejansko eksistenčna vojna, ter tako odločnega in enotnega odziva zahoda. Ta oziroma Nato v vojni ni bil neposredno udeležen, je pa vsestransko pomagal Ukrajini pri uresničevanju njene pravice do obrambe. V primeru Putinove zmage bi bil mednarodnemu liberalnemu redu, temelječem na pravilih, ki se je izoblikoval po drugi svetovni vojni, vsekakor zadan hud, če že ne smrtonosni udarec. Zamajan je bil eden od njegovih stebrov, tj. prepoved, da se meje spreminjajo s silo. Po mnenju ruskega predsednika sta agresija in zavojevanje tujega ozemlja očitno sprejemljivo orodje pri uveljavljanju interesov. Ruska zmaga bi lahko navedla še kakšno z jedrskim orožjem oboroženo silo, da napade nejedrsko državo in si prilasti njeno ozemlje.

Vsekakor je agresija na sosednjo državo močno načela evropsko politično in varnostno ureditev ter povzročila globoko nezaupanje v odnosih evropskih oziroma zahodnih držav z Rusijo, dolgoročno nestabilnost na celini in tudi v svetu. Če je Rusija na eni strani močno poslabšala svoje odnose z zahodom, se oddaljila od Evrope, je na drugi zapadla v veliko odvisnost od podpornice Kitajske. Odvisnost od dolarja je zamenjala odvisnost od juana.

Največja žrtev pa je bil planet Zemlja, saj so zaradi zaposlenosti z vojno in slabih odnosov med vodilnimi akterji skoraj povsem zastala prizadevanja za reševanje podnebne krize.

Vojna v Ukrajini se je kot sodobna vojna bila ne le na bojnem polju, ampak tudi na gospodarskem, finančnem in informacijskem področju ter v kibernetnem prostoru. Z njenim začetkom 24. februarja 2022 se je končalo t. i. obdobje po koncu hladne vojne. Glej tudi Spetsial'naja vojennaja operatsija, Russkij mir, Grupa Vagnera in No limits strategic partnership.

War on terror – sporen, neprimeren izraz. Z njim se označujejo vojaške aktivnosti ZDA in njenih zaveznic v obračunu z Al Kaido (in njenimi podporniki) po njenih terorističnih napadih 11. septembra 2001 v New Yorku in Washingtonu. Podobno velja za poznejše obračune s pripadniki terorističnih organizacij, na primer Islamska država. S tem v zvezi velja omeniti ciljno ubijanje (*targeted killings*), zapiranje osu-mljencev v skrivne zapore po svetu in ujetniško taborišče Guantanamo, uporabo

spornih tehnik zasliševanja (*waterboarding*), ki so pravzaprav mučenja, in dolgoletne vojne v Afganistanu, Iraku in Siriji. Glej tudi Al-Qaeda, Targeted killing, Afghanistan war, ISIS (The Islamic State of Iraq and Syria), Global Coalition to Defeat ISIS (Islamic State of Iraq and Syria).

Warsaw Pact (Dogovor o družbe, sodelovanosti i vzajemni pomoči, Treaty of Friendship, Cooperation and Mutual Assistance) – Varšavski pakt, sporazum o kolektivni obrambi, ki je bil sklenjen leta 1955 v Varšavi. Sestavljali so ga Sovjetska zveza in njenih sedem satelitov v srednji in vzhodni Evropi. Med hladno vojno je bil to na eni strani odgovor na ustanovitev Nata, na drugi pa je omogočal nadzor Sovjetske zveze nad podrejenimi državami, kar se je zlasti pokazalo ob invaziji sil pakta na Češkoslovaško leta 1968. Do razpustitve pakta je prišlo leta 1991, malo pred razpadom Sovjetske zveze.

Wary – oprezen, pazljiv.

Washington Consensus – washingtonsko soglasje. Izraz je leta 1989 skoval britanski ekonomist John Williamson. Gre za med Mednarodnim denarnim skladom, Svetovno banko in Ministrstvom za finance ZDA dogovorjeni niz ekonomskih politik, ki naj bi jih upoštevale države v razvoju, ki so se znašle v prezadolženosti oziroma hudih gospodarskih težavah. V zameno bi prejele ustrezno finančno pomoč. Politike se nanašajo na spremembe v javni potrošnji (zmanjšanje), davčni politiki (višji davki) in obrestnih merah (višje stopnje) ter liberalizaciji trgovine, privatizaciji in podobno. Tovrstni svežnji strukturnih reform, ki naj bi povečali vlogo trga (temeljijo na pristopu *laissez-faire*⁴⁹), so bili pogosto predmet kritik zaradi velikega nezadovoljstva prebivalstva. Vodijo pa lahko tudi v recesijo. Washingtonsko soglasje je zadnja leta močno načeto. Kot alternativo svobodnemu trgu in demokratičnemu vladanju Kitajska promovira svoj model nacionalnega razvoja.

Wassenaar Arrangement – večstranski nadzorni režim nad izvozom konvencionalnega orožja ter blaga in tehnologije z dvojno (civilno in vojaško) rabo iz leta 1996. Sedež sekretariata je na Dunaju. Dogovor pravno sicer ni zavezujoč.

Watchdog – čuvaj, nadzornik.

Watchdogs of Democracy – čuvaji demokracije (dobesedno psi čuvaji demokracije). Najpogosteje se kot taki omenjajo svobodni in neodvisni mediji ter neodvisno sodstvo. Z nadzorom nad izvoljenimi predstavniki ljudstva – vlado pa tudi nad drugimi ustanovami, kot so velika podjetja in ne nazadnje drugimi mediji, naj bi

49 Pustiti stvari teči svojo pot brez vmešavanja.

zagotavljali spoštovanje demokratičnega procesa oziroma da so odgovorni tudi dejansko odgovorni za njegove kršitve.

V Evropi vlogo čuvaja demokracije, človekovih pravic in vladavine prava opravlja tudi mednarodna organizacija Svet Evrope.

Za podobnega čuvaja se ima tudi EU, vendar pri tem ni najbolj dosledna. To se na primer kaže v njeni politiki do Zahodnega Balkana oziroma konkretno Srbije. V njej je namreč demokracija v zadnjih letih nazadovala. Vendar je namesto demokraciji EU za zdaj dala prednost stabilnosti regije.

Stockholmski inštitut za demokracijo in volilno pomoč je leta 2022 v polovici demokratičnih držav ugotovil nazadovanje glede spoštovanja političnih svoboščin in vladavine prava na eni ter krepitev zatiranja v avtoritarnih državah (Kitajska, Rusija, Iran itd.) na drugi strani.

Watchful – buden, pazljiv.

Way bill – glej Diplomatic courier.

Weaponization – uporabiti nekaj kot orožje, bojno sredstvo ali nekaj prilagoditi, da je to mogoče uporabiti kot orožje. Z orožjem običajno razumemo strelno orožje – puško ali top. Rusija pa je ob agresiji na Ukrajino kot orožje uporabljala še veliko drugega, od žita (onemogočanje ukrajinskega izvoza žitaric) in plina (ustavitev dobav) do jedrske energije (bombardiranje in okupacija ukrajinske jedrske centrale v Zaporozju in njeno preoblikovanje v vojaško bazo). Turčija in Belorusija sta kot svojevrstno zunanjepolitično orodje oziroma orožje uporabljali migracije. V času državljanske vojne v Bosni in Hercegovini v devetdesetih letih prejšnjega stoletja so predvsem srbske formacije kot orožje uporabljale tudi posilstva in druge oblike spolnega nasilja.

Weapons of mass destruction – med orožje za množično uničevanje spadajo jedrsko, radiološko, kemično, biološko ali kakšno drugo orožje, ki lahko pokonča veliko število ljudi ali povzroči veliko škodo okolju.

Webinar (Web-based seminar) – nagovor, predavanje, delavnica, seminar, ki se prenaša prek svetovnega spleta in kombinira s tehnologijo videokonferenc. Ta omogoča interaktivnost v realnem času. Glej tudi Video-conference.

Weighted voting – ureditev v nekaterih mednarodnih organizacijah (na primer Mednarodni denarni sklad, EU), po kateri imajo glasovi posameznih članic različno težo. Ta je odvisna od njihovega finančnega prispevka organizaciji ali števila prebivalstva. O tem se dogovori s posebno enačbo. Glej tudi Qualified majority voting.

Weimar Triangle – včasih manj včasih bolj intenziven politični dialog v trikotniku treh vplivnih držav EU, in sicer Francije, Nemčije in Poljske. Začel se je leta 1991 v nemškem mestu Weimar. Poudarek je predvsem na varnostnih vprašanjih.

Welfare state – socialna država, v kateri ima država ključno vlogo pri zagotavljanju socialne varnosti svojih prebivalcev. S proračunskimi sredstvi financira razne storitve in opravlja razne socialne transferje. Odmik od liberalističnega pojmovanja države, ki omenjeno skrb bolj ali manj prepušča posamezniku. Nordijske države naj bi bile vzoren primer tovrstne države oziroma države blaginje. Po ustavi je socialna država tudi Slovenija. V zadnjih letih je socialdemokratski model socialne države v težavah.

WEOG (Western European and Others Group) – regionalna volilna skupina v Generalni skupščini OZN, ki jo sestavljajo države zahodne Evrope, Avstralija, Izrael, Kanada, Nova Zelandija in ZDA.

West – med hladno vojno izraz za nekomunistične, strpne in odprte države Evrope in Severne Amerike, še posebej članice Nata v odnosu z vzhodnim sovjetskim blokom. Izraz Zahod gre bolj kakor v geografskem pomenu razumeti kot idejo, način življenja, politični sistem, ki temelji na vrednotah, kakor so vladavina prava, spoštovanje človekovih pravic oziroma svoboščin posameznika, tržnega gospodarstva in mednarodnega sodelovanja v okviru mednarodnih organizacij itd. Zahod skupaj z ZDA je hladno vojno sicer dobil, se pa v zadnjih letih njegova sposobnost vplivanja na oblikovanje svetovnih pravil in standardov zmanjšuje, ne nazadnje tudi zaradi nesoglasij med ZDA in Evropo. Težišče političnega in gospodarskega vpliva v svetu se tako počasi seli proti vzhodu, Aziji.

Western Balkans – izraz Zahodni Balkan je nov in se zadnja desetletja uporablja bolj v geopolitičnem kakor geografskem pomenu. Nanaša se na Albanijo in države, ki so nastale na območju nekdanje Jugoslavije, razen na Slovenijo. Šlo naj bi za balkanske države, ki želijo postati članice EU. Ker se je Hrvaška v EU včlanila leta 2013, se kot del Zahodnega Balkana vse manj omenja, čeprav je seveda v geografskem pomenu njegov del.

WB6 (Western Balkans six) – do oblikovanja skupine šestih zahodnobalkanskih držav je prišlo na pobudo Črne gore in ob podpori evropskega komisarja Fuleja z namenom okrepiti medsebojno sodelovanje Albanije, BiH, Črne gore, Kosova, Severne Makedonije in Srbije na poti v EU. Prizadevajo si za krepitev privlačnosti območja za tuje investicije in povečanje njegove konkurenčnosti.

Western group – skupina, ki deluje kot *caucus*, ki jo sestavljajo članice WEOG brez Izraela in Japonska.

Westphalia Congress (1644–1648) – vestfalski kongres, konferenca, na katerem je bilo sklenjenih več političnih dogovorov, s katerimi je bil med drugim vzpostavljen (vestfalski) mir po tridesetletni vojni (1618–1648). Oblikoval se je t. i. vestfalski mednarodni sistem enakopravnih, suverenih držav, katerega stabilnost se je ohranjala z ravnotežjem moči, diplomacijo in mednarodnim pravom. Vestfalski sistem, ki ga nekateri imenujejo tudi moderni, temelji na treh načelih: suverenosti držav, pravni enakosti držav in nevmešavanju ene države v zadeve druge.

Whack-A-Mole Strategy – strategija udarjanja krta pomeni reševanje le posameznih težav, kjer pač nastanejo, ne pa celotnega težavnega področja. S tem se pravzaprav ne reši nič ali pa ne prav veliko, saj na ta način težave nastajajo vedno znova ter običajno tudi čedalje pogosteje in v hujši obliki. Celotno področje tako postaja samo še bolj pereče. Strategija je dobila ime po istoimenski sejmski igrici. S kladivom se je skušalo čim hitreje udariti po krtovi glavi, ki se je brez kakšnega reda prikazovala iz lukenj, posejanih po podlagi. Uporablja se tudi izraz *piecemeal approach*⁵⁰.

What happens in Ukraine does not stay in Ukraine – kar se zgodi v Ukrajini, ne ostane v Ukrajini. Povzeto po znanem reklu v anglosaksonskem in še posebej v severnoameriškem svetu *What happens in Vegas stays in Vegas*⁵¹. Kar naj bi pomenilo, da to, kar je morda nekdo zgrešil v Las Vegasu, mestu pregrehe v ameriški zvezni državi Nevadi, tam tudi ostane. V primeru Ukrajine pa naj bi šlo za to, da bo Putinovo agresijo in njene posledice čutiti tudi drugje v Evropi in svetu ter da se ruski predsednik v svojih ambicijah ne bo ustavil le pri napadu nanjo.

Whichever nation's communication capacity is strongest, it is that nation whose culture will spread far and wide ... with the most power to influence the world – kultura tiste države, ki ima najmočnejše komunikacijske zmogljivosti, se bo širila daleč in široko ... in ta država bo najvplivnejša v svetu. Izjava Li Changchuna, vodje propagande Kitajske komunistične stranke (2002–2012). Kitajci se zelo dobro zavedajo moči in pomena strateškega komuniciranja. Ne nazadnje je bil eden njegovih začetnikov prav kitajski general in filozof Sun Tzu iz 5. stoletja pred našim štetjem. Glej tudi Strategic communication

Whitehall – ulica v Londonu, kjer so številne vladne službe. Sinonim za britansko vlado.

White nationalism – pristaši belega nacionalizma si prizadevajo za oblikovanje države belcev. Pogosto tudi verjamejo, da je bela rasa nad vsemi drugimi rasami. Druži

50 Posamezni pristop.

51 Kar se zgodi v Vegasu, ostane v Vegasu.

jih tudi strah, da bodo belo raso nadomestile druge. Glej tudi White nationalist terrorism.

White nationalist terrorism – terorizem belih nacionalistov (supremacistov) žene sovraštvo do drugih, drugačnih in opevanje ubijanja. Večinoma se je pojavil v zadnjih letih – grozodejstva na Norveškem, Novi Zelandiji, v ZDA itd. Nasilna, rasiistična ideologija je globalna in se širi po spletu, teroristična dejanja pa so lokalna. Zato včasih tudi ime domači terorizem za razliko od mednarodnega. Po letu 2001 (napadu Al Kaide) je število njegovih žrtev v ZDA krepko preseglo število žrtev islamskih teroristov.

Whoever leads in AI will rule the world – kdor vodi v razvijanju umetne inteligence, bo vladal svetu. Izjava ruskega predsednika Putina iz leta 2017, s katero pa se je mogoče strinjati. V letu 2019 so bile vodilne ZDA, na drugem mestu je bila Kitajska. Na tretjem mestu pa je bila s precejšnjim zaostankom EU.

Wield – držati, vihteti, na primer *a handgun*; držati pištolo, imeti, na primer *he wielded enormous influence within the party*; imel je zelo velik vpliv v stranki.

WikiLeaks – organizacija, ki jo je leta 2010 ustanovil Julian Assange, je na spletu objavila ogromno število ameriških zaupnih dokumentov, predvsem diplomatskih depeš, do katerih se je dokopala. Med njimi so bile tudi depeše veleposlaništva ZDA v Ljubljani.

Withdrawal – mednarodni sporazumi in ustave mednarodnih organizacij običajno predvidevajo možnost umika države članice. Ta se zgodi po določenem roku po navaji. Svoje nezadovoljstvo lahko države izrazijo tudi z neplačilom članarine. V tem primeru lahko izgubijo glasovalne pravice ali so celo izbrisane iz članstva. ZDA in Izrael so se tako na primer umaknili iz Unesca, Združeno kraljestvo pa iz EU.

Witnessing – pri podpisu nekaterih politično pomembnih mednarodnih sporazumov so lahko navzoči predstavniki tretjih držav. Pri Daytonskem sporazumu, ki je prinesel mir v Bosni in Hercegovini, so bili kot nekakšne priče prisotni predsedniki držav ali vlad ZDA, Francije, Velike Britanije, ZR Nemčije, Rusije in EU. Z izjemo EU so ga tudi sopodpisali. Podobno je bil priča sklenitvi sporazuma o arbitraži o meji med Slovenijo in Hrvaško predsednik švedske vlade, takrat predsedujoče EU.

Woke, Wokenes – politično in družbeno ozaveščeni, zavedajoč se na primer neenakosti, krivic v družbi, ideologija socialne pravičnosti. Nekateri nasprotno menijo, da gre za čezmerno politično korektnost, ki vodi v radikalizem.

Wolf-Warrior Diplomacy – oznaka za najnovejši, nacionalistični pristop v kitajski diplomaciji. V uveljavljanju kitajskih interesov je v odnosih z drugimi državami iz zadržanega tihega nastopanja prešla v odločnejše, glasnejše in bojevitejše delovanje (od dobrikanja, dajanja pomoči k bombastični retoriki, pritiskom in prisiljevanju). Ime volk vojščak je dobila po dveh kitajskih akcijskih filmih, v katerih kitajski heroj prelišči in premaga hudobne ameriške tajne agente.

Working copy (of credentials) – kopija poverilnega pisma, ki jo vodja diplomatskega predstavništva ob svojem prihodu preda na ministrstvu za zunanje zadeve države sprejemnice. Včasih imenovana tudi *true copy*. Njena predaja je pogoj, da lahko začne opravljati delo.

Working funeral – pogreb pomembne politične osebnosti, ki se ga udeležijo številni tuji dostojanstveniki, ki s tem pokojniku izkažejo svoje spoštovanje. Udeležba na pogrebu hkrati omogoča pogovore tako s predstavniki države umrlega kakor tudi med udeleženci pogreba iz tujine, na primer pogreb Nelsona Mandele, Helmuta Kohla itd.

Working group – delovna skupina, pododbor z neko posebno, časovno omejeno nalogo.

Working languages – delovni jeziki, v katerih je mogoče nastopati na konferenci v okviru neke organizacije, običajno v enem jeziku ali dveh jezikih. Glej tudi *Official languages*.

Working paper – neformalni vsebinski dokument, namenjen razpravi na konferenci. Prejmejo ga le udeleženci konference. Skuša biti povezovalen in ne zajema le stališča posamezne delegacije, kakor na primer *non-paper*.

Working the corridors – opravljanje večjega števila intenzivnih neformalnih srečanj, razprav z namenom doseči podporo svojemu predlogu. Redkeje se uporablja tudi izraz *cafeteria diplomacy*.

Working visit – delovni obisk. Glej tudi *State visit* in *Official visit*.

World Bank – enako kakor Mednarodni denarni sklad je Svetovna banka ena od t. i. Bretton Woods institucij. Ustanovljena je bila leta 1944 za boj proti revščini. Nudi dolgoročna posojila in pospešuje tuje investicije, mednarodno trgovino in prenos znanja. Pri tem sodeluje z javnim in zasebnim sektorjem. Sestavljata jo *International Bank for Reconstruction and Development (IBRD)* in *International Development Association (IDA)*. Ima sedež v Washingtonu in je del *World Bank Group*.

World bee day – svetovni dan čebele, 20. maj, je na pobudo Slovenije Generalna skupščina OZN razglasila decembra 2017. Leto pozneje je Slovenija na vrtu sedeža OZN v New Yorku postavila manjši poslikani slovenski čebelnjak. Svetovni dan čebele naj bi svetovno javnost opozarjal na pomen, ki ga obstoj čebel kot oprasovalcev pomeni za človeštvo. Anton Janša, pionir modernega čebelarstva, se je rodil 20. maja 1734.

World Federation of Consuls (FIFAC) – Svetovna federacija konzulov. Ustanovljena je bila leta 1982 na Danskem. Povezuje društva častnih konzulov iz posameznih držav (tudi iz Slovenije) in je namenjena izmenjavi izkušenj, da bi bilo delo častnih konzulov še učinkovitejše. V njej je različne funkcije, med drugim člana in podpredsednika upravnega odbora, opravljal tudi dr. Marko Smole, častni konzul Sejšelov v Sloveniji ter član in funkcionar društva Slovenski konzularni zbor.

World Health Organization (WHO) – Svetovna zdravstvena organizacija, specializirana agencija OZN s sedežem v Ženevi, je bila ustanovljena leta 1948. Njen cilj je, da se vsem zagotovi najvišje možno zdravstveno varstvo. Odločilno je na primer pripomogla k izkoreninjenju črnih koz in otroške paralize. Ob pandemiji covid-19 je bila manj uspešna. S svojim odzivom je zamujala in občasno delovala protislovno (najprej je na primer zanikala, da se virus širi s človeka na človeka in odsvetovala prepoved potovanj). Bila naj bi tudi pod čezmernim vplivom Kitajske. ZDA pod predsednikom Trumpom so se leta 2020 odločile, da iz nje izstopijo, kar je seveda daleč od rešitve težav. Zbirokratizirane mednarodne organizacije je treba preurediti, ne pa iz njih izstopati. ZDA so se januarja 2021 pod novoizvoljenim predsednikom Bidnom vanjo vrnile.

World Order – s svetovnim redom označujemo interakcije držav oziroma njihov sistem, ki naj bi svetu zagotavljal politično stabilnost, gospodarsko rast in podobno. V njem veljajo določene vrednote oziroma ga urejajo določena pravila.

World Trade Organization (WTO) – Mednarodna trgovinska organizacija, ustanovljena leta 1994 kot naslednica *General Agreement on Tariffs and Trade (GATT)* s sedežem v Ženevi, Švica. Ima 164 članic. Najpomembnejše odločitve, ki so zavezujoče, s soglasjem sprejema ministrska konferenca, ki se sestaja vsaki dve leti. Ni del sistema OZN, s katerim pa sodeluje. Njeni glavni cilji so krepitev in usklajevanje mednarodne trgovine ter mirno reševanje trgovinskih sporov. Zmanjšala je več ovir v trgovini z blagom in storitvami ter vzpostavila sistem za reševanje sporov. Vendar je že nekaj let v težavah, saj vse države z njo niso zadovoljne in jo zato pri uveljavljanju svojih interesov obidejo. Potrebne so reforme.

Wreath-laying ceremony – polaganje venca ob uradnih obiskih vodij držav ali nekaterih praznikih. Običajno na grob neznanega vojaka, po natančno določenem postopku. Glej tudi Tomb of the unknown soldier.

X

Xinomics – hibridni ekonomski model, ki ga na Kitajskem uveljavlja predsednik Ši Džinping. Mešanica avtokracije, tehnologije in dinamizma. Oblika državnega kapitalizma, ki ga strogo nadzira Komunistična partija Kitajske (KPK). Tržnim zakonitostim se priznava le omejena vloga. Meja med državnimi in zasebnimi podjetji je zabrisana. Tudi v slednjih KPK izvaja strateški nadzor prek partijskih celic v njih. Kitajski totalitarni model vladanja naj bi bil alternativa liberalni demokraciji.

Y

Yellow cake – rumena pogača, koncentrirani surovi uranov oksid, ki nastane s predelavo uranove rude. Nadaljnje očiščenje oziroma obogatitev pripelje do goriva za jedrske elektrarne in jedrske reaktorje (ki poganjajo na primer jedrske podmornice), pa tudi do jedrskega orožja.

Z

Združenje slovenskih mirovnikov – domoljubna, nepolitična, stanovska organizacija je bila ustanovljena leta 2013. Združuje državljane Republike Slovenije z izkušnjami z mednarodnimi mirovnimi operacijami in misijami oziroma državljane, ki podpirajo sodelovanje Republike Slovenije pri njih. Povezuje se s sorodnimi, miru in varnosti naklonjenimi organizacijami v tujini.

Zeal – vnema, gorečnost, na primer *his zeal for privatization*; njegova vnema za privatizacijo.

Zedinjena Slovenija – slovenski narodnopolitični program je nastal leta 1848. Slovenci, do takrat razdrobljeni na dežele Kranjsko, Štajersko, Primorsko in Koroško, smo zahtevali združitev v celoto, v Slovenijo. V takratnih razmerah v kraljevino Slovenijo v okviru avstrijskega cesarstva z enakopravnim slovenskim jezikom. V tistem času smo Slovenci dobili tudi svojo zastavo (v Ljubljani razobesil Lovro Toman), himno (Naprej zastava slave, avtorja Simon in Davorin Jenko) in zemljevid (avtor Peter Kozler). Med evropsko pomladjo narodov pa žal nismo bili uspešni. Program je spet zaživel v času taborskega gibanja v letih 1868–1871. Ob razpadu Avstro-Ogrske ga je delno nadomestila zamisel o združitvi z drugimi južnimi Slovani v skupno državo Jugoslavijo, pri čemer pa je znatni del slovenskega življa ostal v Avstriji in Italiji. V okrnjeni obliki je bil delno uresničen leta 1945 z Ljudsko republiko Slovenijo v okviru Federativne ljudske republike Jugoslavije, ki je zamenjala nekdanje avstrijsko cesarstvo. Program se je toliko, kolikor so to dopuščale zgodovinske okoliščine v zadnjih sto letih, dokončno uresničil leta 1991 s Slovenijo kot suvereno, neodvisno, demokratično republiko. Članstvo v EU in schengenski sistem pa omogočata tudi tesne stike z rojaki v zamejstvu. Slovenci smo tako izoblikovali svojo narodno samobitnost in uveljaviti svojo državnost.

Zeitenwende (v nemščini) – epohalna tektonska sprememba, prelomna točka. Uporabljajo se tudi izrazi, kot so *turn of eras*, *historical turning point*, *watershed moment in history*, *sea change*. Najbolj plastično je izraz za Nemčijo mogoče ponazoriti z revolucionarnim govorom, ki ga je imel v Bundestagu (nemškem parlamentu) nemški kancler Olaf Scholz štiri dni po ruski invaziji na Ukrajino februarja 2022. V njem je opisal začetek procesa, velikega kvalitativnega preobrata v nemški zunanji politiki. Nemčija se je odločila, da bo napadeni Ukrajini priskočila na pomoč z orožjem, celo najsodobnejšimi tanki Leopard 2. Pred tem se je zavzemala za politiko nedobave orožja stranem v vojaškem spopadu. Letna proračunska sredstva v obrambne namene naj bi hitro povečala na dva odstotka BDP, kot zahteva dogovor v Natu. Z oblikovanjem posebnega sklada v višini sto milijard evrov naj bi se posodobil Bundeswehr, nemška vojska, po letih zaostajanja. Za to je celo spremenila svojo ustavo. Gre vsekakor za največjo spremembo v varnostni politiki

Nemčije od oblikovanja Bundeswehra leta 1955. V sklopu geopolitičnega prebujenja naj bi se odpravila energetska odvisnost od Rusije. Nemčija naj bi prevzela večjo vlogo v EU in postala tudi svetovni igralec. Za zdaj kaže, da bo Nemčija pri tem vztrajala oziroma da gre res za zgodovinske spremembe. Glej tudi Wandel durch Handel in Hamiltonian moment.

Zero-sum game – koncept, pri katerem ena stran (država) pridobi toliko, kolikor druga izgubi. Uporablja se tudi izraz *win-lose game*. Za takšno mednarodno politiko se je zavzemal na primer predsednik ZDA Donald Trump (na primer v odnosu do Kitajske). Nasprotje je *win-win*, kjer imata pri medsebojnem sodelovanju koristi obe strani. Obe pridobita oziroma nobena ne izgubi.

Zhongnanhai – ime parka oziroma predela v osrčju Pekinga (poleg Prepovedanega mesta), kjer je sedež Komunistične stranke Kitajske in Državnega sveta Ljudske republike Kitajske. Tudi ime za kitajsko vodstvo.

Zoom diplomacy – diplomacija po Zoomu, *online* (po svetovnem spletu) diplomatska srečanja s konferenčno platformo Zoom (ali podobnimi platformami, kot na primer Webex in druge), še zlasti med epidemijo covid-19. Takšna srečanja so cenejša in časovno manj zamudna. Omogočajo tudi široko udeležbo. Ne omogočajo pa neposrednega osebnega stika. Prav ta pa je izredno pomemben pri izgrajevanju zaupanja, potrebnega pri reševanju zahtevnejših težav.

Kot zanimiv primer tovrstne diplomacije velja omeniti vzpostavitev diplomatskih odnosov med Izraelom in Kosovom. Prvič (1. februarja 2021) se je namreč zgodilo, da sta dve državi vzpostavili diplomatske stike na daljavo oziroma s prenosom 28-minutne slovesnosti prek Zooma. Slovesnosti so potekale v glavnih mestih držav več kot tisoč kilometrov narazen.

V praksi pa se čedalje bolj uveljavljajo hibridna srečanja – kombinacija *online* in *in situ*⁵². Postajajo nova normalnost. Glej tudi Digital diplomacy, E-diplomacy in Hybrid diplomacy.

Zupančič, Boštjan M. (1947) – pravnik, univerzitetni profesor, filozof in publicist, strokovnjak za človekove pravice in kazensko pravo. Član odbora OZN proti mučenju in njegov podpredsednik (1995—1998). Sodnik na Evropskem sodišču za človekove pravice (1998–2016). O svojem tamkajšnjem delu je napisal trilogijo znanstvenih knjig. Njegovo najbolj znano delo (skupaj s sodelavci) je zbirka odločb najvišjih sodišč Ustavno in kazensko procesno pravo, ki je v slovensko pravno stroko uvedla mednarodne standarde človekovih pravic.

52 Na kraju samem.

Ž

Žolger, Ivan (1867–1925) – pravnik, diplomat, avstro-ogrski minister, rojen na Devini pri Slovenski Bistrici. Prvi predavatelj mednarodnega prava na Pravni fakulteti v Ljubljani. Začetnik slovenske mednarodnopravne znanosti in slovenske mednarodnopravne terminologije. Udeleženec Pariške mirovne konference (1919), prvi zastopnik Kraljevine SHS na prvi skupščini Društva narodov in član Stalnega arbitražnega sodišča v Haagu.

BIBLIOGRAFIJA

- Bebler, Aleš, Čez drn in strn, Lipa, Koper, 1981.
- Berridge, G. R. and James, Alan, A Dictionary of Diplomacy, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2003.
- Berridge, G. R. and Lloyd, Lorna, Dictionary of Diplomacy, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2012.
- Boisard, M. A. and Chossudovsky, E. M., Multilateral Diplomacy: The United Nations system at Geneva – A working Guide, Kluwer Law International, Hague, 1998.
- Bolton, John, The Room Where It Happened, Simon&Schuster, New York, 2020.
- Burns, J. William, The Back Channel, Random House, New York, 2019.
- Cerar, Božo, Diplomacija za kulisami, Samozaložba, Piran, 2000.
- Cerar, Božo, Diplomatska zaščita, Samozaložba, Piran, 2001.
- Cerar, Božo, Opazovalci, Ministrstvo za obrambo RS, Ljubljana, 2011.
- Cerar, Božo, Faux pas, Triartes, Petrovče, 2013.
- Cerar, Božo, Washingtonski zapiski, Modrijan, Ljubljana, 2018.
- Cerar, Božo, Diplomatski pojmovnik, Triartes, Petrovče, 2019.
- Cerar, dr. Božo, RSVP (Kulinarična diplomacija), Grafika Gracer, Celje, 2022.
- Cooper, F. Andrew, Heine Jorge, Thakur Ramesh, The Oxford Handbook of Modern Diplomacy, Oxford University Press, Oxford, 2013.
- Čačinovič, Rudi, Slovensko bivanje sveta, Enotnost, Ljubljana, 1994.
- Farrow, Ronan, War on Peace, W. W. Norton&Company, Inc., New York, London, 2018.
- Feltham, G. R., Diplomatic Handbook, Longman, London, 1998. Freeman, W. Chas Jr., The Diplomat's Dictionary, National Defense University Press, Washington DC, 1993.
- Gorwa, Robert, Peez, Anton, Big Tech Hits the Diplomatic Circuit, Berlin Policy Journal, July/August 2019.
- Grasselli, Andrej, Mednarodno humanitarno pravo, Založba FDV in MZZ, Ljubljana, 2020.
- Ikenberry, G. John, Liberal Leviathan, Princeton University Press, Princeton, Oxford, 2011.
- Kagan, Robert, The jungle grows back, Alfred, A. Knopf, a division of Penguin Random House LLC. New York, 2018.
- Kaufmann, Johann, Conference Diplomacy, Macmillan Press, London, 1996.
- Keohane, O. Robert, Nye, S. Joseph, Power and Interdependence, Longman, Boston, 2012.
- Keukeleire, Stephan, MacNaughtan, Jennifer, The Foreign Policy of the European Union, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2008.
- Kleiner, Juergen, Diplomatic Practice, World Scientific Publishing Co. Pte. Ltd. Singapore, 2010.
- Hanns, W. Maull, The Rise and Decline of the Post–Cold War International Order, Oxford University Press, Oxford, 2018.
- Hanns, Maull, Multilateralism, Stiftung Wissenschaft und Politik, Comment 2020/C 09, March 2020

- McCaffree, Mary Jane, Innis, Pauline, *The Complete Handbook of Diplomatic, Official and Social Usage*, Devon Publishing Company Inc., Washington D. C., 1997.
- Mearsheimer, J. John, *The Tragedy of Great Power Politics*, W. W. Norton & Company Ltd., New York, London, 2014.
- Ministrstvo za zunanje zadeve, Poročilo za leta 1991, 1992, 1998, 1999, 2005, 2008, 2018, Ljubljana.
- Ministrstvo za zunanje zadeve, *Predsedovanje Slovenije Svetu Evropske unije*, Ljubljana, 2008.
- Ministrstvo za zunanje zadeve, *Slovenija in Svet Evrope*, Ljubljana, 2009.
- P5 Glossary of Key Nuclear Terms, China Atomic Energy Press, Beijing, 2015.
- Rahten, Andrej, Očrt slovenske diplomacije ali diplomacije Slovencev, *Teorija in praksa*, let. 48.3/2011.
- Roberts, Ivor, *Satow's Diplomatic Practice*, Sixth Edition, Oxford University Press, New York, 2009.
- Roberts, Ivor, *Satow's Diplomatic Practice*, Seventh Edition, Oxford University Press, New York, 2017.
- Sen, B., *A Diplomat's Handbook of International Law and Practice*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht/Boston/ London, 1988.
- Schweller, L. Randall, *Maxwell's Demon and the Golden Apple*, John Hopkins University Press, Baltimore, 2014.
- Simoniti, Iztok, *Diplomatsko pravo — izbrane konvencije*, MZZ RS in Založba FDV, Ljubljana, 2014.
- Slany, Z. William (Editor), *Foreign relations of the United States, 1952—1954, Eastern Europe; Soviet Union; Eastern Mediterranean*, Volume VIII, Department of State, U. S. Government Printing Office, Washington D. C., 1952—1954.
- Šumi, Irena in Luthar, Oto, *Slovenski pravični med narodi*, Založba ZRC, ZRC SAZU, Ljubljana, 2016.
- United Nations, *Basic Fact About the United Nations*, UN Department of Public Information, New York, 2004.
- United Nations, *United Nations Treaty Collection, Treaty Reference Guide* (untreaty.un.org/english/guide.asp.)
- Ure, John, *Diplomatic Bag, An Anthology of Diplomatic Incidents and Anecdotes from the Renaissance to the Gulf War*, John Murray Publishers Ltd., London, 1994.
- Walker, A. Ronald, *Multilateral Conferences: Purposeful International Negotiation*, Palgrave Macmillan, London, 2004.
- Walker, A. Ronald, *Boyer Brook, A Glossary of Terms for UN Delegates*, Unitar, Geneva, 2005.
- Waltz, N. Kenneth, *Man, the State and War*, Columbia University Press, New York, 2001.
- Weiss, G. Thomas, Daws, Sam, *The United Nations*, Oxford University Press, Oxford, New York, 2007.
- Wood, R. John, Serres, Jean, *Diplomatic Ceremonial and Protocol*, Columbia University Press, New York, 1970.

RECENZII

Pričujoča knjiga je nadgradnja dela *Diplomatski pojmovnik*, ki je izšlo leta 2019 pri založbi Triartes, Petrovče, in Grafika Gracer, Celje. Že glede te monografije se v celoti strinjam s prof. dr. Ernestom Petričem, starosto slovenske diplomacije, članom Komisije Združenih narodov za mednarodno pravo in nekdanjim predsednikom Ustavnega sodišča Republike Slovenije, ki je v svojem predgovoru med drugim zapisal, da gre za "izjemno pomemben in kakovosten priročnik, ki bo v pomoč vsakomur, ki se ukvarja z zunanjo politiko in diplomacijo, bodisi kot politik, raziskovalec, novinar ali tudi študent," da ima pojmovnik "izjemen praktičen pomen za slovenske diplomate" in da se dr. Cerar ne ustavi na ravni podobnih klasičnih del Satowa, Freemana in Sena, temveč v besedilo vključi tudi izraze, dogajanja in osebnosti iz slovenske diplomatske zgodovine.

Kot v uvodu pove avtor, je po prvi izdaji, ki je ob nizki nakladi hitro pošla, ugotovil, da bi veljalo drugo dopolniti in razširiti. "Živimo namreč v za mednarodne odnose pomembnem in spreminjajočem, nekateri pravijo, prelomnem času" in da bi knjigo še bolj približal slovenskemu bralcu, je dodal še nekatere vsebine, povezane s slovenskimi diplomati in Slovenijo, razširil pa je tudi naslov tako, da je *Diplomatski pojmovnik* postal *Slovenski diplomatski pojmovnik*.

Med dragocenimi dopolnitvami obstoječih gesel naj omenim *Afghanistan war*, kjer dr. Cerar dodatno pojasni, da so se izgledi za edino mogočo politično rešitev v državi in končanje vojne po devetnajstih letih izboljšali s sklenitvijo mirovnega dogovora med ZDA in Talibani februarja 2020, na njegovi podlagi in s pogajaji med Afganistanci (vlado in Talibani) pa naj bi prišlo do dokončnega mirovnega sporazuma.

Primer novega gesla so na primer *Aleksandrinke* (*Les Goriciennes, les Slaves, les Slovènes*), "dekleta in žene z Goriškega (več tisoč), ki so se v drugi polovici 19. stoletja (gradnja sueškega kanala) in v prvi polovici 20. stoletja kot služkinje in dojiteljke zaposlovale v Egiptu (Aleksandriji in Kairu). Med njimi je bila tudi Milena Faganelli, varuška malega Boutrosa Boutrosa Galija, poznejšega politika in diplomata ter v letih 1992–1996 generalnega sekretarja OZN."

Omeniti velja tudi pomembno dopolnjeni seznam virov (*Bibliografija*), kamor je avtor vključil številna novejša dela tujih in domačih znanstvenikov ter poročila in druga gradiva slovenskega ministrstva za zunanje zadeve.

Največje zagotovilo za kakovost nove knjige pa je kajpak avtor sam, karizmatična osebnost z izjemno širokim teoretičnim in praktičnim znanjem, pronicljivostjo, pogumom, bogatimi izkušnjami in talentom za pisanje. Zato se mi zdi primerno, da na kratko opišem njegovo biografijo in bibliografijo, pri čemer ne gre za argument avtoritete, marveč za avtoriteto argumenta, ki ga sijajno pooseblja dr. Božo Cerar.

Dr. Cerar (letnik 1949) je svojo diplomatsko pot začel "železnega" leta 1974 kot pripravnik na Zveznem sekretariatu za zunanje zadeve v Beogradu. Od leta 1977 do leta 1981 je kot vicekonzul služboval na jugoslovanskem generalnem konzulatu v Sydneyju in med letoma 1985 in 1989 kot I. sekretar za tisk in kulturno sodelovanje na veleposlaništvu SFRJ v Grčiji. Med drugim se je zavzemal za večjo rabo in enakopravnost našega jezika v jugoslovanski diplomaciji, še posebej v stikih z izseljenci in slovensko govorečimi jugoslovanskimi državljani. V času med prvim in drugim službovanjem v tujini je bil sekretar odbora za mednarodno sodelovanje Zveze sindikatov Slovenije. Ob razpadu nekdanje Jugoslavije je opravljal naloge vodje Uprave na Zveznem sekretariatu za zahodno Evropo. Svoja prizadevanja za slovensko osamosvajanje v zadnjih mesecih nekdanje federacije in prvih tednih mlade slovenske države je opisal v knjigah *Diplomacija za kulisami* (2000) in *Opazovalci* (2011), prva pa je bila v nadaljevanjih kot podlistek objavljena tudi v *Delu*.

Na Ministrstvu za zunanje zadeve Republike Slovenije je začel delati naslednje jutro po razglasitvi neodvisnosti in samostojnosti. Po sklenitvi sporazuma na Brionih poleti 1991 ga je vlada imenovala za koordinatorja skupine oficirjev za zvezo med slovenskimi oblastmi in opazovalci Evropske unije, ki so nadzirali premirje med enotami slovenske teritorialne obrambe in policije ter jugoslovanske vojske in nato njen umik iz Slovenije. V drugi polovici leta je vodil sektor za evropske države in Severno Ameriko, enega od tedanjih dveh sektorjev na zunanjem ministrstvu. Spomladi 1992 je kot začasni odpravnik poslov odprl slovensko veleposlaništvo v Londonu in tam služboval do leta 1996, ko je postal državni podsekretar in vodja kabineta ministra za zunanje zadeve. Od leta 1997 do leta 2001 je opravljal dolžnosti veleposlanika v Kanadi, po vrnitvi v domovino pa je na ministrstvu najprej vodil sektor za multilateralne zadeve in nato sektor za NATO. Leta 2004 je postal veleposlanik na Poljskem, naslednji dve leti je bil namestnik ministra za zunanje zadeve, potem pa je od leta 2007 do leta 2011 opravljal naloge stalnega predstavnika v Natu. Po vrnitvi v Slovenijo je bil znova imenovan za državnega sekretarja, svojo diplomatsko pot pa je sklenil kot slovenski veleposlanik v ZDA in Mehiki v obdobju 2013–2017.

Božo Cerar je poleg omenjenih del napisal tudi knjige *Diplomatska zaščita* (2001), *Faux pas* (2013) in *Washingtonski zapiski* (2018) ter številne strokovne članke. Prijetno sem bil presenečen, ko sem med prebiranjem njegovega bogatega življenjskega opusa izvedel, da spada v nenavadno pestro družčino domačih in tujih pravnih literatov, saj je ustvaril kar nekaj otroškega in mladinskega leposlovja, na primer

knjižici Veronika in letalo ropotalo/Veronika and the Rattle Plane (2001) in Hrib nad dedkovo hišo/The Hill Beyond Grandpa's House (2018). Pod psevdonimom Božidar T. Dolenc je napisal tudi delno avtobiografski roman za odrasle v treh knjigah pod naslovom Grenke pomaranče (2000, 2012, 2018), ki je eno redkih slovenskih literarnih del o diplomaciji.

Na podlagi zapsanega lahko z vso odgovornostjo sklenem, da monografija Slovenski diplomatski pojmovnik izpolnjuje merila za znanstveno delo in kot tako za državno sofinanciranje.

Nova vas nad Dragonjo, aprila 2020
Prof. dr. Marko Pavliha

Slovenski diplomatski pojmovnik je knjiga, ki na slovenski trg prinaša izjemno dodano vrednost. V njej lahko prvič v slovenski diplomatski zgodovini na enem mestu najdemo ključna »gesla« s področja diplomacije, zunanje politike in mednarodnih odnosov, ki jim je dodana »slovenska komponenta«.

Abecedni vrstni red gesel ima jasno notranjo logiko. Podobno logiko ima tudi kombinacija angleških, francoskih in latinskih izrazov, ki so v diplomaciji *lingua franca*, navadnemu bralcu pa so bolj malo znani. Dr. Božo Cerar omenjena gesla (koncepte) ne le opiše, ampak jih temeljito razloži. Iz njegove razlage jasno izhaja, da se je v svoji izjemno bogati diplomatski karieri z navedenimi zadevami ne le srečeval, ampak se z njimi tudi spoprijemal, jih razreševal, se morda z njimi kdaj ni strinjal, predvsem pa so postali »del njega«. Tako domači, da jih je usvojil in posvojil. Zato Slovenski diplomatski pojmovnik ni dolgočasno, leksikografsko branje, temveč je pričevanje o doživetjih v diplomaciji. Kot doktor prava dr. Božo Cerar pomemben del Slovenskega diplomatskega pojmovnika nameni diplomatskim in mednarodnim pravnim izrazom. A loti se tudi politoloških in ekonomskih gesel, sploh najaktualnejših, ki jih temeljito pojasni, tudi z navedbo konkretnih primerov o tem, kdo jih je kdaj uporabil. Pri tem ves čas sledi rdeči niti, da pove čim več s čim manj besedami. Zgoščeni prikaz in opis dejstev, ki jih najdemo pod različnimi gesli, bralcu omogoči, da se v grobem seznanj z določenim konceptom iz diplomacije, a hkrati – če se bralec sam tako odloči – mu daje možnost, da več podatkov poišče drugje. To je velika dodana vrednost Slovenskega diplomatskega pojmovnika, saj ostaja v svoji bogatosti zamejen na svoje ime – je pojmovnik, torej izhodišče, iz katerega lahko vsak išče naprej in več.

Slovenski diplomatski pojmovnik pa ima še eno dodano vrednost, in sicer svojo »slovenskost«. Dr. Božo Cerar v njem poudarja pomembne dosežke slovenske diplomacije, pa tudi pomembne slovenske diplomate, predvsem veleposlanike in veleposlanice, ki so utirali pot samostojni slovenski državi. Tako so v knjigi kratki opisi življenjepisov nekaterih slovenskih diplomatov, prvič – vsaj po mojem vedenju – pa je javno objavljen seznam vseh slovenskih diplomatov, ki so službovali v prvi in drugi Jugoslaviji ter samostojni Sloveniji. Ti podatki, ki jih Slovenski diplomatski pojmovnik navaja, so izjemna vrednost za preučevanje zgodovine razvoja slovenske diplomacije. Omogočajo namreč uokvirjanje diplomacije kot poklica in predstavitev dosežkov, ki so jih slovenski diplomati uspeli doseči pri opravljanju svoje službe.

A avtor se pri pripravljanju svojega dela zaveda, da to ne bi bilo popolno, če vanj ne bi vključil tudi nevladnih organizacij s področja diplomacije in mednarodnih odnosov, ki so delovale ali delujejo v Sloveniji. Eden takih primerov je Slovenski odbor za NATO, ki se ga malce starejši spomnimo iz kampanje za vključitev Slovenije v zvezo Nato, mlajši pa o njem gotovo ne vedo veliko. Dr. Božo Cerar jih s tem drobnim, a pomembnim geslom opomni, da naša pot v zvezo Nato ni bila preprosta, predvsem

pa so nekateri intelektualci z ustanovitvijo tega odbora pokazali, da je članstvo v zvezi Nato za Slovenijo zelo pomembno.

Končno, dr. Božo Cerar v Slovenskem diplomatskem pojmovniku navaja tudi nekatere slengovske izraze v diplomaciji, kakršen je na primer »spinach treatment«, ki z diplomatsko kulinariko nima povezave, ima pa jo z mednarodno politiko. Taki zabavni, a hkrati izjemno resni utrinki Slovenski diplomatski pojmovnik naredijo še privlačnejši in kakovostnejši.

Poleg tega, da je delo izjemno v vseh pogledih, je Slovenski diplomatski pojmovnik tudi delo, ki ga je korpus slovenskih diplomatskih študij potreboval. Vsi, ki bomo Slovenski diplomatski pojmovnik vzeli v roke, bomo oplemenitili svoje znanje in razumevanje diplomacije – bodisi kot »praktiki«, ki se z diplomacijo srečujemo v svojem poklicu, bodisi kot »teoretiki«, ki diplomacijo in diplomatske dejavnosti preučujemo. Knjiga bo izjemno koristna tudi za študente družboslovnih fakultet, ki bodo diplomacijo spoznavali, pa tudi za študente drugih fakultet, kjer bi bilo morda dobro, da bi diplomacijo bolj spoznali. Prav tako pa je primerna tudi za »navadnega« bralca, ki bi rad odkrival svet(ove) diplomacije. Pisana je namreč v lepem, zgoščem, a tekočem jeziku, bere se živahno, predvsem pa vsako nadaljnje geslo stopnjuje bralčevo radovednost. Zaradi vsega navedenega se veselim, da bo Slovenski diplomatski pojmovnik kmalu izšel in ga bom lahko vzel v roke tudi v tiskani obliki.

Izr. prof. dr. Boštjan Udovič
Sečovlje, 23. april 2020

Zbirka Mednarodno pravo izhaja v sodelovanju med Ministrstvom za zunanje zadeve Republike Slovenije in Fakulteto za družbene vede Univerze v Ljubljani. Ureja jo uredniški odbor v sestavi:

dr. Andraž Zidar (glavni urednik), doc. dr. Ana Polak Petrič (odgovorna urednica), Mateja Štrumelj Piškur (sekretarka), prof. dr. Matej Avbelj, zasl. prof. dr. Borut Bohte, doc. dr. Milan Brglez, prof. dr. Bojko Bučar, prof. dr. Silvo Devetak, dr. Simona Drenik, mag. Božena Forštnarič Boroje, Andrej Grasselli, Danijela Horvat, mag. Irena Jager Agius, Robert Kojc, doc. dr. Maša Kovič Dine, mag. Urška Kramberger Mendek, Borut Mahnič, dr. Gregor Maučec, Sabina Osredkar, prof. dr. Marko Pavliha, Peter Pavlin, prof. dr. Ernest Petrič, prof. dr. Andrej Rahten, dr. Marko Rakovec, Vladimira Rančov, izr. prof. dr. Vasilka Sancin, izr. prof. dr. Iztok Simoniti, zasl. prof. dr. Mirjam Škrk, dr. Dominika Švarc Pipan, Sanja Štiglic, izr. prof. Boštjan Udovič in Mihael Zupančič.

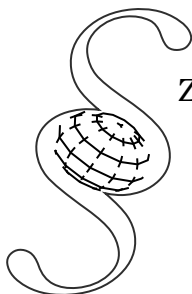
Zbirka Mednarodno pravo je del širše knjižne zbirke Mednarodni odnosi, ki izhaja pri Fakulteti za družbene vede in katere odgovorni urednik je izr. prof. dr. Iztok Simoniti.

Grafična priprava: Zavod Vizar

Dostopno prek:

<https://www.fdv.uni-lj.si/zalozba/knjige/0/all/0/0> in

<https://ebooks.uni-lj.si/ZalozbaUL>

Zbirka Mednarodno pravo

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 150285315

ISBN 978-961-295-046-0 (Fakulteta za družbene vede, Založba FDV, PDF)

DOI: 10.51936/9789612950460

Dr. Božo Cerar je diplomat, pravnik in publicist. Kot slovenski veleposlanik je služboval v Kanadi, na Poljskem, pri zvezi NATO, v Mehiki in v ZDA. Napisal je več strokovnih in leposlovnih del. V knjigi »Slovenski diplomatski pojmovnik« pojasnjuje posamezne pojme, ki so se v zadnjih sto letih uveljavili v mednarodni diplomaciji. Ker na enem mestu zbere vse temeljne diplomatske pojme, je ta knjiga izjemnega pomena za slovensko diplomacijo in mednarodnopravno stroko. Njihovo poznavanje je nujno za dobro opravljanje diplomatskega poklica. Za slovenskega diplomata je knjiga nepogrešljiva tudi zato, ker razlaga pojme, iz katerih izhaja slovenska diplomacija. S tega vidika ne gre le za slovenski prispevek v kanon diplomatskih pojmovnikov, temveč za izvirno avtorsko delo.

“Še posebna dodana vrednost h kakovosti njegovega diplomatskega pojmovnika je, da se Cerar ne ustavi na ravni že omenjenih podobnih klasičnih del. V besedilo vključi tudi izraze, dogajanja in osebnosti iz slovenske diplomatske zgodovine. Prav to pa je posebnost tega pojmovnika. V njem je najti na kratko opredeljene vse pomembnejše dogodke in dokumente iz naše diplomatske zgodovine, zlasti po letu 1991, pa tudi pred tem. ... [M]enim, da je prav »Slovenski diplomatski pojmovnik« tisto njegovo delo, ki bo med temelji slovenskega diplomatskega razmisleka in delovanja še dolgo ostalo živo.”

(Iz predgovora prof. dr. Ernesta Petriča)

Republika Slovenija
Ministrstvo za zunanje zadeve

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za družbene vede